

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

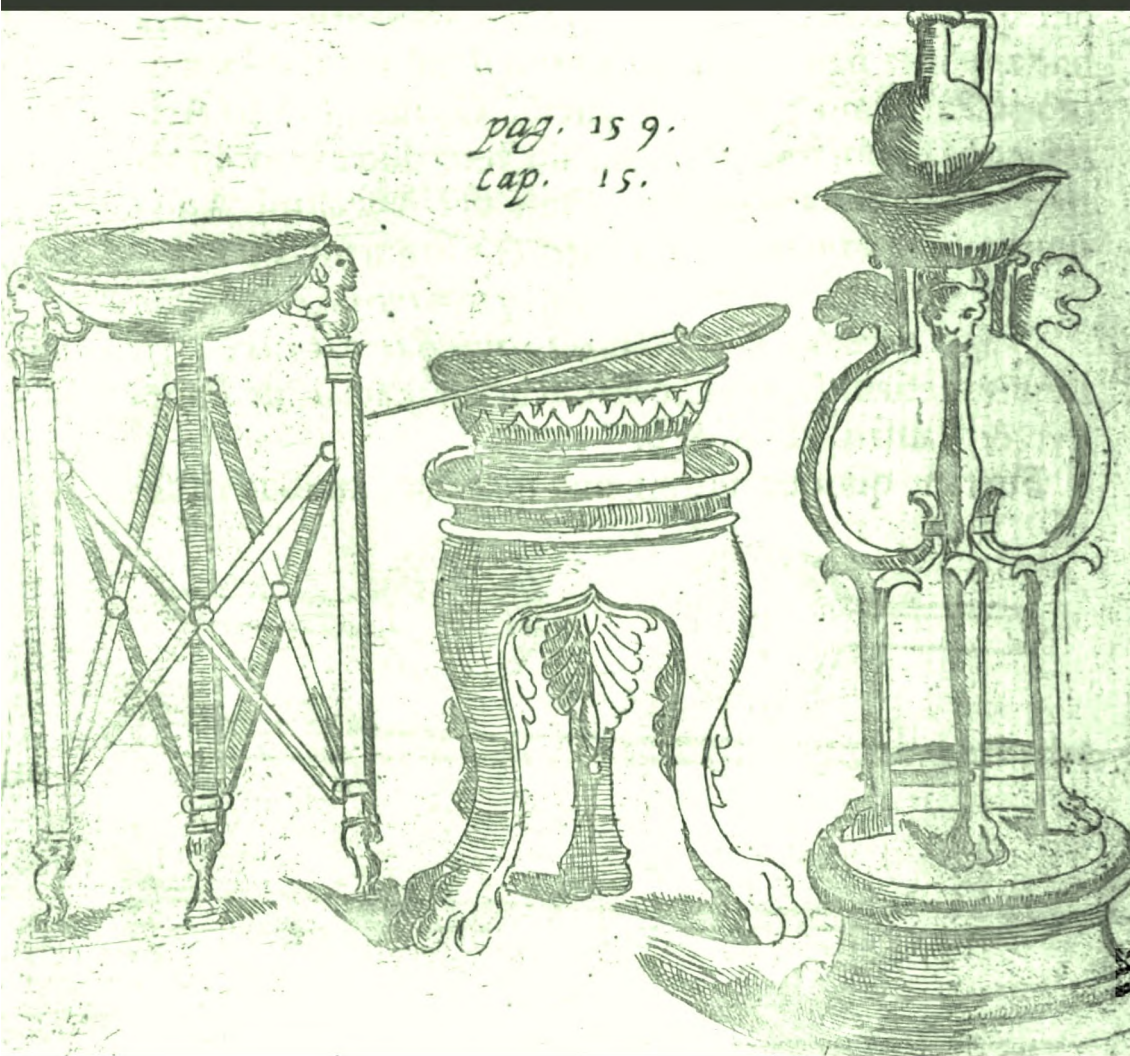
We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

pag. 159.
cap. 15.

*De profanis et
sacris veteribus ritibus*

Giovanni Battista Casali

Voy. David Clement, Bibliothèque curieuse, tom. 6, pag. 339-342.-

DE
PROFANIS.
ET
SACRIS
VETERIBVS
RITIBVS.

DE

21 MAY 1942

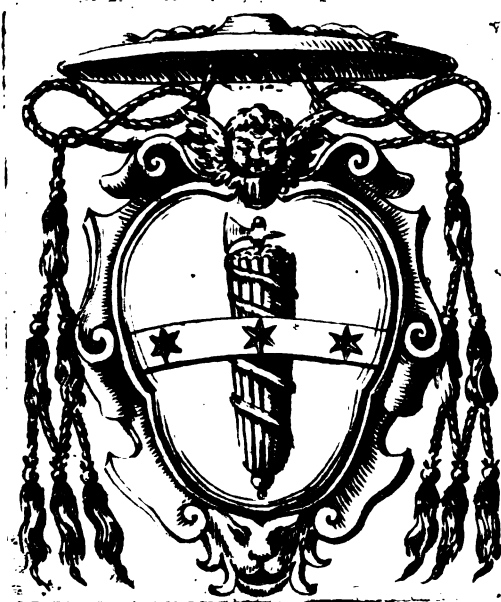
21 MAY 1942

21 MAY 1942

21 MAY 1942

DE
VETERIBVS
AEGYPTIORVM
RITIBVS.

Auctore
Ioanne Baptista Cafalio Romano.

D
785

ROMAE,
Ex Typographia Andreę Phel. MDCKLIV.

Superiorum permiffa.

Eminentifs.& Reuerendifs. D.
D. I V L I O
MAZZARINO
S. R. E. CARDINALI
AMPLISSIMO.

IO: BAPTISTA CASALIUS ROMANVS F.

RATVLATUR Tibi,
Eminentissime Princeps,
non solum nostra hæc
Vrbs, in qua natus, &
educatus es; verum &
vniversus Christianus

Orbis; non propter opulentiam, & honores,
quos consequi potuisti; quoniam hæc fragi-
lia, & vitrea, dum splendent, sæpe frangun-
tur, sed certe quod tuo ingenio, & prudentia
merueris assistere consilijs Ludouici XIII.
eiusdemque filij Ludouici XIII. po-
tentissimorum, & Maximorum Regum
terrarum in Gallijs, de quorum potentia
Magnus

*Magnus Gregorius Romanus Pontifex,
& Ecclesiae totius lumen vix primo elapso
saeculo; cum primum Francorum splen-
dor, & potentia elucescere videbatur, scri-
bens ad Childebertum Regem lib. 5. Registr.
epist. 6. sic testatur. Quanto ceteros
homines Regia dignitas antecellit,
tanto ceterarum gentium Regna
Regni vestri profecto culmen ex-
cellit; quicquid autem ceteri Re-
ges se gratulantur habere, habetis;
sed ipsi in hac re vehementius su-
perantur, quoniam hoc principa-
le bonum non habent, quod ha-
betis, &c. Hoc igitur Te consequutum
fuisse magnum est, sed quod absque alicu-
ius Principis opera, nec aliquo gentis tuae
praeiio famulatu erga Christianissimam
Coronam, sed praeclearis tantum, & ingen-
tibus officijs, quae Tu in illam contulisti,
hunc gradum fueris consequutus; hoc pro-
fecto magnum, & iuxta Tibi, Galliaeque
gloriosum, existimari debet.*

*At vero, quod Tu iussi, & Inuictis-
simi*

*sumi Regis Ludouici XIII. adepio favore,
nec non & Aermanni Cardinalis à Riche-
lieu, tunc Regni clauum tenentis; ipsi una-
nimes Te in partem consiliorum, & cu-
rarum vocauerint, ac Te magno animi
ardore ad Cardinalatus gradum nomina-
uerint, posteaque iidem in summum Cae-
lum sublatis; non minus à Christianissi-
ma Regina, quam à Dynastis omnibus
promotus fueris, hoc maximum est, &
alteri forsan recentis memoria non conces-
sum.*

*Memini ego, Eminentissime Princeps,
quod cum anno Millesimo sexcentesimo
trigesimo essent Graecanopoli, quae est pro-
uinciae Delphinatus caput apud fel. mem.
Io. Franciscum Cardinalem à Balneo, tunc
Nuncium Apostolicum ad Ludouicum
XIII. ibi cum tota aula residentem; &
cum interim omnem Sabaudiam, & Pe-
demontij partem à Ducis Caroli Emanuele
Imperio arma praedicti Regis occupas-
sent: Tu vero à Sanctissimo Pontifice
Vrbano ad illa componenda missus fueris;*

tunc

tunc Cardinalis à Balneo Te ad primum colloquium cum ipso Rege duxit: Ac vidi ego iam præsens, quanta animi alacritate Rex ille Te ob insignes mores, & præclarum animum tuum, ut Pacis præcurso-rem, exceperit: Memoriae habeo etiam omnes illos Populos audito aduentu tuo, quamvis aliàs consternatis animis propter infâustos bellorum illorum euentus, mentes primum reuocasse, metu disiectas; ac etiam demum lætitiâ exultasse ob pacem, quam à Te firmari reuera sibi persuaserant; ut plurimi ex his gentibus propterea à me tunc requisierint, an esses Tu sanguinis affinitate Summo Pontifici coniunctus? ac sacra purpura insignitus? vel alicuius ex primarijs Ecclesiæ Antistes? sed hæc parum à prudentibus pendenda sunt; quoniam Populi amores, & plausus breues, & aliquando etiam infâsti esse solent. Hoc vero satis admirari potius possum, quod Tu ipse met præfagisti felices euentus tuos, ut ex familiari sermone, quem mecum habere voluisti, coniungere mi-
hi possea

hi postea non fuit difficile .

Istud unum minime prætermittendum est ; quod in procinctu cum essent acies aduersæ, ut inter se acriter in Insubria dimicarent , Tu Pacis nuncius bilari vultu statim equo insiliens apparuisti, unde prospectu Tuo sedatis animi motibus exercitus illi ob reuerentiam filialem erga Sanctissimum Urbanum , tuorum officiorum interuentu deposito furore, ac armis conquieuerunt, nec multo postea se se pace reconciliarunt.

Hoc vero insigne factum sanctissimus Urbanus sic magni fecit, ut cum depingi curauisset apud Vaticanum in suo intima ambulacro illos exercitus hinc inde dispositos , Te eorum in medio repræsentari iras, & dissidia frænantem, & componentem, illamque picturam scio ego Sanctissimum Pontificem pluribus Principibus tanquam singulare apud posteros gloriæ Tue monumentum exhibuisse.

Sed hæc ulterius addam, quod in Regno Gallie, in quo sub alijs Regentibus Fœmi-

nis ortas vidimus seditiones, ac Ciuilia
bella, & simul hæresim omnia profana;
& sacra penitus deuastantem: Tu contra
ope, consilio, & prudentia tua fecisti, ut
quietum, & tranquillum istud Regnum
permaneat, quod à Rege ætate prouectiore
magna tranquillitate regatur; ut summo
iure prudentissimus ille Cardinalis à Ri-
cheliu sæpius retuleris: Non alium unquam
genij sibi similis præter te bonum compe-
risset.

Sed hoc nostrum, & totius Italiæ nego-
cium recens est, quod hisce præteritis men-
sibus, cum penes nos Italos omnia in armis
essent, quorum malorum adhuc remanent
reliquiæ; (utinam ne diu supersint). Tu
in ammatam Christianissimæ Reginæ indu-
xisti; ut illius opera, exemplo Christianis-
simorum Regum, dissidia componerentur,
eiusque auspicio, & imperio subsequuta
est per uniuersam Italiam Pax summope-
rè omnium votis exoptata.

Magna certè hæc sunt inter alia egregia
facinora, quæ Tu patrasti, ut in eorum
quolibet

quolibet potuisses assequi gloriam alicuius
cuiusque Haereticis; sed haec sunt omnia,
nihil sunt in comparatione eorum, quae tibi
remaneant exequenda; scilicet ut dum Chri-
stianissimus Ludovicus XIII. in impube-
re est adhuc aetate; Tu solita prudentia,
animam Christianissima Reginae dispo-
nas, ac in eundem Regem instilles oppor-
tuna consilia ad Pacem cum Christianis
Principibus maxime in proprio Galliae Re-
gno conciliandam; quoniam pomerium,
& confinia illius ita in praesens sunt dila-
tata, ut uberius ampliari non possint; &
ut ille omnia arma, ac totius Italiae vires,
imitando Regem sanctum Ludovicum No-
num, ac alios progenitores suos contra com-
munem inimicum Ottomanum convertat,
ac illo everso Imperio valeat ipse Rex san-
ctissimum Redemptoris nostri sepulchrum
sibi vendicare, simulque terram illam alias
promissionis, mox sanctam, nunc à Bar-
baris occupatam; ut inde Rex ipse in Cae-
lum, sicuti oracula praeseferunt, spolijs, &
gloria onustus attollatur.

*At mihi si daretur super hoc alloqui Regi-
nam Christianissimam, non alijs certè
verbis vterer, quam quibus sanctus Leo in
epist. ad Imperatorem Theodosium, quæ
est in Concilio Calcedonensi. Defendi-
te contra Hæreticos inconcussam
Ecclesiæ statum, ut & vestrum
Christi dextra defendat Impe-
rium.*

*Ego vero, Eminentissime Princeps, ut
hoc ultimum senectutis meæ tempus non
inane penitus consumerem; De Veteribus
quibusdam Rebus Colletianea scripsi, hæc
Tibi lubens dico, & sacro; ut sic obse-
quium Tibi præstitisse credam. Restat, ut
Tui sicut magna, & heroica disponis, &
geris, mea non despicias, sed oculo ita beni-
gno minimum hoc opus respicias, ut per
manus virorum tuo feliciter auspicio tran-
sire mereatur. Vale.*

Ad

Ad Lectorem :

Opus, quod assumpsi in cadente mea ætate, quo minuerem sollicitudines, quæ accidunt ex Ghyragra, & Podagra; ac potissimum ad subleuandum aliquantisper animum ex assidue calamitatibus, quas patitur sancta Mater Ecclesia, cum in præsentia tota fere Europa bello ardeat.

Hoc opus inquam, non alium habet scopum, quam ut ex multis congestis à sanctis Patribus, & aliis viris piis in augmentum Catholicæ Religionis; ego quonque aliqua vtilia deliberem, quæ maxime respiciunt Ritus nascentis Ecclesiæ, eaque minus eruditis forsitan non bene nota, nec minus iniucunda: ac etiam fortasse ex istis nonnulla, quasi facemos post vindemiam, & spicam post messem præ nimia copia neglectam, & reliquos fructus post illos perceptos, obliuioni traditos; coaceruantem excipiemus.

At quamuis multa in epitomen redacta sint ex Aegyptiorum, & Romanorum superstitione (quorum mentes succum nequitiae perbiberunt) non erit ab hoc, inquam, propositum abhorrens; nam ex hominum detestatione magis veritas Catholicæ Religionis roborabitur.

Præterea homines ex prædictarum vanitarum deletionem allicientur forsitan facilius ad proficua veræ Religionis; ut ex Lactantio lib. 5. de Iustitia cap. 6. *Circumliniatur modo poculum cælestis sapientie melle, ut possint ab imprudentibus amara remedia sine offensione potari; dum illiciens prima dulcedo, acerbisatem saporis asperi sub prætextu suauitatis occultet.*

His ego ductus, ac etiam amicorum suasu, ut opus prosequerer; illud qualecumque sit, in tres partes diuisi, occasione fragmentorum antiquitatis, non solum rerum materialium, quarum ego multa, & alii

Antiquarii plurimum quod se in propriis retinent Mu-
seis, verum & de aliis fragmentis antiquis multa asse-
ro, de quibus scripsere sacrarum scripturarum Inter-
pretes.

In prima igitur parte de Ritibus Aegyptiorum, & de
variis eorumdem Idolis agemus. In secunda pariter
de Romanorum Religione, eorumdemque nefandis
superstitiis tractabimus. Tertia autem pars, Deo
dante, aliqua forsan iucunda, & proficua Christianae
Religionis continebit.

Optimè talio, nonnullis contra me genii, & zeli si-
militudine infereanturos, multosque errores linceis
oculis contrarium opus comprehensuros; ita ut igno-
rantiae notam mihi incurere non formidaverint: sed
cum ego pro mea ingenii tenuitate solum ad maiorem
Dei gloriam illud protulerim; eos precor, in quorum
manus hoc veniet, ut quae minus recta censue-
rint, mihi ostendant; nam libenter ebori-
gam: quod si spes laboris me

fefellerit; illud certe
me consolabitur.

bitur.

Invenit, voluisse suum. Haec omnia

S. R. E. iudicio subiecta

sinto. Vale.

Eruditissimo Viri.

D. IO. BAPTISTA ECASALIO

SALVSTIVS PECKLVS EPISC. VENVSIN. S.

Quod tuas ad me, de Veteribus Ritibus lucubrationes, tamquam ad Lydum, ut tibi quidem videbatur, lapidem mittere properaueris, eruditissime Io. Baptista; non mea virtutis, aut meriti, sed tua modestiae fuit; auctore quoddam communis amicitiae pignus. Quod vero legenti mihi, tametsi studiorum, laborumque tuorum non ignaro, tam varia, tamque abundans sese obtulerit discendi, atque obstupefescendi materies; eius fuit sapientia, atque solertia, qua non modo tenuissimi ingenij mei captum, verum ipsam quoque versatissimorum in omni litteratura virorum de te conceptam opinionem, amplissimique nominis famam, longè superaret. Quare si quid tibi, quod ante non debuerim, debere possum, noua hoc amicitiae strictioris indicio, iam facis ut debeam.

Nam vero (quod petis) decentius, aut elegantius in publicam possint prodire lucem istae tam latè radiantes elucubrationes, quam sub duobus Italia, Galliaque luminibus, hoc est sub felicissimis auspicijs purpuratorum Patrum Bichij, ac Mazzarini, ut liberè dicam, nec dubitandum quidem, nedum trahendum in consultationem fuit. Quandoquidem, ut silentio, vel inopportuno, pertranscam spectatam, celebratamque toto Orbe virtutem gloriosissimorum Heroum; Romanae nuper Ecclesiae, federatisque Principibus obrefractor, sedatosque terribilium bellorum tumultus supra modum proficuum; Quas alias par erat, ut peterent Columnas, quam duplex illud Francorum, Italorumque fulcimen robustissimum scripta tua,

tua, Io: Baptista, qui & Roma natus es, & Eminen-
 tissimi Bagnes quondam sodalis, aut verius commilito
 non tam itineribus Gallias, ac varijs temporibus Euro-
 pam ferè vniuersam lustrauisti, quam inquisitione lectis-
 simorum voluminum, aut potius lectione, ac subinde
 uberrimæ sapientiæ communicatione, magno illi Platoni
 non impar, quin etiam Romana nobilitate maior iucun-
 dus Principibus, sapientibus charus, cunctis venerabilis
 Christianitatem omnem illustrauisti? Quid itaque? Opus
 suspicio, consilium laudo, vitam tibi mortalem ad ætium
 immortale calitus tributam, non ut gloriam, quam fore
 prasagio sempiternam, sed quam diu Christiana Reipu-
 blica expedire prouidentia diuina decreto sancitum est,
 diuturnam depono. *Vale.*

I N D E X

CAPITVLORVM

DE PROFANIS AEGYPTIORVM RITIB.

Liber Primus.

Q Uæ causa suscepti operis.	cap.1.
De Aegyptiorū Monarchia, et potentia.	cap.2.
De Obliscis .	cap.3.
De Origine Idololatriæ Aegyptiacæ.	cap.4.
De Aegyptiorum superstitione .	cap.5.
De Propogatione Idololatriæ Aegyptiorum.	cap.6.
De Aegyptiorum funeribus.	cap.7.
Quod lingua Aegyptiaca antiqua, simillima esset Coptæ linguæ ,	cap 8
De Affinitate linguæ Coptæ, siue Aegyptiacæ cum non- nullis aliarum Nationum.	cap. 9
De Varietate Characterum apud Aegyptios.	cap.10.
De scientijs, quas Aegyptij inuenerunt, & propagauerunt.	cap.11.
De symbolis, & Hieroglyphicis Aegyptiorum	cap.12
De Ifide, & Osiride, seu Serapide	cap.13.
De Canopo	cap.14.
De Arpocrate	cap.15.
De Sphinge	cap.16.
De Bouis Capite	cap.17
De Scarabeo	cap.18
De Gracilitate in effigie Ifidis, & statu Pedum	cap.19
De Plantis Pedum	cap.20
De Triplici Ifidis figura	cap.21
De Fasciolis, seu velis circa Ifidis Caput	cap.22
De Mysticæ Ifiacæ imaginis interpretatione	cap.23
De Sistro	cap.24
De Lucernis apud Aegyptios	cap.25
De Circulo, Corona, seu Diademate	cap.26

F I N I S.

APPROBATIONES.

*Imprimatur, si Reuerendiss. P. M. Sac. Pal.
Apost. videbitur.*

A. Sacratuſ Episcopuſ Comaceni. Viceſgerenſ.

EGO Pauluſ Iosephuſ Meronuſ iussu Reuerendiss. P. Michaelis Mazarini Sac. Apostol. Pal. Mag. legi Librum hunc De Profanis & Sacris veterum Ritibus Collectanea, Auctore Ioanne Baptista Casalio Romano, nihilq. in eo deprehendi, quod à Catholica Fide, bonisque moribus abhorreat, immo multa vidi, quæ voluptatem, & vtilitatem Lectori allatura sint. Die 12. Iulij 1644.

Ita iudico Ego Pauluſ Iosephuſ Meronuſ.

Reverendissimus P. Mazarinus Sac. Apost.
Pal. Mag. mihi mandavit, ut de Collecta-
neis profanorum, sacrorumque veterum Ri-
tuum Auctore Ioanne Baptista Casalis Ro-
mano iudicium proferrem, Opus ab omni
culpa liberum arbitror, imò omni dignum
laude censeo; ut de eo dici possit. Romanum
factum.

Octavij Tronsarelli manus, & nota.

Imprimatur,

Fr. Hyacinthus Serronius Mag. & Soc. Reueren-
diss. P. Fr. Michaelis Mazarini Sac. Pal. Apost.
Mag. Ord. Prædicatorum.

Isaias Cap. 19. in princ.

Ecce Dominus ascendet super
nubem leuem (*scilicet in uterum*
Virginis) & ingredietur Aegyp-
tum, & commouebuntur simula-
cra Aegypti, & cor Aegypti tabe-
scet in medio eius.

Quæ causa suscepti operis?

Cap. I.

B

NNO præterito, cum Dominus Paulus Iosephus Meronius eruditissimus in litteris sacris, & prophanis; tum Latinis, Græcis, & Hebraicis, in meo Musæo ad radices Auentini montis, oculos cōiecisset in multitudinem Cimeriorum artis, & naturæ, præsertim antiquorum, vt est ingenuè ille curiosus, & aliquibus non sine voluptate consideratis; Quid tu, inquit, Ioannes Baptista hæc tua Cimelia, venire in conspectum hominum non permittis? Ego tenuitatem mei styli excusare, siue potius accusare, & materiam non omnino conuenientem respondi: etenim Seneca illum otiosum vocat, qui maiorem dictum partem in æruginosis Lamellis consumit; & Hor. ait lib. 2. ser. Sat. 3. *Insanit, veteres statuas. Damaspus emendo.*

C

At Meronius contrà iubere, de stylo sollicitum me esse non debere: amasse etenim magnos viros loquutionem solutam, & familiarem, neque aliud requiri, quàm vt sit imago quædam sermonis domestici, & quotidiani; fideiubere se præterea segetem rerum haud displicituram exemplo eorum, qui hæc similia inseruerint; inspecta eruditione, ac etiam delectatione: Nec intellexisse Senecam de ijs Cimelijs, quæ eruditionem pariunt, sed de ijs, quæ delectationem, & ornamentum in se tantummodo habent.

At ego cognito tanti viri iudicio dixi: Tui arbitrij facio, Meroni, An hæc, quæ subnotabo, redigenda sint in libri censum? & statim dedi manus, coaceruando hæc mea Cimelia, ac simul aliqua eruditione illa adnotare: Propalando primum Aegyptiaca; Deinde alia profana.

A

præ.

DE VETER. AEGYPT. RITIB.

praesertim Gentilitatis Romanorum: Demum ad nostra A
sacra Christianorum transiturus; Ita tamen, ut necum
consilium sit, non explanare solum fragmenta, & rudera,
verum & alios reconditos ritus antiquitatis explicare,
prout se offeret occasio.

De Veteribus Aegyptiorum Ritibus.

DE Aegyptiorum Ritibus scripturus. Videamus de
illorum Potentia, De Idololatria, & superstitione
eorundem. De Lingua, Characteribus, Hieroglyphi-
cis, & scientijs. Deinde de pluribus eorundem Dijs,
Ac etiam de aliquibus particularibus hieroglyphicis. B

De Aegyptiorum Monarchia, & Potentia. Cap. II.

DICTVRVS de Aegyptiorum Monarchia, quae
ante Persas exiit: praefandum, quod Aegypti
Regio habitata primum fuit post Diluuium, ut ex no-
mine *Megram* illi appposito ab uno ex Nepotibus Noë,
ut in cap. 10. Genes. Filio Cham, unde in psalm. 104. &
105. nominatur Aegyptus terra Chanani, quae postea
tempore Abraham redacta sub dominio politico fuit; C
& tunc Rex Aegypti nominabatur Phatao, ex Genes.
cap. 12. quod nomen dignitatis attributum deinde
fuit quibuscunque Regibus Aegypti successoribus, ut
quoque Cæsares, & Augusti nominantur Imperatores
Romani.

Aucta fuit ingenti Populo terra Aegypti propter il-
lius fertilitatem, & fecunditatem ad prolem procrean-
dam, ut refert Plinius lib. 7. cap. 3. Incrementum quo-
que maxime fecit ex concursu exteriorum, a praedicta
fertilitate allecti, qui singulis quoque mensibus fruges
seriebant, & magno consensu fructus colligebant, ut ex
Plinio

- A** Plinio lib. 18. cap. 10. Ac tanta erat in ea Regione fertilitas, ut prius temporibus cum fames per tres vires vniuersum orbem coarctaret, sola Aegyptus vicinis Populis fruges subministrarit: prima, de qua in Genes. cap. 12. anno ætatis Abraham septuagesimo sexto: Altera vero fames facta est temporibus Isaac, ut in Genes. cap. 26. Tertia, quæ maxima fuit gubernante Ioseph Aegyptum, qui cum horrea frumento antea repleuisset, refertur in Gen. cap. 41. *Omnes Prouincia veniebant in Aegyptum, ut emerent escas, & malum inopie temperarent.* Hinc factum, ut Regnum Aegypti ex tunc extolleretur, inquit Diod. lib. 1. Hominum colonias ex vniuerso orbe illuc aduenisse: etenim ex Pomp. Mela de Situ Orbis habemus, extitisse antiquitus in Aegypto Amasi regnante viginti milia Urbium, ex quibus aliquæ tam grandes, ut non aliæ similes, nempe Heliopolis, Memphis, Sais, Thebæ, & aliæ.

Fuerunt in Aegypto Auristodine, ex quibus circa Aethyopiæ confines tanta auri copia extraheretur, ut vix concipi valeat, refert Diodorus ubi supra.

Praeterea ex ingenti pretio frumenti venditi à Iosepho nomine Pharaonis, empta deinde fuere omnia Aegypti prædia, quæ postea prioribus Dominis restituta, fuere cum responsione quintæ partis dicto Pharaoni.

- C** Coepit deinde Dominium Aegyptiorum in vicinos Populos, ex quibus plurimos ad arma colligebat, ut ex Hieremia recensente exercitum Pharaonis habetur.

Ascendite equos, & exultate in curribus, & procedant super Aethiopia, & Lybies, tenentes scutum, & Lydij arripientes, & iacentes sagittas. qui numerus, ut refert Strabo lib. 17. erat vnius millionis diuersarum Gentium: vnde inquit Deus per Ezechielem cap. 31. *Fili hominis, dic Pharaoni Regi Aegypti, & Populo eius, cui similis factus es in magnitudine?* & cap. 32. *Leoni gentium assimilatus es, & Draconi, qui est in mari.*

Fuit igitur Osiris Rex, qui prius contra externos dimi-

caret; & creditur hunc eundem fuisse, ac ille Pharaon, A. fuit
 qui Ioseph gubernante tempore famis, imperauit in
 Aegypto; propter quod attribuitur illi inuentio Agri-
 culturæ à Diodoro in lib. 1. eo quod ministrauerit fru-
 mentum esurientibus Populis.

Rhamfes deinde regnauit in Aegypto, qui inuasit,
 & superauit Phoenices, occupauit Insulam Cypri, & sub
 Imperio redegit Moedos, Assyrios, & alios Orientis po-
 pulos; vnde in Obelisco, quem in honorem illius con-
 struxit Rex Sermeserteus, leguntur hæc verba apud
 App. Marcellinum lib. 17. *Dominus orbis terrarum,*
Rhamfes longauus; & Germanicus Cæsar, cum
 aduenisset in Urbem Thebas, iussit explanari quasdam B.
 eorū notas, refert Tacitus lib. 2. his verbis: *Iussusque è*
senioribus Sacerdotum patrium sermonem interpretari, re-
ferebat, habitasse quondam septingenta millia, etate mili-
tari: atque eo cum exercitu Regem Rhamfén, Lybia,
Aethiopia, Aethiopia, & Persie, & Bactriano, ac Scy-
thia potitum, quasque terras Suri, Armenijque, & con-
tiguis Cappadoces colunt; inde Bithynum, hinc Lycium,
ad mare Imperio tenuisse. Legebantur & indicta genti-
bus tributa, pondus argenti, & auri, numerus armorum,
equorumque, & dona templis ebur, atque odores, quasi
que copias frumenti, & omnium utensilium, quaq. natio
penderet, haut minus magnifica, quam nunc vi Partiorū, C.
aut potentia Romana iubentur.

Vesores obtinuit postea Aegypti monarchiam, de
 quo Orosius lib. 1. cap. 14. inquit, *Vesores Rex Aegypti*
Meridiem, ac Septentrionem, aut miscere bella, aut Regno
iungere studens, Scythis bellum indixit.

Cui Rhamfes successit, quem inquit Orosius vixisse
 ante Romæ ædificationem quadringentis annis.

Refert Suidas in verbo Thule de alio Aegypti Rege
 Thulis nominato, eo quod extenderit Imperium vsque
 ad extremam Oceani Insulam nomine Thulis, in præ-
 senti Islandia.

Smen.

A Smendius, siue Simandius inde fuit, qui vsque ad mare Caspium, seu Baruch redegit ditionem suam, proximus Sesostris antecessor, ex Eusebio in Chronic.

Sesostris in sacro textu Sesac appellatus, omnium aliorum Aegypti Regum potentissimus, duxit exercitum in Sorian, de quo lib. 2. Paralipom. cap. 12. dictum.

Anno quinto Regni Roboam ascendit Sesac Rex Aegypti in Hierusalem (quia peccauerunt Domino) cum mille ducentis curribus, & sexaginta millibus equitum: nec erat numerus vulgi, quod venerat cum eo ex Aegypto Lybices scilicet, & Troglodytæ, & Aethiopes. & idem habetur 3. Regum cap. 14. Hic conquissuit Sorian, occupauit Hierusalem, & templum Salomonis deprædauit, debellans totum Orientem, & Scythiam; transiens in Græciam, vt reuerteretur in Aegyptum, ex Herodot. lib. 1. & Clement. Alexandr. in Protreptico, reliquit in qualibet Regione Trophea incisa his verbis, vt inquit Diodorus lib. 1. Hanc prouinciam armis subegit Rex Regum, & Dominus Dominantium Sesostris. Demum spolijs, & thesauris onustus triumphauit in Aegypto, de quo Lucanus ait:

Venit ad occasum, mundiq. extrema Sesostris,

Et Pharios currus Regum ceruicibus egit.

C Verum, quia omnia orta occidunt; & Aegyptiorum iniquitas iam completa erat; corruit demum Aegypti Imperium à Cambise filio Cyni occupatum, & dirutum, annis 521. ante Redemptoris nostri ortum, cuius destructionem prophetans Ieremias cap. 43. & 44. inquit, *Veniensque percutiet terram Aegypti: quos in mortem, in mortem: & quos in gladium, in gladium, & succedet ignem in delubris Deorum Aegypti, & comburet ea, & captiuos duces illos: & conteret statuas domus Solis, quæ sunt in terra Aegypti, & delubra Deorum Aegypti comburet igni. & Ezechiel c. 29. Inter cetera Regna erit humillima, & non eleuabitur ultra super nationes, & imminuam eos, ne imperent gentibus. Et hæc de Aegyptiorum*

rum

rū potentia, quæ quoniā nulla alia in re hodiè apud nos A
resplendet, quam in Obeliscis; ideo de ijs videamus.

De Obeliscis. Cap. III.

De No-
mine.

OBELISCI sunt lapides asperrimi, in figuram
metæ cuiusdam sensim ad proceritatem consur-
gentes excelsam: utque radium imitentur, gracilescen-
tes paulisper, specie quadrata, in verticem producti an-
gustum, innumeras notas hieroglyphicas habent; atque
ad iam tum exorientis sapientiæ initia commonstranda
ex veterum auctoritate adinuentas, ut refert Ammianus
Marcellinus. Imitabantur in ijs Aegyptij radios Solis, B
quem ipsi adorabant, eidemque etiam illos dicauere:
nec non ab iisdem Solis radijs sumptum est nomen O-
beliscus, diminutiui verbi Obeli, quod Verus, seu Acum
significat, quamuis sint lapides excelsi, ex Herodot. in
Euterp. & Bargzo de Obelisco. Nec forsan in hoc sa-
tis dissimile est nomen Guglie sermone Italico, cum
illud sit forsan desumptum à verbo Gallici idiomatis
Aguglie, quod Acum denotat, quamuis alij credant
hoc verbum Guglia processisse, quia in Basil. Vaticani
Obelisci aliàs legebatur à rudioribus IULIUS; at illi
corrupto verbo nominauere Guglia, ut refert Merca-
tus de Obeliscis cap. 1.

Materia

Præfatorum Lapidum materia nominatur Granitum
rubeum, nempe ex mixtione versicolori, tendente po-
tissimum in rubeum colorem; necnon tenacissimæ firmi-
tatis: ita ut, nisi difficile, frangi possit: nominatur hic
lapis communiter à Græcis *Pyropæilos*, ex Plinio lib.
36. cap. 8. quod idem sentit, ac versicolor in rubeum,
quamuis ab alijs *Pfaronium*, cum sit ille similis maculis
sturni, ex Plinio lib. 36. cap. 22. Thebaicus quoque
lapis sic dictus à Thebaide Aegypti provincia, sicuti
etiam *Syenites* à Siene Ciuitate eiusdem Thebaidis,
apud quam extant adhuc voragines, ex quibus hic lapis
exca-

A excauabatur ad Obeliscos extruendos, seu ingētes Columnas elaborandas : & ex hinc per magnam fossam ducebātur ad Nilum versus Elephantinam Ciuitatem, vt refert Herodot. in Euterp. & ex prædicto lapide solummodo elaboratos fuisse Obeliscos, patet ex omnibus, quos adhuc videmus diuersæ etiam magnitudinis, ab Aegyptō Romam aduectos circiter quinquaginta, vt refert dictus Mercatus cap. 3. Quare autem ex prædicto lapide solummodo extruā fuerint Obelisci? præter illius tenacitatem; videtur illius materiā satis conueniens ad exprimendam quoque Generationis materiam, in qua exercet Sol propriam virtutem, siquidem cum sit ille lapis compactus ex varijs partibus, versicoloribus, quarum plurimæ in colorem rubeum ad similitudinem elementi ignis; aliæ partes cristallini coloris sicuti aer, & aqua; ceteræ vero assimilantur colori terræ: quæ omnia simul denotant mixtionem, quæ præcedit generationi; sicuti quoque significant multas, & varias res; quæ generantur, vt voluit Mercatus cap. 8.

Vnde autem Obeliscorum forma assimiletur radijs solaribus? Dicimus prædictos radios, quo magis erga nos extenduntur, eo amplius restringantur quasi Coni figura, sicuti etiam Obelisci; sed quāuis differant, quod Obeliscus terminet in acumen quadrum, conus autem in formam circularem, sicuti alterum veru: Dicimus hoc expressisse Aegyptios, vt Quadra Obeliscorum forma solummodo responderet radijs Solis, non autem radijs cæterorum astrorum; quoniam Solis cursus continuo per quatuor anni tempora vertitur, nempe in Ver, Aestate, Autumnum, & Hyemem, quod non est in cæteris astris. Secundo ea sit ratio, quoniam terrarum orbis illuminatur à Sole in quatuor partes, nempe in Orientem, Occidentem, Septentrionem, & Meridiem; ex ijs expressere Aegyptij radijs Solis in Obeliscis forma quadra, vt differrent à radijs cæterorum astrorum circularibus: vnde ex Floroapolline lib. i. Hieroglyphic. volen.

Forma.

volentes Aegyptij annum exprimere, Quartum nume- A
rum exprimerebant.

*Causa ex
structio-
nis.*

Quare autem Obelisci ab Aegyptijs fuerint fabrefa-
cti? Dico, cum potissimum Aegyptij intenderent futura
per iudiciariam astrologiam præcognoscere; vnde &
Prophetæ nominabantur ipsorum sacerdotes, ex Cle-
men. Alexan. lib. 1. propterea scalpendo ipsi progno-
stica in lapidibus magnificentissimis, ea mysterioris fi-
guris distinguendo, iuxta materiam, de qua tractabant,
nempe ad Imperium spectantem, scalpebant ea in Obe-
liscis Soli dicatis, tanquam Gubernatori, & dispensato-
ri omnium viuentium, iisdemque hoc efficiebant, cum
præuiderent qualitatem futurorum temporum circa B
corporum dispositionem, circa pestiferam contagionē,
vt legitur apud Suidam in verbo Ioches, ac etiam con-
firmatur à Galeno lib. 5. de corpor. medic. & lib. 6. e-
pidem. sic etiam Hieroglyphicæ notæ in basibus sphyn-
gium admonebant futura de Nili inundatione, sicuti de
fertilitate, &c. & hæc sunt, quæ intellexit Plinius lib. 36
cap. 9. continere Obeliscos inscriptos rerum naturæ
interpretationem. Erigebantur etiam Obelisci in con-
secrationem alicuius visi Illustris, seu proprii Regis af-
finis, vt in Obelisco Semnifertei; sicut etiam colore Re-
ligionis in honorem Solis exprimebant Potestatem C
Imperij, Victorias consequutas, Magnitudinem tribu-
torum, & cætera, vnde gloriam reportarent: Non
defuere tamen, qui fastum respuentes, & vanam gloriā,
dicarunt etiam illos Soli, absque vllis Hieroglyphicis
caracteribus.

Differebant inter se Obelisci Magnitudine, quod
proueniebat ex facultatibus eorundem auctoris Princi-
pis, aut Priuati, quod ille esset; seu ex temporum va-
rietate, quod sic seruaretur.

Mitres.

De eorundem Obeliscorum Inuentoribus; refert
Plinius lib. 36. cap. 8. *Primus omnium id instituit
Mitres, qui in Solis vrbe, nempe Heliopoli, regnabat
somnia*

A *lomaio iussus, & hoc ipsum inscriptum est in eo, quomodo* ab Eusebio in Chronico nō appelletur Mitres, sed Mephres, seu Mephres, cū constet de corruptione diuersorū exemplarium ex Iosepho lib. 1. contra Appion. Euseb. in Chronic. & alijs. Quod autem scribit Plinius de prædicto lomaio, fuit hoc figmentum, vt Obeliscorum inuentio, tanquam quid Diuinum esset auctoritatis apud pōsteros, sicuti plurimis dein Regibus vsque ad exterminium Cambysis id fuit exemplar in aliorum similium extruccionem. Ab inuentione autem prædictorum Obeliscorum vsque in præsens tempus transierunt circiter 3200. anni ex Mercato cap. 12.

B Post Mitrem, qui Obeliscos inuenit, vt inquit Plinius lib. 36. cap. 8. *Sothis quatuor numero quadragenum octonum cubitorum longitudine. Ramises autem is, quo regnante Ilium captum est, quadraginta cubitorum, & hunc Ramisem fuisse filium, & successorem potentiae Sothis indubitatum apud Iosephum, & alios: Et extruxit hic Ramises alios quinque Obeliscos, ex Plinio dicto cap. 8. & 9. lib. 36. quorum quatuor non amplius quadraginta cubitorum, quintum verò tantæ altitudinis, vt nec à præcedentibus, nec à subsequētibz Regibus similis fuerit vnquam erectus: In hoc opere, inquit idem Plinius c. 9. elaborasse xx. hominum milia;*

C *& ipse Rex cum esset illum subreçturns in Thebis Ciuitate prope Nilum, verereturque, ne machine ponderi non sufficerent, quod maius peniculum cura artificum denuncia-* ret, *filium suum adalligauit cacumini, vt salus eius apud molientes prodesset lapidi: Hunc eundem Obeliscum, refert Diodorus lib. 3. fuisse adnumeratum inter septem mundi mirabilia; ac, vt refert Constantius Magni Constantini filius in inscriptione, quam posuit, & adhuc visitur in basi prædicti Obelisci, his verbis: Et quod nulla tulit tellus, nec viderat ætas. Hic Obeliscus ille est, quem sel. record. Sixtus Quintus Pont. Max. erutum ex rudetibus Circi Maximi erexit ante Lateranensem.*

B Basilicam

*Sothis, &
Ramises.*

Basilicam, vt supra illum extolleret saluiferum Crucis A signum, & nostræ Religionis tropheum.

Sesostris

Sesostris Aegypti Rex, qui extitit Regnante Salomone, vt habetur 3. Regum cap. xi. his verbis: *Voluit autem Salamon interficere Ieroboam, qui surrexit, & ausus est in Aegyptum ad Sesac Regem Aegypti, & fuit in Aegypto usque ad mortem Salomonis.* Fuit siquidem Selac idem, qui Sesostris, vt ex præcipuis litteris, quæ reperiuntur in vtrisque verbis, vt etiâ à Diodoro Seon- sis, & à Plinio Sefosis, & Sefochis nominatur: Hic Rex Sesostris post ingentes victorias, vt diximus in præcedēti Capitulo De Monarchia Aegyptiorū. reuersus in Aegyptum inter illustria, & mirabilia destinauit, & coepit simul iungere mare Rubrum, & Mediterræneum, vt ex Arist. Meteororum lib. 1. Præterea scribit Diodorus lib. 1. Ab hoc eodem Sesostre duos fuisse extructos Obeliscos, vtrūque altitudinis centum viginti cubitorum, de quibus alterum refert Plinius lib. 36. cap. 9. in fine, fuisse Romam aduectum ab Augusto, & in Cæpo Martio erectum: & ab Vrbe Heliopoli ante exportatum voluit Diodorus; nec non idem scribit, fecisse Sesostrem in prædictis inscribi ipsius potentiam, cum tot consequitis victorijs superbus deuenisset, quamuis velit Plinius fuisse in illis scriptam Aegyptiorum philosophiam. C

Nunc coreus filius Sesostris, postquam à libidinibus sobrius deuenit, & continens; obtulit plurima dona templis diuersis, & præsertim Heliopoli. obrulit Soli duos Obeliscos excelsæ magnitudinis, quos extrui fecit absque vlla Hieroglyphicorum characterum sculptura, vt hic Romæ ex ijs duobus alterum in Vaticano videmus à Caio Imperatore Romam aduectum: Quare autem fuerit absque notis hieroglyphicis extructum? Credimus, quoniam scientiæ, ad quæ Hieroglyphica inseruiabant, iam fuerant diminutæ. Alitudo prædictorum Obeliscorum Nūcorei, vt refertur ab Herodoto, Diodoro, & Plinio erat centum cubitorum, quamuis hodie constet

non

A non eiusdem esse magnitudinis, quem habemus in Vaticano, sed hunc fuisse diminutum sexdecim cubitis : unde Plinius de hoc ipso inquit, *Ex omnibus unus fractus est in molitione.* & hunc forsan tempore Nuncorei, quando ipse fortè illum erigere fecit, non autem tempore Caij, ut ex verbis, quæ subsequitur Plinius. *quem fecerat Sesostridis filius Nuncoreus.*

Annis ducentum post Nuncoreum elapsis, regnavit in Aegypto Smarres, qui ab Euseb. in Chronic. Merres Aethiops nominatur, vixit tempore Manassis. annis 690. ante Christi Natiuitatem, scribit de prædicto Plinius dicto cap. 9. his verbis : *Sunt & alij duo Obelisci, unus à Smarre positus, alter ab Eraphio sine notis quadragenum octonum cubitorum :* non legitur apud auctores, ubi illum erexerit Smarres, Romam autem ambobus aduectos, & in Mausoleo Augusti collocatos, quorum vnus dicti Smarris ille est, qui modo ante Ecclesiâ Sanctæ Mariæ Maioris visitur, cum sit absque notis, nec non eiusdem mensuræ cubitorum quadraginta octo.

Regnavit deinde Nectabis, seu Necho in Aegypto ante Christi aduentum annis sexcentum & duodecim : Hic circa confinia Babylonie vicit, & occidit Iosiam Regem Iudæ, reduxitque totam Iudæam tribus mensibus sub diuione sua, & cum peruenisset Hierusalem, priuauit Imperio Ioacham, in quod successerat post mortem Iosie patris, refert Herodot. in Euterp. & pluries in sacro textu, Regum lib. 4. cap. 23. Paralipom. lib. 2. cap. 35. Esdr. lib. 3. cap. 1. Ierem. cap. 46. Reuersus post victoriam Nectabis in Aegyptum iuxta morem Sesostris, & & aliorum extruxit Obeliscos in memoriam Victoriæ. Plinius dicto lib. 36. cap. 9. inquit, *Alexandria statuit vnum octoginta cubitorum Ptolemæus Philadelphus, quem exciderat Nectabis Rex, purum, maiusque opus fuit in deuehendo, statuendoque, quam in excidendo :* erexit dictum Obeliscum Ptolemæus Alexandria trecentum viginti quinque annis post mortem Nectabis, ut

B 2 voluit

voluit Mercatus cap. 17.

Aphries.

Aphries, seu Ephrees nepos dicti Nectabis regnavit in Aegypto ante Christum natum annis quingentis nonagintaquinque, & septimo Regni suo anno capta est Hierusalem a Nabucdonosor, qui captivos in Babyloniam duxit Iudaeos; ex ijs tamen plurimi in Aegyptum fugerunt, protegente illos Ephree contra Dei praeceptum, & propterea minatus est Deus flagella non solum fugitiuis, verum & ipsi Regi Ephree, ex Ierem. cap. 44. his verbis: *Ecce ego tradam Pharaonem Ephree Regem Aegypti in manu inimicorum eius, & in manu quarentium animam illius, sicut tradidi Sedeciam Regem Iudae in manu Nabucdonosori Regis Babylonis inimici sui, & quarentis animam eius.* etenim dictus Ephrees trigesimo Imperii sui anno proditoriè occisus fuit ab Amasi exercitus sui Duce, qui in Imperium successit, ex Herodoto in Euterp. & Diodor. lib. 1. Erexit dictus Ephrees Obeliscum similem alteri Smarris cubitorum quadraginta octo, absque hieroglyphicis notis, & hic vnus ex ijs reputatur, iam in Mausoleo Augusti erectis, vt apud Plinium dicto cap. 9. à quo per errorem dictus Rex non Ephrees, sed Erapius nominetur.

Samnifertus.

Fuit Samnifertus Rex, qui ab Herodoto in Euterp. Psammenitus; hic filius Amasis, & postremus in Aegypto regnavit; sed cum paulo post obitum Amasis adveniret Cambyses ad destruendam Aegyptum, supponendum ex hoc, nec Obeliscos, nec aliud quippiam insigne potuisse perfici per Samnifertum, sed quod vivente adhuc patre Amase in senectute extrema Samnifertus extrinsecerit Obeliscum, quem Augustus dein Romam adduxit, & in Circo Maximo collocavit, vt ex Plinio dicto cap. 9. his verbis: *Is autem Obeliscus, quem Divus Augustus in Circo Magno statuit, excisus est à Rege Samniferteo, quo regnante Pythagoras in Aegypto fuit, centum viginti quinque pedum, & dodrantis, prater basim eiusdem lapidis: is vero, qui est in Campo Martio*

A Martio nouem pedibus minor à Sesostride; inscripti ambo rerum natura interpretationem Aegyptiorum opera philosophia continent. Fuit hic annus quingentesimus vigesimus primus ante Redemptoris nostri aduentum. Quamuis desueuissent præcedētibus seculis inscribere Obeliscos hieroglyphicis notis, vt diximus. Voluit tamen hic Rex iterum apponere illas in Obeliscis, quoniā cum illius patet Amasis ignobili esset genere natus, ex Herodot. in Euterp. sibi persuasit ipse Samnisertheus Rex nobilitatem assumere, & monstrando propriam originē à Rhamse celeberrimo Aegypti Rege; & propterea Obeliscum Soli dicauit nomine dicti Rhamsis, attributis illi in consecratione titulis, & prærogatiuis, iisdemq. hieroglyphicis notis exaratis.

B Appianus Marcellinus lib. 17. refert partem explanationis hieroglyphicarum notarum in prædicto Obelisco Samniserthei, & inquit eam trāsumpsisse ex libro Hermaphionis, qui forsan illam à Sacerdotibus Aegyptijs receperat, seu quod vixerat ille Hermaphio tempore, quo prædictæ notæ scribebantur; & eandē notarum explanationem, necnon eandē declarationem refert Mercurius dicto tractatu de Obeliscis cap. 19. & seq.

Erectis in Aegypto prædictis Obeliscis, vt diximus, Cambyfes Persarum Rex in Aegyptum transiens septimo Imperij sui anno, nempe quingentesimo vigesimo primo ante Christum natum, totum illud Regnum deuastauit, vt sæpius vaticinauerant Ieremias cap. 43. 44. & 46. Ezechiel cap. 29. 30. & 31. & seq. necnon etiam Iaias cap. 19. & 20. his verbis: *Tradam Aegyptum in manu Dominorum crudelium, & Rex fortis dominabitur eorum.* ex cuius euerfione diruti sunt Obelisci, quod demonstratur iam ante prænunciatum à Propheta Ieremia cap. 43. *Conteret statuas domus Salis, quæ sunt in terra Aegypti, & delubra Deorum Aegyptiorum.* Nec ambigendum, quin statuarum domus Solis essent Obelisci, qui representabant radios Solis, & erigebantur in loco eiusdem

*Diruti à
Cambyse
Obelisci.*

eiufdem Templi aperto. Scribit Strabo lib. 17. de hac **A**
 euerfione Obelifcorum Heliopoli in Aegypto patrata,
 per Cambyfem, quorum duo ab igne fatis combufti Ro-
 mam aduæcti fuerunt : eofdem Obelifcos dirutos refert
 vidiffe Thebis Ammianus Marcellinus lib. 17. Plinius
 vero lib. 36. cap. 9. inquit, quod Cambyfes cum Thebas
 expugnaret, obftupefactus magnitudine molis à Rami fe
 extructæ, iuffit ignem extingui, ne illa incendio abfu-
 meretur, quamuis nullam vrhis miferationem habuiffet.

Mortuo Cambyfe perfeuerarunt in Aegypto fpatio
 centum nonaginta quinque annorum bella, & feditio-
 nes vfque ad Alexandrum Macedonem, qui subacto **B**
 Dario vltimo Perfaram Rege obrinuit omnia à Dario
 poffeffa, ficuti & Aegyptum, vbi Alexandriam à pro-
 prio nomine extruxit, trecentum viginti octo annis
 ante Chriftum natum, quæ poftea Macedonum fuit Re-
 gia vfque ad Auguftum, qui Aegyptum in diuionem
 Romanorum redegit. Inter Macedones tertius fuit Pro-
 lemæus Philadelphus, qui inter egregios illius animi fen-
 fus, Bibliothecam infignem collegit ex auctoribus om-
 nibus, qui illa ætate poterant inueniri, inter quos, vt &
 facram Scripturam haberet liberaliffimè erga Hebræos
 fe præbuit; quæ tunc primum ab Hebræo in Græcum
 idioma per Septuaginta duos Interpretes fuit traducta;
 duobus feptuaginta annis ante Chrifti natiuitatem : **C**
 Idem Ptolemæus pariter erexit dirutos à Cambyfe O-
 belifcos; & illud Regis Nectabis Alexandriæ in tem-
 plo Arfinois vxoris fuæ collocauit, Plinius dicto cap. 9.

Romanis autem in Aegyptum ingreffis ex omnibus
 ab illis Regibus geftis, Obelifcos folummodo funt
 æmulati; illosque Romanæ (vt inquit Plinius dicto cap.
 9. Surton in Claudio, & Ammianus lib. 17.) per mare
 aduehen do fupra naues fatis planas, quarum duæ fimpul
 catenis compactæ ducebant ynumquemque Obelifcum
 per flumina Nili, & Tiberis, in mari vero inferuebant
 aliæ Naues, quæ altiores, & profundiores effent, vt refert

Ammia-

A Ammianus dicto lib. 17. quod Naui, qua Constantius. vexit Romam Obeliscum Lateranensem, fuerit ita grandis, ut nec antea, nec postea visa fuerit similis in Nilo, nec in Tiberi trecentorum remorum, quæ per Nilum vehatur exuberante aqua mensibus Iulij, & Augusti.

Augustus igitur primus fuit ex Romanis Imperatoribus, qui Romam duos ex maioribus Aegypti Obeliscos aduexit à Ciuitate Heliopoli anno vigesimo secundo ante Christi ortum, quorum vnus Semnesertei in Circo Maximo erectus, & Sesostris, alter ab eodem Augusto in Campo Martio positus, ac vtrumque illorum idem Augustus Soli consecrauit; sicuti etiam Circus, in quo

B primus fuit positus, symbolum erat Mundi, qui à Sole circumdatur: & quamuis locus in Campo Martio, vbi alter Obeliscus Sesostris fuit collocatus, non esset Soli dicatus; nihilominus ad Solis mirandum vsum ibi accommodatus, exitit, ut Solis vmbrae dierum, ac noctium, magnitudinem ostenderent: Quale opus tamen suo tempore defecisse refert Plin. lib. 36. cap. 10.

Caius Imperator in Circo Vaticano à se extracto, cum vellet ibi Obeliscum apponere, aduexit Romam post Christum natum anno quadragesimo primo vnum ex duobus Obeliscis à Nuncoreo elaboratis, quamuis ante fractus fuisset, ut diximus, & refert Plinius cap. 11. lib.

C 36. eumque consecrauit Augusto, & Tiberio parentibus, & in Imperio prædecessoribus, ut legitur in inscriptione per ipsum Caium ibi apposita.

Post Caij Imperium aduecti Romam fuerunt quadraginta quatuor Obelisci diuersæ magnitudinis, notis hieroglyphicis fere omnes incisi, ac in varijs Urbis partibus collocati, & ij à diuersis aduecti, quorum ignoratur nomen, ex quibus duo in Mausoleo Augusti erecti ab Imperatoribus subsequentiis, refert P. Victor. de Regionibus Urbis, & alter in Hortis Salustij, inquit Ammianus Marcellinus lib. 17. his verbis: *Sequitæque astatæ aliorum transu.*

transfulerunt, quorum unus in Vaticano, alter in Hortis Salustij, duo in Augusti monumento erecti sunt. A

Quamvis satis probabile sit, hos duos in Augusti Mausoleo prope Tiberim à Claudio aduectos Romam, ibidemque vnus sit erectus, & ab eodẽ Claudio alter erectus in Salustij Hortis, refert Mercatus cap. 27. & 28. ac etiam ex prædictis quadraginta duobus Obeliscis, creditur etiam fuisse illos, qui in Circo Floræ, & in Circo Caracallæ fuere, inquit Mercatus cap. 29.

Magnus Constantinus Thebis aduexit Alexandriam Obeliscum, quem Rex Ramises extruxerat, cum decreuisset illum Constantinopoli erigere in Circo, quem ibi extruxerat, sed morte præuentus Constantinus remansit in portu Alexandriæ dictus Obeliscus, donec Constantius filius sequuta diuisione inter fratres, plurimis elapsis annis, illorumque morte sequuta, ac Tyrannis debellatis, cum dictus Constantius Romam aduenisset, ibidemque triumphasset, ad augendam sibi gloriam, Alexandria Romam aduexit Obeliscum, quem ibi pater Constantinus reliquerat, & in Circo Maximo eundem magna pompa collocauit; de cuius erectione maximè dubitarunt artifices, vt refert Ammianus Marcell. lib. 17. Theodosius Imperator deinde in Circum Constantinopolit. ex Aegypto alium Obeliscum aduexit, ibidemque reposuit, sicut Magnus Constantinus iam C de sinauerat, vt refert Mercatus cap. 34.

*A Gothis
secundo
confracti*

Eractis Romæ Obeliscis, vt vidimus, iterum illi dirutifuerunt, & hoc non casu seu fortuito incendio, vel terrarum motu, sed data opera. Credidere aliqui hoc à Summis Pontificibus Christianis zelo Religionis peractum, qui destruentes Circos cum omnibus suis ornamentis, euerterint etiam Obeliscos, sicuti à Sanctis Patribus reprehenduntur spectacula Circensia, & Equestria, quæ in Circo repræsentabantur, vt ex Sancto Cipriano, & Tertull. in lib. de Spectaculis, & Prudentius,

vt

At penitus tales ludi tollerentur, hortatur Honorium ;
Tu mæres miserarum hominum prohibeto litari . quod
 æquequius est Honorius, quamvis Arcadius & Hono-
 rius permiserint solum , quæ in Circo & Theatris age-
 bantur , *Ne nimia tristitia in Populo generaretur .* affir-
 mat Theodoretus cap. 26. lib. 5. Deinde in Concilio
 Constantino-politano generali anno 681. Can. 66. om-
 nia spectaculorum genera diebus festis fuerunt pro-
 hibita. Demum Romæ propter eiusdem Urbis vasa-
 tionem & desolationem penitus remanserunt abolita
 spectacula : etenim spatio annorum quinquaginta sep-
 tem Roma Orbis dominatrix ter violenter capta ,
 & direpta fuit à Barbaris ; Primum à Genserico Re-
 ge Gothorum , anno Christi 412. Secundò Valentinia-
 no mortuo anno 456. capta iterum , & crudelius dire-
 pta à Rege Vandalorum , qui secum adduxerunt in
 Aphricam Eudoxiam Imperatricem Valentiniani vi-
 duam, una cum immenso populo captivo : & duodecim
 elapsis annis. Tertiò, direpta à Ricimero Sueuo ,
 qui Valentiniani duxerat aliàs exercitum ; Respira-
 vit nihilominus deinde Roma sub Theodorico Go-
 tho, à quo etiam restaurata fuere spectacula, & alia insi-
 gniora ædificia, vt Cassiodor. lib. 3. in epist. ad Faustum
 Præpositum .

C At verò postquam Iustinianus Imperator dein Urbē
 à Gothorum dominio recuperavit, à Totila eorundem
 Gothorum Rege, quartò crudeliter bis capta, & penitus
 desolata remansit anno 547. vt omnibus habitatoribus
 vacua remāserit, refert id Procopius lib. 3. de Bello Go-
 thorum , & de hac eadem desolatione Leonardus Are-
 tinus sic scribit . *Itaque insurgens Totila mirabili crude-*
litate mœnia Roma pluribus in locis ad solum euerit :
fuit autem illa , qua eversa est tertia pars totius ambi-
tus murorum ; Capitolium deinde incendit ; circa Forum ,
& Suburram, & viam Sacram omnia conflagravit: Fu-

C

ma:

mahat Quirinalis, Mons Auentinus summam incen-
dij euomebat: Frigor ruentium domerum ubique audie-
batur. Ex tunc de spectaculis, seu alijs Pompis Urbis
non amplius penitus actum: liquidem anno 589. eandē
etiam Longobardi obtederunt, quamuis tunc non fue-
rir capta: fuit nihilominus deinde bis à Saracenis dire-
pta, nempe anno 829. item anno 845. & sic varijs se-
ditionibus depressa remansit vsque ad Caroli Magni
Imperatoris aduentum.

Hinc clarè constat Gothos, & Barbaras alias natio-
 nes in tam longa Urbis vastatione, ipsas non autem
 Summos Pontifices deuastasse Obeliscos in Circus in-
 clusos. Præterea nec omnes Obelisci erant intra **B**
 Circos, sed ex ijs plerique in Campo Martio, in Mau-
 leo Augusti, & Hortis Salustij, ac in alijs Urbis partibus
 reperiiebantur erecti; & ille Vaticanus Obeliscus, quem
 ex omnibus vnicum adhuc integrum videmus; ante a-
 lia omnes à Pontificibus fuisse contractus, quando
 hoc illi egissent, ut tollerentur spectacula; cum hic in
 Circo Vaticano esset erectus.

A Sixto
V. P. M.
erecti se-
cundo.

Post dictam Obeliscorum à Gothis deuastationem
 plurimi ex Summis Romanis Pontificibus sibi in ani-
 mum inducere velle prædictos Obeliscos erigere; nem-
 pe Nicolaus Quintus, Paulus Secundus, Iulius Secun- **C**
 dus, Paulus Tertius, & Gregorius XIII. sed vel morte
 præuerti, seu bellis, aut alijs detenti impedimentis, ut
 refert Mercatus cap. 35. supersederunt, donec fel. recor-
 dat. Sixtus Quintus anno 1585. Pontificatus primo,
 ardenti verè Religionis zelo, quos bis Aegyptij, & pri-
 sci Romani falsi eorū Dijs ante dicauerant; & propte-
 rea iusto Dei iudicio à Persis sub Cambyse in Aegypto,
 & à Gothis sub Totila hic Romæ fuerant prostrati; hos
 eosdem dictus Summus Pontifex vero Deo ante infi-
 gniora Urbis templa iussit erigi, ut supra illos salu-
 tiferum Crucis signum, tanquam prostrata Idololatriæ

Atrophæum, extolleretur, sicuti iam pridem Isaias vaticinatus fuerat. *Elevabitur signum in Gentibus.*

Destinavit Summus Pontifex Architectum Domini, cum Fontanæ, qui ministerio septingentarum operarum usus artificio Camilli Agrippæ cum machinis ab equis deductis mirabili inventione mathematica priscis temporibus ignota, erexit Obeliscum Vaticanum, quamvis apud Plinium legamus ad erectionem Obelisci Regis Ramis, hodie in Laterano, viginti hominum milia elaborasse.

Erecti Obelisci faciunt quoque exorcismis expurgati, nec non ab Episcopo solemnî pompæ, & hominum concursu Sanctissimæ Cruci consecrati, ac demum supra illos Crux elata.

Et hæc de Aegyptiorum potentia, & maxime in Obeliscis dicta sufficiant, quibus consequens est videre de eorundem Idololatriæ, & superstitionibus.

De Origine Idololatriæ Aegyptiæ. Cap. IIII.

C LACTANTIVS Firmianus Institut. diuinarum lib. 2. De orig. erroris cap. 14. refert Deum post perditum Diluvio humanum genus, elegisse ad multitudinem reparandam Noëm, qui corruptis omnibus, singulare iustitiæ supererat exemplum. Ille egressus ex Arca, terram studiosè coluit, atque vineam sua manu levit, unde arguuntur, qui authorem Vini Liberum putant. Ille enim non modo Liberum, sed & Saturnum multis antecessit ætatibus, quæ ex vinea cum primum fructum cospisset, bibit usque ad ebrietatem, iacuitque nudus. Quod cum vidisset vnus ex filijs, cui nomen Cham, non texit patris nuditatem, sed egressus etiam

fratribus indicauit : At illi sumpto pallio intrarunt Auerfis vultibus , patremque rexerunt . Quæ cum facta recognouisset pater , expulit filium ; At ille profugus in Arabiam iuit , ibiq. consedit , eaq. Gens à nomine suo Chanaam dicta est , & posterì eius Chananei : Qui primi Deum ignorarunt , quorum princeps , & conditor cultum Dei à patre non accepit maledictus ab eo , & ignorantiam diuinitatis posteris reliquit . Deinde Menster filius Cham , & alij ab eo propagati : primi , qui Aegypti occuparunt , cælestia suspicere , atque adorare coeperunt ; & quia neque domicilijs regebantur propter aeris qualitatem curius syderum , & defectus notauerunt , factūq. est , vt dum ea sæpè curiosius intuerentur , adorerent . Postea portentificas Animalium figuras , quas colerent , commenti sunt , quibusdam prodigijs inducti . S. Ioannes Damascenus de Hæresibus inquit , quod Seruch Idololatriam primus inuenit . Cum enim omnes ritum , quem tum probauerant , superstitione quadam ad humaniorem cultum deducere communi consensu contempnissent : mos simulacrorum hominum generi ponendorum ortum habuit .

Deinde erexere simulacra hominibus quoque celebrioribus , vel potentioribus propter beneficia , ob adulationem , & alias causas , prout infra in secunda parte dicemus .

Habuerè Aegyptij inter ipsorum Deorum monstra in veneratione cælestia signa , sed potissimum Solem , quem Osiridem appellarunt , & Lunam Isidem . Hinc Theodoretus sermon. 3. de Dijs & Angelis inquit , *Atque vt testis est Sículus Diodorus , omnium mortalium primi Aegyptij Solem , Lunamque Deorum nomine appellantes Solem quidem Osirim , Lunam verò Isim esse dixerunt : hunc Ieremias cap. 43. & sequenti ait : Et conserui statuas domus Solis , quæ sunt in Aegypto .* Et iterum : *Sacrificemus Regina Cali , & libemus ei libamina .* hinc Suetonius

A Suetonius in triumpho, quem Augustus de Antonio, & Cleopatra Romæ habuit, præcedere fecit imaginem Solis, & Lunæ. Et de prædictis Aegyptijs conqueritur propterea Apost. ad Romanos cap. 1. dicens: *Et mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinē imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentum: propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum.*

De Aegyptiorum superstitione. Cap. V.

AD antiquissima Aegyptiorum rudera, ac temporis iniuria semisepultas monumentorum parietinas, pauci ex Antiquarijs aspirare, quod ego sciam, sunt ausi: nunc ex magna satis messe, colligam spicilegium aliquod huiusmodi figurarum, quarum penes me aliquas detineo: Nihil enim ita absonum infingendis vspiam fuit, quod non æquarent, vel etiam exsuperarent monstrosæ Imagines Aegypti, quibus ex antiquitate pepercit tempus edax rerum, etemim vt inquit Arist. lib. 12. Metaph. cap. 4. in fine: *De Dijs & vniuersa natura, multa ad persuasivern multitudinis, & legum opportunitatem fuisse inuenta: nam præter substantias, quas Deos arbitrabantur, inuenerunt etiam formas hominum, & aliorum animalium, & similia, vt ea venerentur.* Colebant enim Bestias scèrè omnes, quas portentorum mater Aegyptus alebat, in ijs & serpentes, & dracunculos. Hæc enim sacra (vt ipsi dicebant) animalia eo studio venerabantur, vt cum admiratione diceret Cicero 1. de natura Deorum: *Firmiores apud Aegyptios opiniones esse de bestijs quibusdam, quæ apud Romanos de sanctissimis Templis, & simulacris Deorū; cui cōsonat illud Iuven. sat. 15.*

Quis

*Quis nescit Volusi Bithynice, qualia demens
Aegyptus portenta colat? & paulò post,
Oppida tota Canem venerantur, nemo Dianam.*

Ita prorsus, ut si quis Canem, Accipitrem, Felem, Ibim, Crocodilum, & alia huiusmodi violasset, capite plecteretur: cuius præcipuum extat testimonium Moysis Exod. cap. 8. in Aegypto sacrificare detrectantis: *Quod si* (inquit) *mactauerimus ea, quæ colant Aegyptij coram eis, lapidibus nos obruent:* & hoc fundamento Iosephus cõtra Appionem ratiocinatur: *Orbem terrarum, si Aegyptiorum sacra suscepisset, breui bestiarum plenum, inanem hominum futurum:* horum tamen cultus non solũ totam Aegyptum, Regionisque finitimas, verum vniuersum ferè orbem incredibili superstitione peruaserat: & dum huiusmodi deliria Arnobius exagitatet, hæc scripsit lib. 5. aduersus Gentes: *Si contemptor aliquis Numinum, & sacrilegi pectoris immanitate furiosus, intendisset animum maledicere Dijs vestris, auderet in eos quicquam grauius dicere?* Hinc Lactanius lib. 2. cap. 2. *Vos alta s mentes, & ad Patrem suum cum corporibus suis erectas ad inferiora deprimitis, tanquam vos penitent, nõ Quadrupedes esse natos.*

Aegyptiaca superstitio, licet per orbem fere vniuersũ diffusa, exagitata tamen, & sapientum contumelijs vexata fuit: Romæ Anno siquidem Urbis DCXCVI. Pisonẽ & Gabinio Coss. ex Vrbe huiusmodi sacra eiecta sunt, ut narrat Arnobius lib. 2. aduersus Gentes, & Tertullianus in Apolog. cap. 6. Anno 700. Fana Isidis & Serapidis ex S. C. solo æquata: & M. Agrippa Aedilis anno 732. extra Pomerium receptas imagines eliminauit, vtriusq. in Vrbe, & suburbano intra 500. passas consistere, ex Dione lib. 40. 42. 47. & 54. Expulsi postremo Senatus Tiberio imperante, Tacitus lib. primo Ex inde tamen, tanquam ruptis obiectis in Urbem, superstitionum asylum, nefaria hæc sacra agmine sacro irruerunt adeo

A adeo, ut Imperatores Commodus, Caracalla, Al. Seuerus manus dederint ex Lampridio, & Spartiano, ac Tertulliano in Apolog. cap. 6.

Hinc discit Amice lector ex D. Leone sermone primo in Natali Apostolorum Petri, & Pauli; Quod, *Roma ignorans suae prouectionis auctorem, cum penè omnibus dominaretur gentibus, omnium gentium seruebat errori, & magnam sibi videbatur assumpsisse Religionem, quia nullam respuebat falsitatem: vnde quanto erat per Diabolum tenacius illigata, tanto per Christum est mirabilius absoluta.*

Laborauit tamen cultus hic Aegyptiacus infamia. **B** quadam peculiari, cuius testis Augustus ex Dione cap. 51. qui Apim adorare noluit, quod se Deos, non Boues adorare diceret.

Hæc sacra sub Augusto non dum Romæ recepta; sed lenocinia, & mollities præter cætera obiectabantur, ut de Paulina Illustri Fæmina legimus, quam perditus Amator obtentu Aegyptiacæ Religionis polluit, ut latè Ioseph. lib. 11. cap. 47. antiquitatum; quod & actiratum inquit Iunen. Satyr. 6.

Iamq. expectatur in hortis,

Aus apud Isiacæ potius sacraria Lenæ.

C Et Suetonius in Othone inter alia molliciei, & effeminationis signa, refert; quod in linea, religiosaq. veste, Sacra Isis propalam celebrasset.

Ex prædictis vanis superstitionibus discamus nos Christiani non superbire, spernentes verba prudentum, & sapientum; sed quod bonum est permixtum falsæ doctrinæ tenentes, & approbantes, ut docuit D. Augustinus De vnico Baptismo contra Petilianum cap. 4. his verbis. *De ipsi Gentibus, Idolorumq. cultoribus multat utiq. à nobis diuersitate distantibus, nihil aliud nobis demonstrat, Apostolus; nisi ut ijs quoq; quod paruum est corrigamus, ut quod forsè rectum est approbamus: nam*
utiq.

utiq; Idololatrias redarguebat, ubi ait: *Qui cognoscetes A-
Deum non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias ege-
rant, sed euauerunt in cogitationibus suis, & obscura-
tum est inspiens cor eorum: dicentes enim se esse sapientes
stultifaciti sunt, & immutauerunt gloriam incorruptibili-
tis Dei in similitudinem corruptibilis hominis, & volu-
crum, & quadrupodum & serpentium: Talia quippe no-
uimus fuisse simulacra Aegyptiorum, ubi instituta esse Idol-
olatria perhibetur: talem scilicet fingentes Deum, qualis
non est Deus, & non sicut eum cognouerunt, tradentes ho-
minibus. Et paulò post, de illis dicit. Qui immutauerunt
veritatem Dei in mendacium, & coluerunt, & seruiuerunt
Creaturae potius, quam Creatori: quod ergo immutau- B
erunt in mendacium suum, culpant, detestatur, euerit; quod
autem verum in Doctrina; quamuis multis falsitatibus
permixta, confusaq; seruauerunt; approbat, tenet, & affirmat.
Simile etiam habemus ex Origene in Exod. c. 17. homil.
11. ubi: Vnde & nos si fortè aliquando inuenimus aliquid
sapienter à Gentilibus dictum, non continuo cum auctoris
nomine spernere debemus & dicta, nec pro eo quod legem
à Deo datam tenemus, conuenit nos sumere superbia, &
spernere verba Prudentium, sed sicut Apostolus dicit.
Omnia probantes, quod bonum est tenentes.*

Sed quamquam gloriaretur, & triumpharet Diabolus
de predicta Idololatria, & infidelitate, ut Dauid sapien- C
ter cecinerit in psalmo 28. *sicut oves in inferno positi
sunt, mors depascet eos; nihilominus benignitas Saluato-
ris nostri assumpta humana carne, primo itinere voluit
in Aegyptum se transferre ad euellendam, & extirpan-
dam radicem, & sementem Idololatriæ, quam inimicus
Diabolus ibidem seminauerat; Ut iam pridem Spiritus
sancti lumine vaticinatus fuerat Propheta Naías cap. 19.
Ecce Dominus ascendet super nubem leuem (scilicet in-
terum Virginis) & ingreditur Aegyptum, & commo-
uebuntur simulacra Aegypti, & cor Aegypti tabeſcet in
medio*

- A** *medicius* : quæ prophetia ex Rabano in cap. 24. Eccl. fuit adimpleta, ex quo Ioseph admonitus ab Angelo fugit in Aegyptum cum Puerō Iesū, & sanctissima Matre eius; & Origenes in diuers. Homilia 3. declarans dicta Angelica verba, ait: *Fuge in Aegyptum, propterea, ut destruantur manufacta eorum, & confringantur, & pereant Idola ipsorum; propterea, ut Demones turbentur, & Regum fabricæ in Idolis destruantur, ut fiat in Aduentu Domini fugitiuorum seruorum, atque malorum interitus*. Et hoc iter, ita peculiare, propriumque fuit in Aegyptum, ut ad alias Barbaras nationes non transferit, ex Duo Anastasio Sinaita in Exameron. lib. 8. ibi: *Pri-*
- B** *ma omnium Regionum Gentilium terra Nili vidit Deū in carne apud se venientem; & nulla Regio Barbarorum alienigenarum in mundo Christi faciem vidit in carne, nisi sola Aegyptus.*

Interitus Idololatriæ in Aegypto non solum per Isaiā fuit prænunciatus, verum quod mirabilius est per Hermetem, seu Mercurium Trismegistum Asclepij cap. 9. ibi: *Futurum tempus est, cum appareat Aegyptios incassum pia mente Diuinitati sedulam Religionem seruasse, & omnis eorum sancta veneratio in irritum casura, frustrabitur*. Deinde in eodem capitulo prædicit tempus, quo Christiana Religio cuncta fallacia figmenta subuertet.

Quod autem, ut mirum, est aduertendum, quod homo ita sapiens, qui apertè cognouit ridiculas superstitiones Aegyptiacas, doleret tamen de earumdem subuersione, quod magno iure S. Augustinus reprehendit de Ciuitate lib. 8. cap. 23. ibi: *Hæc vana, deceptorum, pernitiōsa, sacrilega Hermes Aegyptius, quia tempus quo auferretur, venturum sciebat, dolebat, sed tam impudenter dolebat, quam imprudenter sciebat: Non enim hoc ei reuelauerat Spiritus sanctus sicut Prophetis sanctis, qui hæc prouidentes, cum exultatione dicebant: si faciet ho-*

D mo

216 DE VETER. AEGYPTI. RITIIB.
mo Deos, & ecce ipsa non sunt Dij; & in alio loco: Erit A
in die illa, dicit Dominus: Exterminabo nomina simul-
lactorum à terra, & non erit eorum memoria.

Lætabantur autem Sancti aduenisse Christum, quem
venturum prædixerant, qualis Simeon, qualis Anna,
qualis Elisabet, quæ etiam conceptum in utero agno-
uit, qualis Petrus reuelante Patre dicens: *Tu es Chri-
stus Filius Dei viui*; & propterea huic Aegypto mali-
gni spiritus tremètes indicauerunt futura tempora per-
ditionis suæ, qui præsentem in carne Domino dixerunt
Matth 8. *Quid venisti ante tempus perdere nos?* siue
quod tardius venturum opinabantur, siue quod ante
tempus Iudicij, quo æterna damnatione puniendi sunt B
cum omnibus etiam hominibus, qui eorum societate
detinentur.

Prædicta Idola Aegypti (quamvis Christo in carne)
non omnia penitus defecerunt; dein tamen à Chri-
stianis Imperatoribus, & à Theodosio primo potentissi-
mum templum Serapidis Alexandria in Aegypto toto
orbe terrarum celeberrimum, & notissimum cum alijs
Gentium templis subuersum fuit occasione turbarum à
Gentilibus in Christianos motarum ob detecta secreta
quædam nefanda eorundem Gentiliû mysteria, vt refert
Ruffinus lib. 26. cap. 21.

Prædixerat illam, & aliorum templorum demolitio. C
nem non solum Bessarion Abbas, sed ab Antonio quo-
que Ethnico philosopho, & Mago prænunciatam fuisse,
auctor est Eunapius Sardonius in vita Philos. in Aede-
sio. inde Gentiles cum in templi iactura erubescerent;
& quod Christiani illa pronunciasent; eorû tamẽ rursus
prædicare potentiam coeperunt, refert Baronius. anno
389. & ibi Spondanus n. 14. & 15. vbi etiam fit mentio
de flagitiosis mysterijs, ac fraudibus ab illis peragi solitis
vnde Gentiles plurimos, huiusmodi sceleribus deprehē-
sis, fidem Christianam amplexos esse per cunctas Aegy-
pti

Apti Vibes, & alia loca: & ibidem etiam Baronius, & Spondanus num. 17. inquit, quod Theodosius, ut ea, quæ aduersus delubra Gentilium fieri præceperat, ne auaritiæ potius quam pietati adscriberentur, Deorum imagines iussit (ut inquit Socrates) ad pauperes subleuandos impendi.

Successu deinde temporum Sole iustitiæ iam mundo exorto per sanctos Apostolos, eorumque successores Aegypto ad veram Christi fidem adducta: multi ex Aegyptijs amore Euangelicæ perfectionis instigati, se contulerunt ad loca strepitu semota cælestium contemplationi maximè apta, cuiusmodi Thebaidos solitudo erat, & monasticæ vitæ sectatores ea loca elegerunt, ut in quibus tantæ superstitionis monumenta intuebantur, quæque Dæmonum furijs infesta erant, sanctis Christianæ vitæ disciplinis initiata, in Spiritus sancti habitaculum mutarentur, refert Baronius dicto anno 389. vbi Spondanus num. 15.

Hæc inquam eadem ipsa loca fuere, in quibus ex crudeli illa, atque formidanda Diocletiani Imperatoris persecutione, dicti Augusti decimonono, Marcellini Papæ septimo salutis nostræ 302. teste Cardinali Baronio, ad viginti millia Christianorum crudelitate inaudita, innumeris alijs in exiliū amandatis, vitam glorioso fine terminarunt, ut in chronico Alexandrino ca. 2. fol. 19. & sequen. Quinimo Ignatius Patriarcha, ex prædicta persecutione cœpta anno 19. Diocletiani propter eiusdem edictum martyrio coronata fuisse fidelium Terræ Coepæ centum quadraginta quatuor millia, septingenta autem in exiliū amandata. Vt etiam refertur in dicto Prodromo cap. 2. fol. 24. & seq.

De Propagatione Idololatriæ Aegyptiorum. Cap. VI.

AEGYPTII expeditiones fecere in Persiam, in Indiam, & vsque ad extremos terminos Sinarum; ut latè refert P. Athanasius Kircherius in Prodromo cap. 4. etenim, cum ipsi Aegyptij habuerint commodissimos maris Erythrei portus; ex Erythreo vero mari in Aethiopiam, Persidem, & reliquam denique Indiam non incommodus tractus fuerit; frequentissimè nullo non tempore ultro citroque commearunt, testatur id celeberrima illa Salomonis ex Afiongaber maris Rubri portu in Regionem Ophir facta maritima expeditio: Ophir vocem Aegyptiacam esse, qua veteres Aegyptij eam Indiam appellabant; quæ continet Malabar, Zeilanum, Auream Chersonesum, Samatram, Malucas, Ianas, aliasve vicinas Insulas auriferas, in quas Rex Hiran classem Salomonis statutis temporibus expediuerat; id quod non aurum tantum; sed & gemmæ, lapides, & ligna pretiosa, Pauones, Simiæ, quæ ex dictis Regionibus, rebus huiusmodi refertis, afferri solebant, testatum faciunt.

Huius Regis Hiran vestigia frequentius postmodum Aegyptios sequutos, huiusmodi plagas adiisse, verisimile est; certe Persarum Magos, Indorum Brachmanas, & ceteros Asiæ sapientes omnem philosophandi rationem, omnes circa Deorum cultum, & ritus, & caeremonias ab Aegyptiis, non aliter quam hoc reciproco commercio accepisse; præter quam quod clarè in vita Apollonii docet Philostratus; certè dictarum Gentium & mores, & consuetudines id luculenter indicant; cum in hodiernum diem in India, China, Iapone, Tartaria, quin etiam in ipsa America Solis, Lunæ, Siderum, Terræ, animalium omnis generis cultus, non secus; ac in Aegypto

Apto ab innumerabili tempore vigere intueamur. Ostridis, & Isidis statuas, Aphides quoque, Anubis, Canopus, & similia Aegyptiorum monstra ibi passim coli reperias; Pyramides mysticas, & magnificentissima templa Geniis ad Aegyptiorum normam erecta; vno verbo Aegyptiacam rerum faciem vbique reperies.

Et de his satis, quibus consequens aliquid solummodo de eorum funeribus breuissimè degustare.

De Aegyptiorum Funeribus. Cap. VII.

Non erit omninò a nostro instituto alienum aliquid breuiter recensere de Aegyptiorum funeribus, cum saepius viderimus eorundem Cadauera adhuc ad praesens seruata, (quæ Mumia nominantur) & praesertim hic Romæ in Domo Nobilissimi Domini Petri de Valle, quæ ille met ex illis regionibus huc aduexit.

Aegyptij mortuo eorum Rege dilaniabant vestes, flentes, & clausis templis, ac Prætorio septuaginta diebus deturpantes faciem limo, nullum ostendebant lætitiæ signum; Et bis in die multitudo Virorum, ac Mulierum circumibat Ciuitatem, renouando fletum, ac Regis virtutes canendo.

Abstinebant omninò ab esu ciborum, qui essent coti, a vino, & ab omni apparatu mensæ sumptuosæ, sicut à Balneis, Vnguentis, ab Accubitu in lectis, ab actu venereo, sed sicuti cuique proprius filius fuisset mortuus, per totidem dies flebant.

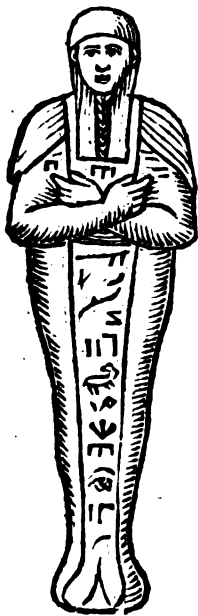
Refert Diodorus Siculus lib. 2. Histor. idem ferè seruatum fuisse in morte coniunctorum Consanguineorum, & affinium.

Postea igitur supra feretrum Cadauere ante Sepulcrum, referebant adstantibus Sacerdotibus, & Populo omnia

omnia ipsius Defuncti gesta; quod si turpia viuens ille **A** gessisset, Sepulchri honore priuabatur.

Efferebant deinde Cadauer ad domum artificis, qui ex ligno Formas Cadaueris elaborabat extrinsecus depictas, & postquam ex illis vna pretio empta fuerat; Primum ferro adunco extrahebant cerebrum ex naribus cadaueris, repleto odoribus loco cerebri vacuo; acutissimo postea Aethiopico lapide incidebant illius latera, & ex corpore omnia viscera extrahebant, lauantes, & abstergentes diligenter ipsum cadauer vino Phoenicio, replentes illud contusis odoribus, nempe Myrrha, Casia, & similibus præter Thus. Et ita apertum illud claudebant traiecto acu.

Deinde septuaginta diebus illud sale seruabant. **Ac B** postea fasciis bislinis illud inuoluebant, & Gummi oleo vngebāt. Coniunctiores illud includebant, intus Formam illam iam emptam, ibique custodiebatur; vt intra Pyramides reconderetur, quæ oculis adhuc præstò sunt extra

Cayri Urbem, ex Herodoto, quod illæ pro sepulchris inferirent, quamuis Nazianzenus, & alii velint, Iosephum Patriarcham illas fabricari fecisse in horreorum vsum, quoniam apud ipsos *ῥυψὶς*, frumentum denotat.

Hæc, & similia refert Thomas Porchachius in suis antiquis funeribus **Ta-C** bula Decima, Vndecima, & alibi.

Retineo quoque apud me Icunculas, quæ passim è thorace conditorum cadauerum ad nos adducuntur: & quidem hæc imago Infantis pueri inuoluta nimirum fasciis, & compositis pedibus, quo statu Deorum simulacra apud Aegyptios fingi testatur Heliodorus lib. 3. Aethiopicarum; & refert de iis quoque Pignorius

A Pignorius in sua Tabula Isiaca.

Cognitis præfatis de Aegyptiorum historia, videamus nunc de lingua, characteribus, hieroglyphicis, & scientiis eorundem.

Quod lingua Aegyptiaca antiqua simillima esset Coptæ linguæ. Cap. VIII.

L Inguam Aegyptiacam antiquam simillimam esse. Linguæ Coptæ est indubiratum ex P. Athanasio Kircherio in suo Prodomo cap. 5. siquidem Coptam ab Vrbe Coptos (quæ Thebaidos est caput) originem duxisse; ut in dicto Prodomo cap. primo; eamque esse germanam antiquæ Aegyptiacæ filiam, non puram, qualis ab initio florecentis Aegyptiorum Imperij tempore Patriarcharum vigeat, sed è varia hominum, linguarumque commixtione, statufque Aegyptiaci mutatione succedentibus sæculis corruptam; & quamvis apud Coptitas non sit mentio de Gentium Deorum nominibus (præter vnum Pthia) neque vnquam Osiridis, Isisidis, Hori, & similibus; Id siquidem processisse, non quod Coptitæ huiusmodi nomina ignorarent, sed quoniam nefas esse putabant, cum essent ipsi Christiani, Sacras Historias, in quibus conscribendis toti erant intenti fabulosis Gentilium nominibus profanare, in hoc imitantes Hebræos, qui silentio etiam huiusmodi nomina suppresserant, tum quia Aegyptijs nunquam licitum erat Hebræis commisceri, tum ob Idololatriæ detestationem, ut falsi numinis nomen vel ore proferre crimen existimarent morte piandum.

De

De Affinitate linguę Coptę siue
Aegyptiacę cum non nullis
aliarum Nationum.

Cap. VIIL

AEGYPTVS vetustissimis sæculis, vt refert Herodotus lib. 3. fuit celeberrima Aethiopum Colonia; Aegyptios enim vniuersorum mortalium primos extitisse, ac manifestas huius rei demonstrationes esse, multi perhibēt: nā indigenas fuisse nō aduenas; ideoq. meritò *B Autocbithonas* nominatos; quod omnium cōsensu probatur; magnum tamen fuit inter eos populos de sapientia, ac eruditione certamen. Amasis Rex Aegyptiorū per litteras ex Plutarcho in Conuiuio, seu symposi, imperauit Regi Aethiopum, vt pronunciaret, quid nam antiquissimum sit, quid maximum, sapientissimum, pulcherrimum, cōmunissimum, vtilissimum, nocentissimum, potentissimum, facillimum? Respondit Aethiops antiquissimum Tempus; maximum mundus; sapientissimum veritas; pulcherrimum Lux; cōmunissimum mors; vtilissimum Deus; nocentissimum Diabolus; potentissimum fortuna; *C facillimum* suaue. Quas solutiones Amasis partim accepit, partim reiecit: Hinc Aegyptios polluisse litteras, illarumque notis vsos fuisse ad aperienda animi arcana, clarè videmus.

Hi vero litteris bifarijs (vt idem Herod. inquit lib. 2.) *utuntur, quarū unas sacras vocant, populares alteras.* Hiera dicebatur pars illa, quæ sacra significabat, Demotica vero, quæ popularia docebat. Plato in Philosopho tribuit Theupo, siue Taauto litterarum Aegyptiorum inuentionem. At Diodorus lib. 1. Mercurio acceptam refert. Mercatus autem cap. 11. de Obeliscis Urbis, &

alii

A alii interpretantur eundem esse Theutem vel Taaurum & Mercurium cum Mercurio illo Trimegisto ter maximo, Aegyptiorum celeberrimo. Thales dicit fuisse Herculem Aegyptium, qui litteras suis demonstrauit; et Anticlidides attulit Aegyptios à Memnone litteras didicisse: alii vero referunt Isidè Reginam eorum litterarum inuentricem fuisse. Immo ipsi litteras aliis conscripserunt; Hercules enim Aegyptias Phrygibus litteras dedit; ex Panla in Bibliotheca Vaticana.

Porro autem litterae Aegyptiacae similes sunt in numero, connexione, & pronunciandi modo litteris Hebraeorum, Caldaeorum, & Arabum, & horum quoque Populorum scriptioni non dissimiles, qui in exarandis litteris à manu dextera in sinistram defleunt; interque Aegyptios & Hebraeos (litterarum ergo) magnum commercium habitum fuisse commemorant.

Abraham in Vrbe Heliopoli cum Sacerdotibus Aegyptiis vixit, illosque Astrologiam docuit; & è conuerso Moyses (pro vr habemus in Act. Apost. cap. 7.) eruditus est omni sapientia Aegyptiorum.

Ipsi etiam Graeci rerum Aegyptiarum amantissimi; eorum disciplinis excoliti fuerunt, vt Plato in Epinomide testatur. Pythagoras Heliopolitam habuit praeceptorem, & Solon in eadem Vrbe Heliopoli, Sai, & Sebennito diuerfos audiuit Aegyptiorum Sacerdotes; vt bene Causinus colligit in principio sui operis selectorum Symbolorum; Verum dum Coptam linguam Graecae similem existimo, haec non ita plana proferam, nisi vocabula respiciamus; cum in nominum, verborumque constructionibus Coptica Graecam linguam vlllo pacto sibi non vendicet. Quamuis P. Kircherius in suo Prodro-mo cap. 7. dicat verisimile esse linguam Aegyptiacam in Graecia nouam Coloniam instituisse, quae breui ingentia inuenta fecerit; aded vt nec Graecis Aegyptiacam, nec Aegyptiis Graecam addiscere esset diffi-

E le,

le, quod & Trismegisti libros plerosq. stylo Græco con- A
scriptos insinuare videmus; sicuti quoq. certum est, & lin-
guam Græcam apud Aegyptios in usu fuisse, vt testan-
tur complurium Philosophorum in Aegyptum susceptæ
expeditiones, continuamq. litterarum vtrinq. com-
mercium, quod factum non esset, nisi communi aliqua
lingua, sicuti Europæi Latina, uti fuissent. Cōfirmant id
quoq. variaz Cipporum & Columnarum Græca lingua,
ab antiquis Regibus sacræ inscriptiones; de quibus Dio-
dorus Siculus lib. 1. cap. p. ad Basil.

De Varietate Characterum apud Aegyptios.

Cap. X.

VERVM apud Aegyptios triplex litterarum, seu
characterum genus fuisse vñtatum nouimus. De
quibus Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromatum, vi-
delicet *Qui ab Aegyptijs instituntur, primum quidem
Aegyptiarum litterarum vñam, & rationem addiscimus;*
nempe, quæ tunc temporis toti Aegypto erat commu-
nis in litteris vulgari lingua conscribendis, quæ eadem
erat cum lingua Copta. *Secundam autem Sacerdotalem*
quæ vñtur q̄, qui de rebus sacris scribunt. Hoc est C
quæ arcana Theologiæ, aut Philosophiæ suæ mysteria ar-
cano quodam modo Characterum è varijs formis, simi-
litudinibusque rerum naturalium, & artificialium figuris
consignabant, cuiusmodi minutam illum characterum,
quem Mummiis, Canopis, Hiæcis Scaruis, & in Bembi-
na tabula appictum videmus, & vocare solent Chara-
cterem Hieroglyphicum currentem, ob quod ea, quæ ob
artis defectum pingere nequirent, imitationi Characte-
re, & ad scribendum exponebantur, absque cuius-
dam

A dam Alphabeti figuris. *Vltimam autem scriptura specie-
m, idest sacram, qua insculpitur, cuius una est, qua
res per consonantes Characteres exprimit, altera vero
symbolica, idest per signa significans, videlicet per imita-
tionem, alia vero scribitur per quædam Aenigmata,
nempe qui Solem volunt scribere, faciunt circulum; Lunâ
autem figuram Luna Cornuum formam præferentem.*

Difficilem hanc antiquitatum Aegyptiarum, sacro-
rumque Mysteriorum sub hieroglyphicis disciplinis laten-
tium, a nemine huc usque tentatam inuestigationem, ,
Idiomatis quoq. Aegyptiaci antiqui, quod Coptum vo-
camus, restorationem, suppeditavit nobis hæc omnia
B R. P. Athanasius Kircherius è societate Iesu totius orbis
admiratione; siquidem in summa rerum humanarum
inconstantia, & vicissitudine nihil difficilius est, ac ar-
duum magis, quam earum, quas vetustas temporum
paulatim ab hominum memoria longè remotas ita ab-
didit, ut omnem intellectus lucem effugere videantur,
describere narrationem; etenim ubi multæ tenebræ, ibi
multus error contingere solet.

De scientijs, quas Aegyptij inuenerunt, & propaga- uerunt Cap. XI.

A LTERI Regionis præcis scriptoribus non est at-
tributa inuentio tot artium, & scientiarum ita no-
bilium, sicuti Aegypto, & in hoc maximè opitulabatur
qualitas situs. *Arithmetica* primum inuenta fuit occa-
sione magni commercii, quod exercebant Aegyptij; si-
mili causa etiam attribuitur Phœnicibus inuentio illius
à Strabone lib. 17. *Grammatica* iidem inuenerunt, ex

E 2 Diodo-

Diodoro lib. 1. & Strabone allegato, quia pradia Aegypti certo anni tempore Nilus inundabat; unde termini illius terræ transferebantur, & cum ex hoc litigia inter Aegyptios orirentur, necessaria fuit continua exercitatio mensurationis, ac etiam inde perfecta cognitio Geometriæ. Ad Astrologiam acquirendam, conferebat etiam natura Regionis, quoniam propter aeris qualitatem, quia domiciliis non tegebantur, cursus syderum, & defectus notaberunt, maxime dum ea sæpe venerantes curiosius atq. liberius intuebantur, ut inquit Firmianus Diuin. instit. lib. 2. cap. 14. & ex hoc Astrologi peritissimi deuenere.

Ex ijs perspicaciores facti, considerantes res naturales, apprehenderunt Medicinam, cuius inventor (scribit Mercurius Trismegistus) fuit Asclepius, seu (ut profertur Græci hoc nomen) extitit Aesculapius. Aulus Asclepij, quem introducit Trismegistus in Dialogo de hoc nomine. Post verò res naturales declinando in superstitiones, immergere se in magicas artes, ut in sacro textu Exod. cap. 7. & 8.

Post cognitionem rerum naturalium ex vniuersalibus sciætijs redegerunt ad methodum perfectam Philosophiam naturalem, ex qua poruerunt agnoscere supernaturalia, nempe Metaphysicam, quæ à Mercurio habuit initium, qui primus de maiestate Dei disputauit Diodor. lib. 1. & hic Mercurius Aulus fuit Trismegisti, ut ipse met refert in Dialogo Asclepius. vltimam verò scientiarum inuentionem habuit Trismegistus, cuius libri numero quadraginta duo ab Aegyptijs sacerdotibus inter preciosiora, & sacraria templorum habebantur, & iuxta cuiusq. applicationem illos quilibet apprehendebat, ut refert Clemens Alexandrin. Stromatum lib. 6. Hinc à Græcis ille Trismegistus nominatus propter veram de Deo cognitionem, refert Suidas in verbo Hermes, adeo ut de Ethnicis Philosophis non alius, velle perueniret ad

A ad cognitionem sanctissimæ Trinitatis. Referunt Lactantius Divini institut. lib. 1. cap. 6. & S. August. de civitate Dei lib. 8. cap. 33. Vixit dictus Trismegistus circa tempora Moysis; ex Eusebio in chron. & ex iis patet floruisse in Aegypto Philosophiam quingentis annis, antequam illam apprehenderent Græci, ut voluit Plato in Timæo.

Moralis Philosophia inuentio tribuitur quoq. Aegyptiis à Dionysio Astro de situ orbis. Is loquitur de Nilo his versibus:

Hunc habitant iuxta sapientum corda virorum,

Disposuere vias, qui vita mentis potenti.

B Quod etiam affirmat Aristoteles lib. 7. Politic. cap. 10. Aegyptios leges habuisse satis ante Græcos, & refert Strabo lib. 17. Reges Aegypti ordinasse perfectè inter se *Politicum regimen*: quoniam Aegyptiaca multitudo in tres partes diuidebatur, in quarum prima erant Sacerdotes, in Secunda, Artifices & agrorum cultores, in Tertia Milites.

C Inter Sacerdotes continebantur omnes Nobiles, qui solum officia, & gradus dignitatis exercebant, sicuti quoque scientias, de quibus fuerant inuectores, tractabant; hinc segregati manebant à cæteris duabus Reipublicæ partibus, liberi ab omni tributo, ut in Genesi cap. 47. Habebant in omnibus insignioribus Aegypti Ciuitatibus Collegia penes templa, vbi inhabitabant, qui in illis ministrabant, quiq. alios docebant scientias, seu illas apprehendebant: nec aditus patebat illas addiscendi, nisi sacerdotum filiis, sub silentii sigillo, ne scientiæ ad plebem divulgarentur; vnde recondita hieroglyphica dimanauere, de quibus inferius: nec minus inter sacerdotes adscribebantur, nisi qui ad Imperij, successione[m] erant ordinati, & qui inter scientias, & nobilitatem essent insigniores, ut voluit Clemens Alexandrinus Stromat. lib. 1. similiter omnes, qui gradum, seu digni-

dignitates penes Regem obtinebant non eligebantur, nisi à Sacerdotibus, vt propterea maximè incumbere in apprehensionem, seu ampliationem ipsarum scientiarum, quarum allecti plurimi è Philosophis ex Orbis partibus in Aegyptum transierunt, ex quibus ante Troiæ bellum Orpheus Thracius, Linus Thebanus, Musæus Atheniensis, Melampodes Argiuis, vbi apprehenderunt Theologiam istam Sacerdotalem: sequuti idem pariter postea sunt Homerus, Hesiodus, Cuneus, Licurgus, Solon, & Thales Milesius, sicuti quoque Pythagoras, Zamolxis: Ita & Plato tredecim annis ibidem moratus est, vt de iis omnibus referunt Clemens Alexandrinus, Diodorus Siculus, Diogenes Laertius de Vitis Philosophorum.

Ex cognitione naturalium scientiarum perueniunt Aegyptii ad supernaturalia, & quamuis ex hoc ad Idolatriam fuerint delapsi, adorando Lunam, & Solem: ex Ierem. cap. 43. & 44: nihilominus aliqui ex iis etiam naturali lumine cognouerunt verum & vnicum Deum, qui aliis præcelleret; de quo satis clarè loquitur Trismegistus in Asclépio: diuidentes siquidem Deorum numerum inter Intelligibiles, & Sensibiles; In intelligibili parte vnicum Deum posuerunt, cui attribuitur forma totius regiminis in Vniuerso; nec istummo Deo nomen aliquod diffinitè est attributum, quia cum sit vnus, & totus, non potest vnico nomine comprehendi. Inter Sensibiles verò Deos adscripsere Solem, & Lunam, & alios, de quibus infra.

Et quoniam in Aegypto inter eorum sacras scientias maximè studebant Astrologiæ, & Magiæ, vt per has futurum prævidendo, ac faciendo supra humanum vium, appellerentur ipsorum Sacerdotes Prophetae, & summus Sacerdos Archipropheta; At Isaias perfectius eorum ruinam, & destructionem annuntiat, quæ iam proxima erat, & improbens incertitudinem talium scientiarum cap. 19. inquit.

A quit. *ubi nunc sunt sapientes tui? annuntient, & in-*
dicent, & subdit idem Isaias, quomodo Aegyptus deci-
peretur à sapientibus, & principibus suis ibi: sapientes
consilii Pharaonis dederunt consilium insipiens: stul-
ti facti sunt Principes Tantos, emarcuerunt Principes
Memphicos, deceperunt Aegyptum angulum Populorum
eius. Dominus miscuit in medio eius spiritum vertiginis,
& errare fecerunt Aegyptum in omni opere suo, sicut errat
ebrius, & vomens.

De Symbolis, & Hieroglyphicis Aegyptiorum. Cap. XII.

SYMBOLVM apud Antiquos aliquando sumitur pro
 signo bellico, seu Tessera, quæ in bello dabatur mi-
 litibus, per quam Amici ab inimicis discernebantur; Ac
 etiam dari solita eisdem militibus, quando erat tem-
 pus incipiendi Bellum, inuadendi Inimicum, seu præ-
 cipuum aliquod aliud aggrediendi; & sic Plutarchus in
 vita Romuli nominauit signum, quod Romulus dedit
 Romanis, quando aggredi, & rapere deberent Sabinas
 ijs verbis, *erat autem Symbolum, aggredienda rei op-*
portunitas adest, cum assergens, purpuram in sinu
contraheres, ac rursus contractam explicaret.

Voluerunt Latini, quod sic de finiretur. Symbolum
 est nota alicuius mysterii significatrix, cuius natura est,
 ducendi animi nostrum, interiecta quadam similitu-
 dine, ad intelligentiam rerum satis distantium ab his, quæ
 sensui exterius afferuntur; eiusq. proprietas est, reman-
 nere absconditum sub velo reconditorum dictorum,
 vel sub umbra metaphoricarum figurarum. Existiman-
 tes Aegyptii, quod decens non esset, ut maiestas sacra-
 rum rerum pateret Plebi, & hominibus rudioribus.
 Hinc Plutarchus De Iside & Osiride, sic ait *Pythagoras*
autem

antem maxime, ut apparet, in admiratione habitus, admiratusque Sacerdotes istos; imitatus est rationem eorum res notis quibusdam, & per ambages proponendi, suasque sententias inuolucris texit. A

Non solum Legislatores, & Institutores nouarum Religionum non abstinerunt ab ænigmatibus & metaphoris reconditis; verum magnus Moyses, & ceteri Prophetæ, & ipse met Redemptor noster Deus ad nostram salutem iisdem sæpius vsi fuere: Hinc Iulius Firmicus Maternus ad Lollium in vltima parte; *Calari & abscondi plurimis tegumentis naturæ Diuinitatis ab initio voluit, ne omnibus facilis esset accessus, neque, ut cunctis patefacta malefatis suæ origine panderetur.* Et propterea Pythagorici sequuti Doctrinam eorundem magistri in Aegypto apprehensam, & post ipsos Platonici talia documenta recondita dare erant soliti. & D. Dionysius Areopagita de Cælesti Hierarchia cap. 2. refert negari non posse, quod obscure similitudines plurimum non excitent mentem nostram, quodq. ad Cælum eam non extollant, quas ipse Sacra Symbola nominauit. B

De Symbolis autem, quæ verbis exprimebantur, non solum Aegyptij, verum & Hebræi, & Caldei, vsuebantur, vti in libris Moysis, Salomonis, & Prophetarum, quorum multa similitudinem Prouerbiorum habent. C
Hinc Pythagoras ad æmulationem Zoroastri exhibere volens Discipulis suis, quomodo humana anima posset se disponere ad volandum in Cælum, unde iam descenderat, dixit, quod anima nostra sit alata, & quando alæ cadunt, ipsa in corpus repente ruit; sed cum iterum alæ creuerint, ipsa in Cælum, & ad Deos transuolat, ut ex Platone in Phædro; & ex tali Symbolo nobis indicatur quod, quando alæ Virtutum cadunt ex anima, ipsa in profundum vitiorum illico ruit, & in res sensibus obiectas se immergens tota efficitur corporea, & terrestria; At cum denuo creuerint alæ virtutum, nempe se aliando

A nanda Virtus, & peccatis; iterum virtutes viriliter ac sanctè amplectitur, per quas ad Caelum erigatur.

Et ad prædicti Zoroastris symbolū alludere volens D. Augustinus in expositione psalmi 138. concione prima *si sumpsero pennas meas diluculo, inquit, Quas pennas vult assumere, nisi duas Alas, duo praecepta Charitatis, in quibus tota lex pendet & propheta* Et saepius in Scripturis sacris fit mentio de Alis Dei; nam in Psalmo 16. *Sub umbra alarum tuarum protege me.* & in Psalmo 35. *Filii autem hominum in tegmine alarum tuarum sperabunt:* & Moyfes in Cantico Deutoron. 32. *Expandit alas suas, & assumpsit eum, atq. portavit in bumeris suis:* & Do-

B minus noster ad Civitatem Hierusalem Matth. 23. ait: *Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum galeim pullos suos sub alas, & noluisti:* Vnde cum hæc Scripturis sacris habeamus, quod in Divina Natura alæ existant, ac etiam quod nostra anima creata sit ad imaginem, & similitudinem Dei, consequens quoque est, quod anima nostra creata sit alata, ut similitudo respondeat suo prothotypo.

Hinc est, quod ad prædictum symbolum alludentes antiqui Institutores Aegyptiacæ Theologiæ, in ipsorum symbolicis figuris exprimere suere soliti varias imagines humanae faciei, & corpore instar volucrum, & aliorum a-

C latorum: Quæ hic exprimi curavi, desumptæ ex Tabula hieroglyphica Cardinalis Bembi, & successivè Serenissimi Ducis Mantuæ, ac ego quoque ex his metallo scalp-

Quas Imagines quamvis antiqui Philosophi Aegyptiaci B. formauerint ad significanda suprema mysteria: supra indicata; nihilominus insensari, & stulti populi Aegyptiaci tractu temporis has imagines, & alia multa detestanda monstra adorauere, vt diximus supra.

Restat quoque indicare, quod signa, seu tesserae solite erant dari Militibus, vt amici ab inimicis dignoscerentur, & haec symbola nominabantur; Ita quoque quoniam multi pseudoprophetae, & falsi apostoli insurgebāt, falsam doctrinam praedicantes, ad hoc institutum fuit Credo, quod Symbolum nominatur, vt illi agnoscerentur, an veri, vel falsi essent. Ita Rufinus Aquileiensis, ex Commentario in symbolum.

Solebant Antiqui, & praecipue Aegyptij, exprimere etiam sua symbola Imaginibus, & figuris, suosque sensus exprimebant sub occulta significatione, vel proprietate illorum, & in hoc conueniebant Aegyptij, cum Hebraeis: Hinc Clemens Alexandrinus Stromatum lib. 5. cap. 3. ait: *Quod attinet ad occultationem sunt Hebraice similia*

- A** *similia Aegyptiorum anigmata*. Aegyptij aliquando formarunt oculos, & aures ex pretiosa materia, suisque falsis Dijs illa consecrabant, volentes ex hoc innuere, quod omnia Deus videt, & audit: Leo apud ipsos symbolum erat fortitudinis: Bos Terræ, & Agricultura: Equus, a nimi generosi, virtutis, & libertatis: Sphinx, habens totum corpus leonis, & faciem hominis, corporis firmitatem, & ingenium simul denotabat: In Homine exprimebatur Ingenium, Prudentia, Ars, Industria: Accipiter cum sit igneus, & habeat vires occidendi, denotat Solem: Iustitia exprimebatur simulacris Iudicum absque manibus; & eorundem Iudicum Principis, oculis in terram demissis; refert Plutarchus de Iside, & Osiride, ibi: *Thebis simulacra fuerunt dedicata Iudicum manibus carentium, & Princeps Iudicum oculos in terram deiecit habens, quo innuebatur Iustitiam donis, & alloquijs non esse obnoxiam*: Regem, vel Deum significabant depicto scepro, & supernè oculo, scepro quidem hominis potestatem, oculo prouidentiam innuentes.
- B**

Habuerè propria symbola non solum Aegyptij, Syrij, Græci, Romani; verum primi quoque Christiani, qui exprimendo Pavonem mundi vanitatem denotabant: Obedientiam, & Pacem exprimebant Columbæ imagine portantis ramum Oliuæ: In denotanda auiditate vilissimarum rerum mundi, pingebant Coruum: Pro symbolo Resurrectionis exprimebant Phœnicem, & similia.

C

Hieroglyphica, quibus utebantur Aegyptij, non sunt alia, quam Sacræ notæ. Goropius Hieroglyphicorum lib. 2. *Nihil est aliud Hieroglyphicum, quam rei Sacra Symbolum materiae cuiusdam incisum*: Hinc patet, quod non omnia Symbola sint Hieroglyphica, sed sacra tantummodo: Huiusmodi Hieroglyphicis Aegyptij Sacerdotes indicabāt mysteria suæ occultæ Theologiæ, quoniam aliter scribebant res sacras à rebus Popularibus:

Herodotus lib. 2. ait: *Aegyptij litteris bisarijs utuntur, quarum unas sacras vocant, Populares alteras.* Hiero. A
 glyphica solum sacerdotibus erant nota, & de illis pri-
 vatim proprios filios instruebant. Diodorus Siculus re-
 rum antiquarum lib. 3. parte 2. cap. primo. *Quod Aegyp-
 tij litteris utantur proprijs; has quidem vulgo discunt
 omnes; Has verò quas sacras appellant, soli sacerdotes
 norunt à parentibus eorum arcanè acceptas.*

Quis autem fuerit primus inventor Hieroglyphica-
 rum litterarum, non satis constat; quamvis ab Aethio-
 pibus harum sumpsisse formam Aegyptios voluit Dio-
 dorus Siculus Rerum antiquarum lib. 3. cap. 1. ibi. *Sed
 de Aethiopum litteris, quas Aegyptii sacras vocant, ne
 quid de priscis rebus amittatur, dicendum; sunt Ae- B
 thiopum litterae variis animantibus, extremitatibusque
 hominum, atq. instrumentis, sed praecipue Artificum per-
 similes; non enim syllabarum compositione, aut litteris
 verba earum exprimunt; sed imaginum forma, earum si-
 gnificatione usu memoria hominum tradita: scribunt qui-
 dem Accipitrem, Crocodilum, Serpentem, Hominis otu-
 lum, manum, faciem, & cetera huiusmodi: Accipiter re-
 denotat citò factam; quoniam haec aliarum ferme omnium
 Avis sit velocissima; Transfertur haec notio ad domesti-
 cas res, quae velociter fiant: Crocodilus malum significat:
 Oculus Iustitia servator, & totius corporis interpretatur C
 custos; Reliquarum corporis partium, dextera manus
 digitis expansis liberalitatem designat: sinistra verò
 compressis tenacitatem, atq. avaritiam: Eodem modo ca-
 terarum corporis partium figura, atque instrumenta cer-
 tum aliquid notabant. Quae memoria huminum longo
 usu, ac meditatione observata, è vestigio quid ea expri-
 merent inter noscebant. Corn Tacitus Annal. lib. 1. dixit
 fuisse primos Aegyptios, qui per figuras animalium ex-
 primerent sensus mentis. Marsilius Ficinus in Platonis
 Comment. cap. 10. voluit quod Zoroastres, & eiusdem
 Sa-*

A Sacerdotes habuerint præcipuam formam scribendi litteras Characteribus signorum cælestium, ac Stellarum, quæ Mercurius Trismegistus sequutus ipse quoque litteras figuris animalium, & plantarum expressit, ne vulgo innotescerent mysteria recondita Theologiæ. Ammianus Marcellinus lib. 17. differens de significatu litterarum Aegyptiorum inquit. *Non enim, ut nunc litterarum numerus præstitutus, & facilis exprimit, quicquid humana mens excipere potest; ita Prisci quoque scriptitarunt Aegypti; sed singula littera singulis nominibus seruebant, & verbis non nunquam significabant integros sensus: Cuius rei scientia in ijs interim sit duobus exemplum. Per Vulturem natura vocabulum pandunt, quia mares nullos posse inter has aliter inueniri rationes memorant Physici. Perque speciem Apis mella conscientis, indicant Regem: Moderatori cum iucunditate aculeos quoque innasci debere, his signis ostendentes; & similia plurima.*

C Porphyrius pariter tractans de figuris Aegyptiacis, ut refert Eusebius Cæsariensis De præparatione Euæg. lib. 3. cap. 4. *Scarebum Animal rerum Diuinarum indocti abominabantur, quod Aegyptij summiopere venerantur, Animatam Solis effigiem esse putantes: Scarabeus autem omnis virilem sexum habet, & spermate in sterco incluso, pila deinde confecta, pedibus inuoluitur; veluti Sol in Cælo; & mensem Lunare expectat. Sic de Ariete, de Crocodilo, De Vulture, cæterisque animalibus philosophantur: ita ex sapientia, & religione ad cultum animalium perueniunt.*

Et hæc de Symbolis & Hieroglyphicis Aegyptiorum delibasse sufficiat; quod attinet ad necessitatem, & utilitatem nostri tractatus subsequens est; ut mox dicamus de pluribus eorundem Dijs.

De

De Iside, & Osiride, seu
Serapide. Cap.
XIII

REFERT Plutarchus in tractatu de Iside, & Osiride, hos mutuo impulsos amore, antequam aluo Rheæ Matris exirent, in tenebris corpora miscuisse. Item Osirim Regno inito statim Aegyptios inopi, & belluina vi&us ratione soluisse, cum & fruges ijs ostenderet, & leges poneret, & Deorum cultum præciperet: Postmodum vniuersam obiisse terram, hominesque mansuetos redegisse minimo armorum vsu, cum plerosque persuadendo, & docendo adhibitis Carminibus, & Musica alliceret; creditum est; Eundemque esse cum Libero Patre; Vbi cum Isis quoque litteras docuisset, vterque Diuinos honores meruit: Tandem a Typhone fratrem clam occisus Osiris; & ab Iside diu quæsitus est; Demum apud Phialam iuxta Syenem laceratus repertus est; Curauitque Isis sepeliendum in Abato Insula; nec nisi Sacerdotes; eosq. Mitratos certis diebus eò accedere voluit. Sed cum apparuisset deinde Aegyptijs Bos quidam, Osirim putauerunt, adoraueruntque, vt Deum, & vocauerunt Apin, idest Bouem eorum lingua; & postea dictus Serapis.

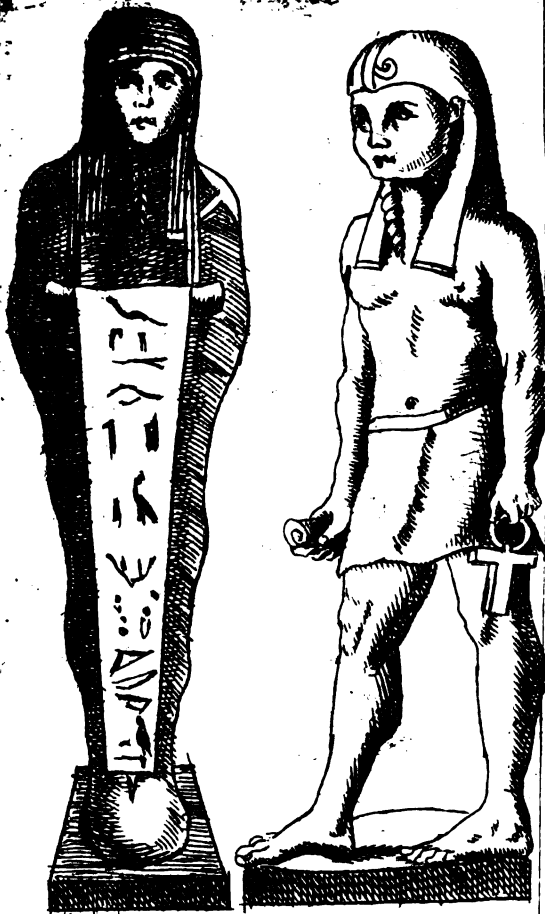
Nulli Numini magis, quam Isidi conuenire Scientiã, & Cognitionem voluit Plutarchus: Græca enim Vox Isis est à scientia demanans; & huius Deæ inimicus Typhon à fastu (qui Typhos Græcè dicitur) nomen habet; quod inscitia, & erroribus inflatus discerpat, aboleatq. sacram doctrinam, quam Dea colligit; componit, traditque Diuinitatis comparandæ initiatis.

Ale.

bag. 46
cap. 13

IN. AD. S. MIN.
DNI. VEROSP. II

IN MVSEO AVCTRIS EX ARE

Alexander ab Alexandro lib. 6. cap. 2. scribit, quod Apis Bouis nomen apud Aegyptios pro Deo colebatur alio nomine Serapis; Corpore erat niger, candida fronte, in tergo alba nota insignis. Responsum autem illum dare non ut reliqua oracula solitus, sed si manu oblarum pabulum sumpsisset è consulentibus, secundos euentus, atque omnia prospera decernebat: si vero abnueret, omnia sinistra portendebat; Ideo cum a Germanico Cæsare pabulum oblarum renuisset, funestum omen, & indubiam necem, quæ postea sequuta est, pronunciauit.

Eusebius Cæsariensis lib. de Præparatione Euang. post Diodorum Siculum inquit, fuisse primos Aegyptios, omnium motum, ordinemque cælestium Corporum admiratos, & Solem, & Lunam Deos putasse; ac Solem quidem Osirim, Lunam Isim nuncupasse, a proprietate quadam inditis ipsis nominibus: Multioculus enim Osiris dici potest; Radijs enim suis quasi multos rebus immittat oculos, quibus omnia perspicit, ut inquit Poeta.

Sol, qui Terrarum flammis opera omnia lustras.

Isim verò dicere possumus Latine, Lunæ hoc nomine indito, quoniã sempiterna, priscaque sit; cui idcirco Cornua depingunt, vel quia cum minor est, Cornuta videatur, vel quod Bos ei apud Aegyptios sit dedicatus.

Voluntalii, Serapidem fuisse Apim Regem Argiuorū

Cex. D. Augustino. De Ciuitate Dei lib. 18. cap. 5. vbi. *His temporibus Rex Argiuorum Apis nauibus transuectus in Aegyptum, cum ibi mortuus fuisset, factus est Serapis omnium maximus Aegyptiorum Deus: Hominis autem huius cur non Apis esses post mortem, sed Serapis appellatus sis, facillimam rationem Varro reddidit: Quia enim Arca, in qua mortuus ponitur, quod omnes tam Sarco-phagon vocant: & ibi eum venerari sepulchrum ceperunt. priusquam Templum eius esset extructum: velut Sorapis, vel Sorapis primo, deinde una littera, ut fieri assolet, commotata Serapis dictus est; Arn. Ponticus. Episcop.*

Va-

Vasatensis in suis notis ad Eusebij Chron. inquit, quod Serapis dicatur ab *Apis* & voce Hebraica *Sor*, quæ Bo- uem significat, vt Serapis idem sit, quod Bos Apis; de A etymologia vide etiam, quæ refert Corn. à Lapide in Genesi. 41. ad finem. De hoc eodem Serapi, seu Osiri inquit Tertull. aduersus Marcionem lib. 1. cap. 13. sc & *Osiris quod semper sepelitur, & in viuio queritur, & cum gaudio inuenitur; reciprocum frugum, & viuio- rum elementorum, & recidiui anni fidem argumētan- tur.* cuius figuram Osiridis in Sarcophago hic supra e- figiaui, vt in ædibus Eminentiss. D.D. mei Cardinalis Verospij.

Ac vero Iulius Firmicus Maternus de Mysterijs, & erroribus Prophanarum Religionum cap. 14. scribens Constantio, & Constanti Imperatoribus filiis Magni Constantini; hæc inquit, *Discite etiam Sacrosancti Imperatores, Venerandum Alexandria Numen und- sumpseris exordium. Cum ingrueret arefcentibus frugi- bus malitiosa fames, Iacobi Religiosi Patriarcha semine procreatus iuuenis Ioseph, interpretatusque somnium Regis, totum quicquid innuebat, ostendit: Ioseph est Iacobi filius, qui ob pudicitiam in carcerem missus: erep- tus post interpretationem somnij, fuit particeps Regni: nam septem annorum collectis, & seruatis frugibus, al- terius septennij egestatem Diuina manus prouidentia mi- tigauit; Hinc post mortem Aegyptij patriogentis sua in- stituto, templa fecerunt: Et vt iustam dispensationis gra- tiam posteritas disceret, quo Modio esurientibus, & emē- tibus frumenta diuiserat, capiti is superimpositus est; Nomen etiam, vt sanctius coleretur, ex primo auctore generis accepit. Nam quia Sara Pronepos fuerat, ex qua nonagenaria Abraham, indulgentia Dei, susceperat filium, Serapis dictus est. Sed hoc inuitò Ioseph accidit, imò mortuo; neque enim ad hoc facinus Religiosus animus, & Deo summo dicatur, adduci potuisset; vt erroris illece- bras*

bras, ex nomine suo superstitiosis hominibus ipse praeberet, A praesertim cum sciret, hac esse in Dei sacrosanctis legibus; ne quis hominum tale aliquid, aut veneraretur, aut coleret. Hic in Aegypto colitur, hic adoratur, huius simulacrum Neocorum turba custodit; sed & in ipsa simulacro, sicut in ceteris, ex assidujs sacrificijs diuini Dei monum spiritus colliguntur.

Refert Baronijs super Annum 389. vbi etiam Spondanus. 16. quod apud Aegyptios vox Serapis idem erat, ac *Mundi Saluator*: nam si hoc erat, non aliud quam Ioseph illos significare voluisse, certum redditur. Sanè fertur ab antiquis Serapis oraculum Iosepho Patriarcha dignissimum, a nostris etiam decantatum, sic Latine redditum.

Principio Deus est, tum Verbum, hic Spiritus unus.

Congenita hac tria sunt, cuncta hac tendentia in vñ Certè non frumentum tantum, sed veram Dei cognitionem Ioseph tradidisse Aegyptijs, satis asseritur in Plal. 104. dñ ait Pharaonè: *constituissse eum Dñm domus suae, ut erudret Principes sicut semetipsum*, ut iure dici possit eam de sacrosancta Trinitate sententiam fuisse Iosephi: Tradunt. que insuper à Serapi inuenta esse Symbola, quaedam, quibus ab obsessis Dæmones pellerentur, quod Hebraeorum sapientiae conuenit, ut apud Spondanum. d. n. 16.

C Sed quicquid sit super tanta varietate huius pseudodeitatis, de qua nil certum constat; Habemus ex Ruffino lib. 26. cap. 22. Magnificentissimum templum, ingeniq; Serapidis Idolum, quod factum olim fuit a Sesostris Rege per Bryantem artificem ex omnibus generibus metaliorum, lignorum, lapidumque pretiosorum commixtione; Socrates lib. 5. cap. 17. Histor. Eccles. refert in expurgatione eiusdem templi Serapidis facta per Theodosium: primum fuisse ibidem repertas figuras Crucis; tractans quoque de Significatu earundem his verbis: *In Delubro Serapidis iam diruto, & fundamen-*

tis conuulso, litteræ repertæ fuerunt lapidibus incisæ, quas A
 Hieroglyphicas appellant. Erant formæ insculptæ, quæ
 Crucis habebant effigiem. Quas & Christiani, & Genti-
 les oculis intuentes, utrique eas ad suam ipsorum Reli-
 gionem accommodarunt. Nam Christiani Crucem Sa-
 lutaris Christi passionis signum esse dixerunt, propriamque
 suam Religionis notam censuerunt; Gentiles aliquid in ea
 commune, esse Christo, & Serapidi affirmarunt. Nam
 effigiem Crucis aliud Gentilibus, Christianis aliud signi-
 ficare. Dum isti inter se de hac re digladiantur; Gen-
 tiles quidam ad fidem Christianam conuersi, qui litteras
 hieroglyphicas accuratè nouerant, formam Crucis, quid
 sibi vellent, interpretantur. VITAM FVTVRAM signifi- B
 care docent; Quod quidem Christiani, ut potè pro sua Re-
 ligione maxime faciens, cupide arripere, & de eo animos
 efferre ceperunt; Postquam per alias litteras hieroglyphi-
 cas significatum erat, Serapidis Delubrum tunc dirutum
 fore, cum Crucis effigies appareret. (id enim esse Vitam
 venturam) molto plures ad Religionem Christianam se
 transtulerunt, peccataque confitentes, Baptizati sunt.
 Hæc de Crucis effigie ipse equidem accepi.

Hæc eadem quoque referunt Sozomen. lib. 7. Eccle-
 Hist. cap. 15. Suidas in Theodosio, Nicephorus Caly-
 stus lib. 12. cap. 26. & Historiæ etiam tripartitæ lib. C
 9. cap. 29.

Coelius Rhodiginus in suis antiquis lectionibus lib.
 10. cap. 8. loquens de efficacia, & virtute, quam existi-
 marunt Antiqui habuisse Imaginem Crucis, inquit, Quæ
 opinio ab Aegyptijs initia duxit, confirmaturque vel præ-
 cipue est, inter quorum Characteres Crux erat insignis,
 vitam, eorum morè, futuram significans; proinde figu-
 ram eiusmodi Serapidis pectori insculpebant, & hoc idem
 refert Rufinus Eccle. Hist. lib. 2. cap. 29.

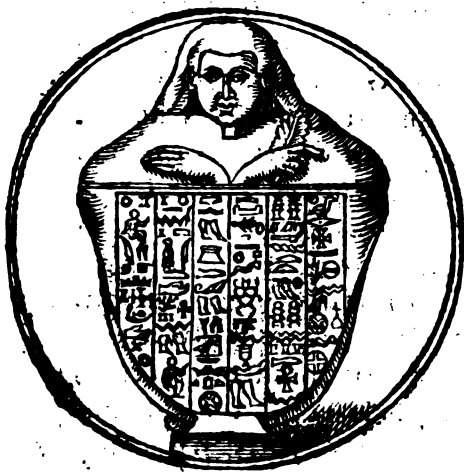
Astruunt prædictam Historiam Picturæ, in quibus
 passim hodie videas. D. Antonii vetustissimi Anachore-
 tæ.

DE VETER. AEGYPT. RITIB. 51

te penula, & manui imponi hanc Crucem seu Tau; si-
quidem Aegyptio illi Viro iam notum inter Sacra erat
hoc Signum. Quod pariter Obeliscis, qui inde Romam
vecti sunt, insculptum sepius videmus, uti unicuique,
& fulgentissimum salutis symbolum: Et forsitan hanc
Crucis Characterem Aegyptii primum sumptum a
Moyle exakante Serpantem in deserto, aut ex Virga
eiusdem mitifica, in qua Tetragrammaton Dei nomen
forma Crucis incisum fuisse traditur, ut refert Kircher-
ius in suo Prodro. .

Hinc nos superius effigiari curauimus non solum ef-
figiem Isis ex metalli simulacro hieroglyphicis cha-
racteribus sculptam, ut in meo museo, sicuti & Osiridis
facie Bouis in Sarcophago, demum eiusdem Osiridis
habentis prae manibus signum Crucis, seu Tau, ut diximus

De Canopo. Cap. XIV.

FUIT Canopus Gubernator Navis Osiridis, quae
à Graecis Argo dicta fuit, & secundum Aegyptio-
rum

rum fabulas; hæc in honorem Osiridis translata est in A
 Cælum inter Stellæ. Ita ut hodie nominetur *ARGO*
NAVIS imago stellarum, quæ resplendet propè ima-
 ginem Orionis, & Canicæ, inter quas lucidissima
 est illa, quæ fingitur collocata in Remo; quæ Canopus
 nominatur. De qua Plutarchus de Iside, & Osiride
 sic ait, *Imperatorem nominant Osirim, & Gubernatorem*
Canopum, cum quo Stella idem habeat nomen; Et Na-
uim, quæ Argo à Graecis dicitur, inter sydera relata, in
honorem Navis Osiridis non procul ab Orione, & Can-
feri. Et de hac eadem Stella dicit Plinius lib. 6. cap. 22.
Canopum ludere noctibus, sedus ingens, & clarum.

Moluerunt alij hunc Canopum fuisse Gubernatorem B
 Navis Menelai Imperatoris Græcorum, qui regressus
 ab expugnatione Troie ducens secum Helenam à Pa-
 ride raptam naufragatus ad ripas Aegypti, descendit
 in parvam Insulam, & ossa Nili, ubi mortuus, & sepul-
 tus est à Menelao, in cuius honorem iussit ibi Urbem
 ædificari ab ipsius nomine Canopum, sicuti quoque pa-
 riter nominatum ostium illud Nili: De hac Insula lo-
 quitur Tacitus 2. Annal. Cum Germanicus in Aegyp-
 tum profectus, ut illas antiquitates inuideret, sic ait.
Nilo subuehebatur; orsus oppidq. à Canopo: Condidere
id Spartani qd. sepultum illic Rectorem Navis Cano
pum, quæ tempestate Menelaus Græciam repetens, diuer-
sum ad Mare, Terramque Lybiam delatus. C

Temporis decursu à superstitione Aegyptiorum gen-
 te fuit iste Canopus habitus Deus, & post Idem, &
 Osiridem nulli alteri huiusmodi honores habiti fuerunt;
 eiusdemque sepulcro vota appensa, & in templo illius
 erat celebrius Gymnasium totius Aegypti, in quo hier-
 oglyphicæ litteræ apprehendebantur.

Refertur historia istius Canopi, seu illius sacerdotis
 memoranda, & cutiola, propter quam in rudi Plebe
 istorum temporum maxime crevit superstitio circa
 prædi-

prædictum Deum. Ruffinus Aquileiensis in historia Ec-
 clesiastica lib. 11. ad Eusebium adiuncta cap. 26. his præ-
 cisis verbis ait. *Ferant aliquando Chaldaei ignem Deum
 suum circumferentes, cum omnium provinciarum Dijs hæc
 huius confectam; quo scilicet, qui vicisset, hic Deusse
 ab omnibus crederetur. Reliquarum provinciarum Dijs
 aris, aut auri, argenti, aut ligni, vel lapidis, vel ex
 quacunque materia constabant, qua per ignem procul
 dubio corrumpèrentur, ex quo fiebat, ut ignis locis om-
 nibus obtineret; Hac cum audisses Canopi sacerdos, calli-
 dam quiddam excogitavit. Hydria fieri solent in Aegypti
 partibus fœtilis, undique crebris, & minutis admodum
 foraminibus pustulis, quibus turbida aqua desudans, de-
 fatas, ac purior redditur. Harum ille unam cera fora-
 minibus obturatis, desuper etiam varijs coloribus pictam,
 aqua repletam, statuit ut Deum. Et excisum veteris si-
 mulacræ, quod Menelaus Gubernatoris ferebatur, Caput
 desuper positum aptavit. Adsunt post hæc Chaldaei: itur
 in conflictum, circa Hydriam ignis accenditur. Cera, qua
 foramina fuerant obturata, resolvitur: Sudante Hydria
 ignis exstinguitur: Sacerdos illi Pallade Canopus Chaldeo-
 rum victor ostenditur: Unde ipsum Canopi simulacrum,
 pedibus perexiguis, attracta collo, & quasi suggillato
 ventre tumido in modum Hydria, cum dorso aequaliter
 tereti formatur, ex hac persuasione, velut Deus Victor
 omnium, colebatur.*

Hanc eandem Historiam similiter referunt Suidas
 in verbo Canopus; Gyraldus de Dijs Gentium, Syn-
 tagm. 1. & alij, sed hæc maximè cōstantur ex duobus
 antiquissimis simulacris. ~~Ante~~ Romæ Canopū represen-
 tantibus è silice Aegyptiaco, quorum vnum reperitur
 in Palatio Farnesiorum, & alterum in Domo, quæ erat
 Dominorum Iacobi, & Antonij de Bosijs: Vtrumque,
 ante, & retro repletum est Characteribus Hieroglyphi-
 cis, & sunt in forma Hydræ, supra quam appositum est
 3C Caput

Caput Canopi eodem modo, quo à Ruffino fit descrip- A
tio relata; Et maximè est mirandum, quod inter præ-
dictos characteres hieroglyphicos sapius expressa est
varijs modis effigies salutiferæ Crucis.

Hanc eandem Canopi ignis Victoris repræsentatam
Historiam exactè refert Numisma expressum in Prodo-
mo Patris Athanasij Kircherij cap. ultimo fol. mibi 227.
Vbi idem Canopus sindone amictus, forma autem te-
reti intra hydriam positus quibusdam signis, figuris, seu
characteribus circumdatus; necnon quibusdam lineis
à prædicta hydria procedentibus, quibus facilè aqua
denotabatur, quæ à foraminibus hydriæ desudabat, &
ex his paret, quod Aegyptij postmodum more suo in B
omne superstitionis genus præcipientes iuxta relatæ hi-
storiæ seriem in certa materia dictum numisma effigian-
tes inter sacra symbola collocarunt, eoque,
phylacterij loco, postmodum contra ignis,
flammarumque violentiam vsi sunt.

Vnde ego ad maiorem cognitio-
nem hic delineari curavi,
tùm simulacrum exi-
stens
in domo Dominorum de Bossijs, ac etiam
Numisma prædictum à Patre
Kircherio effigia-
tum.

E

De

De Harpocrate .

Cap. XV.

Est mihi figura Harpocratis valde concinna ex antiquissimo metallo, quam hic delineatam propono. Ea siquidem puerum redimitum repræsentat, qui ad os compressum dextero digito silentium indicit, in nixus trunco arido, & spinoso, de quo Ovidius in Metamorf.

*Quique premit vocem,
digitoque silentia
suadet.*

De quo Apuleius, Martianus libro primo, & alij.

C Hæc scribit Plutarchus, in lib. Isidis, & Osiridis, Genitum fuisse post interitum Osiridis, ex Iside, & Helitomeno, imbecillumque natum membris inferioribus: alibi autem idem auctor non puerum fuisse (ut fertur) imperfectum, sed Deum uenilis adhuc imperfectæ, & inarticulatæ orationis præsidem, & moderatorem, ex quo digito ori admoto ipsum effugiabant uti silentij, & taciturnitatis symbolum, refert Gyraldus, de Dijs Gentium syntagm. prim.

Dicebatur Harpocrates silentij Deus: re vera autem Græcus Philosophus fuit, cuius eruditio, ac præcepta in id maximè tendebant, ut silentium præciperet, & omnibus.

omnibus rebus anteponeret. Hunc ipsum Deum Harpocratem vna cum Osiride, & Iside eliminatos Italia; Pisone, & Gabinio Coss. refert Tertull. in Apologet.

Quod autem hæc mea figura præter cetera curiosum in se continet; est illi quoque supra caput nota quædam quasi membrum virilis erecti: quod symbolum declaratur, quod quæ contraria sunt pudori, & honestari seruari debeant sub silentio apud Harpocratem. Hinc Catullus in Gellium epigr. 59.

Gellius auderat. Patrum obiurgare solere;

Si quis delicias diceret, aut faceret:

Hoc ne ipsi accideret, Patru perdespicit ipsam

Vxorem, & Patrum reddidit Harpocratem.

Vbi reddere Harpocratem, vt monet Erasmus in Adagijs, prouerbialiter dictum est per silentium imponere.

Quamuis alij crederint, sed non ego, supra caput dicti mei Harpocratis non fuisse effigiatum membrum prædictum, sed Cistulam quamdam, in qua cognitio de Deo seruetur. Plutarch. in lib. de Iside, & Osiride inquit. *Hi autem sunt, qui sacram de Dijs doctrinam omni a superstitione, & curiositate puram in animo suo tanquam in Cista gestant, atque continent: fugiuntque atra & umbrosa: manifesta autem, & splendida de Deo scientiam monstrantia, amplectuntur.* Vnde S. Augustinus lib. 18. de Ciuit. Dei cap. 5. inquit. Quod in omnibus templis, vbi colebatur Osiris, & Isis, erat simulacrum, quod digito labijs impresso admonere videbatur, vt silentium fieret: hoc significare Varro existimans, vt Homines eos fuisse taceremus. Hinc ait Lactantius lib. 5. cap. 20. Quod fida silentia sacris instituta sint ab hominibus callidis, vt nesciat Populus quid colat.

Vera autem significatio eius notæ expressæ in effigiatâ figura mei Harpocratis hæc est; vt representet frondes arboris Persicæ, quæ circumdant eiusdem fructu ab Aegyptijs huic Deo dicatæ, quod eius arboris frondes linguæ,

A lingua, fructus autem cordi sint quam simillimi : Gyraldus in historia de Dijs Gentium syntagmate primo, fol. mihi 56.

Et propterea quidam Albinus offerens munus huiusmodi fructuum Alciato scribit eidem Epigramma per hæc verba :

*Fert folium lingua, fert poma simillima cordi;
Alciate, hinc vitam degere discite tuam.*

Itaque præcipitur ei, qui sit Oraculum aditurus, ut sanctè, pièque sentiat, & modèste loquatur.

Hinc Pythagoras discipulos suos prius tacere, quam loqui instituerat : ostendens ex eo, verba prius præmeditanda, quam effundenda esse ; ipsum siquidem dentium vallum coerceri linguam, indicat : proinde idem Philosophus loquaciores adolescentes, quinquenali vocis exilio cõprimebat, Franciscus Patrit. Senen. de instit. Reip. n. 64. & Socrates admonebat suos discipulos, ut tria præcipuè in omni vita haberent : In animo Prudentiam, in vultu Verecundiam, & in lingua Silentium : At Simonides dicere solebat : numquam se poenituisse silentii, sermonis autem sæpius. Marc. ser. 20. et propterea Euripides apud Stobæum titulo 34. *Grande est malum sua nocere sibi met eloquentia : Os morificandum potius, quam hæc proferat.*

Cognito de præfatis Aegyptiorum Diis, videamus de pluribus Hieroglyphicis, & aliis huiusmodi ad rem nostram facientibus.

De Sphynge . Cap. XVI.

SPHYNX monstrum est apud Thebas, cuius caput, & manus puellæ, corpus canis, alæ aut, vox hominis, ungues leonis, cauda draconis similitudinè referant. Dicta est autem Sphynx à constringendo, vel vinciendo

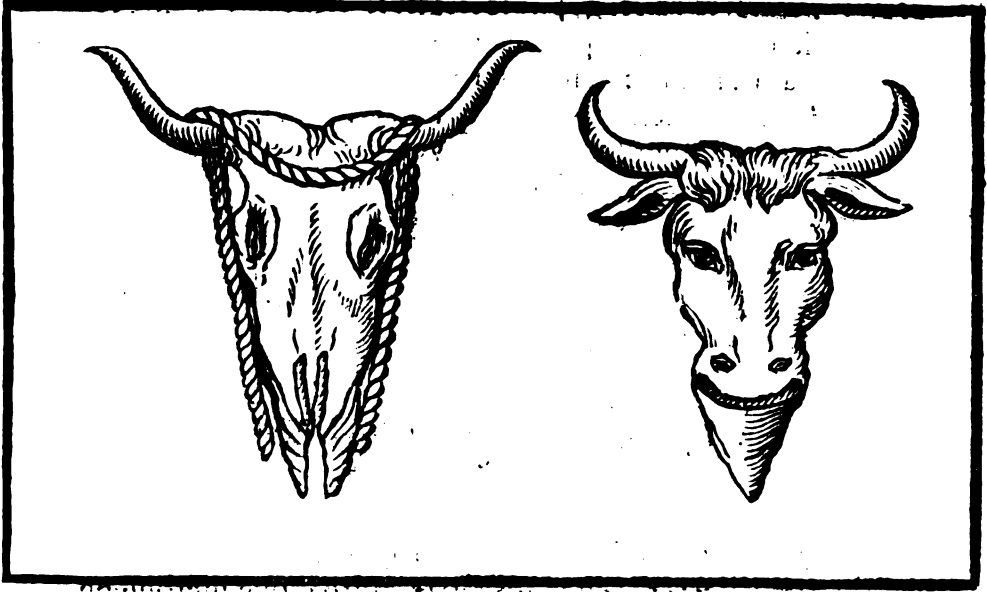
38 DE VETER. AEGYPTI. RITIB.
ciendo, quod praetereuntes suis quaestionibus ita strin- A
geret, ut se expedire non possent : scribit Lactantius
Thebaidos Interpres, quod sphynx insidens scopulo
viae imminenti insolubilia aenigmata transcuntibus pro-
ponebat, & quotquot ea dissolvere non poterat, ungui-
bus, & alis interficiebat. Aenigma erat huiusmodi.
Quod nam animal mane Quadrupes, meridie bipes,
Vesperis tripes esset? Cuius Aenigmatis nodum Oedi-
pus ita dissolvit, ut Hominem esse diceret, qui in in-
fantia manibus, & pedibus repens Quadrupes est : Fa-
ctus vir qui nullo alio, quam pedum adminiculo nititur,
Bipes : Ingrauescentibus annis assumpto scipione Tri- B
pes; sed haec fabulosa.

Constat ex testimonio Alberti Magni, & aliorum
Sphyn gem animal esse ex genere simiarum, & Solinus,
& Diodorus Siculus inquirunt. Sphyn ges villosas co-
mis, mammis prominentibus dociles ad feritatis obli-
vionem. Quinimò naturam habere mansuetam pluribus
exercitijs, & disciplinis aptam.

Aegyptij ex Leone, & Virgine Sphyn ges perficie-
bant, quales videmus hic Romae, & alibi; Ea scilicet
de causa, quod Quintili, & Sextili mensibus, in quo-
rum tutela Leo, & Virgo sit, exuberet Nilus. Bellonius C
lib. de Admirabil. Antiq. Rerum praestant. cap. 2. Ant.
August. numism. Dialog. cap. 3.

Apponebantur praeforibus Templorum, ut doce-
rent Deum, & amandum, & timendum esse : Feræ
enim, & Hominis imaginem Sphyn ges gerere; ita-
que Deum Impij ferum, Iustis humanum esse : Pli-
nius lib. 8. cap. 21. Pignorijs supertabula Iliaca pag.
mihj 36.

De Bouis Capite : Cap. XVII.

REPERITVR in meo musæo ex antiquo metallo. Bouis caput carne nudatum, quod Symbolum Aegyptiorum erat, dum vellent illi laborem occultè demonstrare : ea quippe ratione , quod aratio Boum ministerio absoluitur: carne verò nudatum, quod laboriosi homines plerumque macilenti sint, ex Hori Apollinis Hieroglyphicis cap. 16.

Est quoque penes me aliud Bouis caput ex ære similiter antiquissimo; at hoc carne circumdatum; quod Apin representasse credo ab Aegyptijs pro Deo habitum; Responso autem illum dedisse, non vt reliqua oracula solitum, sed si manu oblatum pabulum sumpsisset.

H 2 con-

consulentibus, secundos euentus atq. omnia prospera. A decernebat; Si vero abpueretur, omnia sinistra portendebat, Alexander ab Alexandro lib. 8. cap. 2. de quo etiam supra diximus.

Hinc est, quod Hebraei Diuinorum beneficiorum immemores ab Aegyptiaca seruitute liberati, & in luxuriam prolapsi; ad prophanos Aegyptiorum ritus animos transfulerunt: cum enim Moyses Dux eorum ascendisset in montem, atque ibi quadraginta diebus moraretur a reum caput Bouis, quem vocant ipsi Apin, quod eos signo praecederet, figurarunt: Quo peccato & scelere offensus Deus impium, & ingratum populum meritis poenis affecit; & legi, quam per Moysen dederat subiugauit. Lactantius Firmianus lib. 4. de Vera sapientia cap. 10.

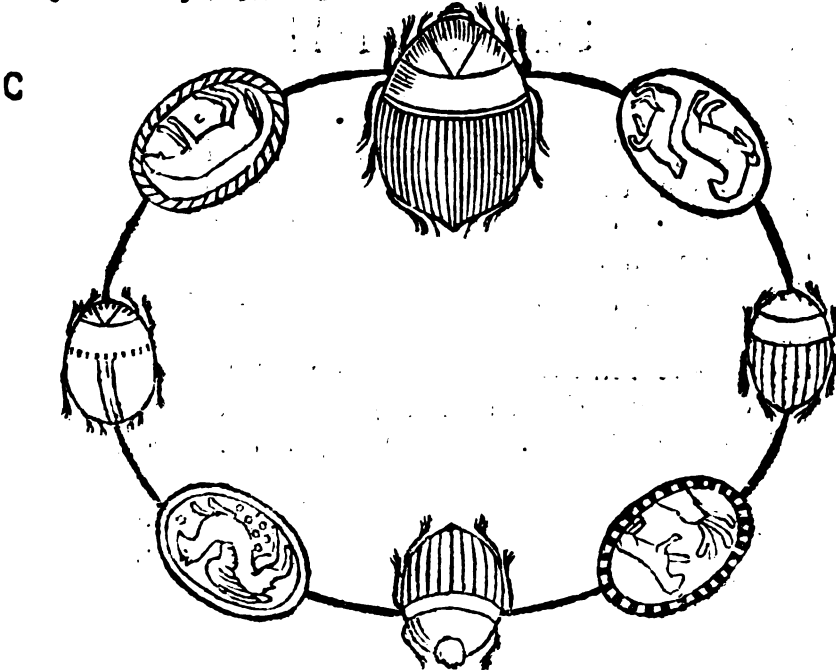
De Scarabeo . Cap. XVIII.

SCARABAEI Symbolo Mundum significari apud Veteres Aegyptios refert Horoapolo hieroglyph. 50. lib. 1. *Unigenitum aut ortum, aut Patrem, aut mundum, &c. significantes, Scarabaum scribunt, Et paulo post Mundum verò significant per Scarabaum, quod ad mundi figuram eius procreatio, ac factus accedat.* Nam cum certo annis tempore Bubulum excrementum nactus, materiem eam sibi suscipit elaborandam: utcumque primum ex eo Pilulas conficit; ut iam mundi ipsius formam initio imitetur: mox eas ab ortu occasum versus posticis impellens pedibus non intermissa rotatione protrudit; ipse interim auertus orbem spectat, quasi ipsius Coeli exemplar intuenso imaginem illam exprimere conetur. Plinius lib. 30. cap. 11. *Scarabaum, qui Pilulas voluit, propter hunc Aegypti magna pars Scarabaeos inter Numina*

A *Numina collit: curiosa Apionis interpretatione, qua colligat Solis operum similitudinem huic animali esse, ad excusandos Gentis suæ ritus.* Certè in ea veneratione vile, hoc animal Aegyptiis fuit, vt publicas semitas, viasque incedentes hoc vnicum summa cura cauere viderentur: Ne numen illud finosum sibi forte obuium incauti pedibus obtererent.

Hoc animal Bicornæ Lunæ Sacrum, vt Porphyrius animaduertit, In partu fouendo octo & viginti dierum periodum Lunarem obseruat, vt notat Horapollo lib. 1. cap. 10.

B Scarabæi charactere Aegyptiorum Bellatores signabantur ea ratione, quod cum fœmineo genere hoc insectum careat, Viros vtique solos doceat Bella tractare, Plutarch. de Iside & Osiride, inquit, *Bellicosæ sculptura Anuli erat Scarabaus &c.* & propterea etiam Gemma, lapideæ eisdem elaborari in eum videlicet vsum, vt filo traiecto gestarentur, docet Pignorius super dicta Tabula Isiaca pag. 22. Vt est videre apud me, & alios de prædictis pro vt hic delineatis.

Pater Athanasius Kircherius in suo Prodomo cap. A
ultimo fol. mihi 264. inquit per Scarabæum Vnigenitum
Dei filium significari, per quem facta sunt omnia, & sine
quo factum est nihil, neq. indignum quicquam clami-
tet Deum ipsum omni admiratione maiorem insecto
omnium vilissimo teterrimo, putidissimo assimilari; si-
quidem Magnus August. in Soliloquiis inquit *Bonus il-
le Scarabæus meus, non egrotantum de causa, quod Vnigé-
nitus, quod ipse me, sui auctor mortalium speciem induerit,
sed quod in hac facie nostra se se volutauerit & ex ipsa na-
sci Homo voluerit*, Nec dubitauit sanctus Augustinus
Deum Scarabæo comparare, quippe satis exploratum
habebat, Deum per prophetam se vermem appellasse, B
quo loco multi Scarabæum vertunt: Vt sic vilitas condi-
tionis humanæ, qua infinita Maiestas Dei induta venit
in mundum, indicaretur.

De Gracilitate in effigie Isidis, & statu Pedum. Cap. XVIII.

C
DE Gracilitate in Isidis figura, sicuti in aliis fere
omnibus Aegyptiorum. Excusauit illam Pierius
Valer. lib. 49. cap. 32. ea ratione, quod innuere vel-
lent Dei naturam Spiritu, non corpore constare; Nisi ve-
limus asserere potius, adeo indoctè Pictores tunc tem-
poris pericillum tractasse, vt ascribere nomina rerum
necesse haberent: vel quod studio eorum in id magis in-
cumberent, vt picturas miras exprimerent, quam vt ve-
tustatem affectarent. Pignorius super dicta Tabula
Isiaca cap. 2.

Est quoque notandum in fere omnibus huiusmodi I-
ma-

A maginibus commune, status Pedum complicatorum : etenim veteri mortalium instituto ad suæ quisque gentis similitudinem omnes Deorum species effingunt: hinc ab ipsa Aegyptiæ gentis corporum habitudine petendæ sunt causæ, ob quas crura eorum deprauari contingat : vnde docuit Galenus hoc in Aegyptiis prouenire propter in cõpositi corporis molem atque onus, vt rectiora non sint, quam naturæ vsus exposcit. Et de hoc quæstionem latè formauit Antonius Querengus relatus in Expositione diuine Tabulæ Isiacæ per Pignorium,

B De Plantis Pedum. Cap. XX.

EXTAT penes me non ignobile marmor albū forma quadrata duorū fere palmorum altitudinis, & latitudinis: scripsere de hoc ipso eruditissimi viri, & quamuis libenter aliud non adderem; nihilominus non indecorum p̄rabo breuiter hæc quoque recensere.

C Hoc Votū fuisse Isidi Deæ dicatum ex illis duabus literis hinc inde. I, D. cui conforme est aliud simile marmor hic Romæ in Ecclesia Sanctæ Mariæ de Ara Cœli vna cum literis infra notatis.

ISIDI
FRUCTIF.

POSUIT.

De primo illo verbo in hoc meo marmore QVIL IANAE, cum sit aliquantulum corrosū ab antiquitate, ac etiam ambiguum, non potui verum illius intellectum scrutari; nisi fortè sit nomen proprium alicuius

ius, qui votum soluit, vel etiam propter corrosionem A
litteræ Dianæ verbum IANAE. Dianæ fuerit dicatum,
quæ eadem est cum Iside, vt diximus supra.

Diodorus Siculus lib. 1. cap. 12. scripsit vbique terra-
rum Isidem cultam, idque propter manifestas eius mor-
borum curationes (tales miseris officinas obtrudebat
Diabolus) cuius testimonio adiungimus nummum æ-
reum Claudij Imperatoris, in quo Isis cum Situla, &
Sistro inscribitur SALVS AVG. Hinc Iuuenalis sa-
tyr. 12. naufragij mentionem faciens, Pictores tabula-
rum quæstu vitam quærentes ab Iside pasci dixit, tam-
quam naufragantium tutela, & ventorum Domina. B

si quando Poetica surgit

Tempestas, genus esse aliud discriminis audi:

Et misere iterum, quamquam sint cetera fortis

Eiusdem, pars dira quidem, sed cognita multis,

Et quam VOTIVA testantur fana TABELLA

Plurima: Pictores quis nescit ab Iside pasci?

Quare autem in nostro marmore votiuo appositæ sint
Plantæ Isidi dicatæ? Dico ea re nil aliud significari nisi
prudentem rerum progressum, vt notauit Calcagninus
de rebus Aegyptiacis. Vel potius crederem, quod no-
sitæ Plantæ pedum non in terra positæ, & firmatæ, sed
potius suspensæ in aere vacillationem, seu varietatem
denotent: etenim sicuti Pedes in solido constituti ia- C
ctum ostendunt fundamentum: vt apud Iurisconsultos
ponere pedem pro iacere fundamentum. In Deo pedes
virtutis eius firmitatem ostendunt, & solidi fundamen-
ti stabilitatem, Isaias cap. 66. *Calum mihi sedes est, terra
autem Scabellum pedum meorum.* Pierius lib. 35. cap.
41. Hinc etiam Aegyptii volentes indicare Solis cursus,
dum in Solstitio est Hyberno, seu in Bruma, significa-
bant geminos pedes simul compactos, ac firmatos. ex
Hæroapolline lib. 2. cap. 3. ita contra vacillatio, seu
variatio denotetur ex Hieroglyphico Pedum, quæ non
sunt

A sunt positi in terra, & loco stabili, Psalmo 73. legitur *Mei pene moti sunt pedes*, Græca lectio habet vacillant, seu fluctuarunt Pierius d. lib. 35. cap. 40.

At in proposito nostro sicuti Variatio & Inconstantia significatur per varietatem Lunæ, & Nothum Lumē Eccles. cap. 27. *Sapiens sicut Sol permanet, Insipiens sicut Luna mutatur.* et apud Matthæum legitur de luene Lunatico qui nonnūquā in ignem, nonnūquā in aquā cadere consueverat, Pierius lib. 44. cap. 41. Infertur ex iis, quod Plantæ nostræ suspensæ, & non firmatæ de notā dictam varietatem, inconstantiam, & fluctuationem, quod proprium est Lunæ, & Isidi attributum; ut dixit etiā Iuuenalis in antecedēdi Satyra, in qua dicitur Isis Ventorum, & Naufragantium Domina.

Post hæc à me scripta circa dictum meum marmor; cum in reuisione huius mei operis eadem legisset Dominus Octavius Tronsærellus bonarum scientiarum eruditissimus, sicuti & Numismatum, & aliarum cuiusque generis antiquitatum peritissimus: Quæ ego ingenii mei tenuitate assequi non potui circa intellectum illius verbi QVIE IANE in prædicto marmore scalpti; ipse statim maxima perspicacitate declarauit, quæ hic inferius ego ad verbum transcripsi.

C

De interpretatione QVIE IANE.

Diana à Nigidio, qui à Macrobio primo Saturn. cap. 9. refertur, Iana appellabatur, alii postea Δίη, Græca voce adiuncta, quæ Iouem significat, Dianam pronunciatam fuisse opinantur, quasi Iouianam, idest Iouis filiam dictam. Apud Ciceronem vero lib. 2. De Natur. Deorum; nomen sortita est Diana, Quod nocte quasi diem Iana efficiat. Alii verò quasi Duanam interpretantur, quod duobus temporibus noctu, & interdiu appareat,

I &

& ex Iuliano Aureliocap. 2. de Cognominibus Deorum A Nonnulli quasi Deuianam; hoc est per deuia in venatu errantē nominatam affirmant; vt videre est apud Gyraldum de historia Deorum syntagm. 12. Hinc ego suspicor, hanc inscriptionem esse nomen cōpositum à Iana, & Quiete, & compactam fuisse vocem Quieianam, vt etiam Veious nomen, à Ve, & Ioue factum dicunt, quasi Iouis non iuuantis; particula enim Vē priuandi, habet significationem, idest Nocentis: & Ouid. 3. Fast. Veiouem explicat, quasi non magnum Iouem, hoc est paruum.

Vis ea si verbi est, cur non ego Veious adem,

Aedem non magni suspicor esse Iouis?

B

Et Diouis vocem à Di, & Ioue in vnum coniunctam, quasi diei Patrem Iouem, quis non intelligit? Summanus quoque à vocibus Summo, & Manibus simul annexis dictum esse à Martiano Capella lib. 2. de Nuptiis Philologiæ comperi, in quo habetur. Summani nomine intelligendus est Pluto, quem ita nuncupant, quasi summum Deorum Manium. Vnde non mirum, si à vocibus Quiete, & Iana, Quieiana vno vocabulo ipsa quoque Diana pronuncietur. Luce enim clarius est hoc nomen non esse dicantis votum, nam in A, primi casus terminaret, & diceret Quieiana, verum cum sit in tertio casu prolatum, inscriptio hæc innuit Deitatem, cui votum solutum erat, & ita explicari possit. Quieianę Iſidi dicatum.

C

Votum hoc autem plantarum pedum potest esse peregrinantis, & defatigati viri, qui à longis itineribus dimensis quietem aliquando sortitus fuerit; pedum quippe vestigia angusta, & prælaboriosa peregrinationis lassitudine satis gracilia in hanc opinionem animum meum deduxerunt; vnde erectæ hæ plantæ habentur, quasi non amplius peregrinando terram suis vestigiis impressuræ, sed in quietis signum Dianæ sint suspensæ; & hoc votum

cum

A cum altero naufragantis apud Horatium non valde
dissentiat, de quo cecinit Poeta.

*Suspendisse potenti.
Vestimenta maris Deo.*

De Triplici Isidis figura. Cap. XXI.

Facilis est figura penes me palmorum duorum circi-
ter altitudinis, variis coloribus picta, de recenti e-
mpta e rudibus viæ Appiæ. Hæc humanum foeminæ
caput repræsentat, habitu Aegyptiaco, & præter fascio-
les, seu vela, quibus hinc inde est circumsepta, vt de-
in inferius.

I 2 Primo

Primò, Coronam radiatam habet colore fusco cir- A
cumatam. Secundò superimposita sunt prædicto Ca-
piti duo cornua erecta. Tertiò sub cornibus sunt quo-
que aures Canis.

Hanc Isidem puto, quæ pro Luna communiter su-
mitur, ex Plutarcho, Eulebio, & aliis relatis per Pieriũ
lib. 39. cap. 3. & possent hæc tria signa denotare, quod
Isis, seu Luna Triuia, & Iergemina, seu Triformis sit nũ-
cupata; tollet enim Luna in triplicem speciem se te con-
uertere: malunt alii cognomina hæc ei tributa, quod ip-
sa tres facies, seu tres ~~vires~~ ~~hæc~~ est tria numina in diuer-
sis locis habeat, nempe in Cæo vbi Luna dicitur, & apud B
inferos, vbi Hecate, seu Proserpina nuncatur; & in terra,
seu Iulius vbi Diana vocatur: Hinc Prudentius contra
Symmachum.

*Deniqua cum Luna est, sublustri splendet amictu,
Cum succincta iacet calamos Latonia virgo est:
Cum subnixæ sedet solio Plutonia coniux &
Imperit Furys, & aictas iura Mæger.*

Et Incertus auctor.

*Terret, Lustrat, Agit, Proserpina, Luna, Diana,
Ima, Superna. Feras scepro, Fulgore, sagitta.*

At verò quo ad nostram figuram, præter illas fasciolas C
versicolores, quibus illustratur, est primo circundata
corona radiata; hæc à Sole pulchritudinem suam
participat, nempe lucem, quæ Diuinæ pulchritudinis
imago quædam est. Hinc Cicero de Somnio Scipio-
nis. *Luce lucebat aliena, hæc Solis discipula obsequitur
curfibus supernis, & prout accedit ad Solem, vel recedit
crescens, aut senescens, dispensat lumen, ideoque semper
instabilis, Ovidius 15. Metamorf.*

*Nec par, aut eadem natura forma Diana
Esse potest usquam. & Macrobius. Dispensatio-
nibus septennarijs Luna sui luminis vices sempiterna
lege variando disponit. Hinc est, quod dicta nostra ra-
diata*

A diata Corona ad caput Isidis non sit coruscantibus radijs depicta, sed potius fuscis, cum illi non ex se subsistant, sed alieno Solis lumine egeant; ad differentiam aliorum radiorum coruscantium, qui superne descendunt super caput nostræ Isidis, quasi nobis velint indicare, quod ij coruscantes à Sole emissæ recipiantur à Luna seu sive tenebrosa.

Quod autem radiata corona Diuinitatem sapiat. Plinius lun. in Panegyrico. Radiatum caput Principis vocat, quod inter Deos referebatur (qualiter pinguatur hodie Diuorum Imagines) sic ait: *Horum unum si præstitisset alius, illi iamdudum radiatum caput, & media inter Deos sedes auro flaret, aut ebore.* & Sueton. in Augusto cap. 94. referens somnium patris eiusdem sic ait: *Atque etiam sequenti nocte statim videre visus est filium mortali specie ampliorem cum fulmine, & sceptro, exuuijsque Iouis Opt. Max. ac radiata corona supra laureatum currum.*

Alterum figuræ nostræ signum erant cornua erecta, tanquam symbolum Proserpinæ imperantis Furijs: cornua enim animum, viresque efferunt Ouid. eleg. 9 lib. 4 Tristib.

C *Iam feror in pugnas, & non dum cornua sumpsi.* tractum à pecoribus, quæ cornibus minantur; quamuis alibi sumatur cornu pro potentia, & in sacris litteris. *Protektor meus, & cornu salutis meæ.* & Horat. de Bacco loquens 3. carm. Ode 21.

Viresque, & addis Cornua pauperi.

Tertium quoque signum nostræ figuræ appositum erant aures, & hæ canis: nec dubium est ex iis Dianam denotari, quæ ob Virginitatis amorem fertur virorum consortia fugisse, & vt à se libidinis pruritus amoueret, venando sylvas incoluisse, paucarum virginum comitatur contenta, Arcum ferebat, & pharetram, luccincta semper in

incedens, & cothurno induta; vnde sylvarum, & nemo. **A**
 rum Dea putabatur, dum illa arrectis auribus instar canis prædæ inuigilabat, otiumque fugiebat, & propterea aures symbolum sunt vigilantis Dianæ; nam sicuti Dormire in aurem est animo otioso, securo, vacuoque esse, ita vt supinam securitatem intelligi velit Menander in Plotio apud Gellium: *In aurem utramque si dotata fuerit, est cubitura*; contra purgatis auribus pro attentis & vacuis est prouerbium apud Plautum in Milite: *Perpurgatis ambo damus tibi operam auribus*. Lucianus in Dialogo Meretricis: *Ad Deorum aures peruenit*; vbi facinus clanculum patratum resciscitur ab iis, qui possunt, vel remunerari rectè factum, vel punire secus **B**
 admissum.

Canes præterea à canendo dicuntur, quod noctu in custodia, & venando signum dent: Hinc Columella lib. 7. cap. 12. *Quis hominum clarius, aut tanta vociferatione bestiam, aut furem predicat, quam ille latratu? Quis famulus amantior Domini; quis fidelior Comes? Quis custos incorruptior? quis excubitor vigilantior? Quis denique vltior, aut vindex constantior?* Quæ omnia cum sint propria vigilantis Dianæ, non immerito pro symbolo eidem inseruire videntur.

Cum hæc ostendissem Domino Dominico Berto Cæsenatensi annuit idem, ac statim ex cornibus posse **C**
 denotari flumen, sicut quoque per aures canis Anubin Deum, liceat mihi & hæc addere, vt Lector, quæ maluerit ex his seligat, vel ipse afferat meliora.

Igitur primò ex radiata corona videtur denotari influxus Lunæ, dum illa lumen à Sole acceptum restituit; vt in sequenti dicemus Capitulo: & propterea in Nouilunio ineunte Vere celebrabant Aegyptij festum, quod appellant ingressum Osiridis in Lunam; vnde nominant etiam Lunam matrem Mundi, propter naturam compositam, & mixtam ex vtroque sexu; quoniam cum sit plena
 na

A na, & pręgnans ex Sole iterum emittit in aerem generabilia principia.

Secundò ex Cornibus Flumen significatur; etenim per translationem Cornua fluminum dicuntur Flexus, & curuitates alueorum, eo quod multis in locis ad Cornuum similitudinem flectantur. Valerius Flaccus lib. 1.

Argonat. *Elati cornibus amnes*. Ouid. eleg. 2. lib. 4.

Tristium. *Cornibus hic fractis*, nempe Rhenus: Flumen autem istud in pręsenti non aliud esse quam Nilum; quoniam crediderunt Aegyptij illius augmentum respondisse illuminationi Lunę: etenim maius illius fluminis augmentum prope Ciuitatem Eleusinam ascen-

B dit ad cubitos viginiocto, quot sunt dies quibus Luna singulis mensibus terminat circuire coelum: at minimum augmentum penes Ciuitatē Mendetes, & Xoin ascendit ad sex cubitos, & totidem sunt dies, in quibus orbis Lunaris ostenditur per medium diuisus: Medioere verò augmentum, quod est prope Memphim, & hoc quatuordecim cubitorum respondens temporis Plenilunij; hinc Eusebius de prępar. Euangelic. lib. 3. cap. 3. dixit, quod putarint Aegyptij fructuum procreatricem virtutem, quę inest Nilo, Osirim esse; & Osiridi Isidem coniungi, & propterea cum tanta sit correlatio inter flumen Nilum, & Isidem, quę eadem est cum Luna; non **C** abhorrebit a vero, qui dicat Cornua, symbolum fluminis, apposita esse Capiti nostrę Isidis.

Tertiò, ex auribus Canis denotatur Anubis, quem Aegyptij Deum canino capite effingunt, ac etiam lingua Aegyptiaca Canis dicitur. Virg. 8. Aeneid.

Omni genusque Deum monstra, & latrator Anubis.

Voluerunt tamen aliqui, quod sub forma Canis, seu Anubis coleretur Mercurius. Lucanus lib. 8. *Nos in templis tuam Romana accepimus Isim, Semideosq; Canes; videlicet Mercurium, quem Anubim Expositores vocant.* Boccacius in sua Genealogia lib. 7. cap. 34. scri-

bit

bit Mercurium Nili filium fuisse, vt legitur apud Tullium de Natur. Deorum: Hunc scribit Theodotus Hermetem Trisnegistum fuisse Pium quidem hominem; & pluribus imbuium doctrinis: & quidem de vero Deo mirabiliter sensit; & in libro quem Asclepium de Idolo scripsit. Hic apud Aegyptios in maxima fuit veneratione; adeo vt apud eos nefas fuerit, ipsum proprio nomine nuncupare ob reuerentiam Numinis; ne forte nominando de eius humanitate, & mortalitate sermo contingeret; & sic videretur Deitati eiusdem in aliquo derogari: Nili autem Filius dictus est ad extollendam fluminis, & eiusdem gloriam: Cum autem Anubis Mercurius fuerit, idemque fluminis Nili filius, & sic respondens illuminationi Lunæ, seu Isis; vt diximus; non mirum propterea est, quod antiqui expresserint Numisma argenteum hic delineatum sicuti quoque est in discursu antiquæ Religionis Romanorū Guglielmi Choul, de quo etiā Ant. Augustinus in tertio Dialogo; cum ipse crediderit fuisse hoc Valentiniani Imperatoris:

Habet hoc Numisma in anteriori parte effigiem Isis, quæ tenet dextera manu Sistrum, & in sinistra Cistam, seu Vas fructuum plenum: eo quod illa fuerit horum inuentrix; in posteriori verò parte est imago Anubis ab alijs

A alijs Cinocephalus nuncupatus; quoniam exprimebant illum habentem caput canis, tenentem quoque Sistrū dextera manu, & Caduceum Mercurij sinistra: Anubim siquidem, & Mercurium, & hunc Trismegistum eundē fuisse à pluribus existimatur, vt diximus. Addit Festus Pomp. lib. 41. capite canino effingit solitum, quod canis sagacissimus sit animalium. Et hæc, quæcunque de Isidis figura vaticinati sumus, dicta sufficiant.

De Fasciis, seu Velis circa Isidis caput. Cap. XXII.

B **Q**UOD verò attinet ad illas Fasciolas varias, & multicolores appostas capiti Isidis figuræ: non solum illæ demonstrant septem aspectus Lunæ; verumetiam manifestant illam virtutem suam, quæ versatur circa materiam, dum gignit, & concipit omnia, nempe Lucē, & Tenebras; Diem ac Noctem; Principium, & Finem: vnde quis non admiretur continuam varietatem aspectus Lunæ? modo exinanitæ, modo cornutæ, modo dimidiatæ, modo tumidæ, modo plenæ; ac demum de vario eius splendore, quid dicemus?

C Certè, quo magis distat à Sole, eo amplius splendet, & iuxta reuolutionem sui aspectus variat speciem splendoris. Pariter ipsa Isis, seu Luna, mysticè significat materiam tenebrosam, quæ non dum assumpsit formam aliquam: Sol vero formam, & agentem vim; Lunaque Solem suum ita obleruat, eiusque semper radios excipere quærit, quibus illustretur, & secundum Platonem sicuti coniunx coniugem expectat audissima; vnde rerum species cōcipiat, & loco reddat, ac etiam sicuti mollis cera apta recipere modo hanc, modo alteram impressionem; ita Luna lumen acceptum mutuo, quo potest studio, restituit, vt latè Plutarchus de Iside, & Osiride.

K Dominus

A Dominus Octavius Tronfarellus in reuisione huius Libri ex ordine Reuerendissimi Patris Magistri Sacri Palatii, habens ipse præ manibus simulacrum æreum hieroglyphicis repletum; voluit idem Octavius illud explanare, cuius simulacrum hic in sequenti Capitulo effigiatum propono, simulque explicationem prædictam transcripsi, ut hoc meum opus ornarem.

De Mystica Isiacę imaginis interpretatione. Cap. XXIII.

Hæc Deæ Isidis effigies, quæ eadem est cum Diana, asseruaturque in celeberrimo Domini Francisci Angeloni Musæo, pulchras in se continet veritatis indagandæ ambages, rerumque symbola mirè completur.

Pinnaſ Accipitris in capite gerit, nempe mysticæ volucris Osiridem, seu Solē exprimentis, ex Valerian. lib. 21. hierglyph. cap. 1. Accipiterque Soli dicatus est: nam Iſis, hoc est Luna a Sole lumen recipit: vnde Cicero de somnio Scipionis inquit de Luna.

Luce lucet aliena.

Hinc est, quod Orbis illæ, qui in ipso Pinnarum medio fingitur, Mundus rectè iudicetur, qui ut à pennis Accipitris, hoc est Solis radijs illuminatur, ita a Luna, quæ illi subiacet, & in Cornua surgio, illustratur.

Verum quia triplicem Diana habet potestatem, nempe cœlo, ut in hac Isidis superiori parte videre est; sic etiam Terris vires extēdit suas, & nostras has plagas suo numine complet; ideo Fascia, qua eius caput ornatur, turres, Terræque imaginem repræsentat, & mundi insignia profert; & hac in parte Venatrix Diua apparet; vnde illi pharetra, & sagittæ humeros grauant, spoliūque Cerui medium pectus operit; hoc enim Cerui spolio

pag. 74.

Cap. 23.

nam, & Na-
ificio Iſidis
quibus ſie-
meridianis
Cervos im-
Dea veloci-
limus inter-
velociorem
ſuum cur-
trum reſert
ex Pauſania
ſictum vi-

um, vt ipſa
nam Athe-
aualem pu-
ur apparuiſ-
quæ ſunt,
le templum
nderit, ſer-
ui auxilium
item videa-
lutis: vnde

ſerpens,

teſtantur,
ione *ſalus*,
firmemus,
ſ, ſiue Ce-
anitatem,
piricæ, Sa-
ri.

nam Lu-
na

Dominus Octavius Tronfarellus in reuisione huius A
Libri ex c
Palatij, ha
hieroglyph
planare, cu
giatum pro
transcripsi

De M pi

HAcc
na,
cisci Ange
indaganda
ctitur.

Pinnae A
cris Osirid
hieroglyph.
hoc est Lu
somnia Sci

Lu
Hinc est, c
fingitur, M
pitris, hoc
illi subiace

Verum c
pe coelo,
etiam Ter
numine co
turre, Ter
gnia profer
vndè illi pl
que Cer

A lio insignitam Arcades suam coluerunt Dianam, & Natal. Comes lib. 5. cap. 15. hæc scribit: in sacrificio Isidis cognomento Tithonæ apud Phocenses, à quibus fiebant eius anniuersaria, mos fuit, vt horis pomeridianis homines opulentiores Isidi, aut Bques, aut Ceruos immolarent. Porro hæc tergori Alæ appositæ Deæ velocitatem in venatu demonstrant; ni forte velimus interpretari, orbem Lunæ inter Planetas cunctis velociorem circumuolui, & viginti nouem dierum spatio suum cursum metiri; alarumque fuisse Dianæ simulacrum refert Cartarius lib. de Deorum imaginibus; & ita ex Pausania apud Corinthios in Cipseli Tyranni Arca fictum videtur.

B Fert dextera Serpentem, prosperitatis signum, vt ipsa Historia docet apud eundem Pausaniam: nam Atheniensibus contra Medos apud Salamina naualem pugnam ituris, serpens draco in nauibus dicitur apparuisse, fecundissimo rerum, quæ prosperè subsequæ sunt, prodigio, cuius rei monumentum in Salamine templum fuit Cichreo dicatum, quod Apollo responderit, serpentem illum, Cichreum Heroem fuisse, qui auxilium allaturus fuisset. Verum cum patera delibantem videamus, licebit anguem interpretari signum Salutis: vnde habemus in Virgilio 5. Aeneid.

C *Ille agmine longo
Tandem inter pateras, & lenia pocula serpens,
Libauitque dapes.*

Et plura hoc etiam Imperatorum numismata testantur, in quibus serpens patera delibat cum inscriptione *Salus*, Aut verè hoc, & propriè de ipsa Dea Iside affirmemus, de qua Natalis lib. 4. Mytol. cap. 10. cum Isis, siue Ceres, vt quidam putarunt, multa pharmaca ad sanitatem inuenerit, vt magnam partem medicinæ Empiricæ, Salus haberi potest, serpentisque signo denotari.

Gubernaculum autem Nauis manu tractat; nam Lu-

K 2 na

na fluctibus, & velitationibus præest, nauigantesque seruat. Lucianus scribit in dial. Iouis, & Mercurij, cui mādāt A Iuppiter, *Ipsā verò Io per pelagus in Aegyptū abducens Isim facito. Caterum Dea illis esto, Nilumque atollat, & ventos immittat, & nauigantes seruet, & de maris fluctibus loquens fufius ipla Isis in Apuleio 1. 1. Metam. inquit: Diem aterna mihi nuncupauit Religio, quod sedatis hybernis tempestatibus, & lenitis maris procellofis fluctibus nauigabili iam pelago rudem dedicares carinam, primicias commeatus libant mei sacerdotes.*

Sinistra verò Isidis Cornucopiam cum fructibus, & spicis gerit Apul. lib. 1. 1. de Iside loquens dixit: *spicis etiam Cerealibus desuper porrectis*. Eadem autem est B Isis ac Ceres. Natal. Com. ex loco supra citato: *Cum Isis, siue Ceres: & clarè Diodorus Siculus, Plutarchus, & Eusebius. Frumento enim ex Nili alluuione maximè Aegyptus redundat; & ideo Iulianus Aurelius lib. 2. de cognominibus Deorum colligit eādem fuisse apud Aegyptios Isidem, quæ fuit apud Græcos Ceres, & lib. 3. in fin. refert Diodorum accipere Osirim, & Bacchum, pro eodem numine; sicut Isidem, & Cererem; itemque asserit Natalis Com. lib. 2. Mytol. Quidam antiqui scriptores voluerunt Saturnum regnasse in Aegypto; ac Rheam sororem duxisse in matrimonium; è quibus nati sunt Iuppiter, & Iuno, qui ob virtutem, præstantissimaque C animi ornamenta uniuerso terrarum orbi imperitarint; ex his natos esse quinque filios, omnino memorat Osirim, Isim, Typhonem, Apollinem, Venerem; Atque Osirim esse Dionysiam tantopere a Græcis celebratum, Isim autem Cererem; & ideo dum a Virg. dicitur 1. Georg.*

vos ò clarissima mundi

Lumina, labentem cælo quæ ducitis annum,

Liber, & alua Ceres;

Nil aliud intelligitur nisi Sol; & Luna, hoc est Osiris, & Isis; quæ triplici imperio, vt hæc denotant symbola,

Cælo,

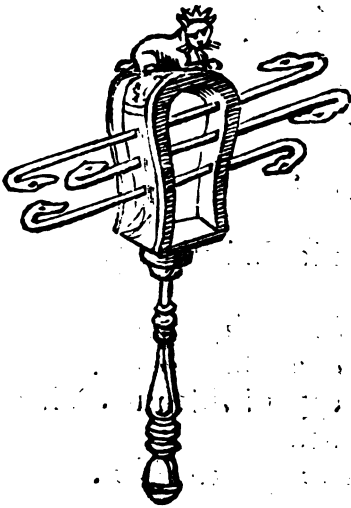
A Cœlo, Terræ, & Mari præest. Hoc autem Imperium a Virg. 4. Georg. Ioui assignatur.

Deum namque ire per omnes

Terrasque, tractusque Maris, Cælumque profundum.
Vnde cum ab alijs Iuppiter dicatur Omnipotens, meritò etiam legimus Caput in antiquo marmore de Iside, quod sit omnia. *Tetibi una, quæ es omnia, Dea Isis:* Quin & ipsa Osiridis, & Isidis capita huic Cornucopiæ affixa, & ex antiquorum Numismatum fide recognita, totum hoc probant, meæque fidei manifestè, clarèque adstipulantur.

B

De Sistro. Cap. XXIV.

C

SVbsequitur, ut dicamus de Sistro, cuius typum hic damus, quod servatur in nobiliss. Musæo Dñi Frâncisci Gualdi, Ariminensis, Equitis S. Stephani, qui est rerum antiquarum diligentissimus indagator, & custos: Erurum est è ruinis Urbis, viridique ærugine obductum. Igitur Sistrum est instrumentum frequens apud Aegyptios ex ære ad sonitum fabrefactum, quod adamussim delineavit Apuleius lib. 11. Metamorphos. inquit. *Dextera quidem ferebat æreum crepitaculum, cui per angustam laminam in modum Balibei recurvatam, traiecit media paucæ virgule crispante brachio tergeminos iactus, reddebant*

argu-

argutum sonorem . Hinc Propertius.

A

Romanamq. tubam crepitanti pellere Sistro.
Et Ovidius.

Crepuitque sonabile Sistrum.

Et nemo est, qui Plutarchum de Sistro legerit, & gemmas, nummosque antiquos pertractauerit, qui non hæc sentiat, sicuti etiam de eodem latè refert Dominus Franciscus Angelonus in sua Historia Augusta de Numismatibus in Adriano num. 57.

Sistrum verò vel motum, vel ortum rerum indicabat ait Plutarchus, vel Nili accessum, vel recessum ex Servio 8. Aeneid. Fuit verò Sistrum peculiare Isiacorum gestamen, quo Typhonem arceri credebant, ex Plutarcho, & hoc Isidis imitatione, quam Ovidius, Apuleius, & Numisma superius delinearunt, qua de re scribens sistratam turbam appellavit Martialis lib. 12. annuendo capiti caluo, lineis vestibus, & Sistris, quæ portabant stulti Sacerdotes Isidis, ubi inquit.

Ianigeri fugiunt calui, sistrataque turba

Inter adorantes cum stetit Hermogenes.

Et Ovidius eleg. 8.

Quid nunc Aegyptiæ profunt

Sistra?

Adhibebantur etiam ad sedandos Infantium ploratus, Martialis lib. 14.

C

Si quis plorator collo tibi vernula pendet;

Hæc quætiat tenera garrula sistra manu.

Sed & in Bello vsi eo esse Aegyptij videntur. Virgil. de Cleopatra in pugna 8. Aeneid.

Regina è puppi patrio vocat agmina Sistro.

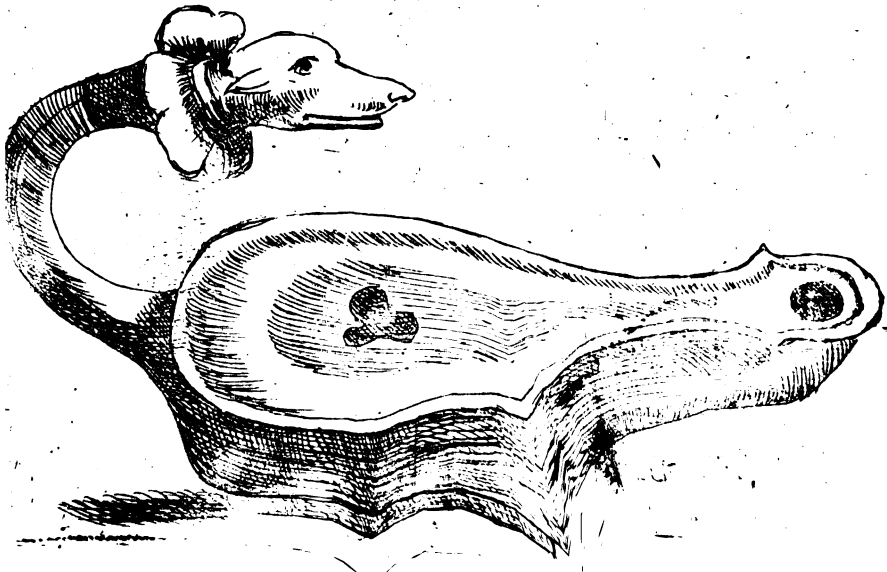
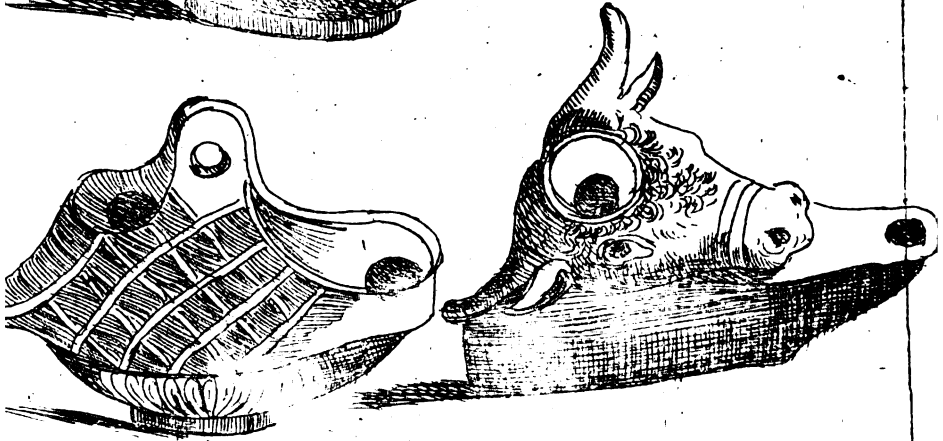
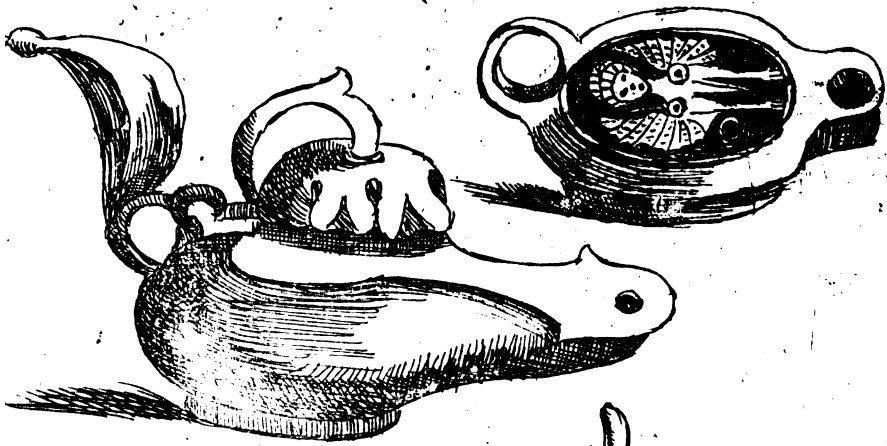
Et Marilius lib. 1.

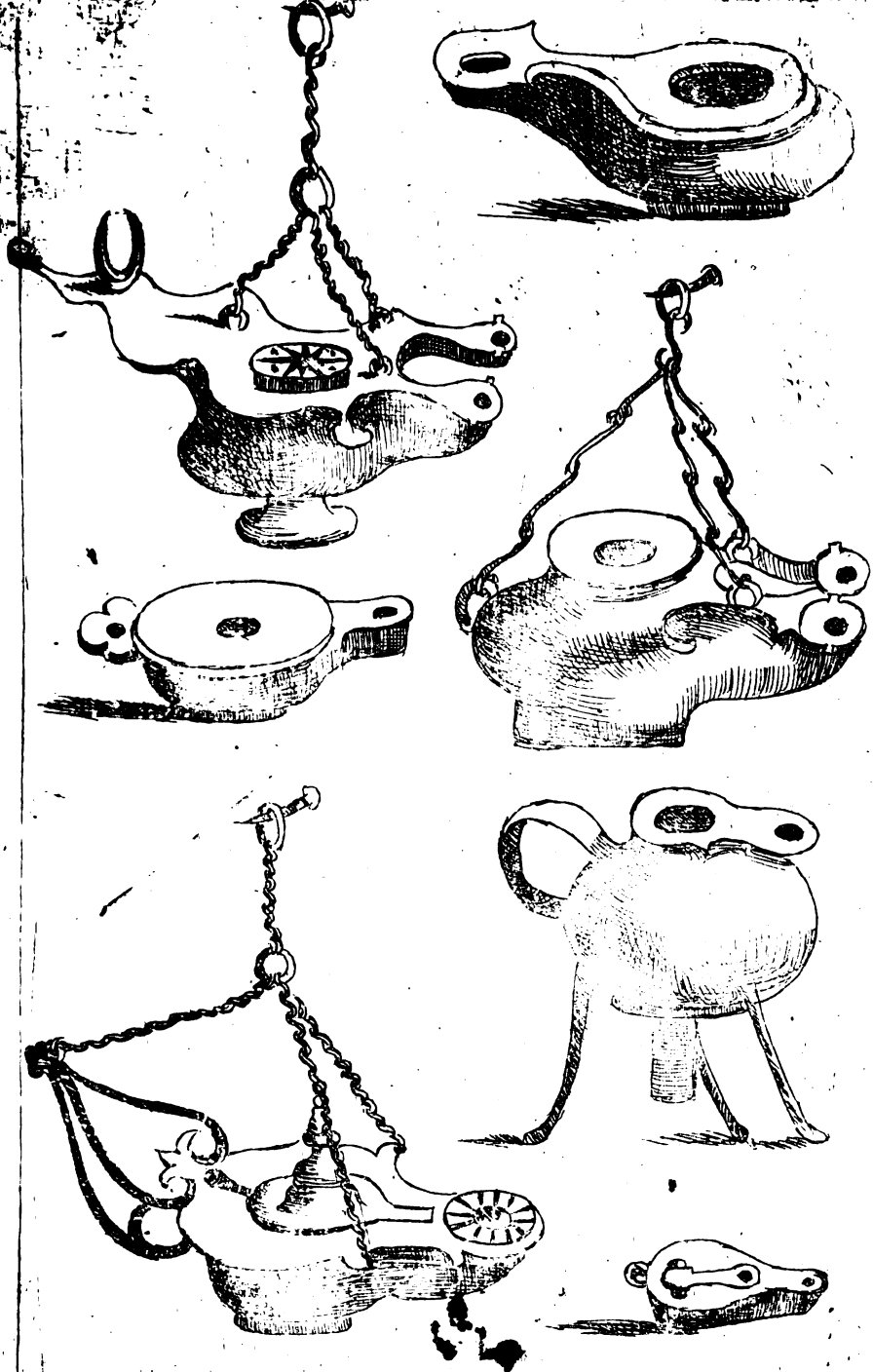
Atque ipsa Isaco certarunt fulmina Sistro.

Isim sistratam, aut Anubim dixerat Propertius.

Ausa Ioui nostro latrantem opponere Anubim.

Apuleius non ærea tantum, sed & argentea, & aurea fuisse

A fuisse Sistra innuit lib. 11. At nescio, an ulla præter ærea sint hæcenus reperta, ex ære ut plurimum factitari solita, quod æs præ cæteris metallis sit admodum vocale; Id elicipotest ex Tibullo, qui æra simpliciter vocat Sistra ijs versibus.

Quid tua nunc I sis tibi Delia? quid mihi profunt.

Ille tua toties æra repulsa manu?

Quam ob rem Statius primo Thebaid. *N ilum arisonum* vocat. Nam aiebat Claudianus. *N ilotica Sistris Ripa sonat.* æs certe ad res Diuinas adhiberi solitum, testatur Macrob. 5, Saturnal. quod & alicubi innuit Festus Pompeius.

B Isidem eandem cum Luna creditam esse nemini obscurum est, quin & ipso met Sistris curuamine designari *Luna globum ea complectentem, quæ motionibus, & mutationibus sunt obnoxia.* Plutarch. de Iside, & Osiride, ubi etiam loquitur de Fele, quæ cum catulis curuato Sistris vertici incubat, ut etiam in nostra effigiata figura.

De Lucernis apud Aegyptios. Cap. XXV.

C **Q**uamuis in tertia parte videbimus de Lucernis Christianorum; nihilominus quoniam variae sunt mihi de illis etiam prophanis, fœdilibus, ac æneis hic delineatis; opere pretium duxi de earum usu apud Aegyptios potissimum circa Religionem cognoscere.

Lucerna propriè dicitur instrumentum aliquod Metallicum, aut fictile, in quo posito oleo, & parato lychno nutritur ignis, ut omnes, qui ingrediuntur, lumen excipiant.

Sacrum verò aliquod portendisse Lucernam tam
Græcis

Græcis ex testimonio Suidæ, quàm Latinis ex auctori. A.
 tate Senecæ de Vita Beata cap. 27. certum est; præ-
 fertim ex monumentis Aegyptiorum, penes quos adeo
 frequens hæc consuetudo fuit, vt sola Lucerna tene-
 ret Hieroglyphicum Aegyptiæ Religionis, teste Beroaldo
 in 11. Apulei; ea fortasse ratione, quod ipsi ad cultum
 Idolorum, tunc primis Lucernis vterentur, vel quia
 Lucernarum vsus ab Aegyptijs ad reliquas translatus
 nationes, sentiant plurimi; In quo quidem adeo fue-
 runt supersticiosi Romani apud Plutarch. lib. 7. sym-
 po. 14. vt Lucernam extinguere Religio esset: quamo-
 brem oleo posito inextinctam Lucernam dimittebant;
 quousque ignis oleum consumpsisset: & deficiente B
 nutrimento, ipsa quoque deficeret flamma: siue id re-
 uerentia sacri ignis facerent, vt dicebat apud Plutar-
 chum Cæternus; siue vt Lucius ibidem, ne viderentur
 necem inferre elemento quodammodo animato; siue
 denique ne Lucernam extinguentes lucem alijs inui-
 dere existimarentur, quod ibidem affirmabat Florus.

Verum Aegyptios in Lucernis colendis cæteris reli-
 giosiores dicit Herodot. lib. 2. Is enim cuiusdā diei festi
 solemnissimi apud Aegyptios meminit; qui Festus dies
 Accensio Lucernarum dicebatur; quod noctu sub dio,
 per vniversam Aegyptum Lucernæ sale imbutæ, oleo
 plena, Elychno quam optimè instructæ accenderentur: C.
 eaque luce Luciferum, Solemque Orientem attingerent.

De hoc die Festo, illiusque significatione aliter, at-
 que aliter autores censent; sunt, qui putent, Lucernas
 has ab Aegyptijs accendi solitas in honorem Vulcani,
 quem ignis inuentorem existimarent; sed vnde
 lamenta, eiulatus, & lacrymæ, de quibus Lactantius
 lib. 1. Diuin. institut. cap. 21. ceterè nihil cum Vulcano?
 Arbitrantur alij ad inquirendum cum Iside Osiridem
 Lucernas accendere consueuisse Aegyptios, huiusque
 gra-

A gratia lacrimabilem Festum diem ab ipsis institutum :
 Hunc Iouis filium crediderunt , Isidemque , vt placet
 Laetantio, ibidem habuisse Matrem, seu, vt alijs placet,
 Vxorem fabulantur : Quod verò vterque beneficijs ma-
 ximis Aegyptum affecisset, Diuinos ab illis Populis pro-
 meriti sunt honores ; Isidem namque litteras , littera-
 rumque vsum excogitasse , Aegyptijsque tradidisse af-
 firmant : Osiridem varias artes ad vitam excolendam,
 a se inuentas , eos docuisse : tamque Religiosum Isidis
 numen habebatur , vt morti obnoxius crederetur , qui
 illius aditum penetrare auderet , Pausanias sic scribit.
*Tunc igitur cum Romanus quidam gubernaret Aegyp-
 tum , hominem mercede conductum misisse in aditum Isi-
 dis , quod est in Kopto : & rediisse quidem : sed mox vt
 narrauit, quae vidit, & hunc subito mortuum esse.*

Quaerebant verò Osiridem Aegyptij inter nocturnas
 tenebras , quod a Thyphone fratre aliquando occisus ,
 non modico tempore ab Iside lacrymis comitata , ac
 eiulatibus quaesitus fuerit .

Quamobrem in Plenilunio sub dio inter tenebras
 quasi Lunam, idest Isidem , comitarentur, lucernis ac-
 censis magno cum luctu Osiridem requirebant: creden-
 tes hoc cultu arua foecundari , Nilumque excrefcere ,
 & sic scribit Pausanias . *Egere Isidi Aegyptij Festum ,
 quando ipsa Osiridem lugere dicunt ; & illis quidem die-
 bus Nilum incipere crescere dicunt , & multi Incolarum
 dicunt augmentum fluminis, & inundationem agrorum
 lacrymis Isidis fieri .* Inde Statius lib. 1. Thebai.

Melius votis Mareotica sumat

Coptos, & arisoni lugentia flumina Nili .

Nam Sacerdotes Aegyptiorum sua pectora tundebant,
 quemadmodum Isidem , cum Osiridem amisit , fecisse
 putabant; quorannis illum perdebant, totidem eundem
 quaerebant , vnde Lucanus .

Numquamque satie quaestus Osiris .

L

Sole

Sole mox oriente inuentum Osiridem cum gaudio ex-
cipiebant. A

At si diuinare liceret de hoc festo Lucernarum ab
Aegyptijs culto lacrymis, atque ploratu; Dicerem in-
memoriam illius neclis ætæ, quam Deus ad abdu-
cendos filios Israel, Primogenitis Aegyptiorum quo-
rumcunque tam hominum, quam Brutorum ipse intu-
lit: tunc enim Pharaon Rex sub media nocte, totaque
Aegyptus luctu, ac lacrymis conspersa, è stratis surgen-
tes, accensisque Lucernis necatos filios lamentaban-
tur, filiosque Israel exire compellebant de terra Aegyp-
ti, vt Exod. 12. *Factum est autem in noctis medio, per-*
cussit Dominus omne Primogenitum in terra Aegypti a
Primogenito Pharaonis, qui in solio eius sedebat; usque
ad Primogenitum captiuæ, quæ erat in carcere: surrexitiq;
Pharaon nocte, & omnes serui eius, cunctaque Aegyptus,
& orsus est clamor magnus in Aegypto, neque enim erat
Domus, in qua non iaceret mortuus. Etenim potuit fie-
ri, vt is Primogenitus Pharaonis, qui mortuus est, Osi-
ris appellaretur: nam de Osiride Aegyptio loquuntur
omnes: Et præterea Festus hic dies Lucernarum, qui
in Plenilunio celebraretur, testis est Apuleius lib. 11.
Qui circa primam ferme noctis vigiliam expectatus pa-
uore subito præmicantis Lunæ candore nimbo completum
orbem, commodum Marinis emergentem fluctibus. B
C
Quemadmodum & exitus filiorum Israel ex Aegypto
plenilunij tempore in Martio contigisse sacra tradide-
re oracula.

De apparatu verò Pompæ Isidis, vt in ea Lucerna-
rum cultum, & Religionem agnoscamus, meminit Apu-
leius dicto lib. 11. dicens, *Magnus præterea sexus*
utriusque numerus Lucernis, radis, & alio genere facili,
luminis siderum cælestium stipem propitiantes. Et de
Antistitum eiusdem Religionis apparatu scribens.
Quorum primus Lucernam præmicantem clara porrige-
bat

A *bat lumine, non nostris consimile, quæ vespertinas illuminant Epulas, sed aureum Cymbium in medio sui patore flammulam suscitans largiorem.*

In vsu Lucernarum, & Lucernario cultu Idolorum, adeo supersticiosi fuere Aegyptij, & aliæ nationes testibus Clem. Alex. lib. 1. Strom. Euseb. lib. 10. de præparat. Euangelic. ut quamplurimas illis appenderent Lucernas, quam superstitionem irridet Lactantius lib. 6. Diuinarum Instit. & Tertull. *Cur die Lato non laureis postes obumbramus, nec Lucernis diem infrigimus?* & Seneca ep. 95. *Accendere aliquam Lucernam Sabbatis prohibemus, quoniam, nec lumine Diu egere, & nec homines quidem delectantur fuligine.* Vnde Lucretius.

Tecta lucernantur florentia numina fertis.

Hinc Hieremias in epistola ad filios Israelitas, qui captiui in Babilonem adducendi erant, Lucernarum meminit, quas Babilonij ad Idola accendebant Baruch. 6. *Lucernas accendunt illis, & quidem multas, ex quibus nullam videre possunt.* Et quidem multas inquit Propheta: cum tamen D. O. M. septem tantum Lucernas in Candelabro vno intra Tabernaculum oleo apparatus iusserit, Exod. 25. *Facies & Lucernas septem, & pones eas super Candelabrum, ut luceant ex aduerso.* Quamuis, vbi Dei cultus sub Salomone augeri coepit, Lucernarum quoque numerum auctum legimus 3. Reg. Cap. 3.

Effigiandas curauit plures ex meis Lucernis æreis, quæ varia continent symbola nempe Canem, Bouem, Splin-gem, Mutinam, seu Virilemembrum, ac etiam Lunam, quæ est signum Dianæ.

Accedunt etiam aliæ quatuor Lucernæ æræ insigniores in vrbe, quarum vna in honorem Iouis; cum Aquila, altera Neptuno dicata cum Equo, tertia Palladi; Quarta Laribus, quæ reperiuntur in Musæo Domini Francisci Angeloni.

L 2 Est

Est quoque altera insignis Lucerna ex celebri Mu-
 ſæo Domini Franciſci Gualdi Ariminenſis, Equitis ſan-
 cti Stephani, quæ creditur inſeruiſſe alicui Lupanari,
 ſupra quam eſt ſæmina nuda; quaſi prostituta, penes
 quam adeſt Rota, quam Cucurbitæ pendentes circun-
 dant. Certum eſt Rotam vitæ noſtrę progreſſum ſigni-
 ficare; vnde a die natiuitatis ad extremum uſque ho-
 ſpites, & peregrini dicimur; vt potè qui ſolum hoc ex-
 tra patriam incolimus, vbi nulla conſiſtendi firmitas,
 perpetua vero ſemper eſt agitatio animi; ſicuti quoque
 imperitorum præcipitium per Rotam ſignificatur: Ro-
 ta quippe circumuoluimur: Poſteriora ſunt bona fortu-
 næ, quæ quia noſtra non ſunt, ea nobiſcum transpor-
 tare non poſſumus. Anteriora vero ſunt æterna, quæ
 nos aſſidue comitantur. Impurus igitur, & imperitus
 rerum (vt effigiata ſæmina ſenſus delitijs dedita) cum
 fortunæ bonis augetur, dum quæ retro ſunt auerſus re-
 ſpicit; obliuiſcitur quoque, quæ æterna ſunt, in ante-
 riori parte poſita, & in præceps mergitur, vt inquit Iob,
*Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad Inferna de-
 ſcendunt*, vt propterea exclamet Pſalmographus: *Deus
 meus pone illos vt Rotam*; refert Pierius lib. 39. cap. 26.
 & 28.

Simile etiam conſtat ex effigiata Cucurbita, quæ vt
 inquit Pierius lib. 58. cap. 12. inanes ſpes præſagit, vt
 potè, quæ cum ventricofam admodum ſpeciem præle-
 ferat, multumque item nutrimenti polliceri videatur,
 illud tamen tenue, & ſine condimento omnino fatuum,
 ac cito ſimul putreſcit, & exſiccatur; quia cito nata, ci-
 to perit: ſymbolum præfatæ ſæminæ innixæ vanæ, &
 tranſcunſi corporis pulchritudini. Et hæc de Lucernis.

A

De Circulo , Corona , seu Diademate. Cap. XXVI.

B

C Extat apud me ex marmore nigro scalptra figura longitudinis ferè dimidij palmi, Isidem ex habitu representans: Circulum seu coronam supra caput habens, quod Regium insigne erat, ex Horoapolline lib. 1. cap. 15. ac Aeliano lib. 6. cap. 37. Quinimo antiquitus nulla quidem corona, nisi Deo dabatur, Plinius lib. 16. cap. 4. Et hunc orbem ab ipsis Aegyptijs etiam sumpsisse Romanos, cui diuinum quid inesse putabant; eoque situ corona aptaretur, qui tamen ornatus infrequentium Principum moderatione, & tacito omnium consensu Deo, & Sanctis eius, vt alia pleraque, cessat, & anti-

& antiquum Diedematis nomen in hodiernum diem. **A**
retinuit; vt latè Pignorius in expositione tabulæ Ifiacæ,
fol. mihi 23.

Quibus accedit, quod Circulus sit Hieroglyphicum
Aeternitatis, Perpetuitatis, Perfectionis, & eiusdem
Dei, qui Principium non habet, nec Finem, ex Pierio
Valeriano lib. 39. cap. 7. 8. 10. & 16. latè.

Et propterea Deus præcipiens Moyfi formam, quam
Arca testamenti esset habitura; dixit Exod. 29. *Faciesq;*
supra Coronam auream per Circuitum. Et similiter 1. Ma-
cab. cap. 4. *Milites illi ornauerunt faciem templi Coronis*
aureis: Ac etiam inter Deos Gentilitatis. Tertull. de
Corona Militis cap. 7. ait Saturnum ante omnes Coro- **B**
natum, Iouem Diodorus post deuictos Titanas; dat
etiam Priapo tænias idem, & Ariadnæ sertum ex auro
& Iadicis gemmis.

Reges
gestasse. Tractu temporis in ornamento Capitis adeo am-
bitiosi fuere Romani Imperatores, & alij Reges, vt
non solum Lauream, sed Auream etiam, ac Radia-
lem Coronam excogitarint: quinimo etiam, quasi
cum Sole vellent certare, non tam Radijs, ac Gem-
mis circulum illum aureum condecorare curarunt,
quam ad cursum Solis; ad Numerum mensium,
ad circulum anni, & ad signa Zodiaci respicientes in ip-
sa Corona Radiorum quoque numerum illum duode- **C**
narium continuerint, vt significauit Virg. 12. Aeneid.
Coronam radialem Latini Regis describens.

. . . . *Ingenti male Latinus*

Quadrijugo uebitur curru, cui tempora circum
Aurati bis sex radij fulgentia cingunt,
Solis Aui specimen.

Vfos Diademate fuisse Persarum Reges ostendit Brissot-
nius lib. 1. de Regio Persarum Principatu: Xersem
etiam Diadema gestasse pro more Persarum, Plutarch.
lib. de Fraternali Amore, & Xenophon in Cyri Poedia
sepe

A saepe testantur. Numidas quoque Reges ex Liuiio lib. 4. Decad. 3. habuisse. Similiter apud Macedones Diadematis vsus fuit, Herodotus lib. 4. Valer. Maximus lib. 5. cap. 1. vbi de Gneo Pompeio sermo est, & Tigrani Armeniæ Regi vsus Diadematis adscribitur.

Circa formam, & Colorem Diadematis. A. Gellius de Græcorum Diademate inquit. *Dicitur autem De for-Diadema, idest Regium gestamen, quod exponitur ma-*

pro Fascia candida, quæ Regum capitibus obligabatur. Diadema quippe Laneum, vel Lineum extitisse ligamen, quo caput Regis circumligabatur; quam ab rem Creon apud Statium lib. 12. Thebaid. inferias Menœci celebrans, cum sceptrum, Diademaque illius in rogam inieciisset, dolens sic inquit.

*Accipe nate tui noua libamenta triumphi,
Accipe, & hoc regimen dextra, frontisq; superba
Vincula, quæ Patri nimium portanda dedisti.*

Et lib. 9. de morte Regis Adrastii ait.

*. . . Heu qualem versare in sanguine vidē
Exutum canos, lacero Diademate, crines.*

Et Seneca in Troade ait.

*Ego esse quidquam sceptrum, nisi vano putem
Fulgore tectum nomen, & falsa comam
Vinculo decentem.*

C Falsum vinculum vocat, quasi nullo vinculo coërceri possit omnimoda Maiestas.

Diadema fuisse latum, longumque ligamen colligitur ex Plutarcho in Lucullo, cum de Monima Vxore Mithridatis agit, cui mortis genus eligendum in eius libera voluntate Mithridates reposuit, quod de Regno, suisque rebus iam actum esse intelligeret; inquit. *Cum aduenisset Bascbarides, & Regiis mulieribus imperasset, ut quod cuique facillimum, & gratum esset, genus mortis eligerent, auulsum a capite Diadema Monima collo circumligauit, & se ipsam suspendit: quo cito confractio; è*
exa-

execrabilis inquit fascia, neque ad hoc mihi utilis fuisti. A
Vnde colligitur Diadema fuisse fasciam, seu vittam longam, quæ ad suspendium apta censeretur.

De hoc Diadema Curopalata de officijs Curia Constantinopolitana cap. 6. num. 33. his verbis. Illud quod nunc vocatur stemma, olim appellatum esse Diadema: id autem erat Vittæ ex vnionibus, & margaritis, posita quidem in Imperatoris fronte, sed circa cerebrum retro ligata: vnde & Diadematis quasi dicas ligamenti nomen obtinuit: quod paulatim mutatum euasit tale, quale hodie visitur, & nominatur stemma: idem auctor num. 34. ibidem ait. Porro, quod nunc vocatur Diadema, olim Zona militaris dicebatur, insigne honoris: hinc Tiran- B
ni venerandos Milites; qui Christum confitebantur, ante omnia priuabant Zona, & Torque, & postea tradebant Tortoribus.

Colorem in Diademate purpureum apud antiquos extitisse Alexander lib. 1. Gen. dier. cap. 18. scribit Album tamen apud externos, vt plurimum fuisse, consensu scriptorum omnium comprobatur.

Suetonius cap. 79. in Cæsare refert; cum quidam Lauream Coronam fascia candida colligatam Cæsaris statua imposuisset, Tribuni plebis Coronæ detrahi fasciam, & hominem in vincula duci iusserunt: Fremebat enim Populus, & Tribuni; non quidem quod Corona Cæsari, aut statua illius imponeretur, hanc enim debere Cæsari non negabant; sed quod fascia candida Coronæ alligaretur, atque vna cum Corona Diadema quo- C
que ei imponeretur.

Coro-
natur
genera.

Hoc autem Diadema caput cingebat, adeo vt in Occipitio aliquid fluctuaret, quod indicatur, cum varia essent Coronarum genera apud Græcos, & Latinos: Nam præter illas ex floribus, de quibus in conuiujs, quæ propriè fæta appellabantur; erant quoque Coronæ Laureæ, ex quibus Lemnisci, seu Vittæ pendeant, ex Plu-

A Plutarcho in Sylla. *Nam illico sacrificanti iecur Corona aurea typum habere visa est, & lemniscorum binorum ex illa dependentium.*

Fuere quoque Coronæ ex Oleastro, seu alia planta ad ornandum viatores in Ludis, seu Triumphis, quorum filamina ad constringendum ramusculos Coronarum adponebantur, quæ propriè phylira, seu scirpi vocabantur, de quibus Horat. i. Carmin. ode 38.

Persicos odi Puer apparatus

Displacent nexa phylira Corona.

Tertium genus Coronarum metallicum fuit ex auro, seu argento: nam quos virtute bellica Regio siue Imperatorio ornatu dignos Græci agnouissent, Vittæ quædam, ac etiam aurea ornabant Corona; Vittæ quidem, qua quotidie uterentur: corona vero, quam in solemnioribus tantum diebus gestarent, ex Thucydide lib. 4. histor. ibi *Brasdam cum alijs rebus honorificè acceperant, tum etiam publice quidem aurea Corona redimerunt, ut Græcia liberatorem; priuatim vero tenijs coronabant, & ad ipsum ut atletam accedebant.* Ex quibus Coronis non Lemnisci, seu Vittæ, ut in præcedentibus Coronis, sed satis ampliores, & coloris albi, quæ in occipitio Imperatorum fluitabant ad humeros vique protensis; & neque colligandis sertis, neque constringendis ramusculis viui erant; sed ad Diadema pertinuisse, ut ex Festo, qui de Lemniscis ait. *Lemnisci idest fasciola colorie dependentes ex Coronis propterea dicuntur, quod antiquissimarum genus coronarum lanearum:* Colorias nimirum dici eas Coronas, quia vnius tantum Coloris albæ erant; id ipsum fermè loquens de Corona tradit Isidorus lib. 19. cap. 130. *Huius principium a Libero quondam duci Gentiles existimant, quod is in potando mota vino Capita vincire fasciis instituerit; idcirco olim Linei, ac Lanei generis coronas fuisse.* Et has quidem Vittas a laurea Corona Cæsariana distrahendas

M iussisse

iussisse Tribunos, cum in ludis aliquando ab adulante A coronaretur, ne tales essent additamentum honoris.

Diadematis vsum à priscis vsque temporibus Romanæ Reipublicæ penes Reges extitisse scribit Dionysius Aliarnassæus lib. 3. & de Regio Diademate Seruij Tullij Iuuenalis satyr. 8.

*Ancilla natus trabeam, & Diadema Quirini,
Et fasces meruit, Regum ultimus ille bonorum.*

Et apud Ant. Augustinum Numismata sunt Romuli, Numæ Pompilij, & Anci Martij, in quibus hi Reges Diademate redimiti conspiciuntur, sed Republica postmodum ad ordinem redacta Crassus diues primus argento, euroque folia imitatus ludis suis Coronas dedit, acceperuntque, & Lénisci, quos adijci ipsarum Coronarum honos erat, inquit Plinius lib. 21. cap. 3.

Refert quoque Plinius lib. 16. cap. 4. Primum omnium Liberum Patrem imposuisse capiti suo ex Edera Coronam: Postea Deorum honori sacrificantes sumpserunt; Victimis simul coronatis: Nouissime, & in sacris certaminibus usurpatæ; inde natum, ut & Triumphaturis conferretur in templis dicandæ; mox ut & ludis darentur.

Prisci quoque Christiani non abstinuere ab huiusmodi Coronis, quibus ornare Statuas, & Imagines summi Dei, & Sanctorum eius soliti sunt: siquidem Imagines Sanctorum, non denotant solum, quæ ipsi in terris gesserunt, verum quæ in cælis ab ipsis geruntur, cum immensa gloria fruuntur; & quicquid auri, gemmarum, coronarum adhibueris, nec minimam partem eius gloriæ descriperis, quam Deus iisdem Sanctis iam in æterna vita largitur, ut refert Molanus de sanctis Imaginibus lib. 2. cap. 4.

Quamuis Iosephus Scaliger in Priapeia referens imprecationem Priapi apud Horatium merdisque coinquinet albis Cornuorum. Idcirco Minisci imponebatur statuis.

A statuis, ne ab auihus conspurcarentur. Hi minisci adhuc hodieque in templis Christianorum imponuntur capitibus statuarum. Cuius tamen rei causam ignorantes Pictores, dum putant honoris causa imponi debere, non solum non omnibus statuis imponunt: sed & imaginibus quoque pictis adhibuerunt: quæ tamen illis opus non habent, ut Statuæ: & hi Minisci sectiones circuli significabant, & dabantur Diuis iam in cælum relatis.

Mos quoque fuit apud Priscos fideles in picturis Viuentium, qui pro sanctis tunc habebantur pingere, aut scalpere etiam Diadema forma Quadrata non autem circulari; sicuti adhuc videmus opere Musiuo delineatas in Triclinio Leoniano apud Lateranum effigies Magni Constantini, Leonis Papæ, & Caroli Magni, quas figuras etiã effigiatas propono in tertia parte mei Operis cap. 3. ubi de sacris Imaginibus, & de hoc adducitur ratio, quoniam Viri insignes virtutibus habentur pro lapidibus Quadris, ut describitur à sancto Gregorio, homil. 21. in Ezechielem cap. 40. super ea verba.

Mensa de lapidibus Quadris extructa, ait: Quos enim hoc loco Lapides Quadros accipimus, nisi quoslibet Sanctos, quorum vita in prosperitate, & aduersitate nouit fortiter stare? Lapis etenim Quadrus eque stat in quocunque latere fuerit versus: Quisquis ergo in prosperitate non extollitur, in aduersitate non frangitur, suasionibus ad malum non trahitur, vituperationibus à bono opere non reuocatur, Lapis quadratus est; & quasi ex omni parte statum habet, qui casum in qualibet permutatione non habet: Certe cum Iudeorum populum propheta a fide perire cognosceret, & sanctos Apostolos surgere in Ecclesia prouideret, per quos multi sunt ex Gentibus infidei, & vite fortitudine solidati, in magna consolatione loquutus est dicens Lapidis ceciderunt, sed magnis lapidibus edificabimus, &c. Ac de prædicto Diademate quadrato

M. 2 latè

latè scripsit Nicolaus Alemannus in libro, quem edidit **A**
de Leoniano Triclinio.

Nullò tamen vnquam tempore fuit ita limitata Adu-
latio, vt fines non transferit: etenim Iustinus Impera-
tor Christianus, vna cum filio Iustiniano, quantumuis
Christiani, vtique non abhorruerunt sibi assumere etiã
Coronam circularem, sicuti Deo, & Sanctis solitum
fuit apponere, vt diximus; & videre est in Numisma-
te hic adiecto, quod expressit etiam dictus Alemannus
in suis Notis ad historiam arcanam Procopij fol. 344.

C
Refert Enagrius Iustinum anno Imperij octauo, mense
nono, (is erat Martius) Iustinianum parricipem Regni
fecisse, & cum eo imperasse quatuor menses; & eo
tempore de prædictis adhuc viuentibus, honoremque
Diunitatis assummentibus dici forsan potuerit, quod
Caracalla de Geta fratre suo dixit, vt refert Spartianus.

Sit Diuus, dum non sit viuus.

Lubet hic referre, quod adnotauit Sirmondus Soc.
Iesu ad epist. 3. lib. 6. epistolarum Sidonij. Tonsura
Clericalis ita olim fiebat, vt circulus tantummodo ca-
pillorum emineret instar Coronæ: sic enim describit
Grego-

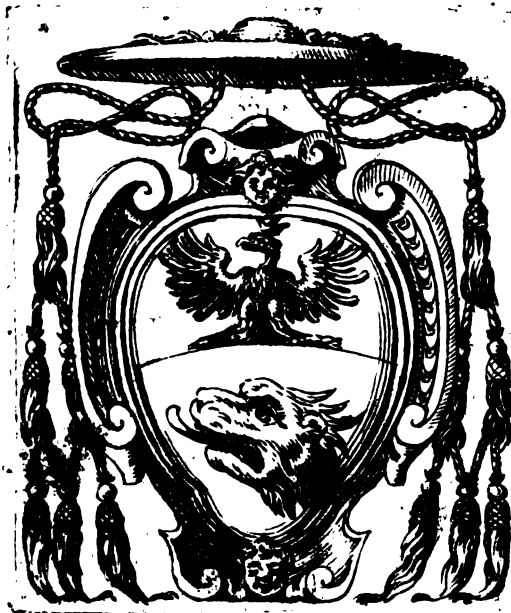
A Gregor. Turonen. de Nicetio Treuirorum Episcopo :
S. Nicetius, inquit, *ab ortu suo Clericus est designatus ; nam cum in partu fuisset effusus, omne caput eius, ut est consuetudo puerorum, à capillis nudum quidem cernebatur, in circuitu vero mediorum capillorum ordo apparuit, ut putares ab iisdem Coronam Clerici fuisse signatam.*
 Hodie apud nos antiquam Coronæ formam soli fere Monachi retinent, & pueri vocales symphoniaci. Nam brevis ille orbis in vertice, quo Cleri magna pars utitur, insolens olim, atque inusitatus in Ecclesia fuit, ut docet Canon. 40. Concilij 4. Toletani.

Scio voluisse aliquos circulum supra Caput prædictæ
B meæ Isidis figuræ, indicare voluisse circulum Lunarem in singulis mensibus : sed de hoc satis sit in præfenti dictum.

Hæc sunt Clarissime Lector, quæ ex meis potissimum Cimelijs congeffi, ut eruditionem asserere, valeant circa Aegyptiorum potentiam, superstitionem, Hieroglyphica, & alios ritus : & quamvis hæc totæ chartacea sint, ut vides ; si tu illa probaueris, Aurea, Gemmea, & quantumvis pretij fient : Colligant Araneæ (si quæ sint) venena de floribus ; Tu Apis ingeniosa merum ex ijs nectar stipando, mel eruditionis hauries.
 Vale.

DE
ANTIQUIS
ROMANORVM
RITIBVS.

Auctore
Ioanne Baptista Cafalio Romano.

D
785

ROMAE,
Ex Typographia Andreę Phai. MDCXLIV.

Superiorum permissu.

N. j

THE NATIONAL

MUSEUM OF AMERICAN HISTORY

SMITHSONIAN INSTITUTION

WASHINGTON

DEPARTMENT OF THE INTERIOR

THE NATIONAL

Eminentiss. & Reuerendiss. D.
D. ALEXANDRO
BICHIO
S. R. E. CARDINALI
AMPLISSIMO.

IO. BAPTISTA CASALIUS ROMANVS. P

*I*ber à me in cadente mea
 etate De Veteribus Ro-
 manorum Ritibus com-
 pactus est; scio absque
 fulcramento Tuo (Prin-
 ceptis Eminentissime) per
 se non posse subsistere: Hinc; sicut Gal-
 liae Reges nil unquam magis cogitarunt
 gloriosius, quam subleuare, & à pressuris
 cruento Sanctam Romanam Ecclesiam, ut
 de Arnulpho, Pipino, Carolo, Ludouico Pio
 & ceteris usque in presentem Successoribus
 narratur: Et cum Tui Comprotectionis
 munere de Gallia Regno hoc Rome funderet-
 ris; Tui fulcimentum huius operi De-

*Veteribus Romanorum Ecclesiae Ritibus
clab oratio ne cadat.*

*Præterea Tibi sacra Purpura insigni-
to, qui Ecclesiae quoque Gallicanae inter pri-
mos existis, Antistites, maxime debitum est
patrocinium huius voluminis; quod nulla
sit penitus Ecclesia post hanc nostram Ro-
manam omnium primam, cuius præclare
gestis, pugnisque cum inimicis Christi, vi-
ctorijs, atque tropheis magis illustrentur
scripta Ecclesiastica.*

*Sicuti nec alia fuit Ecclesia in qua
magis vigerit, florueritque Diuinorum
Dogmatum puritas, disciplinæ obseruan-
tia, Morum Censura, Custodia Ca-
nonum, & nitor Veterum Sacrorum Ri-
tuum quam Ecclesia Gallicana: de qua
inquit Hieronym. aduersus Vigilant. Tu
sola monstra non habuisti, sed vi-
ris semper fortissimis, & eloquen-
tissimis abundasti. & Hilar. de Synodi
in princ. Tu fidei integritatem, glo-
riosa conscientiae inconcussam
stabilitatem, intemeratæ volunta-*

tis

tis illaſam, imperturbatamque con-
 ſtantiam, innocentem inuiolatam-
 que Religionem ſeruasti, & ſan-
 ctæ, & inſolentutabilis perſeueran-
 tiæ glorioſo triumpho præfulſiſti.
De qua etiam S. Greg. Magn. lib. 5. regiſt.
Ep. 6. ad Childebertum Regem ait. Sicut
ti magnę lampadis ſplendor in te-
trę noctis obſcuritate fulgeſcit, ita
fidei tuę claritatem inter aliarum
gentium obſcuram perfidiam ru-
tilare, ac coruſcare. Et aliter Roman.
Pontifex Gregor. Nonus. Epiſt. ad Epiſc.
Rhem. de hac ipſa ait. Poſt Apoſtoli-
cam ſedem eſſe quoddam totius
Chriſtianitatis ſpeculum, & im-
motum fidei firmamentū; vtpotē,
quę in ſeruore fidei Chriſtiænæ ac
deuotione Apoſtolica ſedis non
ſequaris alias, ſed antecedaſ. Et An-
nulph. Lexoniensis ad Epiſcopos Angliæ ab
iſta ſic etiā inquit. Sicut omnes, quos
ad oppreſſionem Romanæ ſedis,
rabida Tyrannici furoris prouexit

inuidia, virtus Altissimi manifesta deiecit; sic omnibus, quos deuotio GALLICANA suscepit, victoriâ semper cōtulit, & Triumphum. Neque hanc foetida Hæcæ nūper abortiæ obscurare, vel inquinare potuerat, quin semper appareat candidior niue, rutilior lacte, rubra iudior chære antiquæ; sapphyro pulchrior, spaciosior forma præcunctis gentibus, & multo florentior in Lilijs suis, quam Salomæ in omni gloria sua, firmiter innixa solida Pama Petri, eiusque doctrina fulsenti, ut Solæ Luna.

Tibi quoque Eminentiſſime Princeps, paſſimum debemus, est præteritum huius De Vetur. Ecce & Romanor. Ritib. libelli; sicuti Tu solus idoneus et dux, & missus fuisti a Gloriosa memoria Austri, & Inuictissimi Ludouici XIII. ut fideles recenses Ecclesiæ Romanæ, totiusque Christianæ calumnias, atque remoueras turbines, & monstra bellorum, que communis te-nebrarum tæstis undaqueque pummoneris, & ut hæc ipsa, minus præuocata prædi-

*prodiit. Sigebrandus. III. hoc firma-
 rit. Te comissa Pietas Regnis Regina.
 . Vellem Tulli aliquem am. tritu. nos
 modari, ut amittitur. an. valorem. labo-
 res. vigilas. exortiones. quia. die. noctem
 que. obnox. media. hyeme. nihil. felicitas
 de. pluvio. & rigentibus. nivis. comulatio
 statim. a. die. Tibi. insensiti. vultus. in
 Italiane. Gallia, ac dein. caminus. discur-
 jando. ad. aulas. singulorum. Principum,
 remouendo. difficultates, quae. vndeque
 obijciebantur; ut. tandem. Tibi. acclamare
 valeamus. Facta. est. Pax. in. virtute
 tua; &. propterea. omnes. exultent, &
 dicant, Semper. honos, nomen-
 que. tuum, laudesque. manebunt.
 Tibi. etiam. Beatus. Petrus, qui. in. propria
 sede. &. vivit, &. praesidet; eo. quod. Tu. Pa-
 cem. Ecclesiae. suae. attuleris, aeternam. felici-
 tatem. praestabis.*

*At quoniam satis haec omnia nos per
 Te facta nuper vidimus, ut omnium Po-
 pulorum debitum est, Deum precari pro
 Regis, Regina, & Tui felicitate; ita*

ego

ego Te valde precor; ut patrocinium huius
operis, in quo Veteres Romanorum, &
Ecclesie Ritus continentur; suscipere di-
gneris: quippe qui Galli in illorum obser-
uatione potissimum insistant. Tua enim
auctoritate suffultum minimè corruet; sed
Tuo gloria præsidio feliciter Stabit, &
Tua luce, & splendore illustratum, in
luce oculisque omnium viuet. Vale.

I N D E X

CAPITVLORVM

DE PROFANIS ROMANORVM RITIB.

Liber Secundus.

De Gentitium Dijo, & alijs Romanorum Ritibus.
cap. 1.

De Ethnois ante Christum natis fuerint ne aliqui salui?
cap. 2.

De Marte Deo Martis. cap. 3.

De Ioue. cap. 4.

De Marte, & Venere. cap. 5.

De Mercurio, & Minerva. cap. 6.

De Aesculapio. cap. 7.

De Hercule. cap. 8.

De Baccho, seu Libero. cap. 9.

De Termino Dco. cap. 10.

De Siluano. cap. 11.

De Priapo. cap. 12.

De Mutini, seu Priapi Idolo. cap. 13.

De Symbolo Obsceno. cap. 14.

De Romanorum Sacrificijs. cap. 15.

De Virginitus Vestalibus. cap. 16.

De Monetæ vsu. cap. 17.

De Annulis. cap. 18.

De Fibulis. cap. 19.

De Pileo apud Romanos. cap. 20.

De Tesseris. cap. 21.

De Ritu Nuptiarum. cap. 22.

De Lege Connubiali. cap. 23.

De Balneis. cap. 24.

De Conuiuijs, seu Triclinijs. cap. 25.

De Funeribus Romanorum. cap. 26.

F I N I S.

*S. Leo serm. i. In Natali Apost. Petri,
& Pauli.*

Roma ignorans suæ profectionis
auctorem, cum penè omnibus do-
minaretur gentibus, omnium gen-
tium seruiebat erroribus ; & ma-
gnam videbatur assumpsisse Reli-
gionem, quia nullam respuebant
falsitatem : vnde quanto erat per
Diabolum tenacius illigata, tanto
per Christum est mirabilius abso-
luta.

P A X

P A X

A PARS SECVNDA

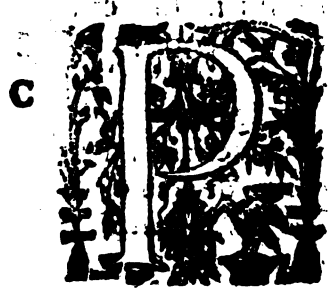
DE

PROFANIS ROMANORVM

Ritibus.

Videbimus de Priscorum Romanorum Idololatria in genere. Deinde de aliquibus eorundem Dijs. De Sacrificijs, & Virginibus Vestalibus: sicuti de alijs eorundem Ritibus, & in specie de Sponsalibus, Connubijs, Balneis, Triclinijs, Funeribus, & similibus.

De Gentilium Dijs, & alijs Romanorum Ritibus. Cap. I.

COST varias Aegyptiorum superstitiones transiturus ad alia similia Gentilitatis, de quorum Deorum cognitione scripturus; ante omnia recte sebo, quid de Deo veteres senserint; & Thales Milesius Deum esse dixit, mentem cunctarum rerum ex aqua procreatricem: Aquam enim putavit initium rerum omnium: Pithagoras nil aliud credidit Deum, quam Animum per vniversas Mundi partes diffusum: Cleantes, & Anaximenes Deum statuerunt Aerem, eoque igni, et seque immensum, & infinitum, & semper in motu. Sed Anaxagoras Atheos, mentem infinitam: & Xenopha-

*De Deo
sententia
Philosopho-
rum.*

phanes mente adiuncta omne præterea, quod esset infini- **A**
 nitum, Deum esse putarunt: Plato censuit Mandam,
 ipsum, & Cælum, & Astræ, & Terram, & Animas esse
 Deum: & Aristoteles modo menti, modo ipsi Mundo,
 modo Cæli ardori omnem tribuit Dignitatem, quem
 sequutus est discipulus Theophrastes: sunt qui naturalẽ
 vim Divina ratione præditam, & naturalem legem Deũ
 fecerunt, ut Chrysippus, & Zeno: sunt qui naturam ip-
 sam Deum statuerunt, ut Straton: Quin & fuerunt, qui
 sint ne Diĩ dubitarent: sed omnia sua sponte esse nata,
 omnia fortuito fieri, quæ geruntur, ut Protagoras, Dia-
 goras, & Theodorus: Fuere Epicurẽi, qui esse quidem **B**
 Deos affirmant, sed curare quicquam negant, neque
 irasci eos, neque gratia commoveri: Paulanias meminit
 in Attica erectas fuisse Aras Incognito, & Ignoto Deo,
 quæ Aræ Epimenidis Vatis Cretensis suasionem erectæ
 fuerunt. Cum enim terra Attica pestilentia laboraret,
 consultum est ab Atheniensibus oraculum, quibus Py-
 thium Nomen respondit, urbemque, & agros explari,
 oportere, non expresso, cui Deo sacra essent facienda:
 Epimenides ab Atheniensibus accitus iussit ibi Ignoto
 Deo propitio immolari debere, ubi oves nigræ per a-
 gros dimissæ constitissent: Itaque ex eo tempore, ut ait **C**
 Lærtius, frequentes per agros Atticæ Aræ sine nomi-
 ne Dei videbantur: meminit de Dijs Ignotis Pausa-
 nias, Cicero, Hesychius, & alii: meminit etiam Divus
 Lucas in Actis Apostolorum cap. 27. ita de Paulo lo-
 quens: *Præteriens, & conspiciens vestros cultus inveni, &*
Aram, in qua erat inscriptum Ignoto Deo.

Fuerunt, qui dixere, non influere Deum omnimoda
 sua virtute in terram: Siquidem Aristoteles in lib. de
 Mundo, ac etiam Apuleius eodem libro de Mundo ait:
 Quod cum Deus in summo culmine Cæli suum domi-
 cilium collocaverit, curaque natura divina ab uno eo-
 demque simplici primo vim suam immitat in ea, quæ
 sunt

A sunt primo continentia sunt, nempe in Solem, Lunam, & Cælum, omne circumagat: Ac proinde quantus est accessus ad Deum, vel abscensus ab eo, eius opitulationem quoque sentiunt; Quo fit vt terra, & terrena omnia, longissimè à diuinitatis adminiculo infirmitate sua deiecta, ideoque multo tumultu exagitata sint.

Sed hæc Philosophi opinio, quod Omnipotens, & misericors Deus non valeat, seu quod indignetur extendere Diuinos influxus ad res humanas, tanquam impia, & erronea, habetur ex psalm. 112. dum ait: *Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat, & humilia respicit in Cælo, & in terra. Suscitans à terra inopem, & de Siercore erigens pauperem*; ac etiam in suo Cantico B. V. Mater, inquit: *Quia respexit humilitatem ancilla sua: quia fecit mihi magna, qui potens est.*

Præterea omnes prædicti auctores licet summo ingenio fuerint, tamen grauissimè hallucinati sunt, vtpotè, quibus præluceret tantum naturæ quædam bonitas, non autem Christiana Veritas perfecta. Lactantius tamen libro de falsa Religione ad confundendam Gentilium Idololatriam, ex opinione Poetarum, Philosophorum, Oraculorum, & Sybillarum euincere conatur, etiam antiquissimis temporibus nunquam dubitatum fuisse, nisi à male feriatis quibusdam vnum esse Deum; licet non intelligerent, quis nam ille esset, seu quomodo ageret. Ideoque eos excusari non posse, qui in Deorum numerum homines impios reposuerint: hinc si bona pars Gentilium Deum spiritum, ac mentem vocauerint, eūque animo colendum esse etiam libris testari sint: mirū est, vnde tanta Deorum multitudo inuenta sit, hominesque iam morte deleti diuinis honoribus affecti sint? Equidē existimarim errorem illum ab impostore Cacodæmone fuisse inductum: nam cum ille malorum omnium auctor sit, & parens, proculdubio, & in hanc, & multo profundiore erroris caliginem miserorum mortaliū

N lium

hum corda demersit.

*Deifica-
tionis
origo.*

Referunt tamen Ethnici Scriptores istas hominum consecrationes propter merita, vel virtutum, vel munerum, vel artium repertarum à Veteribus in memoriam inuentas; sic enim Cicero de natura Deorum. *Suscepit vita hominum, consuetudoq communis, ut beneficijs excellentes Viros in Cælum tolleres;* Vnde Horatius ad Augustum.

*Romulus, & Liber Pater, & cum Castore Pollux
Post ingentia facta, Deorum in Tempa recepti.*

Hinc colunt Cererem, quia prima fruges inuenit; hinc Bacchum, quia primus, ut putabatur, vitas plantauit.

In libro Sapientiæ Salomonis cap. 14 ibi: *Acerbo lu-
ctu dolens Pater citò sibi rapti filij, fecit imaginem; & illū
qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tanquam De-
um colere capit, & constituit inter seruos suos sacra, & sa-
crificia: Deinde interueniente tempore, conualescente ini-
qua consuetudine hic errat tanquam Lox custoditus est, &
Tyrannorum Imperio colebantur fragmenta.*

Lactantius lib. 1. de falsa Religione cap. 22. scribit, hunc ritum Deorum colendorum à Iouis immodica superbia fluxisse; nam cum terras circumiret, morem hunc habuisse, ut curaret sibi templa de Hospitum suorum nomine construi; Sic erecta fuisse templa Ioui Atabyrio, Ioui Labradeo, Ioui Laprio, Ioui Molioni, Ioui Calfio; qui omnes Iouis hospites, eique in bello adiutores fuere.

*Templa
& simul-
lacr-
Dij, quo
modo de
creta?*

Quomodo autem Cacodæmon supersticiosam antiquitatem magis ac magis, cui non satis fuerat, ut hominibus Diuinitas tribueretur, nisi quoque eisdem Tempia, Simulacra, & Imagines statuerentur, ludificatus est? certe Persæ, & aliæ plurimæ gentes licet patrio ritu Deos colerent; eis tamen, neque templa, neque Simulacra ponebant, sibi persuadentes Deum ubiq. præsentem esse

Atque ire per omnes

Ter-

A *Terra/que, tractusque maris, calumq. profundum.*
 Ideoque stultissimum velle eum certo loco concludere,
 Et quia Deum nemo vnquam vidit, ridiculum crede-
 bant, eum specie figuræ humanæ repræsentare. Romani
 quoque plusquam annis centum septuaginta Deos ex
 instituto Numæ coluerunt sine simulacris, neque fideis,
 neque pictis; quamuis templa eisdem erexerint; æfas
 esse iudicantes deterioribus meliora assimilare. Primus
 autem Tarquinius Priscus Simulacra Romæ posuit;
 Quod Varro probare non potuit, dum scribit. *Futurum,*
ut si absque simulacris Religio mansisset, castius Dii
obseruati fuissent. & Seneca sic scribit: *Simulacra Deo-*
B *rum venerantur, illis supplicant, genu pressio illa adorant,*
illis per totum assident diem, illis stipem iaciunt, victimas
cadunt, & cum hæc tantopere suspiciant, fabros, qui illa
fecere, contemunt, & inquit Lactantius lib. 2. cap. 2.
Quod y infecti tali persuasione, mentes eorum succum
stultitiæ perbiberunt.

Nolim autem hæc de Deo, & de Sanctorum nostrorū
 imaginibus intelligi in tot Concilijs approbatis, quam-
 uis hæretici sæpe eas conculcauerint. Ethnici enim dæ-
 mones, & bruta animalia in suis simulacris colebant;
 nos autem Creatorem, & optimos, ac sanctissimos Viros
 imaginibus solum repræsentatos, ut hi apud Deum pro
C nobis Patroni esse velint, inuocamus.

Verum quia Gentiles non omnes Deos vnius facie-
 bant potestatis, hoc loco Deorum diuisionem paucis at-
 tingamus. Diuus Augustinus de Ciuitate Dei. Quosdam
 dicit appellatos fuisse Consentes, quosdam Selectos, *Dij Con-*
 his verbis. *Quis enim ferat, quod neque inter Consentes*
Deos quos dicunt in consilium lous adhiberi, neque inter
Deos, quos Selectos vocant, felicitas constituta sit? Con-
 sentes enim dii quasi in eo, quod gerendum est, con-
 sentientes; appellantur etiam a Cicerone Dij maiorum
 gentium, quasi inter omnes Deos principatum obtinen

tes,
& Sele-
cti.

res ad differentiam eorum, qui minorum Gentium dicuntur; & ij consentes sunt sex masculi & totidem femine ex Ennio.

*Pluralitas Deorum aliquando proveni-
co Deo sumpta
ab Ethnicis.*

Iuno, Vesta, Minerva, Ceresque, Diana, Venus Mars, Mercurius, Iovis, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

Quoniam Ethnici scriptores multos Ioves faciunt, multos Apollines, multos Mercurios, multas Veneres; operæ pretium facturus videor admonere omnia sub vni-
us tanto persona aliquando relata: illud namque notissimum est, Stoicos Vnum tantum Deum credidisse, nominaque eius variari pro actibus, & officiis: Hinc Sacrificaturam apud inferos Didonem Iovem Stygium pro Plutone nominare.

Sacra Ioui Stygia, quæ rite incipia paravit.

Aristoteles in libro de mundo. Cum Deus unus sit, multa nomina habet ab effectibus varijs: Et Apuleius eundem imitatus in libro de mundo. ad Faustum scribens Vnus est, inquit, Deus, unumque numen pluribus quidem nominibus propter specierum multitudinem, quarum diversitate fit multiformis; nam à luuando Iupiter dicitur, idem fulminatur, tonitruatur, ac serenator ut latè D. Augustinus de Ciuit. Dei lib. 4. cap. 11. Macrobius Saturnalium lib. 1. cap. 18. cum Deorum omnium nomina ad vnum vellet referre, hunc Orphei versiculum recitat.

Bacchus, Sol, Orcus, & Iuppiter unus & idem.

Quod Deus unus sit.

Quod autem Deus vnus sit solummodo, patet ex Lactantio de falsa Religione libro 1. cap. 3. Quod illa summa rerum potestas, ac Diuina Vis, ne semel quidem diuidi potest: quicquid enim capit diuisionem, & interitum capiat necesse est; si autem interitus procul est à Deo, quia incorruptibilis est, & æternus, consequens est, ut diuidi potestas æterna non possit; Præter ea, quando pluralitas esset deorum; sequeretur, quod illi partiti inter se essent officia; ut ex illis; quilibet sufficere omnibus

A bus nequiret; & nisi singularium partium potestas ad vnam prouidentiam referatur, non poterit summa illa constare potestas; vnoquoque nihil curante amplius, quam quod ad eum propriè pertineat; Et de iis vide Gyraldum Syntagma. 1.

Sciendum quoque prædictos Deos, qui in templis à Gentibus adorabantur, ibique responsa reddebant, non alios fuisse, quam Dæmones; etenim Homerus summum illum Iouem Dæmonibus aggregauit, sicut & alii Poetæ, & Philosophi, qui eosdem modo Deos, modo Dæmones nuncupant; & illi nequissimi spiritus vbi adiurantur; se Demones confitentur; vbi coluntur se Deos mentiuntur, vt errores hominibus immittant, & auocent à veri Dei notione; Ac iidem sunt, qui varios sibi cultus per diuersa Regionum condiderunt mentitis tantum, assumptisque nominibus, vt fallerent; & quoniam diuinitatem per se ipsos affectare non poterant, alci erunt sibi nomina potentium Regum, sub quorum titulis honores sibi Deorum vindicarent: vnde facilis probatio, ex quo adstantes Christi fideles Ethnicorum sacrificiis, Idolis responsa dare negabant, & Deos eorum fugauerunt, ne possent in visceribus Hostiarum futura depingere, ex Lactantio lib. 4. cap. 27.

C Est quoq. indubitatum Deorum eiusmodi Cultores bonos & iustos esse non posse. Quomodo enim sanguine abstinebunt, qui colunt Deos cruentos Martem, atq. Bellonam? quomodo autem Parentibus parcent, qui expulsorem Patris sui Iouem? aut natis ex se Infantibus, qui colunt Saturnum? Quomodo pudicitiam tuebuntur, qui colunt Deam nudam, & adulteram, & quasi apud Deos prostitutam? Quomodo à rapinis, & fraudibus abstinebunt, qui Mercurii furta nouerunt? quomodo libidines coercebunt, qui Iouem, Liberum, Herculem, Apollinem, ceterosque Deos venerantur, quorum adulteria, & supra in mares, & feminas non tantum Doctis sunt

*Dixerāt
Dæmo-
nes.*

*Quales
Deorū
culto-
res?*

sunt nota, sed experiuntur etiam in theatris, atque cantantur, ut sint omnibus notiora? Possunt ne inter hæc Iusti esse homines, qui etiam si natura sint Boni, ab ipsis etiam Diis erudiuntur ad iniustitiam, & scelera? Lactantius lib. 5. cap. 10. A

Nec Religiosi huiusmodi Homines habendi sunt, cuius nomen à vinculo Pietatis est deductum, quod hominem sibi Deus relegarit, & pietate cōstrinxerit, quia nos servire ei, ut Domino, & obsequi ut Patri necesse est: Superstitiosi quidem vocabuntur; cum superstitem memoriam defunctorum colant, aut qui parentibus suis superstites colebant Imagines eorum domi, tanquam Deos penates: nam qui novos sibi ritus assumabant, ut in Decorum vicem mortuos honorarent, quos ex hominibus in cælum receptos putabant; hos supersticiosos vocabant. Lactantius lib. 4. cap. 28. B

At Infelices illi, nec ex sceleribus suis intelligunt, quā grande malum sit, quod colunt; quandoquidem flagitiis omnibus inquinati veniunt ad precandum, & se piè sacrificare opinantur, si cutem laverint, tanquam libidinem intra peccus inclusam vili amne abluant, aut vili maria purificent: non retinentes memoria, quod Cicero suis Legibus castè ad sacrificia præciperet accedere. *Pietatem inquit adhibeto, opes amoueto, qui secus faxit, Deus ipse Vindex est.* Quanto satius est mentem potius eluere, quæ malis cupiditatibus sordidatur, & vno virtutis, & fidei lauacro vniuersa vitia depellere: Quod qui fecerit, quātumlibet inquinatum, ac sordidum corpus gerat, satis purus est. C

Perleueravit hæc Idololatriæ cœcitas penes homines usquequò Christus. R. N. humana carne assumptus misit Apostolos suos in vniuersum mundum prædicare Euangelium; quorum quoque discipuli idem sunt prolequuti; donec Theodosij, & Valentiniani Imperantium iussu prædicta Idola, eorumque templa funditus tueria sunt: unde

- A** de Gentiles, ubique concussi, atq. pro defensione Deorum suorum multos Christianos occidentes; nec non Episcopos, inter quos Marcellum Apameæ in Syria Episcopum, cum famosissimum eiusdem Ciuitatis Iouis templum demolendum curaret: cuius Martyrium describit Sozomenus lib. 7. cap. 15. additque Theodoretus lib. 3. cap. 21. Dæmones eius templi ruinam impedire conantes Aqua signo Crucis sanctificata fugatos fuisse. Cæterum, Zelus, qui tetigit Orientis Episcopos sub ipsis Principibus piis Idola demoliri, æque, Occidentales impulit id ipsum præstare, si quidem à Sancto Martino plurima in Gallijs diruta fuisse Deorum templa, magnaue ista occasione ab illo edita fuisse miracula, quibus Ethnici huiusmodi demolitionibus resistentes ad fidem conuersi sint; narrat Seuerus in vita S. Martini cap. 10. ex quibus coniecturam capere possumus, quid à cæteris quoque sanctis Episcopis gestum fuerit. Quæ quidem anno 390. coepta, sequentibus sine dubio agi perseverarunt; nullibi autem maiori studio quam Romæ delubra prostrata esse, constat ex Hieronymo in proem. lib. 2. Commentar. in Epist. ad Galatas, & tradit Baronius dicto anno 390.

C

Ex Ethnicis ante Christum natum fuerint ne aliqui salui? Cap. II.

DIXIMVS in antecedenti Capitulo, quod ex Philosophis ante Christum in carne natum, eorum damnatio processerit potissimum; quoniam plures Deos ipsi, non autem vnicum, & verum coluerunt; modo antequam vltius procedamus de prædictis pseudo
Diis

Diis dicere est consilium: videndum igitur nobis est in, **A**
 præfenti, *An salus ex fide in Christum fuerit etiam ante*
eius aduentum. Neque est ambigendum, quin & aliqui
 ex Ethnicis ante Christi aduentum æternam sint adepti
 salutem, quod præ cæteris ostendit. S. Prosper lib. 2.
 de Vocat. Gentium cap. primo: *Adhibita est enim semper*
uniuersis hominibus quadam superna mensura doctrina,
quæ & si parciore, oculi: rorisque gratia fuit; suffecit tamē
sicut Dominus iudicauit, quibusdam ad remeasum; om-
nibus autem ad testimonium. Certe enim Christus ante
 suum aduentum, vt dixi, quibusdam etiam Ethnicis ip-
 sam veritatem detegere dignatus est; atque ad Iob ref-
 pexisse videtur. S. Augustinus Epistola 49. dum ait **B**
Cum enim nonnulli commemorantur in sanctis Hebraicis
libris iam ex tempore Abrahæ nec de stirpe carnis eius,
nec ex populo Israel, neque ex aduentitia societate in Po-
pulo Israel, qui tamen huius sacramenti participes fuerūt;
cur non credamus etiam in cæteris hac atque illac gentibus
alias alios fuisse; quamuis eos commemoratos in eisdem
auctoritatibus non legamus? Quapropter auctor episto-
 læ ad Demetriadem specioso elogio Iob appellat, *Virum*
ante Euangelia Euangelicum: & Apostolicum ante Apo-
stolica præcepta, & discipulum Apostolorum: quia nimi-
 rum ea penè didicisset, quæ postmodum Apostoli do-
 cuerunt, edoctus scilicet ab ipso Veritatis, & Iustitiæ lar- **C**
 gitore Deo. Est enim in confesso apud Catholicos, ho-
 minibus in statu naturali constitutis, opus fuisse ad salu-
 tem speciali aliquo Diuinæ gratiæ auxilio, quo ad fidem
 in Christum perducerentur, neque enim naturalem le-
 gem sufficere vllatenus potuisse; Sed neque ipsis legi
 scriptæ traditæ Iudæis ea vis inerat; & hoc est, quod
 Apostolus in epistola ad Romanos docet. *Non legis*
opera, atque actiones, sed fidem fuisse, quæ Abraham Iu-
stum effecit; Quod idem describit Sanctus Thomas in
 sua summa parte 3. quæst. 60. articulo primo ibi. *Nunquā*
homines

- A *homines potuerunt saluari ante Christi aduentum, nisi fierent membra Christi; quia, ut dicitur Act. 4. non est aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri, sed ante aduentum Christi homines Christo incorporabantur per fidem futuri aduentus: nec minus perspicue S. Augustinus epist. 57. inquit Sicut etiã illi, quando idem sacramentum occultum erat, credebant Christi incarnationem futuram, sic & nos credimus factam: Et à nobis autem, & ab illis futurus expectatur ad iudicium eius aduentus: Et quamuis Iudæi loco Baptismi, qui hodie est necessarius, Circumcisionem haberent, ea tamen*
- B *gentes non utebantur, quibus fides abunde tunc erat. Diuus Thomas parte 3. quæst. 68. art. 1. ibi. Licet ipsum sacramentum Baptismi nõ semper fuerit necessarium ad salutem; fides tamen, cuius Baptismus sacramentum est, semper necessaria fuit. Atque hoc idem de Gentibus esse statuendum clarè euincit, quod de Christo aiebat Aggeus Propheta cap. 2. Et veniet desideratus cunctis gentibus: siquidem ex Romanis, Græcis, Aegyptijs, & similibus, qui Christum venturum desiderarent, fatendum est, & ijs aliquam de Christo venturo indicam fuisse notitiam, quoniam rei ignoratæ nullum concipere desiderium possumus. Hinc Augustinus epistola 89. Vt sciamus etiam antiquos iustos, quicumque esse potuerunt, non nisi per eandem fidem liberatos, per quam liberamur & nos, fidem scilicet Incarnationis Christi, quæ illis prænunciabatur, sicut & à nobis facta annuntiatur. Sed quatenus in contrarium adducatur Lactantius diuin. instr. dum voluit Pythagoram, & Platonem, qui amore indagandæ veræ sapientiæ ad Aegyptios, & Persas penetrarunt, ab Iudæis, penes quos ea tunc veritas erat abstinuisse; Siquidem, inquit ille auersos esse Diuina prouidentia, ne scire possent veritatem, quia nondum fas erat alienigenis hominibus Religionem Dei veri, iustitiamque*
- C *notescere: Quoniam non viquequaque id verum est,*
- Q
- neque

neque enim veritatis radios ab eorum obtutibus subdu- A
xit Deus, qui recta incedentes semita, procul ab erro-
rum caligine peruestigatum illum irent. Dixit equidem
ille Matth. 7. *Pesite, & dabitur vobis, querite, & inue-*
nietis, pulsate, & aperietur vobis: multum enim inter-
est, qua ratione, qua via, quibus auxilijs quærat, quid-
ue sit, quod porissimum quæritur, & inquit S. Ambro-
sius epist. 10. *Qui per Dominum querit inuenit: Laban,*
quia querebat Idola non inuenit. Inuenit Regina Au-
stri, quæ quamuis Ethnica rectæ voluntatis ductu è lon-
ginquis Regionibus veræ sapientiæ adipiscendæ causa
profecta est. De qua Regina S. Paulinus sic refert epi-
stola prima. *Barbara natione non animo, & in aperto Pe-* B
regrina, sed in occulto Iudæa sanctorum fieri Cuius opta-
bat; unde non solum cælesti præmio Resurrectionis beatæ,
sed etiam potestate Apostolorum de Iudæis adulteris iudi-
candi, ipsius ore iudicis digna censetur, quia Christum
in Salomone mirata, verum Regina cælestis affectum in
immagine mystica Ecclesia providentis impleuerat. Certè
enim Christus ante suum aduentum quibusdam etiam
Ethnicis ipsam veritatem detagere dignatus est, vt de
Iob inquit Diuus Augustinus lib. 18. de Ciuitate Dei.
Diuinitus prouisum fuisse non dubito, vt ex hoc uno sci-
remus etiam per alias gentes esse potuisse, qui secundum
Deum vixerunt, eique placuerunt pertinentes ad Hieru- C
salem spiritualem. At de Platone, & Pythagora quis
nescit non Dei, sed suam ipsorum gloriam aucupatos, &
multis etiam culpis fuisse obnoxios, adeo vt alter luxui,
& libidinibus addictus, alter etiam magicas curiositates
sectatus fuerit.

Idquæ causæ fuit, cur Iustinus martyr in Apologia 2.
non Abrahamum solum, sed & Socratem, & Heracli-
tum Christianos ijs verbis appellauerit: *Christum Pri-*
mogenitum esse Dei edocti sumus, Verbumque, ac Ratio-
nem esse, cuius uniuersum humanum genus est particeps,
antea

A antea offendimus, & quicumque ex præscripto rationis vixerunt, licet impij habiti sint, quemadmodum inter Græcos Socrates, & Heraclitus, atque ijs similes; inter Barbaros vero Abraham, & Ananias, & Azarias, & Misael, & Elias, & complures alij. Quamobrem comprobatur, quod Iustini mens. in prædicta Apologia fuerit Dei Filium Verbum, ac Rationem rationis compotes fecisse homines: qui verò rationis ductu vitam innocenter transigerent, illud consequutos esse, ut Christiani fieret, hoc est eo fidei lumine afflarentur, ut Christum venturum crederent, siue illi ex Populo Dei peculiari fuerint, ut Abraham, alijque, siue ex Ethnicis, ut Socrates, **B** qui ab iisdem Ethnicis impius habitus fuit, quia nimirum Deos respueret, quos ipsi colebant: qua potissimum de causa mortis sententiam subiit. Quamquam non sit in hoc ambigendum multo clarius Abrahamo Christum innotuisse, quam Socrati; quoniam ex Apostolo ad Ephesios 4. *Vnicuique data est gloria secundum mensuram donationis Christi*. Et si Socrates verè ullam Christi cognitionem habuit, habuit illam ut loquitur Iustinus inuolutam nimirum, & suboscurem; sed quæ eo tempore satis esse poterat ad salutem tribuendam.

At verò Diuus Ioannes Chrysostomus, homilia 38. in Math. quamuis videatur docere Dei solius cognitionem necessariam tum temporis fuisse, dum inquit: *Poterant enim tunc homines etiam Christum non confessi saluari, non enim hoc ab illis petebatur, sed ut Idololatria abstinerent, unumquæ solum Deum cognoscerent*: Et subdit exemplum de Machabæis, & tribus pueris, & de alijs apud Iudæos, quos optimam vitæ rationem sequutos, eiusque cognitionis mensuram seruasse, dum ait: *Ad consequendam enim salutem Deum solum nosse, tunc sat erat: nunc id non sufficit, sed & Christi cognitione, opus est*. At profecto de notitia ad religionem profitendam necessaria loquitur Chrysost. nam Machabæi ipsius

quidem Christi venturi fidem habebant, vt sentit Na- **A**
 zianzenus, forsitan & Socrates, vti Iustino videtur, il-
 lam tamen in adito cordis custodiebant: siquidem fides
 quæ corde concipitur, ex Apostolo ad Romanos 10.
 tanquam iustificationis instrumentum necessaria semper
 est, at non semper, quæ ore emittitur fidei professio,
 sed tum demum cum res postulat. At prisca illis ante
 Euangelium temporibus, qui fidei professionem edere
 adigebantur; sat erat; si vnum se Deum credere fateren-
 tur; de Christo autem non opus erat quicquam profer-
 re, nec credita sibi speciali priuilegio mysteria profanis
 euulgare, qui nec illa intelligere vltatenus poterant.
 Itaque cum ait Chrysost. sat tunc fuisse solum Deum, **B**
 nosse, nunc verò etiam Christi notitia opus esse, intel-
 ligendus est de perspicua illa, & explicita notitia, quæ
 post Christi aduentum ad ipsius confessionem requiritur.
 Quam ob rem fatendum est, eos omnes, qui siue apud
 Ethnicos, siue apud Iudæos lumen ipsum non repule-
 runt, quo docentur rectam viuendi rationem, subsidium
 a summo Deo reportasse, vt Christum perfectè cogno-
 scerent, ac demum per ipsum Christum ad immortalitatis
 præmia peruenirent. Hinc Dionysius Areopagita
 de coelesti Hierarchia cap. 9. in fine inquit. *Omnes au-*
tem Angelos, qui singulis Gentibus præsent, ad illud ipsum
principium, vt proprium eos, qui vltro, ac sponte sequan- **C**
tur, deducere. Cum etenim intelligatur a Dionysio Deus
 pro ipso principio proprio, quæ proprietas non ad Israe-
 litas solummodo, verum & ad Gentes pertinet, vt inquit
 Apostolus ad Romanos 3. *An Iudæorum Deus tantum?*
non ne & Gentium? & nominauit se Christus Io. 8. cum
 à Iudæis interrogatus; *Tu quis es?* respondit *principium,*
qui loquor vobis. Quapropter ea Dionysij mens fuisse
 videtur, vt Tutelares Angeli gentes præcipuè edoce-
 rent Christi Incarnationem; hoc enim mysterium ex-
 plicitè saltem Doctioribus etiam ante Euangelium cre-
 dendum

A dendum erat, vt ijs salutis ianua patefceret, ex Diuo Thoma 2. 2. quæst. 2. artic. 7.

Aduertendum inſuper, quemadmodum Iudæis Prophetas ad Chriſti fidem aliqua ratione nunciandam, ita Gentibus ſuos Vates fuiſſe datos, tradit Auguſtinus episto-
la 49. ibi: *Ab initio Generis humani alias occultius, alias euidentius, ſicut congruere temporibus Diuinitus viſum eſt; nec prophetari deſtitit, nec qui in eum crederent deſuerunt, ab Adam uſque Moylem, & in ipſo populo Iſrael, qui ſpeciali quodam myſterio Gens prophetica fuit, & in alijs Gentibus antequam veniſſet in carne.* Id verò muneris præcipuè inter Gentes habuerunt Sibyllæ

B quemadmodum lib. 6. Stromaton ſcribit Clemens Alexandrinus. Ac ſane cum libro primo idem aſſerat prolatum ab Heraclito fuiſſe, non humanitus, ſed diuinitus potius apparuiſſe Sibyllas: ſupponendum eſt ſapientem illum virum nonnulla de Chriſto ab ipſis quoque Sibyllis eliciuiſſe, iſque aſſenſum fidei præſtituiſſe: Vt propterea non immeritò Heraclitus inter eos à Iuſtino martyre collocetur, qui Chriſtianam fidem ante Chriſti aduentum aliquatenus percæperunt. Quam fidem implici-
tam vocat ſanctus Thomas 2. 2. quæst. 2. art. 7. ibi: *Non fuerunt ſaluati abſque fide mediatoris; quia & ſi non habuerunt fidem explici-
tam in Diuina providentia, credentes Deum eſſe Liberatorem hominum ſecundum modos ſibi placitos, & ſecundum quod aliquibus veritatem cognoscentibus ſpiritus reuelaiſſet.*

C Sed Heraclitus quamuis Sibyllino Vaticinio credit, non tamen credidit Virgilius, qui Sibyllæ Cumeæ carmina tam apertè de Chriſto loquentia, & pertraxit, & aliorum detorſit, cum verſaretur vterque in tenebris Gentilitatis: Quia nimirum vt in Pſalm. 111. *Exortum eſt in tenebris lumen rectis;* Et Heraclitus recto tramite incede-
bat: Per deuia Virgilius. Ille veram philoſophiam amplexatus, vnique Deo cultum exhibens,

bens, & vitiorum labes fugebat, & virtutem sectabatur: **A**
 Hic verò idololatriæ addictus, & à veritatis luce procul
 aberrans, vt propterea immunis non fuerit à maculis,
 exercens potissimum calumum commentitijs figmentis.
 Itaque, quod adeò perspicuè De filio Dei vaticinata
 fuerat Sibylla, ridiculè Maro ad Pollionis filium transtu-
 lit Ecloga. 4. ibi:

Iam noua progenies cælo demittitur alto ? &c.

Subsequitur modo discutere, etiam locum Clementis
 Alexandrini, qui in libro Stromatum Philosophiam à Deo
 hominibus concessam voluit, nimirum rectè viuendi re-
 gulam, & ante Christi aduentum fuisse hanc necessa-
 riam Gentibus ad Iustitiam, quemadmodum lex Hæ- **B**
 breos docebat, vt ijs verbis potissimum. Ac sanè præter
 ea, quæ dicta sunt; illud Clemens voluit, Philosophiam
 quasi viam strauisse ad iustificationem; cumque esset
 ex Dei dono piæ, atque innocentis vitæ norma: qui am-
 plexatus illam fuisset, fidei lumen à clementissimo Iu-
 stitiæ largitore consequebatur; Inde iustificatio; iacta-
 bant siquidem Iudæi adeo suam legem, vt Ethnicos, qui
 eam non recipere, ab æternæ vitæ consortio excluden-
 dos omnino crederent, quam opinionem euertere stu-
 det Apostolus ad Romanos cap. 2. ibi: *Cum enim Gen-
 tes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ sunt legis,
 faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex.* **C**
 Et hæc de Gentibus ante Christi aduentum intelligen-
 da esse Theologi censuerunt: & ex ijs, quæ fuerit Cle-
 mentis sententia, in aperto est maximè ex eiusdem se-
 quentibus verbis. *Præparat itaque Philosophia, eum di-
 rigens, qui à Christo perficitur.* Perspicuè indicans non
 à lege naturali, non à Philosophia, sed ab ipso tantum
 modo Christo perfectionem, siue eam iustificationem
 prouenire.

De

De Matre Deorum.
Cap. III.

HAec una: teste Orpheo, est mater hominum, materque Deorum, & idem Orphæus Terram omnium matrem dixit, diuitias, & opes largentem, vel quod remedia multis non modo Pecorum, sed & hominum, in primis puerorum morbis excogitarit. Seruius Matrem Deum appellari putat, quod ipsa sit ex ijs Dijs, qui Coeli certas non habent sedes, sed ubique generatim ab omnibus coluntur. Magna Mater à Martiano cōfingitur Grandæua, Corpulentaque Mater, quamuis foecunda circumfusaque partibus, tamen floridam, discolorumque vestem herbida palla contexuerat, in qua totus Gemmarum, metallorumque census, atque omniū prouentus, frugumque, & sationum larga admodum vberitate ferebantur; & idem subdit, quod qui Allium gustassent, arcebantur procul ab huius Deæ templo.

Appellata est Maia, & Magna Mater, teste Microbio à Magnitudine, ipsam enim arbitrati sunt tanquam Piā Matrem maxima sua vberitate cuncta nutrire, & suo gremio morientia suscipere. Item Bona Dea, quod omnium nobis

nobis ad victum bonorum terra causa sit: & Eaubia, quod **A**
 omnibus animantibus faueat; & Ops quod ipſius ope
 vita nobis conſtet: Appellata eſt Cybels a monte Cy-
 belo, in quo a Mente Patre Phrygiæ Rege fuerat expo-
 ſita: Diſta eſt Berecynthia, Idæa, Dyndimena, Ouid.

Protinus inflexo Berecynthia tibia cornu

Flabit, & Idæa feſta Parentis erunt.

De hac eadem Plinius lib. 2. ait. *Sequitur Terra, cui uni-
 rerum natura partium eximia. Nos noſcentes excipit,
 natos alit, ſemel editos ſubſtinet, & ſemper nouiſſimè com-
 plexa gremio iam ab reliqua natura abdicatos, tum ma-
 xime ut Mater operiens.*

Et de Tellure Dea ſic etiam Statius in Thebaide. **B**

*. . . O Hominum, Diuumque æterna Creatrix,
 Quæ fluuios, ſylvaſque animarum ſemina mundi
 Cuncta, Promethæſq; manus, Pyrræque ſaxa
 Gignis, & impertis, quæ prima elementa dedisti,
 Muſtaſque viros, quæ Pontum ambisque vehiſque:
 Te penes, & pecudum gens mitis, & ira ferarum,
 Et volucrum requies, firmum, atque immobile mundi
 Robur, & Occidui te velox machina cæli
 Aere pendentem vacuo, te curruſ uterque
 Circuit, o rerum media, indiuiſaque magnis
 Fratribus: ergo ſimul tot gentibus alma, tot altis
 Urbibus, ac Populis ſubterque, & deſuper una
 Sufficis, &c.* **C**

Sanctus Auguſtinus lib. 7. de Ciuit. Dei cap. 24. Tellu-
 rem eadem diſtam eſſe Magnam Matrē, ait, quod Tym-
 panum habeat ſignificari Orbem terræ: quod Turres in
 capite Oppida; quod ſedes ſigatur circa eam, cum om-
 nia moueantur, ipſam non moueri. quod Gallos huic
 Deæ vt ſeruirent, fecerunt, ſignificat eos, qui ſemine
 indigeant, terram ſequi oportere: Habebat enim Gallos
 Sacerdotes à Gallo Phrygiæ fluuii ſic denominatos ho-
 mines eniratos, qui cum ſuſore Diuino correpti erant
 inſa-

A infanientium more circumaque cursitabant, capita affidua rotatione quatientes. Leonem adiungunt solum, & mansuetum, ut ostendant nullum esse genus terræ tam remotum, ac vehementer ferum, quod non subijci cuique possit: vel forsan alludit ad regnum; Leo namque est aliorum animalium Rex; & sicuti subiectus est curruī Dæ Opīs, ita Principes, & Reges terræ, quāuis soluti sint naturæ legibus, tamen secundum leges debent & ipsi vivere, nec non ab ipsa terra necesse habent, ut sibi subministrentur opes. Addit Isidorus lib. 8. quod simulacrum eius cum clauē fangebatur, quia telus clauditur in hyeme, & vere aperitur, ut fruges nascantur. Sed de ijs videt Gyraldum, Phornutum, & alios.

Sanctus Augustinus lib. 7. cap. 26. de Ciuitate Dei, tractans de turpitudine sacrorum Matris Magnæ contra omnem virorum, & mulierum verecundiam, inquit: *Vicit Matris Magnæ omnes Deos filios, non numinis magnum, sed criminis.* Et latè persequitur.

Iupiter. Cap. IV.

C IVPITER à principio Iouis appellatus est à Iuando, postea adiuncto altero vocabulo, dictus est Iupiter, quasi Iouis, siue Iuuans Pater, sicuti Liber Pater, & Dis pater, Neptunus pater, Ianus pater, Mars pater, pro quo & Marspiter dixere antiqui, ut est auctor Gellius cap. 12. lib. 5. & è contrario dixere Veioem Deum, cui nulla esset iuuandi facultas.

Iupiter dicitur Genitor, & Rector, & eo nihil maius: Plaut. Most. scœn. 1. act. 2. ait: *Iupiter supremus summis opibus, atq. industrijs Me perijisse cupit.* Idem in Captiui. scœn. 1. act. 4. *Iupiter supreme serua me, meaſque*
P. *auges*

auge oper. Dicitur quoque Iurantis, adiurantisque; A
 Plaut. Men. scen. 2. act. 5. *Per Iouem, Deosque omnes ad-
 iuro.* Imprecantis Plaut. Monst. *At te Iupiter, Dique
 omnes perdant.* Item bene optantis, idem in Most.
Ita ille faxit Iupiter.

Dicebatur Optimus Maximus, Cicero pro Domo sua.
*Quocirca te, Capitoline, quem propter beneficia Populus
 Rom. optimum, propter vim maximum appellauit.*

Fingunt Poëtæ Aquilam fulmen Ioui porrigere, B
 quod hæc auis omnium altissime subuolet, nec ictu ful-
 minis lædatur. Dixere tamen veteres *Ne Iupiter qui-
 dem omnibus placet*: idest neque Iupiter ipse siue pluat,
 siue non, unicuique placet, Theognis in sentent. Fuit
 quoque adagium *Procul à Ioue, procul à fulmine*; nempe
 non esse cum præpotentibus agendum, qui nutu possint
 perdere, si quando libeat: maxime cum Regibus, atq;
 Tyrannis.

Sunt alia infinita, quæ dici possent de Ioue, de cuius
 cognominibus inquit Arnobius lib. 7. *Tot monstra, quæ
 Iouis nomina*; ut est videre Rosinum Antiquit. Roman.
 lib. 2. cap. 5. ubi Paralipomena. Referam solum, quod
 de illo inquit Lactantius lib. 1. cap. 10. *Iupiter Deorum
 Pater, qui Optimus Maximus nominatur: non ne à pri-
 ma sua pueritia impius, & penè parricida deprehenditur?
 eum Patrem Regno expulit, ac fugauit, nec expectauit
 mortem decrepiti senis cupiditate regnandi, & cum pater-
 num regnum per vim, & arma cepisset, bello est a Tita-
 nis laesseus, quibus victis reliquam suam vitam in stu-
 pris, & adulterijs consumpsit; & Regium puerum rapuit
 ad stuprum: hæc qui fecerit, uiderimus, an Maximus?
 certe Optimus non est, quod nomen à Corruptoribus, Adul-
 teris, & Incestuosis abest.* C

A De Marte, & Venere.
Cap. V.

CONIVNERUNT veteres hos Deos, non quidem, quod coniuges essent, sed Amasii. Mars dictus inquit Varro, quod maribus in bello præest; & à Sabinis Mauors dictus, quod magna vertat, ex Seruio. Hunc Romani summo cultu venerati sunt, quod existimarent Parentem ipsum fuisse Romuli: accedentem enim Martem ad Rheam Siluiam Romuli matrem concubiturum cum ea, in nummis expressum videmus; sicuti etiam finxerunt Romani ex Venere, & Anchise natum Aeneam; unde in nummis etiam expresserunt Mercurium deducentem Venerem ad Anchisem in Ida monte decubentem, ut cum eo congregeretur.

B Dictus fuit Gradius à gradiendo in bella vitro citroque, siue a vibratione hastæ, ut inquit Festus. Huius templum elegans, & magnum extra Urbem prope Portam in via Appia, quod à L. Corn. Sulla restitutum, ampliatumque, ac supra centum columnas positum, ferunt. Fuit aliud simile in Circo Flaminio, cuius meminit Corn. Nepos, sicuti etiam in Capitolio ædes Martis fuit à Tito Tatius vota, & extructa, cuius simulacrum Ioui Capitolino cedere noluisse, ab aliquibus proditur.

C Mars Ultor ab vlciscendo dictus, huic templum in suo foro sumptuosissimum Augustus extruxit Bello Philippico, quod Patris sui vlciscendi causa susceperat, refert Sueton. & Ouid. lib. 5. fast. Dionys. lib. 54. cuius Icones in nummis conspiciuntur.

Refert Lactantius lib. 1. cap. 10. quod *Mars homicida, & cadis crimine ab Atheniensibus ex gratia liberatus, ne videretur nimis ferus, & immanis, adulterium cum Venere commisit.*

P 2 Venus

Venus enim cum Marte concubuit, Sol Vulcano pro- A
didit, ille catenas adamantinas excogitauit, quibus
adulteros vincirer, illa in doli vindictam, vt videbatur,
legitimam quinque Solis filias, amoribus succendit. De
hoc adulterio. Ouid. lib. 2. de arte amandi, & lib. 4. Me-
tamor. & lib. 1. Amorum, eleg. 1.

Mars quoque deprensus fabrilia vincula sensit.

Notior in cælo fabula nulla fuit.

Martialis lib. 5. epigramm. 7. ad Vulcanum.

Parce Pater, sic Lemniacis lasciua catenis

Ignoscat coniux, & patienter ames.

Fabulæ prædictæ de Adulterio Martis, & Veneris,
data fuit occasio, siue quod indomita quæq. ab Amore B
superentur; siue quod Martis planeta cum Venere con-
iunctus benignissimus sit, vt Mathematici docent; vnde
communi templo vtriq. Deo data Altaria Claudianus
Carm. de Magnete:

Maiores sanguinea, qui cuspide verberat Vrbes,

Et Venus humanas, quæ laxat in otia curas,

Aurati delubra tenent communia templi.

Venus generationis, voluptatisque, & formæ Dea.
à Gentilibus credita est; ideoque dicta Venus, quod per
eam omnia proueniant ex Cicerone. Varro autem in-
quit. *Poeta semen cælo igneum cecidisse dicunt in mare,*
ac natam è spumis Venerem coniunctione ignis, & hu- C
moris, quam haberet vim significantes. De hac eadem
vi generandi a Venere inquit Euripides apud Stobæum
titulo 12. de Venere.

Quam magna vis sit Veneris, an non vides?

Quanta illa quoque numen extendat suum,

Alis illa teque, meque, & omne hominum genus;

Cerne, amet vt imbrem terra, cum sterili solum

Squallore lugens poscit humectas opes.

Rursum amat etiam æther ipse, Venerisq; impetu

Fætos madoris explet in terram sinus:

Quæ

A *Quæ fœderata mutuis amplexibus,
Quod ubique rerum est proferunt, ac nutriunt
Hinc vita, visque seculis mortalibus.*

Plurimis cognominibus, & templis Venus honoratur, & inter hæc Calua nominatur ab euentu; sic enim Laëtantius lib. 1. cap. 10. inquit *Urbe a Gallis occupata, obfessi in Capitolio Romani, cum ex mulierum capillis tormenta fecissent, ad eam Veneri Calua consecrarunt, & refert etiam Vegetius lib. 4.*

Erat etiam Veneris Libitinæ ærarium, quod Serius Tullius instituit, in quod pro defunctis certi pretii numeri inferrentur, Dionys. lib. 4. in huius templo vendebantur ea, quæ ad funera pertinebant; cuius rei causam refert Plutarch. aut esse hoc vnum de Numæ Regis sapienter institutis, quo discerent homines ab ijs rebus non abhorreere, neque pro piaculis eas ducere: Aut voluisse Veteres ex hac ipsa re monere caducum esse, quod esset natum: vna eademque Dea, & ortibus, & interitibus præsidente, Horat.

Magna pars mei vivabit Libitinam;
id est mortem.

Veneris Genitricis templum Iulius Cæsar potitus Victoria Pharsalica instituit; quia ab Iulio Aeneæ filio, Veneris nepote genus ducere videri volebat, eique spolia de hostibus dicavit: in hoc collocavit Augustus statuam aeneam Cæsari Divo cum stella crinita supra caput ipsius fulgente, quia eiusmodi post mortem eius stella visa est, de quo meminit Dio. lib. 43. Appianus lib. 2. de Bello Civil.

Plato in Symposio, inquit duas esse Veneres: alteram antiquiorem, & Matre carentem Coeli filiam, quam etiam Coelestem cognominamus: alteram iunio-
rem, & Dionis filiam, quam vulgarem vocamus. Mar-
filius Fic. in Platon. Conuiu. orat. 2. cap. 7. ait. Venus duplex est: vna est intelligentia illa, quam in mente An-
gelica

gelica posuimus : altera est vis generandi animæ mundi A
tributa : vtraque sui similem comitem habet amorem ,
illa amore ingenito ad intelligendam Dei pulchritudi-
nem rapitur , hæc amore suo ad procreandam eandem
pulchritudinem in corporibus : illa Diuinitatis fulgorem
in se primum complectitur , deinde hunc in Venerem
secundam traducit , hæc fulgoris illius scintillas in mate-
riam mundi transfundit .

Sicuti prior amplectenda , ita posterior fugienda , & de
hac posteriore Ficinus de vita produc. lib. 2. cap. 8. Ve-
nus senibus fugienda est , nam & iuuenibus detrahit vi-
tæ plurimum , & non consulit natis ; sed nascituris : &
etiam herbas statim producto semine siccatur , de qua Vir. B
gilij epigramma .

Compeditibus Venerem , vinculis constringe Lyæum

Ne te muneribus ladat vitæque suis ,

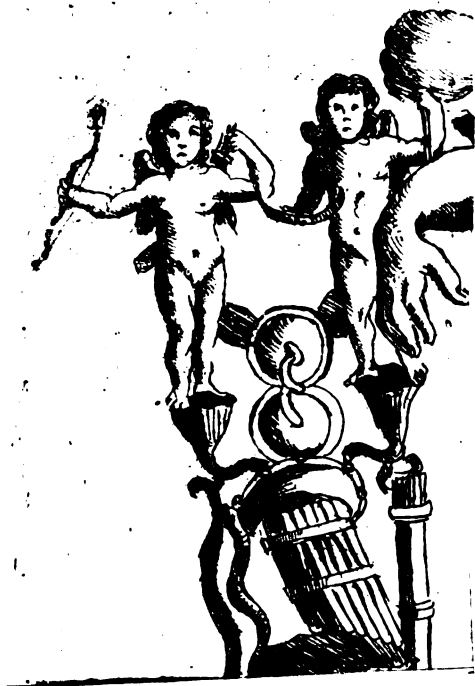
Vina sitim sedent , natis Venus alma creandis

Seruiat , hos fines transgisse nocet .

Post hæc scripta mense Maij præterito , resossum fuit ex
rueribus cliui Scauri insigne æreum simulacrum
Veneris , quod hic effigiatum propono .

Posita est illa inter duas Columbas , quas esse in tu-
tela ipsius Veneris fictum putant ; quia foetui semper in-
dulgent , luxuriam inter se excitando , inquit Apollodo- C
rus , vel ex Athæneo Columba in Cypro (vnde Venus
magno Ioue profata) primum reportæ ; & inde in alias
Regiones translata , refert Pierius lib. 2. ca. 3.

Reperiuntur apud eandem Venerem duo Amores ,
quorum vnus speculum , alter pharetram tenet , quæ pro-
priè sunt Veneris , eorumdemque Amorum symbola .
Nec vnquam reperitur Venus sine Amore : Duos effi-
giatos Amores , alterum coelestem , alterum vulgarem
esse , vt Plato in symposio ait . *Venus non est sine Amore*
& si vna esset , vnus esset Amor , cum , vero dua sint Ve-
neres ,

A *neres, dictaque Amores sunt.* Hinc Proclus in hymno Veneris apud Stobæum titulo 63.

*Arce animam probris, & honesti subijco flammæ
Terrigena pellens furiatum virus Ameris.*

Sub duobus prædictis Amoribus est Delphinus Neptuni symbolum; cum ille præsit Mari, Malleus Vulcani, Herculis Claua, Serpēs Aesculapij, Fistula Panis, Apollinis Pharetra, Crotalum Cybelis, seu Bacchi, quæ, & similia nō aliud indicare voluerunt, nisi esse Veneris, & Amoris triumphos, ac quantū illi in alios quoscumque Deos præualeant, eisdemque sub iuga sua mittant demonstratur, inquit Proclus in Veneris hymno:

B *Omnibus hic labor est Veneri servire parenti.*

Hinc Sophocles apud Stobæum titulo 63.

*Pueri Venus, quæ dicta non tantum est Venus,
Sed omnium una nominum vim possidet,
Eademque Dis est, visque non superabilis,
Eadem furor limphatus, eadem & merum
Amoris, eadem luctus.*

At Euripides vbi supra,

*Qui non Amoris Numen admirabile,
Supraque cunctos cœlites positum putat;
Aut stupidus ille, aut orbis experientia,
Ignorat, homini maximus quis sit Deus.*

C Sic etiam Antiphanes.

*Equidem Cupido primus, & Cœlestium,
Cunctis superior, atque maioris pretij.
Nam nemo reperitur usque adeo ænax,
Adæq. duris, aut severis maribus,
Qui non suorum tribuat huic partem Deo.*

Sophocles similiter in Phœdra,

*Nam in virarum sola Amor se pectora,
Et foeminarum insinuat: ipsas quin Deum
Solicitat animas, & feruoranti gregem,
Nec ipso contra tendere Omnipotens Deum*

Rex

Rex audet: vitro flexus Imperium subijt. A

At quoniam finxerē Poetæ, etiam ipsos Deos hac pice pernitiosa infectos: si credere est peritis, non aliud remedium, quam fugam, proponit Ovidius 1. de Remed.

Ne duce damnosas homines compescite curas.

Nec quicquam perniciosius mora, ut idem auctor sic refert.

Sed quia delectat Veneris decerpere flores,

Dicimus assidue, cras quoque fiet idem,

Interea tacite serpunt in viscera flammæ,

Et mala radices altius arbor agit.

Et in principio fugandus amor, ut idem epist. 16.

Dum nouus est, cepto potius pugnemus Amori, B

Flamma recens parua sparsa recedit aqua.

Et idem lib. 1. de Remed.

Quale sit id, quod amas, celeri circumspice mente,

Et tua lesuro subtrahere colla iugo.

De Mercurio & Minerua

Cap. VI

Veteres hos coniungere, non quidē coniugio, sed communitate studiorū. Mercurius à Latinis dictus quasi medius currens, quod sermo medius inter homines sit, cuius ipse Deus ab antiquis credebatur. Festus ait: Mercurium à mercibus dictum esse; hunc enim negotiorum omnium Deum existimarunt. Glossator in Persium Satyr. 5. ait: *Ipsū Deum lacri dicunt; unde, & cum sacello pingitur, & à negociatoribus plurimum colitur.* addit Isidor. lib. 8. cap. vlt. ethymol. *Capite canino effingi solitum, quod canis sagacissimus sit animalium.* Fulgent. lib. 1. Mytholog. *Mercurium dici voluerunt, quasi mercium curam: Pennata talaria, quod negotiantium pedes, ubique peragendo, quasi pennati sint: Virgam serpentibus*

A *pentibus nexam, quod mercatoribus det aliquando Regnum, & sceptrum, & vulnus ut serpentium. Galero coopto capite pingitur, quod omne negotium sit semper absconditum.*

Quod autē cum sacculo eū depinxerant; interpretor Marsupium ē Zona pendulum recondendæ pecuniæ; sicuti etiam Sueton. in Vitell. cap. 16. *simul dilabentibus cunctis, Zona se aureorum plena circumdedit, confugitq. in cellulam lanitoris.*

Multa munia Mercurio tribuerunt, nempe, ut Deo sermonis; vnde Internuntius Deorum existimatus; Mercatorum etiam Deus, qui pondera, mensuras, & quæstum ex mercatura facere instituerit, teste Diodoro:

B *Litteras, Musicam, Palestram, & Geometriam inuenisse dicitur, refert Galenus Pergamenus.*

Cylenius dictus Mercurius, inquit Festus, quod omnem rem sermo sine manibus conficiat. Camillus idem dictus ab Hetruscis, quod esset Minister Deorum, Camillos enim ministros Deorum veteres appellabant. Communis Deus vocatur Mercurius; & cum quis in itinere quippiam inuenisset, solebat præfari; *Communi Mercurio, qui rei inuenta conscius est; ut qui in vijs versetur,* etenim solus Mercurius naturam coelestium, terrestrium, & aeriorum habere iudicatus est Horat lib. 2: ode 10.

C *Tupias latis animas reponis*

Sedibus, virgaq. lenem coerces

Aurea turbam, superis Deorum Gratus & imis.

Nihilominus Lactantius Firmianus lib. 1. cap. 10. de falsa Relig. de hoc ipso melius sentiens sic ait: *Mercurius Fur, ac nebulo, quid ad famam sui reliquit? nisi memoriam fraudum suarum; cælo dignus, quia palestram docuit, & lyram primus inuenit.*

Cultus præcipua veneratione à Germanis antiquis Tacitus lib. 13. annal. *Victores Hermonduris diuersam aciem Marti, ac Mercurio sacrauere.* idem De moribus

Q

German.

111 DE PROPAN. ROM. RITIIB.
German. *Deorum maxime Mercurium colunt, cui certis A*
diebus, humanis quoq. hostijs litare fas habent.

Apud Græcos, & Romanos in compitis Ciuitatum.
statuas ei erigebant. Herod. lib. 2. *Vt Mercurij statuam*
facerent porrecta cum veretra. Plutarch. de præcept. Rei-
publicæ gerendæ. *Eam ob causam Mercurium seniores si-*
ne manibus, & pedibus rigente fascino fingunt; eo quod
omnem rem sermone sine manibus conficiant. Idem.
apud Macrob. lib. 1. saturnal. cap. 19. *Vocatæ sunt hæ*
statuæ Hermæ: eo quod Latini Mercurium sermonis, &
nunciorum Deum fecerunt. Hinc Alciatus Emblem. 98.

Vt sphaera Fortuna, Cubo sic infidet Hermes,
Artibus hic varijs, casibus illa præest.

B

Aduersus vim fortuna est ars facta, sed artis
Cum fortuna mala est, saepe requirit opem.
Festus Pomp. lib. 5. de huiusmodi statua. *Cyllenius Mer-*
curius dictus est, quod omnem rem sermone sine mani-
bus conficiat, quibus partibus corporis qui carent, Cyлле-
nos vocant.

Materia harum statuarum, vel lignum, vel marmor,
vt ex Iuuenale, vel Lapis vt ex Heliodoro. Scholiastes
eiusdem Iuuenalis ad Satyr. 8. *Hermes effigies æneæ,*
aut marmoreæ sine manibus, quales videmus in Circo,
Hermes Athenienses ante Ianuas pro Religione posi-
tos habuere.

C

Plures fuere Mercurii, inter quos Trismegistus ab
Aegyptiis in veneratione habitus.

Mineræ, sicuti & Mercurio erigebatur Ara commu-
nis; immo, & vtrumque numen in eadem statua, quæ ob
id Hermathea dicta est; ac si dicas Mercurio Mineruam:
Hæc in Academia suæ Villæ Tusculanæ posuit Cicero;
vt, cū illa omnibus omnino Gymnasiis præesset, illic elo-
quentiæ parens, ac moderator doctrinæ esset. Turnebus
lib. 8. cap. 14.

Bellis præerat Ouid. 5. Fast. Ensisbus exertis bellica leta
Dea

A *Dea est.* Statius lib. 4. *Regina bellorum virago.*

Erat & Lanificijs præposita; Quam telam orditam esse, & colorasse perhibent, Ouid. 6. *Metamorf. fabul.* prima Idem lib. 1. *de Arte amandi.*

Quid facis Aeacide? non sunt tua manera lana?

Tu titulos alia Palladis arte pete.

Valerius Flaccus Argonaut. lib. 3.

Dat pietas auro, atq. ardentes murice vestes,

Quas rapuit telis formosa vocantibus Austris

Hypsiphile.

Oliuæ quoq. inuentricem, & fabricæ multarum artium repertricem; ideoq. illi vulgo Opifices applicant.

B Præterea, quia sapientia in capite dicitur esse hominis, & Minerua de capite Iouis nata fingitur, ideoq. sensus sapientis, qui inuenit omnia, in capite est.

Minerua, ut inquit Cicero dicta est à minuendo, vel minando, quia prudentiæ Dea sit, & Belli; Mineruam vult Arnobius esse dictam, quasi Memineruam, quia eadem sit, quod memoria; & ideo de Capite Iouis nata fingitur. Pallas etiam dicitur, vel à Pallante Gigante occiso, ut scribit Seruius, vel quod in Pallante palude sit orta.

C Fuit à Pompeio Magno delubrum Mineruæ consecratum confecto Bello annorum 30. de quo Plinius lib. 7. cap. 26. in quo fuit etiam breuiarium rerum gestarum à Pompeio. Fuit in Vrbe Roma Mineruæ siue Palladis Auentinæ templum, de quo Ouid. 6. *Fast.* & alii.

De Aesculapio. Cap. VII.

B

C

AESCULAPIVS non sine flagitio Apollinis natus, non aliud diuinis honoribus dignum fecit, nisi quod sanauit Hyppolitum; mortem sane habuit celebriorem, quia à Deo meruit fulminari. Hinc sanctus Cyprianus de Idololatriæ vanitate, ait: *Aesculapius, ut in Deum surgat, fulminatur: Hercules, ut hominem exuat, oseeis ignibus concrepatur.* Hunc Tarquinius de
Illu-

A Illuſtribus viris ait incertis parentibus natum, expoſitū, & à venatoribus inuentum, canino lacte nutritum, Chironi traditum didiciſſe Medicinam; fuiſſe autem Meſſenium, ſed Epidauri moratum.

Romæ coli cœpit, cum Q. Fabio, & Iunio Bruto Scæua Coſſ. ingens peſtilentia urbem & agros vaſtauit: Li- bri Sibyllini aditi quæſitum quis nam finis? aut quod remedium eius mali à Diis daretur, inuentumque in li- bris Aſculapium ab Epidauro Romam accerſendum, quod paulò poſt factum: Miſſi enim Legati Epidau- rū, & ab incolis benigniſſimè accepti, & in Templum Ae- ſculapii perducti; Anguem quem Epidauri pro Aſcula- pio coluerant, ſponte ad Romanorum Nauem pergen- tem, Romam vexerunt, ibique Templo condito colue- runt; ſcribunt hiftoriam Val. Maximus, prolixè Liuius lib. 10. & Florus in epitom. lib. 11. Ouidius lib. 13. Me- ramor. & alii.

Templum ei Romæ conditum in Inſula Tiberina; cuius rationem reddit Plutarchus problem. 94. quod ægro- ti à Medicis maximè ſubſtententur.

Refert Baronius in anno 145. & ibi Spondanus num. 6. & 7. tempore Antonini Pii, de Serpente tanquam Aſculapio palam expoſito, & oracula eius nomine con- fiſta per Alexandrum ex Schola Tyanæi Magum, & in- cantatorem; nec non ab eodem Serpente nomine Ae- ſculapii facta Romæ miracula; & hæc omnes conſentiunt eiufdem generis fuiſſe cum illis, quæ olim à Veſpaſiano, & poſtea ab Hadriano facta fuere.

Venantius Fortunatus Epifcopus Piſtauienſis, Ce- drenus, Methaſtaſtes in Silueſtro, & alii, præter acta ia, aliquibus ſupradictis deprauata referunt de Dracone in ſpecu morante, & lethali alitu homines enecante, quem Sanctus Pontifex Silueſter obſignatis ianuis æreis ſigno Crucis, quibus ſpecus claudebatur, perpetuo ergaſtulo mancipariſ.

Hunc

Hunc Draconem, seu Serpentem apud Romanos sacrosanctum fuisse testatur Plinius lib. 29. cap. 4. quem, allatum ex Epidauro tot intercurrentibus sæculis suo tempore fuisse superstitem tradit; vulgoque in domibus pastum esse; ac nisi incendiis semina eorum exulta fuissent, non potuissent fecunditati serpentis resistere. A

Sanè quidem eius Colubri, quem Romani colerent, cellam fuisse ad extinctionem superstitionis obsignatam à Sancto Siluestro perfacile est creditu; cum posthac nulla penitus eius extet memoria; nisi quod Gentiles Deo suo carere nolentes, quem farnè extinctum noissent, ex ligno aliaue materia alium fabricarunt, gladium ore gestantem, oculis rutilantibus gemmis metuendum, ac terribilem; eidemq. pariter in spem collocato deuotas Virgines floribus exornatas eo modo in sacrificium offerebant, quatenus inscias munera deferentes gradum scalæ, quo tegebatur fraus, contingentes, impetus venientis gladii perimeret, quod sic mansit vsque ad Honorii Imperatorem; cum iterum per sanctum Monachum impostura detecta, ipsoque confraeto serpente, caruere penitus superstitionis alumni Auito Deo: rem gestam sanctus Prosper de prædic. par. 3. quæ accidit Romæ suo tempore, narrat, de qua etiam Baronius anno 324. n. 97. & seq. & Spondanus anno 315. n. 8. & seq. B

Post hæc à me scripta, cum Dominus Octavius Tronsarellus exhibuisset mihi è suo Museo figuram Aesculapii ex albo marmore cubitali, quam hic delineatam apposui: voluit & ipse quoque Dominus Octavius, ut est ipse eruditissimus, & locupletissimus omnium antiquitatum, hæc infra notata supra dictam Aesculapii figuram mihi consignare, quæ ad verbum extant transumpta. C

Domini Octauii Tronsarelli in eiusdem Aesculapii figuram Enarratio.

Bonum omen: Aesculapium Medicinæ artis parentem

- A**tem, salutisq. datorem in medium affero. Deus hic apud Ethnicos filius Apollinis fuit, qui & Aesclepius in Homericoverſu dicitur; quē apud Theodoricum Cirenſem Acciaiolus ſic vertit. *Huius homini Pater eſt Aſclepius, arte medendi clarus*: Omnes prægrandem illi appingunt Serpentem & huiusce rei cauſam, ut fabuloſē, ita variē exponunt. Fertur quidam ex antiquis Sacerdotibus, ut ex Natali Comite Mytol lib. 4. habemus, serpentem perexiguū in ouum vacuum corniculæ incluſiſſe, ceraque ſtudioſē oblitum in luto, quodā in loco occultaffe, mox ara inſtructa populum in concionem ad eum locum aduocaſſe, cum nunciaret omnibus palam, ſe Deum eſſe oſtenſurum. Poſt concionem incognitis quibuſdā vocibus uſus, Apollinem & Aesculapium inuocauit, ut dexter ac felix illi Ciuitati accederet; deinde phialam aquam hauriens in profundum demerſa, ouum illud vna cœpit, quod præſentibus multis fregit, pullumque recentem ſerpentis inueniens, cunctos homines in admirationem rei induxit. Poſtea vero ſerpentem inſignis magnitudinis paucis diebus elapſis in loco ſubofcuro oſtēdens artiſticioſē ſe mouentem, illud ita creuiſſe aiebat, ac Deum eſſe Aesculapium Apollinis filium. Hic Apīus ab initio dictus eſt, verum quia Aſclen quemdam Epidauri Tyrannum ſanauit, vtroque nomine coniuncto.
- C** Aesculapius; & ab Homero, ut ſupra memini, Aſclepius appellatus eſt. Inde verdē ſerpentes in eius tutela crediti ſunt: eò interim virtus Aesculapij proceſſit, ut mortuos in lucem reddere poſſe crederetur. Glaucus interim Minois Cretæ Regis filius, cum murem inſequeretur, in dolium mellis cecidit, atque ibi ſuffocatus eſt; hunc ubi Pater Minos quæreret, neq. vſpiam inueniret, Aesculapium precatus, ut filium in lucem redderet, vitæq. reſtitueret, cumque hoc illi fortē impoſſibile videretur, & hoc tam ingens opus aggredi rentur, à Minoe tandem carcere detentus, ſpeluncisq. abditus, & vi coactus fuit.

fuit. Hic dum maximo agitabatur dolore, nec vlla ef- **A**
 set fugæ ratio, forte accidit, vt serpentem ante pedes se
 se conglobantem viderit; & forte suæ vitæ insidiantem
 nouerit; hic baculo, quo cogitabundus innixus erat, ser-
 pentem enecauit, tum alter serpens ad mortuum socium
 illico accedens, herbam quandam attulit, qua tacta ser-
 pens ille reuixit. Hanc herbam statim Aesculapius Gla-
 uco imposuit; & ita Regis filiū in vitam reuocauit. Hinc
 mos fuit Aesculapio baculum gestandi, cui serpens in
 tortis spiris circumuolutus esset, vt in plurimis huiusce
 Dei simulacris videre est; Verum vt in Pierio lib. 16.
 Hieroglyph. cap. 1. habemus, ipse dicit fuisse statuas
 Aesculapii, per cuius non baculum, sed crura, & genua **B**
 serpens flexuosis voluminibus præsertim Romæ implica-
 retur, salubritatisque Deus hoc insigni decoratus esset:
 Serpens enim quid est aliud, nisi ingēti numismatum te-
 stimonio Salutis symbolum, & Hieroglyphica nota: nam
 multa in humanum genus remedia ex serpentibus pro-
 cedunt. Isigonus apud Indos memorat, Cirnos cente-
 nis quadragenis annis viuere, quia viperinis carnibus a-
 luntur; & Tertullianus inquit, tantam in se Ceruo vi-
 uacitatem quippe, quod ipse ætatis suæ arbiter serpente
 passus, veneno augefcit in iuuentutem.

Dextera Poculum tenet Aesculapius; sic & Salus **C**
 pateram porrigit: medicamentorum enim potionibus
 diluuntur morbi, infectisque membris ægritudo abster-
 gitur, & corporis vigor renouatur, pharmacisque vita
 conbibitur.

Porro ad pedes huius numinis bene se se habet Aquila,
 & ægotantium Deum comitatur; nam ipsa erga fi-
 lios, si quando illis ægotare contingat, magnæ sedulita-
 tis officio vtitur, & cum ob stomachi debilitatem cibum
 concoquere nequeant, illa sanguinem è præda exuctum,
 oreque haustum suo in os pullorum immittit, leuique
 ac digesto facillè recreat cibo, qui fracti morbo difficilli-
 mum

- A** mum concoquere non valerent . Aquila magno aciei acumine oculos fixè in Solem erigit, lucisq. æternæ radios haurit. Non tangitur fulmine, & quod templis non parcat, Aquilas veretur . Paucissimis morbis obnoxia est . Quinimo *animalium est valentissima*, vt inquit Aldrouand. lib. 1. Ornithol. De Aquila pag. 17. omniumque præterea auium (reiecto explosoque fabuloso Fœnice, quem sexcentos & sexaginta annis viuere vulgus nugatur) viuacissimam esse peripetum est, mortisq. laus ac terramenta adeo abhorrens, vt nec ipsa cadaverum exanima corpora tangat, vt pag. 34. & 40. idem Aldrou. lib. 1. Ornithol. asserit. Immo ipse Aquilæ conspectus salutem nobis auspicatur: Nam Deioraro regi omnia frè auguria captanti, cum Aquila visa fuit, continuit se ab eo recto, quod sequenti nocte conuulsus refert Valer. Max. lib. 1. cap. 4. de Ominibus, & ita salutis ruciam periclitanti se fecit. Sic apud Plurarch. in Paralell. Helenam iã iam sacrificandam Aquila singulari beneficio à morte subripuit; pariq; nodo Valeria Luparia virgo sacrificio fortè destinata ab hac aue liberatur, Ab eaq. agricola præseruatur apud Aelianũ lib. 17. cap. 37. & non minus memorabili exemplo apud eundem lib. 12. cap. 21. ab Aquila infans, cui nomen postea Tilgamus impositum fuit, seruatus est. Quin & ipsa, quamquam mortua, in vsum medicinæ se valdè parat, vt latè habet idem Aldrouand. lib. primo Ornithol. pag. 75. si fortè morieam dicimus, de qua psalm. 102. habemus *Renouabitur vt Aquila iuuentus tua.* quæ verba D. Hieron. irà dilucidat. *Aquilam, ubi senuerit, pennis supra modum grauari, ideoque fontem ab ea queri, cuius aspersine pennas egerat, quibus leuata calorem intra se colligit, sanarique tum primum oculos, mox ab immerfatione in iuuentutem redire.* & S. August. eodem in loco *impulsam naturæ vicollidere rostrum ad petram, cuius attritu excussa ea parte, quæ redundabat, ad cibum redire, atq. ita ex eo senio reparari, vt omnino iuuenescere videatur.*

R tur

sur. Huius autem Aquilæ imago à dextero Aesculapii A latere iure, hoc est foeliciter, posita est. Xenophon. ita de Cyro Persarum Rege lib. 2. de Pedia Cyri *Aquila dextera apparens, itineris dux facta, Deos, Heroes quoque procati terram colentes Persidem, ut se propitijs iuarent, ac milites, ita fines superarunt.* & de eodẽ paulo ulterius hæc habet. *Aquila autem volans dextra leporem despiciens in fugientem irruit, & percussit; Augurium igitur Cyrus cum capisset, latatus est, tum Iouem regem adorauit, dixitque ad presentes. Venatio quidem pulchra est futura.*

In sinistra autem Aesculapii parte, Arietis caput flexis cornibus insculptum est, & aptè quidem Aries Aesculapio apponitur Symbolum conseruatricis naturæ: Vnde in nũmo Gallieni Imperatoris Aries impressus cernitur, addita inscriptione *Ioui Conseruatori*; & in altero Saloninæ nummo Aries habetur cum his notis, *Ammoni Conseruatori*, Ammon autem in Lybia erat Iuppiter arietinis cornibus, qui laboranti, & sitienti exercitui amantissimo fonte robur, & salutem attulit (& vt habemus in Laberio) quemadmodum Latini Iouem, sic Aegyptii Ammonem salutis Deum agnouerunt, colueruntque; unde apud eosdem Aegyptios in more positum fuit; cum se quisque inuicem compellebat, Ammonis nomine salutem auspicari. Sic & Aesculapio salutis Deo Aries intortis cornibus merito apponitur. *Arietina* C quippe carnis & iuniores minus humidi, minusq. viscosi sunt, & cara Arietum Agnina, & Ouilla præfertur; se benè concoquantur laudabilem, & copiosum sanguinem generant, maxime castratorum; est enim calida, & humida temperatè, & eandem ob causam boni saporis. Bellonius lib. 3. Obseru. 46. & sic ægrotantium saluti maximè consulit. Addam etiam Arietis signum in coelo expellendis malorum affectibus incunte vere ab omnibus obseruandum. Albumanfor in suo introductorio lib. 2. cap. 5. *Calidum inquit temperatum est principium generationis, & motus animatorum; frigidum autem con-*

A *ma principium corruptionis, & diminutionis rerum; idcirco iuste ab Ariete sumpsit Zodiacus principium; cum enim Sol Arietem perambulat, accedit tempus temperatè calidum, & incipiunt res generari, augmentari, & renouari. Quidius primo fastorum.*

Omnia tunc florent, tunc est noua temporis ætas.

Et noua de grauidopalmis egemma tumet.

Sic in nostro Aesculapio salutis Deo perspicimus prægrandem serpentem, qui illi membra circumligat; sinistra baculum, dextera poculum tenet, à dextra Aquilam, à sinistra Arietis Caput exculprum habet; & non tam ægris, quàm eruditis se doctum ostendit.

De Hercule. Cap. VIII.

Herculem Iouis, & Alcmenæ aiunt fuisse filiū, qui ob fortitudinem, & gloriam Ethnicis creditus est inter Deos relatus: quamuis Cicero libro tertio de Natura Deorum lex memoret fuisse Hercules, tamen prædicto ex Alcmena, & Ioue aliorum res præclare gestas communiter ascribunt. Herodotus inquit, Herculem vnum ex duodecim Diis Aegyptiorum fuisse, Græcosque ab Aegyptiis hoc nomen mutuatos, indidisse filio Amphitrionis. Quo fa-

ctum est, vt licet plurimi fuerint Hercules, qui variis temporibus floruerunt omnes heroica virtute, rerumque gestarum magnitudine insignes; tamen huic vni reliquorum omnium labores, & res strenuè gestæ tribuntur, vt est videre apud Diodorum Siculum, & alios.

Lactantius Firmianus lib. 1. cap. 9. De falsa Religio.

ne inquit de prædicto Hercule, qui ob virtutem clarif- **A**
 simus inter Deos habetur: Non ne orbem terræ, quem
 peragrasse, & expurgasse narratur, stupris, libidinibus,
 adulteriis inquinavit? Nec mirum cum adulterio esset
 genitus Alcmenæ. Quid tandem in eo po- u- it esse diui-
 ni, qui suis ipse vitiis mancipatus, & mares, & scæminas
 contra omnes leges infamia, dedecore, flagitio affecit?
 sed nec illa quæ gessit mirabilia talia iudi- anda sunt, vt
 virtutibus diuinis tribuenda videantur: si Leonem,
 aprumque superauit, si aues sagittis deiecit, si equos se-
 roces cum Dominis interemit, & similia: opera sunt hæc
 fortis viri, hominis tamen, & hæc quæ vicæ fragilia, &
 mortalia fuere. At animam vincere, iracundiam cohi- **B**
 bere fortissimi est, quæ ille nec fecit vnquam, nec po-
 tuit: ex quo fit, vt ille solus Vir fortis debeat iudicari,
 qui temperans est, & moderatus, & iustus. Nam illud
 quidem nemo negabit, Herculem non tantû Euristheo
 seruisse Regi, sed etiam impudicæ mulieri Omphalæ, quæ
 illum vestibus suis indutum sedere ad pedes suos iube-
 bat, pensa facientem: detestabilis turpitudò, sed tanti
 erat voluptas. Navigauit ergo cum Argonautis, ex-
 pugnavitque Troiã, ira percitus in Laomedontē ob ne-
 gatam sibi pro filiæ salute mercedem. Idem furore, &
 insania percitus vxorem suam cum liberis interemit:
 Hunc homines Deū putant, sed Philoctetes eius hæres **C**
 non putauit, qui facces supposuit aratro, qui artus eius
 & neruos cremari, & dissolui vidit, qui ossa eius, cine-
 res in Oeta monte sepeliuit, pro quo munere sagittas
 eius accepit.

Sed quamuis Lactantius Herculem lasciuientem
 supponat, vt diximus nihilominus, quoniam ex mæa an-
 tiqua metalli figura eundem Herculem hic effigiatū
 proposui, qui sinistra clauam erectam tenet, dextera ve-
 rò pudenda comprimit: quasi hoc nobis velit indicare,
 quod ipse met dum sinistra manu clauam erectam tenēs
 fortia heroice gerit; dextera tamen, vt quid difficilius
 venereos

A venereos appetitus cohibeat, ac refrænet. Pierius Valerianus hieroglyphicorum lib. 34. cap. 36. inquit cum Aegyptij sacerdotes genitalis viri manu cohibitum pingebant, hominis continentiam eo gestu describebant; hinc illud Virgilij ex Lactantio.

Vina sedit sedens, natis Venerum almarandis

Serviat, hos fines transgisse nocet.

Hinc aliqui in hoc fortes fuere, qui potius excastrari voluerint, quam illicito coitu contaminari, de cuius facti fide quære Cyprianus, & Origenes. Præcipuum autem illud in Christianorum institutis præceptum ponit Eusebius, *Ventrem, quæque sub ventre sunt, coercenda esse*.

B Sane Anacharsis Scythia, ut refert Laetius in eius vita, conuiuio acceptus apud Solonem, ita mox decubuit compositus, ut vna manu pudenda, altera vero os obfignaret, palma ad id appressa, daturus quippe per huiusmodi gestum continentiae, atque silentij monumenta: eam vero toto vitæ tempore continentiam à delicijs omnibus alienam sequutus est Anacharsis: quare statuis eius inscriptum erat, *Linguam, ventrem, mentulam, compeſce*: nam ille nimirum ante omnes probus est, qui tribus his sibi egregie temperarit. Neque parvam huius continentiae laudem meruisse videtur Alexander Maecius, cui adhuc iuueni, cum puella, noctis bona

C parte peracta deducta esset, ut cum eo dormiret, quærenti Regi tarditatis causam, respondit illa, expectasse se, donec mantus cubitum irret: commoratus Alexander ministros acriter obiurgauit inquit, *Reducite hanc; parum enim absuit, quin vestra culpa factus fuero adulter*. Qui & captiuas Darij puellas quanta integritate seruauerit, ignorat nemo: exempla hæc adolescens feruore feruidus, delicijs affluens, adulatoribus undique circumseptus, sponte præstitit, ut nos qui monitis dubio procul famulioribus eruditi sumus, aliquando cogere et abesse.

De

De Baccho, seu Libero.

Cap. IX.

LIBERI cognomen Baccho impositum, quod Vindex, & assertor Libertatis, & à Civitatibus erecta illi in foro statua colebatur; is enim liberas fecit Beotiae Civitates; & primus triumphavit Scoliaſt. Iuvenalis ad satyr. 14.

Inter Deos antiquorum nullus est, quem tam diversis nominibus antiquitas insignierit: unde magnam partem eorundem cognominum complexus est Ouid. 4. B Metamor. his verbis.

*Thuraq dant, Bacchumq. vocant, Bromiumq. Lyeumq.
Ignigenamq. satumq. iterum, solumq. Bimarem
Additur his Nyseus, indetonsusq. Thyonens,
Et cum Lenæo genialis confitor vva,
Nycteliusq; parens, Eleleusq. & Iacchus, & Euan,
Et quæ præterea per Graias plurima gentes
Nomina Liber habes.*

Anſon. Epigramm. 28. & 29. & Elias Vinetus eleganter ibidem.

*Orgya me Bacchum vocant.
Oſyrim Aegyptus putat.
Myſta Phanacem nominant.
Dionyſſon Indi exiſtimant.
Romana ſacra liberum.
Arabica gens Adoneum,
Lucaniacus Pentheum.*

Receptius tamen illi erat in ſacris Euius Virg. 7. Aenid.
Euoe Bacche fremens.

& Sidon. Apoll. Carm. 22.

*Forte ſagittiferas Euan populatus Amyclas.
Vitiſer, ſeu vini inuentor Abbas Viſpergenſis in Croni-
co, Hoc tempore Dionyſſus, qui & Liber Pater vitem
dicitur*

A dicitur ostendisse hospiti suo in Attica terra: Tibull. lib. 2. eleg. 3.

At tu Bacche tener iucunda confisor uua.

Tu quoq. deuotos Bacche relinque lacus.

Lactantius Firmianus lib. 1. de fals. Relig. cap. 10. refert Liberum Patrem in senatu Deorum summæ fuisse auctoritatis; quia præter Iouem solus omnium triumphauit, exercitum duxit, Indos debellauit; sed inuictus ille Imperator Maximus ob amorem, & libidinem turpissimè victus est: nactus enim Diam, nactus est impudicam mulierem in littore, atque illam Patris prodiatricem, fratris interemptricem, ab alio relictam, & repudiatam, in coniugium sibi vendicauit, & Liberam fecit, & cum ea pariter ascendit in Coelum. Neminem credo audiuisse vnquam obscœnitatem similem, quam de hoc non dicam Deo; sed infami & spurcissimo monstro refert Arnobius circa medium 5. libri aduersus Gentes ad quem remitto Lectorem, ne castas illius aures offendam.

Depingebatur Bacchus, refert Iul. Hygin. fabul. 225. *Pectore nudo, muliebri, capite cornuto, vitibusque coronato, Tigridi inequitans, manu dextera racemum protendebat, sinistra poculum, ut etiam scribit Phornutus de Nat. Deorum.*

C Poculum illud è cornu Bouis. Nonius Dionysiacon lib. 12. *Et poculum curuum habuit bouis cornu*, Arnob. lib. 5. ad finem *Mercurius Pinnatus, Aesculapius baculo Ceres Mammiis cum grandibus, at in Liberi dextera pendens potorius cantharus.*

Tigridem ei sacrauit, quod feracissima quæque pectora vino domentur. Marialis lib. 8. Epigr. 26. Ouid. 1. Amor eleg. 2. & Silius Italicus lib. 17. belli Punic.

Qualis odoratis descendens Liber ab Indis

Egit pampineos frænata Tigride currus,
& Claudian. de 4. Honori consulatu,
Irens blande sub vincula Tigres.

Thyrsum

Tbyrtum autem in eius sacrificiis receptum; idest Hæstam hedera inuolutam, quam exercitus eius in India ad decipiendos rudes Indorum animos, belloque indomitos gestauit. Virg. 6. Æneid. Tacitus. 11. annal. de Agrippina loquens *Ipsa crine fluxo: tbyrtum quatens.* A

Sacra eius, seu mysteria nocturna: erant, & facibus accensis per urbem discurrebant, crateres vino plenos statuentes, neque quicquid turpitudinis, scelerumque vino, & nocte luadentibus omittebatur D. August. de Ciuit. Dei lib. 18. cap. 13. & Prudentius lib. 1. in Symmachum.

Quod & ebria iam tunc

Ante oculos Regis Satyrorum insania fecit; B

Et fecisse reor Stimulis fustalibus actas

Menadas inflāante mero, in scelus omne rotatas.

Veteres, ut ostenderent quantum Bacchi, Priapique Numina inter se consentiant, immo potius vnum amborum esse numen; in Bacchanalibus ex collo membri virilis figuram suspensam gestabant: hanc phallum appellabant ex ficulneo ligno dolatum; sed apud Suidam legitur ex Corio rubro, hanc imaginem olim imprefam fuisse, quam inter Coxas suspendebant, per Urbem discurrentes, cum Bacchanalia celebrarent. Car-tarius de Diis antiquorum, ubi de Baccho & Priapo fol. mihi. 295.

In Cistis sacra hæc condita erant, & singulis tribus annis excitabantur magno totius Grætiæ concursu Seneca in Hercule Oetæo act. 2. in Choro. C

Nos Cadmeis orgia ferre

Tecum solita condita Cistis,

Cum iam pulso steterit bruma

Tertio Soles euocat æstas.

in quem locum multa congestit Antonius de Rio.

Incunte igitur Vere Orgia celebrata noctu unde & Bacchus Nyctæus dictus; Seruius ad versic. 302. *Æneid. Lib. 1. sacra tertio quoque anno innotabantur:*
Junc

A *sanctiendum Orgya apud Græcos dici sacra omnia, sicut apud Latinos Ceramonia dicuntur; sed iam abusue Sacra Liberi Orgya vocantur, vel a furore, vel a motibus nocturnis, quod nocte celebrarentur: unde & ipsa sacra Nyctelia dicebantur, quæ Populus exclusit causa turpitudinis. hinc Quidam lib. 1. de Arte Amandi.*

*Nycteliumq. Patrem, nocturna; sacra precare,
Ne iubeant capiti vina nocere tuo.*

Lubet referre in proposito ad cognitionem Antiquitatis extare hic in Agro Romano extra Portam Coeli montanâ, seu Lateranensê Rudera quamvis à terra elevata; tamen ab eadem terra desuper obruta, instar parui Collis, ac etiam intus vacua ex fistili lapide faris eleganter constructa, & adhuc bene servata sub dominio Illustriss. & Reuerendiss. D. M. Antonij Cuccini Episc. Anglonen. antiquitatû, ac diuersarum scientiarum, eruditissimi; Ad locum prædictum memini cum ego adduxissem fel. record. Cardinalem à Balneo vna cum Claudio Mouneterio Antiquario Emin. Cardinalis. F. Barbarini; & cum ibi esset sermo inter illos de prædicto loco. dixerunt indubitanter, quod propter obscuritatem, ac etiam subrus terram tantam. ædificii molem ad aliud non fuisse extructam, quam ut in ea præfata Orgya, seu sacrificia in honorem Bacchi, seu Deorum Infernalium celebrarentur.

Hinc summo iure Bacchus, quamvis inter Deos Consentes ab omnibus cultus, tamen Scythæ non admiserunt Dionysiaca sacra. Quod nefas ducerent Deum colere, qui ad insaniam adigeret. Herodot. lib 4 Roma etiam eiectus testimonio Tertuliani in Apologetico cap. 6. *Etiâ circa Deos vestros; quæ perfectè decreuerunt Patres vestri, idem vos obsequantissimi reseratis: Liberum Patrem cum Mysteriis Consules, Senatus auctoritate, non modo Verbe, sed uniuersa Italia eliminaverunt. Quæ ille hausit à Cicerone 2. de legibus. Quid ergo ages Iacchus, Eumolpidaque nostri, & augusta illa My-*

S steria,

*sacra, siquidem sacra nocturna tollimus? non enim popu-
la Romano, sed omnibus bonis, firmisque Populis leges A-
damus.*

Effet hic etiam habendus sermo, quales Baccho fue-
rint Comites, seu Ministri; nempe Sileni, Satyri, Bac-
chæ, Lenæ, Thye, Mimaliones, Naides, Tytiri, Nym-
phæ; sed de his omnibus, & aliis similibus vide Rosi-
num antiquitatum Romanarum lib. 2. cap. 11. & alios.

De Terminis. Cap. X.

NVMA Pompilius Romanorum Rex, cum publicum
agrum Populi Romani, & Priuatum certis limiti-
bus, terminisque definiuisset, Sacellum erexisse Ter-
mino Deo traditur in Colle Tarpeio, cui animatum ni-
hil sacrificaretur, sed Liba tantum, pultes, & frugum,
primitiæ Dionysius Alicarn. lib. 2. Quod si quis occu-
pauisset, aut transulisset sacrum, cum esse Dei Lega-
reum statuit, ita ut volenti eum occideret, tanquam sacrile-
gium, & securitas adesset, & pollutionis expiatio: Sa-
xum verò fuit hic Deus, vnde & termini agrorum pu-
blicorum, & priuatorum tales fuerunt, licet, & postea
stipes, & arbor, & tegula etiam pro termino posita.

D. August. lib. 4. de Ciuitate Dei, cap. 23. recitat
fabulam, cum Rex, inquit Tarquinius Priscus Capito-
lium fabricare vellet, eumque locum, qui ei dignior,
apriorque videbarur a Dijs alienis cerneret præocu-
patum, non audens aliquid facere contra eorum arbi-
trium, & credens eo tanto numini, suoque Principi
voluntate cessuros, quia multi erant illic, vbi Capito-
lium est, per augurium quæsiuit, vtrum cedere vellent
Ioui, ac locum illum concedere? omnes cesserunt præ-
ter Martem, Iunentam, & Terminum, atque ideo Ca-
pitoliū

A pitolium sic constructum est, ut isti quoque intus essent. Mars autem cedere noluit, nam bellorum viribus domituri erant Romani totum terrarum orbem, & spolia hostium in Martis honorem relaturi: Terminus vero, & Iuventas cedere noluerunt, quod Romani in omen traxere, fore ut nunquam termini urbis mouerentur, nec unquam iuuenilis vigor deesset. De Roma Martialium bellorum triumphatrice, hæc Virgil. lib. 6.

Super & Garamantas, & Indos

Proferet Imperium

Et de termino, & iuuenta:

Imperium sine fine dedit.

B Facto Iouis templo, foramen fuit relictum in tecto supra ipsum Terminum, ut libero Cœlo terminus frueretur. Sed de ijs, & alijs, vide Gyraldum de Dijs Gentium, syntagm. 1. fol. 43. & syntagm. 17. fol. 527. ac etiam Rosinum antiquit. Roman. lib. 2. cap. 20. ubi Paralipomena.

De Siluano. Cap. XI.

C ATTULIMVS hic tabulam effigiatam ex lapide albo duorum circiter palmorum, tum latitudinis, tum altitudinis, quam ego in meo Musæo libens detineo, Silvanum repræsentat, cui à priscis illis hunc fuisse pro voto dicatum constat ex eiusdem litteris in calce.

De hoc ipsomet Marmore meo meminit Grutherus in suis inscriptionibus his verbis.

Stat hic Siluanus inter Quercum, &
 Palmam, altera manu falcem puratoriam
 habens, altera ramum, cuius extremo
 nescio, an Nux Pinea emineat.

A dextris, ad altare tibicen canit ad-
 stantibus duobus alijs.

A sinistris, duo item adstant, quorum hic
 nescio, quid vasculi vtraque manu
 capiti impositum sustentat: ille
 Porcam ducit ad tergum vittatam.
 Subscribitur.

B

SACRVM SANCTO.SILVANO.AVG.VOTO.
 SVSC. EX. VISV.

Reuerendissimus Iacobus Philippus Tomasius Epi-
 scopus Aemoniensis in eruditissimo suo opere de Do-
 narijs hunc ipsum meum Silvanum concinne delinea-
 tum representavit, & elogium de eo doctè composuit.

Silvani à siluis, vbi versabantur, denominati sunt. C
 Silvanus Cyparissum puerum amasse perhibetur: Puer
 hic Cyparissus mansuetissimam Ceruam habebat, quam
 cum Silvanus ignarus occidisset, puer est dolore ex-
 tinctus, quem Deus amator in Cupressum arborem
 eius nominis vertit. Et eam pro solatio portasse dicitur:
 hinc Poeta in Georg.

Et teneram ab radice ferens Siluane Cupressum.
 Vnde Silvanus in meo marmore habet Cupressum in
 manibus, & à dextra illius extet Cerua.

Hanc ita fabulam Seruius in Georgicis. In Aeneide
 vero super hos versus.

Silvano

A

*Silvano fama est veteres sacrasse Pelasgos**Aruorum, Pecorumque Deo, lucumque, diemque*

Sic scribit : Publica Coeremoniarum opinio hoc habet, Pecorum, & agrorum Deum esse Silvanum, &c. Est apud Aelianum de Histor. animalium, Cratin Sybaritan concubuisse cum Capra, & inde natum puerum, qui Caprina haberet ciura, & humanam faciem, qui fuerit in Deorum numerum relatus, & Silvanus Deus appellatus; Scribit de eodem Sylvano D. August. lib. 6. & lib. 15. de Ciuit. Dei.

Hunc Agricola, vt aruorum, & finium Dominum colebant; Ciues vt Matronalis pudicitiae insidiatorem, omnes vero vt coniugij conseruatorem. Et laetè Geraldus in historia Deorum, syntagm. 15. Plura mihi essent dicenda, quae ob reuerentiam praedicti Reuerendissimi Tomafioi, qui doctissime scripsit in meam figuram, missa facio.

Mos fuit apud antiquos Silvano apponere titulum Sancti; iratè illi peculiaris sit, & Aldus Manutius Pauli filius in sua Orthographia quatuor recenseat Syluani inscriptiones hoc titulo Sancti insignitas, quorum postrema mentionem facit Agricola Dei.

SILVANO SANCTO

C

SACRVM

M. FL. VALENS

MIL. COH. X. PR.

7. AGRICOL. VOT.

S. L. M.

Cioè, soluit lubens merito.

De

De Priapo. Cap. XII.

PRIAPVS Deus est naturalis membri, & sobolis, ac prolis. Diodorus Priapum Græci, Hircum Aegyptij propter eam corporis partem, a qua sit omnium ortus, inter Deos retulisse traduntur: Vel quia dictum animal post septimum diem ab ortu ad Coitum sit idoneus, ad quem semper sit paratus; Cartarius de Dijs antiquorum, vbi de Baccho, & Priapo in fine fol. B mihiz 97.

Refert Seruius, quod Priapus fuit è Ciuitate Lampſaco Hellesponti, è qua pulsus propter Virilis membri magnitudinem, postea in Deorum numerum receptus, meruit numen esse Hortorum, Virg. 4. Georg.

*Et Custos furum, atque auium cum falce saligna
Hellespontiaci seruet tutela Priapi.*

De hoc etiam Horatius.

Nam fures dextra coerces,

Obscenoque ruber porrectus ba Inguine Palus.

Phallus, ac etiam Ithyphallus vocatur, & Veretrum significat, quæ è collo propendebant. Dio in sacris Aegyptiorum pudendum Osiridis Phallum vocauit; Et in eius memoriam cubitales statuæ factæ eodem nomine dicebantur, quæ præcinente tybia circumferebantur; Item ponebatur Ithyphallus in hortis propter generationem, vbertatemque eorum; ijs enim præesse dicitur propter fecunditatem, cuius ipse symbolum putabatur. De quibus Gyraldus in historia Deorum de Priapo, syntagm. 8. Cartarius vbi supra. Hinc Columella in Carmine de Hortis.

. . . Sed truncum fatæ dolatum

Arboris antiquæ nomen venerare Ithyballi,

Horatius

C

A Horatius in sermone de Priapo.

*Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum,
 Cum faber incertus scamnum faceret, ne Priapum,
 Maluit esse Deum: Deus inde ego furum, auiumque
 Maxima formido: Nam fures dextra coercet,
 Obscenoque ruber porrectus ab inguine palus.
 Ast importunas volucres in vertice arundo
 Terret fixa, vetasque nouis confidere in hortis.*

Phornutus Priapum Deum describit; & quid membri pudendi magnitudo significet? & cur sinum habeat omni genere fructuum refertum? cur Horti, & Vineæ Custos? quid falx in dextera? quæ omnia naturæ totius **B** conuenire ostendit.

C IN·MVSEO·AVCTORIS·EX·MARMORE

Ego penes me habeo simulacrum Priapi antiquissimum ex lapide albo: complectitur vtraque manu in sinu magnam copiam fructuum, immanissimum habet veretrum, ut inquit Virgil. in Copa.

*Est iuguri Custos armatus falce saligne,
 Sed non & vasso est inguine terribilis.*

Quod

Quod autem est animaduersione dignum induitur vestimentis hodie monachorum nempe Scapulari, Cucullo seu caputio, & patientia ut aiunt, ac etiam caput rasum instat coronæ, seu tonsuræ.

Voluerunt aliqui hoc meum simulacrum effictum ab hæreticis in derisum Anacoretarum Ecclesiæ primitiæ: sed magis probabile est, quod cum Priapus sit Hortorum Deus, & soleat effigiari habitu Agricolarum, & rusticorum, ut ait Tibullus.

Agricolam proximus ante Deum.

Gyraldus d. syntagma 8. vbi plura in proposito.

At cum primi Anacoretæ intenderint assumere habitum vilissimorum hominum, ut sunt rustici, & Agricoli: B propterea hoc vestimenti genus inter alia maximè abiectum, despiciendumque sumpserunt: siquidem Columella de re rustica describens habitum Rusticorum, seu Agricolarum sic ait. *Cultam, vestitamque familiam, magis utiliter, quam delicatè habeat, munitam diligenter vento, pluuiæque, quæ cuncta probentur pellibus manicatis, centonibus confectis, & Sagis, aut Cucullis:* similiter Iuuenalis *Contentusque illic Veneto, duroque Cucullo.* Ita quoque sanctus Præcursor Ioannes indutus vestimento ex pilis Camelorum Zona cinctus pelli- cea, & cibans se locustis, & melle siluestri: Matth. 3. Marc. 1. Eiusmodi porro vitæ genere iecisse eum monasticæ vitæ fundamenta, ut post Chrysostomum, & Hieronymum tradit Baronius ann. 31. & ibidem Spöndanus num. 6. Et Calsianus de institutis Coenobitarum lib. 1. cap. 3. describens singula monachorum vestimenta sic ait: *Operimenta, quæ corpus operiant tantum, non quod amittus gloria blandiantur: ita vilia, ut nulla coloris, vel habitus nouitate inter cæteros huius propositi viros habeantur insignia: ita studiosis accurationibus aliena; ut nullis rursus sint affectatis per incuriam sordibus decoloras; Postremo sic ab huius mundi separentur ornatu, ut cultui seruorum Dei in omnibus communis perseverent.* C

De

A

De Mutini, seu Priapi Idolo.

Cap. XIII.

N V N C referam de Idolo Mutini, seu Priapi re-
 perto, vt est traditio, in Monte Viminali ex ru-
 deribus cuiusdam templi Gentilitatis, quod sicuti cre-
 do fore offendiculum ingenuis, & castis viris; ita spero
 auctoritate sanctissimorum, & eruditissimorum virorum
 posse per illud confundi vanam superstitionem Genti-
 lium, & obscenam Idololatriam Hebræorum.

B Apud Clarissimos Viros Dominos de Gottifredis,
 quorum magna est eruditio antiquitatum, ac copia ve-
 terum Numismatum raro similis apud alios, extat hic
 Romæ singulare Idolū ex marmore albo altitudinis triū
 circiter palmorum; Repræsentat membrum Virile
 erectum iunctis pedibus; vt mos fuit apud Ethnicos
 illud effigiare; a tergo huius Idoli est aliud quoque
 membrum virile erectum, sed hoc paruum non amplius
 parui digiti, & supra hoc virile membrum paruum
 insidet puella nuda, quæ propria pudenda super par-
 uum apponit.

C Supponitur communiter apud eruditos viros, quod
 antequam sponsæ iungerentur viris, inuiserent templum
 Mutini, seu Priapi; & apponerent propria pudenda su-
 pra hoc Idolum magnum, sicuti expressum est in altero
 paruo Idolo à tergo.

Hoc nobis expressè demonstratur autoritate Arno-
 bii lib. 4. aduersus Gentes ibi: *Etiam ne Mutinus, cuius*
immanibus pudendis, horrentique fascino vestras inequi-
tare Matronas, & auspicabile ducitis, & optatis.

Lactantius Firmianus de falsa Religione, lib. 1. cap. 20.
& Mutinus, in cuius sinu pudeudo Nubentes resident, vt
illarum pudicitiam prior Deus delibasse videatur.

T

D. August.

D. Augustinus de Ciuitate Dei, lib. 6. cap. 9. *Sed quid hoc dicam, cum ibi sit & Priapus nimium masculus, super cuius immansissimum, & turpissimum fascinum sedere noua nupta iuebatur more honestissimo, & religiosissimo matronarum.* Et idem S. Augustinus lib. 7. cap. 24. ad finem eodem tract. de Ciuitate Dei.

Et hoc idem refertur Cartarius de Diis antiquorum, ubi de Baccho, & Priapo fol. mihi 296. ac etiam Brissonius de Ritu nupt. pag. penult. & Rosinus antiquitat. lib. 5. cap. 37. col. finali.

Nec multum ab ijs abhorrebit, quod scribitur in proposito de Hæbreorum Idololatria; & videtur hoc idem innuere Textus in sacra Scriptura, 3 Reg. c. 15. ubi habemus Machab Mat: ē ab Asa filio amotā, ne esset Princeps in sacris Priapi, cuius etiam specum subuerterit, & cor fregerit simulacrum turpissimum, coram quo obscœna quæque impudentissimè exercebantur.

Præterea Card. Bellarminus in psalmo 105. num. 28. super illa verba: *Initiati sunt Beelphegor*: refert historiam lib. Numeri, cap. 25. quod filij Israel decepti a filiabus Mohab, ceperunt fornicari cum eis, & colere Idolum earum dictum Beelphegor, ex quo iratus Deus iussit suspendi in patibulis omnes Principes Populi.

Io: Lorina Societat. Iesu, in d. lib. Numeri, cap. 25. num. 3. fol. mihi 948. super illa verba: *Initiatus est Israel Beelphegor*, secundum expositionem Rabinorum, inquit, quod filix Israel coibant quotidie cum simulacro obscœnissimo in virilis mēbri similitudinem efficto: Ad quod aduerte verbum illud, Initiari, quod iuxta versionem Latinam idē est, ac sacrificare ex Tertulliano in Apolog. cap. 16. ibi: *Atque ita inde presumptum nos quoque eidem simulacro initiari.* & Minucius Foelix in Octauio; *Illum iam velim conuenire, qui Initiari nos dicit de cœde Infantis, & sanguine.*

Circa figuram puellæ nudæ; quæ insidet prædicto membro virili paruo, dignum notatur est, quod Cingulum

A lum pectori eiusdem appositum; nominabatur Cestus sine diphthongo, quod sumitur pro Cingulo, & Zona Virginea, quam maritus prima nocte dissoluebat; vnde Cingulum Veneris, quo ipsa Martem, & Iuno Iouem conciliabat. Martialis epigramm. 13. lib. 6.

Vt Martis reuocetur Amor, summiq; Tonantis,

A te Iuno petit Ceston & ipsa Venus.

Vnde Cestum Veneris habere dicuntur, qui nouis modis quemlibet in Amorem sui pelliciunt. Item Cestus dicitur communiter Cingulum Sponsæ, quæ legitime Matrimonium contrahebat, aliter tale coniugium nominabatur Incestus, cui cingulum illud iustum Nuptiarum non adhibetur, Papinianus in l. si adulterium, ff. ad l. Iuliam de adult.

B

De Symbolo Obscœno. Cap. XIV.

OCCASIONE prædictorum exponam quoque, quid velit denotare Symbolum, seu signum obscœnum, nempe duo membra virilia inter se decussata: etenim cum annis præteritis essem in Regno Galliarum in Comitatu scilicet record. Eminentissimi Cardinalis à Balneo apud Regem Christianissimū tunc Nuntij, & transitum fecerimus per ciuitatem Nemausi in Narbonensi prouincia, ibique admiraremur præclara antiquorum Romanorū ædificia, in quorū marmoribus sæpius obscœnū symbolū forma litteræ, X, effigiatum extabat sculptum; Reuerſus ego in Italiam cum diuertissem in prouinciam Latij apud Reuerendissimū Alexandrum Vitricium Antistitem Ciuitatis Alatinæ, & cum sit in omnibus scientijs ille versatus, & maxime in eruditionibus antiquitatum, ostendit mihi fortaliter antiquissimum ex marmoribus non vſitatæ magnitudinis, & in

T a prædictis

prædictis per multas vices similiter scalptra prædicta. **A**
 eadem symbola, seu signa, vt in Ciuitate Nemausi, &
 cum varius inter nos fuisset sermo de explicatione eo-
 rundem; accidit, quod ijs diebus fuit mihi dono da-
 tus liber tunc elaboratus, & in lucem proditus ab eru-
 ditissimo Domino Gabrieli Naudeo Parisiensi modo à
 Secretis, & Bibliothecario Eminentissimi Cardinalis
 Mazzarini, ex quo intellectum prædictorum percipi:
 siquidem de studio Militari tractans lib. 2. cap. 12. pag.
 743. refert ex Herodot lib. 2. quod Rex Sesostris in
 Urbibus, quas nullo negotio cepisset, muliebria genita-
 lia inscalpere solitus, vt virilia in ijs, in quibus sibi cum
 viris rem fuisse existimabat. Harum rerum imaginem. **B**
 Pierius Valerianus lib. 34. cap. 21. in frusto antiqui
 marmoris forma acuminata, hieroglyphicisque referta,
 ponit, & exponit: ibi enim visitur Mutinus humanus
 medio positus loco; in superiori parte habet Aquilam,
 & Arcum; in inferiori Cultrum, & Fulmen, symbola
 omnia fortitudinis, & strenuitatis; in vltima vero mar-
 moris parte scalptra est foeminea vulua, quæ cum sit sub-
 iecta narratis hieroglyphicis membri virilis, nil aliud
 innuunt, nisi fortitudinem præesse inertiae: vnde in eius
 extremitate, sed fortè ab ipso Valeriano appositum est
 dictum.

Vicit armis strenuos, vicit fama inertes.

C
 Et sic ipse dicit, vbi in Columnis, & Obeliscis virilia
 pudenda conspexeris, bellicosos, strenuos, & magna-
 nimos viros superatos intelligas. Et Artemidorus de
 somniorum interpretatione, cap. 47. scribit pudendum
 simile esse robori, & corporis virilitati, quia & ipsum
 horum causa existit: quapropter etiam Virilitas à qui-
 busdam appellatur. Et sic communiter, Virile accipitur
 pro forti, & magnanimo, & minimè effeminato. Te-
 rentius in Phorm. *Anima virili, presentique ut sis*
para. Cicero 1. offici. *Quod enim viriliter, animoque*
magno fit, id dignum viro, & decorum videtur; ex qui-
bus

1. P
2. C
3. a
4. n
5. d
6. S
7. M
8. fi
9. 7
10. V
11. li
12. vi
13. P
14. п
15. P
16. п
17. 8
18. O
19. H
20. ki
21. n
22. d
23. e

**I
F
f
f
h
t
F
r
p**

A bus facile inferri potuit fortalitia prædicta tum Alatri, tum Nemausi expugnata difficillima fuisse.

De Romanorum Ethnicorum Sacrificijs. Cap. XV.

VT aliquid de sacrificijs, quæ à superstitiona Romanorum Gentilitate peragebantur dicamus, non erit absolum aliquid prius recensere de nomine, & origine eorundem. Deinde de Ritibus. Tertio de Vasis, quæ inserviebant. Et demum de personis, quæ ministrabant.

Sacrificium inquit Isidorus est victima, & quæcumque in ara cremantur, seu ponuntur: Victima vero, ut idem ait, sunt sacrificia, quæ post victoriam devictis hostibus immolabantur; sic dictæ, quod vi ictus percussæ caderent, seu quod victæ ad aras ducerentur. Hostias vero dictas ab antiquo verbo Hostio, quod serio significat. Ouid.

Hostibus à victis Hostia nomen habet.

Coeterum sacrificia hac ratione peragebantur, cum sacerdos victimam ad aram adduxisset, stans aram manu præhédēbat, & preces fundebat primum Iano, & Vestæ, quæ in sacris præcipua Numina erant, ut per illos aditus ad coeteros pateret. Aduocabatur Iuppiter Pater Optimus Maximus; & omnes coeteri Patres nominabantur; Deinde ne quid præteriretur, aut præposterè recitaretur, erant custodes dati, qui attenderent sedulo, alium favere linguis, & tybicinem canere, ne quid infaustum exaudiretur: sacrum ab Immolatione sacerdos inchoabat, fruges, aut molam salsam in caput Victimæ deponēbat addito thure masculino: vocabatur Immolario, quasi Molæ in caput victimæ collocatio; deinde vinum simpulo leuiter delibabat; & idem postea aspergebat,

pergebat, ac in ignē proijciebat; tandē Victimam Dijs A oblatā iubebat iugulare Ministros, qui Victimarij, Popæ, & Agones nuncupabantur; reliqui admoris vasculis cruorē excipiebāt, victimā exconabār, abluebār, & ignē accēdebant: mox Aruspex, Flamē, & sacerdos viscera rimabatur, attentēque explorabant an perlitandum foret, & ex omni membro, seu viscere, Ministri partes decimas farina farris inuoluebant, quas sacerdos aris impositas foculo accenso comburebat: vbi quod Dijs tributum erat conflagrasset, ad epulas ipsi, & conuiuia conuertebantur. Inter vescendum Dijs laudes canebant, & pedibus psallebant, & pullatis cymbalis Choreas agebant. Atque hæc de sacrificijs in genere refert Rosinus B antiquitat. Roman. lib. 3. cap. 33.

Vsus autem Libationum in quocunque sacrorum genere fuit frequentissimus. Libare etenim est aliqui de iupiter degustare, quamuis aliqui putent hoc verbum dici à Libero Patre, qui primus tam vini, quam Libationum existimetur inuentor, vt voluit Ouidius 3. Fastorum.

*Nomine ab auctoris ducunt Libamina nomen,
Libaque quod sanctis pars detur inde focus.*

Nullum itaque sacrum fuit, cui vicium non adesset, & vino Genio supplicabatur, ait Persius. *Funde merum Genio.* Et Horat. 3. Carmin.

Cras Genium mero Curabis, & Porco bimestri.
Et idem in epist.

Floribus, & vino Genium memorem brevis hora.
Vocabatur hic ritus vinum degustandi Libatio, vt expressum habemus in Deuteron. cap. 32. *De quorum victimis comedebant adipēs, & bibebant vinum Libaminū.* Et Christus R. N. in nocte ante suam Passionem vinum in sanguinem cum transubstantiasset, ex eo ipse gustauit, & statim discipulis præbuit dicens: *Diuidite inter vos, & bibite ex eo omnes:* vt sacrificij rationem habuisset in sacra illa institutione probaretur.

Facta

A Facta Libatione vinum aspergebatur, hinc 4. Aeneid. in factis Didonis.

*Ipsa tenens dextra Pateram pulcherrima Dido
Candentis Vasca media inter cornua fudit.*

Et Ovid 1. fast. Vitem cornu feratur à capro corrosam, atque in illum assurgens Poeta ait.

*Rodo Caper vitem, tamen hinc cum stabis ad aram,
In tua quod spargi cornua possit, erit.*

Fundebatur pariter vinum foculo iam accenso, Virgil. Georgic. 4.

*Ter liquido ardentem persudit nectare flammam,
Ter flamma ad summum testis subiecta relucet.*

B Et Ovidius lib. 5. Trist. eleg 6.

*Da mihi thura puer, pingues facientia flammis,
Quodque pio fusum stridas in igne merum.*

Macrata hostia, membraque flammis imposita in Deorum honorem cremanda vino similiter tam exta, quam etiam femora aris imposita perfundebantur, Homer. in Odiss. Super autem femora vinum libavit. & Macrobius lib. 7. ait: *Pari modo post solitos victus liborum, & pulsum, hostiarumque casarum, quo putrescat facilius, & percoquatur cibus, frequentissimo irrigante vino.*

Thuris, & vini meminit, Ovidius scribens ad Acontium.

C *Flava salutaris thura, merumque damus.*

Ac etiam vna cum frugibus in igne vina immissa, refert idem Ovid. 2. fast.

Inde ubi ter fruges medios immisit in ignes,

Corrigit incisos filia parua focos,

Vina tenent alij, libantur singula flammis,

Spectant, & linguis candida turba fauet.

Quod vero ad numerum determinatum libabatur, & in sacrificijs natalitiis toties vinum in altari super ignem effundebatur, quot fuissent anni illius, pro quo sacrum fiebat. Ovid. 3. Trist. eleg. 13.

Fumida

Fumida cingatur florentibus ara coronis

Micaque jolemni thuris in igne sonet ?

Libaque dem pro te, genitale notantia tempus,

Concipiamque bonas ore fauente preces ?

Habebant pro his Libationibus hæc signata verba.

MACTVS . HOC . VINO . INFERIO . ESTO .

Inferium vinum dictum, ne omne vinum in cellis religionis obligatum videretur.

Vinum etiam sanguine commiscebant, ac eisdem aram deturpabant, ait Herodianus lib. 5. referens de Helio Gabalo, quamobrem Statius lib. 6. Thebaid. ait.

Spumantesque mero patera verguntur, & atrii

Sanguinis, & rapti gratissima Cymbia lactis.

Et nunquam Libationibus in Ethnicorum sacris finem fuisse irridens Arnobius lib. 6. ait. *Non casorum sanguinem animalium domus, non thura, non fruges salvas, non denique vinum liquens paterarum infusionibus inferimus.* Nam sanguis vino admixtus facilius diluitur, magisque aptus ad effusiones, & aspersiones redditur.

Ethnici, qui sacros ritus ab institutis Mosaycis suffurari non sunt veriti; siquidem hæc eadem libamina habuisse Hebræos, pluribus in locis aperiant nobis sacræ paginæ: & præter libationem, seu prægustrationem, quæ præcedebat sacrificium, de qua diximus supra ex cap. 32. Deuter. *Et bibebant vinum Libaminum*, erat quoque altera Libatio per effusionem super Victimam, de qua habetur in Numeris, cap. 15. cum sit ibi lex generalis pro omni sacrificio his verbis: *Et vinum ad libam fundenda eiusdem mensura dabit in holocaustum, siue in victimam*; quod etiam cap. 28. repetitur: *Libamenta autem vini, quæ per singulas fundenda sunt victimas, ista erunt.* Dicebantur autem libamenta tam prægustrationes, quàm effusiones, quoniam vno eodemque vino utraque libamenta fiebant.

Quod verò attinet ad Vasa, quæ sacrificiis inserviebant, cuius fuerint formæ, satis difficile est illa inuestigare,

A gare, nisi deus ex nummis, lapidibus, & veterum monumentis lumen recipiamus.

Verum quia in plurimis marmoribus antiquitatis expressum habemus Vas, seu Vrcolum hic præsignatum, & hunc fuisse Præfericulum ab Ethnicis sic nominatum, aliqui censuerunt. Sed ab hoc intellectu remouet nos Festus Pauli, dum ait: *Præfericulum vas ancum sine ansa patens, summum velut peluis, quo in Sacrificio Opis Consueuebantur.*

Quod penitus contrarium est Idoni præsignatæ; si quidem vas illud

ansea effectum visitur, ac etiam summitas Vas non patens, sed satis arcta.

Et cum de prædicta Scriptorum discordantia effet mihi sermo cum Clarissimo Viro Domino Francisco Angelono Numismatum, & totius antiquitatum suppellectilis eruditissimo; exhibuit illi mihi ex suo Museo Vas ancum in summitate patens, cui supernè inest infixus discus concavus, ex metallo magni ponderis, ut ignem super illud appositum fuisse satis probabile sit in sacrorum vsum, sicuti in Aedibus Dominorum de Matthæis hic Romæ videmus antiquum marmor, in quo sculptus est sacerdos simile Vas habens in manibus, supra quod ignis ardet, & hunc fuisse antiquum Præfericulum ad sacrificia supponit Dominus Angelonus, cui ego facile subscriberem.

Nisi forte velimus dicere, Præfericulum fuisse Lucernam instar cymbæ potoriæ, seu Nucis Amygdalinæ; in qua ellychnium in medio statui possit: cum utraque extremitate sit angusta, in acutum tantisper desinens; cuius medium latus sese aperit: illiusque formam ex antiquis marmoribus hic effigiendam curavi; Quod ipse quoque

V Apu.

Apuleius loquens de Antistite Sacrificiorum Iſidis, ex. A

placuit. 11. Metamorph. his verbis. *Quorum primus Lucernam præmicantem clare porrigebat lumine, non noſt-is conſimile, quæ veſpertinas illuminant epulas; ſed aureū Cym-*

bium in medio ſui patore flammulam ſuſcitans largiorem. etenim prædictæ Cymbæ, ſeu lacernæ optimè quadrare videtur diſſiniſio Præfericuli, de qua Feſtus, nēpè quod ſit vas æneum ſine anſa patens velut peluis, quo in ſacrificio utebantur. B

Verum præter iſtud Præfericulum excogitare oportet, quæ forma eſſent alia ſacrificiorū vaſa; Nimirum quibus vinum præguſtabatur ante ſacrificium, & aliud quo illud inter victimæ cornua effundebatur, ſicut & in aram, in ignem & per totum ſacrificium.

Vſos ſiquidem fuiſſe veteres in Libationibus ſacrificiorum Simpulo, ſive Simpuiſio, quod in præguſtationibus minutatim, & parum ex eo vini ſumerent ſacrificantes; & propterea Simpulum hoc vas appellatum, de quo M. Varro: *Quod vinum dabās, ut minutatim fundereſ, à Guttiſ Guttum appellarunt; & quo ſumebant minutatim à ſumendo ſimpulum nominauere: hinc in ſacrificiis remanſit Guttum, & Simpulum.* Feſtus quoque Pauli de Simpulo dixit: *Vas paruum non diſſimile cyatho, quo vinū in ſacrificiis libabatur, unde & mulieres rebus diuinis deditæ ſimpulatriciſ dicuntur,* ac etiam de iſdem Simpulis loquitur Plinius lib. 35. cap. 12. his verbis: *In ſacris non murabiniſ, chriſtalliniſve, ſed fictilibus prælibabatur innocentiſ.* Loquitur enim ille de veteri Romanorum ſimplicitate, & paupertate, ex Apuleio Apol. 1. his verbis: *Paupertas Populo Romano Imperium à primordio fundauit, proque eo in hodiernum*

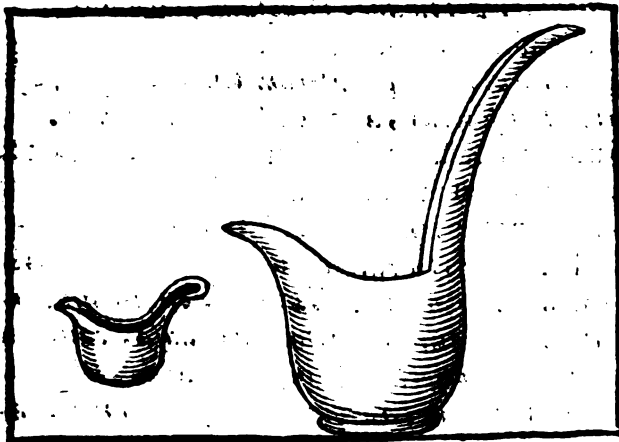
Dijſ

A. *Dis immortalibus simpula, & catina fœtili sacrificat.*
 Huius vasis inventum tradidit Numa primus, post Romulum, Deorum cultu summè laudatus, cuius religionem irridens Iuuenalis Sat. 6. dicebat:

Simpuium videre Numa, nigrumque catinum.

Simpuli forma ex communi consensu interpretum, tam Latinorum, quàm Rabinorum per medias quasdam fistulas significari dicitur, quod nimirum vltus gratia medias fistulas dictione illa vasa haberent non solum, & tergo, ubi manubrio satis longo fulciuntur vno altero matas, quod veluti quoddam canale excavatum habet; sed etiam in anteriori parte, vnde liquor degustabatur, medio canale vas excavatur ad vinum fundendum, degustandum, atque libandum; sicque extra protenditur, vt ori cum adiungitur vini tantillum, exorbere liceat, quod constat ex eius forma hic apposta desumpta ex antiquis lapidibus, ac etiam ex nummis, quorum hic vnum delineandum curauimus figura Claudii Imperatoris cum toga, & capite cooperto, vt mos erat sacrificantium, habentis dextera manu simpulum, ac si vellet incipere sacrificium, & de hoc numismate Dominus Franciscus Angelonus antiquarium restaurator in sua Historia Augusta in Claudio num. 13.

C

V 2

Sim.

Simpuli autem materiam diximus supra fuisse fictile, A

nēpe Luto Samio, quod
est ex Insula Samo, &
de hac eadem materia
in rubeum colorem ver-
sente, plurima ego seruo
vasa etiam ad veterum
sacrificia, quod autem
in talē usum interuisses
Samiū Lutū, Plau-
tus in Captiuis scen. 2.
*Ad rem Diuinam, qui-
bus opus est, Samijs vasis* B

& Cicero 6. pro Repub. vt citat Nonius *Manera Pon-
tificum Dijs immortalibus grata sine Samio.*

Quamuis verbum Libare labijs leuiter degustare si-
gnificet, denotabat etiam effundere, siquidem vino v-
trumque fiebat; etenim vbi accubuissent ad mensam,
conuiuantes, aliquid Poculi Deorum in honorem, vel in
terram, vel in ignem effusum fuisse legimus, vt apud Vir-
gil. in 5. Aenoid.

Dixit, & in mensa laticum libauit honores.

Et alibi:

In mensam lati libant, Diuosque precantur.

Vel etiam in mari si nauigarent. C

Stans Procul in puppi pateram tenet, extaque salfos

Porrigit in fluctus, ac vina liquentia fundit.

Hæc autem vascula sacrificiorum, quibus vinum etiam
sanguine mixtum fundebatur in aris, siue solo, Pateræ
dicebātur à potando, vt dicit Varro lib. 4. de lingua
Latina his verbis: *Præterea in poculis erant Pateræ; eo
quod pateant Latine ita dicta; fuisse etiam nunc in publi-
co conuiuio antiquitatis retinenda causa, cum magistri
fiunt, potio circumfertur, & in sacrificando Deis, hoc pocu-
lo Magistratus dat Deo vinum, & sanguinem.* inde O-
uid. 4. fast. inquit:

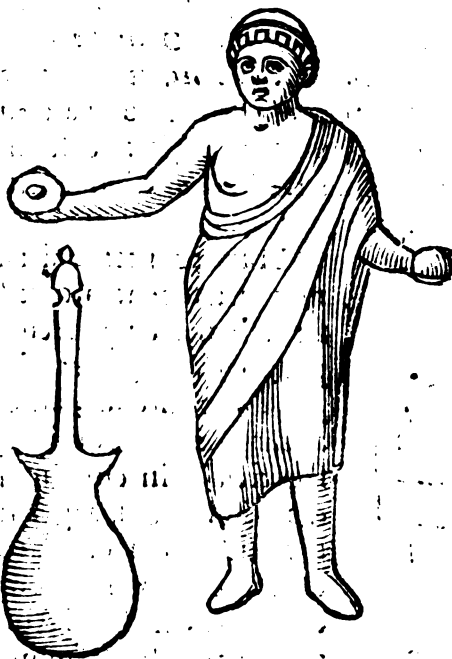
Cumq.

A Camque meri patera thuris acerra fuit,
& idem Metamorph. lib. 15.

Vinaque dat pateris, mactataramque bidentum.

Quæ vasa labra minus extensa habebant, quorumq. vsum etiam in sacris ad vina fundenda Patellæ dicebantur ex Varrone loco citato sic ait : *Patina à patulo dixerunt, quod libarent in cænis patellas.* cuiusmodi patinæ, seu pateræ cum manubrio, quam ego inter mea cimelia seruo, hic delineatam apposui, quamvis aliæ quoque essent pateræ absque manubrio, vt in hac effigiata ex ære figura, quam habeo cum aliis plurimis huiusmodi.

B

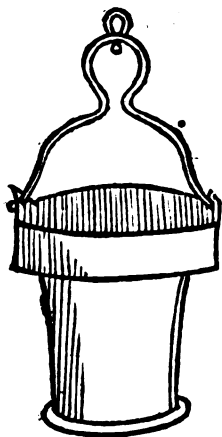

C

Fuere quoque alia vasa in sacrificiis ad effundendum vinum, vel sanguinem, ex quibus Guttus, vt inquit Varro lib. 4. de ling. Latina. *Quo vinū dabāt, & cū minutatim funderent à Guttis Gutsum* appellarunt. & paulò post. *In sacri.*

sacrificijs remanſit Guttum, & Simpulum. Illud vero A
inter Guttum, & ſimpulum diſcrimen in ipſis altaribus
erat, quod ad libandum vinum Simpulum deſerviebat;
Guttus vero ad idem fundendum in ſacris habebatur;
Et de iis Guttis ex luto Samio ex meo muſæo hic for-
mam delineatam appoſui.

Ex quibus Guttis, quoniam aliqui, vt in ſupra effigia-
to ſchemate, vnde effundebant vinum & liquorem, Leo-
nis caput effigiatum habebant, Leunculos propterea ap-
pellatos; & ſic forſan intelligitur ſacer. textus primo Pa-
ralipom. cap. 28. num. 17. his verbis. *Ad ſuſcinulas quoq,*
& phialas & thuribula ex auro puriſſimo, & Leunculos au-
reos pro qualitate menſuræ pondus diſtribuit in Leuncu. B
lum & Leunculum; ſimiliter & in Leonis argenteos di-
uerſum argenti pondus ſeparavit. vt ſenſus ſit, quod Da-
uid vnicuiq; Crateri tam argenteo quam aureo pondus
tam auri quam argenti præſcripſerit; & ita intellexit Fr.
Fortunatus Sacchus De Sacris Eleocrisimatibus myro-
the. 2. Cap. 44.

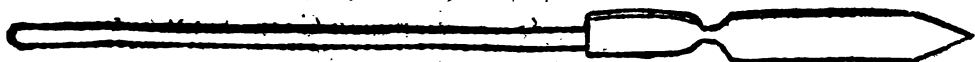
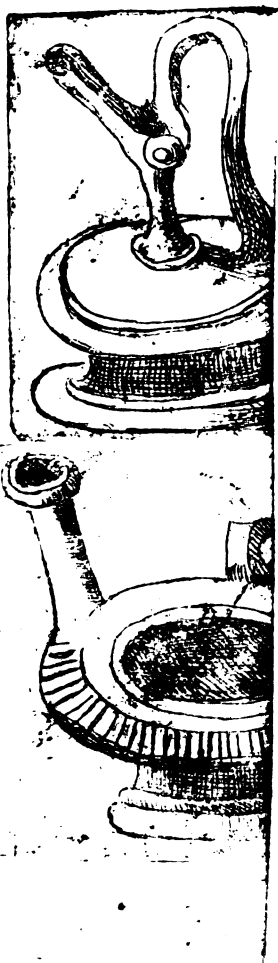

Erant propterea alia multa inſtru-
mentorum genera, quæ ſacrificiis in-
ſcruebant, nempe ſecuris ſeu Seces-
pita, qua Viſtima erat ferienda.

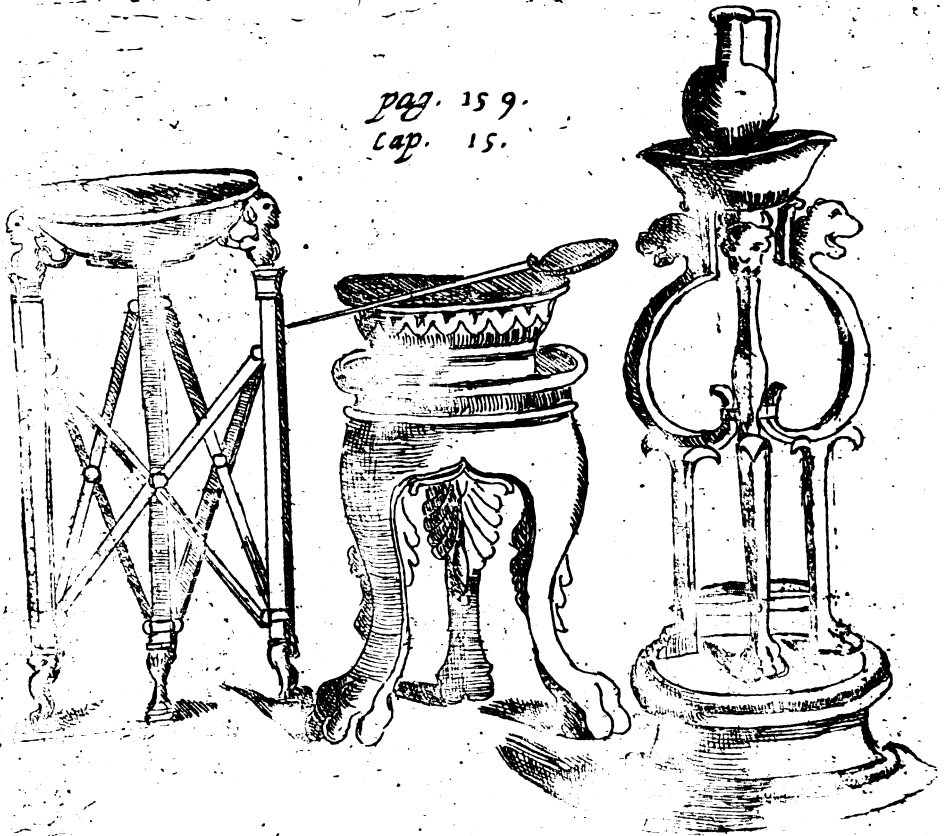
Vas aureum, argenteum, ſeu
æreum Luſtrali continendæ, quæ in C
ſacrificia, & in circumſtantes expian-
dis criminibus ſpargebatur (vt in hac
appoſita figura ex æneo vaſe anti-
quiſſimo in meo muſæo) quemadmo-
dum nos Chriſtiani Aqua benediſta
ad eluendas leues animi fordes, lo-
cumque contagio malignorum Spi-

rituum purgandum; & in ſacris tum frequenter, tum
efficaciter vtimur; Ethnicis autem ſuperſtitio inanis &
inefficax fuit, ſicut & ceteræ religionis obſervantiæ.

Habebant quoq; Ethnici in Sacrificiis Aſperſorium
ſeu

pag. 159.
cap. 15.

in effectum, et ceteris quibusque in his et
inefficax fuit, sicut & ceterae religionis observantiae.
Habebant quoque Ethnici in Sacrificiis Aspersorium
seu

A seu Aspergillum, quo aquam Lustralem aspergebant.

Erat acerra, ubi seruabantur Aromata, quibus abstergebatur fetor carniū, quæ immolabantur.

Pileus quoque flaminis & Mitra summi Sacerdotis.

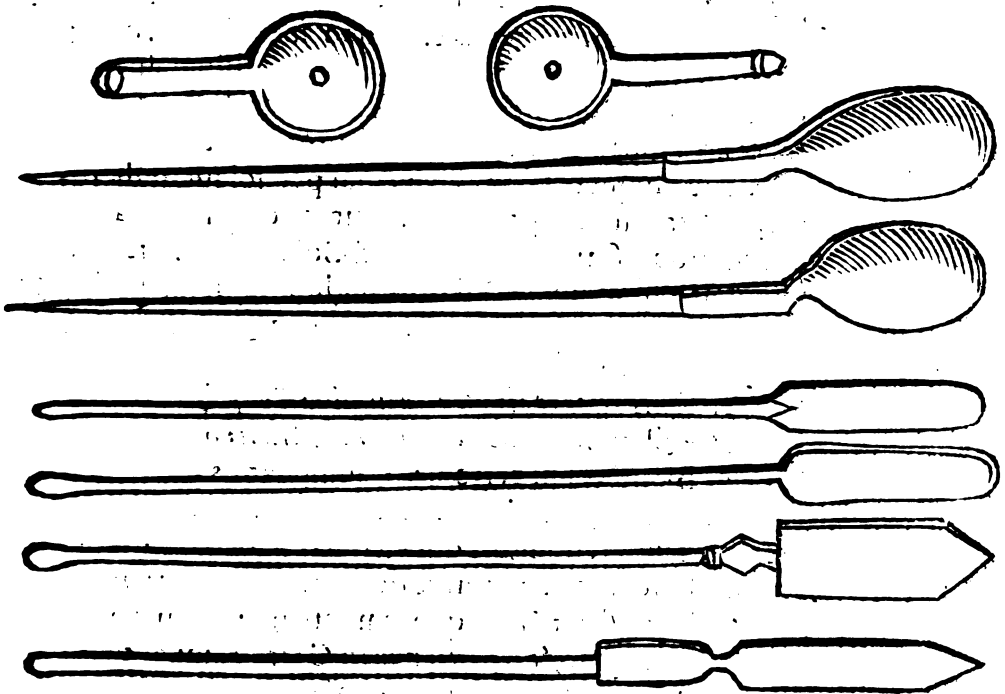
Adierant etiam Tripodes diuersimodè elaborati, super quibus æcensio igne Sacrificia celebrabantur; vt in hac apposita figura, quorum prior flexilis extat in museo celeberrimo Domini Francisci Gualdi Nobilis Ariminensis Equitis S. Stephani: alii vero duo extant in altero insigni museo Domini Francisci Angeloni Antiquitatum restauratoris, de prædictis loquitur Virg.

Troingena interpres Diuum, qui numina Phæbi,

Qui tripodas, Claris lauros, qui sidera sentis.

B loquitur etiam Dionys. de arte Rhetor. cap. 1. de Panegy. & Pausan. lib. 8. & 9.

Fuerant quoque instrumenta quædam, quibus viscera

ra

ra animalium Auruspices, & Sacerdotes rimabantur. **A**
& explorabant; de quibus antiquissimis in meo museo
ex ære & ferro, hic delineatis est videre.

Fuerunt præterea varia vasa, quibus Popæ, & Victimæ
utiebantur ad excipiendum sanguinem ex mactatis
victimis, ut in figuris appositis.

Inter cætera Sacrificiorum genera apud Ethnicos Ro-
manos fuit satis frequens, quod *Sueuetaurila* nomina-
runt, toties fieri solitum, quoties Milites recenscebantur
& exercitus Lustratio fiebat, docet Linius lib. 7. quod
in Columna Traiani bis etiam expressum apparet; cum
expeditio Belli Dacij ibidem representetur. **B**

Demum dicturus de Personis, quæ Sacrificio assiste-
bant; erant Primo Sacerdotes Laureati, ritu Gabino
succincti, hymnos, lætumque Choro Poëana canentes,
precesque aliquot sacrificio dicatas: Cinctus autem
Gabinus vestimenti genus erat, quo sacerdotes cuiusq.
Dei, ritus, & templi utebantur, quale Camisium lineum,
candidum, quo nunc nos Christiani utimur ab Italis Cot-
ta, & ab Hispanis Alua nominatum; & cum esset latum,
adeoque oblongum, ut discinctum per solum trahere-
tur; postea cinctum pendentem supra cingulum facie-
bat undique sinum, ut in Troiani Columna adhuc etiā
videmus expressum; Qui ritus perhibetur fuisse Gabi- **C**
nus a Romanis usurpatus, ut Linius in 5. hist. Rom. &
Virg. in 7. Aencid.

Insignis referat stridentia lumina Consul,

Ipse Quirinali trabæ, cinctuque Gabino

& de iis Blondus lib. 1. Romæ Triumphantis.

Adstabat Popæ seminudus & succinctus minister Sa-
crorum, lauro redimitus, qui victimas habebat, aris al-
ligabat, feriebatque, ut refert Propert. lib. 4. *Succinctiq.*
calent ad nova sacra Popæ; quorum etiam meminit Sue-
tonius in Caligula, & Spartianus in Geta. Limus, vestis
qua Popæ utebantur victimas confecturi, ab umbilico

A ad medias vique tibias descendens, ut illorum pudenda
 tegerentur, habens in extremo sui purpuram limam, ,
 id est flexuosam, unde & nomen accepit: nam limum,

der.

Tibicines interim, dum Sacrificium perficitur, tubis
 clangebant: tuba autem instrumentum est ex ære, vel

X ar.

ra animalium Auruspices, & Sacerdotes rimabantur. A
& explorabant; de quibus antiquissimis in meo museo
ex ære & ferro. hic delineatis est videre.

calent ad noua sacra Popæ; quorum etiam meminit Sue-
tonius in Caligula, & Spartianus in Geta. Limus, vestis
qua Popæ utebantur victimas confecturi, ab umbilico
ad

A ad medias usque tibias descendens, ut illorum pudenda regerentur, habens in extremo sui purpuram limam, id est flexuosam, unde & nomen accepit: nam limum obliquum dicimus; huius generis vestis meminit Virg. in 12. Aeneid. *Velati limo, & verbera tempora victi.* ubi Servius.

Victimarius Sacerdotum minister, qui victimas ligabat, deducebat, aquam, & molam parabat, & reliqua, quae ad sacrificia erant necessaria, ut Valer. Max. lib. 1. cap. 1. & Livius lib. 40. meminerunt.

B Erat praeterea Puer ingenuus Vitta tempora redimitus Camillus dictus; Pontificis Maximi Sacrificio ministrans, ut eolū dextera ferens, ex quo vinum, vel liquorē in Pateram Sacrificantis infundat: antiqui namque Camillos, & Camillas vocabant, ministros, & ministras impuberes Sacrificiis inservientes; Romulus enim instituit, ut qui sine liberis essent, gratissimos sibi ex omnibus singulos pueros, & puellas ex singulis curiis eligerent, qui ad pubertatem usque ministrarent, puellae verò quoad essent nobiles: More ex Graecia translato; coronis autem interim dum sacrificarent, vel virtis essent redimiti, Camilli quaevismodi pueri ingenui vocarentur, cuius rei auctore sunt Dionysius Halicarn. lib. 2. & Sext. Pompeius. Panvinus de fastis & in 2. de Rep.

C Summus Sacerdos, & hic potissimum erat Imperator, veste linea candida indutus usque ad talos demissa velato capite (ne quicquam videret, aut audiret inter Sacrificandum triste, vel indecens,) super ara lapidea in usum sacrificandi constructa, igne superaccenso, flores Odores, & praecoces fructus, myrrham, cassiam, thus, & crocum Dijs adolet; è patera vinum, vel liquorem alium superinfundens, aut certè sanguinem mactatae victimae, quod Cicero in Paradoxis, & Macrobius in Saturn. prodidit.

Tibicines interim, dum Sacrificium perficitur, tubis clangebant: tuba autem instrumentum est ex aere, vel

X ar.

atque rotundum, & rectum, cuius solitas in castris, & A
præliis, & sacris etiam maxime in viâ erat. Tubam autem
quæ directâ est ita appellatur, sicut Buccina, quæ in se-
met ipsam aëre circulo flexitur.

Enarratio figuræ Sacrificij.

DVM hæc scriberē, Clarissimus Eques D. Cassianus à
Pureo vir inter cætera animi, iustitiasq. nobilitatis
ornamenta, cum dicissimâ, & lectissimâ Biblio: hecæ, tum
selectissimi antiquitatum musæi, & singulari quadam, ad B
eruditos demerendos, benefica suavitute conditus; ipse
inquam mihi dono dedit figuram antiquissimi marmoris,
quam hic delineandam curavi: Solemne sacrificium re-
præsentat, in quo primum tres deferunt Canistrum ad
panes, & carnes, seu alia sacrificij necessaria: sequuntur
quatuor Tibicines coronati; sicuti & alij quinque iu-
venes cū guleis & scutis: præterea sex alij iuvenes seu Ca-
milli sacrificio ministrantes satis concinne induti feren-
tes duo magna candelabra ad suffumigandum odora-
menta sacrificij: subsequuntur alij duo, quorum alter iu-
uenis distentis buccis geminam tibiam inflat; alter au-
tem grandioris ætatis plectrum sonat, ne quid infaustum C
in sacrificio exaudiretur: sunt præterea alij tres, qui ar-
borem, seu longum lignum portant: subsequuntur alij
duo senes cum fascibus, & securibus: Tres autem adst-
sunt Popæ, quorum vnus cum acerra deferret ollam ma-
gnam ad coquendas carnes sacrificij, & alij duo tenent
Bovem mactandum; ex his vnus fert supra caput cistam
repletam cultris ad sacrificium necessariis: demum ex-
tat sacerdos capite cooperto supra flexilem tripodem
sacrificans.

Crederē hoc sacrificium pro solutione voti peractum
a Consule reuerso è bello hostibus deuictis; nam præter
habi-

A habitum consularem ipsius sacrificantis, vt in numismatibus etiam sacrificantium Imperatorum videmus, ad sunt Lictores cum falcibus, & securibus : Quod autem sacrificium sit pro voto soluendo è consequuta victoria, patet; quod ferè omnes adstantes sunt Coronati; sicuti, quod plures milites cum galeis, & scutis interueniunt; ac etiam plerique omnes cum calceamentis militariis, & similibus.

Cui autem Deo fiat sacrificium, si diuinari fas est, crederem forsan Apollini, cum plestrum prædat sacrificium; ac etiam quod supra tripodè illud peragatur, quæ duo propriè Apollini dicata sunt.

B Remanet sola difficultas de longo illo ligno, quod etiam antecedit sacrificium, & in hoc ego hæreo, nisi velimus forsan asserere hoc symbolum, seu indicium esse vi expugnatae Urbis ligno oblongo instar Arietis, vt videtur annuere Salmasius in suis Notis Aelii Spartiani ad vitam Antonini Caracallæ nu. 15. pag. 166. Lignum à prædictis delatum significare materiam ad bellicas machinas allatum, quamuis idem Salmasius videatur postea firmare, quod illi dictum lignum ferentes Dendrophori nomenclantur, & in honorem Bacchi, & Siluani id faciant; quod non omnino tutum, nec ego illi adscriberem, quoniam auctoritates, quas ille adducit Artemidori, Virgillii & similium, loquuntur, quod Dendrophori in sacrificiis Bacchi, & Siluani ferrent ramusculos Hederæ, seu vitium: At lignum nostri sacrificii est satis grædèa tribus viris delatum, quod nil commune habet cum prædictis ramusculis: ac etiam nostrum sacrificium apparet solène esse secundum morem Romanorum, nec in eo minimum indicium constare de ritibus Bacchi, aut de hostiis Siluani.

De Virginibus Vestalibus.

Cap. XVI.

Vestales dicebantur, quæ sacra curarent, & ignem sacrum: est enim Vestæ nomen, ab Hebraico vocabulo *Hæes* deductum; quod ignem significat, ut sentit Berolus lib de Cognominibus: *Estam, idest ignem post mortem cognominarunt: quia ipsa Regina sacrorum fuerat, & puellas docuerat sempiternum ignem sacrorum inextinctum servare.*

Virginem dicebant Vestam, quia incorruptus ignis est, & nullius rei generationem in se admittit; quam ob rem à Virginibus ignis iste summa religione, atque cultu custodiebatur, ut etiam refert Ouid. 6. fastor.

*Nec tu aliud Vestam, quam puram intellige flammam,
Nataque de flamma corpora nulla vides.*

Iure igitur virgo, quæ semina nulla remittit,

Nec capis, & comites virginittatis habes,

De prima apud Romanos institutione non admodum inter Scriptores convenit: Troia siquidem sacrum, hunc ignem aduectum cum Palladio, Diisque penatibus arbitrabantur Romani Aeneæ pietate, quod etiam Virgil. in 2. Aeneid. insinuat Hectore Aeneam in somniis admonente, ut una cum Penatibus sacrum hunc ignem asportaret, quod novæ sibi sedes querenda, ac figenda forent; ubi sic ait:

Sacra suosq. tibi commendas Troia Penates;

Hos cape farorum comites, his mœnia quære;

Magna pererrato statues quæ demique ponto.

Sic ait, & manibus vittas, Vestamque potentem,

Aeternumq. adytis effert penetralibus ignem.

Aeneas siquidem, postquam Vestæ sacra cum Penatibus, & Palladio ex vrbe Troia in Latium tulit, condito

Lavinio

*Influen-
ta Ven-
stales.*

A Latinitio, Vestæ ibi adædificavit, cui deinde etiam Ascanius condita Alba longa templum in Monte Albano extruxit: tum vero Rhea Silva Romuli Mater a Numitore Patruo Vestalis Virgo creata fuit, quam ob rem in penetralibus Vestæ ea omnia cum sacro igne asseruabantur. Plutarch. in Camillo, Strabo lib. 6. Alex. ab Alexand. lib. 5. cap. 12.

In penetralibus, sacroque recessu templi Vestalis, veluti in sanctiori aditu, solis Vestalibus, Pontificique introire fas erat: Pontifici, inquam, non Maximo, sed Pontifici Vestali, de quo Symmach. lib. 2. Ep. 36. & Guth. lib. 1. de Vet. Iur. Pontific. cap. 5.

B Non solum Lanuvium, Albam, & Romam Vestales habuere, verum, & Tibur, ac alias Regiones, meminit etiam Guth. dicto cap. 5.

A Numa autem Romæ institutas fuisse Vestales, testis est Dionys. Alicarnas. his verbis. *Romulus nullas Virgines Vestæ sacerdotis instituit, memor fortasse mater. ni dedecoris, quæ inter illius ministeria virginitatem amiserat: baud quaquam idoneus futurus iuxta leges patrias, si quam fraudasse pudorem deprehendisset, ne sibi met refricaret probrium domesticum.* Hæc ille, quem sequuti, dicemus, à Numa Pompilio primum Romæ institutas.

C Quod earum officium, quæve dignitas forer, eundem Dionysium audiamus sic loquentem. *Quinto loco erant Virgines ignis sacri custodes, quas illi a sua Dea Vestales nominant, cui Rex hic primum templum sacravit, & cultrices Virgines.* & paulo post. *Virgines quæ Deæ sacris operabantur, quatuor erant ab initio, & ius optandi eas penes Reges esse Numa voluit; postea propter sacrificiorum multitudinem ad senarium numerum, auctæ à Tarquinio Prisco; hodieque permanent degentes in Deo fano, à cuius aditu nemo ardetur interditi, sed pernoctare inuis fas est viro nemini: Has per XXX. annos manere puras à nuptijs necesse est, sacrario seruientes; & primo decennio rationem sacrorum eas oportebat discere,*
secundo

secunda exerceat, tertia decere alias: *Raskaxatum*, an-
 num: *trigesimum* nihil vetabat eo possis, coronis, reli-
 quisque insignibus sacerdotij, cui vellent nubere: fecerunt
 id paucæ aliquot sed parum lato vite exitu, & aminefo
 apud cæteros. Hactenus Dionysius.

Nupta Quod autem post trigesimum annum nil vetabat,
 Vestales nubere, D. Ambros. lib. 1. de Virginibus ait.
Quis mihi prætendit Veste Virgines, & Palladis Jacendo-
tes? qualis est ista non morum pudicitia, sed annorum,
qua non perpetuitate, sed ætate præscribitur? petulantior
est talis integritas, cuius corruptela senior servatur ætati.
Ipsi docent Virgines suas non debere perseverare, nec posse,
qui Virginitati finem dederunt. Qualis autem est Reli- B
gio, ubi pudica adolescentes iubentur esse impudica anus?
sed nec illa pudica est, quæ lege tenetur, & illa impudica,
quæ lege dimittitur. O Mytheria, ò mores, ubi necessitas
imponitur castitati, auctoritas libidini datur.

Ignis Perpetuus, æternusq. ignis in templo Vestæ, tamquam
 Imperij certissimum pignus asseruabatur. Val. Max. lib. 5.
 cap. 4. tit. 6. Liuius prima Decad. lib. 5. ait. *Quid de*
æternis Veste ignibus, signoque, quod Imperij pignus, cu-
stodiæ eius templi tenetur. idem Decad. 3. lib. 6. *Veste*
ædem petitam, & æternos ignes. Hunc ignem Vestales
 custodiebant, de quibus Ovid. eleg. 2. lib. 4. trist.
castos Perpetua servant virginitate focos, Nec illum in C
altaribus, sed suspensum in vasculis quibusdam fictilibus
refert Val. Max. lib. 4. cap. 4. in fin. Namque per Ra-
mulum casam, perque veteris Capitolij humilia tecta, &
æternos Vestæ focos, fictilibus etiam num vasis contentos
iuro. Tantum fiduciæ in hoc igne erat, ut oportuerit
eum numquam extinguui. Ovid. 6. fast. Ignis inextinctus
templo celatur in illo. & numquam sine prodigio crede-
batur extingui, quod contigit ante initia bellorum ci-
uilium, motaque intet Cæsarem, & Pompeium arma-
præter historicos, Lucanus lib. 1.

Vestali

A Vestali capturabatur
 Ignis, & ostendens confectos flamma Latinos.
 Scinditur in partes, geminoque casu princeps surgit.
 Quod ubi contingeret, Virgo, cuius incuria id euenis-
 set, a Pontifice seuerè pledebatur. Val. Max. lib. 1. cap.
 1. tit. 7. Lictor Pontifici Maximo Vingo Vestalis, quia
 quadam nocte parum diligens aeterni ignis custos fuisset,
 digna visa est, quæ flagra admoneretur: Atque etiam
 si non fuisset exinctus, accedebatur tamen quot annis
 Calendis Martiis, & renouabatur Ignis, quem asserua-
 bant in aperto non autem sub tecto, ostendit Ianus Par-
 rhafius, Epist. 57. & Ouid. 3. fast.

I Adde quod arcana fieri nouus ignis in ade

Dicitur, & vires flamma refecta capit.

Manilius lib. 4. astronomicorum.

Vesta tuos, Capricorne, foveas penetralibus ignes.

Vestales, cum atrio excedebant, matronarum custo-

diabantur Plinius Iun. Ep. 19. lib. 7. Angit me

Exulta valetudo, contraxit hanc, dum assidet lunæ Vir-

gini Vestali, sponte primum; deinde etiam ex auctori-
 tate Pontificum; nam Virgines cum vi morbi atrio Veste

excedere, matronarum cura, custodiæque man-

dantur, quo munere Fannia, dum sedulo fungitur, hoc di-

scrimine implicata est. Quod etiam animaduertit Cœ-

lius Macrobius antiquar. lectionum lib. 15. cap. 14.

Magna erat penes Virgines Vestales auctoritas. Sue-

ton in Virell. cap. 16. ait. Suasi Senatui, ut legatos

ad Virgines Vestalibus mitterent, Pacem aut tertè

ad consulandum petitu-
 rous. adde et Vibidia

alis precibus Messalinam tentasse veniam à Claudio

perpe marito consequi; ut refert Tacitus. 11. annal.

Similiter Cicero orat. 2. Agrar. ait. Si quicquam de-

est, nulla sunt Virgines, quæ me a vobis deprecantur.

Testamenta penes eas erant asseruata Sueton. in Cæ-

sare cap. 83. ait. Testamentum, cuius aperitur, recita-

ntque in Antonij domo, quod idibus Septembribus praxi-

mentis

Atrio
excedē-
tes.

Aucto-
ritas.

Testa-
menta.

mis in Lauicano suo fecerat, demandaueratque Virgini A Vestali Maxima: vbi notandam vnam inter eas auctoritate præcipuam, quæ Maxima dicebatur, vt etiam Sueton. in Domitiano Cap. 3. Corneliæ Virginem maximam vocat. Sed nemo melius præropatiuæ expressit quam Seneca lib. 6. Controuers. 8. Tibi Vestali virginis magistratus fasces tuos submitunt, tibi Consules, Prætoresque via cedunt, nunquid exigua mercede virgo es? Sacerdos raro lures, nec unquam nisi per Vestam suam moriar, nunquid de nuptiis appellata es? Item Carpentis, seu pilentis, vt alias matronarum veſtas, ex Sueton. in Tiberio cap. 2.

Hono- res Honores redditi illis fuerunt, vt etiam viuo Patre B testamentum condere, ac cætera gerere sine Curatore possent, quemadmodum & trium filiorum Matres; Vt cum fascibus, si prodirent, deducerentur; & si casu in quemquam incidissent, qui ad mortem duceretur, necari cum non licebat; verum deierare Virginem oportebat, se forte non autem dedita opera, & de industria obuiam factam, referunt Plutarc. & Plinius.

Orna- tus Ornatus, seu vestitus earum Suffibulum appellabatur: Fest. Pomp. lib. 17. ait. *Suffibulum vestimentum albu, prætextum, quadrangulum, oblongum, quod in capite Vestales virgines sacrificantes habebant; idque fibula comprehendebatur.* Vittas capitis ornamenta, vt aliæ matronæ gestabant. D. Ambros. ad Valentinianum. *Vix septem Vestales capiuntur puella, en totus numerus, quem infula vittati capitis &c.* Ouid. 3. fastor. *Decidit ante acros lanea vitta focos, & 3. fastorum. Nullaque dicitur vittas temerasse Sacerdos.* Nec Vestales modo Vittas, sed etiam aliæ sacerdotes. Tacitus 1. Annal. *Sacerdos apud aram Vbiorum ruperat vittas.* C

pœna in cæ- flus Sed, vt magnus eis honor est habitus; ita & delinquentes grauissimis afficiebantur suppliciis. Vetus Scoliast Iuuenal. ad Satyr. 4. *Hæc virginibus Vestædana fuit decreta, si vitiatæ fuissent, viua in parietibus struebantur,*

- A** *ba ntar, aut sub terra obruebantur.* Plinius lib. 4. Ep. 11. *Fremebat Domitianus, aestuabatque ingenti inuidia destitutus, nam cum Corneliam Maximillam Vestalem desedens viam concupisset, ut qui illustrari saeculum suum, huiusmodi exemplo arbitraretur, Pontificis maximi iure, seu potius immanitate Tyranni, licentia Domini, reliquos Pontifices non in Regiam, sed in Albanam suam conuocauit.* & Symmachus Ep. 120. lib. 9. rescribit, quod incestum Primogeniæ Vestalis apud Albā legibus vsq. ad eum diem consideratis seuerissimè vlciscatur: Quod vsque adeo obseruatum, vt in Annalibus pro prodigio Vestalis dannatio notetur, Eusebii Chronicon Olympiad. 73. de Minutia Vestali: Ratio prædictæ poenæ, quod terra huiusmodi libidinosa corpora purgari crederentur, ex Clement. Alexand. prædog. 3. & vt ignis nil patitur impuri; ita Virgines istæ omni corporei contagii labæ carere debent. Propert. eleg. 4. lib. 4.

Et satis una mala potuit mors esse puella,

Quæ voluit flammâ fallere Vesta tuas.

tradit Festus, iniustum fuisse eas cremare. vel quod mortuos tantum cremant, vel quod corpus summis consecratum cæremoniis interficere, at manus adferre sacræ mulieri, nefas censeretur; ipsâq. vltro mori volentes infra terram demittant in extructum ad hoc domicilium.

- C** Refert Plutarchus, quod iuxta portam Collinam sit tumulus, seu agger in eo domus subterranea nō magna, in qua ex superiori parte descensus, in eaq. lectus conlocatus, lucerna ardens, paucæque eorum, quæ ad vitam fouendam sunt necessaria, primitiæ reponuntur, vt panis, aqua, lac in vasculo, & oleum, tamquam nefas putaret fore si corpus summis consecratum cæremoniis fame pereat: tum illam, quæ supplicio est afficienda, lectoq. impositam extra opertam, lorisque reuinctam; ita vt nec vox exaudiri possit, per forum vehunt; ei omnes viæ decedunt taciti, neque horribilius vllum spectaculum, aut dies, quam Vrbs agat tristiores: vbi ad locum lecti-

Y ca

capuerunt, vincula Liſtores ſoluunt, ac Princeps ſacro-
rum quædam ſecreto comprecatus, obuelatam educit,
& in ſcalis deorſum in domum deferentibus conſtituit:
ita ipſe cum reliquis ſacerdotibus reuertitur: poſtquam
damnata deſcendit, ſuſum gradus attrahunt, multaque
ſupernè terra ingeſta domus occulitur, & complanatur.

*Capieba-
tur Ve-
ſtalis.*

Virgo Veſtalis capi ſolita fuit, inquit Agellius; de
quo ritu aliud non extat, niſi quod fertur, quæ capta
prima eſt, à Numa Rege eſſe capram; at lege Papia caue-
tur, vt Pontificis maximi arbitratu Virgines. a Populo
viginti legantur, ſortitioq; ex eo numero fiat, vt eā poſt
Pontifex Max. capiat, eaque Veſta fiat; ſed ea ſortitio;
ex lege Papia, non omnino neceſſaria poſtea fuit; nam
ſi quis honeſto loco natus adieſſet Pontificem, atque
attuliſſet ad Sacerdotium filiam ſuam, cuius ratio ſecun-
dum ritus Religionis haberi potuiſſet, gratia Papiæ le-
gis per Senatum fiebat: capi autem Virgo propterea di-
ci videtur, quia Pontifex Maximus manu prehenſa ab eo
parente, in cuius poteſtate eſt, veluti bello capta abdu-
cebatur; vt in libro Fabii Piſtoris, & Amata inter capie-
dum a Pontifice Maximo appellabatur: quoniam quæ
prima capta fuit, hoc fuiſſe nomine traditum eſt: haſte-
nus Agellius.

*De ali-
mentis
& mune-
ribus.*

Alebantur Veſtales ſumptibus publicis: Durauit autē
earum Sacerdotium uſque ad Theodoſii Senioris Imp.
tempora, quo regnante vna cum aliis ſacerdotiis, ne-
quicquam reclamante Senatu, omnimodo eſt ſublatus,
vt ex Epiſtolis Symmachi, & D. Ambroſii reſponſioni-
bus manifeſtum eſt, & refert Roſinus antiq. Rom. lib. 2. v-
bi ad cap. 12. Paralip. ac idem Roſinus lib. 3, cap. 19.

Symmachus etenim ſcribens Valentiniano, Theodo-
ſio, & Arcadio Augg. conqueritur acriter de ſublatis
muneribus in Veſtaliū fauorem a Chriſtianis miniſtris:
vt in Epiſt. 54. lib. 10. his verbis. *Veſtaliū Virginum
prærogatiua detracta eſt: ſub largiſſimis Imperatoribus
denegatur, quod pauciſſimi perſiſterunt. Honor ſolus eſt.*

in

R in illo velut stipendio Castitatis; ut vitæ earum capiti decus faciant, ita in signo ducitur sacrificii vacare muneri- bus &c. si quidē saluti publicæ dicata virginitas crescit merito, cum caret premio. Absint ab ærarij vestri puritate ista compendia. Fiscus bonorum Principum non sacerdos, tum damnis, sed hostium spoliis augeatur. Capiunt legatos Liberti, Seruis testamentorum iusta commoda non negantur: tantum Nobiles Virgines, & fatalium sacrorum Ministri excluduntur prædiis hæreditate quaestis. Quid iuuat saluti publicæ castum corpus dicare, & Imperij æternitatem cælestibus fulcire præsidis? armis vestris, aq- uilis vestris amicas applicare virtutes? pro omnibus effica- cia vota suscipere? ex huiusmodi facinoribus orta sunt cuncta Romani generis incommoda. Honorauerat lex pa- rentum Vestales virgines, & ministros Deorum victu me- dico, iustisque privilegiis: stetit muneris huius integritas usque ad degeneres trapezitas, qui mercedem vilium baiulorum sacra castitatis alimenta verterunt, sequuta est hoc factum fames publica, & spem provinciarum om- nium messis ægra decepit. Non sunt hæc vitia terrarum; nihil imputamus astris; nec rubigo segetibus absuit, nec auena fruges negauit. Sacrilegio annus exaruit: necesse fuit perire omnibus, quod Religioni negabatur. Commendabat enim terrarum prouentus victus Antistitum, & remedium magis, quam largitas erat. Dicit aliquis sum- ptum publicum denegatum alienæ religionis impendijs. Ab- sit à bonis Principibus ista sententia, ut quod de communi quibusdam tributum est, in iure fisci esse videatur. Om- nia regitis, si suum cuique seruatis, plusque apud vos iustitia, quam licentia valet. Faucant clementiæ vestræ sectarum omnium arcana præsidia, & hæc maxime, quæ maiores vestros aliquando iuuerunt, vos defendant, à no- bis colantur,

Relationi præfatæ Symmachi Urbis Præfati D. Am- brosius libertate magna responderet, validissimisque ra- tionibus euerit, ut in epist. 12. lib. 2. maxime his ver-

bis: Habeant Vēstales virgines immunitatē suā. Dicās hoc, A
 qui nesciūt credere, quod possit esse gratuita virginitas: pro
 uocent lucris, qui diffidūt virtutibus. Quot tamē illis vir-
 gines premia promissa fecerunt? vix septem Vēstales ca-
 piuntur puellæ, cū totus numerus, quē infula vittati ca-
 pitis, purpuratarum vēstium murices, pompa lēctica mi-
 nistrorum circumfusa comitatu, priuilegia maxima, lucra
 ingentia, pręscripta denique pudicitię tempora coegerunt.
 Attollant mentis, & corporis oculos, videant plebem pu-
 doris, populum integritatis, contilium Virginitatis. B
 Non virtutis capiti decus, sed ignobile velamen usu nobile casti-
 tatis: non exquisita, sed addicata lenocinia pulchritudinis:
 non illa purpurarum insignia, non luxus deliciarum, sed
 usus ieiunorum: non priuilegia, non lucra: omnia postremo
 satia, ut reuocari studia putes, dum exercentur officia:
 suis castitas cumulatūr dispendijs: non est Virginitas, quę
 precio emitur: non est integritas, quęcunque tanquam in
 auctione nummario ad tempus sollicitatur compendio. Pri-
 ma Castitatis victoria est facultatum cupiditates vincere:
 quia lucris studium tentamentum pudoris est. Ponamus ta-
 men subsidia largitatum conferenda Virginitibus: Quę
 Christianis munera redundabunt, quod tantās opes suffi-
 ciet ætæternum. Aut si arbitrantur solis Vēstalibus confe-
 rendū, non pudet, ut qui totū sibi sub Imperatoribus Gen-
 tilibus vendicarunt, iidem sub Principibus Christianis nō C
 putent nobis sortem debere esse communem. Hęc, & alia
 Sanctus Ambrosius.

Et hinc agnoscamus, quā dispar sit vitę conditio illarū
 Vēstalium, quę hono-ribus, diuitiis, & omni delictiarum
 genere affuebāt, à nostris sacratis Virginibus Christia-
 nis, quę spretis diuitiis, & omni foeminarum cultu; pau-
 pertate, vigiliis, ieiuniis, & abstinentiis summo Deo ser-
 uant veram mentis, & corporis Virginitatem.

De

De Monetę Vfu.

Cap. XVII.

ANTIQUITVS empriones, ac venditiones rerum non nummo, aut moneta, sed rerum commutatione tantum agebantur, vt in Genesi cap. 21. quod cum dissensio esset inter Pastores Abrahami, & Abimelech de puteo effosso a seruis Abraham, inquit textus. *Tulit itaq. Abraham oues, & boues, & dedit Abimelech:*

B & hoc non alia causa, nisi pro emptione loci, in quo serui illi puteum effoderunt; neque longo post tempore apud Romanos, neque apud alias Nationes æris, aut argenti signati vsum fuisse affirmant communiter scriptores; quamobrem rerum commutatione mercimonium exercere, necessariaque inuicem recipere consueuissent homines, testatur Alexander ab Alexandro lib. 4. Genial. dierum cap. 15. nec non in priori illo sæculo bobus, pecudibus, ferro, ære, auro, & argento rudi, atque inculto, & aliis huiusmodi res coemere consueuissent competimus ex vfu Romanorum, & Massiliensium in Africa testatur prædictus Alexander ab Alexandro, & tradit Homerus 7. Iliad. in Troiana obsidione Græcos

C non aliis profecto nummis vinum emisse, cōmeatumq. reliquum, quam ære, ferro, pellibus, bobus, & similibus ex hostium præda.

*Dedit Iasonides ducere vini mille lagenas,
Hinc vinum emebant comati Achii,
Alij quidem ære, alij autem ardenti ferro,
Alij autem pellibus, alij autem ipsis bobus,
Alij autem captiuis rebus, posuerunt conuiuium
abundans.*

Quamuis pellium, bouumque numismata intellexisse forsitan Homerum suaderi posset; siquidem ex moneta, quæ Bouem sculptum habebat, atque Bouis vocabulo

ap-

appellabatur apud Athenienses fuisse commercium, ve A.
inde etiam emanarit vetus prouerbium. *Bonem habet in ore*, pro homine pecunia corrupto, testatur Pollux lib. 9. cap. 6. dicens. *Vetus autem erat Atheniensibus Numisma; Bos appellatum, eo quod Bonem insculptum haberet.* Non immerito igitur aliquis suspicari potest, Homerum omnia Numismatum genera, quibus in castris negotia agebantur, voluisse recenseri auro, argento, ære, ferro, atque nomine Boum, & pellium; ac propterea, nequaquam animalia ipsa, sed monetas in supra allatis carminibus indicasse.

Fuisse propterea notissimum vsum pecuniarum sacræ testantur litteræ in Genesi cap. 23. vbi Abraham empturus argento agrum, ad vsum Sepulchri in funere B
Sarræ vxoris his verbis. *Quod cum audisset Abraham, appendit pecuniam, quam Ephron postulauerat audientibus filiis Hetb quadringentos siclos probata moneta publica.* Qui locus, quamuis absque dubio de moneta appensa sit intelligendus ex illo verbo Appendit, non propterea negatur numerata quoque pecunia consueuisse veteres negocia agere: Sacra enim oracula nostra non solum appensam, sed etiam numeratam in solutionibus pecuniam tradunt. *Quadringentorum siclorum numero Abraham, ab Ephrone agrum ad Sepulchri ius emisit scribunt.* quæ tamen solutio pretii pondere, nume- C
roque retinuisse rationem lance probatur.

Ac etiam in cap. 3. Esteris Aman volens Populum Iudæorum perdere, sic Assuerum alloquitur. *Sitibi placeat decerne, ut pereat, & decem milia talentorum appendam Arcarijs gaze tue.* sic pariter lib. 1. Esdræ cap. 8. dicitur de sacerdotali ærario, quod ab Esdra Sacerdotibus custodiæ causâ traditum fuerat. *Et appendi in manibus eorum argenti talenta sexcenta, quinquaginta, & vasa argentea centum, auri centum talenta.* si igitur pecuniarum, dum appendebantur, nequaquam numerarentur, sed rudi massa configeretur valor illius, dicendum est

A est sacris oraculis appensum argentum ad pondus sexcentorum quinquaginta talentorum: sic etiam apud Ester dixisset Aman, se publico ærario præstiturum argenti massam ad pondus talentorum decem milia, non verò decem milia talenta se appensurum Arcario regio: Quibus liquido constat Veterum consuetudinem fuisse non solum pecuniam appendere, sed etiam numerare.

*Appensio.
& nume-
rata pe-
cunia.*

Quod quidem aperte confirmat, id quod de ære graui Romanorum tradiderunt scriptores, de quo ita Festus: Pauli Diaconi. *Graue æs dictum, à pondere: quia denasses, singuli pondo libra, efficiebant denarium ab hoc ipso numero dictum; sed Bello Punico Populus Romanus presus, ære alieno, ex singulis assibus librarijs, senos fecit: qui tantumdem valerent.* Dicebatur igitur æs graue a pondere monetæ, quod singuli asses, quorum decem efficiebant denarium, maximi essent ponderis, vnius nimium libræ: non tamen decem æris rudis libræ denarium constituebant, nisi decem asses numerarentur, quorum singuli libram æris haberent.

Eandem pecuniam, quæ numerabatur apud veteres, eandem etiam appendi, vt nihil in ea fraudis committeretur, iam vidimus: Verum, quia hæc numeratio, atque appensio fieri potuisset metallorum frustulis, quæ nullo essent percussa signo, propterea huiusmodi signatæ monetæ initia breuiter hic cognoscamus.

Ab exordio Romanæ Reipublicæ vsum fuisse in negotiationibus solum coriis Boum nummorum loco voluit Alexander ab Alexandro lib. 4. cap. 15. & cum eo aliæq; argumento vsti, quod Numa Pompilius Scorteos asses in congiariū Populo dedisse, velit Plutarch. in Numæ: Sicut quoque Lacedæmonios aliquando Scorteo Numismate vlos tradit Stobæus Serm. 42. dicens. *Pecunie studio Spartanum vacare turpè dicitur; Numismate vtuntur Scorteo: Aurum, Argentum, vt apud quempiã deprehendi capitale est.* Similiter Seneca lib. 5. de Benef. cap. 13. inquit, *Æs alienum habere dicitur, & qui aureos.*

aureos debet, & qui Corium forma publica percussum, A
quale apud Lacedamonius fuit, quod usum numerata pe-
cunie præstat. Quibus testimoniis prius ex Coriis Boum
 nummos publico signo cusos fuisse probabile est; quam-
 vis alii velint usum fuisse pecuniæ ex dictis Coriis so-
 lum in defectum æris, argenti, non apud veteres tantum,
 sed nostris quoque temporibus scorteis quoque num-
 mis stipendia milites meruisse, quod tamen non tollit
 usum præcedentis signatæ monetæ aureæ, argentiæ, vel
 æræ: ea etenim conditione ex coriis animalium cusi a-
 liquando altes fuere, ut ii postmodum publico signo ad
 valorem æris, vel argenti redderentur: & cum primum
 cessasset defectus æris, vel argenti, cessauerit quoque B
 omnino dictus usus monetæ cusæ ex Corio Boum.

Signati Aeris igitur primo signati inuentum Iano plurimi a-
nummi scribunt. Lactantius Firmianus lib. 1. de falsa Relig. cap.
inuictor 13. inquit, quod senex Saturnus à iuvene Ioue filio vi-
 ctus, & spoliatus Imperio, fugit expulsus, & in Italiam na-
 uigio venit, cum errasset diu, sicut refert Quidius in lib.
 Fastorum.

Causa ratis superest, Tibuscum rate venit ad amnem
Ante pererrato falsis ferorbe Deus.

Hunc errantem, atque inopem Ianus excepit, cuius rei
 argumenta sunt Nummi veteres satis frequentes, in qui-
 bus cum duplici fronte Ianus, in altera parte Navis, de C
 quibus aliqui penes me, quorum vnum hic delineatum
 apposui.

Hoc idem refert Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 7. asse-
 rens in honorem Saturni Nummum primum in usum.
Hic igitur Ianus cum Saturnum classe peruectum excepisset
hospitio; & ab eo edoctus peritiam ruris, serum illum
& rudem ante fruges cognitum victum in melius redigisset;
regni cum societate munerauit. cum primus, quoque ara
signaret, seruauit in hoc Saturni reuerentiam, ut quoniam
ille nauis fuerat aduectus, ex una quidem parte, iui capitis
effigies, ex altera vero Navis exprimeretur, quo Saturni
memo.

memoria in posteros propagaretur ; ficuti & idem Ouid. Poeta subiecit .

*At bona posteritas puppim formauit in are ,
Hospitis aduentum testificata Dei .*

Omnes ergo non tantum Poetae , sed historiarum quoque Scriptores hominem fuisse Saturnum consentiunt , qui res eius in Italia gestas memoriae prodiderunt , Graeci Diodorus , & Trallus : Latini Nepos , Cassius , & Varro ; nam cum agresti quodam modo in Italia vita duceretur .

*Is genus indorile , ac dispersum montibus altis
Composuit , legesque dedit : Latiumque vocari
Maluit , his quoniam tutus latuisset in oris .*

Quamuis alij velint , praedictum Ianum fuisse eundem , ac Noë , & Saturnum ipsum , quem etiam tradunt ad Latium appulisse , & à filio Iaphet hac in Regione regnante , hospitio exceptum ; illius igitur memoria , ut seruaretur , quae anteriora Diluuii , posterioraque viderat , arcae fabricata humanum genus à Diluuiio redemerat , nummos cunctos credunt ; licet Ouid. lib. 1. fast. Biceps caput Iani ad anni exordia referat , eoque nomine Ianuarium menssem

178 DE PROFAN. ROM. RITIB.
menssem appellari credat, dicens:

*Iane biceps, anni tacitè labentis origo,
Solut de superis, qui tua terga vider.*

Argenteum nummum primo signatum apud Romanos dicunt aliqui Servio Cæpione, & Gn. Sempronio Coss. post Attilium Regulum: At vero Plinius lib. 33. cap. 3. signatum esse argentum anno Urbis 585. Q. Fabio Consule, quinque annis ante primum bellum Punicum; quidem ante victum Pirrhum regem argento signato nequaquam vsos Romanos, scribit Plinius loco citato; Qui tamen ex auro primus monetam signauerit Plinius ibidem ignotum putat, apud Romanos tamè non ante signatum aurum, quam anno sexagesimo secundo post nummum argenteum, qui annus respondet vigesimo tertio Principatus Hircani in Iudæa, quando nimirum Romani Numidas subiecerunt.

Apud Israelitas multo ante sanc monetam signatam sacra Oracula tradunt, quam Romanum Imperium initium habuisset; quinimo Cain primus Adæ filius, cum pessimum vitæ genus gessisset, ex auro primum denarium signauit ex Iosepho tradit Polidorus Virg. De Rerum Inuentor. lib. 2. cap. 22. ac etiam monete vsus extitisse constat apud eundem Iosephum lib. 3. antiquitatum cap. 2 in quo, dum Israelitarum Duce Iosue, & Amalecitarum pugnam describit, de qua in Exod. cap. 17. legitur relatio prædæ. *Multum enim argenti, & auri in castris fuit repertum, & vasa area coquinaria, & escaria, magnus etiam pecunia signata numerus.* Sicli argentei etiam meminit sacer textus in morte Sarai vxoris Abrahæ, vidimus supra in cap. Genes. 23. quibus in locis præclarè ostenditur nomine Sicli non rudes metalli frustulos, sed monetam signatam signo publico intelligendam fore: sed & adhuc aurei sicli signati habemus vsus in sacris litteris, de seruo illo, qui ab Abraham in Mesopotamiam abiit, vt filio Isaac quæreret vxorẽ, dedit Rebeccæ. *In aureis appendentes fides duos, & ar.*

A *& armillas totidem pondo siclorum decem . quod inteb-
ligendum, vt sicli nomine signatam monetam accipia-
mus, aliàs enim insolens esset . quod delicata puella de-
cem auri libras circa manus , & brachia ornatus gratia
deferre voluisset . Et in 1. Paralipomenon cap. 21,
Dedit ergo David Ornan pro loco, siclos auri iustissimi pō-
deris sexcentos; Siquidem solutiones debitorum non
solum pondere, sed etiam monetæ signatæ numero de-
terminabantur .*

*Fetæz monetæ apud Romanos, Græcos, & cæteras
nationes vsus erat, & hic erat nummus parvus, teste Pol-
lace lib. 9. cap. 6. dum ait, Byzantinorum autem num-
mus ferreus, erat sic appellatus: Ferreum autem numis-
ma paruum erat, ita, vt loco dicendi Eme mibi tria ærea,
diceretur, Eme mibi tria ferrea; Quemadmodum de La-
cedæmoniis idem Pollux. Ferrea quoque moneta idem
Lacedæmonij vtuntur ingentis magnitudinis, sed minimi
valoris; ac etiam apud Hebræos dicitur cap. 17. lib. 1.
Regum. Ferrum lanceæ Gigantis Goliath fuisse ponderis
sexcentorum siclorum ferri; quod, vtique de valore fer-
reæ monetæ intelligitur, non autem de pondere, cum
impossibile fuisset, vt tantum ponderis haberet ferrum
illud, quantum habebant sexcentæ libræ rudis ferri .*

C De Annulis. Cap XVIII.

A NNVLORVM vsus in magna vetustate fuisse
arguunt Sacræ Litteræ . Genes. cap. 21. in qui-
bus Ioseph annulo Regio donatur. Prometheū t. aduult
fabulæ primum digito adaptasse circulum ferreum inclu-
so lapide, qua consuetudine homines vsi Annulos habe-
re coeperunt. Argumento sunt Gemmæ annullares, quæ
copia sui ipsam propemodum infinitam nummorum ve-
rerum vim exæquant .

Materies Annullorum fuit aurum; argentum, æs, fer-

*Materi-
es annu-
lorum.*

Z 2 rum

rum cum gemmis inclusis: Contra vero multi nullas admittunt gemmas, auroque ipso signât: Gemmas vitreas in vulgi annulis notavit Plinius lib. 35. n. 6. cuiusmodi habeo ego aliquas penes me satis antiquas.

*Pythago-
ra
Præ-
ptum*

Inter Pythagoræ præcepta, quæ Symbola appellantur, memoriæ proditum est, nequis annulum Dei imagine insignitum gestaret, quod Pythagoræ effatum a Clemente Alexandrino lib. 5. Stromatum, quasi præceptum, aut consilium fuisse expositum, quod à Mose iussu fuerat, nequa scilicet Imago adoranda effingeretur, quoniam Dei Maiestas, quæ intelligentia tantum percipitur, vilipendi censetur, cum in materia colitur, eaque magis, quæ in annulo gestatur, siquidem contemptum. B. parit, quæ in promptu est videndi consuetudo: Nec multum Iamblicus discrepat, ubi singillatim Symbola exponit lib. 2. ad Symbol. 24. At vero lib. 1. De Vita Pythagoræ ait, vetitum huiusmodi gestamen, ne cui forte in locum immundum Sacram Imaginem deferre contingeret. Quod didicisse Iamblicus ex quodam more temporibus Tiberii Cæsaris, ut refert Sueton. in eius Vita cap. 58. Cum Reus maiestatis postulabatur, quicumque effigiem Imperatoris annulo impressam, Latrinæ, aut Lupanari intulisset.

Illud certè Pythagoræ documentum, neque Græcis probatum fuit, neq. Romanis; Innumeras enim annulorum Gemmas hodie videre est, in quibus Deorum imagines, aliaue Ethnicæ superstitionis Symbola veteres excupserunt.

*Imagi-
nes in
annulis*

Frequenter etiam annuli, proferunt vultus Principum, & clarorum virorum. Plinius Iun. lib. 10. Epist. 16 Gemmam commemorat habentem Imaginem Pacis Regis, & Sueton. in August. cap. 1. & in Tiberio ca. 58. & Valler. Maxim lib. 3. cap. 5. rem satis confirmant. Sapientia quoq. sectatores Hanc suarum magistrorum in annulis palam habebant. Cicero lib. 5. de finibus in princip. ait. Nec tamen Epicuri licet obliuisci; cuius imaginem

A non modo in tabulis nostri familiares, sed etiam in poculis, & in Annulis habent. Gestabant quoque in annulis imagines amicorum, Ouid. eleg. 6. lib. 1. tristium. & ego sane domi seruo gemmis incisos Socratem, Platonem, & similes Philosophos; sicuti etiam Magnum Alexandrum, & alios Reges.

Sane Idolorum facies in his frequentissima sunt; item per Zodiacum decurrentia, sicuti Catamitos, & Meretriculas sub argumento Venerum, & Cupidinis coelatos arbitror; ut etiam penes me Imagines Iouis, Martis, Mercurii, Solis, Fortunæ, Serapidis, Cereris, Romæ Schemate Militari gemellorum alicuius, & alia multa, præsertim Aegyptiorum deliria.

B Neque vero usum Annulorum repudiavunt Christiani, siue quia hortatus nos est Apostolus Coloss. 3. *Christiani etiam quicquid agimus, in nomine Dei agamus;* ac propterea *effigiebant annulos.* sacris Symbolis manus suas operum effectrices exornatas gestabant; siue, ut per illas, quas gestamus gemmas in digitis, excitetur memoria ad rerum Diuinarum meditationem: adeo ut ex iis opere pretium arbitratus sit Clemens Alexand. Pedag. lib. 3. cap. 11. præscribere aliquem terminum, intra quem contineretur hæc licentia promiscua quilibet in annulis insculpendi: censeret enim a nostris recte geri, non quidem Idolorum facies, vel enses, vel arcum, vel pocula; multo minus amasios, & amicas iniectes; sed Columbam, Piscem, Navim, vel Lyram vel Ancoram, vel Piscantes: Per Columbam intellexit Clemens Spiritum Sanctum, per Piscem prædium, cum apparuit Christus discipulis Io. 21. vel Conuiuium, quo quinque milia Virorum panit. Lucæ 9. per Navim, vel Ecclesiam, vel vitam humanam, per Lyram Concordiam, per Piscantes Apostolos, vel Baptistas videmus etiam in gemmis Arcam Noëticam, Symbola nominis Christi, & Crucis & quod hoc idem signum Christi solitum fuit set apponi in annulis Sponsalibus tradit Card. Baronius in annum 57. & ibidem

ibidem Spondanus in Epitome n. 17.

Cauit Solon ex Diogene Laetio, ne annularius sigillum Annuli quem vendidisset, seruaret ad vitandas nimirum fraudes, quæ ex suppositiis annulis enasci poterant; in quo hoc nostro tempore Annularii maxime aberrant, dum, & typos sigillorum seruant, & in propatulo habeant, magno periculo eorum, qui hæc negligunt, & habet Tacitus annalium lib. 16. Caium Petronium coactæ morti proximum fregisse annulum, ne mox viui esset ad subeunda pericula.

Et hæc dicta sint de materia, & forma Annulorum.

De usu
annulo-
rum.

Nunc ad usum veniamus, dicamusque gestatos fuisse etiam in articulis, & in digitis Martialis lib. 5, Epig. 10. B

Sardonicos, Smaragdos, Adamantas, Iaspidas uno

Portat in articulo Stella Seuere meus,

Multas in digitis, plures in carmine gemmas

Inuenies: inde est hæc puto culta manus.

Ideoq. monuit Clemens Alexandrinus loco citato non esse à viris annulum in articulo ferendū; hoc enim mulieris esse, sed in paruo digito, atque adeo in ima eius parte collocandum. Aulus Gellius lib. 10. cap. 10. inquit morem Romanum fuisse gestandi annulum in digito sinistræ manus, qui est minimo proximus, cui & annularis nomen, est inditum: extant autem eiusce gestaminis rationes apud Macrobi. lib. 7. cap. 14. quoniam in libris anatomicis volunt aliqui, neruum quemdam de corde natum pergere usque ad digitum manus sinistræ minimo proximum, quod derisui habetur apud viros peritos, qui inquirunt nihil huiusmodi comparere in humano corpore. Vel potius, vt inquit Macrobius citatus, dicamus, quod in eo digito Gēma annuli ab omni læsione esset tutissima.

Distinguebat etiam annulus ingenuos ab hominibus seruilis conditionis; ideoque Pater apud Lucam cap. 15. ait. *Date Annulum in manu eius.* & fuisse aureum probabile est, ex Epist. D. Iacobi in princ. cap. 2. qui nec

A nec seruis, neque libertis conueniebat: Libertini enim argenteo, serui ferreo utebantur: cum & iis conueniret beneficio Principis, ut notat præter cæteros Lysius lib. 11. electorum. Annulorum ius Liberto tributum, ut scripsit Vlpianus in l. 10. §. sed & si ius. ff. de in ius vocand: non eximit illum à reuerentia, quam Patrono exhibere debet: & hoc ea ratione, quia usus Annulorum aureorum beneficio Principis tributus Libertinis, quo ad viuunt, imaginem non statum ingenuitatis præstat, ut in l. 11. C. de iur. annul. aureorum.

De Annulorum munere Martialis Epigr. 122. lib. 14. Cicero orat. 5. in Vètrém. sæpe enim nostri Imperatores superatis hostibus, optimè Republica gesta scribas suos annulis aureis in concione donarunt; & hunc Anuli honorem in ostentationē luxu vertit Satyrus Iuuenalis Satyr. 7.

Cicéroni nemo dacentos

Nunc dederit nummos, nisi fulserit annulus ingens.

Aestiuorum, & hiemalium annulorum usum, refert Iuuenalis Satyr. 1.

Vendillet aestiuum digitis sudantibus aurum,

Ne sufferre queat maioris pondera gemme.

Natalitiorum meminit Persius Satyr. 1.

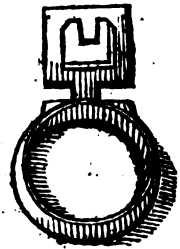
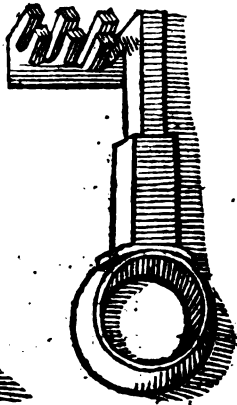
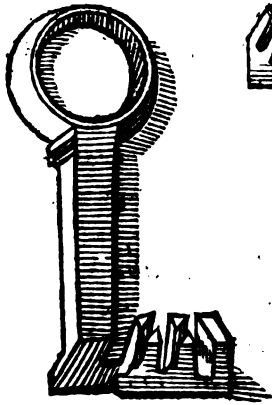
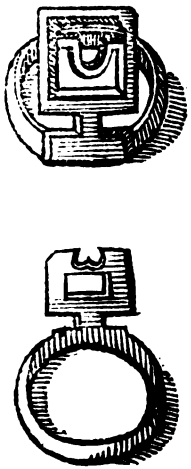
C *Et Natalitia tandem cum Sardonicæ albus.*

quia, Annulos quidem habebant, quos die tantum natali gestabant, seu aliis donabant.

Adhibebant autem annulum ad signandum, quicquid lubebat, ut abditum esset, secretumque, nempe Cellas, Dolia, & utensilia, sicuti & Epistolas, ac testamenta, ideoque Pater pluribus filiis hæredibus institutis moriens clauēs, & annulum custodiæ causa maiori natu filio tradidit. l. 79. §. Pater pluribus De legat. 2. & quemadmodum dixit Seneca lib. 16. de Benef. cap. 15. *Annulis nostris, plusquam animis credimus*, quibus videlicet annulis ad contractus robbrandos signa solemus apponere, ut cum aut testamentariis, aut matrimonialibus tabulis

bulis, aut stipulationum, pactionumq. Chiographis la-
cra illa signa imprimerent, id se, quodammodo Deo ce-
ste, facere crederent.

Non solum ad signandum Annulis utebantur verum
etiam ad claudendum, sicuti claves inseruiunt, ut inquit
Tacitus lib. 2. annalium in princ. *Irridebantur & Graeci
comites, ac vilissima utensilium Annulo clausa.* & de
prædictis Annulis in usum Clauium, quas penes me ser-
uo, habes hic delineationem.

Arra vero, & Sponsio annulo interueniente celebra-
bantur. l. 5. De Institutor. act.

Item Sponsas annulo donatas Iuuen. Satyr. 6. Deinde
Adamas notissimus, & Berenices in digito factus pretto-
rior. Hinc B. Virgo Agnes apud D. Ambros. Annulo suo
subarrauit me Dominus meus Iesus Christus. & Tertull.
in Apolog. cap. 6. reprehendens luxum foeminatum in-
quit. *Circa feminas etiam illa maiorum infibula seci-
derunt*

A derunt, quæ modestia, quæ sobrietati patrocinabantur, cū aurum nulla norat præter uno digito, quem sponsus obpignorasset Pronubo annulo; quinimo refert Plinius natural. hist. lib. 33. cap. 1. Ferreum annulum, cumque sine gemma a Sponso Sponsæ mitti sua ætate apud Romanos consuevisse, apud quos bellicæ virtutis quoque talis ferreus annulus insigne erat.

De Fibulis Cap. XVIII

B **Q**UONIAM apud ferè omnes antiquitatum studiosos reperiuntur Fibulæ antiquæ, diuersis formis elaboratæ. (quarū aliquas, quia ego, & alij) Romæ habemus, curauī, nec putō absurdum, aliquid de eis dicere.

Fibula igitur Vox origine Latina teste Ioanne Mercurio ab antiquo Fibo, quemadmodum a Synonimo eius Fibo: vel a Findendo, ut refert Iulius Scaliger *Quasi findat illud, quod perforat*. Vnde apud Columellam De Re Rustica lib. 1. cap. 6. Fibulari dicitur idem quod iungi.

C Fibulas diuidemus in Architectonicam, & Vestiariam, & Gymnasticam; Vitruuius lib. 1. cap. 5. & lib. 10. cap. 2. expressè meminit Architectonicæ: eaque vulgo *Fibula Architectonica* ferramento est, quo tigna coniunguntur, quod comprobasse videntur nonnulli, qui Confibulam quoque *ca.* ferrum dicunt, quo lapides, & ligna coniunguntur inter se: inde Confibulare, & Affibulare, nempe Fibulas colligare, ut apud Isidorum, & alios.

Fibula verò Vestiaria propriè est ornamentum Cinguli, qua per annulum pars Cinguli retinetur ad vestem *Fibula Vestiaria* subligandam. Isidorus de Origin. lib. 19. cap. 31. *Quod pectus fœminarum ornat, vel Pallium virorum in humeris, Cingulum in lumbis firmat*. Et apud Iul. Pollicem lib. 7. cap. 13. *Tunica aperta Fibulis circa hu-*

A *meres,*

meros connectebatur. Aelianus Var. histor. lib. x. cap. ii. **A**
*Tunicarum verò eam partem, quæ est ab humeris, usque
 ad manus, non consuebant, sed continuis Fibulis aureis, &
 argenteis constrinxere.* Fibulam quoque esse vinculum,
 quo Mulieres fluentem retrò vestem subnectebant, in
 Vitruvium adnotat Philander; Nec Lunulas in Sena-
 torum Calceis aliud, quam Fibulas fuisse Eburneas Lu-
 næ instar corniculantes, opinatur Alexander ab Alexā-
 dro Dierum Genialium lib. 5. cap. 18. & Gangræus ad
 Iuvenalem Satyr. 1. *Lunula, nempe illa, fuit Fibula in
 Malleolapedis eboræ, specie Luna:* Imò Arcadum more
 Lunatos, Plurarcho teste, Patriciorum Calceos declarat
 Iuvenalis Satyr. 7.

Appositam nigra Lunam subtexit alata.
 Talem vero Fibulam Nobilitatis olim extitisse indicem
 hoc Statii versu habemus.

Primaque Patritia clausit vestigia Luna.
 Eo videtur spectare modus, quem è Zonara Magius re-
 petit Miscell. lib. 3. cap. 3. *Patricias in Urbe Calceos ge-
 stasse adornatos carrigiarum inflexione, & forma litteræ
 C.* Nec aliter Gallienus apud Trebell. Pollionem.
Caligas gemmatis annexuit. Fibula quoque Capilli-
 tium continebat. Lucianus Dialogo de Domo. *Aligua
 Fibula, vel tania comam diffluentem colligans.* De hac
 Virgilius fortè 10. Aeneid.

*Fusas ceruix, cui lactea crines
 Accipit, & molli subnectit circulus aura.*
 Vsum huius Fibulæ expressit Corippus lib. 2.
*Substrictoque sinu vestis Divina pendit
 Poplite fusa tenus.*

Flamines præterea pro sua Divinandi facilitate Infibula-
 tos fuisse voluit Ioannis Rhodius de Acia cap. 5. Ex
 Varrone de Ling. latin. lib. 4. *Quod in Latio capite velato
 erant semper, ac caput cinctum habebant filo.* & clarius
 idem Varro lib. 5. de Ling. lat. *Ea præter Virgines Ve-
 stales, & Sacerdos em publicum intrareat nemo; Is cum*
eat,

A *eat, suffibulum bant habeat. Quamuis Suffibulum hoc in loco videatur subligaculum, Festo tamen, est Vestimentum album, prae-textum, quadrangulum, oblongum, quod in Capite Vestales Virgines Sacrificantes habebant, idque Fibula comprehendebatur. Ut puta sub mento.*

Vsus fibulae.

Fibulae porro vsu sic docuit Pancirol. de reb. deperditis pag. 312. *Consideratione digna est Fibula, qua Veteres togam subnectebant, & quandoque etiam cingulum: Fibula enim superius annexa in sinum fundebat Togam, instar veli vento inflati: Et mox, Facta est possimum in eum sinem, ut Togam supra dexterum humerum connecteret; in quo duae illius partes subiectam acum in Canalicula stringebant: Nec enim adsuta panno erat Fibula; sed duas Toga partes adstringendo, non verum transfigendo subnectebat. Quapropter supra Fibulam nodus quidam conspiciebatur ex Toga, qua cum venustate, & elegantia dilatabatur.*

Foeminarum ornamentis annumeratam fuisse credit Thomas Dempsterus Prudentium sequutus, apud quem lib. 2. in Sym. in Mundo Foeminae.

Crinalis acus, Redimicula, Vittae;

Fibula, Flammeolum, Strophium, Diadema, Monile. & Plinius lib. 12. cap. 19. Reuebunt Vitrea, aenea: Vestes Fibulas, cum armillis, ac monilibus. Ergo negotiatio illa foeminarum maxime fide constat.

C *la foeminarum maxime fide constat.*

Viris quoque ornamento Fibulae fuere in Mantellis, seu Penulis. Baysius de Re Vestitaria: sicuti, & in Chlamydibus, seu Paludamentis, quae operta Fibulam desiderabant. Hinc in lib. 11. Cod. l. 1. *Fibulis quoque in Chlamydibus utantur ijs, quae solo auro, & argenti pretiosa sunt.*

Fibula ex ferro, orichalco, argento, auro, aut quouis metallo. Infimae sortis hominibus propria erat ferrea; aenea, etiam sic referente Festo de verb. signif. *In fibulati sacrificabant Flamines propter usum aris anti-*

De Materia.

quissimum arcis fibulis. Mediocris fortunae milites ma-

Aa 2 nuplars

pulares in Baltheis, aut Phaleris argentea utebantur, A donec Aurelianus Imperator iis aureas indulgeret. Vopiscus in Aurel. Ditioribus postea Leonis Augusti Decreto concedebatur Aurea: Principibus frequentior. Ita Didoni Aeneid. 4.

Aurea purpuream subnectit fibula vestem.

Quin & gemmis distinctas fuisse Aeneid. 5.

Lato quem circumplectitur auro

Baltheus, & tereti subnectit fibula gemma.

Et Claudianus de Raptu Proserpinæ lib. 2.

Collecta tereti nodantur laspide vestes.

Fibulam Imperatoribus fuisse propriam, ac in vestitu Imperatorio pretiosissimam. Ita Gallienus, ut in eius Vita Treb. Poll. *Gemmatis fibulis, & aureis visus est.* B E diuerso Adrianus ex Spartiano sine auro ipse Baltheum sumpsit, sine Gemmis fibulas strinxit. Et in Galliæno Trebell. Pollio, *Cum Chlamyde purpurea, gemmatisque Fibulis, & aureis Romæ visus est.*

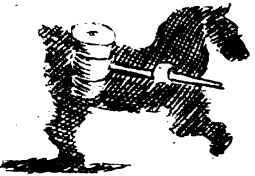
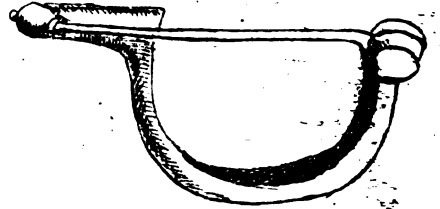
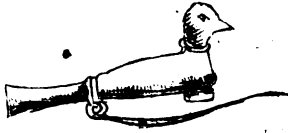
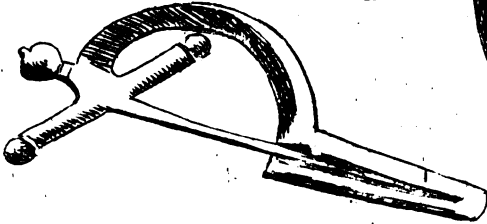
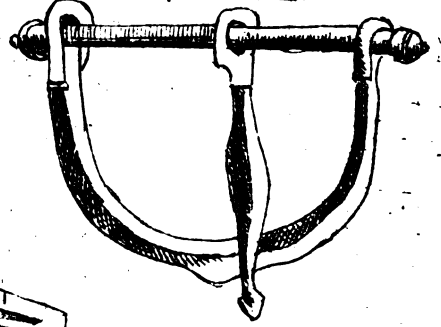
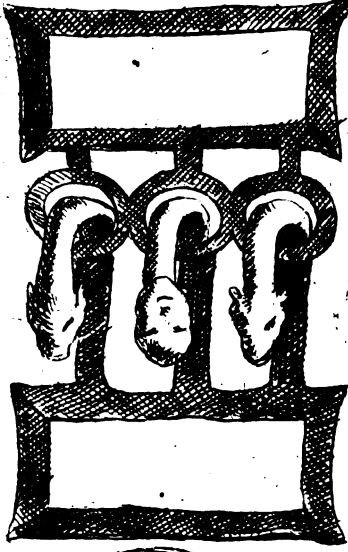
Fibulæ aureæ, & Gemmæ originem ex Veterum sacris processisse, satis probabile est, nempe superno Sacerdoti Dilecti Populi tali magnificentia sub Mysterii velo adornatâ imperabat Dominus, quod Reges deinde fuisse imitatos, penes quos diu Sacrorum Ius mansit, ac postea Imperatores, ac Primates, donec tandem crescente in dies luxu singularis Fibularum usus in communem transiret. C

Etiam Mortalium primi Fibula, siue spina sibi vestes adstrinxerunt. Ut de Veterum Germanorum moribus differens Tacitus. *Tegumen omnibus Sagum Fibula, aut si desit, spina confertum.*

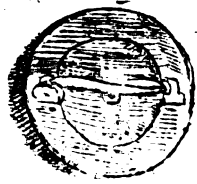
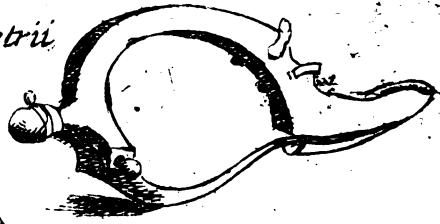
De Fer.
ma.

Hicce de materia præmissis Fibulæ formam nouisse magis ad rem erit: ex ijs aliquæ circulares, siue annulares erant omnes varijs quidem icuaculis distinctæ, vnicatamen fermè figura ad arcum accedentes: Conspiciuntur etiam forma quadrangulæ, Equi, Hinnuli, Auis, Delphini, Cochleæ, & Anguium specie; ut in delineatione

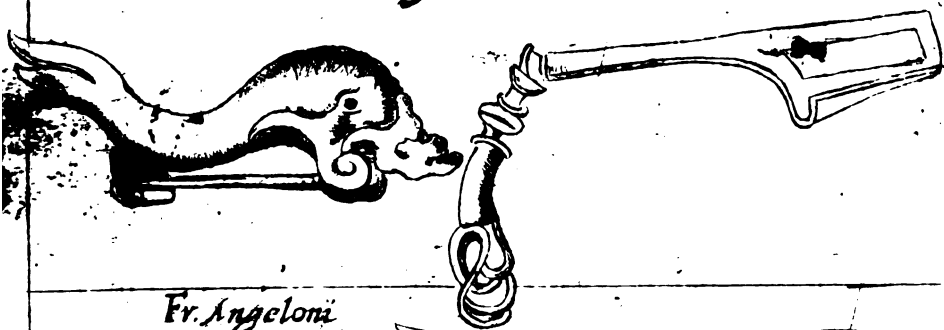
ne

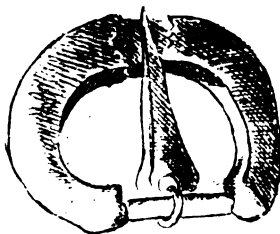
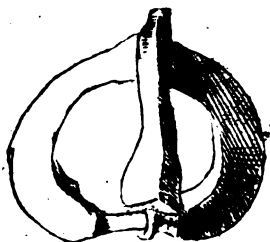
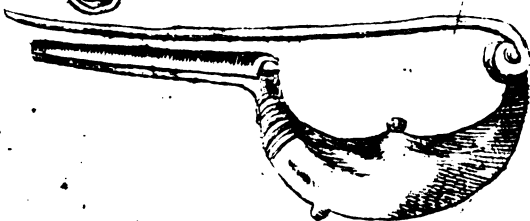
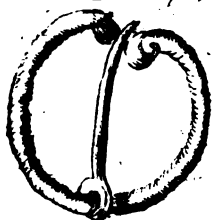
Cl. Menetrier

L Pignorii

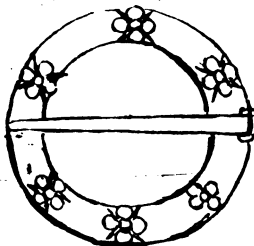
Fr. Angeloni

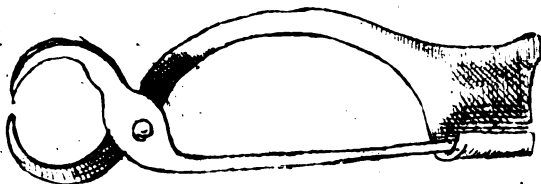
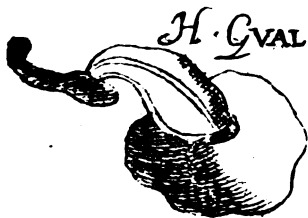
M. Milesi

H. Ernst

H. Gvaldi

A ne à me hic apposita .

Vnus tamen omnium vsus, idemque vtendi modus fuit: veram huiusmodi Fibulæ fabricam, sic expressit Pācirolus . Inferius, & externa parte grandiore[m] habebat Acum cum arco, aut aureo filo, quo efficiebatur, vt illa absque vlla difficultate quasi fluctuans vagaretur, ipsius præsertim cuspidē in Canalicula, quæ in altera Fibulæ parte erat, impressa. Et Iulius Scaliger exerc. 329. De Fibula tractans, eam solius Acus nomine exprimere videtur, dum ait. *Talis acus area, vel aurea, quæ in annulo transversa transadigit corrigiam ad cincturas*, Videre est etiā inter cæteras meas Fibulas hic delineatas, Acus, cui annexa est Columba ad ornatum, vt inferuiat ad vestes, seu similia subnectenda: Neq. sanè absonum erat, a Veteribus variâ Fibulæ speciem formari, modo rectus ei vsus constaret; non minus formæ magnitudinem immutantes, quam fortunæ conditio, materiæ pretium, aut ingenii solertia figuras. Vt ex Iconibus hic in aperto est.

Fibula
Gymna-
stica.

Est quoq. aliud genus Fibulæ, quâ Gymnasticâ appellant Cantoribus, & Comædis præcipuè inferuiens: Hæc siquidem ponitur pro Circulo æneo, quo adolescentulorum virilia solent coerceri conseruandæ vocis gratia, quæ ex Veneris vsu debilior reddi solet, & asperior. Corn. Gellus De Re Medica. lib. 7. cap. 25. ait. *In fibulare, quoque adolescentulos, interdum vocis, interdum valetudinis causa, quidam censuerunt; Eiusque hæc ratio est: Cutis, quæ super glandem est, extenditur, notaturque utrinque a lateribus atramento, quæ perforaretur, deinde remittitur; Et paulo post. Tum, quæ Notæ sunt, cusi, Acu filum ducente transsistitur, eiusque fili capita inter se deligantur, quotidieque id mouetur, donec circa foramina cicatricule fiant; Vbi hæc confirmata exemplo pro filo Fibula inditur, quæ quò leuior, eò melior est. Sed hoc quidem sæpius inter superuacua, quam necessaria est* Hinc Martialis lib. Epigram. 8. sic ait.

Me-

Menophili penem tam grandis fibula vestit;

Vt fit Comædis omnibus una satis.

A

Et Iuuenalis Satyr. 6.

Soluitur his magno Comædi fibula. sunt quæ

Chrysgonum tantare vetent.

Porro Athletas etiam in Palæstra pugnantes fibulam
vsurpasse ostendit Martialis lib. 7. Epigr. 81.

Cæterum quæ fuerit materia, & forma fibulæ huic
operi destinatæ, Cellus supra dictus Metallicâ fuisse ait.
Quo lenior, eo meli. Et Martialis lib. 9. Epigr. 28.

Iam Pedagogi liberatus, & cuius

R. esfibulauit turgidum faber Penem.

Circulum quidem hanc fuisse æneum arbitrati sunt ple-
rique, vt suggestisse videtur vetus Interpres ad illud Iu-
uenalis Satyr. 6.

B

N. ullius Fibula darat

Vocem vendentis Prætoribus.

Fibulam dicit Circellos, quos Tragædi, siue Comædi in pe-
ne habent, & hæc forma Circularis huic vsui concinnior
videtur fuisse: Siquidem Annulum tenuissimum, argē-
teum, aureum, siue æneum intelligit, item versatilem, nō
ponderosum: Accessisse præterea velandis inguinibus
thecam quamdam, velocius vice Alutam, idest Pellem,
tenuem, ac mollem ex Martiale lib. 7. Epigr. 34.

Inguina succinctus nigra stat seruus aluta.

C

Et Amiculum hoc solis virilibus destinatum satis expli-
cat Isidorus, qui Gymnasium ex eo dictum refert, quod
Iuvenes nudi exercerentur in Campo, vbi sola puden-
da operiebantur cinctu, siue lata Zona, quæ inde Cam-
pestris dicebatur, vt ex Thucididis testimonio lib. 1.
Olim in Olympiaco certamine athleta subligacula circum-
verenda habentes, pugnabant. Et Mox. *Apud Barbaros,*
& Assanos præmia pugilibus, ac luctatoribus proponuntur,
& hi subligaculis in certamine utuntur. Et Tullius lib. 1.
offic. *Scænicorum quidem mos tantam habet vetere disci-*
plina vereturiam, vt i Scenam sine subligaculo pro-
deat

deat nemo. Et ex hoc indumento, seu subligaculo intelligitur Martialis lib. 7. Epigram.

Dum ludit media, Populo spectante Palestra

Delapsa est misero Fibula, Verpus erat.

Locus certè obscurus, si ad Celsi Infibulationem examinetur; etenim cum a Fabro refibulari consueuerat, ab alio demi fibula non poterat, nisi ponderis vi pelle attrita: vt considerauit Iosephus Scaliger.

Ioannes Britannicus in suis ad Iuuenalem Commentariis Satyr. 6. refert, quod prædicto indumento utebatur non solum ad inguina tegenda, sed etiam vt libidinem cõprimerent. Admittens præterea ad hoc alteram **B** Fibulæ speciem, nempe tenuissimum filium, siue æneum, siue argenteum, quod præputio ab utroque latere super glandem perforato addebatur.

Coeterum diuersitate notabilis est apud Strabonem Geogr. lib. 17. Infibulationis modus, quem ille de quorundam Aethyopum mulieribus ita protulit. *Armant etiam mulieres, quarum pleraque oris labium anea circula traiectum habent.* Eam consuetudinem hodie ad nares traductam habemus ex plurimis Itinerariis. Et Odoardus Barbosa tom. 1. Itinerar. Turc. lib. 1. cap. 2. refert in Regno Narsica Mulierum naso inauris more Vnionem, vel Pyropum perforatum pendere: Viris inter Brasiliæ incolas hoc etiam in labro inferiori vstitutum ex Purch. sive Itinerario lib. 12. cap. 16. & 20. Veru- **C** tissimam hanc fuisse rationem, quoq. constat ex Sacris litteris Prouerb. cap. 11. *Circulus aureus in naribus suis mulier pulchra, & fatua.* Et hæc de Fibulis dicta sufficiat de quibus etiam plurima scripsit Eruditissimus Ioannes Rhodius in Dissertatione De Acia, cui hæc iam dicta, maximè ascribo.

De Pileo apud Romanos

Cap. X X

B

C VM Illustrissimus, & Reuerendissimus Dominus Franciscus Vitellius Vrbinas Archiepiscopus ex sua Veneta Legatione attulisset Romam Congeriem antiquorum Numismatum, quorum est ipse peritissimus & inter coetera praeuisset mihi supra hic delineatum numisma de Foemina exhibente manu dextera Pileum sub Galba Imperatore.

Cumque incidisset sermo inter nos de eo, decretum est fuisse illud Symbolum manumissionis, seu Libertatis constitutæ: Pileus etenim, quandoque pro Libertate usurpatur, & apud Romanarum rerum Scriptores Seruos ad Pileum vocatos legimus, hoc est ad Libertatem. Cuius testis est Liuius lib. 24. *Postero die Serui ad Pileum vocati, & Carcere vincti emissi.* Sueton. in Tiber. *Seruisque ad Pileum frustra vocatis in Siciliam profugit.* & ad rem nostram maximè facit Emblema 150. Andreæ Alciati De Liberata Republica à Bruto, Cassio, & cæteris coniuratis occiso in Senatu Iulio Cæsare; ii ceu libertate Populo restituta fabricari Numisma voluerunt, in quo sculpti erant duo Pugiones adiecto Pileo: Pugio eadem

A eadem patratam omnino significabat, Pileus vero Libertatem Dio.lib. 47.

Accipiebant Serui Pileum raso capite, cum manumittebantur. Plaut. in Amphitr. *Vt ego hodie raso capite caluus accipiam Pileum.* Coelius Sabinus I. C. Pileati, & raso capite erant, qui manumittebantur. Scribit Aurelius Victor. *Mortuo Nerone sic cunctas Prouincias, omnemque Romam exultasse, ut Plebs induta Pileis manumissionum, tamquam seuo exempta Dominio, triumpharet.* Et Plutarch. in Flam. *Et alij Pileati sequebantur triumphum.*

B Habeo apud me aliud Numisma supra effigiatum a precedenti non multum ab simile, sed tempore satis recens, quod retuli ex Batauia; ab eisdemque Incolis de eorum prætensa Libertate vanè exultantibus, in quo Pileum est excussum adiecto Verbo LIBERTAS.

Est quoque non incuriosa altera quaestio, quam excitat Lypsius de Amphitheatr. cap. 19. Fuerint ne Pileo vsi Romani? & quo tempore?

De Pileo apud Romanos.

C Caput opertum, & sine tegmine haberi solitum non a Romanis solum olim, sed & Veteribus Græcis, Germanis, & Gallis reperio. De Græcis apud Homerum. Non Causiæ, non Pilei vsquam mentio, ab eodemque ritu eos abstinuisse refert eiusdè Interpres. Quin Horatius in Vita Hippocratis anxius, cur Imago eius Pileata cernatur, idque alij ad Peregrinationes, alij ad alias causas, quas vide, retulere. At de Germanis, citros eorum, nodosque commemorat Tacitus de moribus Germaniæ: tegmina nusquam. Imò de Sueuis clarè satis ostendit, pugnas se capite aperto, crinibus religatis in altitudinem quamdam, & terrorem: Gallos comatos dicimus ea parte intectos, & plerasque imò Europæ Gentes, demum apud Parthos, ut nouum, Pileum Martialis inuenit.

*Frustra blanditiæ venitis ad me:
Ad Parthos procul ite Pileatos.*

Bb

Vi.

Videmus quoque nos hic Romæ in Traiani Columna A.
Scalptos esse Dacos Pileatos .

Sed de Romanis certius hoc nobis est: Primum Nummi omnes, veteresque Statuæ (in quibus cultus, & habitus priscus) sine tegmine semper. Quibus concordant Scriptores, Suetonius etenim de Iulio Cæsare refert. *Ex omnibus honoribus illi decretis, non alium libentius, aut crebrius usurpasse ait, quam ius Laureæ Coronæ perpetuâ, gestandæ, idque ad Caluistium celandum. Quæ* certè aptior, & fidelior ad dissimulandum Pileus fuisset.

Fuere tamen Tempora quædam, & homines, quibus Ius, & usus caput tegendi fuit. Tempora, quinque, *Sacræ, Ludi, Saturnalia, Peregrinatio, Militia.* B.

Nam Romanos dum sacrificabant, capite fuisse velato, idque prisco quodam ritu. Ut est videre in Numismatibus, & Marmoribus antiquis, & ex auctoribus.

In Ludis item Pileatos fuisse Romanos ex Martiali.

In Pompeiano tectus spectabo theatro;

Nam Populo ventus vela negare solet
Vopiscus in Carino. ubi Iunium Messalam, eiusq. effusionem in Ludis acerbè taxat: *Donati sunt ab Atreboticis, birri petiti, donati birri conusini.*

Saturnalibus etiam, per quos liberrimæ Vitæ dies, Pileus admissus, signum nempe Libertatis. Martialis.

Permittis puta Pileata Roma.

Idem.

C.

Dumque decent nostrum pilea sumpta Iouem.

Sed & Peregrinatio quoque Petasum sumpsit contra pluuiam, ætus, & ventos. Cicero in Epistolis describens Tabellarios iturientes. *Petasatos eos venire, & Comites expectare ad Portam.* Sueton. de Aug. Solis hiberni, quidem patiens, domi quaque non nisi petasatus, sub diâ spatiabantur. Demum nec Militia Pileo exempta, *Vsq. ad præsentem ætatem consuetudo permittitur, ut omnes milites Pileis, quas Pannonicos vocant, ne Pellibus uterentur.* Veget.

Fuere quoque Homines, qui Pileo utebantur: Liberti.

A ti noua Libertate donati erant Pileati, vt diximus sup.
De Aegris hoc item licuit. Ouidius.

*Arguat & macies animum, nec turpe putaris
Pileolum nitidis imposuisse Comis.*

Sed & Senibus etiam Pileum tribuerunt. Vt refert
Nicephorus Gregoras eum morem cum Romano Impe-
rio etiam Byzantium translātū lib. 10. in fin. *De capitis
tegmine, mos erat apud superiores Principes, vt etate pro-
uectiores Aulici Pileis uterentur, serico tectis, Iuniores
autem prorsus nudis essent capitis.*

Demum & Conuiuæ fuisse videntur Pileati. Ho-
ratiū. *Vt cum Pileolo soleas Conuiuia tribulis.*

B Sed hunc habitum conuiualem de Pileo, & soleis non
habemus penes alios authores: Vnde magis credendum
Pileorum vsum in Balneis fuisse; a quibus cum exirent,
eosdem aliquando retinuisse etiam in Mensa.

Superest demum tertia quæstio de Pileo. Qui mos
Romanus de honore versus Digniores in capite ape-
riendo, an id semper apertum? Quam soluit clarè Plu-
tarchus in quæst. *Romani, si cui obuiam facti sunt, cui ho-*
nor habendus, & si forte caput veste iniecta tectum ha-
beant, id reuelant. Hinc capitis tectio, & aperitio Romæ; *re?*
Laciniam quippe togæ in caput sæpe reiciebant contra
ventum, aut æstum, eamque detrahebant in honorati

C alicuius occurſu. Plutarc. idem in Gracchis. *Laciniam
toga reiciens in caput.* Interdum capite iucedebant pal-
liolato, sed ægroti, & delicari non absque suspitione
luxus. Seneca de Mœcenate. *Hunc esse, qui in tribu-
nali, in rostris, in omni publico cœtu sic apparuerit, vt
Pallio velaretur caput.* Et Petronius de molliſſimo Tri-
malcione. *Pallio coccino abrasū incluserat Caput.* Sue-
ton. in Claud. cap. 11. *Ob valetudinem, gladiatorio mu-
nere nouo more Palliolatus præſedit.* Et Quintilian. *Pal-
liolum sicut fascias, & foculia, sola excusare potest vale-
tudo.*

Caput aperuisse Romanos in honore habendo ex Sa-

Bb 2 lustio.

*Qui
Mos
Roma-
norum
in De-
ferendo
Hono-*

Iustio. *Sullam in victoria Dictatorem, equo descendere; A Pompeio uni adsurgere de sella, caput aperire solitum.*
 Item Seneca. *Si Consulem videro, aut Praetorem, omnia, quibus honor solet haberi, faciam, equo defiliam, caput aperiam.* Loquuntur quippe prædicti de Militia, aut Peregrinatione, seu quia de capite reiciebant Laciniam togæ ad honorem Dignioris. Et hæc satis.

De Tesseris. Cap. XXI.

POLYNICES
ASCANI D.I.F

CLAPHYR
ANDRAE M.I.F

DEMETRIVS
FA' DE' MI

DK VII
LLENTMMESCOS

CVM ego duas Tesseras habeam inter se cohærentes, quas amicitia, seu Hospitalitatis nominant, in parte Inferiori earundem verba notantur, prout est videre hic in delineatione. C

Fuit antiqui moris, Tesserâ Hospitalē dari Hospitibus dimidiatam, in qua communi consensu Symbolū quoddam sculpebant, quæ quidem testimonium erat contractæ amicitia; Et hanc quicumque attulisset ad Hospitē, continuo agnosci posset, & Hospitio accipi, tamquam Amicus, & verus Hospes. Hoc autem ius necessitudinis ad posteros transibat quasi Iure quodam Hæreditario, ut significavit Homer. lib. 6. Iliad. loquens de Diomede, & Glaucō; propterea Tesseram Hospitalē diligentē asseruabant. Plant. in Poen. Act. 5. Scæn. 2.

A. Ego

A A. *Ego sum ipſus, quē tu quæris.* P. *Hec quod ego audio?*

A. *Antidama gnatum me eſſe.* P. *Si ita eſt, teſſeram
Conferre ſi vis Hoſpitalem, eecam attuli.*

Teſſeram Hoſpitalem confregiſſe dicebant, qui Ius Hoſpitii violarat. Hoc eſt, ut ait Eraſm. qui ſibi reditum in domum aliquam præclulerat. Plaut. in *Ciſtell.* *Hic apud nos Alceſimarche confregiſti Teſſeram.* Infames vero habebantur teſte Tullio orat. ult. in Verrē, qui huiusmodi amicitiam violabant, niſi prius illi renunciave-
B rint, ſicut T. Liuius lib. 5. Belli Punic. ſecund. ait, *Badium Ciuem Campaniæ renunciaſſe huiusmodi Amicitia contracta cum Q. Crifſino Romano, priuſquam pugnaret contra eum.* Hæc autem fuit Conſuetudo Græcorum, & Romanorum, de qua Scriptores Græci, & Latini memin-
erunt.

De huiusmodi Teſſeris cum eſſet mihi ſermo cum eruditifſimo D. P. Iosepho Meronio attulit ille locum ſingularem, quem hic appoſui.

Ioannes Alba Cartuſianus in ſuis ſelectis ſacræ ſcripturæ Centuria 73. inquit, quod ad eam Teſſerarum conſuetudinem reſpexiſſe videtur Chriſtus R. N. & forſan ea tranſierat ad Iudæos, præcipiens diſcipulis Lu-
C cæ 9. & Matthæi 10. Ne in prædicatione Euangelii deferant virgam, ſive Teſſeram eiufmodi. Ac ſi dicat. Nō ob amicitiam iure humano contractam; volo vos percipere victui neceſſaria, nolo, ut exigatis hoſpiti-
um, vel victum propter Teſſeram; cui hæc ex conſuetudine, & iure quodam debentur. Non ergo feratis virgam, ſi-
ne Teſſeram in via prædicationis; ſed hoſpiti-
um, & victus dentur vobis propter Me, & Euangelium, propter laborem, & operam; Dignus eſt enim operarius mercede ſua: ſi enim ſeminetis hominibus ſpiritualia, quid mirum, ſi eorū carnalia, id eſt temporalia metatis? Nec repugnat, quod idem Saluator N. apud Marcum cap. 6. præcipiat diſcipulis, Ne quid tollant in Via niſi Virgam non Peram, non Panem, &c. Quoniam in hoc alio loco
pro

198 DE PROFAN. ROM. RITIB.
pro Virga non tessera, sed intelligitur baculus, quo pe- A
dites niti solent. ex prædicto Alba Cartusiano in dicta
Centuria sua 73.

De Ritu Nuptiarum. Cap. XXII.

*Stipu-
latio*

FVIT mos priscis temporibus, ut qui uxorem ductu-
ruseffet, eam in matrimonium datum iri stipula-
retur, qui contractus stipulationum, sponsionumque di-
cebatur sponsalia, ut ex Servio Sulpitio, Neratio, & aliis B
refert Gellius lib. 4. Noct. attic. cap. 4. quod & Ulpia-
nus in l. 2. & 3. D. de Sponsal. l. Sponsio D. de Ver-
borum signif. & ex Plauto in Aulularia. Megadorum ab
Euclione filiam stipulantem facit. *M. Quid nunc etiam
mibi despondes filiam E. illis legibus, cum illa dote, quam
tibi dixi. M. Sponden. ergo. E. Spondeo. In Trinummo
quoque Lysicles, à Charmide, ita stipulatur, Sponden-
ergo tuam gnatam uxorem mibi? Ch. Spondeo, & mille
auri Philippum dotis.*

*Con-
sensus*

Ad constituenda sponsalia nudus consensus suffice-
bat; cumque & absenti per Nuntium, seu per Epistolā
desponderetur l. sufficit l. in Sponsalibus D. de Spon C
sal. In tabulas tamen Sponsalitæ conventiones refere-
bantur. Tertul. lib. de Virg. Veland. *Ille sunt tabellæ
prioris naturalium Sponsaliorum, & nuptiarum. Quæ
tabulæ signatoriis eorum, qui interfuerant, annulis obli-
gnabantur; Vnde Iuuenalis de nuptiis contrahendis ait:
Veniet cum signatoribus auspex. Apuleius Apolog. 17.
Habes, cur tabulæ nuptiales inter me, & Pudensillam non
in oppido sint, sed in Villa Urbana consignata.*

*Arrha,
seu An-
nulus.*

Arrhæ à Sponso Sponsæ dabantur, ut in l. si quis of-
ficium. D. de Ritu nupt. cum similibus. Quia & Annu-
lus Sponsæ pignoris loco mittebatur, quem Pronubum
Tertull.

A Tertull. lib. de Cultu foemin. vocat. *Aurum nulla preter uno digito, quæ Sponsus oppignorasset pronuba Annulo.* Dabatur Annulus ex Isidor. lib. 2. de Divin. offic. cap. 15. vel propter mutuæ dilectionis signum; vel ut eodem pig-nore eorum corda auda iungantur: ferreum verò An-nulum, eumque sine gēma sponsæ mitti sua ætate refert Plinius lib. 33. cap. 1. & de his vide, quæ latè diximus in Capitulo De Annulo.

Cæterum qua ætate sponsalia contrahi olim poterāt *Actas* ex Modestino l. in Sponsalibus D. de Ritu nupt. quamvis ætas contrahentium definita non sit; tamen Sponsa-lia effici possunt, si modo id fieri ab vtraque persona in-telligitur, idest si non sint minores, quam septem anno-rum.

Post contrahētium pubertatem sæpè iustæ, ac neces-sariæ causæ non solum annum, vel biennium, sed etiam triennium, & quatriennium, & vltius trahunt Sponsa-lia; nempè eorumdem valetudo, vel mortes. Parentum aut capitalia crimina, aut longiores peregrinationes, quæ ex necessitate fiunt.

Sponsalibus factis consequens erat nuptiis diem dici, *die in-* nec temerè, aut quolibet die nubebant, sed in ea re non *dictiò* leuem mensium, ac dierum delectum habebant, noua-rum certè calendarum posteros omnes dies à nuptiis **C** habitos alienos. Sex. Pomp. lib. 12. scribit. Mensis item Maius ex Plutarcho nuptijs infaustus habebatur, ut ex Quid. 5. Fast.

Nec vidua tadis eadem, nec virginis apta

Tempora, quæ nupsi, nec diuturna fuit

Hac quoque de causa, si te proverbia tangunt

Ne in semalas Masa nubere vulgus ait

Dies etiam alios, qui contrahendis nuptiis vitabantur, refert Macrobius lib. 1. cap. 15. & Quidius. 2. fastorum, Indicat Cicero lib. 11. Epist. ad Q. fratrem. Epist. 11. Pomp. nuptias pridie Idus si br. celebratas infausto, & ominoso die. Sed & Saliorum diebus festis abstinendū

à m.

à nuptiis idem Ovidius suadet 3. fast.

A

*Nubere si qua voles, quamvis properabitis ambo
Differ, habent parva commoda magna mora.*

Contra coniugio aptissimum esse id tempus, quod Idus Iunias sequitur. Ovidius lib. 6. fast.

*Hanc ego cum vellem genero dare tempora sedis
Apta requirebam, quæque cauenda forent:
Tunc mihi post sacras monstratur Iunias idas
Vtilis, & nuptis, utilis esse viris.*

Tribus generibus uxores quaeritas In contrahendis matrimoniis tribus generibus Vxores quaeritas Vsu, Farre, Coemptione: Arnob. lib. 4. aduersus Gentes ait. *Vxores Dii habent, atque in coniugalia fædera veniunt conditionibus ante quaesitis, usu, farre, & coemptione genialis lætuli sacramenta conducunt.* Atque in proposito de farris usu inquit Plinius lib. 18. cap. 3.

Quin & in sacris nihil religiosus consarrationis vinculo erat, neque nuptæ farrum præferebant, & Apuleius lib. 10. de Asino. matrimonium consarrare dixit.

De Ritu Coemptionis, Boetius lib. 11. Comment. ad Topica Ciceronis sic ait; *Coemptio certis solemnitatibus peragebatur: & sese in coemendo inuicem interrogabant: Vir ita, an sibi mulier materfam. esse vellet? illa respondebat velle; item mulier interrogabat. An vir sibi Paterfam. esse vellet? ille respondebat velle: Itaque mulier in viri cōueniebat manum, & vocabantur hæ nuptiæ per coemptionem, & erat mulier Materfam. Viro loco filia.* Cui interpretationi accedit Isidorus lib. 5. Etymolog. Gellius lib. 18. cap. 6. vnde non mirum. *Nuptias à Modestino Diuini, & humani iuris coniunctionem. definiri, l. 1. D. de Ritu nupt. & à Gordiano in l. aduersus, C. de crim. expil. hæred. Vxorem rei Diuinæ, & humane sociam appellari.*

Cæterum de Vxorum usu quaerendarum, videtur formam indicasse Cicero, dum Flacci partes tuetur.

Vsu partas, ac quaeritas Vxores eas fuisse, quæ matrimonii causa in domum absque coemptionis solemnibus deductæ,

A deducta, toto vertente anno cum viro adfuissent; quæ post id temporis ex 12. tab. in manu, mancipioque viri fuerint, quasi usu, idest possessione viro mancipata: vsu enim pro possessione veteres dicebant, atque legitimum fuisse modum adipiscendorum dominorum, & præter Iuris ciuilibus auctores, testis est Horatius.

*Si proprium est; quod quis libra mercatur, & are,
Quædam si credis consultis mancipat usus.*

& sicuti res mobiles anno possessæ possessoris fiebant; ita mulierem, quæ cum viro vna matrimonii causa anno integro morata esset, ei uxorem cum re, & effectu partam, conciliatamque fuisse suspicari possumus, dummodo talis annui usus trinoctio perfectio à viro vxor non abnoctauerit, quia tunc ex lege 12. tab. interrompebatur usus. referunt Macrobius, & Aul. Gellius: Ex earum verò mulierum, quæ vel in matrimonio, vel in concubinato promiscuè haberi poterant, ex destinatione animi eorum, qui eas habebant, pendeat.

Nuptiæ antiquitus non nisi captatis prius Anguriis *De Anguriis* fiebant; Sic Tacitus de nuptiis Messalinæ lib. 11. & de Neronis cū Pythagora coniugio lib. 15. agens utrobique auspiciū adhibitorū, meminit Cicero pro Cluentio *Nubis Genero Socrus nullis auspiciis, nullis auctoribus, funestis omnibus.* Lucanus lib. 11. Bello Pharsali.

C *Pignora nulla domus, nulli coiere propinqui,
Iunguntur taciti, contentique auspice Bruto.*

Symmachus, lib. 11. Epist. Sororem Pompeiam olim viro maturam se auspice in manus optat accipere. Seneca in Troade act. 4. Scen. 1.

*Quicumq. bymen funestus, illatabilis,
Lamenta, cades, sanguinem, gemitus habet;
Est auspice Helena dignus.*

& latè ad Rosinum Paralipomena lib. 5. cap. 37.

His expositis ad nouæ nuptiæ vestitum, ornatūq. trā. *De or. natu sponsa* seamus: Ac ut à vertice incipiā, s. nis crinibus ornari solitum scribunt, sicuti Vestales Virgines ornabantur ex

Cc Sexto

Sexto Pompeio. Coslibari præterea hasta, quæ in corpore Gladiatorio steterisset, nubentis caput eodem auctore comebatur; vel quia Matronæ in Iunonis Caritis tutela essent; vel ut fortes viros ominarentur, & alia huiusmodi, refert Plutarchus in Romulo, & de tali more Quid. 2. fastorum.

Hæc tibi, quæ cupida matura videre matri,

Comas virgineas hasta recurua comas.

Arnobius lib. 11. aduers. Gentes inquit. Cum in matrimonio conuenitis, toga sternitis lectulos, & maritorum genios aduocatis, nubentium ornem celibari hasta mulcettis. Corona deinde redimiri nouæ nuptæ consueuerat. **Tertull. de Corona militum.** Coronant & nuptia Sp̃s̃os. **B. Catull. de nuptiis Iulii, & Manlii.**

Cinge tempora floribus

Suauis olentis amaraci.

& **Lucanus de nubente.** *Turritaque premans frontem, matrona Corona,* Texta Tunica nouæ nuptæ induebantur **Plin. lib. 18. cap. 48. ait.** *Quod quidem ex felici textricis coniugio in usum venisse non dubito, cuius memoriâ boni ominis causâ nuptialibus ritibus nouas nuptas usurpasse constat.* Cingulo insuper nupta cingebatur, quod vir in lecto soluebat, factum id ex lana ouis. **Sex. Pomp. Scribit.** quasi ut vir suus secum victus, cingulq. esset: Circulum id Herculano nodo iunctû, vir omnis gratia soluebat, ut sic ipse felix in suscipiendis liberis esset, sicut Hercules fuit, qui 70. liberos reliquit. **Inde Catull. in nuptiis Iulii, & Manlii.**

Te suis tremulus parens

Inuocat; tibi Virgines

Zonula soluunt sinus.

& idem ad Ianuam ait, *Quod Zonam posses saluere Virginem,* & **Ouid. in Epist. Phyllidis ad Demophoonem.**

Cui mea Virginitas ausibus librata sinistris,

Cæstiq. fallaci Zona ecuincta manu.

Ab hac verò Cingulorum replicatione Iunoni, quæ conjugilibus

A coniugalibus fœderibus præesse credebatur, Cinxie cognomen inditum fuit, vt ex Sext. Pomp. & Arnobius 2. aduersus Gentes ait, *Cingulorum Cinxia replicationi*, vnde etiam Virg. 4. Aeneid. *Iunoni ante omnes, cui vincula iugalia cura*, & Statius in Siluis. *Dat Iuno verenda Vincula, & insigni geminat concordia tæda*. Iunoni quoque nubentes sacra facientes fel. cum reliquis victimarum extis non porrigebant, sed demptum, & diuulsum abijciebant; mysticè significantes omnem bilem, & amaritudinem à nuptiis abesse oportere, ex Plutarcho refert Brizonius de Rit. nupt. Plutarchus quoque, & Macrobius 1. 1. Satur. cap. 12. volunt Iunium mensem propitium contrahendis nuptiis, vt diximus hunc à Iunone denominari, quod etiam refert Beda lib. de ratione temporum. Censorinus in lib. de die natali cap. 18.

Iugum contrahentibus matrimonium imponi consueverat Seruius, & Isidorus commemorant, vt etiam Plautus ex Curcullione. *Iam ne ea fert Iugum?* quemadmodum etiam Horatius. *nondum subacta ferre iugum valet ceruice*.

C Velo obnubi solita noua nupta, cum ad virtum deduceretur Tertull. de Virgin. veland. ait. *At qui etiam velata ad virum deducuntur*: vnde nuptiarum nomen ductum esse, omnium Gramaticorum fert opinio: nubere enim, & obnubere Priscis velare, & operire significabat, vt Sext. Pomp. Nonius Marcellus, & alii notant. Quo in significato Arnob. lib. 3. aduersus Gentes, hoc verbo vsus est, inquit Quod aqua nubat terram, appellatus cognominatusque est. Neptunus: Velum autem id, quo Nuptæ caput operiebatur, flammeum vocabatur. Martial. 11. Epigram.

Flammea texantur Sponsa: iam Virgo parata est,

Tondebit pueros iam noua nupta tuos.

et idem lib. 12. *Præluxere faces, velarunt flammea vultus*. S. Ambros. in lib. de Viduis. *Suasimus, vt vestem mutares, non vt flammeum sumeres, vt à Sepulchro recedes;*

Cc 2

*De ritu
tradu-
ctionis
sponsa*

deres; non ut thalamum praparares.

Exposuimus, quo cultu, & ornatu noua nupta ad virū procederet; videbimus nunc de Pompæ apparatu, ac Ritū traductionis. In Viri igitur domum, tamquam in cōiugis mansionem, ad domicilium nuptæ traducebantur. Plautus in Aulularia. *E. Quod sempiternum tibi salutare sit procreandis liberis. M. Ita Dī faxint. Volo te, domum uxorem ducere, & in Trinummo. Numquid causa est, quin uxorem cras domum ducas?* Item vnam post matrimonium Viri, & Vxoris domum dici. Plutarchus lib. 4. Symposiacion. cap. 3. & est text. in l. 1. §. si vir. D. ad senat. sylleia. Enimuerò deductio hæc antiquitus non nisi noctu fiebat Sext. Pomp. lib. 14. & Val. Max. lib. 1. cap. 5. ibi. *more prisco noctu connubia nuptialia petit.* & Tacitus lib. 11 à Nerone cum Pythagora confectas nuptias referens ait. *& interdū in viro nubente spectata, qua etiam in famina nox operit,* & Catullus in Epitalamio.

Vesper adest, iuuenes consurgite, vesper olympo:

Surgere iam tempus, iam pingues relinquere mensas,

Iam veniet virgo, iam dicetur bymenaus.

Pueri verò tres Patrimi nubentem deducebant ex Sext. Pomp. in verbo. Patrimi, quorum vnus facem præferebat, reliqui duo nubentem tenebant.

Fax porro, quæ præferebatur ex spina alba fiebat, ut idem Pomp. scribit, ideoque Catullus de Nuptiis Iulix, & Manlii.

Pelle humum pedibus, manu

Spineam quate tadam.

Hinc Plinius, *Spineam nuptiarum facibus auspiciatissimā.* ait: Non desunt, qui velint nuptiales faces ex Pinu confici solitas, ut apud Catullum, *Pineam quate tadam,* & Ouidius lib. 2. fastor. Suadet à coniugio per aliquot dies abstinendum.

Dum tamen hac sent, vidua cessate puellas,

Expectet puros pinea tada dies.

& D.

A & D. Ambrosius de huiusmodi facibus in lib. de Viduis ait. *Vel cum accessis funalibus mox ducitur, non ne Pompa funebris exequias magis putat, quam thalamum preparari.* Præterea in altum tolli nubentes priscis temporibus consuevisse, ut ex Optato Meleuitano lib. 6. contra Donatistas; tradit etiam Brissonius de Ritu nupt. ex Apuleio Polluce, Synesio, & Suida, Ac etiam apud Poenos, Grecos, & Aegyptios usu receptum fuisse, ut nubentes sellæ insidentes, curruque sublimes vectæ à Patris domo in mariti domicilium transferretur, quamvis apud Romanos solum à Pueris manu ductam nubentem, ex Sext. Pomp. vidimus.

B Comitabatur præterea nubentes Colus compta cum fuso, & stamine ex Plutarcho, & ex Plinio lib. 8. cap. 48.

Vtensilia item mulieris, & quæ in usu, & ministerio eius erant per puerum impuberem in vase operto gestari consueverant: Puer Camillus; Vas ipsum cumerum proprio nomine vocabatur: Varro lib. 6. de ling. latin. Cumerum vocabant antiqui Vas quoddam, quod opertum in nuptiis ferebant, in quo erant nubentis utensilia; Quo verò ad Camilli vocem, sicuti & Flaminium, Puerum dictum ingenuum Patrimum, & matrum, qui flamini Diali ad Sacrificia ministrabat. Ita ex Sexto Pompeio, ac etiam ex Macrobo. lib. 3. cap. 9.

C Quin etiam Asses tres ad maritum nubentes deferabant, ut apud Nonium Marcellum, Varro scribit, ubi de illorum significatu.

Fores ædium mariti floribus, & frondibus ornati confuerunt, unde Catullus de nuptiis Pelei.

Vestibulum ut molli velatum fronde vireres.

Claudianus de raptu Proserpinæ, lib. 2. ea excepta in thalamos Plutonis ait: *Pars aula tenent alij, pratexte ramis limina*: Lauro quippe Postes ornare, tam in publicis, quam priuatis gaudijs moris erat. Tertullian. in Apolog. cap. 35. *Cur die lato non laureis postes obumbramus?* Plinius lib. 15. cap. ultimo: *Laureus triumphis propriè*

proprie dicatur, vel gratissima domibus, ianitrix Cesarum, Pontificumque sola, & domos ornat, & ante limina excubat. Ex hoc more Iuuenalis de muliere statim post nuptias diuertente.

Ornatas paulò ante fores, pendentia liquit

Vela domus, & adhuc virides in limine ramos.

Præ foribus ædium mariti interrogatæ nubentes, quænam essent? Caias se esse respondebant ex Plutarcho: fertur enim Caiam Cæciliam Tarquinij Prisci Regis vxorem optimam Lanificam fuisse; ideòque nouæ nuptæ ante ianuam mariti sic interrogatæ respòdebant. Quintil. lib. 1. cap. 7. Nam, & Caius, C littera notatur, quæ inuersa mulierem declarat; quia tam Caias vocitatas esse, quam Caios ex nuptialibus sacris apparet. Postes ianux lana tangi à nubentibus, adipeque vngi consueuerant; Seruius in 4. Aeneid. ait; *moris fuit, ut nubentes puella, simul ac venissent ad limen mariti, postes antequam ingrederentur, ornarent laneis vittis, & oleo ungerent, & ideo uxores dictæ Vncores, & refert etiam Isidor. lib. 9. cap. vltimo.*

Sponsa ingrediendo limen domus mariti pedem attingebat; illud enim tangere ominosum erat, & ideo saltu illud transgrediebatur: hinc Catullus in Epithalamio,

Transfer omine cum bono

Limen aureolos pedes,

Rasilemque subi forem.

Et hoc in nouis nuptis Religioni habebatur, Plautus. *Sensim super attolle limen pedes noua nupta.* Causas ex Serui, & Plutarchi problematis require. Muretus in commentario ad Catullum de nuptijs Iulix, & Manlij.

Ingrediendi nuptæ Clauis dabantur, ex Sexto Pompeio in verbo Clauis, ut significaretur ei rerum omnium domesticarum, quæ clauibus concludi solent, cura, & administratio demandata.

Ac etiam in pelle lanca noua nupta statuebatur, ex Sexto

A Sexto Pompeio, quo testaretur, se lanificij officium viro præstituram.

Sed etiam aqua, & ignis nuptiarum solemnibus adhiberi consueverat; unde Scæuola in l. penult. D. d. donat. inter virum, & uxorem: *Die nuptiarum priusquam ad virum transiret, & priusquam aqua, & igni acciperetur*: quem morem refert quoq. Seru. in 4. Aeneid. unde postea faces prælucebant, & aqua per puerum de fonte petita, qua nubentibus pedes lauari solebant. & ex Varrone lib. 4. de ling. latin. ignis, & aqua adhibebantur; ut hæc nupta cum viro communicaret, cum ea sint causa nascendi, & Halicarnasseus lib. 11. huius

B instituti originem à Romulo deducit, de quo etiam Val. Flaccus lib. 8. Argonat. ait: *Pariterque precati, Incipiunt; ignem Pollux, undamque iugalem Prætulit.*

In coena nuptiali, oppipare, & lautè acceptos conuiuas fuisse, Plautus in Curculio, ait: *Tu miles apud me caenabis: hodie fient nuptiæ.* Legibus sumptuarijs, quibus efferuescens Romanorum luxuriæ æstus coerceretur nuptijs aliquid indulgisse, lex siquidem Iulia, C. Augusto imperante pro festis diebus ducentos æris impendi permisit, Calendis, Idibus, nonis trecentos: nuptijs autem, Repotii. H. S. milliesse concessit, quem admodum Gellius lib. 2. cap. 24. refert.

C Maxima populi frequentia, & celeberrimo officio nuptæ deducebantur. ex Suetonio in Caligul. cap. 25. de Liuiâ Horestilla Pisoni nubente; & Quintilianus, declam. 306. *Aspice illam virginem, quam pater tradidit euntem: die celebri comitante populo.*

Tibiam quoq; nuptialibus festiuitatibus interuenisse: Terentius Adelph. *Verum hoc mihi mora est Tibicina, & Hymenæum, Turbam, Lampadas, Tibicinas, & Claudianus in Epitalamio.*

Ducant peruisgiles carmina tibia.

Præterea Talassionem in nuptijs Romanorum; non secus, atque Hymenæum inclamare consueuisse sciendum.

sciendum est; Martial. epigramm. 36. lib. 1.

A

*Quid si me iubeas Talassionem
Verbis dicere, non Talassionis?*

Eusebius in chronico, ait Sabinæ raptæ, & vna Virgini pulcherrima cunctorum acclamatione rapientium Talassio Duci Romuli decernitur: vnde in nuptiarum solemnitatibus Talassio vulgo acclamitant; quia scilicet talis nupta sit, quæ Talassium habere mereatur, quod etiam Sernio placet in lib. 1. Aeneid.

Nuces à nouis maritis iaci, & pueris spargi consueuissè, Virgil. Eglog. 8.

Sparge marite nuces: iam deseris Hesperus Oetan:
Quod ideo fecisse Varro tradit, quoniam à rapientibus pueris fieret strepitus, ne puellæ vox virginitatem deponentis posset audiri; Alijs placuit id factum, vt se puerilibus omnibus ludis renunciare, & iuuenilia cuncta relinquere eo indicio testarentur: Persius; *Et nucibus facimus quacumque relictis, Cum sapimus patruos.*

Nubentes præterea prætextis depositis à multitudine puerorum, qui ad eam celebritatem conueniebant, obscæna omni licentia occinebantur, qui versus Fescennini dicti sunt, siue quod ab Vrbe Fescennia essent allati, siue quod Fascinum arcere putabantur, Sernius in 7. Aeneid. & Catull. in Epithal. Iul. & Manl.

Heu, heu diu taceat procax Fescennina loquutio.
Et D. Hieronym. in epist. ad Gerontiam. *Responde mihi carissima in Christo filia inter ista nuptura es? & Fescennio carmine terribilis tibi rauco sonitu buccina concrepabit, vt quas habeas pronubas, habeas forte lugentes.* erant autem fescennini versus ioculares, incompressi rudes, qui alternis iaciebantur: Horat. lib. 11. epist.

*Fescennina per hunc inuenta licentia morem,
Versibus alternis opprobria rustica sudit.*
& Liuius lib. 7. *Non sicut ante Fescennino versui similem incompressum, tæmere, ac rudem alternis iaciebant.*

Interea vero Lectulus nuptialis componebatur, qui propriè

A propriè Genialis dicebatur, à generandis liberis. ex Sero uio 6. Aeneid. & Cicero pro Cluentio, *lectum illum genialem, quem biennio ante filia sua nubenti strauerat.*

Toga verò sterni lectos, & maritorum Genios. aduocari consueuisse, refert Arnobius lib. 3. aduersus Gentes.

Super Priapi fascinum sedere noua nupta iubebatur, ex D. Aug. de Ciuit. Dei, & aliis, quos latè retulimus supra cap. 13. De Priapi, seu Mutini Idolo. Deindè in lecto Pronubas collocasse Nuptam sciendum est. Donatus in Eunucho Terentii ad ea verba. *Deinde eam in lecto collocarunt.* Lampridius de Heliogabalo, *nupsit, & coijt, ut & Pronubam haberet;* & Claudian. de Rapto.

B *Ducitur in thalamum Virgo: stat Pronuba iuxta.*
Ad huiusmodi autem officium spectatz pudicitie mulieres, quæ vni tantum viro nupsissent, adhibebantur, vt matrimonii perpetuitatem auspicarentur ex Sext. Pompeio, & Tertull. in lib. exhortatio. ad Castitatem. *Monogamia apud Ethnicos in summo honore est, ut & virginibus legitime nubentibus Vniura Pronuba adhibetur:* & hæc satis de Nuptiis, quibus consequens est dicere de Iure Connubiorum.

De Iure Connubiali inter Romanos Ciues. Cap. XXIII

COGNITO in precedenti capitulo solèni Nuptiarum ritu, consequens huius est de iustis, iniustisq. Matrimoniis inter Ciues Romanos addere vt iuris Ciuili, & antiquitatis Romanæ studiosis satisfaciam. Igitur, vt ab Aetate ordiamur, eam in matrimoniis contrahendis definiuit Iustinianus. Institut. de Nuptiis in princ. *Actas*
Masculos quidem puberes, foeminas autem viripotentes, ac etiam refert Dio lib. 4. A duodecimo quidem

D d anno

anno pubertatē foeminas aulpicari prudentibus placuit. A
 idq. ea ratione factum Plutarchus, in Numa interpreta-
 tur, vt. celerius coniugum mores tenella adhuc aetate
 imbiberent, & ad obsequium virorum facilius flecti, sin-
 gique possent. Macrobi. verò lib. 7. Saturā voluit pu-
 bertatem foeminis legibus definitam, quod generationi
 essent ab eo tempore aptae, nempe duodecimus, & qua-
 todecimus, in masculis: quoniam, vt inquit Euripides a-
 pud Stobaeum. *Muliebre corpus citius in senium cadit*.
 Undeque testamenta foeminis citius, quam masculis fa-
 cere licet. l. a qua etate. D. de testamentis. Ceterum
 si foemina minor duodecim annis domum pro vxore de-
 ducta esset, non ante iusta, & legitima vxor fiebat, quam
 apud virum duodecimū annum impleuisset. l. mino-
 rem, D. de Ritu Nupt. Interim vero, dum pubertas cōiu-
 gis expectabatur, si quid ē sponsalia intercessissent, spon-
 sa tamen loco ea habebatur l. cum hoc status. S. si quis
 sponsam D. de Donat. inter virum, & vxorem. Nuptiis
 autem cessantibus; nec in concubinato minor annis
 duodecim puella haberi iure licito poterat l. i. in princ.
 D. de Concubinis.

Nuptias verò, quas Vir sexagenarius cum vxore
 quinquagenaria contrahebat, fuisse improbatas, est tex-
 tus in l. penult. C. de Nuptiis unde scdē Iactantius lib. 1.
 de falsa Religio, cap. 16. ait. *Vtrum sexagenarius factus*
est, & illi ex Papia sibiulam imposuit, inquit enim Euri-
 pides apud Stobaeum tit. 71.

Res senibus importuna matrimonium,

Et triste natos tollere etate impleta.

Senti marito quippe matrona imperat.

Hoc in legibus condendis agebat Augustus, vt exhaustae
 bellis. Ciuilibus. Ciuitatem sobole repletet. l. si sterilis.
 D. de actione empti. l. si maior Cod. de legit. hered. Ari-
 stoteles scetere in Politicis finem gignendi, vt plurimum
 viris septuagesimum annum, adscribit; mulieribus verò,
 quinquagesimum scribit, & Plinius lib. 7. cap. 24. absolu-
 te.

A tē definit mulierem post quinquagesimum annum non parere, maioremque partem quadragesimo profuissē generis fuisse; At plant, quibus et uxor mensuit, interuallis fluere desinit, eandem concipere non posse, confirmat D. Augustinus lib. 3. contra Iulian. Pelag. Et idē alienam à nuptiis contrahendis superius memoratam ætatem, veluti liberorum suscipiendorum spe destitutam præmiis afficiendam non existimant. Nihilominus Claudius Cæsar cum comperisset etiam sexaginta annos natis, aut eo amplius generandi vires inesse, derogauit in eo capite prædictæ legi; sic enim Sætonius in eius vita cap. 23. ait. *Capiti Papia Popsæ legis a Tiberio Cæsare quasi sexagenarij generare non possent, edicto abrogauit.* Quam vero importunum sit senibus matrimonium sic docet Euripides ubi supra.

*Audite iuuenes: omnibus dictum volo,
Differre thalamos ad senectæ terminum
Nolite: prolem serite dum tempus finit.
Res est molesta femina coniunx senex.
Properate: iuuat hoc educendis liberis,
Pulchrumque iuueni natus alludens Patri.*

& Theognis apud eundem Stobæum.

*Tempestiua Seniprima uo flore puella
Non est; nec clauo, cœnatis, apta regi:
Anchora non illam tenet: sed fune soluto
Nocte illam statio non tua suscipiet.*

In uxore petenda, quam sit perpendenda conditio De Cō-
ditione
Statu. bona, & aliæ qualitates, audiamus prudentes: Euripides enim apud Stobæum titulo 70.

*Moneo nunc omnes semel,
Vt ex bono genere progeniem serant:
Non illa quispe semper infelix erit.*

ubi etiam Theognis.

*Nobilitas Asinis, & Equis simul, Arietibusq.
Dat pretium: nec de semine degeneri.
Admissura placet, Sed proua è sanguine prauo.*

Si dos sit, praesto est optima conditio.

Et Hesiodus ibidem.

Quare toto intactam, pulchris quam moribus ornes,

Nec sis lata tua vicina labe, cauto

Et Euripides praedixit.

Sublimiori genere, qui natas petunt,

Opibusque opimas coniuges, optant male.

Ubi namq. potior res domi est uxor,

Vir mancipatus iura non retinet sui.

Dotalis iste Censur infelix viro est,

Qui difficilius efficit diuortium.

Hinc apud Romanos inter Liberas, & serviles personas, Nuptias olim non constituisse certum est. I. Proculus.

D. de Iuri. dot. l. 3. C. de Incest. nupt. quam ob rem si ancilla libero nupsisset, dotisque nomine pecuniam numerasset, nec matrimonium erat; nec viri ea pecunia fiebat, quam tempore iure statuto penes se usu coepisset: planè si apud virum ad libertatem peruenisset, conualescebat matrimonium, eodemque soluto, dotalis pecuniae repetitio competebat d. l. proculus.

Præterea iusta matrimonia non inter Liberas, quascunque personas, sed inter solos ciues Romanos, contraherantur. Instit. de Nuptiis in princ. Nam cum Latinis, Peregrinisque connubium, nisi eis concessum esset, non erat. Senec. lib. 4. de Benefic. ait. *Promissi tibi sciam in matrimonium: postea peregrinus apparuisti; non est mihi cum extraneo connubium:* Macrobi. i. Satur. cap. 6. *Libertinis verò nullo iure uti praetextis licebat: ac minus Peregrinis, quibus nulla esset, cum Romanis necessitudo.* Hinc maximam apud Populum invidia sibi conflavit Antonius, quod contra leges patrias nupsisset Cleopatram, refert Plutarch. Nec non quod Titus Berenice Aegyptiacam uxoris loco haberet, ut proinde repudiare eam sit coactus, narrat Xiphylinus; quod eo processit, ut ex Peregrino, & Ciue Romana natus Peregrinus nasceretur. Vulpian. in fragment. tituli. V. At eiusmodi

A eiusmodi Peregrinitatis obseruationem tandem exoleuisse Prudentius lib. 2. contra Symmachum ait.

Nunc per genialia fulcra

Externi ad ius connubij: nam sanguine misto

Texitur alternis ex gentibus una propago.

At à Prouincialibus, cuiuscumque ordinis, aut loci essent, cum Barbaris coniugia contrahi Valentinianus, & Valens prohibuerunt l. vnica de Nuptiis gentilium in Cod. Theod. etenim Patribus cum plebe cōnubium ne esset 12. tab. sancitum est, quemadmodum refert Africanus. 11. antiquit. cum Liniolib. 4. ab. V. C.

B Senatores quoq. Senatorumque filii vxores ducere, prohibebantur Libertinas, quarumue parentes artem, ludicram fecissent. Paulus in l. qui Senator. D. de Ritu Nupt. eundemque Senatoris filium accipere debemus non tantum naturalem, verum etiam adoptiuum: dummodo talis adoptio emancipatione subsequuta non fuisset soluta, l. senatoris filium D. de senator. Senatoris autem filia, quæ corpore quæstum, vel arte in ludicram fecerit, aut iudicio publico damnata fuerit, impune Libertino nubit: nec enim honor ei seruatur, quæ se in tantū scelus deduxerit l. Senatoris filiam. D. de Ritu nupt.

C Senatoriis personis exceptis, cœteris omnibus ingenuis Libertinas Vxores ducere lege Papia concessum fuisse Celsus in l. lege Iulia D. de Rit. Nupt. & Dio lib. 54. affirmant, & hoc idem indicare voluit Mauritianus in l. obseruandum D. de Rit. Nupt. his verbis. *Vt inferioris gradus homines equestris, ut puta, vel plebei ordinis, vxores ducant eas, quas qui altioris dignitatis sunt, veluti Senatores, ducere legibus propter dignitatem prohibentur.* Excipiebat tamen lex quasdam personas quas ne inferioris quidem ordinis hominibus, dummodo ingenuis, ducere permittebat: veluti Lenam à Lenone, Lenaue manumissam, vel eam, quæ palam quæstum corpore faceret; item in adulterio deprehensam, vel iudicio publico damnatam, &c. vt ex fragmentis titulo-

rum

rum Vulpiani Titulo De Coelibes, orbo, solitario, & late Briffonius de Iure Connubiorum pagin. mihi 13. & seq.

Solutio

Captiuitate Mariti matrimonium soluebatur, quod is in seruilem causam deductus, seruus hostium factus iam pro nullo habeatur. Nouell. Constitut. 37. itaque Triphonius in l. in bello §. medio tempore D. de Captiuitat. *Captiui uxor, tametsi maxime uelis, & in domo eius sit, non tamen in matrimonio est.* At uero Iulianus l. C. facis diuersae sententiae in l. Uxores D. de Diuort. inquit: *Et generaliter definiendum est, donec certum est maritum uiuere in captiuitate constitutum, nullam habere licentiam uxores eorum migrare ad aliud matrimonium, nisi malent ipsae mulieres causam repudij praestare: sin autem incerto est, an uiuus apud hostes teneatur, uel morte praeventus: tunc si quinquennium a tempore captiuitatis excesserit, licentiam habet mulier ad alias migrare nuptias; ita tamen ut gratia dissolutum uideatur primum matrimonium: & unusquisque ius suum habeat imminutum, eodem iure, & in marito in ciuitate degente, & uxore captiua obseruando.*

*Prohibentur
Cōtra-
bere.*

Tutores prohibentur pupillas suas uxores ducere, & filiis suis nuptum dare ex S. C. Marci Antonini, & C. d. modi l. Senatus consulto D. de Ritu Nupt. cuius praecipua haec ratio, ne Pupillae in re familiarum circumscribere-
tur ab iis, qui rationes gestae tutelae eis reddere necessae habebant, neue fraudes huiusmodi domestici matrimonii velamento, quo tutelae reddendae ratio compelleretur, tegerentur l. libertum §. 1. D. de Ritu Nupt. Praeterea, & adolescentum Curatores, nec non & ventri Curatores, bonisque dati: ii quoque, qui Tutores quidem non sunt, periculo tamen tutelae suo nomine obstringuntur, a pupillarum nuptiis arcantur, l. si quis tutor D. de Ritu nupt. Haeredes quoque Tutorum licet extranei, quoniam rationes reddere debent, Senatus Consulto prohibitionem concluduntur d. l. libertum §. 1. ubi etiam subditur, quod Tutor pupilli non prohibeatur ex hoc filiam

A liam suam pupillo suo collocare in matrimonium.

Ex gradu Ascendentium, & descendentium duci v. *Iniuste*
xores non posse l. Nuptiæ 53. D. de Ritu Nupt. §. ergo *Nuptia*
Instit. de Nuptiis, nec interest, an ex iustis nuptiis ei-
usmodi personarum coniunctio descendat, an non l. &
nihil D. de Ritu nupt.

Ac neq. cum his quidem personis, quæ vel affinitatis
ratione parentum, liberorumve vicem repræsentant, iustæ
sunt nuptiæ; quare nec noueræ Proavi nostri Vxorē,
nec socru, idest vxoris nostræ matrē, nec eiusdem Auiā
Proauiam ducere licet l. si quis mihi §. 1. & Ladoptius §.
nunc videamus D. de Ritu Nupt. §. ergo Instit. de Nupt.

B Fuit siquidem tam infausi matrimonii cupiditate incen-
sus Imp. Antoninus Caracalla, de quo sic Spartianus ait,
Interest scire, quemadmodum Noueram suam Iulianus
duxisse dicatur, quæ cum esset pulcherrima, & quasi per
negligentiam se maxima corporis parte nudasset, dixissetq;
Antoninus vellem, si liceret, respondisse fertur; si lubet, licet:
An nescis te Imperatorem esse, & leges dare, non accipere:
quæ audito furor incanditus ad effectum criminis robora-
tus est: nuptiasque eas celebrauit, quasi sciret se leges dare
cum verè solus prohibere debuisset.

Ab earum quoque, quæ in parentum fuerint concu-
binatu, nuptiis abstinendum. Imperator Alexander cō-
C stituit. l. C. de Nuptiis liberi contra religionem quippe,
ac pudorem est cum ea matrimonium coire, quæ pudi-
citiam Patri prostrauerit.

Ex transuerso etiam cognationis gradu prohibitas es-
se nuptias, nemini dubium est, siue ab eodem Patre, &
eademque Matre progeneri fuerint, siue ab altero eorū
§. inter Instit. de Nuptiis Aemil. Prob. in proem. de Vit.
Imp. ait. *Neque enim Cimoni fuit turpe Atheniensium*
summo Viro sororem germanam in matrimonio habere:
at id quidē nostris moribus nefas habetur. Romanis utiq.
semper detestabilis, & execranda talis coniunctio vili-
est, ideoq. de Caligula non vt de Principe, sed vt de
mon-

monstro Sueton. refert cap. 24. quod cū sororibus suis
 stupri consuetudinem fecerit, quem etiam Drusillam
 germanam Longino Consulari collocatam abduxisse, &
 in modum iustæ vxoris propalam habuisse, vt etiam re-
 fert Dio lib. 59. eademque se, ac famam suam turpitudi-
 ne foedasse Othonem, Xiphilinus memorat. Plutarch. in
 Paralellis refert, Papyrium quemdam Romanum impa-
 tientia, & ardore amoris victum, Camillam sororē gra-
 uidam fuisse, quod vbi Papyrius Tolucer eorum com-
 munis Pater rescivit, ensē filiæ misit, quo Puella pe-
 ctus transfodit, eodemq. lethi genere scelestum, ac nesa-
 rium facinus suum Papyrius deinde expiauit. Planè per
 adoptionem factam sororem, adoptione soluta, vxorem
 ducere nihil vetabat l. quā etiam D. de Ritu Nupt.

Adoptiue vtique sororis filia vxor duci, vel constan-
 te adhuc adoptione licito iure poterat, quod ea cogna-
 ta non esset; siquidem per adoptionem contrahitur so-
 lum cognatio, cum agnatorum ius adiunctum habet.
 l. 2. §. patru l. de suis, & legit. & Claudius Imp. Ne-
 ronem a se in locum filii adoptatum cum filia sua Osta-
 uia matrimonio iunxisse, refert Dio lib. 59. verum ne Fra-
 ter sororem ducere videretur, adoptionis commento ne-
 cessitudinis species dissoluta est. Inde Iunoni Ostauiā
 à Seneca comparatur: Sic in Tragedia eius nominis
 habetur.

Tu quoque terris
Altera Iuno, soror Augusti
Coniuxq. graues vince dolores
 & alio loco
Moeret infelix soror,
Eademque coniux,

Fratrum, sororum et filias vxores ducere non licebat
 nemini C. de Nuptiis §. fratris Instit. de Nuptiis; Tam-
 etsi talium coniugiorum vsum inuexit Claudius Imp.
 Agrippinæ Germanici fratris sui filiæ amore incensus, vt
 publici iuris velamento eius matrimoni a se cum ea cō-
 trahendi

- A** trahendi turpitudine tegetur. refert Tacitus lib. 12. *Claudius Senatum ingressus decretum postulat, quo iusta inter patruos, fratrumue filias Nuptiæ etiam in posterum statuerentur.* Tranquillus in Claudio ait. *Verum illecebris Agrippina Germanici fratris sui filia per ius osculi, & blanditiarum occasiones allectus in amorē, subornauit proximo Senatu, qui cogerent se ad ducendum eam uxorem, quasi Reipublicæ interesset, dandique cæteris veniam salium coniugiorum, quæ ad id tempus iniusta habebantur: ac vix vno interposito die de Nuptiis confecit.* Verū Imp. Nerua vetuit, ne fratrum filiarum ducerentur, ne tam mali exempli Nuptiæ in posterum frequetarentur. refert Xiphylinus in Nerua. Eadem flagitiosa libidine incitatus Heraclius Imp. cui non aliunde id morbi, quo laborauit, quam ob illicitam cum fratris filia coniunctionem accidisse vulgo creditū, tradit Zonaras. Acerbissimè huius generis nuptias, ut incæstas, ac nefarias Imp. Anastasius & Zeno constitutionibus suis damnarunt, in quas etiam inuehitur B. Ambros. lib. 8. Epist. Sed nec in Concubinato haberi sororis filia, licet Libertina absque incæsti crimine potuit L. etiam D. de Rit. Nup. non modo autem fratris, aut sororis filiam verum etiam neptem, proneptemue ducere non licet l. fratris Instit. de Nuptiis.

- C** Mortuorum fratrum Coniuges fratribus superstitibus dissolutis seu morte, seu repudio Nuptiis, duci citra incæsti crimen nō posse Imperatorum Constitutionibus cauetur l. nemini C. de Nuptiis: quamquam non defuerint in Romana historia eiusmodi matrimoniorum exempla: Lucius enim Tarquinius, cui Superbi cognomen Tulliam minorem natu, quæ Arunti nupserrat, Arunte veneno ab ea sublato, cum ipse coniugem quoque suam eodem genere interemisset, duxit. refert Halicarnass. lib. 4. Ut cumq. sit, huiusmodi matrimonia aliquot Imp. constitutionibus sunt interdicta l. fratris, & l. ult. C. de Incæst. Nupt. l. nemini C. de Nuptiis. ut quoque in Concilio Neocæsariensi can. 3. prohibita: Quia etiam

Ee cum

cum quidam Aegyptiorum mortuorum fratrum coniuges matrimonio sibi copularent hoc colore, quod Virgines mansisse dicerentur, Zeno eas nuptias, & qui eas contraxisset, & inde susceptos liberos incæstarum Nuptiarū poënis subiacere voluit l. licet C. de Incæst. nupt.

Vxoris etiam sororem ducere, & sic duabus sororibus coniungi, licentiam dissoluto quoq. modo cōiugio Imp. Valens, Theod. & Arcad. vetuerunt: Honorius tamen Imp. duas Stiliconis filias vnam post alteram in matrimonio habuisse fertur exitu infelici, ex neutra enim liberos suscepit, morteque immatura vtraque obiit. Zonaras lib. 3. annal. Paulus Diaconus lib. 34. Appendicis ad Eutropium.

Verum duorum fratrum Liberi inuicem rectè matrimonio iungebantur §. duorum Instit. de Nuptiis l. 3. & non solum §. 1. D. de Ritu Nupt. namque Augustum filiam Iuliam Marcello Octauiae Sororis suae filio iunxisse apparet ex Dione lib. 53. & Sueton. in August. cap. 63. At Theodosius Maior religiosus Imp. etiam has nuptias prohibuit, vt refert S. Ambros. Ep. 66. & S. Augustinus lib. 15. de Ciuit. Dei cap. 16.

Amitam, & Materteram Vxorem ducere non conceditur, quoniam parentum loco habentur. §. Item amitam. Instit. de Nuptiis.

De consensu.

Requiritur maxime Consensus contrahentium, vt Nuptiae iustae sint; Quare cum furioso, furiosaue matrimonium contrahi nequit. l. furor D. de Sponsal. l. oratione in fine D. de Ritu Nupt. quoniam nec voluntatem, intellectumue habent: mutorum, surdorumue dissimilis causa est, quibus non obest talis defectus, vt contrahere possint matrimonium in quibuscunque, D. de oblig. & act. quāquam matrimonium furor contrahi non finit; contractū tamē non dirimit l. furor D. de ritu nupt.

Præterea non solū consensus eorum, qui contrahunt; sed & eorum, in quorum potestate sunt, exigitur l. 2. D. de Ritu Nupt. adeo vt legitimi non habeantur liberi, inde

A inde suscepti, vt inquit Apuleius lib. 5. de Asino. Ne-
poti siquidem Vxorem ducere tam Auum, quam Patrē
consentire debere, inquit Paulus l. Oratione §. 1. D. de
Ritu Nupt.

Filiæ, quæ vigesimum quintum annum sunt egressæ,
inconsultis parentibus impunè pro arbitrio nubunt, nec
poenam exheredationis ob eam rem timent. §. Causas
Nouell. Vt cum de appellat. cognos.

Definit quoque Paulus l. C. lib. 2. sententiarum titu-
lo 19. Eorum, qui in Patris potestate sunt, sine volunta-
te eius matrimonia iure non contrahi, sed contracta
non solui.

B Duas eodem tempore Vxores habere Romæ non li- *De pla-*
cuit §. affinitatis. Instit. de Nuptiis Et hoc crimen in- *ralitate*
famix poena vindicatum edicto Prætoris l. 1. in fin. & l. *uxorū.*
quod ergo §. 1. D. De his qui notant. infam. vnde Impp.
Valerian. & Galien. in l. eum qui, C. ad l. Iul. de adult.
ait. *Eum, qui duas simul habuit vxores, sine dubitatione*
comitatur infamia: in ea namque non iuris effectus, quo
Ciues nostri plura contrahere matrimonia prohibentur,
sed animi destinationi cogitatur. Nec non capitali pœ-
næ huiusmodi matrimonia obnoxia esse, vt ex Constitu-
tione Constantini in l. vxor C. de Repudiis. vbi de mu-
lieribus, quæ viuis maritis militibus nullo accepto de-
C eorum sospitate nuncio, post quatuor annorum spatium
alteri nupserint: Et quamuis Aelius Cœcina Tribunus
plebis iussisset, vt vxores liberorum quærendorum cau-
sa, quas, & quot vellent ducere, Quiritibus liceret. Sue-
ton. in Iulio cap. 52. ea tamen lex promulgata non fuit.
Valentinianus quoque Imp. alteram Seueræ Iustinam
vxorem superinduxit, ex qua Valentinianum Iuniorē
sustulit, ac vt facti turpitudinem amoliretur, lege sanxit, vt
cuilibet duas simul vxores habere liceret, quemadmodū
Socrates lib. 4. histor. Eccles. cap. 30. Paulus Diaconus
lib. 11. append. ad Eutrop. sed nec ea lex accepta fuit:
Nam Iudæos, qui colore quod primis generis humani

fatoribus Polygamia multiplicandæ sobolis necessitate A
 permiffa fuiffet, quafi maiorum veltigiis inhærentes, plu-
 res fibi vxores habere licere exiftimabant. Impp. Theo-
 dos, Arcad. & Honor. prohibuere in diuerfa fub vno tē.
 pore coniugia conuenire l. nemo C. de Iudæis.

Sicuti nec Concubina Vxori iure Quiritum adiungi
 potuit eft Constantini Magni Constitutio, l. 1. C. de
 Concubinis dum ait. *Nemini licentia conceditur con-
 flante matrimonio concubinam penes fe habere.*

Dicam hic obiter veteres sanctos Patriarchas legis
 Mosaycæ tempore, pluribus vxoribus coniunctos cul-
 pæ immunes fuiffe, quod asserit Innocent. 3. cap. Gau-
 demus, de Diuortijs, atque multis relatis, & explosa B
 eorum sententia, qui dicunt numquam iicuisse vxorum
 pluralitatem; sed permissam fuiffe tanquam minus ma-
 lum, probat latè Cardinal. Belarm. lib. 1. de Matrimon.
 cap. 21. Hæc autem dispensatio non concessa est exter-
 na aliqua scriptura, aut loquutione; sed inspiratione in-
 terna facta Patriarchis, quæ deriuata est vi exempli, &
 consuetudinis ad reliquos è populo Israelitico, ac pro-
 inde omnibus illis pluralitas vxorum licebat: quod tan-
 quam notum supponitur. Deuteronom. cap. 20. *Si ba-*
uerit homo duas vxores: & ita docent sanctus Thomas,
 sanctus Bonauentura, Sotus, & alii, quos refert, & sequi-
 tur Sanches de sacramento Matrimonij lib. 7. disput.
 30. num. 12. C

*Nuptia
 intra
 tempus
 luctus*

Nuptiæ, quæ a mulieribus intra annum luctus contra-
 huntur, turpitudine non carent. Luctus autem tem-
 pus regia lege definitum decem mensium erat, per quos
 mulier abstinere a nuptiis iuebatur, vt est testis Plutar-
 chus in Numa. Ouid. 1. Fastor.

Quod satis est utero matris, dum prodeat infans,

Hoc anno statuit tempore esse satis.

Per totidem menses à funere coniugis vxor

Sustinet in vidua tristitia signa domo.

Et idem lib. 3. Fastor.

46

A *Affuctos igitur numeros seruauit in anno,
Hoc luget spatio fœmina mœsta virum.*

Itaque, quod apud Senecam epist. 65. ad Lucill. legitur:
Annum fœminis ad lugendum constituisse maiores. de
anno vtrique Romuli, qui decem dumtaxat mensibus
constabat, fusè à Macrobio lib. 2. cap. 12. Primi nam-
que Gratianus, Valentinianus, & Theodosius Impp.
luctus tempus duobus mensibus auctum anno definie-
re, vt ex eorum Constitut. in Codice Theodosiano, l.

B *prima de secundis nupt. At Caligula die suo Natali, quo
& Augusti templum consecrauit, luctus inhibuisse, &
præterea Viduis intra constitutum legitimum tempus
nubere, nisi prægnantes essent, concessisse fertur. Dio
lib. 59. & Heliogabalo refert Xiphilinus cum Pomponio
Basso, è viuis sublato, vt ab vxore, cuius amore flagra-
bat viri memoriam diuelleret, eam protinus duxit, nullo
ad lugendum virum spatio dato: Simili etiam ratione
mulier post missum ex iusta causa repudium, alii nuben-
di potestatem non habebat ex Impp. Theodos. & Va-
lentin. Constitut. vt in l. si constante. C. de Repud. ne,
vt ipsi aiunt, de prole dubitandi occasio daretur: Fue-
re tamen Imperatores, qui etiam prægnantes sumpserè
vxores, vt de Augusto refert Suetonius cap. 62. Cum
Scribonia diuertium fecit, pertasus morum peruersitatē*

C *eius, & statim Liuiam Drusillam matrimonio Tiberij
Neronis, & quidem prænantem adduxit, dilexitque, ac
probauit vnite, & perseueranter. Cæterum Liua apud
Augustum Claudium Drusum Neronem intra trium-
mensium spatium peperit, quem natum Augustus pa-
tri Tiberio reddidit. refert Dio lib. 48. Octauia quoque
Augusti sororem post Marcelli viri sui mortem adhuc
gravidam, ventreque pleno Antonio de sponsam, Dio
lib. 48. Vt etiam Caligula Milioniam Cæsoniam
adulterio sibi ante cognitam; & iam tum partui propin-
quam duxisse, ac trigesimo die pater fieri ex vxore,
gloriosum duxit. Dio lib. 50. Sueton. in Calig. cap. 25*

Cum

Cum Virginibus Vestalibus iam nonnisi nefarias, & A
incestas nuptias contrahi potuisse: Heliogabalum ta-
men humani generis portentum Aquiliam Seueram,
Vestalem duxisse, narrat Xiphilinus, quod etiam per-
strinxit Lampridius in eius vita. *In Virginem Vestalem
incestum admisit.* Atque hæc sunt, quæ habui de legiti-
mis, incestisq. Quiritum coniugiis.

Qui plura desiderat, legat Andreæ Tiraquellum de
Legibus connubialibus, & alios scribenres.

De Balneis. Cap. XXIV.

*Balnea
Publica*

A Deo studiosi fuisse veteres Thermanum, ut inter
præcipua Urbium ornamenta censerentur, quam
ob rem Dioclerianas, Antonianas, & alias recensabant
inter publica ædificia, quæ ex publico ærario ad or-
natum ciuitatum construebantur. Plinius Iun. ad Tra-
ianum de Prusensium Balneo sic scribit epist. 25. cap. 10.
*Prusenses, Domine, Balneum habent, & sordidum & ve-
tus; id itaque indulgentia tua restituere desiderant.* & in-
fra: *Deinde quam ipsi pecuniam erogare in oleum soliti,
parati sunt in opus Balnei conferre, quod alioquin & di-
gnitas Ciuitatis, & sæculi tui nitor exposulat,* & idem
epist. 41. meminit Balnei Claudiopopolitanorum, quod C
minus apto loco construeretur, sibi que tanquam Pro-
uinciæ Proconsuli Architectum mitti a Traiano postu-
lat, ut de loco aptiori consulat.

Vfos autem illos fuisse huiusmodi publicis Balneis:
notum est, quod Hadriano Imperatore refert Spartia-
nus in eius vita. *Publicè, & frequenter cum omnibus la-
uit; nam cum quodam tempore veteranorum quemdam
notum sibi in militia, dorsum, & cateram partem corporis
vidisset asserere; percontans, cur se marmoribus distrin-
gendum daret? ubi audiuit hoc idcirco fieri, quod seruum
non haberet; & seruis eum donauit, & sumptibus; verum
alia*

ifo

6
172.

Bai
Pat

A *atque die cum plures senes ad prouocandam liberalitatem Principis pariter & se attererent, euocari iussit, & alium ab alio defricari.*

Balnea habebant tres domos, siue cellas, ex Plinio Iun. lib. 2. Ep. ad Gallum. Quarum superior aeris erat calidi, & calidarium, siue sudatorium, quod in eo sudorem sicco calore prouocabant, & Laconicum dicebant: Mediam ex aqua tepida Tepidarium appellabant; in qua Labrum ubi considentes lauabantur, culus Labri, & Balnei hic apposui Iconem: infima ex aqua frigida, Frigidaria dicta. Galenus lib. 3. de Sanit. tuenda addit Quartam cellam, in qua loti Vngerentur, & ob id Vnctorium dicta; Et de iis Cornelius Celsus lib. 1. cap. 4. Fuluius Ursinus in Appendice ad Ciacconium de Triclinio fol. mihi 71.

Diuisio

Inseruiebant Balnea Primo ad sanitatem, & lassitudinem tollendam. Tullius ad Terentiam suam sic scribens ait. *Labrum, si in Balneo non est, fac ut sit.* Plauto Dialog. 6. de Legibus. *Vbi que autem in iis Gymnasia luuenes, tam sibi commoda, quam senibus praparent; calidis Balneis constitutis, & copiose siccis appositis lignis, ut & remedium egrotantibus, & lenitem labore defessis agricolis afferantur: quae sanè curatio longe melior est, quàm medici parum periti medela.* Et Plaut. in Mercat. Num. *quam adeo omnia Balnea mihi hanc lassitudinem adimerent.* Quamuis sobriè etiam sumenda; & non immeritò in antiquo lapide incisum a vetere Poeta.

Vsus eorum.

Balnea, uina, Venus conseruant corpora nostra:

Corrumpunt uitam Balnea, Vina, Venus.

Secundo inseruiebant Balnea ad abstergendum sudorem: Hinc Magnum Alexandrum ex pugna lassum illico ad Balneum Darii iam fugati perrexisse, sic scribit Plutarchus. *Confestim armis exutis ad Balneum processit, dicens eamus ad abluendum Darii Balneo ex pugna sudorem.*

Tertio Voluptatis quoq. causa multi utebantur Balneis

neis, quos voluptuarios irridet Plutarch. de Curand. Va- A
let. *Alij Gula, & deliciarum causa proiciunt se ipsos in
Balnea, festinantque ad ascas.* Ac in iisdem Balneis par-
tem diei infumebant, carmina, & historias recitando, &
audiendo. Iuuenal. Satyr. 7.

*Vt legat historias, auctores nouerit omnes,
Tamquam ungues, digitosq. suos ut forte rogatus,
Dum petit aut thermas, aut Phœbi balnea dicat,
Nutricem Anchisa, &c.*

Ante
Cœnam

Veteres lotionē Cœnam præueniebant Apuleius 4.
Metamorph. vbi Anula quosdam sicarios, mensa iam in-
structa, sic alloquitur. *At vobis fortissimi, fidelissimi que
mei hospitatores Iuvenes, affatim cūcta suaui sapore per- B
cocta pulmēta præsto sunt: panis numerosus, vinū probe ca-
licibus effricatis affluenter immissum, & ex more calida tu
multuario lauacro vestro preparata.* & statim ingressū
eorum, qui cœnaturi erant in Balneum sic prosequitur.
*In fine sermonis huius, statim sese deuestiunt, nudatique,
& flamma largissima vapore recreati, calidaque perfusi,
& oleo peruncti mensas dapibus largiter instructas ac-
cumbunt.*

Fuere aliqui, qui Balneis utebantur non solum ante
cibum, verum etiam postquam comedisent, ut digere-
rent cibum, quem comederant. Hos damnat Persius
Satyr. 3. C

*Turgidus hic epulis, atque albo ventre lauatur:
Gutturē sulphureas lac exhalante Mephites.*

Horatius quoque epist. 6.

Crudi, tumidi que lauemur.

Crudi dixit pro non digesto, vel inconcocto cibo; ut
propterea balneum repeterent capti voluptate escarum,
& conuiuia iterum sumerent.

Clemens Alexandrinus indicans, quomodo Balneis
vti debeāt, maximè Christiani lib. 3. pedag. c. 9. inquit
*Balnei quatuor sunt causa, per quas ad ipsum accedimus,
vel enim causa munditiei, vel Caloris, vel sanitatis, vel
postremo*

A postremo, voluptatis: se ergo voluptatis causa lauare reijciendum est; sumendum est lauacrum mulieribus quidem mundationis causa, & sanitatis, solius autem sanitatis viris.

Quam ob rem aliquando Christum in terris domestica Balnea quoque frequentasse legimus: reprehenditur enim ab ipso Christo Phariseus, Luc. 7. *Intraui domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti: & alias cum ipse Christus illotus aliquando accubisset, scandalum fuit Phariseo, qui illum inuitauerat, ut dicitur Luc. 11. Rogauit illum quidam Phariseus, ut pranderet apud se, & ingressus recubuit; Phariseus autem cepit intra se*

Chri-
stus ys
Vsu.

B reputans dicere, *Quare non baptizatus esset ante prandium?* Et erat hic sermo de ablutione totius corporis, cuius tunc erat consuetudo, ut etiam in lib. 2. Reg. cap. 12. Sanctus Rex Dauid deposito mœrore ob mortem filii Bersabæ non prius mensam petere ausus est, quam de more ablueretur, ubi sic legitur. *Surrexit ergo Dauid de terra, & lotus, unctusque est; petiuitque, ut ponerent ei panem, & comedit.* Et quamuis Christus nequaquam frequens lauacrum petierit, quoties sibi accubendum fuisset, ut de corrupto Regionis, & seculi more sic refertur Marc. 7. *Pharisei enim, & omnes Iudei nisi crebro laverint manus, non manducant, tenentes traditionem seniorum*

C *& a foro nisi baptizentur non comedunt;* Negari tamen non potest, aliquando eum animarum lucrandarum causa Balnea petiisse. *Ut omnia omnibus factus, omnes lucrificeret;* & propterea Balneorum voluptuarium usum redargueret; necessarium vel sanitatis, vel munditiæ causa tantum permiserit.

Hinc aduertendum, quod Hæbrei duplici coena sacrum Paschatis festum celebrare consueuerunt; in priori enim coena Agnum manducabant: Posteriores autem coenam instituebant, ut Azima ex Moysæ legis institutis inchoarent: Quam ob rem cum de more Balneo, & pedum ablutione illi coenam præuenire solerent; ita

Ff Chistus

Christus in ultimo accubitu cum discipulis, ut duplici A
coenæ duplex responderet pedum ablutio: consumpto
iam Agno in priori Coenâ; cum posterior coenâ inchoan-
da, & aqua pedibus porrigenda fuisset a Ministris, Chri-
stus R. N. *Surgit à Coenâ* lo. 13. nimirum a priori Coe-
nâ *Præcinxit se linteo, & lauit pedes discipulorum*. Hoc
autem mystice factum, ut doceret Christus, quanta cum
puritate, & animi candore accedere debeamus ad augu-
stissimum Eucharistiæ Sacramentum.

Po st e-
xer ci-
tia.

Consuevere Veteres exercitiis, & corporis agitatio-
ne sudorem excitare. Clemens. Alexād. lib. 3. pædag.
Cap. 10. *E Viris autem alij quidem nudi luctantur, alij
vero paruo quoque globo ludunt, qui Pbenis dicitur, ma-* B.
ximè in Sole. Et paulo post. *Est enim honestior, & viri-*
lior, quæ cum decoro robare sit hoc modo exercitatio, quæ
utilis, & conducibilis sanitatis gratia assumitur: unde
exercitationis causa, sudandique gratia Balnea instituta
fuere. Cornelius Celsus lib. 1. cap. 2. *Exercitationem.*

De Va- *optimè sequitur modo Vnctio, modo Balneum.* quia non
Bione solum Balnea sudorem compescebant, ut vidimus supra
de Alexandro Magno, sed etiam Oleo. Seneca teste in
præfat. lib. 1. *Controuers.* *Nulla unquam illi cura*
vocis exercenda fuit, illum fortè agrestem. Et paulo post.
Non sudorem olei Vnctione discutere, non latus ambula- C
tione reparare. Ad hoc semper in Balneis destinata erāt
Oleum, & Vnguenta. Sidonius lib. 2. Epist. 2. de Bal-
neo ait. *Hic aquarum surgit Cella coctilium, quæ un-*
guentaria spatij parilitate conquadrat. Ac etiam de Un-
guentis ad perfectam Balnei rationem, Leontii Epigr.
in florilegio Epigram. lib. 4. n. 32.

Aedificauit me communi in vestibula lauacri

Cuius Vir, virtutis causa, non contentionis.

Illud cura sit multis, ego vero paucisque, & amicis.

Exhibeo Lauacra, & Vnguentum, & gratias.

Ac etiam certatores, & luctatores, nisi tantummodo
uncti, in arenam descendebant Virg. 3. Aeneid.

Exer.

A *Exercent patrias oleo labente paleſtras Nudati ſeſſi.*

& 5. Aencid.

*Cætera populea velatur fronde iuuentus,
Nudatoſq.umeros oleo perſuſa niteſcit.*

etiam mos fuit vngendi poſt varias corporis agitationes; ſicuti Lampridius de Alexandro Seuerio inquit. *Poſt le-
hpionem, operam paleſtra, aut Sphæriſterio, aut curſui, aut
luſtaminibus mollioribus dabit: atque inde Vnctus la-
uabatur.*

Vngendi autem officio fungebantur in Balneis ſerui,
qui ab eo Vnctores dicti ſunt. Senec. lib. 7. Epist. Su-
pra ipſum balneum habito, cum in aliquem ac plebeia

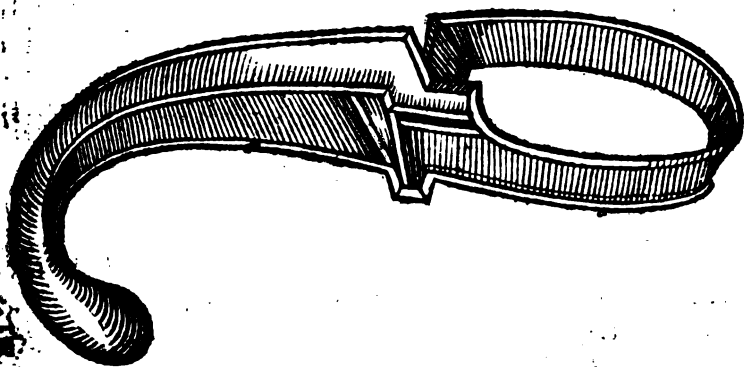
B *Vnctione contentum intidi, audio crepitum illiſe manus
umeris.*

Vnctores Gutto utebantur; vt inquit Varro oleum,
lauantibus ſe in Balneo, guttatim fundebant. Iuuen.
Satyr. 3.

Pleno componit linthea Gutto.

Et ad hoc in vſu erant Ampullæ Apuleius lib. 2. Ho-
ridorum inquit. *Strigilem, & ampullam, ceteraque Bal-
nei uenſilia nundinis mercari.* Nam Rhinocerote poten-
tiores tantum utebantur. Iuuenalis.

*Magno cum Rhinocerote lauari
Qui ſolet.*

De strigili.

Vt bantur etiam in Balneis tum ad fricandum corpus, sudoremque eliciendum, tum ad abstergendas fordes ænea strigili, cuiusmodi multæ reperiuntur in antiquis cuderibus Thermarum, cuius Iconem hic delineandam curauimus, sicuti etiam supra apposuimus aliam figuram Pueri cum strigili, & Gutto præ manibus, unde Persius Satyr. 1.

1, Puer, & strigiles Crispini ad Balnea defer.

& Iuuenalis Satyr. 3.

Et sonat vñctis strigilibus.

Nam vñcti oleo strigilibus radebantur sudantes; deinde linteis ad id paratis tergebantur. Plinius lib. 28. cap. 4. solum quoque remediorum maximum ab ipso sibi præstari potest, sicut linteorum, strigilumq. vehementia. Martial. lib. 14. 51.

Per gamus has misit curuo distringere ferro,

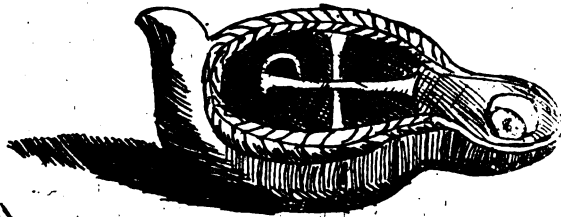
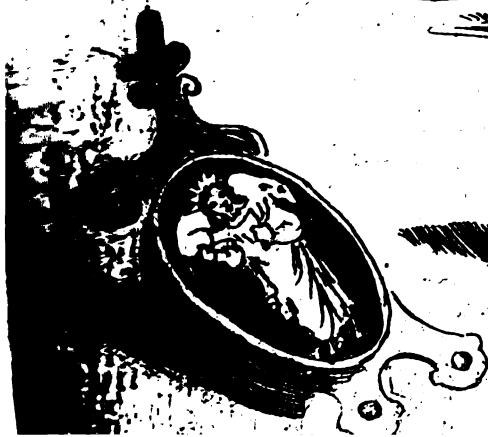
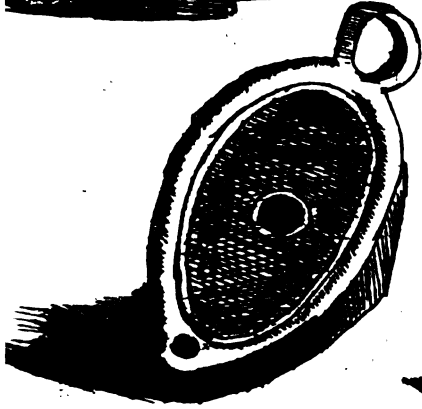
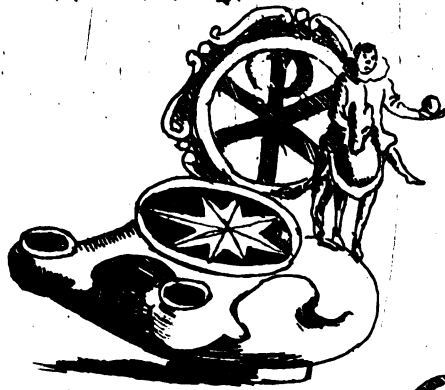
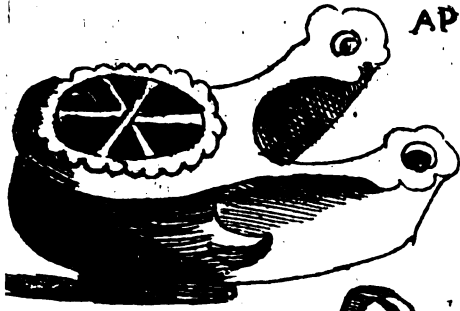
Non tam sæpe teret lintea fullo tibi

Distringere eleganter est sudorem strigilibus siccare, & detergere apud Senecam Epist. 123. *Vt sudorem, quem mouerunt, potionibus crebris, & feruentibus, subinde distingat.*

Offendebantur aliquando corpora nimio Strigilis usu. ut scribit Sueton. in August. cap. 80. *Cum nimio strigilis usu cutem lasisse.* Delicatiores homines, & eos præcipue, qui mala erant valetudine; spongiis, & linteis interdum vti solitos fuisse, tradit Plinius lib. 31. cap. ult. sibi. *Præstant & strigilum vicem, linteorumq. affectis corporibus.*

Non prætermittam hic recensere formam strigilis, ac etiam, Gutti seu ampullæ ad effundendum oleum in Balneis: hæc graphice delineata ab Apuleio lib. 2. florid. dicere. *Magno in catu prædicauit fabricatum sibi semet ampullam quoque oleariam, quam gestabat lenticulari forma, tereti ambitu, pressula rotunditate, iuxtaque bonam strigileculam recta fastigatione clausula, flexa tabulatione ligula, ut & ipsa in manu capulo moraretur, & sudor*

APVD. AVCTOREM

A *sudor ex ea rinulo laberetur*. & de puero inseruiente in Balneis Domino cum strigili, & Gutto apposui Iconem.

Locus vero in Balneis, in quo vngebatur, Vnctorium vocabatur. Plinius Iun. lib. 2. Epist. ad Gallum ait. *Adiacet Vnctorium*. De Variis vnguentorum generibus in Balneis, & huiusmodi ad materiam latè Fulvius Ursinus in Appendice ad Ciacconium de Triclinio, ac etiam Guglielmus Choul in tractatu de Balneis.

Qui Balneis præerant, Balneatores dicebantur, ut in marmore antiquo. *Anteros Balneator*, Capitolinus in Claudio secundo *Balneatorum unum*, & *ad balnea*. &c. Hi quadrantem exigebant ab iis, qui lauabantur

B Iuuen. Satyr. 2.

Nec pueri credunt nisi qui, nondum ere lauantur. & Horatius lib. 1. l. 1. rm. Sayr. 3.

Dum te Quadrante lauatum Rex ibis.

Balnea olim erant Mixta, in quibus lauabantur Viri, & Mulieres: Hadrianus autem Imperator in primis Viros à Mulieribus discretos lauari edixit, ut scribit Spartianus in Hadriano ibi. *Lauacra pro senibus separauit*. & Capitolinus in M. Aurelio. *Lauacra mixta submouit*. & Lampridius in Alex. Seuero ait. *Balnea mixta Roma exhiberi prohibuit*. Vitruuius lib. 5. cap. 10. aperte ostendit Balnea Virorum disiuncta a Balneis Mulierum fuisse; ita tamè ut in iisdem regionibus collocata essent, sit ait. *Vti Caldaria Muliebria, Viriliaque coniuncta, & in iisdem Regionibus sint collocata; sic enim efficietur uti Vasaria ex hyphocausto communis sit eorum utrisq.*

De separatione

C

Lampridius in Alexandro scribit Eunuchos Balneis Foeminarum ab Alexandro præpositos fuisse.

Tempus autem, quo Balnea paterent, indicant Lampridius in Alexandro cum ait. *Addidit, & oleum Luminibus thermarum, cum non ante Auroram paterent, & ante Solis occasum clauderentur*. Vopiscus in Tacito. *Thermas omnes ante Lucernam claudi iussit*.

Detem, pore

Lauationi tamen Hora eadem erat assignata, quæ exercitationi

xercitationi, & hanc fuisse octauam in nonam ex Mar. A. ciali lib. 4. Epigr. ad Euphemum.

Sufficit in nonam nitidis octaua palæstris.
nam exercitationes, & Palæstram statim consequebatur Lauatio; Cicero lib. 13. Epist. ad Atticum dicit. *Post horam octauam in Balneum*; itaque Spartianus in Hadriano inquit. *Ante octauam horam in publico Neminem nisi egrotum lauari passus est.* Plinius Iunior lib. 3. Ep. i. *Vbi hora Balnei nuntiata est: est autem bieme nona, æstate octaua.* Ipsa autem lauandi Hora indicabatur sonitu Tintinnabuli ex Martiali lib. 14.

*Redde pilam, sonat, as Thermarum, ludere pergis?
Virgine vis sola lotus abire domum.* B

Plinius dicta Epist. 1. lib. 3. *Vbi hora Balnei nuntiata est: Lotus accumbat, & paulisper cibum differat.* Nam data Lauationi opera, & loto vñctoque corpore, vt ex figura apposita inferius Coenas inibant. Cicero Epist. ad Atticum. *Post horam octauam in Balneum; & Vñctus accumbit.* Et Apuleius lib. 4. de Asino inquit. *In fine sermonis huius statim sese deuēctiunt, calidaque perfusi, & oleo pervñcti; mensas dapibus largiter instructas accumbunt.*

Tandem vbi Balnea exiissent, soleas, & souos accipere consueuerant, vt a soli contactu, & sordibus pedes a Balneo nudos contegerent, atque defenderent: Hinc C Martialis lib. 12. Epigr. 84. *Et si iam lotus, iam soleatus eris.* Verum ingressi coenaculum ne stragula atque strata luto fœdarent, antequam recumberent, deponebant soleas ministerio seruorum, & puerorum. Plautus in Truculento. *Iam redijt animus, deme soleas, cedo Vinũ* & Plutarch. lib. 7. Symphos. quest. 8. *Vt ne a puerulis quidem, qui Dominis modestis calceos portant, spectari ea deceat.* Vt videre est in figura hic apposita.

A Non reticebo quod circa varia loca, & Cellas, quæ in Balneis reperiébantur, latè, & eruditè scripsit Guglielmus Choul. in tractatu de Balneis, ad quem rejicio lectorem.

Et quoniam mos fuit apud Romanos expletis Balneis ad Coenandum transire, ideo de Tricliniis in sequenti Cápitulo dicemus.

De Coeniuiis & Tricliniis

pag. 230. Cap. 24.

habant simitantes in hoc forsan Persas, qui iam ante confluenter accumbere in coena, & legitur in libro Herodoti cap. 1. de Coeniuiis Assueri, & in lib. Tobiae cap. 7. Melios non dissimiles illis in quibus dormiebant, facere coeperunt, quos Triclinares appellabant. Cic. orat. 4. in Verrem. *Iam non quæro, unde tantam Melisensem vestem habueris, unde quinquaginta Tricliniorum lectos?* Et hæc Triclinia pretiosa erant, Plinius lib. 16. c. 43
Sic

9

A Non reticebo quod circa varia loca, & Cellas, quæ in Balneis reperiebantur, latè, & eruditè scripsit Guglielmus Choul. in tractatu de Balneis, ad quem rejicio lectorem.

Et quoniam mos fuit apud Romanos expletis Balneis ad Coenandum transire, ideo de Tricliniis in sequenti Capitulo dicemus.

De Conuiuijs, & Triclinijs. Cap. XXV.

B **T**riclinium, Conclauē, Coenaculum erat locus, in quo discumbebant, & coenabant, à tribus lectis, quos in eo sternebant, nomen habens. Hinc Horatius lib. 1. satyr. 4.

*Triclinium
Quid
Sint*

Sæpe tribus lectis videas coenare quaternos.

In iis coenaculis Romani veteres sedentes coenare soliti erant, Virgil. 8. Aeneid.

Perpetuis soliti Patres considere mensis.

ubi Seruius mensis, idest longis ad ordinem exæquatis sedentium; maiores enim nostri sedentes epulabantur. & apud Græcos teste Homero in Odiss.

Hieme

Ante focos olim scamnis considere longis,

Mos erat,

C Postquam autem, vt inquit Varro lib. de Vita Populi Romani, non iam sedentes, sed accubantes omnes coenabant (Imitantes in hoc forsan Persas, qui iam ante consueuerāt accumbere in coena, & legitur in libro Hæsteris cap. 1. de Conuiuiō Assueri, & in lib. Tobix cap. 2. & 7.) lectos non dissimiles illis in quibus dormiebant, facere coeperunt, quos Triclinares appellabant. Cic. orat. 4. in Verrem. *Iam non quaro, unde tantam Melisensem vestem habueris, unde quinquaginta Tricliniorum lectos?* Et hæc Triclinia pretiosa erant, Plinius lib. 16. c. 43.

Sic

Sic lectis pretia quaruntur, sic terebintum vinci inuat, sic cedrum pretiosius fieri, sic acer despicitur: modo luxuria verò fuerat contenta ligno, iam lignum etiam est testudine factum. ut latè Petrus Ciacconius de Triclinio, fol. mihi 2. & Fulvius Ursinus in eiusdem Appendice fol. 123. & sequen. & Bulingerus de Cōnu uis lib. 1. cap. 30. & 31.

Lecti Lecti autem Magnorum Virorum, Illustriorumque Personarum altiores erant, Virgil. 2. Aeneid.

Principum *Inde toro Pater Aeneas sic orsus ab alto.*

altiores itaque ad eos gradibus ascendebant. Ciacconius Vbi supra fol. mihi 8.

Stragulis iniiciebantur puluini Triclinares; & in maioribus antiquis videmus accumbantes Puluinis cubito innixos Martialis lib. 3.

Cubitis trudit hinc, & inde conuiuas,

Effultus ostro, sericisq. puluinis.

Loti Iam strato Triclinio Conuiuae Loti coenatum veniebant, aut apud ipsum Conuiuii Dominum lauabant, Plautus in Stico. *Quam mox cocta est coena? imprasus ego sum. Ep. Abi intro ad me, & laua.* Et apud eundem Plautum in Perfa. conuiuae aduenienti quidam ait. *Locus hic tuus est, hic accumbe, ferte aquam pedibus: prebe tu puer?*

Vestis mutatio. Vestem deinde mutabant Coenatoriam, siue Conuiualem, sumebant etiam ii, qui luctus causa atrati erant. Petronius Arbitr. *Coenatorias repetimus, & in proximam cellam ducti sumus, in qua tres lecti erant, soleas demebant, cum accumbere vellent.* Cicero in Vatinium. *Atque illud etiam ex te scire cupio, quo consilio, aut qua mente feceris, ut in Epulo Q. Arri familiaris mei cum toga pulla accamberes?* Et inferius. *Cedo quis unquam coenauit atratus? ita enim illud Epulum est funebre, ut munus sit funeris, Epula quidem ipsa dignitatis.*

Sumpta Coenatoria iam discumbitur, & ne pretiosam vestem stragulam lutulentis, aut sordidis Calceis inquinarent, Soleas deponebant. Plautus in Truculento.

Iam

A *Iam redijt animus deme soleas, cedo Vinum.*

Postquam se in lectis ordine collocauerant, manus *Manus*
lauabant Virg. 1. Aeneid. *lauabāt*

*Iam Pater Aeneas, & iam Troiana iuuentus
Conueniunt, stratosq. super discumbitur Ostro,
Dant manibus famuli lymphas.*

Et Plautus in Persa. *Date aquam manibus, apponite mē-
sam.* Et Romani aliquando post singulos missus laue-
runt. Lampridius in Heliogabalo. *Exhibuit aliquādo ta-
le Conusuium, ut haberet viginti, & duo fercula ingentiū
epularum, & per singula manus, quasi iam comedisent,
lauarunt.*

B Vnguenta deinde dabantur, quibus caput, & barbam *Vnguē-*
vngerent. Martialis lib. 3. *ta dabā-*
tur.

*Vnguentum fateor bonum dedisti
Conuiuiis Here, sed nihil scidisti.*

Coronæ etiā dabantur ex iis floribus, quos anni *Corona*
tempus subministrabat: sed maximè Rosa aliisque, quæ
ebrietatem prohiberent, & caput non grauarent: Has
quidem Capiti, non nulli Collo, alii Brachiis apta-
bant, Vt in antiquis marmoribus videmus.

Cicero Verrina 3. *Ipse autem Coronam habebat, unam
in capite, alteram in collo.* Coronabant autem Pocula,
non se ipsos, nisi in priuata coena esset, quia Ebriorum
C fuit se ipsos coronare. Plautus in Amphitr. *Capiā Coro-
nam mihi in caput, assimilabo me esse ebrium.* Propertius.
Cum tua propendent dimisse in pocula ferte. Virgilius.

*Et Vina Coronant,
Pateramq. Corona induit.*

Theocritus. *Cinge poculum purpureo ouis flore.* Festus
antiquissimum genus fuit Coronarum lancearum, & de
iis vide Bulengerum de Conuiuiis lib. 3. cap. 24.

De Numero Conuiuarum à Varrone apud A. Gellium *Num-*
lib. 13. cap. 11. ita definitur. *Vt non pauciores sint, quam ros cō-*
tres, nec plures, quam nouem; ut numerum Gratiarum, uiuariū-
equens, aut Musarum. Atque ideo in pleno Conuiuiio

G g plerumq.

plerumq. terni in lectis, nonnumquam & quaterni accumbentes. Horat. lib. 1. Satyr. 4. A

Sape tribus lectis, videas canere Quaternos.

& aliquando etiam Quini, ut apud Ciacconium dicto tractatu fol. mihi 28. Quamvis apud Suetonium in Augusto Coena fuit, in qua Duodecim Conuiuae, Duodecim Deorum nomine, & specie. Et apud Macrobius in Pontificae coenae descriptione in duobus Tricliniis Decem conuiuae nominantur.

Ordo
Disci-
bentium

Pro cuiusque autem Dignitatis fastigio discumbant in lectis ordine seruato, ut ex Plutarcho de Conuiualibus quaest. lib. 1. quaest. 3. Verum enim verò quod ipse ait, medii lecti vltimum locum digniorem fuisse apud Romanos, idque cum Consul conuiuium intererat fortasse perpetuum fuit: cum vero Pontificales Coenae dabantur aut ipsi Pontifices adhibebantur Conuiuiis, medii lecti primus locus praecipuus erat; ut apud Graecos liquet solitum fuisse ex A. Gellio De Pontificalibus libris ibi. *Super hominem Dialem in Conuiuijs nisi Rex sacrificulus haud quisquam alius accumbit.* & latè Ciacconius fol. mihi 23. & seq. & Bulengerus lib. 1. cap. 34. B.

Mulier-
resan-
tibus
quo-
modo
discum-
berent?

Quamvis soliti fuissent viri Discumbere, Mulieres tamen ut plurimum sedebant, quia turpis visus est in Muliere accubitus Val. Maximus lib. 2. cap. 1. Bulengerus lib. 2. cap. 32. Nihilominus etiam Mulieres fuisse aliquando solitas infra eos hoc est in sinu eorum accumbere, qui eas amarent, siue sociam ducerent. Iuuenalis Sat. 2. C

Signata tabula, dictum feliciter, ingens

Cena; sed in gremia iacuit noua nupta Mariti.

ex Cicerone, Suetonio, & Liuiio citatis a dicto Ciacconio fol. mihi 23. Atque auctore Plutarcho is locus Vxor, aut filiorum, aut alioquin Carorum hominum inter honestas personas fuit. Plin. Iunior lib. 4. Epist. *Canabat Imperator Nerva cum paucis. Vciento proximus, atque etiam in sinu recumbebat.* sicuti etiam Amicos in sinu Amantis accubuisse apud A. Gellium lib. 7. cap. 12.

Pro-

A Proni Coenæ initio in Ventrem decumbebāt pulvis-
nis pectoribus appositis, quo vtraque manus ad vascen-
dum esset liberior; procedente autem tempore in cubi-
tum se reponebāt, aut si loqui nollent supini iacebant.
Hinc Plutarchus lib. 5. symposiacon quæst. 6. Quærit
cur coena initio angustè, & postmodum laxius discumbe-
rent? eâque rationem reddit, quod scilicet principio in
ventrem, postmodum vero laxius discumberent, quia
supini. Hinc Horat. lib. 2. Satyr. 4.

*Situs
corpo-
ris*

Languidus in cubitum iam se conuiua repones
& hæc omnia in marmoribus expressa videmus.

B Mensa dicebatur, in qua ponebantur Vasa tum Esca-
ria, tum Vinaria Martial. lib. 4. Epigram.

*Mensa
Quid
Sit?*

Ad cœnam nuper Varus me forte vocauit.

Ornatus diues, paruula cœna fuit:

Auro non dapibus ornatur mensa, Ministri

Apponunt oculis plurima, parua Gula;

Tunc ego, non oculos sed Ventrem pascere veni:

Aut appone dapes Vare, vel aufer opes.

Et Ouidius. *Nunc dape, nunc posito menſæ nituere Lyco*
Hinc apperet Pocula apponi solita in mensa, nō autem à
Ministris porrigi, Ciacconius dicto tractatu fol. mihi 38. *Mini-*
Quamuis Pueri scituli, & puellæ Conuiujs ministrarent *stris*
Horat. Satyr. 8. lib. 2.

C *Ut omnes*

Præcincti Pueri rectè, compliq. ministrant

Homer. 4. Odiss. ait. *Proma, conda, modesta cibum appo-*
suit, varia fercula ferens. scissor apposuit lances carniū,
variarum, &c. Apposuit illis varia pocula; ancilla autem
manibus lauandis fudit aquam ex infundibulo, seu gesso
aureo, suppelui argentea. Senec. Ep. 96. *Aderit ministro-*
rum turba linteis succincta, per quos signo dato ad inferē-
dam cœnam haud obstrepenter ducuntur. Ammianus
lib. 26, *Tunica auro distincta, ut Regius ministe.* Qui
autem parum scitè ministrabant, aquam bibere cogeban-
tur, Lucianus in Sacerdote, & Crono. *Ministorum*

G g 2 *alios*

Pocil-
latores

alios in aquam incidere: hac enim multa mali ministerij. A

Non defuere præterea in cõ-
uiujs Pocillatores, seu Pincer-
næ, qui vinum miscebant; talis
apud Superos dicitur Ganyme-
des, quem ab Aquila raptum
Ioui pocula ministrare fabulatur
& apud Homerum in Odiss. Fili-
us Menelai vina porrigebat: in-
genui enim, & nobiles adolesce-
ntes in Græcia sic ministrabant
in conuiujs, vt apud Iuuenal.
Satyr. 9.

B

Puerum te

Et Pulchrum, & dignum cyatho.
ac refert Bulengerus de Conui-
uijs lib. 4. cap. 6. quod etiam
demonstratur ex ænea veteris
Pocillatoris Imaguncula, quam

Pocula

inter cætera mea Cimelia retineo, eamque hic delineari curari; & habet is Pocillator Pateram dextera, & Phialam sinistra manu, quæ instar cornu est effigiata: siquidẽ de huiusmodi poculorum forma refert Athenæus lib. 11. pagina mihi 476. *Priscos fama est atque primos homines Boum cornibus olim bibisse.* Xenophon. lib. 7. expedit *Mutuo se primo quidem salutarunt, deinde, vt Tbracebus mos est, Vini Cornu protenderunt.* & simile etiam refert Plutarchus de Ira.

C

Gelabantur etiam apud priscos aurea, & argentea Pocula, & alia Vasa, vt apud Statium lib. 1. Thebaid. & refert Bulengerus de Conuiujs lib. 4 cap. 14. Etenim Veteres Romani potius ingenio, quam consilio varias vensilibus etiam induxerunt figuras, vt neque in lautitijs ad festiuitatem ab obscœnis temperatum fuerit; inde Iuuenalis Satyr. *Vitreo bibit ille Priapo.* Quam foedissimam consuetudinẽ egregiè taxauit Plinius in Proëmio lib. 33.

hist.

A hist. nat. In poculis libidines celare iuuit, ac per obſcenita-
tem bibere.

Fuere quoque apud Priscos in Conuiujs Præguſta- *Prægu-*
tores, qui Regios cibos, & potus præguſtarēt ex Q *ſtator*
Cur-
tio lib. 10. Philippus, & Cottas ſpottum Regis præguſtare
ſoliſi. Tacitus 12. Annal. Inferre Epulas, & explorare
ſoliſus. & lib. 13. Pocillatores Regum, poſtquā dederint
phialam Principi, haurientes cyathos, ex ea in manum dex-
teram effuſa ſorbent.

Discumbentes ſe inter Cōuiuas inuitabant ad biben- *Inuita-*
dum. Ouidius 3. Faſtorum. *tio ad*

Seletamen, vinoq. calent, annosq. precantur

Quot ſumunt cyathos, ad numerumq. bibunt.

Inuenies illic, qui Neſtoris ebibat annos,

Quæ ſit per Calices facta Sybilla ſuos.

Ita & ſimiliter in iis vouebant Diis Plinius lib. 4.
cap. 13. L. Papirius Imperator aduerſus Samnites dimica-
ſurus votum fecit, ſi uiciſſet, Ioui pocillum vini. Liuius
lib. 10. Vouerat Ioui Victori, ſi legiones hoſtium fudiſſet,
pocillum mulſi priusquam temetum biberet.

Conſtituebant etiam Magiſtrum Potandi. Varro *Magi-*
lib. 20. Rerum human. In conuiuijs, qui ſint inſtituti Pa- *ſter po-*
tandi modi Moderatores. Cicero in Catone, Me uero tandi

C magiſteria delectant, & is ordo, qui more maiorum a
ſummo adhibetur in poculis.

Coenæ initio Oua apponebantur Cicero in Epift. fa- *O rdo*
mil. Integram famem ad Ouum aſſero. & Horatius lib. 1. *dapium.*
Satyr. 3.

Si collibuiffet ab ouo

Vſq. ad mala citaret, Io Bacche.

ideſt ab initio Coenæ vſq. ad menſam ſecundā, quæ Po-
mis ſeu malis conſtabat.

De Varietate Dapium, & Qualitate vini in Conui-
uijs Romanorum, vide quæ latè ſcripſit Bulengerus lib.
2. & 3.

Apud maiores ſingulis Cōuiuijs ſuæ certæ partes tri-
buebantur,

buebantur, postea in commune vesci, civilius visum ex Plutarcho lib. 11. Symposiaco quæst. 10.

Acro- Inter cœnandum Acroamata omnis generis adhi-
mata bebantur, nam aut Symphonia perlonabat Triclinium,
& Sym- aut Instrumenta aut, organa varia concinebant, Trage-
phonia dia, Comedia, Mimique agebantur, aut spectacula alia iucunda inducebantur, & odores naribus gratissimi. Seneca de Vita beata cap. 11. *Vides hos eosdem è suis le-*

Spec- *ctis spectantes Popinam suam, aures vocum sono, specta-*
cula *culis oculos, saporibus palatum suum delectantes, mollibus,*
& simi- *lenibusque fomentis totum laceffitur corpus, & ne nares*
lia. *interim cessent, odoribus varijs inficit locus ipse, in quo lux-*
uria parentatur. Sic Plautus in Menech. Sternite lectos,
incendite odores. & de Neronis cœnationibus mira hæc
effert Sueton. in Neron. cap. 31. Cœnationes laqueata
tabulis eburneis, versatilibus, ut flores, fistulatis ut un-
guenta desuper spargerentur. Elephantes etiam inductos
refert Plinius lib. 8. cap. 11. Plenis hominum Triclinijs
accubitu Elephantes iere per lectos, ita libratissimis vestigijs, ne
quis potantium attingeretur. & quod horrendum fuit in
lætiori conuiuio solemne fuit, paria aliquot Gladiatorum
exhibere ad pugnam. Silius lib. 11. Belli Punic.

Quin etiam exhilarare viris conuiuia cade,
Mos olim, & miscere epulis spectacula diras
Certatum ferro sæpe, & super ipsa cadentum
Pocula, resperfis non parco sanguine mensis.

Lampridius de Antonino. *Gladiatores ante Conuiuia*
pugnantes sibi frequenter exhibuit. & de iis vide late Li-
psij saturnalia De Gladiatoribus lib. 1. cap. 6.

Fla- Pueri quoque Pauonio Flabello muscas abigebant.
bellum. Martialis Dist.

Lambere quæ turpes prohibet tua prandia muscas,
Alitis eximia cauda superba fuit.

Vel Ventum faciunt, ex Propertio

Et mihi Pauonis cauda flabella superbi,

Inter

A. Inter lectos, & Trichinii parietes. relinquebatur tantum spatii, quantum satis esset seruientibus ad ministrandum, qui dicebantur ad pedes stare. Martialis in Zoilum lib. 3.

Ministri stant ad pedes.

At ipse retro flexus ad pedum turbam.
& in Santram. lib. 7.

Nec exculenta sufficit gula prada.

Misto lagenam replet ad pedes Vino.

quod autem ad pedes starent ministri Triclinares Seneca lib. 3. de Benef. *Seruus qui i Cœnanti ad pedes steterat.* Ut ex Appendice Fuluii Vrsini ad Ciacconium. fol. mihi 112.

B. Ad pedes autem Domini discumbentis stetisse Mulierem peccatricem Ministrantem. Lucas 7. *Mulier quæ erat in Ciuitate peccatrix, ut cognouit, quod Iesus accubuit in domo Pharisei, attulit alabastrum unguenti, & stans Domini retro secus pedes eius, & capillis capiti suis tergebat, & osculabatur pedes eius, & unguenta ungebat.* Veteres non solum Caput, & pedes unguento ungebant; verum vnicuique corporis parti idonea unguenta assignabant. Ut in dicta Appendice F. Vrsini fol. 132. mihi.

Peccatrix ad pedes.

Abeuntibus Conuiuio à Conuiuio Domino dabantur Apophoreta. Sueton. in Caligula. *Agitatori Eutbyco retia. Commestations quadam in Apophoretis vicies HS. contulit.* D. Ambrosius in exhortat. ad Virgines. *Qui ad Cœuiuium magnum inuitantur, Apophoreta secum referre consueuerunt.*

Illud non omiserim, ambiuisse quosdam magno conatu, & ingenti nonnunquam pretio redemisse à Vocatoribus, ut Cœuiuius Principis adhiberentur. Sueton. in Caligula. *Compererat Prouincialem locupletem ducenta HS. numerasse vocatonibus, ut per fallaciam Conuiuio Principis interponeretur: nec tulerat molesta tam magno estimari honorem Canasus.* Porro ducenta sestertia, quinque milia scutorum sunt.

Ambitu uisse quosdã cœuiuia Principis.

Conui-
uia
Chri-
stiano-
rum
quaiia?

Demum pro Coronide adducam Tertullianum in. **A**
Apologet. De conuiuiis Christianorum : *Non prius
discumbitur, quam oratio ad Deum preguſtetur, editur,
quantum esurientes capiunt, bibitur, quantum pudicis eſt
utile ; Ita ſaturantur, ut qui meminerint etiam per noctē
adorandum Deum ſibi eſſe : ita fabulantur, ut qui ſciant
Dominum audire. Poſt aquam manuaſalem, & lumina ;
ut quiſque de ſcripturis ſanctis, vel de proprio ingenio
poſſet, prouocatur in medium Deo canere ; hinc proba-
tur, quomodo biberit, aque oratio conuiuium dirimit, inde
diſceditur.*

Chri-
ſtum
iniſſe
Conui-
uia mo-
re Ro-
mano.

In iis autem conuiuiis, quæ Dominus, & Redemptor
noſter, dum inter homines verſaretur, inſiſſe memora- **B**
tur, omnia more Romano adminiſtrata fuiſſe i: ſerius re-
periemus: Quoniam Hebræi iā inde a Pompeio in ditio-
nem, poteſtatemque Romanorum redacti, ad Victoris,
dominantique Populi inſtituta ſe, victuſque ſui rationē
accommodauerant.

Romani tribus Lectis in Coenaculo ſtratis apparabāt
Conuiuia; & Chriſti diſcipuli Coenam illam apparaturi
quæ fuit extrema ante Paſſionem. *Inuenerunt Coenacu-
lum grande ſtratum, & ibi parauerunt.* Lucas 22.

• Tribus autē lectis eos Coenāſſe illud indicio, eſt quod
cum tredecim eſſent, in eamdem omnes. patinam porri-
gebant manus : quod ſi menſæ perpetuæ fuiſſent, fieri **C**
haud quaquam poſſet. *Qui intingit mecum manum in Pa-
rapſide hic me tradet.* Matth. 26. neminem ex illis hac vo-
ce designans, cum omnes id ex æquo facerent.

Romani Loti, & Vncti conuiuia inibant, & Chriſti
diſcipuli Loti accubuerunt, quia cum Petrus primo
negaret, ut ſibi Chriſtus pedes ablueret, & poſtea idem
caput, & manus abluendas offerret, audit à Domino.
*Qui lotus eſt non indiget, niſi ut pedes lauet, & eſt mundus
totus.* Io. 13. quo ſignificatur illos lotos diſcubiſſe,
nec debuiſſe abluere, niſi ſi quid ſordidum pedes inter-
ueniendum fortē contraxerant: & alioquin Iudei omnes

ex

Conui-

uia

Chri-

stiano-

rum

qualia?

Chri-

stum

inisse

Conui-

uia me-

re Ro-

mano.

A ex Marco 7. nisi lauissent manus, non manducabant, & à foro, nisi baptizarentur, cibum non sumebant.

Vnctos vero fuisse persuadere videtur: cum Christus obiecerit Simoni, quod ab eo inuirtus ad cœnam id officii non exhibuisset Luc. 7. *Veni in domum tuam, aquâ pedibus meis non dedisti, oleo caput meum non unxisti.* & a tali vnctione Dominus non abhorruit inter Diuina præcepta Matth. 6. *Tu autem (ait) cum ieiunias, unge caput tuum, & faciem tuam laua.*

Romani accubitori vestem mutabant, & Christi discipulos vestem mutasse apparet, quod Adolescens (quē Ioannem fuisse Ambrosius testatur) à Cœna in hortum cum Christo secedens *Amictus sindone super nudo*, ostendit, ex Marc. 14. quasi veste Cœnatoria adhuc indutus, quod si solitum illi, & quotidianum fuisset, non vtiq. ab Euangelista memoria traderetur: & in marmoribus antiquis videmus accumbentes vna tantum veste super nudo: pariter & ille, qui non indutus veste Nuptiali in Conuiuio irrepsit, in tenebras exteriores proici iubetur. Matth. 22. & hanc eandem cœnatoriam vestē habuisse Christum in vltima Cœna, tradit Baronius in annum 34. vbi Spondanus n. 12.

Manus lauabant illi ante cœnam: & hos etiâ abluisse credendum est, postquâ eis à Phariseis vitio datum est, quod illoris manibus cibum sumerent Matth. 7. Nā huiusmodi scandala vitare nitebantur. *Ne scandalizemus eos,* (dicit Dominus Petro) *vade, da illis pro me, & te.* Matth. 17.

Accumbentes, non sedentes cœnabant Romani: & hos similiter accubuisse, cum Euangelistæ vtantur sēper verbo Accumbere, & recumbere.

Triclinares Lectos, in quibus Christus, cœnaba, aliores fuisse patet, quod *Mulier illa stans retro secus pedes eius.* Luc. 7. Stans, in quam, non procidens, non genu nixa eos lacrymis rigat, & capillis tergit; quo Lectorum alitudo ostenditur.

H h Solcas

Soleas illi deponebant Accubituri, nudisque pedibus A
coenabāt : & Christus nudos Discipulorū pedes abluit ;
& Maria ipsius Domini nudos pedes lacrymis rigat ; Cū
calceatum incessisse Christum innuat Ioannes Baptista,
Matt. 3. & apud Marcum 6. legatur misisse Christum Dis-
cipulos, ut Euangelium prædicarent, non habentes æs in
zonis, sed tantum calceatos sandaliis.

Romani liberos, & caros suos habebant in conui-
uijs infra se, hoc est in sinu suo collocabant : & Ioannes
Christo maximè carus in eius sinu recubuit. Io. 13.

Regem Sacrorum apud Romanos summum locum
medii lecti in Pontificalibus coenis occupare solitū, ne-
minemq. supra eum accubuisse : & in iis Pontificalibus
coenis Christus vere Rex, & Sacerdos secundum ordi-
nem Melchisedec eundem locum occupat, nec quisquā
super eum accumbit ; alioquin non potuisset Maria ala-
bastrum vnguenti effundere super caput recubentis,
si in medio lecto accubisset, aut ipsum Ioannem in sinu
habere, si in imo.

Romani aliquando Quinque etiam in Lectis discumbe-
bant, ut diximus : & Christi Discipulos, verisimile est,
Quinos duobus in Lectis discubuisse, in reliquo tres tā-
tum, nempe ipsum Dominum, & Ioannē, & fortasse Pe-
trum; qui proximus Ioanni innuit, ut ex Domino aucto-
ritatem tanti facinoris quæreret. Io. 15.

In commune illi vescébantur : & isti in commune ves-
cuntur, in eandem patinam manus porrigunt omnes
Matth. 26.

Magistrum potandi, seu vini illi constituebant : & in
Nuptiis Canæ Galilææ in quibus Christus interfuit ;
fuisse Architriclinum apparet. Io. 2.

Spectacula fecisse Romanos in conuiuiis : Et quale
spectaculum cum Coeli, & Mundi Dominus positis ve-
stibus, linteis præcinctus pedes Discipulorum lauit, &
linteo tersit & Io. 13.

Comedia apud Romanos inter epulas agebatur : &
quæ

A quæ similis Catastrophe, Quod mulier illa in ciuitate peccatrix lacrymis lauit pedes Christi, & capillis terfit. Lucas 7. & hoc non sine insigni corollario, cum Dominus ad hanc Mulierem conuersus dixit. *Remittuntur tibi peccata tua, fides tua te saluam fecit, Vade in pace.*

Quis Symphonizæ cantus cum Diuino illo Hymno similis? Matth. 26. & *Hymno dicto exierant in montem Oliueti*: Paulus Brusensis scribit Iudæos loco gratiarum actionis post cœnam solitos recitare septem Psalmos, idest a Psalmo centesimo duodecimo incipien *Laudate pueri Dominum*. vsque ad Psalmum centesimum decimum octauum, Iudæos enim aliqua certaue gratiarum actione vti solitos, non solum Interpretes, verû in Deut. habetur c. 8. ibi, *Cû comederis & satiatus fueris, benedicas Domino Deo tuo pro terra optima, quam dedit tibi*: & hoc etiam refert Maldonatus in Matth. 26. n. 30.

Quamuis Baron. in annum 34. vbi Spondan. n. 19. velit ex Rituali Hebræorum moris fuisse apud illos in singulorum solemniū cœnis, recitare Psalmos ad Mysterium eius dici accommodatos: in Paschali vero consueuisse dici psalmum 113. incip. *In exitu Israel de Aegypto*. & breues alios.

C Nec defuerunt odores illi conuiuiō. Io. 12. *Effusa enim alabastro vngenti Nardi pistici pretiosi completa est domus ex odore vnguenti.*

Abeuntibus Romanis è conuiuiō dabantur illis à Domino pretiosa Apophoreta. At liberalissimus, & sui nimium profusus Christus Dominus ex hoc mundo ipse discedens Matth. 26. pretiosissimum Corpus suum, & sanguinem in Apophoreta conuiuiis dedit, vt sibi haberent, & secum domum deducerent.

Demum quoniam Romani ambibant, & magno pretio redimebant, vt inter amicos Principis eius Epulis interessent: ambiamus, & nos quoque, qui sectatores Christi sumus, vt peccatorum sordibus ablutos, bonorum vnguento nitidos, Nuptiali stola innocentiz indutos

dutos suis epulis Princeps noster adhibeat, vt edentes, A
& bibentes super mēsam eius, illis gaudiis lætemur, quæ
oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor Hominis
ascenderunt.

De Funeribus Romanorum.

Cap. XXVI.

EX Priscorum Romanorum antiquitate, omiſſis Fa-
nerum Ritibus exterarum nationum, collegi, &
lectitavi res tetras, ac friuolas; nempe Mulierum præfica- B
rum voces, quæ mercede conductæ Næniis aliena fune-
ra emptis lacrymis decorabant.

Putarunt ſiquidem Ethnici, quod omnis vita, aut
Fortuna terminaretur, vt in Didonis perſona Virgil. 4.
Acneid.

Vixi, & quem dederat curſum Fortuna, peregi.
Vel Fato conſtitueretur, vt in 2. Acneid. cum de Priami
morte loquitur Poeta.

*Hæc finis Priami Fatorum: hic exitus illum
Sorte tulit.*

Nos autem, qui veram Religionem agnoſcimus, Diui-
næ diſpoſitioni terminum vitæ tribuimus Iob. 14. Nu- C
*merus menſum eius apud te eſt: conſtituiſti terminos eius,
qui præteriri non poterunt.*

Propin- Peraſto vitæ curſu Romani conſtituerunt omnibus
qui funeris Ritum. Primum propinqui circumſtantes mo-
adſide- rientis lecto adſidebant, cum iam deficere videretur,
bant ignemq. amitteret, & frigefceret, quo vltima illius ver-
moritu- ba attentiores exciperent: nam Diuino aliquo inſtinctu
ro. inſtatuque incitatus morientium animus credebatur, qui
vrgentibus fatiſ perfectiorem haberet futurorum quā-
dam prædictionem, & præſentionem; ſcriptores omnes
verba illa, quam maximè obſervarunt; inter hos Sucto-
pius

A nius in Augusto cap. 99. quem in osculis Liuiæ, & in hac voce defecisse tradit. *Liuiæ nostri coniugij memor Viue, & Vale.* Morientis Bruti verba præteriti temporis recordatione studiosos virtutis tangent. Dion lib. 47. *O misera virtus: ego te tanquam rem aliquam exercui: Tu vero seruis fortuna.* Quod forsam succedet, dum tempora erunt inimica Virtuti.

Inter vltima morientis Verba, Complexus, & oscula; si quis præsens carior morienti esset, annuli ei tradebantur, quem vt plurimum scribebat Heredem. Val. Maximus lib. 7. cap. 9. quod tamen nihil ad institutionem profuit, nisi testamento probaretur, & firmaretur, vt Papiniani responso deciditur l. cum Pater §. Pater pluribus de Legat. 2.

Refert Gyraldus de vario sepeliendi ritu. Quod morientis spiritum etiam propinquiorum, vt mater, frater, soror excipiebant. Tullius action. 10. in Verrem. *Patres iacebāt in limine, matres miserae pernoctabant ad ostium carceris, ab extremo complexu liberorum exclusæ, quæ nihil aliud orabant, nisi vt filiorum extremum spiritum excipere sibi liceret.* Sororem Didonis Annam Virg. intro. ducit, quæ.

Extremus si quis super balitus erret:

Ore legat.

C Quod etiam viri præstiterunt, vt Poëdo in versibus suis.

Sospite te saltem moriar Nero, tu mea condes

Lumina, & excipias hanc animam ore pio.

Morientem nomine proprio magno cum clamore vocabant. Seruius in 4. Aeneid. cum primum illum putabant obiisse: tum illius claudebant oculos & mos fuit parentibus, cum morentur liberi, oculos claudere, vt liberis Parentes. Martialis lib. 10. Epigram. 63.

Quinq. dedit pueros, totidem mihi Iuno puellas:

Clauserunt omnes lumina nostra manu.

Et quamuis lex Mæuia præciperet, Ne filii parentibus luciclaro sugillēt oculos, vt ait Varro in Geminis apud Nonium;

Oculos
Clau-
debant

Nonium; eiusdem tamen legis sensum hunc putat esse **A**
 Ant. Augustinus lib. de Legibus Nè oculos clauderēt,
 quod per translationem fortasse dictum est; ne illorum
 mortem maturarent.

Posteà repetiti plangores, & paululum, si intermissi
 essent, mortui virtutes præcipuè memorabantur, noui
 luctus incitamenta: occurrebant sermones eiusdem iu-
 cundi, conuersatio hilaris, officiosa pietas, vt oculi ve-
 lut in gaudio relaxarentur. Senec. Epist. 99. Deinde ad
 oscula, & complexus mortui concurrebant. Senec. ad
 Heluiam cap. 3. *Filium in manibus, & in osculis tuis fu-*
neraueras. & recens auctor in proposito. Affligoq. manus,
oraq. ad ora fero.

Lucius In legibus 12. tabul. Minuendi sumptus, lamentatio. **B**
 nesque funeris tollendi. *Mulieres genas ne radunto, neue*
Lessum funeris ergo habento; quod id ipsum Cicero 2. de
 Legibus explicans, vestimenti aliquot genus funebris es-
 se, quasi lugubrem euilationem dicta lex veteret, vt etiam
 intellexit. Plautus in Truculento.

Thetis quoque etiam
Lamentando Lessum fecit filio.

Lugentium scena, & ostentatio doloris ea fuit, vt in
 luctu familia omnis intus clausa, scissis vestibus, promif-
 sa barba, intonsa coma; matronæ crinibus solutis, & an-
 tependulis, humi prostratæ iacerent, oppresso igne, Lu-
 cernis extinctis ex Apuleio 2. metamorf. quoniam vt ait **C**
 Seruius, Lugentibus ideo inimica lux, quia caruerunt ea
 ii, quos lugent, vt voluit Cicero 1. Tuscul. Ex illo fonte
 varia, & detestabilia genera lugendi promanarunt, lace-
 rationes genarum, pectoris tunsiones, capitis percussio-
 nes, quibus se gratū mortuis facere existimabant, Diisq.
 Inferis facilius satisfacturos, si se afflictos, & stratos esse
 faterentur. Cicero 3. Tuscul. Et talibus insaniis leges
 12. tabul. cesserant. Varro apud Seruium 3. Aeneid.
 Gyraldus de Vario sepeliendi Ritu.

La:

A Lauabant Mortuorum cadauera, propinquiores, & vngabant, vt est notum ex Gyrardo vbi supra, & inquit Poeta.

Lauabant, & Vngabant.

Teg. me g poterant ungere nate manus.

Lauabantur corpora Defunctorum, quod si vitales spiritus essent sopiti nec extincti reuiuiscerent; vt Cornelius Cellus in præfatione 10. libri refert, & Seruius in 6. Aeneid. inquit. *Quod videlicet plerumque putetur exclusus vitalis spiritus, qui calida aqua ablutione, veluti sopitus excitatur.*

Vnguenta autem in funeris causa iure Ciuili computantur L. funeris D. de Relig. Vt si odores, & vnguenta seruus emerit, & ad funus erogauerit, quod ad Dominum suum pertinebat, in rem Domini versum videbatur l. 7. §. illud placet. De in rem vers. Ad quam vnctionem Lepidus iudit Martialis lib. 3. Epigr. 12.

Qui non cœnat, & vngitur Fabulle,

Hic verè mibi mortuus videtur.

C Talis vngendi vltus ab Aegyptiis ad Hebræos, & alias nationes translatus, vt in Genesi cap. 50. De quo etiam Plato in Phedone inquit. *Corpus enim seruatum, & rebus, quibusdam ad durationem curatum (quemadmodum in Aegypto faciunt) incredibile quoddam tempus ferme integrum manet, quia etiã si putrescat, tamen nonnulla corporis partes, ossa videlicet, & nerui, atque similia (vt ita dicam) immortalia permanent.* ac etiam Herodot. lib. 2. idem refert de Aegyptiis, distinguens tria condimento- rum genera iuxta personarum conditiones. Et Tacitus lib. 5. testatur Hebræos non conburere cadauera, sed illa secundum morem Aegyptiorum vnguentis condere consueuisse.

Qui autem funera curabant Libitinarij dicebantur. Libitina Dea nuncupata, quam Sepulchrorum Præsides Romani habuere Gyrard. de Vario sepeliendi Ritu in princ. in cuius templo, quæ ad Sepulturas necessaria essent, curarent, eandemque cum Proserpina, & Venere fuisse

fuisse arbitrati sunt. Plutarch in Numa, & apud illos morientium nomina edebantur. Sueton. in Nerone cap. 39. A

Libitinarii munus non ita sordidum, quin & splendorem aliquem retinuerit, ut apud Val Maximum lib. 5. cap. 2. Quinimo ipsi Libitinarii seruos ad hoc ministerium multos habuerunt, qui ipsi ut honestiores designatorum munereungebantur; uempè Magistri Pōpæ, qui à Libitinariis non separantur. Seneca de Beneficiis lib. 6. cap. 38. Gutherus de Iure Manium lib. 1. cap. 15.

Sunt autem prædicti Ministri in primis Pollinctores; sic vocati, quod Pollincere, funus curare significaret, nempè Lauando, & Vngendo, quo verbo usus est Plautus in Poenulo ibi. *Eorum alter uiuit, alter est mortuus.* B
quia mihi Pollinctor dixit; qui eum pollinxerat. Præfixæ planctus principes non doloris; Sunt & Vesperones mox Vespillones, qui mortuos in Lecto efferebant ad Sepulturam, ut Lecticarii in Lectica; sic dicti quod Vesperis sepeliebatur olim vita functi. Sādapilarii a Sādapila feretro villorum. Vitores infimæ seruitutis, & miseræ conditionis. Custodes cadauerum, qui ad mortui cadauer pernoctabant. Fuit quoque Piatrix Sacerdos funestam domum expurgare solitus certo scoparum genere, dum mortuus ad Sepulturam ferebatur. De his omnibus vide Gyraldum dicto lib. de Vario sepeliendi ritu, & Gutherum de Iure Manium lib. 1. cap. 15.

C
*Cura-
tio Ca-
daueris* Vbi quis extinctus esset, diebus septē domi illius corpus asseruabatur, & curabatur Lauando, Vngendo, Osculando. Complorando, Conclamando, ut diximus: Octauo die funus procedebat, & corpus incendebatur, Nono sepeliebatur; & si qui Ludi in mortui honorem fierēt, ab eo Nouemdiales sunt appellati. Gyraldus dicto lib. citato & Gutherus dicto lib. 1. cap. 16. Nouemdiales illas ferias, aliqua ex parte à Christianis etiam seruatas. ex Nouella Constitutione Iustiniani cap. 115. quæ omnis exactio Creditorum funestæ familiæ diebus nouē cessabat: Prædictam tamen veterem in nostris superstitionem

A tionem arguit D. August. in quæst. super Genesim. *Nescio (inquit) utrum inueniatur alicui sanctorum in scripturis celebratum esse luctum nouem dierum, quod apud Latinos Nouendiale appellatur.* Gutherus dicto Cap. 16.

Membris omnibus, Unguentis & odoribus resperfis; tunc mortuus conclamabatur, ex Terent. in Eunuchis, & ibi Donatus, & alii notant. *Desine, iam conclamatum est.* Nempè quia nihil habent reliqui ad longioris vitæ officia.

Facta Cōclaminatione, dein albo linceo Corpus inuoluebatur, & componebatur, ut notatur ad Persum Satyr. 3. Exin pretiosa veste stragula ornabatur, qua etiā Pauperes exponi solebant; & propterea Superbi Mortui dicebantur. Plautus in Amphitr. Mercurius Sotia. *Faciamego hodie te Superbum, ni hinc abis.*

Mortuo composito in ipsius ore stipem ponebant, *Stipes in ore* Charonti Portorium, & Naulum, quod est pretium soluendum pro vectura Navis ei, qui Nauem exercet | cū Seruos s. fructus de Legat 1. Apuleius sic ait. 6. *Metamorf. Hinc squalido seni dabis Nauti nomine de stipibus, quas feres alteram, sic tamen ut ipse sua manu de tuo ore sumat.* Hinc Virgil. 6. Aeneid. *Inops, inbumataque turba.* nempè inops, quia Naulum persolvere non posset.

C Cadaver postea producebatur. Virgil. 11. Aeneid.

Recepitq. ad limina gressum

Corpus ubi exanimi positum Pallantis Acetes

Seruabat senior,

Productio Cadaveris

H propriè Corporum Custodes ex Libitinariorum familia conducebantur.

Circum omnis famulumq. manus, Troianaq. turba

Et mæstæ Iliades crinem de more soluta.

Domesticorum turba thorum circumstabat vestitu lugubri, & adueniente aliquo luctum instabat; quod in persona Aeneæ seruatum est ibi, dum sequitur. *Hec ubi defleuit, solli miserabile Corpus Imperat.* Sic Manes ado-

li rari

rari dicebantur, cum quis illos alloqueretur. Seneca
Epist. 86. *In ipsa Scipionis Africani villa iacens, hac tibi*
scribo, adoratis manibus eius, & Ara. Gutherus lib. 1.
cap. 18.

Cupressus Potētiorum ianuas in luctu comitabatur,
funestamque domum indicabat, ne quisquam Pontifex
per ignorantiam ingressus pollueretur. Servius in 3.
Aeneid.

*Indi-
ctio ex-
equiarū*

Funebri arbore ornata domo, & producto corpore
Honestiorum exequiæ per Præconem indicabantur. In-
dictionis formula ex Varrone lib. 4. & 6. de lingua latin.
& Festo in verbo. Quiris. *Ollus Quiris letbo datus est, ad*
exequias, quibus est commodum ire, iam tempus est. Ollus B
ex adibus accertur.

*Paupe-
rum
funus.*

Vulgare funus Pauperiorum fuit, qui tamen loti, vn-
cti, conclamati, & defleti sine Pôpa & graui sumptu San-
dapila vesperi per Vespillones exportabantur. Martialis
Epigr. 75. lib. 8.

*Quatuor inscripti portabant vile cadaver,
Accipit infælix, qualia mille rogas.*

Vstrina publica fuit, vbi illorū Cadavera vterentur.
Horat. 1. Sermon. Satyr. 8. & publico sepulchro conde-
bantur in Exquiliis extra portam Moetiam, quæ Exquili-
na dicta est, vbi pauperum cadavera ponebantur, & Sô-
tes, pœnas capite luebant, vt ex Plaut. in Cassin. *Ne,* C
adeo pol. videre ardentem se extra Portam Moetiam. id est
in Vstrina combustam.

Fuere quoque funera Ordinaria, & Indictitia, sed de
iis consule Gutherum allegatum cap. 20. & 21.

*Maio-
rū Im-
agines*

Maiorum Imagines in luctu exponebantur, & ex iis
Carolus Sigonius de antiquit. Iur. Cap. 10. scribit Eos
apprimè nobiles fuisse, qui maiorū Imagines habuissent.
Homines novos, qui suas tantum: qui nullas ignobiles
illos. Quæ, & quales fuissent Imagines illæ cum Coronis,
Vide prædictam Gutherum cap. 22.

Cantus

Mortuos cum Cantum ad sepulturam prosequen-
tur,

- A** tur; inducitur persuasione, quod corpore extincto animæ ad Coelum redire crederentur dulcedine musicæ: Macrobius lib. 2. in Somni Scipionis cap. 3. Quare plangebant flebile carmen, quod in exequiis a Præfica præcinebatur, & à propinquiorebus, vel iis, qui ad hanc rem conducti essent, cantabatur ad Tibias. Hæ Neniæ caneantur inter ludos Sueton. in Iulio cap. 84. ibi. *Inter ludos cantata sunt, quædam ad miserationem, & invidia cadis eius accommodata.* Et quod tales tubæ seu tibix funeri inferuissent Propertius elegia vltima lib. 4. & Gutherus cap. 23. & tali more Gentilium adhibendi Tibicines in funeribus non solum vfos Latinos, & Græcos, verû & **B** Hæbreos non autem Christianos. refert Baron. in ann. 31. vbi Spond. in Epitom. n. 28.

- Post Tibicines progrediebantur Qui munera ferebāt *Munera ac etiam Pompa Funeris.* propinquiorum, & non Amicorum, Odores, Vnguenta, Epulas, Vestes Statius. *Dona male feralia pompa.* In Fronte præposita thoro Effigies, quæ Mortui vultum exprimebat, Toga prætexta si Vir esset Consularis, Purpura si Censorius, Picta si Triumphalis; Exin funebres Lectuli procedebant, vt sexcentos Augustus in Marcelli exequiis protulerit. Seruius in 6. Aeneid. etenim Coronæ lectulis ferebantur, & Magistratus insignia, aliaue, quæ Pompe amplitudinem commendarent. Post hos Liberti, quorum maior frequentia Testatoris benignitatem præferbat, & in funeris elatione magna Pileatorum turba præcellebat, quia iis nouis Ciuibus Testator urbem illam terrarum Dominam funestare videbatur: Hoc genus hominum vocat Persius Satyr. 3. *Induto capite besternas Quirites.* Constituit enim Imperator l. vnica sed & qui. C. de Latin. Liber. tollend Quod qui Domini tunus Pileati antecederent: si hoc voluntate testatoris fieret, vel Hæredis, illico fierent Ciues Romani; sic Pilei impositione Liberti Vicini facti sunt l. 10. C. de Manum. testam. Archimimus sequebatur Libertos, qui personam Mortui fingebar, & imitabatur Sueton. in Veli

Spasiano cap. 19. Archimimo igitur prætereunte à filiis A
 plerumque, aut honoratis Viris lectus funebri portaba-
 tur, vt de Merello Plinius lib. 7. cap. 47. Paterculus lib. 2.
 Pauli Aemylj funebri lectulo se sponte sua Macedonum
 Legati subiecere Val. Maximus lib. 2. cap. 10. Funus du-
 cebat funeris Præles, cui hæc cura testamento delegata
 esset, vel illam vltro suscepisset, vt M. Antonius in Iulij
 Cæsaris funere, in quem M. Tullius Philipp. 2. inquit.
Tu funeri Tyranni illius sceleratissimi præfuisi & tua illa
pulchra laudatio & tua miseratio & tua cohortatio & Tu il-
las faces incendiisti & & eas, quibus semivstus latus ih-
lius est, &c. Ductor funeris prætexta pulla indutus, si
 filius esset aperto capite, Patrem efferebat, Filiz crini-
 bus sparsis: Mulier reliquum funus faciebat magno fœ-
 minarum comitatu, defunctique nomen vocabat cano-
 ra voce, Propert. lib. 4. eleg. 10. Postremo agmine turba
 omnis obsoleto vestitu ambulabat, qua funus claudeba-
 tur. Apuleius lib. 4. floridorū. Longo ordine thedæ va-
 dique lucebant. Plinius lib. 16. cap. 37. & pueros ma-
 xime ad faces, & cereos efferri solitos, Senec. epist. 122.
Isti mihi defunctorum loco sunt: quæsulum enim a funere
absunt; & quidem acerbo; qui ad faces, & cereos vi-
uunt.

Defunctum in exequiarum profectione descebat
 in foro, per quod Pompa omnis ducebatur, Plautus in C
 Monstella. *T. numquid processit ad forum tibi hodie no-*
ui? 5. *Vidi efferri mortuum.* A foro in Rostra ascende-
 bat, qui laudatione funebri viri virtutes enarraret, Se-
 nec. epist. 102. *Nemo dicit laudem funebrem, sed lau-*
dationem, cuius officium oratione constat: Sernius 11.
 Aeneid. *Laudes defunctorum viuentium exhortatio est.*
 Pater filium, filius Patrem, Maritus Vxorem, aut qui
 proximior, vel amicus esset, mortuum laudabat, nisi ex
 publico officio, atque ex S. C. Magistratibus mandaba-
 tur: maxime si quis pro Patria in bello cecidisset: Quin-
 tilianus lib. 3. cap. 7. Guth. d. lib. 1. cap. 25.

Lauda-
tio.

Post

- A.** Post laudationem Libitinenſi Porta cadauer afferebatur ad Rogum, Seruius lib. 11. Aeneid. inquit, quod *Rogus. Pyra eſt extructio lignorum; Rogus cum iam ardere coeperis: Buſtum cum iam exuſtum eſt.* In Rogum mortuo illato conſcendebat propinquior, vltimumque illi vngendi, & oſculandi officium conſerebat. Valerius Maximus lib. 4. cap. 6. Myrrata porio in os illius inferebatur, vt ex legibus 12. tabul. quæ illam ventant, quæ potio tanquam cœna ad Cœlum viatica fuit. Ventos præterea precabantur, vt fauentes flammâ properarent. Propert. lib. 4. Elegia 7. *Cur ventos non ipſe rogis ingrate petiſti?* Cum corpus arderet, vino roguſ alpergebant, vt flammæ validiores eſſet; vnde dictum. *Reſperſum Vinum.* Plinius lib. 14. cap. 12. Pix, & Reſina addebatur, qua etiam pauperiores vti ſolebant. In Cæpo Martio Nobiliorum Rogus erat; aliorum penes Sepulchrum, dummodo intra duomillia paſſuum ab vrbe Pyra ſtrueretur ex Ediſto factio A. Claudio & C. Nerbano Coſſ. Dio lib. 48.
- B.**
- C.**

Cœna funebris vna in Rogo Dis manibus parabatur, & hæc nominata exequium, ſeu Silicernium. Varro. *Funus exercui laute ad ſepulchrum, antiquo more Silicerniū conſecimus.* Dictum ab eo, quod in luſu ſas non eſſet, Lucernas accendere. Altera Cœna, quæ domi propinquieribus, & Amicis; & hæc propriè Epulum funebre, & ad hos vulgaris Coquus conducebatur ex Plaut. in Pſeudol.

*Coquum non potui, quam hunc, quem ducō, ducere;
Quin ob eam rem Orcus recipere hunc ad ſe noluit,
Vt eſſet hic, qui mortuis Cœnam coquat.*

Funeris ductor illas epulas primum deguſtabat. Virgil. in perſona Aeneæ 5. Aeneid. *Libauitque dapes.* De hoc Cœnæ genere Tertull. lib. de Reſurreſc. Carn. cap. 1. *At ego magis ridebo vulgus, cum ipſos deſunctos atroleſ. ſime exurit, quos poſtmodum gulofiſſime nutrit, iſdem ignibus, & promerens, & offendens.*

Rogi

Rogi Lustratio antequam faces lubiicerentur, fieri so. **A**
 lita à maxima quaque multitudine, quæ circumibat, &
 ambiebat Rogum. Quintil. declamat. 329. Cadaver Au-
 gusti Rogo impositum, primū Pontifices, deinde Equi-
 tes, tum Milites circumierunt, postea Centuriones ignē
 admouerunt: Qua Lustratione facta, accenso Rogo vt in
 funere Pallantis Virgil. 11. Aeneid.

*Ter circum accensos cincti fulgentibus armis,
 Decurrere Rogos, ter maestum funeris ignem
 Lustrauere in Equis, ululatusq. ore dedere.*

Atq. hanc Lustrationem cū sulphure, & thedis accēsis
 & circumlatis factam, quibus Manes maximè placaren-
 tur ex Iuuenal. Satyr. 2

*Vmbra venit, cuperent Lustrari, si qua darentur
 Sulphura cum thadis.*

Mos fuit, & tunc Coniuncti sanguine, amicitia, seu a-
 lio vinculo cum defuncto occiderent se ante Rogum,
 vt in funere Othonis inquit Tacitus lib. 17. *Tulere cor-
 pus Pratoriae Cohortes cum lacrymis, & laudibus vultus,
 manusque eius exosculantes: Quidam militum iuxta
 Rogum interfecere se, non noxa, neque ob metum, sed
 emulatione decoris, & charitate Principis.*

Post lustrationem Gladiatores ante Rogum dimica-
 bant, qui Bustoarij à Busto sunt appellati, Seru. 10.
 Aeneid. & de huiusmodi Gladiatoribus ante Rogum **C**
 scripsit copiosè, & ornatè in tractatu de Gladiatoribus,
 Lypsius cap. 9. Vnde Cicero pro Sulla: *Interpositi sunt
 Gladiatores, sed quos testamento Patris dari videmus.*
 & in Spartiano habetur: *Hadrianum principis honores
 sociui suæ ludis Gladiatorij impendisse.* Gladiatorium
 à ludis erat separatum, Liuius lib. 28. Huic Gladiatorum
 spectaculo ludi additi pro copia, & Prouinciali, & Ca-
 strensi apparatu; quos à Græcis coepisse tradit Gyrald.
 d. Tractatu.

Colle-
 ctio Ci-
 uilium

Funestum dein sequebarur officium, vt Reliquiæ le-
 gerentur, cum flamma quieuiſſet Tibull. lib. 1. eleg. 3.

Non

- A** *Non mihi Mater, quæ legat in mæstos ossa perusta sinus.*
 Sueton. in August. cap. 100. *Reliquias legerunt pri-
 mores equestris ordinis tunicati, distincti, pedibusque
 nudis, & in Mausoleo condiderunt: & Tacitus lib. 2. in-
 quit. At Agrippina quamquam defessa luctu, & corpo-
 re agro ascendit classẽ cum cineribus Germanici; mise-
 rantibus cunctis, quod fœmina nobilitate Princeps, tunc
 fœnalis reliquias sinu ferret.* Deinde Manes præfabantur,
 hoc est alloquebantur; & insuper animam ter vocato de-
 functi nomine. Tibull. lib. 2. eleg. 2. *Præfata ante meos
 manes, animamque rogata.* Puris manibus dum legissent
 ossa, illaque lauissent vino, & lacte, ter vale dicto, Reli-
B quias ter osculabantur, ut in Anna Didonis, Ovidius
 3. Fastorum.

Terque vale dixit cineres, ter ad ora relatos

Pressis, & est illis visa subesse soror.

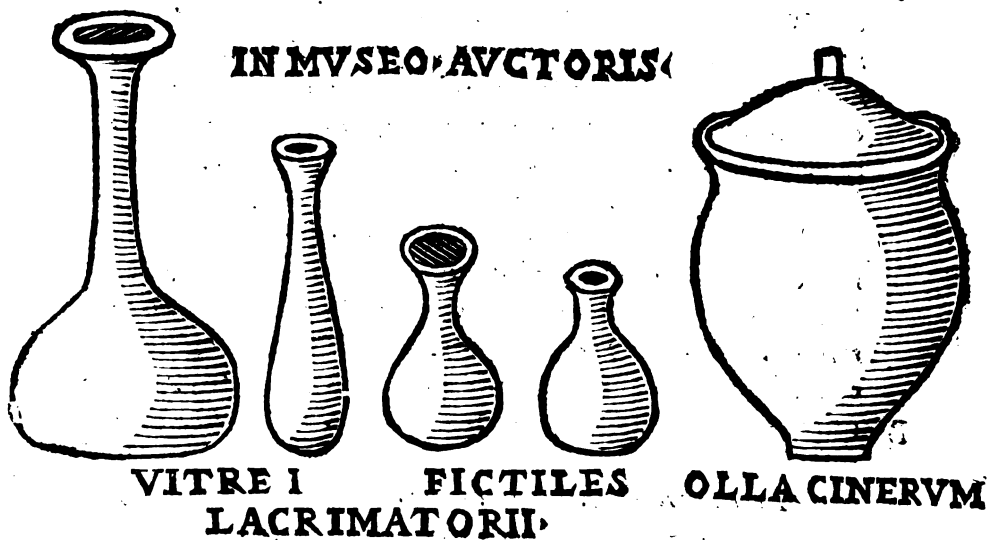
Tum sinu Cineres fouebant ex Tibull. eleg. 3. lib. 1.

Quæ legat in mæstos ossa perusta sinus. & idem Tibull.
 lib. 3. eleg. 2.

Post hæc Carbascis humorem tollere velis,

Atque in marmorea ponere sicca domo.

- Nam Lino Carbascino. siue Asbestino, ex Plinio lib. 19.
 cap. 1. utebantur Romani in Vstrinis ad colligendos ci-
 neres cum illud compertum sit ignibus non absumi: unde
C de posito cadauere supra dictum linteum, siue linum,
 & accenso deinde igne subitus eodem linteum, cadauer
 resolvebatur in cineres absque linteum consumptione.
 Postea adhuc calentes cineres priusquam tefriguissent,
 & ossa simul claudebantur in urna, cum odoribus, & la-
 crymis, quæ vitreo vasculo, seu phiala inieciæ essent. Ut
 de prædictis Phialis vide hic delineationem una cum
 olla fictili, in qua cineres recondebatur, quæ in meo Mu-
 seò seruo.

Et hic intelligitur, quod Romæ passim in antiquis lapidibus legimus: *Cum lacrymis posuere*: & similia. His ita compositis post iniectam glebam, & vale æternum dicebatur. *Nos se ordine quo cui natura iusserit, cuncti sequemur*. Servius 5. Aeneid. Demum sacerdos circumstantes lustrabat, hoc est leui rore aspergebat. quod genus purgationis sufficio dicebatur, Festus in verbo Aqua, & de his Gutherus lib. 1. cap. 28.

Mansit vero apud Romanos Cremandi consuetudo usque ad Antoninorum Imperatorum tempora, quibus à plurisque desitum est corpora Cremare, & rursus terræ mandare cœptum est, ut a principio conditæ vrbis: Etenim Numæ Pompilii Corpus in arca lapidea conditum legitur, quod multa post sæcula in Ianiculo à Gn. Terentio effossum, tradunt scriptores, ut refert Gyraldus De Va rio sepeliendi Ritu.

Non reticebo in memoriam antiquitatis, quod hic Romæ in mea Vineâ ad viam Appiam reperitur Subterraneum Conditorium siue Hypogeum dealbatum, & crustatum

- A** crustatum satis eleganter; & in hoc plurimæ concauitates in muro, siue, vt Italicè dicunt, Nicchie, & in vnaquaq. prædictarum extant duæ, vel tres Ollæ fictiles muro affixæ repletæ cineribus, & ossibus semiustis, intra quas aliquæ repertæ quoq. fuere ex prædictis Phialis vitreis, & fictilibus ad vium lacrymarum. Et hoc conditorium est simile illi, de quo Petronius Arbiter in suo Satyrico ait. *In conditorium enim prosequuta est defunctum, positumq; in Hypogeo, Græco more, corpus custodire cepit.* Simile quoq. est, quod scripsit Plinius Epist. 96. *Tentata in amicis fides, iam parata obliuio mortuorum, ut ipsi nobis debeamus conditoria extruere, omniaque haredum officia præsumere.* Extabat in prædicto meo conditorio Tabula Lapidea palmorum trium longitudinis, quam etiâ adhuc feruo, litteris hic annotatis.
- B**

L. Hostilius Fortunatus . sibi . &
Hostiliæ, Ianuariæ . filiæ . item
Libertis . libertabusque . suis .
Posterisque . eorum . fecit .

Exteræ . Familiæ . aditus . non .
Datur . nec . iure . quis . in . hoc .
Monumento . Ollas . emet .

C

Consecrauere Romani in Deos Romulum fundatorem, & alios Principes suos, vt ex Diuo Augustino de Ciuitate Dei, lib. 22. cap. 6. & lib 3. cap. 15. Nouos, & Adscriptos Ciues in cœlum adulatio recepit, & Pulvinaribus, Aris, Templis, Columnis, Flamine, Ludorūq; celebritate, & Nataliūcumulauit, vt ex Gruthero, lib. 2. c. 5. Refert enim Plinius in sua Naturali hist. quod opus ingens, occultumque Diuinitatis, & quo nullum maius reperiri possit, sit consecratio, siue relatio inter Deos. Seruius tamen inter Deos, & Diuos ita distinguit, vt Dij

Consecratio.

K k

dicantur

dicantur Aeterni: Diui autem, qui ex hominibus sunt; unde etiam hac appellatione quidam Imperatores Romani post mortem decorati sunt, à quibus insignia in vita profecta essent in Rempublicam merita (& de prædictis Consecrationibus plurimi nummi fuisse effigiati) quamquam postea crescente in dies adulatione plerique ne viui quidem id honoris aspernati sunt.

*Aroma
ta ad
conditum.*

Et ut me expediam, referam fuisse apud eruditos dubitatum, quomodo cadauera ante combustionem octo diebus sine corruptione seruarentur absque viscerum extractione: sed difficultas à Plinio tolli videtur lib. 22. cap. 24. dum ait: *Mellis quidem natura talis est, ut putrescere corpora non sinat, iucundo sapore, atque non aspero, alia quam salis natura:* & apud Xenophontē in Græcorum historia, lib. 5. *Melle oblitus demum deportatus, ac regiam sepulturam consequutus.* Huc pertinet mystica antiquorum significatio: nam viuientium symbolum Fel, mortuorum quidem Mel. Coelius Rodig. lib. 28. cap. 17. Antiq. lect. meminit ritus Diogenes Laertius lib. 3. Diæ. Philosoph.

Non solum melle, sed & cera cadauera oblinire receptum maximè in defectum mellis. Aemilius Probus in Agesilao in fine, *In morbum implicitus decessit, ibi eum amici, quo Spartam facilius perferre possent, quod Mel non haberent; cera circumfuderunt, atque in domum retulerunt;* & idem dixit Plutarchus in eiusdem Agesilai vita: *Cera cadauera illiquefacta, quia mel non suppetebat, Lacedæmonium retulerunt Spartiata.*

Tertio vnguebantur cadauera Cedrio: Plinius lib. 16. cap. 11. *Primus sudor, aqua modo, fuit canali; hoc in Syria Cedrium vocatur, cui tanta vis est, ut in Aegypto corpora hominum defunctorum eo perfusa seruentur.* Eadem penè habet idem auctor lib. 24. c. 5. & de ijs vide etiam alia relata in Paralipomeno ad Rosinum, cap. ultimo ad finem.

Prædicta

A Prædicta Aromata ad condiendum corpora (ut ego de his sermonem habui cum peritis) satis probabile est hodie ad nostram notitiam non pervenisse ; siquidem cadauera quantumvis euiscerata , & condita , videmus hodie maximè in æstate tertio, vel quarto die putrescere, & corrumpi: at tempore antiquorum Romanorū etiam, quod tunc illa non aperirentur, ut diximus, serè semper usque ad novum diem antequam comburerentur, non putrescebant.

Quinimo Romanorum cadauera aromatibus condita post plurima sæcula reperta in sepulcris absque corruptionis læsione ; ut legitur in historia Boccacij de Analogia Deorum lib. 12. cap. 60. quod tempore Henrici III. Imperatoris repertum fuerit prope Romam corpus Palantis Evandri filij à fodiente villico integrum ; ut nū. per sepultum maxima proceritate, in quo adhuc apparebat vulnus impressum lancea Turni.

Ac etiam scribit F. Leander in lib. Descriptione d'Italia Capitoło della Campagna di Roma: sedente Alexandro VI. Pont. Max. repertum fuisse corpus integrum cuiusdam puellæ satis concinnum absque læsione , & hoc perfusum intra mirabilī liquore : ad cuius pedes ardebat lucerna, quæ aperto sepulcro extincta remansit; & hanc fuisse Tulliolam Ciceronis filiam sunt arbitrati, de quo ego valde dubito, cum fuerit mos tunc temporis corpora comburi, non autem sepeliri, & aromatibus integrā præservari ; probabilius tamen corpus illius puellæ fuisse sepultum posterioribus temporibus, quando imperantibus Antoninis sepeliri cœperunt.

C Præterea iam triginta circiter elapsis annis in agro Romano extra Portam Appiam reperta fuit arca marmorea, in qua cadauer erat conditum ab omni æui læsione servatum, quod ex paludamento purpureo, quod gestabat, Consulem fuisse sunt opinati : De prædicta purpura libens ego habeo aliqua frustra iundo etiam. Odore adhuc fragrantia : color autem prædictæ purpuræ

est duplex; particula coloris rubei satis accens; altera vero pars desinens in flavum colorem.

Hanc autem corporum durationem non ex alia processisse causa opinor, quam ex efficacia illorum aromatum, de quibus nobis in præsentia non constat.

Et hæc satis dicta de antiquorum Romanorum funebribus. Quibus annætam plurima sepulchrorum antiqua monumenta, quæ adhuc in meo Musæo seruo; omnia ferè eruta annis præteritis ex ruderibus vineæ meæ in via Appia, nec ab alio illa adhuc notata.

D. M.

Fulviæ felicissimæ

coniugi Ka-

rissimæ, quæ

vixit annos

xviii. Mens vii. D.

xiii. Hor. v.

M. Aurelius Fili-

rianus cum qu.

vixit annos vi.

Coniugi Bene-

merenti fecit

cum Arria Vi-

torina Matre

eius, &

Patre eius,

L. Rafinius

Epicurus

vixit ann. xxx.

M. S.

Iulius Eros

Apie Patrone

Ereti fecerunt.

Vtia Agathem

Clymene Patr.

Luriæ Danæ. F.

C. Vtio Flo.

Memia C. L.

Pistolio

H. S. S.

Vmbreia

A

Vmbreia. O. L. Chila.

C. Vilius.	C. Iulius.
D. Aug. L.	Styrax.
Dionysius	

Cocceia

L. L. Gemella

vixit A. xxviii.

D. M.

Mæulo

Functo

Næuia Fu-

hodia Con-

iugi, Ben. Me.

fecit.

D. M.

Q. Dasianio

Supero

Iulianice

Coniugi B. M. Pol.

& sibi, &

C. Iulio Raso

Patriono.

Claudia

Spendusæ

vix. an. xviii. M. viii.

Iaxyrus Pater fecit.

Iomedes Ap.

Strator

Fausta Hedia.

D. M.

C. Cornelio C. Fil.

Sergia Fusco

Auonia M. filia

Isidora filia

pijsimo.

D. M.

Marci-

& Rho-

dopes fe-

cit L. Thal-

lius Af-

pes Coni-

gi Remi.

L. Terentius. O. L.

Gratus.

D. M.

262 DE PROFAN. ROM. RITIB.

D. M.
Viychus
Valeri Viychi
Anthufæ fil.
vixit M. iiii. D.xiiij.

D. M.
M. Aurelio Opraute
Aug. C. N. Natitra,
Qui vixit an. liij. Men.
iiij. Di. xx. Pon. Erm.
& Aur. Opta. Patri
pientis fecerunt.

P. Perekius
Nicia.

DECIA

V.A. **O** XIIIX.
HYGIA.

D. M.
Dio. Cn. Ser.
Gess. Labicana
Benemerenti
Cognato

Maronianus
Aug. Lib. Proc.
vuios sibi
comparauit.

Foteia Staphis.	Mifontes Nicander Medicus.
--------------------	----------------------------------

C. Claudius Phalix Cur.	P. Næutus Eros
-------------------------------	-------------------

P. Arruntius Cinnamus Sacerdos.	Gaa Vilicus.
---------------------------------------	-----------------

Ouia Oprata
Ollas II. filijs suis
Crescenti, &
Admeto

M. noui M. L. Eronis
Nouix M. L. Hilaræ

Anicetus
Cæsar Aug.
Caianus.

Tun-

A

Tundareus
Atiaes L.
Gnomeatias L.

Sempronia
M. L. Helena

Dis. Mani.
P. Clodio Quieto

Filio suo
carissimo fecit.
Vixit Ann. II.
mensib. iij. diebus xxvii.

D. M.
Soteridi fecit
Auxesis
Mater Filia.

F. Vlcinia Iulia
Flacilla II. Au&ij L.
Rhodia.

D. M.
Sabin a Nutrix Martine
Alumnæ suæ, quæ vixit
Ann. iij.
mensib. iij.
Benemerenti fecit.

D. M.

Nouius Cassianus
Eques Romanus Dic-
ne me& Nutrici Are-
thuseæ, quæ vixit
Annis xxxv. menses

vii. diens x. Benemerenti
fecit.

D. M.

Capidius
Proculus

Scriba æd. curul.

præf. Fabrum, &

Cassia prisca

Vxori Cassio Prisco

Scriba Aed. Cur. fratri

pietissimo

parentibus suis

fecit.

D. M.

p. Flauio Rufo

T. T. Flauij

Venustanus, &

Saturninus

Fratri

pietissimo

fecerunt.

D. M.

D. M.

Plautio Gnatio
 Alumno dulcissimo
 gratissimo,
 suauissimo,
 carissimo,
 Plautius Filius
 Iulianus V.C.

Vennonia L.L.
 prima.

P. Quintilius
 [P.N.L. Faustus]

D. M.

Aemiliae
 Saturnine
 T. Pescennius
 liberalis Coniugi
 Benemerenti
 & sibi, & suis posuer.

D. M.

Pantagati II.
 Epigonus
 amico carissimo

Atrebia Arbuscula
 heres Aureli,
 & M. Luxius Cerdo.

D. M.

Fausta Ruf-
 inae ossa pila
 cineresque sac-
 ri ihcece q-
 uiescunt.

D. M.

Vlpia
 Clementillae
 lib. Benemerenti
 M. Vlpus
 Filiricus.

Abinnæus
 Cæsaris Aug. p.

Rupilia Q. L.
 Arbuscula.

A. M.

Alexandro
 suæ sorores pia
 myrtis stibas
 nephe prima
 secundus magist.

P. Hilargurus
 Insularius.

D. M. S.

D. M. S. C. D. D. M. H

Donata

Basilus

Helena

Alumna

B. M. F.

M. Antoni

Theodoti

Sertinia

Gnome.

F. C. C.

D. M.

T. Fulcio Icelo

fecit

Fulcius Carlati

B. M.

D. M.

Antonia Fortunata

fecit Patronæ suæ

Bene Merenti

Heraclia

Et sibi, & suis.

D. M.

II. Claudio

Sutisso. Cla.

Sutissa Mat.

III. pijissimo

fecit.

V. A. XX.

D. M.

Flora Murina,

quæ vix. Anno

vno, mens. viij. D. xxliij.

Euphrosinianus,

& Flavia Metite

Parentes, filia

dulcissimæ.

Vaternia Rigilla

Aua Proculi.

Ceonteus.

Beicus.

Callius C.C.L. Myro Pat.

Alla C. L. Megiste L.

Allia C. D. L. Nice. L.

C. Allius C. L. Mario L.

LI

HERMA

HERMA

DE SVO

DAT,

O
GENIO CANONIS ATTALI
LIBENTI.

O
GENIO PASIGLENIS
ATTALI SERVI.

D. M.
Sabbio Cæf. N. S.
Vilic. aquæ Claudie
fecit sibi, & Fabie
Verecundæ Coniug.
sue, cum qua vixit
annis xxiv. sanctissi-
mæ, & libertis, liber-
tabusque eius, & Vikaris
suis, posterisque eo-
rum omnium in
parte dimidia sua,

D. M.
Sporus Cæf. N. S.
Vilic. aquæ Claudie
Hermionæ Coniugi
sue sanctissimæ
& libertis, liberta-
busque eius, & Vikaris
suis, posterisque
eorum omnium
in parte dimidia sua.

Dis. manibus
posuit Tib.

Claudius
actus Tabellarius

Atipa, & Po-
piliæ Gallini-

cæ contuber-
nali mee, &

Popiliæ Aensichæ.

Dis. manib.

Quarionis

Decum, Aug. lib.

Eufemiani

a manu fidelis cōlibertis

Fratri E. M.

In fronte pedes duo,
in agro pedes duo.

L. Lelio

L. Lelio Apro. V. A. VII. M. X. A. Lelio pietati.
V. A. III. M. V.

A. Lelius Crescens & Claudia Pictas Elijs
Pientissimis fecerunt sibi, & suis
Lib. P. Q. E.

Tria precedentia monumenta, quæ in Museo Au-
doris adhuc reperiuntur : sunt etiam impressa in libro
epigrammata antiquæ Urbis cap. 16. de Regione Cam-
pi Martij, supra Portam Romanam Casalıs, quod volu-
men de anno 1511, editum auctore Iacobo Mazochio.

Peroratio

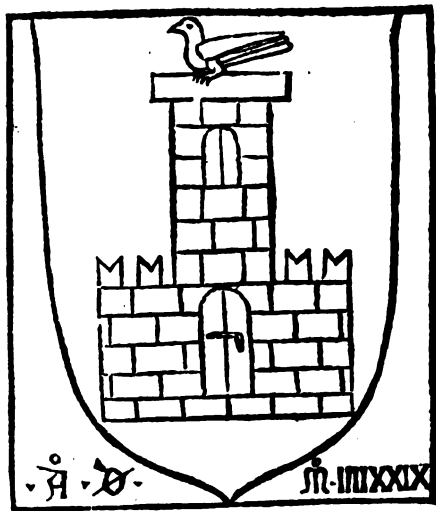
HAEC diximus de Aegyptiorum, Romanorum, & aliarum Gentium superstitionibus, & his populis, qui ambulabant in tenebris: & in regione umbræ mortis, & cum aduenisset plenitudo temporis; lux orta est eis, & viderunt, ac cognouerunt verum Deum, qui venit omnes saluos facere; vt ex psalmo 35. inquit Regius Propheta. *Homines, & iumenta saluabis Domine.* Hinc factum, vt Dominum recens natum exceperit Præsepe, quasi Bobus, atque Asinis; Iudæorum scilicet, ac Gentium Populis, alimentum esset præbiturus: Quo alimento tamquam Diuinitatis pharmaco, etiam nos, qui de populo Gentili sumus, recuperare rationis donum, ipsūque Deum veneremur. Quid ergo mirum, si Christus nos, qui aliàs cæci, ac inimici eramus absque lumine Fidei, amicos nos deinde appellauerit, & sua nobis arcana crediderit, quæ seruis non facile credantur: sic enim aiebat Ioann. cap. 55. *Iam non dicam vos seruos, quia seruus nescit, quid faciat Dominus eius: vos autem dixi amicos, quia omnia, quacumque audiui à Patre meo, nota feci vobis.*

Agamus ergo, vna cum Leone Pontifice, gratias Deo Patri, quia nos, cum essemus cæci, & mortui

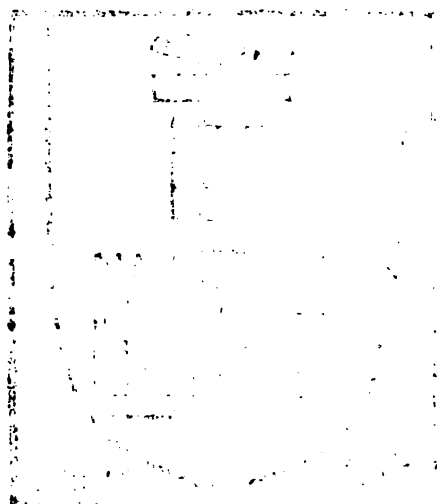
& mortui peccatis, conuiuificauit nos Christo, vt essemus in ipso noua creatura, nouum figmentum, vt Diuinæ consortes modo facti naturæ, nolimus in veterem vilitatem degeneri conuersatione redire: sed vt in sequenti libro videbimus, speculemur maxime priscos nascentis, & militantis Ecclesię ritus, vt tandem in illa triumphanti cœlesti gloria perfruamur.

L A V S D E O.

Ex antiquo marmore apud Auctorem .

INDEX

Primi, & Secundi Libri.

A

Accipitris Pinnæ Solem, seu Osiridem deno-
cant. pag. 74. B.

Aegypti habitatores post Diluvium pag. 2. B.

Aegypti fertilitas. 2. c. Aegypti Auri,
seu Argenti Fodinae. 3. b. Aegyptiorum
dominium in vicinos populos. 3. c.

Aegyptij Reges, qui Regnum propa-
garunt. 3. c. & seq. Aegyptiorum Re-
gni finis, & Cambise occupati 5. C. Ido-

latriæ origo in Aegypto. 21. b. & seq. Bestias colebant. 21. &
superstitio eorumdem sepius Roma eiecta. 22. g. Aegyptio-
rum Idololatria cepit deficere, dum Christus assumpta carne
iter sumpsit in Aegyptum. 24. c. defecit penitus postea sub
Theodosio Imp. 26. B. Sola Aegyptus in terris alienigenarum
vidit Deum in carne. 25. a. b. Interitum Idololatriæ in Aegypto
non solum Isaias prophetavit. 24. c. verum & Tristagistus, &
alii. 25. b. & seq. Anachoretæ, & Martyres in Aegypto. 27. a.
& seq. Aegyptij fecerunt expeditiones. ex mari Erytheo in In-
diam & Sinas. 28. a. Propagatio Idololatriæ Aegyptiorum.
28. a. Ritus in Funeribus Aegyptiorum. 29. b. Leunculae Ae-
gyptiorum ex thorace cadaverum. 30. c. Lingua Aegyptiorum
antiqua simillima linguae Coptæ. 31. b. Affinitas linguae Ae-
gyptiacæ cum alijs nationibus. 32. Characterum triplex genus apud
Aegyptios. 34. Scientiæ quas Aegyptij inveniunt, & propaga-
runt. 35. b. Aegyptij noluerunt patefacere plebi, & rudioribus
res sacras. 39. c. & propterea illa exprimebant per symbola, &
hieroglyphica. 40. & seq. Aegyptij requirebant mortuum Osiridem
lucernis accensis, & quare? 81. b. c. & hoc forsitan factum
in memoriam necis primogenitorum Aegyptij ad abducendos
filios Israel. 82. a. b.

Amores duo alter celestis, alter vulgaris. 118. c. Amor omnibus
Dijs dominatur. 119. b. Contra Amorem non aliud remedium
quam fuga. 120. a. b.

I N D E X.

Annulorum usus in magna vetustate apud sacros, & prophanos scriptores. 179. c. Materia annulorum aureum, argentum, Aes, ferrum. 179. c. Pythagoras præcepit ne quis annulum Dei imagine gereret, & quare? 180. c. Requentes annuli proferebant vultus principum, philosophorum, Idolorum, &c. 181. a. Christiani effigiabant annulos, & quomodo? 181. b. c. Annulos gestatos in articulis, & digitis. 182. b. Mos Romanorum fuit gestandi annulum in digito, qui est minimo proximus, & quare? 182. b. c. Distinguebat annulus ingenuos ab hominibus servilis conditionis. 182. c. Sicut Imperatores superatis hostibus in cessione annulos donarunt. 183. b. erat usus annulorum æqueorum & hiemalium. 183. b. Erant annuli Natalitij 183. c. Annulis etiam utebantur ad claudendum, sicuti claves inferuiunt. 184. a. Archa & sponsio annulo celebrabatur. 184. c. sponsio annulo donata. 184. c.

Aquila oculos in Solem erigit. Non tangitur fulmine. Paucissimis morbis obnoxia. Animal vivacissimum. Nec ipsa cadaverum corpora tangit. 129. a. Aquila in senectute renouatur. 129. c.

Arietis carnes bone ad sanitatem. 130. c. In signo Arietis incunte vere incipiunt res generari, augmentari, & renouari. 130. c.

Aesculapij nates. 124. c. & 127. a. Roma quare? & quando colit corpus? 125. a. Templum ei modum in Insula Tyberina. 125. b. De serpente tanquam Aesculapio palam exposito, & Oracula eius nomine honesta. 125. b. Sanctus Symeaster Papa clausit ianuis aræ signo Græcis obfiguratis prædictum serpentem lethali alitu homines enecantem. 125. c. Hunc serpentem apud Romanos sacrosanctum et Epidæuro altum, tot incursebus faculis superstitum, foecunditatisque resistebant semina comburendo. 126. a. Obfigurata cella dei serpentis. Sancto Jannetro cum nollet Gentiles parere Deo super ex ligno altum si quidem fabricaverunt, gladium etc. gestantem, eidemque Virgines in sacrificium offerebant. 126. a. b. Aesculapius quare cum serpente effingitur. 127. a. b. Quare Poculum in manu teneat. 128. a. Aquila quoniam Aesculapio opponatur. 128. a. b. etiam Arietis. 130. b.

Baccho

Baccho edignum tantum liberi imponant, quod esset vindex libertatis. 134. a. Inter Deos nullus tam diversis cognominibus insignitur, quam Bacchus. 134. b. e. Receptus in sacris huius. 134. c. Dicitur Vitifer, seu vini inventor. 134. e. Obscena, & nefanda huius Dei. 135. a. b. Tigris Baccho sacra, quod fratrum quaque peccata vino consentant. 135. c. Sacra eius nocturna erant, & facibus accensis per Urbem discurrebant. Crateres vino plenos statuentes, nec quicquam imprudens omitebant. 136. a. In Bacchanalibus ex collo membri virilis signum suspensum gestabant, quod Phallum appellabant. 136. b. Singulis tribus annis excitabantur Bacchanalia. 136. c. & seq. Scelerum non admiserunt ista facere, quoniam ad insaniam adigerent. 137. c. Roma, & Italia etiam cuncta. 137. e. Comites Bacchi. 138. a.

Balneis publicis, seu Thermis rudissimi veteres fuerunt. 222. b. Vlos autem fuisse huiusmodi publicis Balneis etiam Imperatores. 222. e. Balnea habebant tres domos, scilicet cellas nempe Caldariorum, Tepidariorum, Frigidariorum; habebant etiam quartam; Vnicloriorum dictam. 223. b. Intraiebant Balnea ad sanitatem, & lassitudinem tollendam. 223. b. Secundo ad abstergendum furorem. Tertio, voluptatis quoque causa. 223. c. Ante cenam Balneis utebantur, quandoque etiam post cenam: sed hoc posteriora monata. 224. a. c. Christianis quoque modo Balneis uti debent. 224. c. Christianis vero. 225. a. Post exercitationes Balneis utebantur. 225. a. & in Balneis desinita erant vnguenta, & oleum. 226. c. Vagandi officio in Balneisungebantur. 227. b. Vtebantur in Balneis Cotto ad fundendum oleum, & flagiti ad fricandum corpus. 227. b. & seq. Vagantem erat locus in Balneis. 229. a. Balnea olim erat mixta, in quibus viri, & mulieres lauebantur, postea factum separata. 229. b. Quo tempore Balnea paterent. 229. c. Et hora lauari indicabatur sonitu tubarum. 230. b. Post lauationem, & vniclionem cenabant. 230. b. Post lauationem, & vniclionem, solae fuissebant, & ante cenam easdem deponebant. 230. c. Bovis caput carne nictarum symbolum esse habetis. 358. e. Bos ab Aegyptiis Apin creditus quomodo responsa dabat. 359. c. Bovis caput figurant, & venerant sunt Hebraei. 360. a.

C Anopus Aegyptiorum Deus, qualis fuenit? 51. c. De canope
curioſa hiſtoria reſertur. 53. a. b.
Canis a canendo, ſeu cuſtodia dicitur. 70. b. Canis forma eſt
Anubis, & Mercurius. 71. c.
Cauſa ſuſcepti operis proemio.
Ceſtus ſumitur pro ſingulo, ſeu zona virginea, quam maritus pri-
ma nocte diſſoluebat. 147. a.
Chriſtiani non debent ſuperbire de Ethnicorum erroribus, ſed quod
bonum eſt in eorum doctrina illud retinere. 23. b.
Circulus Regium inſigne eſt. 85. c. Hunc circulum ab Aegyptijs
ſumpſerunt Romani, qui honor Deo, & Sanctis, vt adhuc dia-
dema. 85. c. Circulus eſt hieroglyphicum eternitatis, perfe-
ctio-
nis, & ipſius Dei. 86. a.
Coenaculum, ſeu Triclinium erat locus, in quo diſcumbebant, &
coenabant a tribus lectis, quos in eo ſternebant nomen habens,
221. b. Quamvis antiquiores Romani ſedere eſſent ſoliti, dicto
b. Lecti Illuſtrium perſonarum aktiores erant. 232. a. Stragulis
iniiciebantur puluini Triclinares. 232. b. Veſtem mutabant
conuiualem, 232. c. Soleas deponebant. 232. c. Manus laua-
bant, & vogueſta dabantur. 233. a. Coronae ſorum dabantur
conuiujs, ſeu apponebantur poculis. 233. b. c. De numero
conuiuiarum. 233. c. Ordo diſcumbentium. 234. b. Mulieres
an, & quando diſcumberent, ſeu federent? 234. c. In ſan Aman-
tis accumbebant cariores. 234. c. Situs corporis conuiuiarum.
235. a. Meſa quid ſit? 235. b. Pueri, & puellae conuiujs mini-
ſtrabant. 235. c. Pocillatores, ſeu Pincerna. 236. a. Forma, &
materia poculorum. 236. b. c. Præguſtatores. 237. a. Inuitatio
ad bibendum. 237. b. Magiſtri Potandi. 237. c. Ordo Dapium.
237. c. Partes dapium ſingulis conuiujs an in commune apponantur?
237. c. Inter coenandum Aeromata, ſymphoniae, odores,
ſpectacula, ac non etiam Gladiatores. 238. a. b. Flabella Pano-
nio muſcas abigebant, & ventum ſciebant. 238. c. Miniſtri ſta-
bant ad pedes conuiuiarum, vt etiam Peſcatrix. 239. a. b. Apho-
reta dabantur abeuntibus conuiujs. 239. c. Ambuiſſe quos-
dam magno conatu, & magno pretio conuiuia Principis. 239. c.
Chriſtianorum conuiuia qualia eſſent. 240. a. Chriſtum in terris
iniſſe conuiuia more Romano, quoniamque eorundem ritibus.

240. b. cum sequentibus. Continētia describitur, cum viri manu cohibentur genitalia. 133. a. b. Continētia Alexandri Macedonis. 133. c. Corona radiata Diuinitatem sapit. 69. a. Corona antiquitus nisi Deo dabatur 85. c. Coronam deinde sumpserunt Reges non solum auream, & gemmeam, verū etiam radialem ad signa duodecim Zodiaci. 86. b. c. Coronarum plura genera. 88. c. Coronam primum imposuisse capiti ex Hedera Liberum Patrem. 90. b. Coronis ornare prisci Christiani etiam Sanctos suos. 90. c. Tonsura Clericalis ita olim fiebat, vt Circulus tantūmodo capitorum emiberet, instar Coronæ, vt modo vtuntur Monachi. 92. c. Cornua quid denotent 69. c. ex Cornuis flumen significatur. 71. a. Cucurbita Symbolum. 84. c.

D

DE Deo varia philosophorum opiniones. 95. c. Dei Ignorantia, vnde origo? 96. b. Deus ex Aristotele non sic influat supra terram sicut in Cœlum, quod est erroneum. 96. c. Dijs quomodo decreta templa, & simulacra. 98. c. Dij Consentes, & Selesiti. 99. c. Pluralitas Deorum aliquando pro vnico Deo ab Ethnicis etiam sumpta. 100. a. Quod Deus sit vnicus. 100. c. Dii, qui dabant responsa Dæmones erant. 101. a. Deorum cultores quales fuerint. 101. c. Deificationis origo vnde prouenerit? 98. a. Diadema erat laneum, vel lineum ligamen apud Græcos, & Latinos. 87. a. b. Diadematis color qualis? 88. a. 89. c. Diadema caput cingebat, vt occipitio aliquid fluctuaret. 88. c. 89. b. & hoc a Libero habuisse principium, dixerunt Gentiles. 89. c. Diademate vfos esse Reges ab initio vrbs condita. 90. a. Diademate vfos Christianos erga Deum & Sanctos suos. 90. c. & 91. a. Diademate quadrato non autem circulari utebantur Christiani erga viuētes; qui habebantur pro Sanctis. 91. b. Nihilominus circulare Diadema non abhorruere etiam Christiani Imp̃p. viuētes sibi ab adulatoribus apponi. 92. a. Vide de prædicto Diademate in verbo Corona, & in verbo circulus.

E

EX Ethnicis ante Christi aduentum aliqui fuerunt salui. 104. a. Quibusdam Ethnicis Christus ante suum aduentum veritatem

tem detegere dignatus est. 104. a. Nihilominus in statu naturali constitutus opus fuisse ad salutem speciatim aliquo Divinae gratiae auxilio, quo ad fidem in Christum perducerentur, neque enim naturalem legem sufficere vllatenus potuisse. 104. c. Ethnicis fuit sufficiens cognitio de Christo in confuso, & subiecta ad salutem. 107. b. nec tenebantur ore profiteri Christum venturum, sed tantum se vnum Deum credere fateantur. 108. a.

F

Fibulae vnde Vocis origo? 185. b. Fibula Architectonica quae scilicet. 185. c. Fibula vestiaria quae scilicet. 185. c. Lunula eburnea in Senatorum calceis fibula erat. 186. a. & Fibulam Lunatam extitisse Nobilitatis indicem. 186. b. Erat quoque fibula, quae Capillitium continebat. 186. b.

Flamines pro sua Divinandi facilitate Infibulati erant 186. c. sicut etiam Vestales. 187. a. Fibulae usus qualis. 187. a. Annunerator inter foeminarum ornamenta. 187. b. Viris quoque ornamentum fuisse in Mantellis, seu Penulis 187. c.

Materia fibulae, ex ferro, argento, auro, aut quovis metallo: infirmae fortis hominibus propria erat ferrea, aenea. 187. c. Erant etiam non solum aureae sed etiam gemmis distinctae. 188. a. Fibula Imperatoribus propria, & in vestitu Imperatorio praetiosissima. 188. b.

Forma Fibulae, ex his aliquae circulares omnes varis iunctis distinctae, unica tamen figura ad arcum accedente et conspicua et etiam forma quadrangulae, Equi, Minuli, Aulis, &c. 188. c. Descriptio Formae ipsius Fibulae. 189. a.

Fibula Gymnastica, qua adolescentulorum virilia solent corrostri conservandae vocis, seu sanitatis gratia, quae Venere debilitantur. 189. b. c. Athletae etiam in Palestra pugnantes fibulas utuntur. 190. a. c. Materia, ac forma huius fibulae, qualis fuerit. 190. a. b. Infibulationis modus non solum cum mulieres Aethiopses, Neres, verum, & apud Ethyopes Neres, & Labia. 191. b. c.

In Funeris Ritibus Romani primo circumstabant lecto morituro, quo ultima morientis verba exciperent attentiores. 244. c. & cariori ex praedictis Annuli tradebantur, qui ut plurimum haeres scribebatur. 245. a. Morientis spiritum mater, aut propinquiore excipiebant. 245. b. Propinquiore etiam claudabant oculos Mortui. 245. c. Post sermones iucundos de mortuo ad oscula, & complausus

tus mortui concurrebant. 249. a. Luctus, & Lamentationes. 246. b. Lauabant, & vngebant Cadauera & quare. 247. a. b. Quibus vero Aromatibus vide 258. a. b. c. Qui Cadauera curabant Libitinarii a Libitina dicebantur. 247. c. septem diebus corpus domi afferuabatur Lauando, Vngendo, osculando, complorando, &c. Octavo die procedebat funus, & corpus incendebatur, Neq. sepeliebatur. 248. c. Post condimenta corpus coclamebatur. 249. a. Deiq. voluebatur linteo, & veste pretiosa, ornabatur; 249. b. Stipem in ore mortui ponebant, 249. b. Producebatur deinde cadaver, & Domesticorum turba Ligubris thorum circumstabat. 249. c. potentiorum ianuas Cipressus in luctu comitabatur. 250. a. De Papperum funere. 250. b. maiorū Imagines in funere exponebantur. 250. c. mortuos cum Cantu ad sepulturam prosequabantur. ac etiam cum Tibiis 250. c. & sequenti. Progrediebantur, qui munera ferebant Amicorum, & propinquorum. 251. b. Effigies mortui, & Funebres Lectuli proponebant. 251. b. Item Liberti Pileati, & post hos Archimimus, qui personam mortuiungebat, 251. c. Lectus funebri a filiis, seu honoratis viris portabatur. 252. a. & longo ordine thædæ vndiq. lucebant. 252. b. A Foro ad Rostra ducebatur funus vbi laudatione funebri xiii virtutes enarrabant filii, seu alii proximiores nī. A S. C. magistratibus mandaretur. 252. c. efferebatur deinde Cadaver ad Rogum vbi de illius ritibus. 252. a. b. Coena funebriis Dispositio in Rogo parabatur: Alena Coena domi propinquitatibus, & amicis, & hæc propriæ Epulæ funebre. 252. c. Rogi Lustratio fieri solebat, antequam faces admouerentur, circumcumiendo Rogū. 254. a. Coniuncti Sanguine, vel amicitia defuncto, se ante Rogum occiderunt. 254. a. b. Item Gladiatores ante Rogum dimicabant, qui Bustuarii a Busto sunt appellati. 254. a. Cinerum reliquias lauabant, & osculabantur. 255. b. Prædictæ cineres, & ossa defu mebantur ex Lino Carbasino in Vestibus 255. b. c. Deinde claudebantur prædicta in ollâ vna cum lacrymis 255. c. & sequen. Mansit apud Romanos cremandi consuetudo usq; ad Antoninorum Impp. tempora 256. c. De Hippogeo vbi condiebantur Cineres. 256. c. & sequen. Consecrare Romani in Deos Imperatores, & Principes. 257. c. Quibus Aromatibus condirentur Cadauera. 258. a. quibus aromatibus post plurima sæcula, etiam nostris temporibus reperita cadauera, eorum demq. Vestimenta a læsione præseruata 259

Harpocrates Iuuenis. 55. a. Silentij Deus, re vera Græcus Philosophus erat. 55. c. Supra caput figuræ Harpocratis quid denotet Symbolum appositum. 56. a.

Hercules Iouis, & Alcmææ filius; qui ob fortitudinem, & gloriam inter Deos relatus. 131. b. Vnus ex duodecim Diis. 131. c. De eodem variapudenda, ex Lactantio. 132. a. b.

Hieroglyphicum quid sit, & in quo differat a Symbolo. 43. c. Hieroglyphicarum litterarum quis fuerit primus inuentor. 44. a. b.

Idololatriz origo in Aegypto. 19. c. & seq. Idololatria vique quo durauit. 102. c. De Idolo Priapi. 145.

Ioseph Patriarcha non frumentum tantum, sed & veram Dei cognitionem tradidit Aegyptiis. 49. b.

Isis, & Osiris quales fuerint apud Aegyptios. 46. a. b. & seq.

In Isidis effigie quare gracilitas, & de statu pedum. 62. c. Isis vbique terrarum culta propter morborum curationes. 64. a. b.

Isidis quare planctus pedum dicatur. 64. b. Isis sumitur pro Luna 68. a. Circa Isidis caput quare fasciolarum, seu vela. 73. b. Isiacæ imaginis interpretatio. 74. a.

Iupiter variis nominibus appellatus. 113. c. 114. b. Quasæ Aquila, & Fulmen apponantur Ioui. 114. b. Scelera & turpia eiusdem Iouis. 114. c.

Libitinarii dicuntur, qui Funera curabant a Libitina. 247. c. Quorum ministri quales essent. 248. a. b.

Lucerna sacrum quid portendebat apud Græcos, & apud Aegyptios. 79. c. & sequen. Lucernam extinguere apud Romanos Religio erat, sed posito oleo inextinctam dimittebant, & quare. 80. a. b. In Lucernis Aegyptiis Religiosiores, & de festo apud ipsos Accensio.

Luminum 80. b. Quare inducta festiuitas illa luminum 80. c. & sequenti Pompa prædictæ festiuitatis Lucernarum. 82. b. In Lucernarum cultu supersticiosi fuisse Aegyptii, & aliæ nationes. 83. a.

Luna quare Triuia, seu Triformis dicatur 68. a. b.
 Luna à Sole recipit lumen 68. c. 73. c.
 Luna semper instabilis. 68. c.

M

M Ars cur sic nominetur, & Maiors, & Gradius? 115. a.
 De Templis eiusdem. 115. c. Eius simulacrum Ioui Capitolino cedere noluit. 115. c. in honore à Romanis quare habitus.
 115. a. dictus Vltor ab vlciscendo 115. c. de Adulterio Martis,
 & Veneris 116. a. Occasio fabulæ prædicti adulteri j. 116. b.
 Matris magnæ Deorum plurima nomina. 212. b. Quare Tympanum, Turres, Sedes, Galli, Leones, & Clauus apponantur prædictæ Deæ 22. c. Turpitude sacrorum Matris Magnæ 213. b.
 Mercurius, & Minerua coniuncti non coniugio, sed communione studiorum. 120. c. Mercurius quare sic nuncupatus. 120. c.
 Quare talaria pennata, virga serpentibus nexa, Galerum cooperto capite, & marsupium apponantur Mercurio 120. c. & seq.
 Multa munia eidem tribuuntur. 121. a. Multis nominibus nuncupatus Mercurius. 121. b. Fur & nebulo dictus à Lactantio. 121. c.
 A Germanis præcipua veneratione cultus. 121. c.
 In compitis cinitatum statuas ei erigebant. 122. a. Statuæ illius sine manibus, & pedibus, eo quod rem omnem sermone sine manibus conficiat. 122. a. b.
 Mineruæ, & Mercurio erigebantur Aræ communes. 122. c.
 Minerua Bellis præerat. 122. c. Erat & lanificijs præposita. 123. a.
 Oliuæ quoque iuuentrix, & fabricæ multarum artium repletrix. 123. b.
 Minerua dicta à minuendo, vel minando, quia prudentiæ Dea sit, & Belli, seu Meminerua, quæ eadem sit quod memoria. 123. c.
 De Templis Mineruæ. 123. c.
 In Matrimonijs contrahendis ætas requiritur, ut sint masculi puberes quatuordecim annorum; feminae verò duodecim annorum viripotentes. 209. a. Nuptiæ, quas vir sexagenarius cum uxore quinquagenaria contrahebat verum subsisterent. 210. c.
 Conditio, & qualitates bonæ querendæ in matrimonijs 211. c.
 Inter personas liberas, & seruilis conditionis non subsistebant matrimonia. 212. b. Inter ciues Romanos, & Peregrinos an subsisterent matrimonia. 212. c. A Prouincialibus cuiuscumque loci cum Barbaris coniugia contrahere prohibitum; sicuti
 b. etiam

etiam Patribus cum plebe. 213. a. Senatores etiam prohibebantur vxores ducere Libertinas, & quarum parentes artem ludicram fecissent 213. b. Senatorijs personis exceptis, ceteris omnibus ingenuis Libertinas vxores ducere lege Papia concessum regulariter. 213. c. Mariti captiuitate an soluatur matrimonium. 214. a. Tutores eorumdem successores prohibentur pupillas suas ducere in matrimonium. 214. c. Inter ascendentes, & descendentes in infinitum iniusta sunt matrimonia: Nec cum personis quæ affinitatis ratione parentum, & liberorum vicem repræsentant, quare nec Nouercam, nec Socrum ducere permissum. 215. b. Abstinentum etiam contrahere cum ijs, quæ in concubatu fuerint parentum. 215. c. Ex transuerso etiam cognationis gradu prohibentur nuptiæ, siue ab eodem patre, eademque matre, siue ab altero geniti fuerint. 215. c. Adoptiue sororia filiam etiam adoptione durante ducere licitum erat. 216. b. Fratrum, sororumque filias vxores ducere non licebat, nec minus habere in concubinato. 217. b. Mortuorum fratrum coniuges duci citra Incesti crimen non potuisse. 217. c. Duas sorores ducere prohibitum, dissoluto etiam primæ vxoris matrimonio. 218. a. Verum duorum fratrum liberi rectè matrimonio iungebantur. 218. b. Amitam, & Materteram vxorem ducere non concedebatur. 218. b.

Consensus contrahentium requiritur, vt nuptiæ iustæ sint, quare cum furioso, furiosaque matrimonium contrahi nequit. 218. c. Exigitur etiam cōsensu eorum, in quorum potestate sunt. 218. c. Filiz, quæ vigesimumquorum annum sunt egressæ, in consilijs parentibus pro arbitrio audent, nec poenam exheredationis timeant. 219. a.

Duas eodem tempore vxores habere Romæ non liceuit. 219. b. Sicuti nec id permissum Iudæis: Vt nec minus concubinas vxori adiungi potuit. 220. a. Quomodo in Lege Mosaica permissum esset plures habere vxores. 220. b. Matrimonium intra annum iustus prohibebatur, ne de prole dubitandi occasio daretur. 220. c. Virginibus Vestalibus non nisi nefarias, & incestas nuptiæ contrahi potuisse. 222. a.

Moneta antiquitus non fiebant emptiones, & venditiones, sed rerum permutatione. 173. a. Notissimum tamē vsum pecuniarum æstantur sacre literæ. 174. b. Et non solum intelligitur de moneta appensa, verum & de numerata. 174. b. c. Ab initio V. C. vsum fuisse solam sorij bonæ nummorum loco, quamvis alij velint

I N D E X:

velint vsum fuisse pecunię ex dictis corijs solum in defectum ætis argenti, non apud veteres tantum, sed nostris etiam temporibus, quod non tollit vsum precedentis monete signatę aureę, vel argenteę, seu ærę, ea conditione vt postmodum i publico signo ad valorem æris, vel argenti redderentur; & cum primum cessasset defectus æris, vel argenti, cessaret quoque vsum monete cuse ex corio bonum. 175. c. & seq.

Monetę signatę inuentionem Iano plurimis adscribunt, ad quem fugit Saturnus Imperio expulsus; hinc nummi veteres in quibus Ianus, & Navis. 176. c. Quamvis alij velint Ianum fuisse eundem, ac Noe, & Saturnum, & a filio Esau regnante in Italia hospitio exceptum. 177. c.

Argento, & aureo nummo quando vti cęperint Romani. 178. a. b. Apud Israelitas multo ante Imperium Romanum vsum fuisse monetę aureę, & argenteę publico signo signatę 178. b. c. Perreę monetę apud Romanos, Gręcos, & cęteras nationes vsum erat, & hic erat nummus paruus. 179. b.

N

N ilus quantum crescat. 71. a. b.

In Nuptiis interueniebat contractus stipulationis, qui contractus dicebatur sponsalia, 198. a. Nudus consensus sufficiebat ad constituenda sponsalia, & hic consensus in tabulas redigebatur 198. c. Atque a sponso sponsę dabatur, sicut & Annulus. 198. c. Aetas in nuptijs contrahendis 199. a. Dierum electum maxime in nuptijs considerabant. 199. c. Tribus generibus vxores quasitas Vsu, Farra, Coemptione, 200. b. c. Nuptię nisi captatis augurijs non fiebant. 201. c. Ornari noua nupta solitum senis crimibus: Coelibari Asta: Corona ornata: Texta Tunica: Gingulo etiam cingebatur, quod Maritus in lecto soluebat 201. c. cum seqq.

Iamoni nubentes sacra facientes Fel demptum abijciebant, significantes omnem bilem, & amaritudinem a nuptijs abesse oportere, 203. a. Iusius Maritus propitius contrahendis Nuptijs. 203. b.

Iugum contrahendis matrimonium imponi consueuerat. 203. b. Velo obnubi solita noua nupta, cum ad virum deduceretur. 203. c.

Ipse viri domum tamquam in coniugium assensum noua nupta tradabatur, b 2

cebatur. 204. a. Hac deductio n^o &u flebat. 204. b. Pueri tres Patrimi nubentem deducebant; quorum vnus pacem praeferbat; reliqui duo nubentem tenebant. 204. b. In altum tolli consueuiffe etiam nubentes. 205. a. Comitabantur nubentes Colus cū fuso, & stamine. 205. b. Vtensilia item mulieris per puerum impuberem in vase operto gestari consueuerant. 205. b. Asses tres ad maritum impuberes deferebant. 205. c. Foras ædium mariti Floribus, & frondibus ornari consueuerunt. 205. c. Præ foribus ædium mariti interrogatæ sponsa, quæ nam essent? Calas se esse respondebant, & quare? 206. a. Ianus lana tangi à nubentibus, adipeque vngi consueuerunt. 206. b. Sponsa ingrediendo limen pedem attollebat; illud enim tangere ominosum erat. 206. b. Ingressi nuptæ clauis dabantur. 206. c. Ac etiam in pelle lana noua nupta statuebatur. 206. c. Aqua, & ignis nuptiarum solemnibus adhiberi consueuerunt. 207. a. In cena nuptiali oppipare, & lautè acceptos continas. 207. b. & magna populi frequentia nuptæ deducebantur. 207. c. Tibiam nuptialibus festiuitatibus interuenisse. 207. c. Tassalionem in nuptijs non secus, ac Hymeneum inclamare consueuisse. 207. c. Nuces à nouis Maritis iaci, & pueris spargi consueuisse. 208. a. Qui ad eam celebritatem conueniebant obscena omni licentia dicebant, qui versus Pæscenni dicti sunt. 208. b. Lectulus Nuptiali, seu Genialis componebatur. a. & seq. & Hostios sterna Toga consueuisse. 209. a. Super Priapi fascinum, sedere noua nupta iubebatur. 209. a. Ad huiusmodi officium spectat pudicitia mulieres, quæ vni tantum viro nupsissent adhibebantur. 209. b.

O

Obelisci nomen, pag. 5. a. Materia obeliscorum. 6. c. Forma 7. b. Vbi extructi 6. c. Extructionis causa? 8. a. Inventores obeliscorum 8. c. Mitres. 8. c. Sochis, Ramires. 9. b. Sefostres. 10. a. Nuncareus 10. c. Smarres, Nectabis. 11. a. b. Aphries, Sannifer-teus. 12. a. c. Ramises in elevatione obelisci alligauit situm cacumini. 9. c. Obelisci quare absque notis? 10. c. & seq. Dicti obelisci à Gambise in Aegypto. 13. c. Photomeus iterum erexit dictos à Gambise in Aegypto. 14. c. Romanis in Aegyptum ingressis quomodo, & quot obeliscos Romam aduehserunt Augustus, Claudius, Caius, Constantinus, & alij Imp. 14. c. & seq. Obelisci

Obelisci Romæ à Gothis secundo confacti. 16. c. & seq. non autem à summis Pontificibus, ut aiunt. 18. a. Obelisci à Sixto V. Pont. Max. Romæ erecti, quod tentarunt primū alij Pontifices. 18. c. Dominicus Fontana Architectus opera 700. operarum erexit obeliscum Vaticanum, quamvis in obelisco Ramiſis hodie in Laterano elaborauerint in eius erectione in Aegypto viginti milia hominum. 19. a.

P

Pecunia Vide in verbo **Moneta**.

Pileum est Symbolum Libertatis, unde serui ad Pileum vocari dicebantur. 192. c. serui raso capite Pileum accipiebant, cum manumittebantur. 193. a. Romani Pileo non utebantur, sicut nec alię plurimę nationes, quę capite operto incedebant. 193. b. c. Fuerunt tamen tempora quędam, quibus vsus fuit caput tegendi nempe sacra, Ludi, Saturnalia, Peragratio, Militia. 194. b. Fuere quoque homines, qui pileo utebantur, nempe Liberti noma Libertate donati, Senes, Coniunę aliquando, ac etiam Aegroti, & delicati. 194. c. & seqq. Qui mos fuit Romanis de honore versus digniorem in capite aperiendo. 195. b.

Priapus Deus Naturalis membri, & Sobolis. 141. a. Sicuti etiam Aegyptij Hircum propter eam corporis partē venerantur. 142. a. Priapus fuit Civitate Lampſaco, à qua pulsus propter virilis membri magnitudinem, posuit in Deorum numerum receptus, 142. b. Pontabatur in hortis cubitales statui, quę Phallus, seu Ichthyphallus vocabantur propter vbertatem eorum, & symbolum Priapi putabantur. 142. c. Quate habeat finem apertum omni genere fructuum refertum. 143. b. Grande habet Veretrum. 143. c. Quare inueniatur Priapus effigiatus habitu Anachoretarum. 144. a. b.

De Priapi Idolo, supra quod Sponsę antequam iungerentur Matris apponebant pendenda. 145. c. Priapus, seu membrum virile est symbolum fortitudinis, & è contra Vulvę femine symbolum inertię. 147. & seq.

Q Vicina significatio. 151. c.

Roma

Roma, quomodo, & quando à Gothis devastata. 17. b. c.
Romæ, quando defecerunt spectacula, & alię pompæ. 18. a.
Rotæ symbolum. 84. a.

Sacrificium est Victimæ, & quæcumque in ara cremantur, aut ponuntur. 149. b. Sacrificia quomodo peragebantur? 149. c. Libatio in sacrificiis à Libero Patre vini inventore. 150. b. & hæc Libatio erat vini degustatio. 150. c. Vinum etiam aspergebatur. 151. a. Pandebatur etiam vinum foculo accenso. 151. a. Reta, & Peromomariae impositæ vino perfundebantur. 151. b. Ac etiam Thoræ, & Pruges, cum vino in ignem immisæ. 151. b. & c. Libabatur in sacrificiis ad numerum determinatum. 151. c. Verba in Libationibus. 152. a. Communicebant etiam vinum cum sanguine in Libationibus. 152. a. Aethnici suffocati sunt vino. Libamina ab institutis Moysæ. 152. b. c. Prefectum quæle effect in sacrificiis? 153. a. & seq. Simpulum in sacrificio interuebat ad gustandum vinum. 154. b. c. Materia Simpuli erat ex luto samio. 154. c. & 156. a. Describitur forma eiusdem simpuli. 155. a. & seq. Patere quoque erant in sacrificiis ad effundendam vinum, & sanguinem. 156. c. & ex his aliquæ erant cum manubriis, aliæ sine. 157. Gutture erat etiam in sacrificio, quod vinum dabat minutatim, & hoc etiam ex luto samio. 157. c. & seq. Erat, & vas lustralis aquæ. 158. c. Tripedes etiam. 159. a. Erant varij ministri in sacrificio inter quos Pope, Victimarii, Camilli pueri, Sacerdotes. &c. 160. b. & seq. Narratio figuræ sacrificij. 162. a.

Scarabeus in veneratione apud Aegyptios, & quare? 45. b. Propter similitudinem cum operibus solis. 61. a. Scarabeum symbolum mundi. 60. c. Scarabei caractere Aegyptiorum bellatores signabantur, & quare? 61. b. Per scarabeum vulgenitum Dei Filius significatur. 62. a.

Serapis, qui & Apis apud Aegyptios pro Deo colebatur. 47. a. Serapis Rex Argiuorum. 47. c. Serapidem credidere aliqui fuisse Iosephum Patriarcham. 48. b. In Serapidis templi expugnatione per Theodosium Imperatorem repositæ sacre figuræ Crucis. ubi de eorum significatu. 49. c.

Sesostris Rex cepit simul iungere Mare rubeum, & Mediterraneum. 10. a.

Silvani votum. 140. a. b. Silvani fabula. 140. c. Silvanus natus ex capra. 141. a. Eiusdem cultus. 141. b. Mos fuit apponi Silvanum Titulus Sancti. 141. b.

Sphinx quale monstrum fingatur. 57. c. Sphynxis enigmata. 58. a. Sphinx verè est de genere Simiarum. 58. b. Sphynxes, & Leone, & Virgine quare formabant Aegyptij. 58. b. Ex quare apponebantur prae foribus tetraplorum. 58. c.

De Sponsalibus, & sponsa vide in verbo Nuptiarum.

Sistrum est instrumentum Aegyptiorum delineatum ab Apuleio. 77. c. Sistrum motum, vel ortum rerum indicabat, vel Nili accessum, seu recessum. 78. b. Sistrum Isacorum gestamen, quo Typhonem arceri credebant. 18. b. Adhibebatur ad sedandos infantium ploratus. 78. c. Et in bello eo usum Aegyptij. 78. c. Sistri curuamine Luna denotatur. 79. b.

Symbolum quid sit. 39. b. & seq. Symbolum quare nominetur Credo. 42. c. Symbola ab antiquis figuris exprimebantur. 42. c. & seq. Symbola non solum Aegyptij, Graeci, & Romani, verum & Christiani habebant. 42. c.

T

Termino Deo Numae Pompilius sacellum erexit in colle Tarpeio, cui animatum nihil, sed pulvis, & frugum primitiae offerrebantur. 138. b. Si quis eum transtulisset volenti occidere securitas erat. 138. c. & seq. Terminus, Mars, & luente noluerunt concedere locum Iovi in Capitolio: & quare. 138. c. & seq. & factio Iovis templo foramen suis relictum in lecto supra ipsam terminum. 139. b.

Terra descriptio. 112. b.

Tessera solita dari hospitibus, seu amicis, requiritalis agnosci posset, & haec ad posterum transibat. 196. c. Tesseram hospitalem confregisse dicebatur, qui sibi redditum in domum aliquam praecluserat. 197. a. De huiusmodi Tessera satis probabile est intellexisse Christum, dum praecepit Apostolis, ne in praedicatione Evangelij, virgam deferrent. 197. b. c.

Ticlinium, vide in verbo Conaculum.

V

V Ariatio, & inconstantia per Lunam significatur. 69. a.
 Vestæ nomen vnde deductum. 164. a. Quare virgo sit Ve-
 sta. 164. b.

Vestalium institutio quomodo, & quando. 164. c. Solis Vestalibus
 earumque Pontifici Maximo fas erat ingredi in Vestæ penetra-
 lis. 165. a. Quibus in Regionibus reperirentur Vestales. 165. b.
 Romæ à Numa primum institutæ Vestales. 165. b. Quod esset
 cium, quæque dignitas Vestalium. 165. c. post triginta annos
 vestabat Vestales nudere. 166. a. perpetuus ignis in templo Vestæ
 seruabatur in vasis fictilibus. 166. b. c. Et si quando extingueretur
 prodigium credebatur. 166. c. Si contigisset extincta in hunc
 Virginis seuerè illa à sacerdote plecebatur. 167. a. Accidit
 si non fuisset extinctus renouabatur tamen quot annis Calendis
 Martij. 167. a. Vestales cum atrio excedebant, matronarum
 custodiæ mandabantur. 167. b. Magna erat earundem auctoritas.
 167. c. & seq. Testamenta penes eas erant asseruata. 167. c.
 Honores illis redditi. 168. b. Ornatus, seu vestitus earum suffu-
 lum appellabatur. 168. c. Poena grauissima earundem ob no-
 ctum. 168. c. & seq. vbi de earundem morte. Capiebatur Vestal-
 lis, & quomodo? 170. a. Alebantur autem Vestales sumptibus pu-
 blicis. 170. b. Durauit autem earum sacerdotium vsque ad Theo-
 dosii senioris Imp. tempora vte ex epist. Simachi Præfetti, & re-
 sponsonibus D. Ambrosij 170. c. vsque ad finem.

Venus quare sic nominetur? 116. b. Dea Generationis, Volupta-
 ti, & Formæ credita. 116. b. De vi generandi à Veneris. 116. c.
 De Veneris calua. 117. a. De Veneris libidine arario. 117. b. De
 duplici Veneris. 117. c. Quare Columbe in Veneris tutela. 118. c.
 Venus nunquam est sine Amore. 118. c. Venus præualeat ceteris
 Dijs, eisdemque sub sua iuga mittit. 119. a. b.

Vinum vbi accebuissent conuiuantes aliquid poculi Deorum in ho-
 nores, vel in terram, vel in ignem, vel etiam in mare si effusa
 sent infundebant. 156. b. Vide in verbo Conuiuium.

Vitam putarunt Erhnici Fortuna, vel Fato terminari, Christiani vero
 Dei dispositioni tribuunt. 244. b.

Vngebantur mortuorum cadauera ad durationem. 247. b. c. Quibus
 autem aromatibus vngebantur. 258. a. b.

Virilitas accipitur pro Fortitudinæ, & magnanimitate, sicut è con-
 tra Vulua femina est symbolum inertie. 148. per totum.

De Virili membro, vide in verbo Priapus.

F I N I S.

DE VETERIBVS
CHRISTIANORVM
RITIBVS

D
785

Auctore

IOANNE BAPTISTA CASALIO ROMANO

Buifum et mel. canedel. et c. Isai

ROMA Apud Andream Phisum MDCCXCII Superg. Nicolai

BEATISSIMO PATRI

Ac Sanctiss. D.N.

INNOCENTIO

DECIMO

PONT. OPT. MAX.

IO: BAPTISTA CASALIVS ROMANVS F.

VOX Turturis audita est In Cāt. cap. 2.
in terra nostra: tempus

putationis aduenit. Ve-

re etenim, Beatissi-

me Pater, in Catho-

licę Ecclesię terra, &

maximę in hac nostra orbis terra-

rum Príncipe Vrbe Roma post

hiemalem ariditatem erga Diui-

num cultum, immo potius post

contemptum Diuinorum rituum,

ac etiam post perpeſſas calamita-

tes, vox Turturis audita est, quę

index, & pręnuntia est verni tem-

poris,

poris, quo summa Dei Bonitas effudit Lilia, quæ à tua in summum Pontificem proclamatione adueniunt nobis ; vt propterea addatur in Canticis . *Tempus putationis aduenit*: nempe, quod Lilia tua seligamus, & colligamus speciosiora, & pulchriora, quam Salomon in omni gloria sua.

Certè equidem vox Turturis audita est in terra nostra, cum nos ab imminentibus erepti periculis, & è profunda Maris abisso horribili tempestate iactati, dum communis hostis nauiculam Petri submergere conatus est, ita vt illa operiretur fluctibus, tanquam si Christus eiusdem Gubernator dormiret: at Dei ope Pax nobis data est, quam indicauit Columba ramum portans Oliuæ: vnde salui tandem euasimus, cum te Romanum Pontificem creatum agnouimus.

Quis loquetur potentias Domini?

ni?

ni ? mirabiles vidimus elationes
Maris : mirabilis & apparuit in al-
tis Dominus : Laborauimus cla-
mantes, rauce factę sunt fauces no-
strę, exclamantes ad Omnipoten-
tem: mitte manum tuam de alto ,
& libera nos de aquis multis, dum
cunctis euadendi remedijs desti-
tuti , tædio vitę grauati , cum his
teneremur vallati angustijs ; & à
Deo, qui est solus omnipotens, præ-
stolaremur auxilium: ecce statim
ex insperata catastrophe facta est
rerum repentina , & admiranda
mutatio: excitatus tanquam dor-
miens Dominus, clamore suorum
festinus exurgens; imperauit ven-
to & Mari, & sedata tempestate,
facta est tranquillitas magna; cum
vox Turturis audita est in terra
nostra.

Hanc Ecclesię Pacem ex tua in
Orbe terrarum exaltatione Om-
nipotens Deus nobis præfigurauit
futuram;

futuram; cum supra portam Vati-
 canæ Basilicæ (in qua Principis Ec-
 clesiæ Petri, necnon Romanorum
 Pontificum est sedes) annis præte-
 ritis viderimus per plures menses
 Columbam permanfisse: Nec mi-
 rum, cum legamus etiam diuersis
 temporibus indicasse, & ordinasse
 Deum Maximos Pontificatus, &
 alias Ecclesiæ insigniores dignita-
 tes per Columbas: etenim ex Eu-
 sebio, & Annal. Eccles. Antero
 Pont. Maximo martyrio sublato
 post dies tredecim Fabianus pa-
 tria Romanus, diuinitus electus,
 dum in ipsis fidelium Comitibus de
 repente Columba e sublimi deuo-
 lans eius caput inedit: ac etiam
 ex eisdem Annalibus habemus
 annuisse Diuinum Numen Chry-
 sostomi Sacerdotio, cum in ipsa
 eius ordinatione alba Columba
 repente deuolans supra caput eius
 requieuerit: Et Episcopos etiam

*Euseb.
 lib. 6.
 cap. 22.
 Baron.
 an. 238*

*Baron.
 an. 386
 ubi Spö-
 danus
 num. 12*

Rauen-

Rauenhates albæ Columbæ descensu electos fuisse, ex prædictis Annalibus traditur.

Itur igitur hæc Tua in Summum Pontificem acclamatio per Columbam nobis prænunciata est; quoniam sicut illa simplex, & lætum est animal, non felle amarum, non moribus sæuum, non vnguiū laceratione violentum: ita & in Ecclesia Christi fideles vnanimis habitaturos, concordēs, & simplices perseveraturos speramus: sicuti eadem Columba abhorruit, & aufugit, ubi verum Numen, & sacri ritus defecerunt, vt legimus eandem Columbam ē templo Hierosolymitano in funestissimæ passionis hora Nostri Redemptoris aufugisse.

Dicimus etiam Tuam in summum Pontificem assumptionem à Columba præsignatam, quoniam ingenitus candor Tuus, & chari-

tas

*Ephrē
Syrus
serm. de
passion.
Domini
& An-
nal. Ba-
ren. an.
34. ubi
Spond.
num. 37*

tas erga proximos per Columbæ simplicitatem significatur ; sicut & sacrarum , & humanarum litterarum peritia , necnon politicarum rerum experientia apud Reges , & Principes Tibi serpentis prudentia adscribetur.

Nec reticebo, Te tot annis in Urbis Areopago primas partes tenuisse ; dum ego Iustitiam , & patrocinium tuum ibi verè sum expertus , ac altæ memoriæ retineo.

Vellem Sanctitati Tuæ rependere quæ debeo : & cum in alio non valeam , Altissimum deprecabor ; vt diu sanctitatem Tuam pro S. R. E. bono saluum , incolumemque conseruet , & quoniam Tu totius Christiani Orbis es Princeps , & Caput , ac quod Romanus ego fide , & ordinatione Sacerdos hæc scripta de sacris antiquorum Christianorum ritibus tractarim ; propterea ad pedes sanctitatis Tuæ

pro-

prouolutus ea dico, & sacro, quæ
 Tibi prorsus dicari debuissent,
 etiam si in remotissimis partibus
 hæc elaborata fuissent: in memo-
 riam enim reuocantur, quæ pri-
 dem Africanę Synodi ad Theodo-
 rum scribentes asseruerunt, nem-
 pe. *Antiquis regulis sancitum esse, ut* Synoda-
lis epist.
in Late-
ran. Cō-
cil. sub
Mart.
secret. 2.
quicquid quamuis in remotis, vel in lon-
ginquo positis ageretur prouincijs; non
prius tractandum, vel accipiendum esset,
nisi ad notitiam almæ Sedis Apostolicæ
fuisset deductum; ut eius auctoritatis iusta
quæ fuisset pronuntiatio firmaretur, inde-
que sumerent ceteræ Ecclesiæ, velut de
natali suo fonte prædicationis exordium,
ac per diuersas totius mundi regiones pu-
ritatis incorruptæ manerent fidei sacra-
menta salutis. Et quæ Gotifridus, hi-
storiam suam vniuersalem Vrba-
no Papæ Tertio offerens, præmo-
nuit. Nullum scripturarum elogium,
nosci esse authenticum, nisi à sacrosanctæ
Matri nostræ Romanæ Ecclesiæ sapien- Gotifri
Vicerb.
præfat.
ad Vrba-
num pa-
pam.

*tie fluminibus propinetur; Et ideo si quod
historiarum opus noua per aliquem insti-
tutione conficitur, rationem suggerere, ut an-
tequam in publicum deueniat, Apostolico
eius examini præsentetur; quatenus si ac-
ceptione dignum esse perpenditur, eius man-
dato, Et iudicio approbetur; Et ab eo vi-
res, auctoritatemque recipiat, cui terrena,
Et cœlestia diuinitus sunt commissa.*

Te igitur, Beatissime Pater, humi-
liter deprecor; vt per sacros Do-
ctores approbatam ex amplissimis
sacrorum Rituum campis, colle-
ctam à me in vnum fascem sege-
tem, Benedictione Tua, approbes,
& confirmes; vt tandem grata fœ-
cunditate dulcem præbeat exu-
rientibus escam, & taliter pastinul-
lis vnquam malignorum motibus
pateant; vt qui dente venenato
linguam tamquam telum iacere
presumpserit, in temeritatis notam
incurrat. Diu viue, vt Ecclesia Dei,
cui præses, sanctissimè gubernetur.

Ad

Ad Lectorem :

Mensibus elapsis, quibus podagra, & ætatis impedimento publicis exemptus curis in meo secessu debebam, cum aliqua de Aegyptiorum, & Romanorum antiquis ritibus essem præloquutus, nil magis mihi sacro ordine insignito in animo fuit, quam perscrutari nascentis Ecclesiæ primordia, & ipsa Christianæ Religionis fundamenta primitus iacta; vtpotè de sanctissimo primum Crucis vexillo, sacris Imaginibus, Sacramentis, Sacramentalibus, pijs Functionibus, & similibus: sicuti etiam Catholicæ Ecclesiæ visibilem monarchiam, à Christo institutam, super petram fundatam, ac per eius legitimos successores Romanos Pontifices inuiolatè conseruatam, & nunquam interruptam ad nos vsque derivatam, à qua Hæretici, & Græci schismatici defecerunt; vt hæc scripsimus.

Et non modicæ eruditionis ad totius Ecclesiasticæ historiæ cognitionem hunc laborem De Veteribus Christianorum Ritibus spero futurum: Sed in copiosissimum meum fuisse scopum, vt ex cognitione singulorum huiusmodi antiquorum Christianorum rituum penitus euacuetur malitiosa illa recentiorum hæreticorum cauillatio, quod quarto, seu quinto sæculo fuerint superaddita, & immutata Ecclesiæ sacramenta, sacramentalia, necnon & alij cœteri eorundem fidelium ritus: vnde in hoc nostro opere, si ex orthodoxis auctoribus, maxime antecedentium sæculorum cognouerimus omnia prædicta, sicut in ipso Ecclesiæ nascentis exordio, sic etiam adhuc apud nos in vfu esse (quæ principaliora, & orthodoxæ fidei substantialia sunt) nostrum munus adimplèsse censebimus.

Sunt hic nonnulla, Amice Lector, quæ vix multo-
studio, & industria adipiscantur: sunt quæ admireris:
sunt quæ sigillatim asperneris; sed sunt simul omnia, in
quibus Christianam vetustatem veneraberis;
& quicquid maximæ sequendum, & imi-
tandum; e contra vetò fugiendum,
vitandumque ex ipsa rerum le-
ctione intelliges, & per-
cipies; atque
ita
sequens tum fructus, tum voluptas
omne pretium laboris
absoluant.

I N D E X

CAPITVLORVM.

DE VETER. SAC. CHRIST. RITIB.

D E sacris Christianorum , Præfatio.	
Cap. I.	
De figura sanctissimæ Crucis varijs modis expressa.	Cap. 2.
De sacris imaginibus Ecclesiæ Primitiæ.	
Cap. 3 .	
De Ritu priscorum Fidelium in precibus .	
Cap. 4.	
De Baptismo.	Cap. 5
De Triplici Christi Cœna , & primum de Le- gali .	Cap. 6
De Vulgari, seu Communi Cœna .	Cap. 7
De tertia Eucharistica Cœna .	Cap. 8
De Antiquis Missæ Ritibus.	Cap. 9
De particulari Missæ expositione .	Cap. 10
De Calicis Vsu .	Cap. 11
De Græcorum errore.	Cap. 12
Quomodo seruari solita sanctis. Eucharist. C. 13	
Que Ritu , seu Cæremonijs , & situ Commu- nio olim percepta?	Cap. 14
Quis porrigere solitus?	Cap. 15
De interna dispositione in sumenda sanctissima Eucharistia	Cap. 16
	De Læ-

De Lætitia ob susceptam sanctiss. Eucharistiam.

cap. 17.

De Frequentia sanctissimæ Eucharistię. cap. 18

De Communionem sub vnica specie. cap. 19

Cathecumeni quomodo participarent de Eucharistia, & assistentia Missæ? cap. 20

Quid apud antiquos esset communio, seu communicare? cap. 21

De antiquissimo excommunicationis vsu.

Cap. 22.

De sacramento Confirmationis. cap. 23

De Pœnitentiæ sacramento. cap. 24

De satisfactione pœnæ post remissum peccatum. cap. 25

De sacramento Ordinis. cap. 26

De Ordinum distinctione, & eorum functionibus. cap. 27

De potestate exorcizandi Energumenos, & Cathecumenos. cap. 28

De Diaconissis, Presbyterissis, & Episcopissis. cap. 29.

De sacramento Matrimonij, cap. 30

De impedimentis Matrimonij. cap. 31

De sacramento extremæ Vnctionis. cap. 32

De vestimentis, & ornamentis sacris. cap. 33

De Vtensilibus pretiosis, sacris Vasis; quæ nunquam licitum fuit tangi prophanis manibus. cap. 34

De In-

De Incenso.	cap. 35
De Aqua benedicta, & Pane benedicto.	
cap. 36.	
De benedictione, & usu Olei sanctis: Chris-	
matis.	cap. 37
De Dedicatione Ecclesiarum, & consecratione	
Altarium.	cap. 38
De Reliquiis.	cap. 39
De Peregrinationibus, quæ fiunt ad Reliquias,	
& alia sacra loca.	cap. 40
De Processionibus.	cap. 41
De Lucernis, & aliis luminibus.	cap. 42
De Campanis, & aliis modis conuocandi Popu-	
lum.	cap. 43
De cantu in Ecclesia antiquissimo, & aliis musi-	
cis instrumentis.	cap. 44
De Horis canonicis.	cap. 45
De Breuiario, & eiusdem antiquitate.	cap. 46
De usu Incognitæ linguæ in seruitio Ecclesiæ.	
cap. 47.	
De sacris fidelium Incunculis, vulgo Medaglie,	
Agnus Dei, sicut de Bullis, Amuletis, & aliis	
Ethnicorum superstitionibus.	cap. 48
De Corona Presbyterorum.	cap. 49
De Tonsura Religiosorum.	cap. 50
De Habitu Monachorum, & aliorum Religio-	
forum.	cap. 51
De Votis Monachorum, & Religiosorum.	cap. 52
De Vo-	

De Votis in Genere .	cap. 53.
De Cœlibatu Religioſorum.	cap. 54
De Bigamia .	cap. 55
De Sacerdotibus Gentilium , qui ad Religionē Christianam tranſibant .	cap. 56
De Christianis Imperatoribus , qui dicti ſunt Pontifices Maximi .	cap. 57
De Cæremoniis, ſeu Ritibus in Generali.	cap. 58
De Osculo Pacis .	cap 59
De Feſtiuis Diebus .	cap. 60
De die Cinerum.	cap. 61
De Priſco, & vario Quadrageſimæ ritu .	cap. 62
De Vigiliis , Quatuor temporibus, Diebus Ve- neris, & Sabbathi, & aliis Eccleſiæ Ieiuniis.	cap. 63.
De Traditionibus.	cap. 64
De Libero Arbitrio .	cap. 65
Quod fides abſque operibus non valeat iuſtifi- care .	cap. 66
De Funeribus Priſcorum Chriſtianorum.	cap: 67
De Miraculis.	cap. 68
Quod vera miracula in Catholica tantum Ec- cleſia continuauerint ſemper ab Apoſtolis ſingulis quibuſque ſæculis.	69
De Canonizatione Sanctorum, & de Apotheoſi Ethnicorum.	cap. 70
Quod Iudicium Eccleſiæ , & ſanctæ Sedis ſit in- fallibile in Canonizatione Sanctorum.	cap. 71
De Deci-	

- De Decimis. cap. 72
- De Exemptionibus, & Immunitatibus. cap. 73
- De veris Ecclesiæ signis. cap. 74
- Veteris Ecclesiæ Catholicæ cum recenti Ecclesiæ comparatio. cap. 75
- De Conciliis, eorumque auctoritate. cap. 76
- Quod sanctus Petrus fuerit Princeps Apostolorum. cap. 77
- Petrus fundavit, gubernavit, & proprio sanguine consecravimus Ecclesiam Romanam. cap. 78
- Quod Papa sit successor sancti Petri, Hæres dignitatis, & præminentie. cap. 79
- De Romana Ecclesiâ. cap. 80
- De Honore Adorationis Papæ: De Osculo pedum; ac etiam quod super Cathedram deferatur. cap. 81
- De Cardinalibus S. R. E. cap. 82
- Quod omni tempore habitus fuerit recursus ad Papam, vti caput visibile, tum in difficultatibus fidei, morum correctione, & similibus cap. 83
- Quod Episcopus Romæ, sancti Petri successor, debeat ipse, seu qui ab ipso est delegatus, præcedere in congressibus Conciliorum. cap. 84
- De statu Ecclesiæ Græcæ. cap. 85
- Spiritum sanctum ex Patre, Filioque procedere, † † non

non ex Patre tantum?	cap. 86
Quod in Anima apud Latinos, & Fermentato	
apud Græcos orthodoxos, & vere Christi cor	
pus conficiatur.	cap. 87
De Purgatorio.	cap. 88
De Fruitione sanctorum.	cap. 89
De Petri primatu.	cap. 90
De Indulgentiis.	cap. 91
De potestate conferendi Indulgentias, quam	
Christus tradidit Petro.	cap. 92
De Indulgentiarum distinctione.	cap. 93
De Iubileo.	cap. 94
De Indulgentiis pro mortuis.	cap. 95
De antiquitate Indulgentiarum.	cap. 96
De Limbo sanctorum Patrum.	cap. 97
De Limbo Puerorum m.	cap. 98
De Inferno.	cap. 99
De Græcorum Imperatorum Triumphis	
cap. 100.	

Imprimatur *si Reverendi* **S. P. M. Sac. Pal.**
Apost. videbitur.

A. Sacrum Episcopus Comacensis Vicarius.

Imprimatur

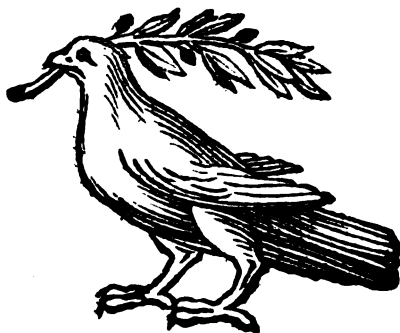
Fr. Hyacinthus Veronensis Mag. & S. R. C. Sec.
Ord. P. Fr. Michaelis Mazarini Sac. Pal. Apost.
Mag. Ord. Predicatorum.

*Lanfranchi Archiepiscopi Cantuariensis
ex comment. de Eucharistia contra
Berengarium.*

De Historiæ Ecclesiasticæ efficacia.

Ecclésiasticæ Historiæ, & San-
ctorum Patrum gesta, tam & si
illam excellentissimam auctori-
tis arcem non obtinent, qua dona-
te sunt scripture, quas Prophetias,
seu Apostolicas nuncupamus: hoc
tamen probare sufficiunt, quod
hanc fidem, quam nunc habemus,
omnes fideles, qui nos præcesserunt
à priscis temporibus habuerunt.

P A X

P A X

De sacris veterum Christianorum ritibus. Cap. I.

Præfatio.

PLVRIMI ex Illustribus Antiquarijs habentes penes se copiam sacrarum suppellectilium veteris Ecclesie ad vsum illarum rerum, quibus tam sacra, quam prophana historia illustrari, & confirmari valet: me, vt eundem campum ingrediar, excitarunt. Inter alios

magno Urbis concursu publicè orationem de iisdē habuit eruditissimam D. Paulus Iosephus Meronius, a quo ego plurima desumpsi. Igitur honestissimum, piissimūq; studium imitatus, pauca quædam ex prædictis congesti, quasi si Christianis omnibus Evangelicum illud Ioan. 6. dictum esset: *Colligite, quæ superauerunt fragmenta, ne pereant.* Nihil est enim operæ, & manufactum, quod non conficiat, & consumat vetustas.

Hæc dicta volui non de sacris fragmentis materialibus tantum, æneis, siccilibus, & similibus, sed de ijs etiam de quibus recentiores pauca scribere; nempe de ritibus varijs nascentis Ecclesie, & iam exoletis, quæ à priscis patribus potissimum nobis indicantur; Et quantum ea siue ad Ecclesiam ab Hæreticorum conatibus vindicandam, siue ad Historiam illustrandam, confirmandamque valeant, pro mearum virium tenuitate, quam breuissimè, referam.

De Figura sanctissime Crucis,
varijs modis expressa.

Cap. II.

QUONIAM a priscis illis Ecclesiæ Magistris
ita instructi sumus, vt res omnes Christi nomi-
ne, signoque Crucis auspicijs aggredia-
mur. De hoc primum agendum, cum ego
apud me habeam diuersas huiusmodi Cruces antiquissi-
mas hic delineatas: Quarum vna parua est ex lapide, B
pretioso scalptra, & in ea Christus affixus cernitur qua-
tuor clauis, stantibus hinc inde Beatissima Matre. &
Euangelista Ioanne: altera ex metallo vnus digiti lon-
gitudinis adducta ex Orientali Ciuitate Aleppi, & eruta
ex antiquissimo Christianorum Templo subterraneo,
quod nunc versum est in vsum stabuli; nec in hac cruce
Christus affixus apparet, sed solummodo adumbratus.
Tertia pariter è metallo antiquissima, in qua Christus
patiens non est affixus, sed in Maiestate quasi Imperans,
huius similis est celeberrima Imago illa, quæ in Vrbe
Lucæ seruetur, a Nicodemo, vt traditio est, elaborata,
de qua Cardinalis Baronius anno 1099. & ibid. Spon- C
danus in epitome num. 7. & duæ posteriores ex prædi-
ctis meis hic effigiatas proposui.

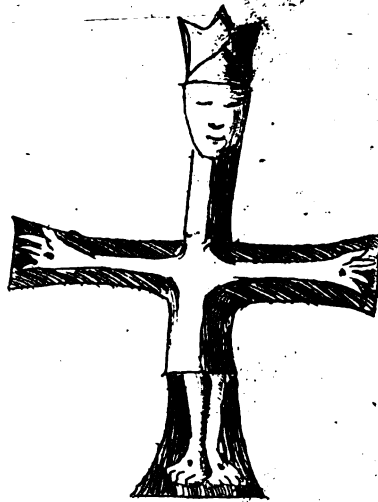
*Anti-
quitas
Crucis
effigia-
ta.*

Effigiabant aliquando antiquitus Crucem, vna cum
Columba in summitate, quæ est symbolum Spiritus san-
cti, sicuti hic proponā imaginem illam, de qua in Ciui-
tate Malumpure dicta S. Thomæ apud Indos; Quæ Cru-
cis imago inuenta in Ecclesia, vbi affirmabant incolæ
sanctum Thomam Apostolum intersectum, quæ eiusdem
Apostoli sanguine tincta, singulis annis octo dies ante
celebrationem Natalis Domini, cum Euangelium in
officio Missæ inchoaretur, in nigrum colorem, deinde
in coeruleum versa multum ex se liquorem splendidum
mittebat

DE VETER. SAC. CHRIST.. RITIB.

mittebat. Oforius lib. 3. de
rebus Regis Emmanuelis
Baronius an. 57. vbi Spon-
danus num. 34. & P. Khir-
cherus in suo Prodomo
cap. 4. latè.

Extrante tempore , quo

pag. 2. Cap. 2. lib. 3.

Sulpitium Seuerum dicens .

Sub Cruce sanguinea nūc Flac Christus in Agno.
Et paulo post .

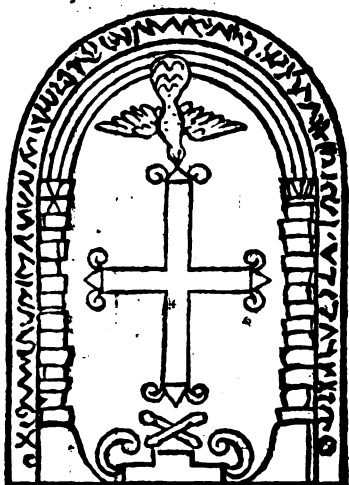
Sanctam fatentur Crux, & Agnus victimam.

a 2 Ethic

De Figura sanctissime Crucis, varijs modis expressa.

Cap. II.

cis imago inuenta in Ecclesia, vbi affirmabant incolæ
sanctum Thomam Apostolum intersectum, quæ eiusdem
Apostoli sanguine tincta, singulis annis octio dies ante
celebrationem Natalis Domini, cum Euangelium in
officio Missæ inchoaretur, in nigrum colorem, deinde
in coeruleum versa multum ex se liquorem splendidum
mittebat

mittebat. Orosius lib. 3. de rebus Regis Emmanuelis Baronius an. 57. vbi Spondanus num. 34. & P. Khircherus in suo Prodomo cap. 4. latè.

Extante tempore, quo supplicium Crucis frequens fuit apud Gentes in Reos, & Latrones, Christiani magna circumspèctione apponebant Imaginem Christi Patientis affixi ad crucem, sed hanc potius exponebant gemmis, &

margaritis ornatam, vt etiam canit Ecclesia.

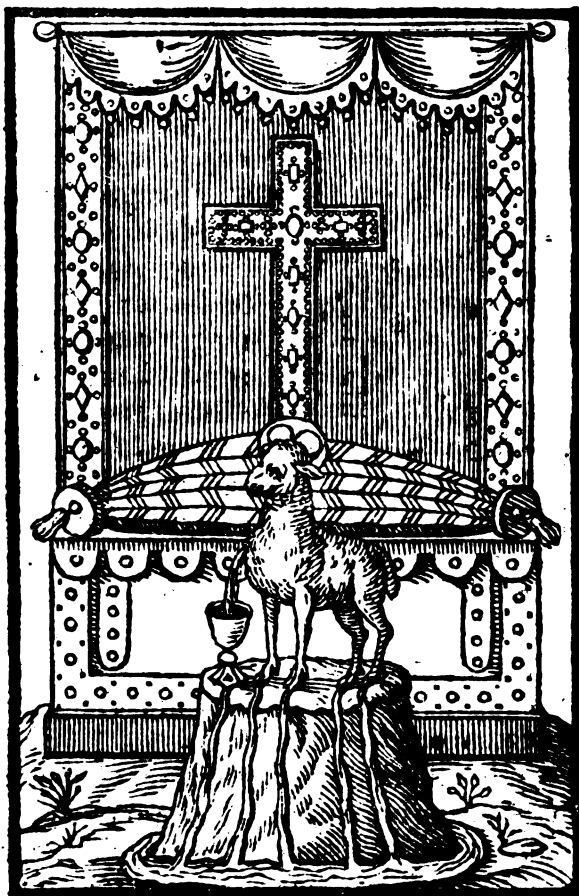
O Crux splendidior cunctis astris.

ac etiam ad pedes eiusdem crucis imaginem Agni effundentis sanguinem ex pectore, & ex quatuor pedibus in symbolum Christi cruci affixi, vt ex opere musiuo in antiqua Vaticana Basilica ea cernitur: Hanc imaginem hic delineatam proponam inferius.

In hoc primi illi fideles fragilitati recentium Initiatorum indulgebant, qui siue ex Iudaismo, siue ex Gentilitate ad fidem Christi conuertebantur: accidebat enim vt ex his multi erubescerent Christum Crucifixum vti Deum adorare ex Apostol. 1. Corinth. 1. *Nos quidem predicamus Christum Crucifixum: Iudeis quidem scandalum; Gentibus autem stultitiam:* & refert Card. Baronius dicto anno 1099. vbi Spondan. num. 7. Hoc nobis indicauit S. Paulinus Episcopus Nolanus, epist. 12. ad Sulpitium Seuerum dicens.

Sub Cruce sanguinea uiuere fac Christus in Agno.
Et paulo post.

Sanctam fatentur Crux, & Agnus victimam.

Et hic est Agnus ille mansuetus, de quo *Isaias, cap. 53*
Sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi Agnus innocens
coram tonsente se obmutescet, & non aperiet os suum,
 & hunc ipsum indicavit *Præcursor Ioannes: Ecce Agnus*
Dei, ecce qui tollit peccata Mundi. Ad hanc imaginem
 sanctissimæ Crucis, & Agni immaculati, ex cuius latere
 sanguis in Calicem effunditur, respiciens *Summus Pô-*
nifex Innocentius Tertius *mysteriorum Missæ lib. 4. c. 44*
 inquit.

- A.** inquit. *N*on enim solum lauit nos Christus a peccatis nostris in sanguine suo, quando sanguinem suum fudit in Crucis patibulo: verum etiam quotidie nos lauat à peccatis nostris in sanguine suo, quando eius sanguinem accipimus in Calicis poculo. Nec durum nobis debet esse, quod fragilitati, pitiorum illorum fidelium indulgerent sancti illi Patres circa ritus, qui directè Christianæ Religioni non repugnarent: quoniam suauiter ad verum cultum erant ij reducendi; vt in nostro proposito S. Gregorius Magnus scribens Mellitæ Abbati in Regist. lib. 9. ep. 71. inquit. *N*am duris mentibus simul omnia abscindere impossibile esse non dubium est: qui is, qui locum summum ascendere nititur, gradibus, vel passibus, non autem saltibus eleuatur. Sic Israelitico populo in ægypto Dominus se quidem innotuit: sed tamen eis sacrificiorum usus, quos Diabolo solebāt exhibere, in cultu proprio reseruauit. vt eis in sacrificiis suo animalia immolare præciperet, quatenus, &c. Hinc est, quod plurimi similes ritus, siue Hæbreorum, siue Gentilitatis persenerauere etiam apud priscos illos fideles: sicuti & alij similes à summis Pontificibus, & alijs sanctis Patribus in Christianam Religionem redacti, vt in d. epist. S. Greg.
- B**

Hæc consuetudo exponendi Agnum fuit seruata, donec anno 680. sub Papa Agithone, & Constantino Pogonato Imperante in sexta synodo Constantinopolitana can. 81. fuit decretum, vt loco figuræ Agni pingetur in cruce Ch. ihs in figura hominis, dator gratiarum, quod etiam confirmauit Adrianus Primus, prout expressè in Decreto de consecrat. distinct. 3. can. sextam sanctam.

C

De hoc salutifero Crucis signo inquit Corn. à Lapide in epist. prima ad Corinrh. cap. 1. num. 23. quod lingua Chaldaica, & Indica illud pronuntiatu verbo *Mascal*. quo significatur Dei sapientia, & virtus, indeque ibidem ait alluisse Pau. um. *Prædicamus Christum Crucifixum, Iudæis quidem scandulum, Gentibus autem Stultitiam*

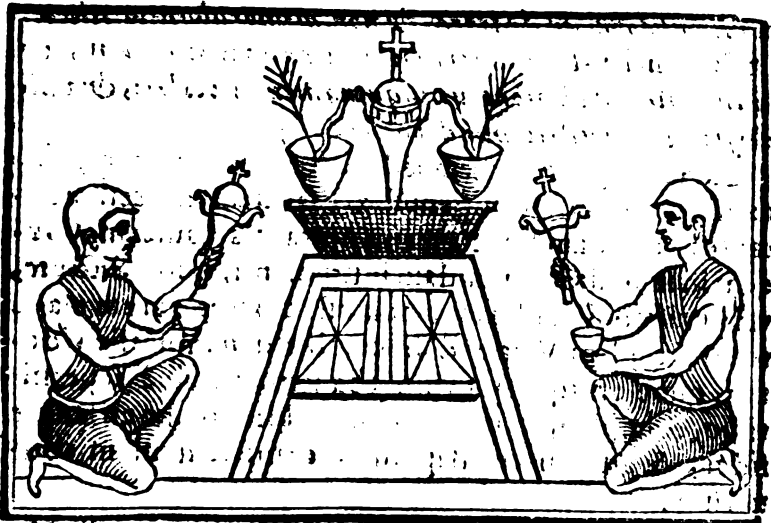
*Initium: Ipsis autem vocatis Iudais; atque Græcis A-
Christum Dei virtutem, & sapientiam. Siquidem
hæc vox, Crux commutatis tantum litteris symboli-
cis, & punctis scandalum, Initium, & sapientiam si-
gnificat.*

Præterea Aegyptij, quamvis ignoranter, ex Horo-
palline hieroglyphic. 112. Vitam, & salutem futuram in-
dicantes, geminas lineas ducebant, quarum transmissa
altera alteri in perpendiculari modû ductæ sub sterneretur
atque eius rei nulla alia suppetebat ratio, nisi quod hæc
Divini cuiusdam mysterii significatio esset, quod etiam
explicauit Marsilius Ficinus de vita coelitus comparan-
da cap. 18. dicens. *Inter characteres Aegyptiorum Crux B-
ona erat insignis vitam, eorum more, futuram significans,
tamque figuram pectori Serapidis insculpebant.*

At ego in prima parte de prophanis Aeg-
yptiorum Ritibus, cap. 13. vbi de Iside, &
Osiride, delineari curavi effigiem Osiridis
habentis in manu Crucem, seu Tau; sicuti, &
hic delineatam propono ex Musæo Domini
Octauij Tronsarelli effigiè Herculis circum-
dari pelle Leonis, & habentis signum Crucis
decussatæ; quod non aliud indicasse, credo,
quam ad consequendam vitam, & salutem
in hieroglyphico Crucis operandum sit prius
fortitudo, & virtute, vt in Hercule, quem
euexit ad æthera virtus. C

Sed hoc eminentius etiam apparet nobis, non verbis
expressum, sed ad viuum præfiguratum, & delineatum ex
antiquissimo Aegyptiorum Hieroglyphico in celeberrima
ænea tabula Cardinalis Bembi, quam etiam inspe-
xit in parte Iacobus Bosius in dicto tractatu della Trion-
fante Croce. Est ibi arula bipes, in qua stat vrceus, & du-
bus partibus aquam in modiolos effundens: vrceo super-
nè infixæ est Crux, & in utroque illorum modiolorum,
positum est aspergillum, quasi hæc nobis indicare
velint,

vellent, quod per sanguinem, & aquam ex latere Christi
 prodierint sacramenta, & sacramentalia Ecclesie
 sanctorum ad Hebr. 9. *& sine sanguinis effusione non fit remissio*,
 quia omnia absque signo Crucis exerceri non
 possunt, sanctus Cyprianus de baptismo Christi in prine.
 inquit: *Nos in Cruce Christi gloriamur, cuius virtus*
omnia peragit sacramenta, sine quo signo nihil est sanctum,
nee aliqua consecratio meretur effectum. Hinc omnium
 sanctificaciorum exurgit sublimitas, & profundum; &
 longe, lateque diffunditur plenitudo gratiarum.

Viceus in predicta figura, supra quem est posita Crux,
 potest nobis significare Christum crucifixum, de quo
 per Prophetam: *Quoniam apud te est fons vita*. Hinc
 sanctus Ambrosius in exposit. psalmi 45. *Fons ibi est, ubi*
Christus est; Fons est, ut aqua superfluant requirentibus,
quo & universa carnis, vel flagitia diluantur, vel restin-
guantur incendia. Et iste Divinus Fons ex latere Christi
 fuit iam ante pronuntiatus per Zachariam cap. 13.
In die illa erit fons patens domui David, & habitatoribus
Hierusalem in ablutionem peccatoris, & menstruatae, &
erit

erit in die illa dicit Dominus exercituum . *Disperdam* A
nomina Idolorum de terra, & non memorabuntur ultra :
 Et Ezechiel : *Effundam super vos aquam mundam , &*
mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & uni-
uersis Idolis vestris mundabo vos.

Extant præterea ante prædictam Arulam hieroglyphi-
 cam expressi duo viri genuflexi, sanctam Crucem ado-
 rantes, ac etiam sinistra manu portantes eandem Cru-
 cem in summitate cuiusdam instrumenti, quod Sistrum,
 vel huiusmodi quidpiam æneū est; dextera autem ma-
 u tenentes iidem Vasa : Et hoc nobis demonstrasse vide-
 tur, quod antiqui Aegyptij ab alienantes se à supersti-
 tioso, & impio ipsorum Idolorum cultu ad lumen sanctæ B
 fidei, & ad fontem Baptismi, erant se demum con-
 uersuri.

De istis genuflexis ante Crucem loquebatur R. N.
 Christus ad Samaritanam, Io. 4. *sed venit hora, & nunc*
est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu
& veritate : nam & Pater tales quærit, qui adorent eum :
 Quod Christus exagerrat, quoniam prædicti fuerant an-
 tea Idolorum cultores, ut in psalmo 17. *Populus, quem*
non cognoui, seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi.

At quoniam isti non solum corde credebant ad iusti-
 tiam, verum orē etiam confitebantur ad salutem, Christi
 nomen Gentibus annuntiantes : Hoc ipsum nobis indi- C
 catur ex sonitu Sistris quoniam æs pro diuturnitate per-
 durandi, & suauitate sonandi Diuinis competit sacra-
 mentis, quæ nulla seculorum longitudine deficiunt :
Et in omnem terram exiuit sonus eorum : Propterea dici-
 tur Lucæ 17. quod *Vnus ex decem Leprosi, ut vidit quia*
mundatus est, regressus est cum magna voce magnificans
Deum, gratias agens : & hic erat Samaritanus, & respon-
dens Iesus, non est inuentus, qui daret gloriam Deo, nisi
hic alienigena. Similiter : *Mulier Samaritana, Ioan. 4.*
reliquit hydriam, & abiit in Ciuitatem, & dicit homini-
bus: Venite, & videte hominem, qui dicit mihi omnia,
quæ.

A *quatenusque feci, num quid ipse est Christus? ex ciuitate autem illa multi crediderunt in eum propter verbum Mulieristestis monium perhibentis.*

Tenent quoque prædicti Aegyptij dextera manu vasa, vt ad Ecclesiam confugientes sancto Baptismo hauriantur; & vasa cordium ipsorum sancta fide repleantur. ad Rom. 12. *Vnicuique sicut Deus diuisit mensuram fidei.* Vnde D. Prosper De Vocat. gentium ait. *Paulus vero Apostolus hanc ipsam fidem secundum mensuram dari pro arbitrio largientis prædicat.*

B De prædictis Aegyptijs, & alijs Gentium Populis aridulis, & mendicis omni salubri auxilio, quod essent aqua Baptismi, & aliorum Sacramentorum reficiendi, prophetauit Isaias cap. 41. *Egent, & pauperes querunt aquas, & non sunt; lingua eorum siti aruit. Ego Dominus exaudiam eos, Deus Israel non derelinquam eos. Aperiam in supernis collibus flumina; & in medio camporum fontes: ponam desertum in stagna aquarum, & terram inuiam in riuos aquarum.*

Præterea iidem Aegyptij ministri, & Sacerdotes Christi facti sunt, vt ex stola Sacerdotali circumdata ad petus istorum in forma Crucis instar celebrantium Sacerdotum: isti inquam, vt ministri Christi, & dispensatores ministerium Dei, non solum habent in manibus vasa ad propriam ablutionem culparum; verum quod ex fonte, qui Christus est, aquas, quæ supereffluunt, dispergant requirentibus Laicis, vt flagitia carnis diluantur, & incendia restinguantur, ex Diuo Ambrosio citato. Et ad hoc posita videntur aspergilla in vasis penes fontem vt per illa effundant Sacerdotes aquam super Populum, & Gentes, quas Christus inuitat dicens Io. 7. *Si quis sitit, veniat ad me, & bibat; flumina de ventre eius fluunt aqua viua.* Similiter Io. 4. *Qui biberit ex hac aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum, sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Aquæ istæ illæ sunt, quæ ex fixuris clauorum, & latere

b Christi

10 DE VETER. SAC. CHRIST. RITIB.
 Christi profluxerunt, Isaias 12. *Haurietis aquam a sinu gau-*
dio defentibus Saluatoris: Nec mirum, quod cum gau-
 dio sumantur, quoniam bibentes ex illis præ dulcedine
 inebriabuntur psalm. 22. *Calix meus inebrians, quem*
præclarus est. Et idem propheta. *Inebriabuntur ab*
uberitate domus tue, & torrente voluptatis tue potabis
eos.

Aliud mirabile hierogly-
 phicum Crucis considera-
 uit prædictus Bosius in dicto
 tractatu de Cruce lib. 5.
 cap. 10. nempe figuram Cru-
 cis supra caput volucris, quæ
 Nicticoracem Græci, & Bu-
 bonem Latini appellant; ut
 est expressum in Obelisco
 Lateranensi; etenim, sicut
 hoc animal ab hominibus,
 & ipsis etiam avibus delu-
 ditur, & odio habetur, ita
 quoque Christus R. N. a
 Gentibus, & a Iudæis: va-
 de in Christi persona clamat

Regius Propheta psalmo 21. *Ego autem sum vermis, &*
non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis, & hoc
idem intellexit in psalm. 101. secundum expositores,
dum dixit. Factus sum sicut Nicticorax in domicilio.

Huiusmodi sacratissima mysteria Incarnationis, Cru-
 cis, Passionis, & mortis suæ voluit Christus pro salute
 Hebræorum fuisse indicata illis sub vmbra figurarum in
 sacris codicibus; ita Gentibus, & præsertim Aegyptijs
 abscondi voluit in hieroglyphicis, & symbolis eorum.
 vanæ, & falsæ Religionis? & hoc usque in tempus ple-
 nitudinis gratiarum, quo hæc Apostolis, & sanctis suis re-
 uelavit. vnde Doctor gentium ad Coloss. 1. *Mysterium*
quod absconditum est a sæculis, & generationibus, nunc
autem

Autem manifestatum est sanctis eius, quibus voluit Deus notas facere diuitias gloriae Sacramenti huius in Gentibus, quae verba exponens sanctus Ambrosius inquit. *Mysterium, quod latuit a saeculis, modo reuelatum asserit, id est tempore Apostolorum ostensum, quia & Gentes admittenda essent, sine circumcissione Carnis ad fidem.*

Non solum venerandū Crucis, seu Christi signū inter Aegyptiorum hieroglyphica consueuerat apponi: verum etiam ab aliis quoque Ethnicis ignorant er olim vsitarum fuisse. Ea nota, vt probè scimus, est littera **X**, quam **P** intersecat.

*Alia
Crucis
simbola.*

X Enim in plerisque Ptolomeorum aereis numi **X** smantibus, non semel extat, ac etiam in Collaribus fugitiuorum hanc notam imprimi consueuisse: **B** in Moneta siquidem ante Christum percussa potuit significare compendiaria ratione nomen alicuius, qui monetam cuderet, exempli gratia Chryantis, Chrysippi, & similitum. Et hoc docet Pignorius in eruditissima sua Epistola 24. quodque longe ante Constantini tempora fuerint quoque in exercitu Romanorum Gentilium alia miliaria signa, quae signum Crucis exprimerent, vt Romæ, & alibi cernere licet in multis trophaeorum imaginibus, & aliis antiquis monumentis; refert post alios Baronius ad annum 312. vbi Spondan. n. 4.

C At vero Magnus Constantinus Augustus ex illo veteri vsu transtulisse hanc notam ad hunc pium, & sacrum, tum in proprijs nummis, tum etiam in Galea, & Labaro, & ex promiscuo monetarum vsu potuit eximere hanc notam, cum infamiam abrogauerit supplicio crucis, ita vt post Constantinum solum nomen Saluatoris indicaret, ex scriptoribus Ecclesiasticis constat: nec nouum est, multa in supellestem Christianam, vt ita dicam, fuisse inuecta, quae alias profanitatem suboluerant: crux ipsa, quae nunc exornat Imperantium frontes, fuit olim ignominiae theca, & seruilium suppliciorum epitome: Diuertit deinde ad figuram rectam Crucis ab illa veteri

Decussata in hanc formam, vt nummi vete. A
res praeferunt, quos apud me habeo, ac
etiam seruo Lucernam fictilem hac quoque nota signa-
tam, quam inferius delineari curavi. cap. 25.

Hanc arcam nominis Dei, & Christi scribendi ra-
tionem ad Latinam quoque Ecclesiam traductam mon-
strant sequentia Monogrammata Christi.

Ceterum non solum littera X. quā P.
intersecat, sed vnica etiam littera X. spectatur in coe-
miteris: nempe hac littera X. nomen Christi significari,
seu Crucis, qualem efformauit Iacob cum Iosephi libe-
ros benedixit, *manibus transuersis obliquatis inter se*,
vt loquitur Tertullianus de Baptismo cap. 8. illud quoq; B
argumento est, quod Iulianus Apostata propterea Osor
X. a Christianis Antiochenis dictus est (vt ex libello
qui Misopogon inscribitur apparet) quia Christi erat iu-
ratus hostis. Quid vero aliud duarum linearum ista
Decussatio nisi figura Crucis? Huc accedit locupletissi-
mum Iustini Martyris testimonium; is enim in Apologia
secunda cum Platonem verba haec de filio Dei a Mose
accepta in Thymeo protulisse diceret. *Decussauit eum*
in vniuerso. decussationem figuram Crucis esse affir-
mauit; Et hanc sanctissimi viri interpretationem sacro-
sanctae Cruci non mediocriter fauentem, & Platonicae
Philosophiae hortos Mosaicis fontibus irrigatos doceat, C
cur valde suspiciamus?

Ipsa quoque littera Tau Crucem denotauit, vt proin-
de recte Origenes, alijque veteres Patres locum Eze-
chielis c. 9. de signo frontibus impresso ad Christi Crucē
aptauerint, itaque Tertullianus in Marcioaem, lib. 3.
cap. 22. de eodem Ezechielis loco agens, aiebat. *Ipsa*
enim littera Graecorum Tau, nostra autem T species Cru-
cis, quam portendebat futuram in frontibus nostris apud
veram, & Catholicam Hierusalem. Est praeterea verissi-
mum Hieronymi testimonium sic scribentis in d. cap. 9.
Ezechiel; Antiquis Haebreorum litteris quibus vsque

hodie

A hodie vtuntur Samaritani , extrema Tau littera Crucis habet similitudinem .

Et hæc quidem hætenus de salutari Christi nominis , & Crucis nota , quam religiosè admodum , vt habet Rufinus lib. 11. cap. 29. *Alexandria unusquisque in pastibus , in ingressibus , in fenestris , in parietibus , columnisque depingebat .* addit Hieronymus ad Lætam . *Vexilla militum Crucis insignia sunt : Regum purpuras , atque ardentes Diadematum Coronas patibuli Saluatoris pictura condecoras .* Crucis signum ex lucis fulgore figuratum oranti Constantino apparuit , cum inscriptione .

B IN HOC VINCE . vnde ad illius effigiem vexillum suum , quod Romani Labarum appellant , fabricari curauit : Eusebius in vita Constantini lib. 1. eiusdem sanctæ Crucis signum atramento in frontibus Turcarum pictū , eos (quantumuis infideles) à pestis contagio præseruauit , vt est apud Nicephorum Callistum . Alcuinus lib. 18. de Diuinis officiis , dicit in die Pa. asceues in omnibus Ecclesiis præparari Crucem ante altare , & adoratam , deosculari , Pontificè deinde , Presbyteros , & Diaconos , cæterumque inde Populum . Chrysostomus homil. 55. in Matth. hortatur , vt in penetralibus , & in parietibus , & in fenestris , & in fronte quoque , ac mente magno studio Crucem inferamus . Crucifixi imaginem in medio templi poni solere indicant Lactantio adscripta carmina de passione Domini .

Quisquis ades , medijque subis in limina templi ,

Siste parum , insonsemque tuo pro crimine passum .

Respice me , me , conde animo , me in pectore serua .

Quò spectat , quod concionatus est Ambrosius serm. 55. veluti malum in navi Crucem erectam esse in Ecclesia , quæ inter sæculi naufragia seruator incolumis . Constat item ex Tertullian. primos fideles non solum frontem signaculo Crucis triuisse , vt habet in lib. De Corona Militis , sed etiam in Apologetico refert Christianos , dum orarent manibus expansis , utiq. ad similitudinem Crucifixi ,

14 DE VETER. SAC. CHRIST. RITIB.
 cifixi, in Coelum suspexisse. Tu igitur (vt habet Cyril-
 lus Hierosolymitanus Catechesi 4.) manifestè signa te
 Cruce in fronte, vt Dæmones signum Regis videntes
 procul fugiant. Huc pertinent & illa Prudentij in 6.
 hymno ante somnum.

*Hæc cum vocante somno
 Castum petis cubile,
 Frontem, locumque cordis
 Crucis figura signet:
 Crux pellit omne crimen &c.*

Nos igitur hanc, Sanctam Helenam imitantes, conqui-
 ramus, & corde venerentur, vt signo Filij Dei, quod ap-
 parebit in Coelo, suus sit honos.

De Sacris Imaginibus nascentis Ecclesię Cap. III.

*Symbo-
 lia de
 Christo*

CHRISTVS varijs Symbolis exprimebatur præ-
 sertim litteris A. & Ω. ex quibus eum rerum
 principium, & finem esse intelligimus: modo Agni, ad
 cuius pedes vasculum apponitur; modo Crucem gestan-
 tis; in cœmeterijs depictum intuemur: etenim B. Pau-
 linus Epist. 5. ad Seuerum. *Ipse & Agnus, & Pastor est,*
quis pro Quibus suis Pastor, & pro Pastoribus suis Agnus
occisus est; Ipse enim Dominus hostia omnium sacerdotum
est qui se met ipsum, pro omnium reconciliatione Patri li-
bans, victima sacerdotij suo, & Jacerdos sua victima fuit.
 Et hoc indicare voluit canon. 82. sextę synodi his ver-
 bis. Ergo antiquas figuras, & umbras, vt veritatis signa,
 & præsignationes Ecclesia traditas amplectentes, gratiam
 præferimus, & veritatem. hisdemque planè verbis in
 septima synodo Hadrianus Papa Primus in epistol. ad
 Tarasium Patriarcham Constantinopolitanum imaginē

Christi

A Christi sub Agni forma laudauit, & amplexus est, sicuti etiam verum Pastorem mirabiliter, & cum affectu Deus promittit Christum, & cum eo Pacem per Ezechielem, cap. 34.

Præterea Columbæ imago, qua Spiritus sanctus pingi solet, approbatur; etenim Columbas aureas, & argenteas super Diuina lauacra, & altaria appensas legimus.

Id reperitur in septima synodo contra Iconomacos. In eiusmodi Columba super altari Eucharistiam asseruauit Basilius Magnus teste Amphilocho in vita eiusdem Basilii; quem consuetudinem Ecclesiæ primitiæ seruandi sacrum Christi corpus in eiusmodi Columbis suspensis

B super altari; ego quoque annis præteritis vidi seruatum in plurimis Ecclesiis Galliarum Regni, & præsertim Lutetiæ Parisiorum; meminit eiusdem picturæ semel, ac iterum S. Paulinus in carminibus duodecimæ epistolæ meminit Baronius ad annum 57. suorum annalium, ac demum Ioannes Molanus de historia sanctarum Imaginum lib. 2. cap. 8. Hinc inspicere videmus Lutheranos affirmantes Christi corpus esse tantummodo in Eucharistia, cum à Christianis sumitur; certè quanto in errore versentur, & sacre istæ Columbæ ostendunt, & optatus Melanitanus lib. 6. cōtra Parmenionem docet, cum vocat *Altare sedem corporis, & sanguinis Christi*: Dubitabit ne igitur homo sanus, quin corpus Domini tam diu in Eucharistia permaneat, donec species panis, & vini retinentur.

Præterea Columbæ imagine Spiritus sanctus pingitur *Spiritus sanctus* non modo simplicitatis est typus, vt dicebat Dominus, *Estote simplices sicut Columba*. Matth. 10 sed & puritatis *Eti*. Concordia quoque, & Charitas ex Columbæ ingenio consideratur; sic loquitur Diuus Cyprian. lib. de unitate Eccles. cap. 6 *In domo Dei; in Ecclesia Christi vniuersi habitant, concordantes, & simplices perseverant: idcirco & in Columba venit Spiritus sanctus, quæ simplex; & letum est animal; non felle amarum, non morsibus sauum, non*
unguinem

unguim laceratione violentum. Et mox. Hæc est in Ecclesia noscenda simplicitas, hæc Charitas obtinenda; ut Columbas dilectio fraternitatis operetur. Et sanctus Chrysostomus in homil. in Matth. I deo à Spiritu sancto speciem Columba susceptam, quoniam præ omnibus animantibus bæc cultrix est charitatis.

*Imag.
Christi.*

Imagines profecto Christi, quæ sub humana forma illum in cœmeteriis, arcis, tabulisque lapideis nobis designant, valde frequentes sunt, quibus repræsentantur gesta, & miracula per Christum Seruatorem nostrum in hac vita mortali, sed omissis, quæ Antonius Bosius in eruditissimum suum opus, Roma sotterranea, congeffit; referam solum contenta in lapidea tabula, quæ ad manus meas peruenit ex hæreditate Martii Milesii plurimis partibus lacerata (& forsan ab Hæreticis) quam ego restaurandam curavi, & hic delineatam appolui.

Exprimuntur primum in ea illi, qui offerebant paruulos, ut tangeret illos Iesus, qui ait illis; *Sinite paruulos ad me venire.* Matth. 19. & Luc. 10.

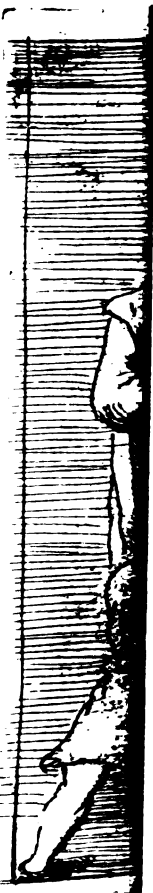
Succedit deinde Mulier, quæ laborabat fluxu sanguinis, & retro tetigit fimbriam vestimenti Iesus, ad quam ipse dixit. *Fides tua te saluam fecit.* Matth. 9. Luc. 8.

Extat præterea probatica Piscina quinq. porticus habens, ubi ad hominem languidum dixit *Iesus vis sanus fieri, tolle grabatum tuum, & ambula,* & statim sanus factus sustulit grabatum, & ambulauit. Io. 10.

Demum Christus insidens Asinæ ingrediens Hierusalem, & turba prosternit vestimenta sua in via, cedit ramos de arboribus, & clamat, *Hosanna filio David.* Matth. 21.

Prædictæ Icones in meo marmore, sicut & aliæ plurimæ à D. Anton. Bosio cõgeitæ in opere suo, Roma sotterranea: Symbolum erant Resurrectionis: & omissis, quæ reperiuntur de Iona in ventre Coeti, Lazari Resuscitati, cum alijs similibus: consideremus duo solum in meo Lapide: primo cum Christus dixit *Languido*

Vis

16 DE VETER. SAC. CHRIST. RITIB.
unguium laceratione violentum. Et mox. Hæc est in Ec- A

Imag.
Christi.

300 Lapidæ: primo cum unguibus
Vis

A Visitationis fieri, tolle grabatum tuum, &c. vnde sanctus Ambrosius in Lucam cap. 51. *Hordeum plenum spem reficit, ratiōis ostendit, qui mentis vulneribus, corporis quoque famas, peccata donat animarum, debilitatem carnis excludit. Hoc est enim datum hominem esse curatum. Quamvis igitur magnam spem hominibus peccata implerent, tamen multo diuinius est Resurrectionem dare corporibus. Quid quidem ipse Dominus Resurrectio est.*

B Secundo consideramus in nostro marmore Christum insidentem Asinæ, & ingredientem Hierusalem in triumpho de quo Hildebert, Genoman, De Christi beneficiis in Biblio. Patrum rom. 15. *Porro beatus ille introitus, & nō in coelestem Hierusalem, designatur per pueri Hebræorum. Designatur per eisdem Resurrectio. Dormientem in sanctam civitatem: Hebræorum pueri Resurrectionem vita denunciantes, cum ramis palmarum clamabant: Osanna in excelsis. Quid fratres Charissimi, aliud Responsorio presenti desumptum: quam futura Resurrectionis qualitas, quam captivitas, & membrorum beatitudo sempiterna.*

C Sed omnium longè frequentissima, vltra prædictam tabulam, est Imago Pastoris, qui oviculam in humeros suos sublatam reportat ad ovile: Hac nempe imagine, ut potè, quæ summam Domini nostri misericordiam oculis mortaliū subiicit, valde capi visi sunt Veteres Christiani, considerantes quoque verba illa Salvatoris Amoris plena. *Ego sum Pastor bonus, & pro ovibus meis pono animam meam.* Io. cap. 10. Hanc eandem Christi Pastoris imaginem in Sacris Calicibus insculpi consueviffe, quæ Sacerdotes admonerentur Divinum illum Pastorem insculpi debuisse in corde, refert Tertullianus de Pudicitia cap. 6. & 10. & Baronius anno 57. ubi Spondanus n. 34.

Refertur per Eusebium lib. 7. cap. 14. quod Mulier, quæ sanguinis fluore laborans, tacta fimbria Salvatoris, sanata est, Christo statuā crexerit ex ære fusam, quæ ipsius effigiem

effigiem representantem, & scribit ex eadem materia. A
 statuam mulieris genibus Christi prouoluta, palmasque
 suppliciter tendentis; sub pedibus autem statuæ Domi-
 nicæ herbam exolescere, quæ omnium morborum cura-
 tiones exhiberet: Hanc statuam Iulianus Apostata de-
 surpauit, suamque eius loco posuit, quam fulmen de
 celo circa pedes perfecit. At Christiani postea
 fragmenta illius Dominicæ cum collegissent, in Ecclesia
 posuerunt, ubi etiam adhuc custoditur, ait Saxomenus
 lib. 5. hist. Ecclesiæ cap. 4. & alii relati a Molano de 59.
 Imaginibus lib. 2. c. 4. ubi multa, & refert Baronius an-
 no 31. & ibidem Spond. n. 27.

Imaginem suam Christus ad Agbarum Edeffæ Regem
 misit, non manufactam, quæ magno honore apud poste-
 ros habita est, & eius virtute hostes prostrati. Baron.
 in annum 31. ubi Spondan. n. 23. quæ hic Roma in Ec-
 clesia Monialium sancti Siluestri de capite religiose
 seruetur. Exstat, quoque in Vaticana Basilica Imago
 Christi impressa sudario, quo Veronica faciem eius ab-
 sterfit, de qua Baron. in annum 34 ubi Spondan. n. 41.

Nec non adhuc in Thauriesi Ciuitate adhuc extat
 Sinden. quæ delibuta vultu Christi Corpus inuol-
 uit, cuius figuram representat. refert dicto Baron. an-
 num 34. ubi Spond. n. 42.

*Deipar.
 Imago.*

Christi D. N. Imaginibus proxima est Deipara Vir-
 go Maria super omnes Angelos exaltata, cuius Imaginē
 a Luca depictam esse, nō est a Nicephoro, aut Metastaste
 natum, sed ante mille annos hanc Imaginem a Luca ef-
 fectam esse, tradit Theodorus Lector, dum ait in initio
 Callectaneorum Pulcheriæ Eudocia Imaginem Matris
 Christi, quam Lucas Apostolus pinxerat Hierosolymis,
 misit. Ex prædicto Molano lib. 2. cap. 9. referente
 varia huiusmodi exemplaria. At ego, quoque antiquis-
 simam ex Ebore sculptam habeo figuram Deiparæ Vir-
 ginis gestantis filium Iesum Christum.

Ima-

A Imagines Angelorum à Vetustate obseruatas, quis nescit? in lege Exod. 25. Deum ipsum iussisse sanctorum Angelorum Imagines, & fieri, & in ipso templi sacratio afferuari. Duos inquit. Cherubin aures, & productiles facies ex utraque parte brachii, respicientque se mutuo versis vultibus in propitiatorium: ac de medio duorum Cherubin, qui erunt super arcam testimonij, cuncta mandabo per te filiis Israel. sed & Salomon postea 3. Regum cap. 6. fecit in Araula duos Cherubin de lignis Oliuarum, posuitque Cherubin in medio templi interioris, texitque eos auro.

Angelorum

Ioannes Praecursor Domini subiungendus est, Habetur ex Damasceno in Siluestro, quod Constantinus Augustus fontem sanctum construxit, in quo, & Baptizatus est, & in Labro fontis Agnum ex auro purissimo, fundentem aquam, pendentem libras triginta. Ad dexteram Agni Salvatorem ex argento purissimo; In Leua Agni Beatum Ioannem Baptistam ex argento, adscripto hoc titulo. *Ecce Agnus Dei. ecce qui tollis peccata mundi*: gravem librascentum Canon. 82. synod. in Trullo, Inter alias Venerabiles Picturas Agnus, qui digito Praecursoris demonstratur, depingitur. Tarasius in in Cōfess. fidei sua act. 3. synod. 7. *Decreta edita, traditosque Canones recipio, in quo assignatur quibusdam in picturis Agnum, digito Praecursoris demonstratum effigiari.* & Mosanus de sanctis Imaginibus lib. 3. c. 20. Pingitur cum Agno, & ut clarius etiam depingatur bruto Agno; appingunt nonnulli ad caput aurealam siue Coronam Sanctorum, & in humeris vexillum Crucis.

Ioannis Baptistae

C De Picturis Apostolorum Petri, & Pauli scripsit Eusebius lib. 7. hist. Eccles. cap. 14. tales se praedictorum Apostolorum, & Domini Nostri Iesu Christi Imagines vidisse ea specie, qua putantur fuisse; quas illis viventibus effigatas, easque ad posteros per manus venisse, ut refert etiam Baronius anno 69 & ibi Spondanus n. 6. Habetur etiam tom. 1. Conciliorum in Edicto Donat-

De Apostolis Petra, & Paulis

tionis Magni Constantini. Interrogare cepimus Beatis-
simum Papam Siluestrum, utrum istorum Apostolorum
Imagines expressas haberet, ut ex ipsa pictura disceremus,
bos esse, quos reuelatio docuerat, illos idem Reuerendissimus Pa-
ter Imagines eorundem Apostolorum per Dionysium suum
scribere precepit, quas dum aspicerem, & eorum, quos in
somno videram, figuratos in ipsis Imaginibus cognovissem
vultum, ingenti clamore coram omnibus satrapis meis co-
fessus sum, eos esse, quos in somno videram. Idem refert
Adrianus primus in synodo Nicena acta. & De Caluitie,
quam Petro appingunt, habemus testimoniū Clementis
tom. 3. Coacili Hieronymi in Epist. ad Galatas in
illa verba. Veni Hierosolymam videre Petram. Non ut
oculos augeas, vultumque eius aspiceret, & utrum frō-
tem exsisteret Coma, an ut Clemens in primordiis eius refert
Caluitiem haberes in capite. Et in hoc consideratione
dignum, imaginum originem ex umbra Petri esse deda-
tam, & inde earum venerationem, refert Baron. an. 34.
vbi Spondan. num. 77.

Cur autem Petrus cum duabus clavis Regni Coe-
lorum pingatur? quatum una aurea est, altera argentea;
Dico per auream clavem intelligi potestatem absoluen-
di, per argenteam excommunicationis: hæc enim infe-
rior est, illa nobilior. Ita Molanus lib. 3. cap. 21.

Additur quandoque tertia clavis in antiquissimis pi-
cturis sancti Petri, ut in imagine Triclinii Lateranensis
per Leonem Tertium summum Pontificem extructa;
cum denoteretur per hanc tertiam clavem potestas, quam
habet Ecclesia in suo visibili Capite dandi, & transfe-
rendi Imperia, ut fecere summi Pontifices Adrianus,
Leo Tertius prædictus, & alij, quando expediens id fuit
habitum.

Quæ-
stio ad
Pauli
pinga-
tur?

Est etiam Quæstio dudum agitata, quibus de causis
Paulus sepe pingatur à dexteris Petri, quod à prisca
veritate ad hæc usque tempora etiam observatum
in Apostolicis diplomatibus. Inter cæteras una ratio
est,

- A** est quia dextera significat vitam coelestem: sinistra autē temporalem; unde non immerito dexter locus Paulo tribuitur, qui viuens adhuc ad coelestia raptus est, vbi arcana audiuit, quae non licet homini loqui; & ad Apostolum vocatus à Deo iam glorificatus; vt ex Epistola Petri Damiani ad Desiderium Abbatem, ac etiam Innocentius Tertius, serm. de Euangelistis: Guilielmus Durantes lib. 7. Rationalis cap. 44. & alii. Altera ratio, quod Petrus à sinistris collocetur, vt inde documentum sumamus summum Pontificem humilitate decoratum esse oportere, sicuti ipse Petrus fuit. Tertia ratio adducitur, dum Sanctus Petro præponitur significari potest, hos
- B** Apostolos esse æquales meritis, quodque de ipsis nihil debeamus sentire diuersum, quos & electio pares, & labor similes, & finis fecit æquales: nam & scriptura æqualitatem inter filium, & Patrem significat, dum filiū assedit ad dexteram Patris sedere. Quarta, adducitur ratio per Cassaneum in catalogo Gloriæ mundi, Petrum in sinistra collocari, quia pars læua, seu sinistra pro digniori in Diuinis, seu sacris apud antiquos est habita, vt ex Varrone de lingua Latina: etenim quamuis in progressu pars dextera sit nobilior; tamen in consensu dicitur præcedere is, qui sedebat in parte sinistra; vbi Paulus stat à dextris Petri, qui erat Pontifex. Et sic etiam seruabatur in Concilijs vniuersalibus, vbi Legati Apostolici sedebant à sinistris aliorum Prælatorum, vt bene refert, & sequitur Baronius occasione Concilij Niceni sub anno 325. & ibi Spondanus in epitome num. 17. & seq. ac etiam idem Baronius sub anno 451. & ibidem Spondanus, num. 13. occasione Concilij Calcedonensis.
- C**

Deficeret calamus, si in singulis Iconibus, quæ occurrunt, contemplandis, immorari velim, de quibus satis copiose, & erudite post alios tractauit Ioannes Molanus in sua Hist. de sanctis Imaginibus, & Picturis.

Desinant

Definant itaque recentiores Hæretici, veterum Iconomachorum more triumphum canere ante victoriam; Definant sacras Imagines ex templis abradere, & auellere, turpique mendacio veritati obstreperè, & gloriari, cū negent eas primis quingentis annis in Ecclesijs Christiānorum depictas, scalprasue fuisse; atque hoc solo nomine vincere purant, quia ad antiquitatem prouocant. Nil profecto est, cur vti impudentissimum mendacium illud refellamus, vel ad veterum Patrum testimonia, & exempla, quæ septima Sydonus nobis copiosè suppeditat confugiamus, sed satis erit si eæmcteria, vbi (olim) Ethnicis magistratibus in Christianum nomen (auertentibus) maiores nostri latitantes Eucharistiam sumebant, sacras conciones audiebant, aliaque omnia, quæ in Ecclesijs obiri solent, obibant; ingrediamur, ibique Imagines, quæ passim obuiæ fiunt contemplemur; quas accuratissimè cumulauit, ac in lucem edidit Antonius Bosius in suo lib. Roma sotterranea.

Impugnât præterea prædicti veteres, & recentiores Iconomachi, quod quāuis magnū antiquæ imagines ad Hæreticos cōfundendos, ac pietatē erga Deū omnesq; Coelites excitandam, momentum habeant, cerrè ad historiam iuuandam non valeant: etenim Pictores cum pro ea potestate, quam habent quodlibet audendi, multa more Poetarum confingere, Historiæq; veritatem ita corrumpere soleant, vt ea ferè nusquam appareat.

Ac certè mirandum, vt quis mentis compos de antiquis Christianorum picturis sic sentiat; etenim, & si recentiores Pictores, siue quod artis elegantiam ostentare malint, non raro peccent, transiliantque historiæ lineas; non tamen propterea antiquorum Pictorum, ac sculptorum (De Christianis loquor) quibus certè quidem Religio erat ab historia vel minimum dikedere, fidem eleuabimus: Porro quantum olim veritati studuerint Christiani Pictores, & Scalpores (vt de Alijs imaginibus taceam) exemplo est vetus illa Icon ex opere Musiuo, quæ nobis

DE VETER. SACR. CHRIST. RITIB. 23
A nobis in xde S Petri ad Vincula Sebastianum martirem

Gentilium, neque enim contenti sunt hominum corpora
sed, nullo modo adduci potuerunt, ut Idolorum statuas
facerent

A nobis in æde S. Petri ad Vincula Sebastianum martirem non iuvenem imberbem sed senem (talis enim erat cum martyrium subiit) ante oculos ponit.

Fuere quoque non ita pridem, qui à Græcis ad Francos, Imperium Romani Pontificis auctoritate, translatum fuisse negarunt. Ad magnum istud impudensq. mendacium profligandum, quid interest librorum veterum auctoritatem, fideque pugnemus? Itaq. si Card. Belarmino, quod libro de Translatione Imperii Editi, Ecclesiæ Romanæ aduersarios, multorum historicorum testimonijs fregerit, plurimum nos debere profiteamur; æquum profecto est, ut Cardinali Francisco Barberino, qui antiqua; Imagine in Palatii Lateranensis parietinis ab se restituta, (& à nobis hic effigiata) hoc idem præstitit, plurimum etiam debeamus. Sanè, qui Apostolum Petrum in Throno sedentem, ac dextra Leoni Tertio Pontifici Maximo Pallium, sinistra vero vexillum Carolo Magno tradentem aspexerit, subiectamque hanc Inscriptionem legerit

BEATE PETRE DONA VITAM
LEONI, ET VICTORIAM CAROLO
REGI DONA.

C Quis nisi in historia valde sit hospes, & Leonis Tertii restitutionem, & Caroli Imperatoris inaugurationem, & Ecclesiæ Romanæ auctoritatē graphicè descriptam, non continuo fateatur. Quæ imago si nulla veterum de his rebus extarent monimenta, vna hæc sit ad Hæreticorum perniciem contundendam, historiæque veritatem constabiliendam instar omnium testium.

Necnon etiam nobis suffragabitur ad veterum pictorum, & sculptorum fidem confirmandam, quod legitur in Martyrologio 6 Idus Nouembris de Gloriosis Martyribus Claudio, Nicostrato, Symphoriano, Castorio,

Simplicio, siquidem cum essent illi summi sculptores, nullo modo adduci potuerunt, ut Idolorum statuas
re facerent

aceret, ac Solis simulacrum venerarentur: unde postea A
 a tormenta iussi sunt Romæ Diocletiano Imperante,
 in flumen præcipites dari.
 Cum hæc ita sint, non minus antiquis Imaginibus sa-
 cris fidem habebimus integris, corruptisque sacræ vetu-
 statis reliquiis, quam antiquorum Historicorum libris,
 quos Viri doctrina, & sanctitate præcellentes tamquam
 arma ediderunt ad Iconomachiam labefactandam. Vir-
 bem etenim colimus, quæ cæterarum Urbium est Regi-
 na, Catholicæ Religionis Arx, morumque Magistra, ex
 omnibus terrarum oris quotidie Peregriini ad eam veni-
 titant: incredibile est, quantis cum cura non ea modo
 quæ in propatulo sunt, observent, sed abstrusa quæque re-
 mentur. Equidem haud dubito, quin eas, quæ à maiori-
 ribus nostris quasi hære diario iure accepimus, pertri-
 gnia nobis æstimari viderint, satis amplum illæ peregrini-
 nationis fructum se percepisse dicturi sunt, quod & Hæ-
 reticorum mendacia deprehenderint, & sancta sanctæ
 tractanda esse didicerint.

De Ritu Præscorum Fidelium in precibus Respiciendi Orientem, & alijs simi- libus. Cap. III.

COGNITO antiquo fidelium ritu circa hiero-
 glyphica, Simbola, & Imagines, quibus illi deno-
 tabant, ac exprimebant Sanctissimam Crucem, Christum,
 & Sanctos eius; Congruum forsitan erit recensere (sicut
 iam mos fuit) qualiter Christi fideles in ipsorum preci-
 bus ad Deum, verterent se ad Orientem, quod etiam
 plurimi ex sanctis Patribus varijs Mysterijs, observarunt
 ac fortissimum S. Athanasius quæst. 14. Primū ex psal 131

Ado.

- A** *Adorabimus, ubi steterunt pedes eius.* Volens ipse Sanctus, quod Pedes Domini steterint ex Zacchar. cap. 14. supra montem oliuarum, qui est contra Hierusalem ad Orientem: & hoc etiam refert Baron. in annum 34. vbi Spondan. n. 64. in sup. Secundo quoniam Deus lux, & creator Lucis nuncupetur, & propterea orâtes respiciendo orientem solem, eleuent mentem ad Creatorem Lucis. Tertio cum homo expulsus è Paradiso deliciarum, qui est ad Orientem; hinc ad illum respicientes exoptât illic reuerti. Quarto Oriens, & Occidens sunt Symbola lucis, & tenebrarum; propterea mos antiquus in Ecclesia, quod Baptizzandus respiceret ante Occidentem, & ibi per tres vices abrenunciato Dæmone, vertebat se deinde versus orientem, vbi per alias tres vices confitebatur nomen Christi. Quinto, & ultimo sicut Christus pendens in Cruce contra Hierusalem Occidentem respiciebat; ac idem etiam ad Cælum ascendens similiter occidentem intuebatur; ita & homines orantes versus Orientem debent aspiciere, quasi expectantes aduentum eius, vt Angeli dixere discipulis post eius ascensionem; *Quemadmodum vidistis eum ascendentem in Cælum ita veniet.* Et inquit Damascenus lib. 4. de fid. Orthodoxa cap. 3. tale fuisse institutum Apostolorum, quamuis non scriptum, quod idem affirmat Iustinus Mart. tyr. lib. 6. quæst. 118 & S. Basilius de Spiritu S. cap. 27. refert etiam Baronius anno 58. vbi Spond. n. 43.
- B**
- C**

Adeo tenaces fuere prisci illi fideles in hoc ritu respiciendi Orientem, vt non solum ipsi viuentes, hoc in eorum præcibus exacte seruarent: verum etiam mortui eorum corpora supina in sepulcris facie orientem respicerent. vt nos infra dicemus, in cap. 3. de Funeribus Christianorum.

Cumque etiam ad orientem respicere, & construi solitas Ecclesias Christianorum, Baron. in annum 57. vbi Spond. n. 32. eoq. etiam spectabat Templum Hierosolymitanum, ibid. ac idem Baron. in an. 58. vbi Spond. n. 42.

d Nihilo.

Nihilominus tractu temporis S. Leo Primus, qui vi-
xit anno 443. inuehitur in 7. de Natiuitate contra
Populum, qui similiter vertebat se ad Orientem in atrio
Vaticanz Basilicæ sancti Petri, antequam illud ingrede-
retur, cuius hæc verba sunt. *Quod nonnulli etiam Chri-
stiani adeo se religiosè facere putant, ut priusquam ad B.
Petri Apostoli Basilicam, qua uni Deo vino, & uero est
dedicata perueniant, superatis gradibus, quibus ad sugge-
stum ara superioris ascenditur, conuerso corpore ad nascen-
tem se Solem respiciant, & curuatis cernicibus, in honorem
se splendidi orbis inclinent: quod fieri partim ignorantia
vitio, partim paganitatis spiritu multum tabescimus, &
dolemus: Quia & si quidam foris Creatorem potius pulcri
luminis, quam ipsum lumen, quod est creatura, veneran-
tur; abstinentum tamen est ab huiusmodi specie affectu, &c.*
Hoc egit prædictus Sanctus Pontifex, cum esset vigilan-
tissimus in arguendo Manicheos, & Priscillianistas, qui
Solem orientem respiciebant, & ad hoc ut illi, orantes à
fidelibus distinguerentur. refert etiam Baron. in an-
no. 58. vbi Spondan. n. 43. in fin. & Baron. anno 443.
vbi Spondan. n. 1.

Hinc factum postea est, ut perseverarint etiam fideles
in atrio S. Petri vertere se ad Orientem, ut ibi Deum,
precarentur contra portam prædictæ Basilicæ: & an-
no 1300. Iotus Florentinus excellens Pictor mandante
Cardinale Stefanesco Nepote Bonifatij Octauo Summi
Pontificis construxit ex opere Musiuo Navem, in qua
conspiciuntur Christus, sanctus Petrus, cum alijs Apосто-
lis, ad hoc ut ad illam Imaginem orientem versus posi-
tam orarent Fideles & omnis euitaretur superstitio So-
lem adorandi; Quæ figura prædictæ Navis per Vrba-
num Octauum P. Mannis præteritis fuit collocata supra
Portam maiorem intus in prædicta Basilica.

*Habi-
tus cor-
poris in
oratio-
nibus.*

Præterea aduerte etiam precandi ritum, seu habitum
corporis ipsorum fidelium in Oratione; nam ut pluri-
mum flexis genibus; & si aliquando laua, uigere necesse
fitas

A stas prostrati in terram, iunctis, veleriam aliquando expansis manibus, & in altum elatis precari consueverunt: tamen quoniam dies Dominicus Resurrectioni Domini erat consecratus; ideo non nisi *stantes*, fideles ex antiqua Ecclesiae traditione; itemque a Pascha vsq. ad Pentecosten orare solitos, refert Baron. in annum 58. vbi Spond. n. 44.

Sed sedendo adorare extra disciplinā esse ait Tertull. de Orat.

Viros detecto capite, Feminas tecto in Ecclesia orare debere, institutio est Apostol. ad Corinth. 1. cap. 11.

B In precationibus aliquando suum quis pugno pedus tundebat: exemplo Publicani a Christo commendati Luc. 18. atque eo signo poenitentiam declarari, factis illorum, qui post Christi Passionem reuertebantur, docet Baron. d. anno 58. vbi Spond. n. 44.

Ecclesiae in earum constructione, praeterquā respiciebant Orientem, ut diximus, continebant *Porticum*, vbi essent poenitentes, & alij, quibus intra Ecclesiam non pateret accessus. *Atrium* ad recipiendum Populum. *Sancta* vbi seorsum sederent Sacerdotes, ac dentum *Sanctae Sanctorum* ad Oblationē incurrenti Sacrificij; ut adhuc intuemur Romae Ecclesias constructas temporibus Magni Constantini ex Euseb. lib. 10. hist. Eccles. cap. 4. & in Vita Constantini lib. 3. cap. 34. refert Baron. dicto anno 57. vbi Spond. n. 31. & similes alias plurimas ego annis praeteritis vidi in Regno Galliarum.

*Cōstru-
ctio Ec-
clesiarū*

De Baptismo.

Cap. V.

BAPTISMVS, cum faciamus, ac prius aditus. Ad coetera sacramenta, per quom recuperatus ante.

d 2 omnia

omnia munditia originalis, adeo ut per illum mansio fiat Christi in homine, ac etiam hominis in Christo; propterea cum Baptismus sit initium, de illo nos primum verba faciamus. A

Baptismus ex communi loquendi consuetudine ad eam tantummodo abluitionem accommodatur, quæ ab Episcopo, vel Presbytero, aut alio quocumque sub certa verborum forma ministratur.

Res Christiana primis temporibus inchoata cum esset, Baptisteria in usu non fuere, sed in fluminibus aliquando baptizabatur. Tertullian. lib. de Baptismo, cap. 1. *Neque quicquam refert inter eos, quos Ioannes in Iordane, & Petrus in Tiberi tianis; idem quoque Origenes tract. 7. in Matth. & Cyrillus Alexand. lib. 2. in Ioannem cap. 57. & clarè in actibus. Apost. cap. 16. ubi Paulus mulierem Lydiam sacris baptismalibus in fluvio insigniuit: Honorius Augustinensis ait in lib. de Gemma animæ, quod Apostoli non solum in fluvijs, sed & in fontibus, & stagnis baptizabant: ut adhuc extat Mediolani fons, quo sanctus Barnabas Apostolus ad Baptismum utebatur. Ac etiam in via baptizabatur, ut in Actibus Apostolorum cap. 8. Eunuchus à Philippo, dum irent per viam, venerunt ad quamdam aquam, & ait Eunuchus, ecce aqua, quis prohibet me baptizari? Item in domibus, vel in mari, ut in vita S. Appolinaris Ravennatis Episcopi. B*

ria.
Baptiste Baptisteria sancti Dionysij tempore instituta fuere, eaque consuetudo usque ad nos stabilis, & firma derivavit. Neque obstat Beda lib. 2. Hist. Eccles. de Anglis in fluvio Rheno, & Vvalua insignitis Baptismo: nam in principio recentis ibi Ecclesiæ Christianæ hæc factitæ, quando Baptisteria ædificari temporum angustia non ferebant, quemadmodum eiusdem Bedæ verba lib. 2. histor. *Nondum enim Oratoria, vel Baptisteria in ipso exordio nascentis ibi Ecclesiæ poterant ædificari.* Eaque Baptisteria primum in privatis aedibus ædificata, ut in vita C

- A** vita sancti Marcelli Papæ, ubi Maximiano Imperatore Garpasius crudelissimus angustum Baptisterium a Beato Cyriaco domi extructum flagitiosissime delruit, suffecto in eius locum Balneo, cuius forsâ causa fuit, quod seniores de in tirannis sanctissimi homines extra Urbem, & in occultis, & abditis locis Baptisteria statuerent. Donec Imperator Constantinus Magnus ea in suburbio construxerit. Socrat. histor. Eccles. lib. 1. cap. 26. Sozomen. lib. 1. cap. 32. & etiam intra Urbem in Coelio Monte. Damasus Papa de Siluestro primo huius Baptisterij Constantiniani elegantiam explicans inquit. *Pontem sanctum, ubi baptizatus est Augustus Constantinus ex lapide Porphyreos*: quibus congruunt sanctus Augustinus de Civitate Dei lib. 22 cap. 8. Socrat. lib. 7. histor. Eccles. cap. 14. & 17. Gregor. Turonens. lib. 10. histor. Francorum cap. 28. At in Galliis occipere forsâ baptisteria edificari in Ecclesia tempore Clodovei Regis, ut de eisdem Regis Baptismo loquens Gregor. Turonensis lib. 2. histor. Francorum. Nec multo post Concilio Niverno cap. 7. apud Cassianum de consensu ecclesiarum cap. 106. Itequit Fontem Baptismalem extra Ecclesiam non asportari. Gregor. Magnus episc. 24. lib. 11. meminit Baptisterij in Ecclesia constructi, Baptisteria præterea à sinistra parte ingredientium in Ecclesiam mos fuit construi, ut apud Gregor. Turonens. de miraculis sancti Martini lib. 2. cap. 6. & Decretum in Concilio 4. provinciali Mediolani.
- Viris, ac mulieribus diversus Baptisterij locus assignatus erat, non quia plura Baptisteria essent, sed quia uterque sexus distinctum locum haberet: nam cum eodem tempore multos utriusque sexus Baptizari oportere, quos vestire nudari illorum temporum consuetudo postulabat: è certis lignis hinc inde à terra, exurgentibus, quasi duplicem fontem ad eum integram verendam baptizabantur; sanctus Cyrillus Hierosolymitanus in præfata cathedra ipsos baptizandos monet in suscipien-

do Baptismate viri cum viris, & mulieres cum mulieribus &c. S. Aug. de Civit. Dei, lib. 12. cap. 8. &c. clar. in synodo Constantinopolitana, act. 1. &c.

Consecratio
aqua.

Consecratio Aquae baptismalis ab Apostolis instituta peruenit ad nos, ut ex consuet. Apostoli Clement. Papa. lib. 7. cap. 43. ibi *Unde venit ad aquam, benedixit, & glorificavit sacerdos Dominum Deum omnipotentem, &c. & paulo post benedictionis verba referens inquit. Unde fende de calce, & sanctifica hanc aquam, da ei gratiam, & virtutem, ut qui baptizatur secundum mandatum Christi tui, cum eo crucifigatur, & commemoratur, & tunc sepeliatur, & resurgat, sic etiam testatur Dionysius Areopag. de Eccles. hierarch. cap. de baptism. & refert Baron. anno 131. vbi Spond. num. 2.*

Tempus
baptismi.

Baptismus in Ecclesia Christiana primordiis quolibet die celebrabatur, sic act. 8. de Eunuch. Candacis Reginae à Philippo baptizato. Item act. 10. Petrus Cornelium, & alios turbam baptizavit, D. Ambrosius, cap. 4. in epist. ad Ephes. explicans actuum loca, refert de eadem consuetudine: sed non multo post nos obtinuit, ut extra Paschatis, & Pentecostes tempus nemo Baptismatis mysteria celebraret, S. Leo epist. 4. ad universos Siciliae Episcopos cap. 3. id ex Apostoli doctrina profectum esse docet. Non solum adulter, sed & infantes, & parvulos tantum Paschatis, & Pentecostes tempore baptizatos ex D. Ambrosio de Mysterio Paschae cap. 5. & sanctus Augustinus serm. 160. in Dominica in octavam Paschae inquit: *Illis parvis infantibus, parvulis, lactentes maternis ubertibus indurentes, & quantum in eis gratia conferatur nescientes, ut ipsi videris, & ipsi habent octavas hodie.*

Minister.

Necessitate posulante omnibus baptizare dicebat Ecclesiae surgentis initio, ut testatur D. Ambrosius cap. 4. epist. ad Ephes. Ceterum solis Episcopis fuisse munus baptizandi ex D. Ignatio ad Smirnaeenses habetur. *Non liceat sine Episcopo baptizare.* Et Tertullianus similiter lib.

de

A de baptismo cap. 17. sed ex quo postea contra Baptismi re-
pora cessarunt, & Episcopis aucta onera, singulis oppor-
dis certi presbyteri assignati fuere, quibus totum ne-
gotium devolutum est: Monachi autem ab hoc munere
in totum repellabantur, ut in decreto Eugenii apud Gra-
sinum capi Plavio secunda 16. quest. prima. Baptismus
vero è pueris collatus etiam per totum ritum Ecclesiæ va-
lidus: supplenda tamen, quæ à sacerdotibus mos est fieri.
Refert Baronius anno 311. & ibi Spondanus num. 8.

Qui sacro fonte Baptismi candidatos suscipiunt, Cõ-
patres appellantur: S. Aug. Sermon. 116. de tempor.
Et Concili. primum Maguntinum: Nominabantur etiam

*De Cõ-
patre*

B Parrini, Sponsores, susceptores, offerentes, ut apud Pa-
tres, & Concilia. Munus susceptoris fuit in Ecclesia
antiquissimum, ut ex Constitut. Apostol. Clementis lib. 3.
cap. 16. Dionysius Areopagita de Eccles. Hierarc. cap.
de baptismo. refert quomodo baptizandus à susceptore,
ad Episcopum ducitur: Susceptorum mos in Ecclesiam
profusus est ab illo Evangelio. *Et adduxit eum ad Iesum,*
Ex Landulpho Carthusiano, libro primo vite Christi,
cap. 24. *Et adduxit eum ad Iesum, ex hoc accepit Eccle-
sia, quod in sacramento Baptismi, & confirmationis utin-
tur adducentibus, qui presentem suscipientes sacramen-
tum, quæ Patrini solent vocari:* Susceptores adhibentur

C in baptismo non solum infantium, verum & adultorum,
Concil. Nicen. cap. 22. ibi: *Viri non teneant baptismum
puellas, aut mulieres; neque mulieres teneant masculos, sed
potius mulieres teneant puellas, & viri teneant masculos.*
Cum non faisset opus distinguere mulieres à puellis.
Aduertamus etiam ex dicto Niceni Concilij decreto.
Quatenus viro mulierem, & mulieri virum de Fonte
suscepere tunc non licebat: ut etiam ex cõstitutione Apo-
stol. lib. 3. cap. 16. cuius ratio fuit quoniam adultorum
baptismus frequens erat, ac nudi de sancto lauacro ad-
montabantur; Quibus antiquis liberum fuit Mari for-
minant, & fornicia: Marcum suscipere, ut colligitur ex
Concil.

Concil. Maguntino cap. 10. apud Granum parte 6. tunda, causa 30. quest. 1. cap. de eo. Monachis sacra-
 pteris officio fungi non licebat, vrin cap. placuit socu-
 da 16. quest. 1. Quoniam illos claustrales à negotijs sa-
 cularibus segregatos esse oportebat: non ita vero deus
 presbyteris, & clericis, quos susceptoris officio sanctos
 fuisse, refert Gregor. Turonens. lib. 6. histor. Francorum.
 Cum Theodericus ab Urbis Episcopo de Ponte suscep-
 tus fuerit. Parentes de Ponte filios suscipiebant, can.
 Quod autem 30. quest. 4. sanctus Augustinus lib. 6. Hy-
 pognost. ibi: *N. oimus paruulos, parentum monibus
 ad gratiam sancti baptismi deportatos*. Ex idem Augusti-
 nus epist. 23. ad Bonifacium; modo consuetudo prae-
 sta poenitus abrogata est in concilio Maguntino, cap. 5. *N.
 ullus proprium filium, vel filiam de sacro Pontefici
 piat*. Cuius forsitan ratio est, vt denotetur, educationem
 spiritualem longè distare à carnali.

*De in-
 fantib.
 bapti-
 zan.*

Quamuis baptismum paruulorum maxime impugna-
 uerint Haeretici; nihilominus probatur ille euidenti-
 mæ ex sacris litteris, & Patribus antiquis; etenim Matthi.
 19. Redemptor noster dixit Discipulis. *Sinite paruulos,
 & nolite eos prohibere ad me venire; talium est enim re-
 gnum Cælorum*. Quem locum de baptismi mysterio ac-
 ciendum esse, voluerunt scriptores; item ex consue. Apo-
 stol. lib. 6. cap. 15. habetur. *Baptizate quoque paruulos
 vestros, & educate eos in preceptis Dei*. Dionysius de
 Eccles. Hierarch. cap. ultimo, August. epist. 28. & 39.
 Qui baptizandi erant, nominabantur Christiani, Cathe-
 cument, competentes; initiati, & electi; ex concil. 1.
 Constantinop. cap. 7. Item Concil. Constantin. sexto,
 cap. 95.

Cathecumeni nomen Græcum est, & à sanctis Patri-
 bus dicitur, cui mysteria fidei viuæ vocis ministerio cre-
 debantur. Etiam infantes inter Cathecumenos refere-
 bantur. Dionysius Arcopagita de Eccles. Hierarch.
 cap. ultimo, August. epist. 23. att Bonifacium lib. de
 Baptism.

A Baptism. cap. 24. & serm. 10. & 14. de verbis Apostol. Quorum susceptorum in catholica fide, & Christi præceptis illos imbuendos munus erat, vt in dicto cap. vlt. de Eccles. Hierarch. Et ipsorum nemo Baptizabatur, nisi symbolum, & orationem Dominicam memoria retinere. Concilium Constantinop. 6. cap. 6. catechesi prosequendæ, quamuis nullum esset præfixum tempus; Impletq; tamen Regionibus primo durauit tribus mensibus ex Clemente Primo, epist. 3. de officio Sacerdot. & Cleric. Deinde solum quadraginta diebus in cathecumenorum numero perstitērunt ex D. Hieron. epist. ad Pammach. ait: *Qui baptizandi sunt per quadraginta dies, publice q; inuadamus sanctam, & adorandam Trini-*

De Cathecumenis.

temus. Eius autem tempora, cum cathecumenorum plurimi baptismi diem longius extrahebant, vt ex Constantini Magni, & aliorum exemplis. Verum cum plurimum discrimini hoc Christianæ Reipublicæ afferret. Primo, Neocæsariæ synodus canon. 12. tum in Occidente sanctus Ambrosius, in Oriente Basilius, Nyssenius, Nazianzenus oratio 23. in laudem Heron. Philos. extirpare, & euellere plurimum conati sunt. Vt ex eorum orationibus de baptismo editis, refert Baronius anno 377. nu. 5.

C Cathecumeni omnes Christianorum ritus, & præcipue Quadragesimam obseruabant. Isidorus Hispalen. lib. 1. de Eccles. offic. cap. 27. de Dominica Palmarum. Albinus de diuinis offic. capit. de Domin. Palm. Et quamuis Eucharistiæ sacramento fidelium more expiari non possent, Cathecumeni, tamen sanctificato Pane, siue sale, loco Eucharistiæ resciebantur; vt in conc. Carthag. 1. c. 5. D. Aug. lib. de peccat. merit. & remissione cap. 26.

Cathecumeni post Euangelium à Missa Sacraeiciebantur. Ex Apost. Constit. lib. 2. cap. 61. & lib. 8. c. 7. vbi cessionis mentio fit per hæc verba. *Post hæc Dominus dicit. Ite Cathecumeni in Pace.* Dionysius Areopag. de Eccles. Hierarch. cap. 5. Et similiter hoc idem

interdixisse Gentiles omnibus suæ Religionis non ini-
 tiatis, ex Virgil. *Æneid.* 6. *Protul, apertul esse profani,*
conclamat Vates. Infuper nec Cathecumenis permis-
 sum, neque in publicis, neque in privatis Oracionibus
 cum Baptizatis convenire: Concilium Arausican.
 cap. 19. ibi. *Cathecumeni nunquam admittendi sunt*
etiam inter domesticas orationes.

De no-
mine. Mos dandi Nomina in Baptismo antiquissimus est.
 Clemens Papa primus Epist. 3. ad omnes Episcopos ait.
Si quis fidelis voluerit existere, & desideret Baptizari,
accedat ad Sacerdotem suum, & ipsi des Nomen suum,
& ab eo audiat mysteria, &c. S. Ambros. lib. 2. De
 Sacram. cap. 2. S. August. De Cura pro Mort. geren. &
 idem lib. De Fid. & Oper. Cuius ratio adducitur, ut
 Cathecumeni ex Nominis mutatione vitæ commutā-
 dæ argumentum desumerent; ac etiam ut Apostolorum,
 propter suam in eos propensionem Nomina sumerent.
 Ut apud Eusebium lib. 7. Histor. Eccles. Nicephorus
 Calistus lib. 6. Histor. cap. 22. ibi. *Muli enim propter*
suam in Apostolos propensionem, & affectionem, Nomina
eorum liberis suis imponebant: Unde in Synodo Nice-
 na Can. 30. Gentilium Nomina filijs imponere fuit ve-
 nitum, quod & a S. Chrysostomo significatū Homil. 22
 in cap. 4. Epist. 2. ad Corinth.

De re-
nuncia-
tione. Renunciabant Diabolo, & pompis eius Cathecume-
 ni ex antiquissimo ritu. Paulus ad Timot. 6. ait. *Appre-*
hende vitam æternam, in qua vocatus es, confessus bonam
confessionem coram multis testibus. Super quod S. Hie-
 ron. in lib. Annot. ait. *Confessus ex bonâ Confessionem in*
Baptismo, renunciando sæculo, & pompis eius, &c. Con-
 stit. Apost. lib. 3. cap. 18. ibi. *Qui Baptizatur, sit ab*
omni impietate alienus, hæres Dei Patriæ, Cohæres filij
filij, qui renuntiaverit Sathanae, & Demonibus, & fratri-
bus suis. Idem lib. 7. cap. 40. & 41. Locus Renun-
 ciationis erat extra Ecclesiam. Dionys. Areopag. De
 Eccles. Hierarchy. cap. De Baptismo ibi. *Puer ante Ba-*

A res Ecclesia statuitur in signum humilitatis, postquam perficiuntur Exorcismi, & Insufflationes, & Renunciationes, Ecclesiam cum confidens ingrediatur. Renunciantes fuisse item Nudos tamquam Athletas ad pugnam. Dionys. Areopag. De Eccles. Hierarch. cap. De Baptismo ibi. *Exuit enim, expoliaturque per ministros, cum eum tertio iubet Sathanā insufflare, & quā defensionis, & abrenuntiationis, suae profuturi.* Vetus fuit in Ecclesia oblatio, ut Baptismate imitandi, Diabolo prius renunciatō, occidentem versus. *Arro-rentur, & que possint rectio illa renuntiandum verba proferrent; idem quē postea Christum Dominum confessuri ad orientem conversi id eundem vicibus facerent, ut testatur D. Dionysius Areopag. & Cyrillus Hierosolymit. quos refert Baronius annō 18. & ibi Spondanus n. 13.*

B Post renuntiationem cathecumenis dabatur pallium & hoc institutum, ut relicta toga, quæ insigne dignitatis erat, pallium, quod abiectionem, & humilitatem referebat, omnes induerent. Tertullian. lib. de pallio cap. 5. ait. *Quarta prima sapientiam vestis, quæ vanissimis superstitiosis renat, tunc certissime pallium super omnes exuitur, & p̄plos augusta vestis, superque omnes apicet, & Tusulos sacerdos suggestus.* Quare post Gentiles irridentes Christianos dicebant. *A Toga ad Pallium.* Tertull. dicto cap. 5. Pallium erat nigri coloris, ut indicaret poenitentiam. Severus Sulpicius de vita sancti Martini dicens, *Martini in veste bispica, nigra, & pendulo pallio circumscriptam.* Cœpit usus prædicti pallij ab Apostolis; à quibus deinde fuit commune indumentum Christianorum, ex Tertull. dicto tractatu, sed temporis decursa ad solos Monachos transiit, quos Sulpicius Severus epist. ad Besull. nominat. *Agmina Palliata: Calanus de habitu Monach. lib. 1. cap. 7.*

C Fidei profitendæ mos fuit cathecumenis ante baptismum, quod ab Apostolis ad nos processit: ut in actis Apostol. cap. 8. etiam Eunuchus petenti baptismum. *Fidei.*

Dixit Philippus si credis ex toto corde, licet, & respondens ait. Credo Filium Dei esse Iesum Christum. Similiter Clemens in constitut. Apostol. lib. 7. cap. 42. Dionysius Areopagita de Eccles. Hierarch. cap. 2. Gregorius Magnus de sacr. baptism. cum aliis. Et talis professio de iugestu edebatur, August. lib. 8. confess. vbi hoc refert de Victorino. Professionis forma tribus vicibus repetebatur, vt triplicem maculam corde, ore, & actione trina, confessio aboleret, sanctus Ambrosius lib. de Spiritu sancto, cap. 11. ac etiam desumptum ex triplici responsione Petri de Christi dilectione, Ambros. lib. 8. de sacrament. cap. 7. Proficientes insuper ad Orientem Solem spectabant; cum Deus Pater Orienti Soli comparetur: Dionys. Areopagita de Eccles. Hierarch. cap. 2. ait: *Ipsum ad Orientem transfert.* Nazianzenus, orat. 40. in sacrament. baptism. inquit. *Ad occasum inuensus Sabbanam abiurabis, rursusque ad Ortum te te conuertens Deum confiteberis.* Baron. in anno 58. vbi Spondan. num. 43. Postmodum Professio in tabulas, relata, proficentis videlicet alterius manu subscribebatur: Dionys. de Eccles. Hier. cap. de baptismo ibi: *Cumque Sacendas aliquis in Tabula Professionis, &c.* Gregor. orat. 40. de sancto baptismo.

*De ta-
flu na-
rium, et
aurium*

Nares, & aures, Presbyterorum digitis ex salua tangendi antiqua fuit consuetudo, sanctus Ambrosius de iis, qui Myst. initian. ait. *Aperite aures, & bonum odorem visa aeterna inhalatum vobis, munere sacramentarii carpit, quod vobis significamus, cum apertione celebratis mysteria diceremus Ephata, quod est adaperite, &c.* S. Greg. lib. de sacram. ad catechiz. infant. Nares tanguntur, quia statim diuinæ cognitionis odor percipitur: quod autem ex spuito aures, quia nos ad Dei verbum percipiendum paratas illas offerimus, sanctus Ambrosius lib. de sacram. cap. primo.

*De exor-
sionis.*

De exorcismis in baptismo loquitur Christus apud Marcum, cap. 16. *In nomine meo. Demonia eijcient. &c.* Lunati co

A. Lunatico apud Matth. cap. 17. Et increpuit eum Iesus, ex-
iit ab eo Dæmonium. Hoc idem explicat Ildorus Hi-
spalen. lib. 2. de diuin. offic. cap. 20. sanctus Augustinus
lib. 2. de nupt. & concupisc. accedentes ad exorcismum
erant nudis pedibus, & vno tantum vestimento, Ioann.
Chrysostom. homil. ad baptiz. ibi. *Car posthæc sumus mo-
gisterium imbuti, nudis pedibus, vno tantum vestimento
concesso ad voces exorcizantium accedimus.* Concil. Con-
stantinopolit. 2. aet. 1. ibi. *Cum essemus in baptisterio Neo-
phytitarum sine tunicis, & calcamentis, &c.* Ardentem
cereum in exorcismo cathecumeni manum tenebant. Al-
bius de diuin. offic. cap. 19. *Cereus præcedit Cathecuma-
nos nostros, lumen ipsius Christum significat.*

B. Vnctio olei in catechismo adhibita Spiritum sanctum
significat, confut. Apost. lib. 9. cap. 17. ibi, *Baptismus
datur et in mortis consilio, aqua adhibetur pro sepulchro, Oleum
pro Spiritu sancto, Sigillum Crucis pro Cruce.* Et talis Un-
ctio in Baptismo adhiberi solita, diuersa ab Vnctione
Christiatis, Baronius annor. 5. vbi Spondanus num. 11.

Vnctio
Oli.

Signum Crucis in catechismo apponi antiquitas con-
fuevit, de quo B. Linus de passi sancti Petri dicit. *Postquam
non credentes in hac vicinia custodiam, fonte precibus, & ad-
mirabili signo Crucis, in sanctæ Trinitatis nomine bapti-
zati.* Sanctus Ambrosius lib. de iniciandis cap. 2. ibi;
Credis autem etiam Cathecumenus in Crucem Domini No-

De Cru-
cia signo

C. *stri Iesu Christi, quæ & ipse signatur.* Et ratio est, ut Dæ-
mones vereantur pugnare cum cathecumeno. Innuit
Tertullian. lib. de Resurrect. carn. ibi. *Car signatur, ut &
anima muniat, caro abluatur, vox & anima amantur.*

Sal in Cathecumeni os inferi solitum est Origenes ho-
mil. 6. ait. *Operis ergo, quæ renascitur, Sal saltem, & pan-
is in aluero colligari, ac dicat in uideam, salis non est
salis, & panis non panis colligatur.* Ratio adducitur ab Ildo-
ro Hispanen. lib. 2. de offic. cap. 20. ait. *Salis in mysterio
Cathecumenis dandus a Rectoribus est inferatur, ut uerum
gustum condimentum sapientia percipiant.* Denique Ca-
thecumenus

De Sale
in os.

hecumenus benedicebatur, ex consuetudine Apostol. lib. 7. A
cap. 40. *Quomodo oporteat Cathecumenum, cum initiatur
Sacerdotibus benedici?*

De Com-
petenti-
bus.

Baptizandi inter alia nomina competentes etiam nu-
cupabantur: Isidorus Hispalen. lib. de eccles. offic. c. 22.
ibi: *Post Cathecumenos, secundum competentium gradus
est; competentes autem sunt, qui iam post doctrinam fidei,
post continentiam vitam ad gratiam Christi recipiendam
festinabant, ideoque competentes appellantur, id est gra-
tiam Christi petentes*: Fiebant quippe competentes in
Dominica Palmarum: Ambros. epist. 33. August. serm.
116. in Dominica Palmarum ad competentes. Soli
competentes ius habeant baptismi flagrandi; sanctus B
Augustinus lib. de fide, & oper. ibi: *Hoc fit multo dili-
gentius, & instantius his diebus, quibus competentes vi-
suntur, cum ad percipiendum Baptismum sua nomina
cunctis declarant*, & Isidorus dicto cap. 2. Idemque humi
prostrati baptismum petebant; Augustinus lib. 2. de sym-
bol. cap. primo, Gregor. Turon. lib. 3. histor. Francor.
cap. 11.

De per-
missionem

Baptizandi variis poenitentia generibus utebantur.
Sic Petrus in act. Apostol. cap. 2. *Poenitentiam agite,
& baptizetur unusquisque, nomen in nomine Iesu Christi*.
sanctus Augustinus de vera, & falsa poenitentia, ibi:
*Ad hoc sunt Cathecumeni in Ecclesia constituti, ut dum
Baptismum expectant, unde vere poeniteant, habeant*. Et
huc in confitentia discussionem, & lacrymis, Augustinus,
sermone 11. ad Fratres in Hierona. *Obsequantur sanctis,
sive quia adulteri non prodest Baptismus*: Sicut etiam in
peccatorum confessione consistebat, ut legimus in actis
Apostol. cap. 19. *Multique credentium vendebant con-
stantes, & annuntiantes actus suos*, & hoc generaliter erant
non autem singulatum de peccatis, vel facta mentalis, vel
ex praedicto verbo Annuntiantes actus suos, sicut ex-
ponunt interpretes. Requirebatur etiam ieiunium in
baptizandis: Clemens in constitution. Apostol. lib. 7.

cap. 23.

A cap. 23. ibi: *Aut Baptismum ieiunet, qui est baptizandus.*

Abstinere quoque debent à legitimis viciis, sanctus Hieronymus, epistola 83. ad Oceanum: *Adiungunt Cathocumeni, qui sibi sunt candidati, ne viciis ducant ante baptismum, ne honesta iungant matrimonia.* Concilium Carthaginen. 4. cap. 86. habet: *Neophiti aliquando à lautioribus Epulis, & spectaculis, & coniugiis abstinuant.* Accedant ad prædictam poenitentiam Cathecumenorum orationes, ieiunia, & similia, Tertullian. lib. de baptis. cap. 29. *Ingressum Baptismum orationibus crebris, ieiunij, & preculationibus, & perugilijs orare oportet, & cum confessione omnium veterum delictorum, &c.* Similiter hortatur Nazianzenus orat. 40. in sanct. laud. erum. *Nudis quoque pedibus incedebant Cathecumeni,* Augustinus lib. 4. de symbol. ad Cathocumenos, cap. 1. *Omnia sacramenta, quæ acta sunt, & aguntur in vobis Exercitiis, orationibus, inclinatione cervicum, humilitate pedum, &c.*

Symbolum Fidei tradebatur baptizandis in die Palmarum Dominica: Isidorus Hispalen. libro primo, de Symbol. Eccl. offic. cap. 27. de Dominica Palmarum, ibi: *10.* *Hoc autem die symbolum competentibus traditur propter consuetudinem Dominica Pasche sollemnitatem, ut quia iam ad Dei gratiam percipiendam festinant, fidem, quam confitentur, agnoscant,* Albin. de divin. offic. cap. de Dominica Palmarum, *Pascha petuum, sive competentium, dicitur, quia hodie symbolum competentibus tradebatur propter consuetudinem Dominica Pasche sollemnitatem: S. Augustinus, term. 116. de Dominica Palmarum, & alibi idem asserit.*

In Gallia, & Hispania fuit olim mos lauandi capita baptizandis in Dominica Palmarum, & propterea dicta dies nuncupabatur capitilauium, quia tunc lauabantur capita competentium, qui vng. nudi erant, ne forte oblatione Quadragesimæ sordidati ac occiderent ad vinctum, *Da 1. quando capite,*

nem,

nam, I. Idornus libro primo Eccles. offic. cap. 27. de Do-
minica Palmarum, Albinus de diuin. offic. cap. de Do-
minica Palmarum: Non solum Infantibus, & uerum &
Adultis capite lauabant. Pamelius in Tertullian. de bap-
tismo, Filioerus de Quadragesima, cap. 14. Hæc consue-
tudo durauit in Ecclesijs Gallijs, & Hispanijs, donec de
anno 83. in consilio Maguntino secundo derogatum
est, ut nemo amplius capitis abluitionem adhiberet, tum
next Ecclesia Romana dissentire, tum ut offendendi
ocassionem dederet ijs, qui illam abluitionem baptis-
mi esse ratum, uerum salutareque baptismi respuebant.

*Oratio
Domi-
nicalis.*

Oratio Dominicalis exponebatur baptizandis feria
secunda post Dominicam Palmarum, S. August. homil.
42. de commendatione orationis Dominice.

*Pedum
ablutio*

Mos quoque fuit Mediolani, & in alijs Regionibus
abluendi pedes eorum, qui erant baptizandi. sanctus
Ambrosius lib. 3. de sacrament. cap. primo, & lib. de
initiandis, cap. 6. referens talem consuetudinem à sancto
Petro habuisse originem; Meminit eiam eandem con-
suetudinis sanctus Augustinus, epist. 118. ad Ianuar. Et
de tali consuetudine uidelate, quæ scriptis Josephi Va-
cecomes de antiquo baptizandi ritu, lib. 3. cap. 27. enu-
merant.

*De Ele-
ctis.*

Ultimus gradus eorum, qui baptizandierant, Electi
fuerunt, qui discerebant à Cathecumenis: & competenti-
bus, quoniam Electi non dicebantur nisi eo die, quo
baptizabantur, ut scripsit Siricius Papa, epist. prima
ad Himerio Tarraconen. cap. 4. item ex ordine Romano
habetur, quod die Sabbati sancti, quo baptizabantur,
Electorum nomine sic nuncupabantur orate Electi.

*De Scr-
utinio.*

Origo Electorum pendebat ex scrutinijs, quod in eis
de fide, & moribus inquireretur, Robert. Abb. de diuin.
offic. cap. 18. ibi. Quarta ergo feria, quæ Ecclesijs cele-
brantur initia, quæ appellantur Scrutinia: Scrutinia
uero dicuntur à scrutando, quia perscrutandum erat in
his, qui accedebant, ne quæradix amaritudinis subesset
velut

A voluit fuit in Simone Mago. Scrutinia Apostolorum tē-
 pore non fuerunt, quia tunc certa baptismo tempora
 nondum statuta fuerant, vt propterea scrutiny celebrare
 opus fuerit, Vvalfridius de rebus Eccles. cap. 26. ait.
Alij addiderunt in baptismatis sacramento exorcismos,
alij consecrationem Fontis, alijs salis, alijs Cathecumenorum
instructionem, alijs Scrutinia ad tantum Myſterium
preparationis statuerunt. In scrutiny perquirebantur
 diligenter voluntas, & opera baptizandi: Albinus de
 diuin. offic. cap. de Sabbato sancto Paschæ. *Tunc sunt*
scrutinia, vt exploretur certius, an post renunciationem
Sathana, sacra verba data fidei radicatus corde defixerit.

B Eisdem afferitur in concilio Braccharen. secundo, cap.
 primo. Ferebant suffragia in prædictis scrutiny, non so-
 lum clerici, verum etiam Populus, sanctus Augustinus,
 lib. 2. de symbol. ad cathecum. ferè initio ibi: *In confe-*
ctio totius Ecclesie. Quibus verbis etiam laici compre-
 henduntur: Scrutinia prædicta septem numero fuisse.
 Albinus de diuin. offic. cap. 19. de Sabbato sancto Pa-
 schæ ibi: *Neque hoc omittendum est, quod Romani in-*
fra Quadragesimam sex scrutiny celebrant, & hodie
septimum, in isto septenario intelliguntur Dona S. Spiritus
in baptismo data. Idem Robertus Abbas lib. 4. de di-
 uinis offic. cap. 20.

Fiebant quoque scrutiny publicè in Ecclesia, non
 autem in priuatis domibus, Robert. Abbas, dicto c. 20.
 ubi etiam subdit, quod scrutiny futurum in præcedēti
 baptizandis indicabatur. Conficiebantur autem scruti-
 nia hisce caeremoniis, vt primo recitarentur nomina sin-
 gulorum baptizandorum: Deinde ad morum, & fidei
 disquisitionem animum intendebant, ac etiam in iisdem
 fidei rudimenta quandoque explicabant: His peractis
 Diaconus imperabat quinquies humi sterni, & totidem
 vicibus surgere, vt quinque Christi plagas frequenti me-
 moria recoleret; successiue à susceptore, vel susceptrice
 vna cū Accolyto signum crucis in fronte imprimebant.

f

Vltima

Ultima cæremonia cineris consecrati à sacerdote aspersio, vt ex ordine Romano cap. de denunciatione scrutini ad Electos. Vide de his omnibus latè Iosephum Vicecomitem de antiquo baptizandi ritu, lib. 3. cap. 25. Infantes etiam subdebantur scrutinio, non vt fidei, & morum rationem sacerdotibus redderent; sed vt cæremoniis, & ritibus præsertim exorcismo lustrarentur, vt ex ordine Romano in denunciatione scrutini ad Electos, ibi: *Quarta feria hanc tertiam scribantur nomina infantium, vel eorum, qui ipsos suscepturi sunt, & Diaconus clamet dicens, Cathecumeni præcedant, & vocentur ipsi infantes per nomina, vel ordinem, sicut scripti sunt: eodem die instruantur, item benedictio cineris ad eos, qui scrutinia sunt habituri, & baptizari desiderant.* Scrutinia omnibus baptizari volentibus necessaria erant: Strabo de rebus eccles. cap. 26 ibi: *Alij scrutinia diligentissimè ad tantum Mysterium preparationis statuerunt.* Ea tamen necessitas, siue vltus postmodum ab Ecclesia sublatas est circa annum Domini 860. Imperantibus Ludouico, & Lothario. Quoniam posteriores scriptores omnem eam consuetudinem nuspiam sua ætate cognouerunt; & Robertum Abbatem, necnon Vgonem in præterito tempore, *Fiebat, erat, vel similia* loquutos esse.

De or.
natu Ec-
clesia.

Expletis ritibus, qui præcedebant baptismum: sublequantur modo, qui in baptismo ministrando, vel paulo ante seruabantur. At primum fuit Christianorum studium baptismi die, Ecclesiam Peristromatis ornatam esse Balsama, & odores, Incensa, & varios cer eos, & lychnos accendi consueuisse, Gregorius Turonensis lib. 2. histor. Francorum, dum Clodouci Regis baptismum recenset. Et hæc non in solo baptismo Regum, & Principum; sed cæterorum, vt ex ordine Romano, titulo de Sabbato, vbi celebrandi baptismi modum præscribit. *Sabbati verò die sancto, ac sollemnissimo primo mane ornatur Ecclesia cum omnibus vtenilibus suis, &c.*

Oblatio
sacerdo-
ti.

Fuit iam in Ecclesia receptum, vt qui baptizarentur pecu-

A pecuniam, vel alia munera sacerdotibus darent, quod etiam de inopibus accipiendum esse, tradit Nazianzenus orat. 40. in sanct. Baptism. vbi etiam Nicetas ait, quod talis oblatio non esset definita, sed pro cuiuscumque arbitrio, & illa pro necessitatibus Ecclesiæ, & ministrorum inferuebat.

Ante baptismum, & in baptismo Litanix dicebantur; Albinus de diuinis officiis, cap. 19. de Sabbato sancto *De Lita* sic ait. *Euntes ad Fontes, canant Litanias, ter tantummodo* *nij.*

do repetendo, sequitur consecratio Fontis, &c. & cap. 25.
B de Vigil. Pentecostes ibi; *Finitis lectionibus, descendendum est ad Fontes cum sancto Chrismate, & cereis in magna reuerentia decantando Litaniam.* Idem Fortunatus lib. primo de diuinis officiis, cap. 28. Similiter dicebantur lectiones, & orationes variæ baptismi necessitatem, & dignitatem indicantes. vt ex sancto Gregorio Magno, lib. de sacrament. titulo de Sabbato Pasche.

De forma baptismi, qualis primis temporibus fuerit, quamuis aliqui Authores discrepent, & velint, quod Apostoli cum maximè intenderent Christi diuinitatem, Barbaris nationibus suadere, in eius nomine baptismi sacramentum administrasse, non quidem quasi ea legitima

De forma.

C & vulgaris forma esset; verum ex diuina dispensatione, quæ rerum formas pro rei opportunitate commutat, vt ex actis Apostol. testimoniis. cap. 2. 8. 10. 11. & 19. vbi baptismus: *In nomine Christi*, aut, *In nomine Domini Iesu*: collatus perhibetur. Item Paulus ad Roman. 6. *Ignoratis fratres quicumque baptizati sumus in Christo.* Alii autem putant in Christi nomine Trinitatem implicite comprehendere, quoniam nomine Christi simul Patris personam, à quo vnctus est, & Spiritum sanctum, quo vnctus significatur: Sed verissima est opinio baptismi formam cum expressis, & distinctis trium Personarum Sanctissimæ Trinitatis, hoc est Patris, Filii, & Spiritus sancti nominibus semper fuisse; cum ita à Domino Apostolis præceptum fuerit, Matth. ult. Nec illos, neque successo-

res eorundem à communi forma discessisse, *ut ex consuetudine*. Apostol. lib. 3. cap. 16. & lib. 7. cap. 23. Pelagius, cap. si reuera de consecrat. dist. 4. cap. in synodo, eadem distinct. Quinimmo Catholica Ecclesia diuinitus edocta optimè intellexit non virtutem, aut fidem indicari, sed tres Personas Sanctissimæ Trinitatis distinctè nominandas esse, & Christus hanc formam baptizandi Apostolos voluit docere: S. Iustinus Martyr Apolog. 2. pro Christianis ad finem, Ioann. Chrysostom. homilia 16. ad Roman. & Fulgentius lib. de Incarnatione, cap. 11. Ad contrarios auctores possemus respondere, Christi, aut Iesu, aut Iesu Christi nomen, aliquandiu appositum fuisse; addito item Domini Nostri, sed non omisso Patris, & Spiritus sancti nomine hac forma: Ego te Baptizo in Nomine Patris, & Filij eius Domini Nostri, & Spiritus sancti, &c. atque hanc sententiam auctorum, & sancti Pauli subesse. B. Cyprianus testatur epistol. 73. ad Iubaianum sanct. Fulgentius de Incarnatione, & Gratia, cap. 11. & sequitur Cardinalis Baronius anno 34. & ibidem Spondanus in epit. num. 70. Respondetur etiam, Christi nomen, nihil aliud, quam institutionem significare, hoc est Baptismo Christi initiari, quia antea solo Ioannis Baptismo fuerant initiati, ita ut nominis expressio in illis verbis ad Baptizandos, non ad Baptizantes referri debeat. Dicimus etiam, quod in Christi nomine vis efficiendi eius intelligitur, ut sensus sit Baptismum, sicut & coetera Sacramenta suum robur à Christo accepisse. Aut demum in Christum baptizati esse dicimur, quod ita simus baptizati, ut in Christum cooptati simus, & ei capiti tamquam membra copulati.

De immersione.

Priscis temporibus Baptismus solum per immersionem fuit in usu, non autem per infusionem, vel aspersionem; hoc etenim patet ex verbis Domini Nostri, cum Apostolis præcepit, Matth. 28. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, &c.* verbo Baptizantes immersionem intellexisse, ut ex sancto Chrysostomo, homilia de fide,

in

- A** in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, ibi : *Omibus Myſterijs veluti ſigillum imponens Dominus in tribus merſionibus aqua, unum Baptiſma Diſcipulis ſuis tradidit, dicens; Euntes, docete, &c.* Item in cap. multi ſunt de consecrat. diſt. 4. ibi: *Trinu merſione ſanctum Baptiſma, unicuique tribuere.* Et adeo neceſſaria trina immerſio, ut aliqui Patres dubitaſſerint : num Baptiſmus aſperſionis, & infuſionis eſſet legitimus, etiam in caſu neceſſitatis : ut facit Magnus apud ſanctum Cyprianum epiſt. 76. Et quamvis in actis Apoſtoli cap. 2. dicatur, ſanctum Petrum vno die tria millia hominum baptizaſſe, ex quo videtur, quod aquæ aſperſionem adhibuerit : Dicimus tamen, quod dies æſtiva, qua Petrus baptizavit, trium millium merſioni fuiſſe ſufficiens, præſertim cum tempore Apoſtolorum multæ ſolemnitates Baptiſmi non eſſent in uſu. Præterea baptizandos rectos, & ſtantes mergi ſolitos, totumque hominis corpus in aquam merſum eſſe: Joſeph Vicecomes de antiquis Baptiſmi ritibus lib. 4. cap. 7. Conſuetudo mergendi totum corpus in Baptiſmo duravit viſque ad tempora ſancti Gregorii, ex Pamelio in epiſtolam 76. ſancti Cypriani. Conſuetudo levis tinctionis cœpit in Eccleſia Occidentali, circiter annum 875. ob teneritatem infantum, cum iam rariffimus eſſet adultorum baptiſmus, ut ex allegato cap. 7. in fine de antiquis baptiſmi ritibus. Unica ne, an trina merſio fieret? utroque modo quondam in Eccleſia verè Baptiſmum conſectum eſſe ex D. Gregor. epiſt. 41. ad Leandrum lib. primo, & concil. Toletano 4. cap. 5. Et quamvis trina merſio ex Apoſtolica traditione, diu in Eccleſia ſervata, Sanctus Baſilius de Spiritu ſancto, cap. 27. c. multi ſunt de consecrat. diſtinct. 4. Idem teſtantur Dionyſius Areopagita de baptiſmo, Tertullian. de corona milit. Ambroſ. lib. 2. de ſacrament. cap. 7. Nihilominus, quia poſtea aliquorum hæreſis ſupponebat tres Naturas Divinas in tribus Perſonis ex præfata trina merſione, viſum eſt Dno Gregorio Magno, quod ex hoc unica merſio

merſio fieret, vt ex dicto Gregorio, epiſtola 41. ad Leſ. A
 drum, & dicto cap. 5. concil. Toletani 4. Strabo de
 rebus Eccleſ. cap. 26. Quibus addo, quod in ſingulis
 merſionibus, nomen trium Perſonarum proferebatur, ita
 Tertullianus. lib. aduerſus Praxeam, cap. 16. S. Damasc.
 epiſt. de Triagio. Baptiſmalis merſio in modum Crucis
 effingebatur, vt ſignificaretur à Chriſti morte, quæ in
 Crucis ſigno peracta eſt: humanæ redemptionis merita
 profluiffe; ſanctus Auguſtinus, ſermon. 119. ad Compe-
 tentes ibi: *Lancea perforatum eſt latus Chriſti, & man-
 uit pretium noſtrum, ideo ſigno Chriſti ſignatur baptiſmus
 ideſt aqua, ubi tingimini.* S. Chriſoſtomus, homil. 55. in B
 cap. 16 Matth.

*De nu-
 ditate.*

Nudi baptizandi ad Baptiſmum accedebant, Dionyſ.
 Areopagita de Eccleſ. Hierarch. cap. de baptiſmo, ibi;
*Cum planè veſtes Miniſtri detraxerint, tunc ſacerdotes
 ſacrum vniſionis Oleum offerunt;* ſanctus Ambroſius ſer-
 mone 10. ibi: *Nudi accedimus ad lauacrum, vt nudi
 quoque, & expediti ad Cæli ianuam properemus, quam
 autem incongruum eſt, vt quem nudum Mater genuit,
 nudum ſuſcipit Eccleſia, diues velit intrare in Cælum.*
 Et hoc adeo verum, quod in Baptiſmo etiam partes ob-
 ſcæne veſtibus carerent: Metaphraſtes in vita ſancti Syl-
 ueſtri de Constantino, ibi: *Hæc cum audiſſet Imperator, C
 & latus probrum carnis ſubiiciſſet oculis, & vinctus fuiſ-
 ſet ſancto Chriſmate. ingreſſus eſt Pſcinam.* Vicecomes,
 dicto tractatu de antiquis baptiſmi ritibus lib. 4. cap. 10.
 Quod autem adulti nudi baptizarentur, præter exemplū
 Constantini Magni ex Metaphraſte, & Suriſo alleg. Etia
 Magnus Baſilius ſine veſte ſacro baptiſmate luſtratus
 fuit, vt ſcribit in eius vita Amphiloſchius. Similiter etiam
 de infantibus, quod nudi baptizarentur, patet ex ordine
 Romano, cap. de ſabbato ſancto Paſchæ, ibi; *Pontifex
 cum egreditur à Fonte in ſacrarium, & cum veſtiſi fuerint
 infantes, confirmet eos.* Ipſas etiam mulieres nudas ad ba-
 ptiſmum acceſſiſſe, ex ſancto Chriſoſtomo, epiſtola ad
 Innocent.

A Innocent. Papam, quæ in vita ipsius per Palladium scripta circumfertur, ibi: *Mulieres, quæ intra Bithysiam, vti baptizarentur, sese veste nudauerant, per idem tempus nuda surgebant, neque sexus verecundia, & honestati permiscerantur pro pudore consultare*. Pariter constituti in carcere nudi baptizabantur, quamvis esset timor latuentis persecutionis, vt de Aproniano cum à Sisinio Diacono baptizatus esset. vt in vita sancti Marcelli apud Surium. Item infirmi, ac debiles etiam cum propinque mortis periculo nudi baptizabantur, vt antiqui manuscripti Codices de gestis sancti Sebastiani apud Surium, vbi de Tranquillino, manuum, pedumque dolore magnopere

B distractus à sancto Policarpo nudus baptizari voluit. Causa cur nudi baptizarentur, vt Christi similitudinem, qui pro nobis passus est, quantum humana imbecillitas patitur in nobis mutandè exprimeretur, ex S. Cyrillo Hierosolymitano, catech. 2. Mistag. sic habetur: *Aliquos ex vestris eratis nudi, imitantes & in hoc Adam, qui in Gardenia nudatus fuerat, Christum*. Secundo, placuit ad baptismum nudos accedere eodem habitu, quo Adam ante peccatum fuit, ex Cyrillo dicta cathoec. secunda: *O rem admirandam. Nudi fuistis in conspectu omnium, & non vos pudebat: re vera enim in hoc Adam se habetis exemplum,*

C *qui nudus in Paradiso fuit, & tamen nullo affligebatur pudore*. Deriuit autem prædicta consuetudo baptizandi nudos, vsquequo malitia ad eumulum aucta, propter flagitii periculum illa cessauit in Occidente plurimis in locis circa annum 1140. quamvis in Oriente, ac etiam diuersis locis Occidentalibus adhuc perseveret, Iosephi Vicecomes, lib. 4. cap. 13.

Qui baptizabantur vsque ad horam Vesperarum ieiunabant, B. Linus de passione sancti Pauli ibi; *Sicque, procurrente ieiunio vsque ad Vesperam baptizati sunt in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*. Atque hæc ieiunii lege etiam infantes obstrictos fuisse. Ioannes Belconus in vita sancti Gregorii, ibi: *Paschalis superuenit dies,*

De ieiunio.

dies, & dum sacratissimo Sabbato, in quo omnes etiam paruuli baptizandi ieiunant, ipse ieiunare non posset, capia prius morore, quam infirmitate defecere. Et hoc seruatum, donec imbecilla puerorum ætas diuturno ieiunio nimis affligeretur, maturitatem tempus suffectum fuit: de quo synodus Colonienſis, cap. 15. Vicecomes dicto lib. 4. cap. 14.

De ſeparatione.

Mulieres ſeorſim à viris baptizari ſolitas, & viri ad dexteram prius baptizabantur, deinde femine ad ſiniſtram; ordo Rom. cap. de Sabbato ſancto, ibi: *Maſculi in dexteram partem, femina verò in ſiniſtram: Deinde Presbyteri induentes ſe veſtibus mundis, & candidis, ingrediuntur intro in Fontem, & baptizantur primò Maſculi, deinde Femina: Albinus de diuinis officiis, cap. de Sabbato ſancto idem refert.*

Nominabantur baptizandi.

Baptizandorum nomina recitabantur à Clericis, & eo ordine, quo quiſque ſuum nomen detulerat, baptizabatur, Dionyſius Arcopagita de baptiſmo, ibi: *Virum ad ſe partari iubet, cumque ſacerdos aliquis ex tabula profeſſionis, & cum, & ſponſorem citat, hic quidem ad aquam à ſponſoribus ducitur ad Hierarchæ manus, ab eis manu ductus, Hierarcha autem in loco ſuperiori ſtans, ſer quidẽ illum demergit. Ex quo etiam deducitur, quod catechumenus manuducebatur ad Episcopum. Baptiſmo intererat Populus, & Clerus, ex ordine Romano de Sabbato ſancto, ibi: *Adſtante omni Clero, & Populo in circumſitu Fontis, Albin. de diuinis officiis, cap. 19. de Sabbato ſancto, idem refert Cyrillus Hieroſolymitanus, cathec. 2. Miſtag. Orem admirandam, nudi fuiſtis in conſpectu omnium, & non vos pudebat?**

Demum variz orationes, & lectiones cum Pſalmis recitabantur in baptiſmo; vt ex Albino citato refert etiam Vicecomes, cap. ult. lib. 4.

De oſculo.

Absoluto baptiſmo, ſtatim miniſter baptizatis oſcula figebat, ſanctus Cyprianus, epist. 59. ad ſid. Episcop. vbi idem refert prædictam oſculandi conſuetudinẽ extendi non

A non solum ad Adultos, verum ad infantes in primis partus eorum diebus; Præterea subdit etiam, quod oscula cum amplexu, atque in imo pede figebantur. Ex prædicto osculo innuebatur Pax, & Gratia. quam baptizatus cum Christo, & Ecclesia inibat; sanctus Ambrosius lib. 2. de poenit. cap. 3. & epist. 33. & sanct. Bernard. serm. 2. super Cantica. Insuper ex dicto osculo affirmabatur congratio spiritualis, quæ ministro cum ijs, qui abluuntur, intercedit, Tertullian. de veland. Virgin. & cap. 6. apologet. Ambros. lib. 2. aduersus Gentes; & idem Ambrosius, lib. 3. de Virgin. Baronius ad annum Christi 294. Vel saltem ad vulgarem salutandi ritum pertinuisse; vt ex Marco cap. 10. Christus paruulos, Matth. 26. Iudas Christum, actum 20. Christiani Paulum osculati sunt. & ab eodem Paulo ad Romanos 19. & secundo Corinthiorum 13.

Deinde Minister baptismum susceptori in manus dabit, à quo sinistro brachio sulcum ipse adhibitis linteis absterget; Albinus de diuinis officijs, cap. 19. de Sabbato sancto Paschæ, ibi; *Vt autem surrexerit à Fonte, suscipiatur ab ipso, à quo suscipiendus est.* Et paulò post. *Sunt parati, qui eos suscepturi sunt: cum linteis in manibus suis; deinde accipiunt eos à Pontifice, vel Diaconibus, qui eos baptizauerunt.*

De linteorum absterfione.

C Interea, qui adstabant nouis Christianis, omnium peccatorum indulgentiam gratulabantur. Huius quoque meminit S. Hieronymus, lib. 3. aduersus Pelagianos.

Congratulatio adstantium.

De Baptismatis Fonte surgentes, & regenerati in Dominum Salvatorem, impleto illo, quod de se scriptum est, Beati, quorum remissa sunt iniquitates, statim in prima Communionem Corporis Christi dicunt; Et dimitte nobis debita nostra, &c. subsequēbatur postea Cantus post Baptismum.

Nicetus in sanctum baptismum ait. *Quod post baptismum ante altare collocatis, futura vita gloriam, & propinquitatem apud Deum indicat Psalmodia, laetum, & festiuium illius sæculi sonum, Nicephorus lib. 3. histor.*

g

Ecclef.

Eccles. cap. 37. *Myſteria omnia abſoluerunt, & circum A*
uſium templum pſallentes obambulabant. Oratio au-
 tem illa interim religioſè fiebat à baptizatis, vt in conſti-
 tut. Apoſtol. lib. 7. cap. 94 ibi: *Deinde adſtans dicat ora-*
tionem, quam nos docuit Dominus. Et B. Euthichius
 Conſtantinopolitanus, de quo Surius 8. Nonas Aprilis
 inquit. *Narrabat enim vir optimus, cum ab Auo ad*
ſacrum baptiſmum ductus eſſet, ab ea didiciſſe, ut cum
baptizatus genua eſſet flexurus, ita precaretur: Bonam mi-
hi mentem Domine elargire, &c. Tertullian. lib. de bap-
 tiſm. cap. vltimo, &c.

De Chri-
 ſmate.

Sacerdos item ſummum baptizati verticem Chriſma-
 te ungebat, de cuius origine Silueſter Papa propter ti-
 morem imminentiſſi mortis poſt baptiſmum abſente Epi- B
 ſcopo: Damasus in Pontificali de Silueſtro. *Hic & hoc*
conſtituit, ut baptizatum linias preſbyter Chriſmate leua-
tum de aqua, propter occaſionem tranſitus mortis, & pro-
pter abſentiam Epiſcoporum neceſſitate addidit, ut à pre-
bytero ungerentur. Idem Robertus Abbas de diuinis of-
 ficijs, cap. 16. Cuius vnctionis inſtituendæ occaſio re-
 fertur à Rabano libro primo de inſtitut. Clericorum,
 cap. 28. ibi: *Bene quidem baptiſmo continuatur Chriſma-*
tis vnctio, quia Spiritus ſanctus, qui per illud Chriſma
ſua virtutis admixtione ſanctificat credentes, baptizato
Ieſu ſtatim ſuper illum, in Columba ſpecie deſcendit.
 Præterea tali vnctione ad pugnandum contra Dæmo- C
 nes baptizati inuitabantur, ſanctus Auguſtinus, tractatu
 33. in Ioannem inquit; *Chriſti nomen à Chriſmate di-*
ctum, hoc eſt ab vnctione, ideo autem nos unxit Chriſtus,
quia luctatores contra Diabolum fecit. Et inſuper talis
 vnctio ſignum lætitiæ fuit, ſanctus Chryſoſtomus, ho-
 milia ad Neophyt. ſcribit. *Viſcias noſtrarum partium*
ſpectatorem, peruide, quomodo nos tanquam ſuos unxit
oleo lætitiæ. Sanctus Gregorius de ſeria quinta in Cœ-
 na Domini ait. *Cum oleo lætitiæ præ confortibus ſuis un-*
gendum.

Veſtis

A Vestis candida dabatur vterius baptizatis; Cyrillus Hierosolymitanus catech. 5. Mistag. ait. *Exutis vestibus antiquis, & ijs, quas sunt secundum spiritum alba, induitis, perpetuò iam in albis incedere oportet.* Laetantius de resurrectione Domini.

De vestibus candida

Candidus egreditur nitidis exercitus vobis. & Fulgentes animas vestis quoque candida signat, Et Grego de Niueo gaudia Pastor habes.

Vestem candidam etiam infantibus datam, & alijs omnibus, Nissenus orat. 3. de festo Paschæ ait: *Puellus infans mutatione vestis sensu externo Festum colit, quandoquidem interiori animi sensu mundum potest.* Item **B** Adoin vita sancti Hieronymi de eodem ait; *Hic natus in oppido Stridonis Patre Eusebio vestem Christi Roma puer suscepit.* Eamque dari solitam esset omnibus, quacumque dignitate præditi essent, Beda lib. 2. histori. Angl. de vita sancti Paulini Eboracensis, Baronius de Imperatore Arcadio ad annum 401. Quare autem daretur Baptizatis vestis candida? Primum ut esset symbolum Innocentiæ, quæ in baptismo confertur; Origenes homilia 12. in Exod. *Lota sunt vestimenta tua, cum venisti ad Baptismi gratiam, purificatus es corpore, purificatus es spiritu, mundatus es ab omni inquinamento carnis, & spiritus.* Similiter vestis alba significabat spirituales natiuitatem, & resurrectionem futuram; sanctus Augustinus, serm. 163. de tempore ibi. *Ad hoc enim Dominus hodie resurrexit, ut imaginem nobis hodie futura resurrectionis ostenderet, & ideo hodie vitali lauscro resurgens Dei populus, ad instar resurrectionis, Ecclesiam nostram splendore niuei coloris illumines.* Albinus de diminis officijs de Sabbato sancto Paschæ ait; *Albis induitur vestimentis propter gratiam regenerationis.* Et præriter dabatur baptizatis vestis alba ad indicendam libertatem à Dæmonis seruitute, sanctus Cyrillus Hierosolymitanus in Protarech inquit. *Magnus est sancti propositum hoc baptisma: captiuitatis liberatio, vestimentum*

candidum, signaculum sanctum, &c. Et sanctus August. A lib. 4. de symbol. ad cathecum. cap. 9.

Forma vetus dandæ vestis albæ, illa eadem semper fuit, qua nunc vimur, hoc est; *Accipe vestem candidam, & immaculatam, quam proferas sine macula ante tribunal Domini Nostri Iesu Christi, ut habeas vitam æternam. Amen.* Gregor. Magn. de sacrament. in ordine baptismi infantium. Et idem ferè ordo Rom. de diuinis officijs titulo de Sabbato sancto. Materia vestis candidæ ex lino constabat, sanctus Hieronymus epistola 128. ad Fabiolam inquit. *Præceptis Dei lauandi sumus, & cum parati ad indumentum Christi, Tunicas pelliceas deposuerimus, nunc induemur veste linea, nihil in se mortis habente, sed sola candida, ut de baptismo consurgentes cingamus lumbos veritate.* Item refert Nicephorus lib. 3. histor. Eccles. cap. 37.

Hinc inferitur, quod vestis candida erat arcta, & adstricta cingulo. Ac etiam corpus totum operiebat vestis alba, ex Tertullian. de Idololatr. cap. 18. & lib. de oratione cap. 3. Fortunatus libro primo de Eccles. offic. cap. 27. ibi. *Quam ablutionem significant alba vestes in baptismo per totum corpus, &c.* Vestis alba plerumque à baptizatis deponebatur octaua die, sanctus Augustinus serm. 157. de Dominica in octaua paschæ, ibi; *Paschalis solemnitas hodierna festiuitate concluditur, & ideo hodie quoque Neophitorum habitus commutatur, ita tamen, ut candor, qui ex habitu deponitur, semper in corde teneatur,* Fortunatus lib. primo de Eccles. offic. cap. 28. & cap. 29. & alij passim. Ferendi autem vestem albam septem diebus ea causa fuit, ut septem Spiritus sancti Dona, quæ in Baptismo infunduntur, nobis indicentur. Ita Fortunatus lib. 4. de Eccles. officijs cap. 23. ibi; *Baptismalia sacramenta usque ad completionem dierum septem tendunt, quia sepsiformi Spiritu ditantur nuper baptizati.* Solam vestem candidam non aliam inferiorem baptizati, ferebant; Vicecomes de antiquis baptism. ritibus lib. 5. c. 24. Veste

A Veste candida baptizati ab alijs exuebantur; Albinus epistola ad Carolum Magnum ibi; *Cum alba tolluntur vestimenta à baptizatis*: Quamuis vestem albam foemine per se deponerent, ex Vicecomite, dicto cap. 14. Deponebatur quoque dicta vestis alba in Ecclesia, siue Baptisterio; Fortunatus de ordine antiphonarum, c. 51. ibi; *Es hodie reuertuntur ad Fontes, ut exuant se albis*. Vltcrius vestem candidam postquam deposita erat, aqua lustrali lotam fuisse, & post depositionem in Ecclesia relictam, Vicecomes d. lib. 5. cap. 15.

Mycticum, seu sacrum velamen dabatur baptizatis; *De sacr. velam.*
B Albinus de diuinis officijs, cap. de Sabbato sancto ibi; *Albis induitur vestimentis, propter gratiam regenerationis, tunc sacro Chrismate caput perungitur, & mystico tegitur velamine, ut intelligat se Diadema Regni, & sacerdotij dignitatem portare*. Hinc agnosce mysticum velamen distingui à veste candida, ac etiam, quod illud Diadema Regni, & sacerdotij dignitatem denotet. Fuit etiã dictum velamen inuentum ad conseruandum Chrisma, concilium Belluacum, cap. 121. ibi: *Si quis voluerit Chrismate pannum iterum linire, & super alium baptismum mittere, non est absurdum*. Filum rubeum in mystico velamine insutum erat, vt Christi passionem indicaret, à qua omnis abluendi vis in baptismum vti à Fonte; Durantus ration. diuin. offic. lib. 6. cap. de Sabbato sancto. Et hoc velamen pariter octaua die deponebatur. Ex D. Augustin. serm. 160. in Dominica octauæ Paschæ. *Hodie octaua dicuntur infantium, reuelata sunt capita eorum, quod est inditium libertatis*. Durauit velaminis vsus vsque ad tempora Iuonis Carnotensis de anno 1090. post quem Grossipio, vulgo Bombacio abstergeri Chrisma Patres voluerunt, Vicecomes, d. lib. 5. cap. 17.

Calcei post baptismum dabantur, ratio affertur a Roberto Abbate lib. 7. cap. primo, cum de baptisimi ritibus agit, & ait. *Calceamenta namque de mortuis animalibus* *De calceis.*

malibus fiunt, & hæc manifesta Dominica mortis insignia sunt. Sanctus Gregorius exponens illud, Calceamenta habebitis in pedibus, inquit: *Calceamenta in pedibus habere, est mortuorum vitam conspiscere, & nostra vestigia à peccati vulnere custodire.* A

Decem Siliquæ olim dabantur baptizato a Pontifice, & præter ordinem Romanum in titulo de Sabbato sancto, idem refert Albinus de diuinis officiis, cap. de Sabbato sancto sanctæ Paschæ ibi; *Postquam autem vestiti fuerint, deportantur ante Pontificem ad confirmandum, quibus dat singulis stolam candidam Chriftalem, & decem siliquas, & sic vestiuntur.* Hæc siliqua erat pecunia minimi valoris, & hæc a Pontifice dabatur forsitan, vt tolleretur ea macula, quod Chriftiani res diuinas pretio venales haberent. B

De Cere. Cerei accensi in manus baptizati a Ministro dabantur: sanctus Cyrillus Hierosolymitan. cathec. prima Mistag. *Qui fidei lampades nuper accendistis, nunc non extinctas easdem manu tenendo custodite.* Iuo Carnoten. serm. de sacrament. Neophit. ibi; *Ad ultimum datur cereus ardens in manu baptizati, quatenus implere doceatur illud Evangelij, sic luceat lux vestra corâ hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent, &c.* Hinc discit, quod cereus dabatur, vt exemplo aliis prælucerent, vt idem confiderauit Vgo Victorinus de sacramentis, cap. 20. Significabat quoque cereus Animam baptizati nuptias cum Chriſto contrahere, Cyrillus Hierosolymitanus Protratech ad baptiz. ibi. *Et sponsales lampades vobis donata.* Sicut quoque spiritualement denotabat, vt ex Nazianz. orat. 39. Cereum ferebant baptizati septem diebus, Albinus epistola ad Carolum Magnum ibi; *Et per septem dies in Angelico castitatis habitu, & luminibus celestis claritatis sanctis assistere sacrificijs solent.* & idem de diuinis officiis. cap. de Sabbato in Albis ibi. *Vnde intelligitur ad nullos alios usus in quibustibet locis eam debere accendi, nisi in recordatione luminis Spiritus sancti, dum itur ad Ecclesiam,* C

A *Ecclesiam*. Cereus ferebatur à baptizatis manibus suis ,
vt ex dieta epistola Albini ad Carolum Magnum . De-
mum cereus depositus in baptisterio in Ecclesiæ vsum
seruabatur, ex Vicecomite de antiquis baptismi ritibus
lib. 5. cap. 25.

Pax dabatur baptizato a Ministro, ex Auctore ordinis *De Pace*
Romani, titulo de Sabbato sancto in principio. Pacis nũ-
ciandæ post baptismum fuit consuetudo abrogata 800.
ferè ab hinc annis, quia perualgara in totum orbem
Christi fide communionis signa præbere non erat ne-
cesse, ex d. Vicecomite, cap. 29. lib. 5.

Baptizatus locabatur in loco edito ante sacrarium, ex *De loco edito*
B Dionysio Arcopagita de baptism. ibi. *Rursus ad prima,*
& postiora speculanda substatitur. Et de quodã baptiza-
to, qui mortem Matris machinatus fuerat ingemens,
sanctus Augustinus epist. 168. ad Eusebium ibi. *Furens,*
& in maternum sanguinem fremens albis vestibus candi-
datur, construitur intra cancellos eminens, atque conspi-
cius, & omnium gementium oculis matricidij mediator,
&c. Hinc vide, quod locus, in quo ponebantur bap-
tizati, editus erat, in eoque stabant recto corpore, vt ex D.
Augustino citato ibi. *Eminens, atque conspicuus.* Causa
verò collocandi ad altare in loco edito fuit, vt & à rebus
humanis auocata ad celestium meditationem erigeretur.
vt ex dicto loco Dionysi ibi. *Speculanda substatitur.* Ex
quibus verbis insertur etiam, quod ibi collocabantur
C ab aliis, non autem per seiplos, vt videlicet homines nihil
recti viribus suis efficere possent significarerur. Et simili-
ter Diuus Augustinus dieta epistola. 168. citata. Prædi-
cta consuetudo collocandi ad altare, quamvis etiam ho-
die continetur in Oriente, fuit tamen iamdiu antiqua-
ta in Occidente, ex Vicecomite, dicto tractatu, lib. 5.
cap. 27.

Baptizati in primitiua Ecclesia statim confirmaban-
tur, Clem. Primus, epistola quarta inquit. *Omni-
bus ergo festinandum sine mora renasci Deo, & demum consignari.* *De confir-*
ab *matione.*

ab Episcopo, cum autem regeneratus fuerit per aquam, & A
 postmodum septiformi Spiritus gratia ab Episcopo confir-
 matus. Concilium Laodicense, cap. 48. Oportet Bapti-
 zatos, post Baptismum Chrismatis quoque celestis, & Re-
 gni futuri participes fieri. Aduerte à beato Syluestro du-
 ctam esse consuetudinem duplicis Chritisma tis vsus. Pri-
 mo, vngendi Baptizatos Chrismate statim in vertice, vt
 diximus supra. Secundo, in fronte, quod pertinet ad
 confirmationem, & de hac posteriori intellexit Sanctus
 Cyprianus, epistola 73. ad Iubaianum ibi; *Quod etiam*
nunc quoque apud nos queritur, vt qui in Ecclesia bapti-
zantur, Præpositis Ecclesia offerantur, & per nostram
orationem, ac manus impositionem Spiritum sanctum con- B
sequantur, & signaculo Dominico consumentur. Hoc
 quippe verbum idem importat, quod Perficiantur, seu
 Confirmantur, vt dixit sanctus Ambrosius, lib. 2. de
 sacrament. cap. 2. ibi: *Post Fontem superest, vt perfectio*
fiat. Adde Theodoretum ad capitulum primum Can-
 tic. *Sacri baptismatis mysterium recordare, in quo, qui*
initiat, post Sathanæ abnegationem, & Dei confessionem,
veluti signo, ac nota quadam Regia, spiritualis unguenti
Chrismate inuncti, sub ea visibili unguenti specie, inuisi-
bilem sanctissimi Spiritus gratiam suscipiunt. Quæ verba C
 non de Chrismate in vertice accipienda sunt, sed de
 confirmationis sacramento, vt ex illis vocibus, *Signo;*
ac nota quæ soli confirmationi tribuuntur, quod pater,
 cum baptizatis necessaria sit confirmatio statim post ba-
 ptismum ex concilio Laodiceo cap. 48. ibi: *Oportet, Ba-*
pizatos post Baptismum Chrismatis quoque celestis, &
Regni futuri participes fieri. Et huiusmodi consuetu-
 do extendebatur, vt etiam Baptizati absente Episcopo,
 ab eodem postmodum confirmarentur, vt in actis sancti
 Marcelli legitur. *Apronianus respondit, Credo, & Sism-*
nius Diaconus dixit ei; illuminet te Christus. Et eleuauit
eum de Pelui, & duxit eum ad sanctam Marcellum Epi-
scopum, qui eum Chrismate consignauit. Et quod Epi-
 scopi

- A** scopi circumirent minores Vrbes sacra confirmationis nuper baptizatis conferenda causa, refert sanctus Hieronymus, lib. aduersus Luciferian. ibi. *Non quidem ab-
nuo hanc esse Ecclesiae consuetudinem, ut ad eos, qui longe
in minoribus Urbibus per presbyteros, & diaconos bapti-
zati sunt, Episcopus ad inuocationem sancti Spiritus ma-
num impositurus excurrat.* Non solum adulti, verum-
etiam infantes statim post baptismum confirmatos esse,
sanctus Augustinus de eccles. dogmat. ibi. *¶ Si vero par-
uuli sunt, vel hebetes, qui doctrinam non capiant, respon-
deant pro illis, qui illos offerunt iuxta morem baptizandi,
& sic manus impositione, & Chrismate communiti, Eucha-
ristia mysterijs admittantur.* Simile habetur ex ordine
Romano inter baptismi caeremonias de Sabbato sancto.
Addimus praedictis, ut mos confirmandi post baptismum
fuerit in vlu Apostolorum tempore, ex actis Apostol. c. 8.
*Cum audissent Apostoli, quod recepisset Sammaria verbum
Dei, miserunt ad eos Petrum, & Ioannem, qui cum de-
scendissent, orauerunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum sanctum.*
Et simile habetur, c. 28. & Apost. ad Hebr. 6 vbi Am-
bros. Haymo, & Anselmus, & alii. Quare autem statim
post baptismum celebraretur confirmatio? Vt nimirum
ex eo ad professionis Christianae studia attentiores fierem-
us, ex Urbano Primo, epistola ad vniuers. Christ. vbi
ait. *Omnes fideles per manus impositionem Episcoporum
Spiritum sanctum post baptismum accipere debent, ut plene
Christiani inueniantur, &c.* Afferitur etiam alia ratio,
quam refert Albinus de diuinis officiis, cap. de Sabbato
sancto Paschae, lvi. *Per impositionem manus a summo Sa-
cerdote, & septiformi. gratia Spiritum accipit, ut robore-
tur per Spiritum sanctum ad praedicandum alijs.* Cessauit
deinde successu temporis (& forsan imperante Carolo
Magno) ritus confirmandi statim post baptismum. Quo-
niam aucto fidelium numero, & baptismo per singulas
Parochias inuecto, cum Episcopi tantam multitudinem
vno die confirmare non valerent, coeptus est ritus, ut illi

h

statis

statis per annum diebus Dioecesim obeundo, eos, qui-
bus opus erat Chrismate confirmarent, & hoc in Occi-
dentis Regionibus; etenim in Oriente vetus ritus vt plu-
rimum perseverat, ex Vicecomite, dicto libro quinto,

De Pace cap. 32.

Baptizatis iterum dabatur Pax, ordo Roman. de Sab-
bato sancto. *Pontifex tincto pollice in Chrismate, faciat
Crucem in frontibus singulorum, dicendo, Confirmo, &c.
Pax vobis. Quibus expletis iussi incipiunt in Ecclesia Li-
taniam, Tertiam, & campana tanguntur, & ingrediun-
tur ad Missam.*

*De Be-
nedictio-
ne.*

Benedictio deinde impertiebatur Baptizatis, Tertul-
lianus de baptis. cap. 8. ait. *Dehinc manus imponitur
per Benedictionem aduocans, & inuitans Spiritum san-
ctum, &c.*

*De Mis-
sa.*

Missæ quoque post baptismum celebrabatur, vt ex ci-
tato ordine Romano. Item Albinus de diuinis officiis
cap. 19. de Sabbato sancto Paschæ, ibi. *His finitis, pul-
santur signa ad Missam publicam.*

*De Eu-
charist.*

Post Baptismum, peracto Missæ sacrificio dabatur sta-
tim Eucharistia. Clemens primus, epistola 3. de offi-
cio Sacerdotis. *Baptizetur unusquisque in aquis peren-
nibus, nomine Trina Beatitudinis, perunctus oleo per ora-
tionem sanctificato, vt ita demum per hac consecratus pos-
sit percipere de sanctis.* Et non est dubium sanctorum
nomine Eucharistiam intelligi, & Dionysius Arcopagita
de Eccles. Hierarch. cap. de baptismo. *Is cum virum
unguento insigniuit, Eucharistia participem esse pronun-
ciat.* Ritum Eucharistiæ suscipiendæ, vlt Baptismum,
non solum adultis, verum etiam iuuantibus fuisse com-
munem, ex sancto Anselmo in cap. 2. Lucæ, ibi: *Potest
etiam puer iste, qui in templam introducit, illos nunc
significare, qui ad fidem venientes in Ecclesiam inducun-
tur, vt consuetudinem legis obseruent, quia expleta in
baptismo purgatione introducunt eos ad sanctum altare
consecrandos Victimæ Diuinæ Eucharistiæ.* Sed nota ex

Hugone

A Hugone Victorino, lib. primo de sacramentis, cap. 20. & ex Diu. Augustin. ad Bonifacium contra Hæresim Pelagianam. Quod pueri post Baptismum Eucharistiam solito modo sub specie vini sumebant. Secundo, Vgonis ætate vini vsum in Christi sanguinis locum fuisse etum esse. Tertio, adultos sub vtraque specie Eucharistiæ cibo animum refecisse; & ex dicto Vicecomite libro quinto, cap. 36.

Coronam impositam fuisse olim baptizatorum capiti, ex Nazianzeno, orat. 40. in sanctum baptismum, ibi: *Baptismo consignare, hunc tibi vita socium, & familiarem adscisce, honore eum complectere, ut te ornet, capitisque tuo gratiarum coronam nectat, & corona deliciarum te protegat.* Seuerus Alexandrinus lib. de baptismo, scribit.

De Corona.

B *Et eleuant baptizatos ad altare, eisque dant mysteria, Eucharistiā, & fertis coronat eos sacerdotes.* Et paulò post. *Psallite hymnum Filio Dominatoris omnium, qui Regum Corona vos coronauit, &c.* Et idem refert sanctus Cyrillus Hierosolymitanus in sua Procatech. cum baptizatos hortaretur. Imponebatur baptizatorum capiti Corona, tamquam lætitiæ symbolum, vti Amoris index, & Regium, & Sacerdotale insigne, Tertullian. de corona militis, sanctus Cyprianus de lapsis, & aliis, ac etiam vt signum Victoriæ, Nazianzen. orat. 23. in laudem Heron.

C Ab initio nascentis Ecclesiæ fuit consuetudo dare baptizatis Lac, & Mel, vt ex sancto Petro, epist. prima, cap. 2. ibi: *Sicut modo geniti infantes, rationabile sine dolo lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem.* Quod nomen infantes pro baptizatis vsurpatur, ex sancto Hieronym. in cap. 55. Isaïæ. Item Clemens Alexandrinus, lib. primo Pedag. cap. 6. latè Tertullian. de corona militis, cap. 3. vbi de baptismi cæremoniis inquit. *Deinde ter mergitatur, inde suscepti lactis, & mellis societate præguſtamus.* Et idem lib. primo aduersus Marcionem cap. 14. ait. *Sed ille quidem vsque nec aquam reprobaui.*

De lacte & melle

A Creatoris, qua suos abluit, nec oleum, quo suos ungit, nec lactis, & mellis societatem, quo suos infantat, nec panem, quo ipsum corpus suum representat. Vbi significantur baptismi cæremoniæ, & sanctus Hieronymus aduersus Lucifer. ibi: *Veluti in lauacro ter caput mergitare, deinde egressos lactis, & mellis prægustare concordiam ad infantia significationem*. Quibus adde auctorem de ordine Romano de Sabbato sancto Paschæ, vbi refertur. Benedictio lactis, & mellis. Dabatur lac, & mel ad significandam spiritualem infantiam, vt ex Clemente Alexandrino lib. primo Pedag. cap. 6. Item ad significandam Dei misericordiam, & peccatorum remissionem, ac etiam Gratiâ, & cælestem Beatitudinem, vt ex Clemente, **B** dicto cap. 6. allegato. Durauit prædicta consuetudo vsque ad ordinis Romani tempora anno 725. & adhuc obseruatur à Christianis Aethiopibus.

*De lacte
& vino*

Præbebant quoque Ministri Baptizatis lac, & vinum dulce, Clemens Alexandrinus lib. primo Pedag. cap. 6. ibi: *Porro autem miscetur quoque lac vino dulci*. Sanctus Hieronymus in explan. cap. 55. Isaia ait: *Qui mor, ac Typus in Occidentis Ecclesiis hodie vsq. seruatur, vt renatis in Christo vinum, lacque tribuatur*. Vbi etiam subdit de hoc rationem.

*De con-
sione, et
Pace.*

Demum post baptismum Concio habebatur, & Pax baptizatis impertiebatur, Seuerus Alexandrinus, lib. de **C** baptism. ibi; *Psallite hymnum Filio Dominatoris omnium, qui Regum Corona vos coronauit, peroptate eum, immutate vestimenta vestra, & candidi estote in modum niuis, ac in similitudinem Angelorum splendores vestros illuminare*. *Ite in Pace filij Baptismi*. Diaconus, *Ite in Pace*.

*De ele-
mosynis*

Expletis cæremoniis ad Baptismum pertinentibus, subnectam quoque de alijs quibusdam à baptizatis seruari solitis. Et primò baptizati stipem copiosè in egenos conferebant, ex act. Apost. cap. 4. *Quosquos enim possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia*

A pretia ad pedes Apostolorum, & similiter cap. quinto de Anania.

Baptizati excipiebant Conuiuio Ministros, & susceptores ex Nazianzeno orat. 40. in sanctum baptismum inquit, quod non imminuatur de gratia baptismi, si desit splendida vestis ad excipiendos initiatores, vbi expositio Nicetæ. *At inquires munus parabo, splendidamque vestem, quam post baptismum induam, atque mensam, qua initiatores meos excipiam, ne hac quidem necessaria sunt, nec si ita preparatus non fueris, propterea baptismi gratia quicquam decedet.* Succellu temporis prohibita, aut saltem moderata fuere prædicta conuiuia.

De Conuiuio.

B Maguntina synodo secunda, cap. 16. ibi. *Comessationes verò, & parum sobria conuiuia, qua quibusdam in locis post baptismum fiunt per ciuiles Magistratus inhiberi, aut saltem ad moderationem Christianis dignam, reduci volumus.*

Lætitia signa præbebant Christiani propter baptizatos, Tertullian. de baptism. cap. 20. ibi. *Ipsam Domini post lauacrum statim tentationes circumsteterunt, quadraginta diebus ieiunij sumptum. Ergo & nos dicet aliquis a lauacro potius ieiunare oportet? & quis enim prohibet nisi necessitas gaudij, & gratulatio salutis?*

De lætitia.

C Sanctus Augustinus serm. 163. de tempore in die Paschatis ibi: *Hic igitur est dies, quem fecit Dominus, celsior cunctis, lucidior vniuersis, in quo sibi nouam plebem, ut ipsi videtis, regenerationis spiritu conquisiuit, in quo singulorum mentes gaudio, & exultatione perfudit.* Remanet adhuc vestigium Gaudij propter baptizatos in octiduo Paschæ, Robertus Abbas de diuinis offic. cap. 11. ibi; *Hoc alleluia sicut, & reliquum huius diei officium, maximè baptizatorum est exultatio, eo quod prima, ut dictum est, Resurrectione iam consurrexerunt cum Christo.* Auctor ordinis Romani de Sabbato sancto in die,

Denunciatio baptizatorum prius ab Episcopo fiebat: ex Nazianzeno orat. 23. ibi: *Sed coram Deo, & Angelis, etque*

atque uniuerso Ecclesiacœtu victorem proclamabo.

Postquam verò creuit dignitas Episcopalis, deuotum est munus prædictæ declamationis ad inferiores Clericos, & Notarium Regionarium. Auctor ordinis Romani in vigilia sanctæ Paschæ, ibi; *Die Resurrectionis Dominica procedente Pontifice ad sanctam Mariam cum ordinibus suis, Notarius stat in loco, qui dicitur. Merulanus, & salutato Pontifice, dicit;*

In Nomine Domini Nostri Iesu Christi, Baptizati sunt externa nocte in sancta Dei Genitrice Maria, infantes masculi numero tot, feminae tot.

De Imagine Agni ex cera.

Fuit consuetudo dandi Baptizatis in cera cōsecrata imagines Agni cælestis, Guilielmus Durantus in ration. Diuin. offic. & hodie Romæ peragitur cæremonia veteris consuetudinis vestigium, quod Dominico die, qui Pascharis solemnia sublequitur, dum Pontifex Agnos è cera ritè consecrata fictos Domesticis distribuit; Accolytus tunc alta voce clamat. *Domine, Domine, Domine isti sunt Agni nouelli, qui annunciauerunt Alleluia, modo venerunt ad Fontes, &c.* De hoc patet, quoniam non solum Agnorum nouellorum, hoc est nuper baptizatorum mentio est. Verum quia in ipsa Fontes nempe Baptisteria nominantur; vnde sacras Agni Dei imagines in cælesti lauacro baptizatis dari solitas esse constabit.

Quare autem baptizatis daretur prædicta cerca imago Diuini Agnis vt baptizati intelligerent, se propter Agni Christi Domini acerbissimam mortem pro humano genere obitam, salutaribus baptismi aquis ablutos fuisse, & studerent se virtutum Christianorum officia, & præcipuè mansuetudinem, quæ in Agno elucet, exemplo alijs præluce.

De Annuario.

Apud antiquos Christi fideles solita fuit celebratio de Annuario die, quo quis fuerat baptizatus, & hæc dicebatur Illuminatio, seu de sanctis Luminibus, de qua sanctus Gregorius Nazianzenus, orat. 40. in sanctum lauacrum, ibi. *Quoniam veri splendidam Luminum diem cele.*

A *celebrauimus, &c.* Et hæc solemnitas à Gentibus fuit desumpta, dum celebrabant diem nominalium, nempe in quo nomen ipsis fuerat impositum, ex Tertullian. de Idololatria, cap. 16. ibi. *Circa officia verò priuatorum, & communium solemnitatum, ut toga, ut sponsalium, ut nominalium, nullum putem periculum obseruari de statu Idololatriæ, quæ interuenit.* Quod in hanc sententiam exponit Pamelius.

Et postremo addimus, quod baptizati apud Ministrum per aliquot dies manebant, & erant in Ecclesia, ad hæc munus electi homines, qui recens baptizatos
B erudirent, ex sancto Ambrosio in cap. 4. epist. ad Ephes. ibi: *Magistri verò exorcista sunt, quia in Ecclesia ipsi compefcunt, & verberant inquietos, siue iij, qui infantes solebant imbueri.* Vbi infantis nomen accipitur pro de recenti baptizato.

De triplici Christi Cœna, & primum de Legali. Cap. VI.

C **A**BSOLVTIS veteribus Baptismi ritibus, prosequemur, quos in sanctissima Eucharistia, ac etiam in Missæ sacrificio veteres obseruabant, ad quorum maiorem cognitionem præfabimur de triplici Christi cœna; Et quamuis vnâ tantum coenam admittat Maldonatus in Matthæum 26. vers. 26. & partitionem coenarum: *Legalis, Communis, & Eucharistice*, neget commodam esse, quia Legalis, & Tertia, non cœna, sed Pascha, & Eucharistia dicendæ sint; tamen cum Tertullianus ad uxorem, Chrysostomus homilia 82. in Matth. 26. & Marc. 14. Augustinus lib. 3. de consensu Euangel. canone primo distinguant, & Rituale Hebræorum secundam mensam coenam nostram communem vocet, nos etiam

*De Cœ-
na Le-
galis.*

etiam hic agemus primum de legali coena. . .

Quod igitur ad legalem coenam attinet Hierosolymis tantum, & non alibi morem fuisse celebrandi, Deuteronom. 16. *Non poteris immolare Phasce in qualibet Urbium, quas Deus tuus daturus est tibi, sed in loco, quem elegeris Dominus Deus tuus, ut habitet nomen eius ibi.*

Christum autem in ciuitate Hierosolymitana coenasse, atque in ædibus cuiusdam Petrus, & Ioannes locum impetrarunt, & si confusè nominet, certum tamen Christus designat, ut Hieronymus notauit, Beda in Marcum 14. hic allegoricus est, neminem nominari, ut se omnes ad nouum Christi Pascha nominatos intelligant. Sed proprius ad veri historicam similitudinem Euthymius accessit; Ne Iudas cognita domo ad Iudæos vitæ Christi insidiantes, locum referret; illique præueirent tempus, quo ipse capi voluit. Voluerunt aliqui, fuisse dictam domum Ioannis Euangelistæ, alij Iosephi ab Arimathia, alij Simonis leprosi; sed quoniam de hoc non satis constat, procedamus ulterius.

Circa ritum institutionis Phasce, præcepit Deus, quod cum ex Aegypto Israel excederet, seruaret Pascha, ut legitur cap. 12. Exodi, & contigisse, quod Agnum aniculum mactarent circa introitum, & ostium domus, & tunc excipiebant sanguinem illius pelui, aut alio quopiam vase: tum accipiebant fasciculum Hyssopi, & intingebant in sanguinem adhuc calentem, & aspergebant super liminare ostij, & duas postes.

At quoniam mandarat Deus ad Agni ritum, etiam Hoedum tollerent; quidam duplicem immolationem præceptam intelligunt; verumtamen est, non de duplici immolatione præceptum; Exodi 12. sed tantum innuitur, ut cui Agnus deesset, licuisse Hoedum immolare illius loco: ita Theodoretus, quæst. 14. in Exod. & ibidem Lyranus, & Testatus.

Quare decima die Agnum iussi sunt accipere, quem tantum quartadecima immolabāt, putat Lyranus, quod

in

A in illis quatuor diebus explorarent, an in illo Agno, vel Hædo accepto esset aliqua macula, idest defectus, propter quem non deberet immolari, & sic de alio sibi providerent.

Qui ritè agno in Paschate faciebant, nõ adducebant agnos in:emplum, vt sacerdotes illos iugularent, sed qui immolabant, edebant, vt clarè legitur in dicto textu Exodi 12. ibi: *Immolabitque cum vniversa multitudo filiorum Israel ad vesperam, & edent carnes nocte illa assas igne. &c.* & ita post alios Card. Belarm. lib. 1. de Missa, cap. 7.

B Cœnatores in Pascha, infra decem, esse non licuisse; vt refert Iosephus. *Per singulas hostias contubernia non pauciorum, quam decem fiunt.*

Christi cœnæ, præter ipsum, duodecim interfuerunt, qui vna cœnabant, Christus scilicet, & Apostoli duodecim, quamuis alii plures ibidem interfuerint, vt refert Metaphrastes, oratione de vita Deiparæ is verbis. *Videntur non absuisse tempore Mysteriorum, sed cum Apostolis minimè accubuisse; fuisse tamen eius domus participes: nam Christus discipulus habuit accumbentes, Matrem autem iussit curam gerere mulierum, qua ipsi ministrabāt, tanquam per eam eas excipiens, & cum eis vescens.*

C Vult ergo Matrem cum mulieribus iisdem in ædibus, ac eodem tempore, discretis tamen cœnaculis, cœnasse.

Quo situ Christus cum Discipulis cœnauerit? respondetur, quod in Paschali cœna Christus stetit; Ac in communi, seu vulgari, ac in Eucharistica accubuit, ex August. de consensu Euangel. & in tractatu 55. in Ioannem, quo loco facit illam triplicem cœnæ diuisionem.

1. Lori ad mentem adstiterunt, prout Christus dixit Petro. *Qui lotus est, non indiget, nisi vt pedes lauet.*

2. Quid ergo est Pascha? Transitus. Hunc Dorotheus Abb. doctrina 22. inquit; *Anima Christiana rectè celebras, cum egreditur à cogitationibus Aegypti, hoc est à peccato: Quoties enim digreditur anima à peccato, toties*

Domino

Domino celebratur Pbase. Et nobis illum Christus stravit, sed cum ipse transiit, Eligius homilia 4. de cena Domini: suo Paschate idest transitu ex hoc Mundo ad Patrem, nos de vitijs ad virtutem, de terrenis ad celestia transire docuit. Modum, quem tenere debemus, docet Anselmus in Matth. 26. Quicumque voluerit Pascha Domini celebrare, debet sequi Baiulum aquae. Aqua significat gratiam Spiritus sancti, unde dictum est; de ventre eius fluent aqua viua, hoc autem dicebat de Spiritu sancto.

Agnum edebant in vna domo plures, Cæsarius Arelatenensis homilia 6. de Pascha. Quid est in vna domo, idest in unitate Ecclesiae, iubemur carnes eius assumere: Ariani ergo, & diuersa Hæreticorum peruersitates, non in vna illum comedunt domo: Quare sicut in diluuio, non est saluatus nisi, qui in Arca Noe fuit inuentus, ita diuersæ fidei homines extra Ecclesiam domum non habentes Agnum, qui Christus est, salui esse non possunt.

Est autem hic Agnus Christi figura ob simplicitatem, & innocentiam: cum ad lanienam trahitur, non vociferatur, cum tondetur, non clamat, sic Christus per Isaiam 53. Sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi Agnus coram tondente se obmutescit, & non aperiet os suum.

Panis Azimus vna debet comedi, ut præcepit lex Leuitici 8. Eligius; Edenda sunt carnes istæ cum azimis panibus, & lactucis agrestibus: Azimam dicimus absque fermento: fermentum verò malitiam designat, & dolum; absque fermento igitur Agnum comedimus, si sacram Eucharistiam sine malitia, dolo, & simulatione in sinceritate bonæ vitæ percipimus: lactuca quoque agrestis valde amara est, & in viris luxuriam reprimis; Significat autem hoc, ut quando ad Corpus Christi, qui verus Agnus est, sumendum accedimus, quamuis de Redemptione latemur, amaritudinem tamen ex recordatione peccatorum habeamus, ut dulcescat ex venia, quod amarescit ex poenitentia.

Renos

- A** Renes vestros accingeris, & Calceamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comedetis festinanter, B. Eligius homilia 14. *Agnum nostrum comesturi renes nostros accingamus, idest delectationes noxias, & carnalium desideriorum fluxa restringamus: calceamenta in pedibus habeamus, idest operum nostrorum gressus exemplis sanctorum Patrum muniamus: Et baculos opus est manibus teneamus, ut in cunctis, quæ agimus, timorem Dei vivum præ oculis tenentes, secundum ipsum opera nostra dirigi postulemus. Nec prætereundum, quod dicitur, Comedetis festinanter: Festinantes namque Pascha comedimus, cum nos hic non habere certam mansionem recolentes, quotidie de festinanti, & iam iamque imminenti sine suspendimur assidue meditantes, quoniam incola super terram, & peregrini sumus, &c.*
- B**

Caput cum pedibus vorandum Cæsarius Arelatensis, homilia 6. de Pascha: *Vt Deum, & hominem puri confessione veneremur: caput accipiamus de eo, quod dicit B. Ioannes: In principio erat Verbum: Pedes verò de eo, quod Apostolus scribit, semetipsum exinaniuit, formam servi accipiens in similitudinem hominum factus, &c. Oportet ergo, ut huius nostri Agni carnalibus succinctis lumbis, idest mortificatis carnalibus passionibus cum summa cordis, & corporis puritate vescamur caput cum pedibus, idest & ex Deo genitum credamus, & ex homine procreatum.*

- C** Ossia comburenda igni, Gregorius Nissenus de vita Moysis inquit; *Duo esse præceptorum genera: nam alia eiusmodi sunt, ut possibile sit ea nobis planè intelligere, probabilemque de ipsis rationem reddere. Hæc neque coactè, neque ignauiter pertractare debemus, sed ut ad bonam nobis hic cibus valetudinem animæ prodesse possit. Alia sic latent, ut duriora sint, quàm ut planè intelligere, vel reddere rationem queamus, ut si quæreres, quæ nam sit substantia Dei? Quæ sit necessitas eorum, quæ sunt aliaque plurima. Hæc omnia Spiritui sancto relinquemus, qui Dei profunda inuestigat, & scit. Nam ignis in-*

68 DE VETER. SAC. CHRIST. RITIB.
Jacris litteris, plerumque pro Spiritu sancto ponitur. A

Vterque postis oblinendus sanguine Agni; Gauden-
tius serm. 6. de manducatione Agni inquit: *Habemus in*
utrisque postibus scilicet in corde, & ore, salutarem Domi-
ni passionem: Quomodo? sicut dicit Apostol. Roman. 10.
corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad sa-
lutem: Habemus in limine frontis, signum sanguinis
Agni, ut non sinat exterminatorem Deus introire
ad nos.

De Vulgari, seu Communi Cœna. Cap. VII.

B

SEQVITVR altera Cœna, quæ Communis, seu Vul-
garis vocatur. Et peracta prima Legali Cœna, in
qua stantes erant, ad hanc secundam Christum cum Di-
scipulis accubuisse ferè omnes consentiunt; Chrylосто-
mus homilia 82. in Matth. *Quomodo ij Pascha comede-*
bant aduersus legem recumbentes? Dicere possumus, quia
postquam comederunt Pascha, ad cœnandum recubuerunt.
Theophilactus in 26. Matth. & Marcum 14. Dicimus
itaq; quod prius Paschate stans comederit, deinde recū-
bens tradidit suum sacramentum. Primū enim per fecit
figuralia, deinde verum perfecit: Ambrosius in 15 Lu-
cæ, & Nonnus in Ioannis 15. hoc idem refert Baron.
in anno 34. vbi Spondanus num. 12. Notandum, quod
omnes duodecim de eodem vase in circuitu cum Do-
mino sumebant in coenaculo strato, quasi iacendo, mo-
re antiquo recumbentes.

C

Lecti stabant dispositi in Coenaculo circū mensam, in
quos illi positis soleis loti, vñtq; cum cœnatoria veste
ascendebant ad mensam accubituri, ita Homer. odyss. 8.
Et nos annotauimus in 2. lib. cap. de Triclinio.

Singularis

A Sing. laris erat vestis, non vna omnium, sed cuique sua Martiali in Silam.

Ad Cœnam venies, sed sic diuisa recumbes,

Vt non tangantur Pallia nostra tuis.

Proni deinde pectus puluino fulri procumbebant in vestem; supini erant nonnumquam, & ritu sedentium erant aliquando, ex Martiale.

Languidus in cubitum iam se conuiuia reponat.

Pro puluino Christo erat Ioannes, Ambros. Luc. 15. *Nonne tibi videtur Christum cecidisse in collum Ioannis, quando erat Ioannes in sinu Iesu ceruice recumbens reflecta? & ideo Verbum apud Deum vidit, qui erectus est ad*

B *superna.*

In Triclinio ex frequenti Romanorum usu dicemus, quinos accubuisse Apostolos vtrinque ad mensam; ternos in capite Christum, Ioannem, & forsan Petrum: Ioanni proximus in accubitu erat Petrus, qui alioquin in aurem quædam dicere Ioanni non potuisset. Verisimilis hic ordo, & forma Mensæ, quæ non rotunda, sed quadrata, prout est videre Romæ in Laterano eandem illam, in qua Christus postremo cœnauit. à Vespasiano Romam transuectam inter tot alia pretiosa sacra.

Cœna facta surgit Christus ab illa, Lyranus ibidem. *Non enim intelligendum est, quod esset totaliter completa, quia postea dicitur, cum recubissent, sederat facta quantum ad hoc, quod comederant Agnum Paschalem.*

C Augustinus tractatu 55. in Ioannem. *Non ita debemus intelligere cœnam factam, veluti iam consumatam, atque transactam, adhuc enim cœnabatur, cum Dominus surrexit, & pedes lauit Discipulis suis; nam postea recubuit, & Buccellam suo traditori postea dedit, utique cœna nondum finita, id est dum adhuc panis esset in mensa, cœna ergo facta, dictum est, iam parata, & ad conuiuantium mensam, vltimumque perducta.*

Posuit vestimenta Christus, & linteo se præcinxit. Hinc Cardinalis Viguerius Chorda 7. Ponit vestimenta sua,

*ta sua, non quidem omnia, sed superiora, siue exteriora, A
qua magistri speciem praeferrent, quasi ministri personam ipso habitu professus est.*

Præcinctus mittit aquam in peluim, & lauare coepit pedes Discipulorum, Clemens constitutionum cap. 19. *Cum enim accepisset linteum, præcinxit se, deinde fudit aquam in peluim, & nobis mensæ accumbentibus accessit ad nos, & nostros omnium pedes lauit, & linteo terxit.*

Et nota, quod mensæ accumbentibus loti pedes: Non surrexerunt ergo alij, sed Christus solus loco se mouerit, vt ex Euangelio: Hanc demissionem tantam demiratus Cosmas Hierosolymitanus hymno 6. exclamat. *Irre-* B
tentibilem tenens, & altam in æthere aquam, abyssos frangens. & maria retinens Dei sapientia, aquam in peluim iacit, pedes vero seruorum lauat herus.

Et quod omnium pedes, & quidem Iudæ lauerit, Augustinus tractatu 55. in Ioannem. *Ille non dedignatus est pedes lauare, cuius manus videbat in scelere, & infra, Passurus exitia, præmisit obsequia, non solum pro quibus erat subiturus mortem, sed etiam illi, qui eum fuerat traditurus ad mortem.*

Christo Petrus restitit dicens, non lauabis mihi pedes in æternum; Beatus Augustinus exactè expendit. *Tu mihi? Quid est tu, quid est mihi? cogitanda sunt potius, C
quam dicenda, ne fortè quod ex ijs verbis aliquatenus dignum concepit anima, non explicet lingua.* Ambrosius Prologo in libr. primum de Spiritu sacro. *Extendantur pedes animorum nostrorum, vult Dominus Iesus, & nostros lauare pedes: non enim Petro soli, sed unicuique dicis fidei, Nisi lauero tibi pedes, non habebis mecum partem.*

Iterum recubuit à lotionem, & verba habuit ad discipulos, &c. Postquam lauerat pedes, & vestes r. sumpserat, tamquam Rex sacrorum in summo accumbit, testamentum conditurus; vbi occurrit de Iacobo Patriarcha cogitare, Genesis 49 qui sub vitæ finem filios suos duodecim

- A** decim ad se vocarat, vt singulis benediceret, & olim futura nunciaret. *Vocauit autem Iacob filios suos, & ait eis, Congregamini, vt annunciem, qua ventura sunt vobis in diebus nouissimis. Congregamini, & audite filij Iacob, audite Israel Patrem vestrum, &c. Finitisque mandatis, quibus filios instruebat, colligit pedes suos super lectulum, & obiit, appositusque est ad populum suum.* *i* figura est de Christo, qui Discipulos suos duodecim conuocarat, præmonuit de futuris, proditorem suum inter ipsos accumbere, dispergendos omnes, negaturos, scandalum pa. Iuros, &c. & pro Benedictione testamento corpus, sanguinemque suum ijs reliquit, postmodum collectis pedibus super lectulum Crucis expirauit.
- B**

Cum hæc dixisset Iesus, turbatus est spiritu, Io. 13. *Quia vnus ex vobis tradet me.* In amoribus Christo Iudas erat, vt non nisi turbatus spiritu de illa sacrilega designatione quicquam potuerit eloqui, sed spiritu humano tantum; Lyranus. *Hæc vero turbatio, quæ erat in parte sensitiua, non erat contraria rationi, sed magis conueniens.* Idque secundum Glossam. *Quia ex imperio rationis procedebat.* Hinc Augustinus tractatu 60. *Turbetur planè animus Christianus non miseria, sed misericordia, timeat, ne pereant homines Christo, contristetur, cum perijt aliquis Christo.*

- C** Væ homini illi, per quem filius hominis tradetur; bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille: Quamuis aliqui culpent Christum, ac Iudam liberent; eum, cum bonus esset, traditum iuxta coelestem cognitionem; Tertullian. præscript. cap. 47. & apud Epiphanium Hæresi 38. Nihilominus clarè patet, quod ipse Christus, Verbum, Sapientia, Veritas, dicit misero; *Væ, væ;* ergo pessimè sacrilegus fecit, cum inag. strum Deum vendidit. Fatetur id ille ipse; *Peccauit tradens sanguinem Iustum.* Hinc se, & Iudæos parricidæ damnauit; ait Euthymius in Matth. cap. 67. *Et Christum iniuste mortestatus. s. Iudæi item respondentes: quid ad nos te uideris;*

deris : eius testimonio subscripserunt, veritatemque, & si A inimici confessi sunt.

Occasionem proditori dedit profusa Mariæ Magdalene liberalitas, quæ *Accepit libram unguenti Nardi Pistici pretiosi, & unxit pedes Iesu, & extersit pedes illius capillis suis. Dixit ergo Iudas Ischariotes, qui erat eum traditurus. Quare hoc unguentum non venit trecentis denarijs, & datum est Egenis?* Hinc Euthymius c. 62. in Euangelia. *Cum aliena est effecta Domestica Maria Magdalena, tum Domesticus alienatus est.* Et sanctus Antoninus parte prima histor. *Vnctio occaso accepta non data.* Sed nota, quod non tunc præciso tempore de prodicione cum scribis convenit, sed feria pridie ante coenam passi sunt pecuniam illi dare; Clem lib. 5. constit. cap. 13. Alcuin. de diuin. offic. cap. 16. & est communis opinio.

Proditorum nondum nouerunt Apostoli, ergo ac sibi metuentes coeperunt *Dicere singulatim, Num quid ego?* tamen Iudas, ut innocentiam contra conscientiam probaret, Hieronymus lib. 4. in Matth. *Cæteris contristatis, & retrahentibus manum, & interdicentibus cibos ori suo; temeritate, & impudentia, qua proditurus erat, manum cum magistro mittit in paropsidem, ut audacia bonam conscientiam mentiretur.*

Et post Buccellam intrauit in eum Sathanas, Hieron. in Matth. lib. 4. *Nec primo, nec secundo correptus à prodicione retrahit pedem, sed patientia Domini nutrit impudentiam suam, & thesaurizat sibi iram in die Ira: pena prædicatur, ut quem pudor non vicerat, corrigant denuntiata supplicia.*

Quod facis, fac citius: cum Dæmon proditorē occupasset, & quasi eidem Dæmoni Christus loqueretur, ut loquitur Cyrillus in Ioannem, cap. 17. *Opus, quod facere soles à Diabolo, fac citius; Prophetas occidisti, nemini à Deo misso pepercisti: veni ego post illos, &c.* Et Theophil. Alexan-

A Alexandrinus lib. 4. in Euangel. *Offendo horam passionis propria voluntate mihi imminere.*

De Tertia Coena Eucharistica: Cap. VIII.

EX communi sanctorum Patrum doctrina in hac Coena panis azimus fuit appositus, quia in sacro eloquio nunquam inuenitur fermentum accipi in bonum: primo Corinth. 5. *Modicum fermentum totam massam corrumpit.* Et iterum. *expurgate vetus fermentum.* Et paulò post. *Epulemur non in fermento veteri, neque in fermento nequitiae, & malitiae.* Et Matth. *Cauete a fermento Pharisaorum.* Contra verò azymum sumitur semper in bonam significationem, ut apud Paulum. *Epulemur in azymis sinceritatis, & veritatis.* Azymo itaque utimur Christi imitatione, sed & illo ex frumento lecto; Concilium Coiacense in Diocesi Ouetensi, sub Ferdinando primo. *Hostia sit ex frumento sano, & integra, vinum sit mundum, & aqua munda, ita ut inter vinum, aquam, & hostiam Trinitas sit significata.* Et pariter Humbertus Syluz candidæ inquit. *Romana Ecclesia à ministris sacri Altaris offert azymum ex Grano frumenti, & limpida lympha per ignem praparatam.*

Christus cum accepisset panem in manus, oculis eleuatis in cœlum Deo gratias pro donis egit; Benedixit: nobis in exemplum, si quando de beneficijs participemus, meminerimus Creatoris.

Deditque Discipulis suis: Iudam autem proditorem exclusum fuisse coena Eucharistica; communior videtur opinio sanctorum Patrum; Clemens Romanus, qui ait se coenæ Eucharisticæ interfuisse lib. 8. constitut. Apost. cap. 13. *Cum autem tradidisset nobis mysteria preiosis corporis, & sanguinis absente Iuda.* Arcopagita Hierarchiæ

k

Eccle.

Ecclesiast. cap. 3. Ipse auctor symbolorum iustissime sub- **A**
trahit eum, qui non sancte, neque pari morum similis-
dine sacra concœnauerat. Concœnauerat quippe Iudas
 sacra, idest Pascha cum azymis, & lactucis, subtrahit à
 cœna Dominica, sacroque suo corpore non impertit;
 vnde sanctus Maximus ad dicta superius Areopagitæ
 verba. *Iudam intelligit, & significat, quod illi imper-*
tierit mysticum panem, & poculum: mysteria verò disci-
pulis post Iudam à cœna discessum, quasi eorum indignus
ille existerit. Hilarius can. 30. in Matth. *Past qua Iudas*
proditor indicatur, sine quo Pascha accepto Calice, & fra-
cto pane conficitur: dignus enim æternorum sacramentorū
non fuerat. Innocentius Papa de sacro altaris mysterio, **B**
 lib. 4. cap. 13. censet nobiscum sentiendum omnino sci-
 licet ab Eucharistia traditorem exclusum.

Christus communicauit, & se sibi impertit; Basilius
 in anaphora, de calice loquens. *Benedixit, sanctificauit,*
agustauit, & diuisit Discipulis suis. Hieronymus ad
 Hedibiam, quæst. 2. *Dominus Iesus Christus ipse conui-*
ua, & conuiuium; ipse comedens, & qui comeditur, &
sanctus Antoninus, prima parte, cap. 6. titulo 5. §. 2.
Facta consecratione, & ipse sacramentum sumpsit; non
quod egeret, vel nouum effectum gratie ex se susceperet,
sed ut exemplum illud accipiendo nobis præberet.

Gloriosam Dei parentem communicasse putat Caro **C**
 dinalis Viguerius, idem putat Didacus de Vega, con-
 cione prima feriæ sextæ hebdomadæ sanctæ, Metaphra-
 stes oratione de vita Dæiparæ apud Suriim. 1. 5. Augusti,
 quamuis sanctam Virginem Mariam, quasi teorfem Gy-
 neceium instituisse diuerso in cubiculo, & si eisdem in-
 cédibus, ibique per Petrum à Christo missam sanctissimā
 Eucharistiam, cum sequacibus mulieribus suscepisse, s
 Bertadius lib. 4. commentariorum lib. 1. cap. 17. & loqui-
 tur Vualterius Voringus de triplici cœna, lib. 3. cap. 1. 1.

A

Hoc est Corpus meum .

Circa hæc verba sanctissimæ consecrationis , præcisissimæ Hydræ capitibus tot alia succrevere , quot hic errores ad vnam voculam , seu syllabam sectatores iniierunt , quorum paucos breuitati studens , solummodo recensebo .

Et quidem sacramentarij inter quos Zuinglius , Calvinus , Petrus Martyr , & alii conantur interpretari verbum illud : *Est* ; videlicet : *Hoc est Corpus meum* . Hoc significat corpus meum , vel hoc est signum corporis mei .

B Quod ex textu reuincit sanctus Damascenus lib. 4. de fide orthodoxa , cap. 14. *Panis , & vinum non corporis figura sunt , absit enim hoc ; Verum ipsum met Domini Corpus diuinitate affectum , quippe cum Dominus ipse dixerit . Hoc est non corporis signum , sed corpus , non sanguinis signum , sed sanguis .*

Alteram viam inijt Berengarius apud Auerſanum , lib. 2. de veritate Eucharistiæ . *Quis isum tenere tam valet audiens Berengarium ipsa Domini verba de Sacramentis interpretantem ? Hoc inquam necessario panis est Corpus meum ; & hic calix necessario vinum : O impudensissima falsitas : qua est enim hic necessitas , ut subaudiatur iam necessario panis , & vinum , cum possit è contra*

C congruè dici , hoc subaudi Corpus , iam non panis est Corpus meum . Et hic subaudiatur potius iam non vinum est Calix sanguinis mei .

Simile figmentum voluit Lutherus , lib. quod verba Domini firmiter stent , sub annum Domini 1527. quasi Christus dixerit : *Hoc est Corpus meum , idest Panis est Corpus à me factum , creatumque* . Quod & si ridiculum ; habuit tamen sequaces , qui Imperatores nominantur , inter quos Ioannes Campanus , qui anno 1544. testatur confessionem in eundem errorem lapsus erat olim Rupertus Abbas , & alii multi Algeri æuo , ut ille lib. primo

k 2

testatur

testatur cap. 6. ibi *Dicunt ita personaliter impanatum in panem Christum, sicut in Carne humana personaliter incarnatum Deum.* A

SUCCESSERUNT Vbiq̃uistæ, qui Christum volebant vbiq̃ue, etiam in Inferno esse verè præsentem secundum Corpus, nec magis in Pane Corpus Christi sit, quam aliis in rebus. Ita Stapulensis in cap. 11. primo ad Corinth. quia nempe Verbum Dei Caro factum est, quod cum vbiq̃ue sit, sequitur carnem vbiq̃ue esse in omnibus locis, ut vnam cum eo personam constituat. Cui argumento respondet Augustinus epistola 57. *Cauendum, ne ita Diuinitatem adstruamus hominis, ut veritatem corporis destruiamus: non est autem consequens, ut id, quod in Deo est, ita sit vbiq̃ue ut Deus: nam & de nobis scriptura dicit, quod in illo viuimus, mouemur, & sumus; nec tamen sicut ille vbiq̃ue sumus: sed aliter ille homo in Deo, quoniam aliter & Deus ille in homine proprio quodam, & singulari modo. Vna enim persona Deus est, & Homo est, & utrumque est, vnus Christus IESVS vbiq̃ue per id, quod Deus est, in calo autem per id, quod Homo.* B

Vtuntur quoque aduersarii altera insulsa ratiuncula. Eph. 4. *Ascendit super omnes Cælos, ut impleret omnia.* Quasi quod Christi humanitas omnia modo impleat. Non intelligentes, aliud Apostolum non dicere, quam Christum ascendisse, ut Prophetæ de illo vaticinati implerentur; cogitent aut. primo dictum: *Hic IESVS, qui assumptus est à vobis in Cælum, sic veniet:* Qui aliquo venit, eo sine motu venire non potest, debetque postmodum esse, vbi ante non erat; nequit ergo venire ad Iudicium in Vallem Josaphat, si modo ibi est. C

Ex verbis consecrationis nempe *CORPVS MEVM*; Berengarius calumniatus est verba Domini, Ioann. 6. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, &c.* Hæc inquit ille non intelligenda de Carne, & Sanguine Christi, sed de homine iusto sanctificato à communi hominum vita segregato, ut refert

L. an.

A Lanfrancus lib. de Eucharistia sacramento. Quæ opinio confutatur per Cyrillum in actis concilii, tom. 1. edit. Peltanz, cap. 14. ibi: *Quamvis ad nos ergo dicat; Amen, Amen dico vobis, nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, &c. neutiquam tamen istam communem, idest hominis cuiusquam nostre conditionis carnem esse existimare debemus: quomodo enim hominis Caro secundum suam ipsius naturam vivifica esse queat? sed verè illius propriam, qui nostri causa, & filius hominis factus, & appellatus est.*

B Bibite ex eo omnes.

Nihil hic præcepti Christus tulit de Calice laicis communicando (vt pertinaciter nituntur Hæretici extorquere) sed cum ipse sacrum suum sanguinem bibisset: Iohanni, vt est verosimilius tradidit; voluitque tum in ambitum ire inter manus, inquit, Bibite ex eo omnes, nempe voluit Christus singulos accumbentes bibere, illi paruerunt, & biberunt.

Priscis tamen temporibus etiam oriente Ecclesia, vtraque species communis populo erat, & usurpata in Missa diuina Iacobi fratris Domini, ac Marci Euangelistæ Liturgia.

C

Transubstantiatio.

Clarè admodum mutationem, quæ fit in ven. Eucharistia, Concil. Trid. sess. 13. c. 4. fatetur, credensq. sèper à Catholicis Transubstantiatione fieri docet, ibi. *Qua conuersio conuenienter, & propriè a sancta Catholica Ecclesia Transubstantiatio est appellata.* Deinde can. 1. & 2. *Anathema contra sentientes dicit: Quæ denominatione per aliquot sæcula ante dictum Concilium vsus fuit Petrus Blessensis quondam Angliæ Cancellarius ferm. 38. in synodo de sacerdotibus loquitur. Qui corpus Domini*

Domini conficiunt, sumunt, sumendum alijs tribuunt, eorum ministerio panis, & vinum in carne Christi transubstantiatur. Et idem epistola 140. ad Petrum Clericum: Et ut in uno sacramentorū videas abyssum profundissimū, & humano sensui imperceptibilem panem, & vino transubstantiatis virtute verborum celestium in Corpus, & Sanguinem Christi, accidentia, quæ prius ibi fuerant sine subiecto remanent, & apparent. A

Quibus verbis fiat consecratio concilium Florentinū definiuit: ibi *Forma huius sacramenti sunt verba Salvatoris, quibus hoc confecit Sacramentum: sacerdos enim in persona Christi loquens hoc conficit Sacramentum. Vbi docet Christum, & sacerdotem, qui vice Christi consecrat* B
ijsdem verbis facere.

De prædicta Transubstantiatione, & quomodo fiat, ac de aliis multis quæstionibus ad materiam, Consule Cardinalem Belarminum. Ioannem Vualterum de Triplici coena lib. 3. cap. 27. cum sequentibus, sicut & alios scribentes de controuersis.

De Apparatu Mensæ Christi.

Accipiens Calicem, &c. materiam, & formam illius videamus, Chrysostom. homilia 60. ad Pop. *Non erat illa mensa tūc ex argento, nec aureus Calix, ex quo sanguinem proprium Christus suis dedit Discipulis: prætiosa, tamen erant illa omnia, & tremenda, quoniam erant spiritu plena. Et inferius. Non putemus satis ad salutem, si viduis, & pupillis expilatis aureum Calicem, & gemmatum offeramus: Vis honorare sacrificium: offer animam propter quam immolatum est, hanc fac auream: si autem plumbo maneat, & testa deterior, vas autem si aureum, quid utilitatis? Et subdit: Et hæc dico non prohibens eiusmodi oblationes fieri; suadeo tamen cum ijs, & ante hæc eleemosynas exhiberi; hæc enim suscipiunt, sed illam multo gratius. Gabriel Biel. lect. 52. in Canonem Missæ inquit.* C
Sacerdos

A Sacerdos Calicem factum de auro, & argento, vel ubi paupertas Ecclesie cogit de stamno; Christus autem, qui Apostolis suis possessionem auri interdixit, non creditur fuisse usus Calice auro, vel argento, sed forte nec stamneo: Sed contra alij pretiosum iudicarunt: Beda de locis sanctis, cap. 2. In platea, qua martyrium, & Golgotha continuat, exedra est, in qua Calix Domini scriniolo reconditus per operculi foramen tangi solet, & osculari qui argenteus Calix hinc inde duas habet ansulas, sextarij Gallici mensuram capit, &c. Et hoc idem refert Baron. in annum 34. vbi Spondanus num. 18.

Lagenam, siue amphoram aquæ testaceam dicit; Chrysost. 16. in Mat. h.

Pelvis ex ære fuit, ex quo fabricata crux, quæ anno 1437. asseruabatur in Cypro, sed deinde Rhodum translata, ut retulit Saligniacus in Itinerario Terræ sanctæ, sub annum 1522.

De Linteo refertur id circa annum Domini 1376. seruatum in templo sancti Andreæ Constantinopoli; Quamuis apud Leonem in chronico Cassinensi, lib. 2. cap. 34. legamus anno 1013. Quosdam Monachos ab Hierosolymis venientes particulam lintei, cum quo pedes Domini Discipulorum extersit secum detulisse, & Cassinensi coenobio obtulisse, cuius fides miraculo ignis fuit confirmata.

C Catinum eundem cum Paropside fuisse, & quidem quadrangulum fictilem putant. D. Thomas in 20. Matth. ex Rabano Mauro, sic ferè Zacharias Chrysopolitanus, lib. 4. in vnum ex quatuor cap. primo. *Quod verò Matthæus Paropsidem, Marcus Catinum dicit, unus quadraturam vasis, alter quia esset fictile designat.*

Mappam Beatæ Mariæ manu elaboratam seruat Societas Iesu Olyssipone in Ecclesia S. Rocchi.

Panis Azymus, mundus, Triticeus integer; ut opinatur Epiphanius, & diximus supra. Et de prædictis omnibus vide latius Vvalterium Viningum de Triplici Coena,

ci Cœna, libro tertio, capitulo 38.

Duos Calices habuisse Christum in cœna, refert Paschasius Corbeienſis lib. de Corpore, & Sanguine Domini. *Vnum poſt Agni comestionem, antequam panem acciperet, aliterum poſtquam benedixit ipſum panem, ac fregit, & dedit Diſcipulis.* Quamvis ex epiſtola Gregorii Secundi ad Bonifacium Apoſtolum Germaniæ. *In Miſſarum ſolemnijs obſervandum eſt, quod Dominus Noſter Ieſus Chriſtus ſanctis ſuis tribuit Diſcipulis dicens. Hic eſt Calix, &c. Marc. 14. & Luc. 22. unde congruum non eſt duos, vel tres Calices in Altari ponere, cum Miſſarum ſolemnia celebrantur.* Viringus ubi ſupra cap. 41.

Vino Dominus aquulam miſcuit; quia Chriſti demortui perſoſſo latere ſanguis, & aqua profluxerunt; Amalarius lib. 4. offic. Eccleſ. cap. 47. *Vinum, & aqua in Calice monſtrant ſacramenta, qua de latere Domini in cruce effluxerunt, ideſt ſanguinem, & aquam, quibus nos potat Dominus noſter.* Unionem innuivale Cyprianus ibi. *In Calice Dominico aqua ſine vino deeſſe non debet, ne populus, qui per aquam iuxta Apocalypſim ſignificatur, à Chriſto ſeparatus eſſe videatur.*

De antiquis Miſſæ ritibus.

Cap. IX.

Dicam de antiquis Miſſæ ritibus, & primo, uti ſacrificij rationem habet, ac etiam ut ſacramenti naturam induit.

De nomine Miſſæ.

Verum quippe eſt, Miſſæ vocabulum, quatenus ſacrificium ſignificat, Eccleſiæ naſcentis exordio fuiſſe frequentiſſimum: Clemens Papa Primus, epiſtola tertia. Decret. ſic ſcribit. *In alijs locis ſacrificare, & miſſas ſacrificare non licet, &c.* Et idem epiſtola quinta ibi.

Quamobrem nulli laicorum liceat in eo loco, ubi ſacerdo-
tes, &

Ates, & reliqui clerici consistunt (quod Presbyterium nuncupatur) quando missa celebratur, consistere, ut libere, & honorifice possint sacra officia exercere. Euanistus Papa epistola secunda Decretal. ibi: Omnes Basilicæ cum missa semper debeat consecrari, &c. Item Alexander Papa epistola prima statuit. In sacramentorum oblationibus, quæ inter missarum sollemnia Domino offeruntur, Passio Domini miscenda est, ut eius, cuius Corpus, & Sanguis conficitur, Passio celebretur. Similiter Telosphorus Papa, epistola ad omnes vniuersaliter in cap. 2. missæ nomine vultus est; Item Soterus Papa, ut legitur in volumine primo conciliorum statuit, quod missæ solum à ieiunis celebrentur, &c. & Foelix Papa inquit epistola secunda.

Mandamus, ut super memorias Martyrum missa celebrentur. Habemus vterius in can. 10. Apost. Qui non perseverant in oratione, usque dum missa peragatur, nec sanctam Communionem percipiunt, veluti inquietudines Ecclesiæ mouentes, conuenit communionem priuari. Demum ne in infinitum prodeam, satis sit annuere Liturgiam S. Iacobi ibi. Proinde hanc orationem, & gratiarum actionem tibi offero, ut mihi Spiritus Paraclitis mittatur, forisificans, & instaurans me ad hanc missam.

Cum quis aliqui Missæ nomen Hebræum, vel Græcū esse censuerint; Verior tamen est opinio à Cathecumenorum dimissione ita dictam sanctus Augustin. ser. 237. hoc inquit. Ecce post sermonem fit Missa Cathecumenis, manebunt fideles, venit ad locum orationis. Et clarius Isidorus Hispalensis lib. 6. Origin. cap. 16. ibi. Missa tempore sacrificij est, quando cathecumeni foras mittuntur, clamante Levita; si quis cathecumenus remansit, exeat foras: & inde missa, quia Sacramentis Altaris interesse non possunt, qui non dum regenerati nascuntur. Censuerunt quoque nonnulli Missam à missa in cælum Hostia, vel à missis ad Deum hominibus; Albigus de diuinis officijs, cap. de celebr. missæ ibi. Missa autem dicitur quasi transmissa, eo quod populus fidelis, de suis meritis non

ut pro defunctis, preces, & oblationes, quas Deo omnipotens offert desiderat, per ministerium, & orationem sancti ad Deum transfuset, sunt alio modo potest dici. At ista, eo quod nos mittat ad Deum. Vide Baronium anno 34. ubi Spondanus num. 18. infra.

Et ex ijs obiter adverte, obituro misse nomine ad rem Divinam significandam vltos veteres fideles. Latinos; ut Dominibus falsas Religiones colentibus hoc nomen symbolicum ignotum esset, ne fideles ipsi proderentur, dum in locis abditis conventus habebant; vel certe suboscuro nominis alia causa potuit esse, ut facilius de tam insigni mysterio prophanos homines colarent, ne sanctum canticibus obiicerent. Græci tamen rem Divinam clarioribus vocabulis expresserunt, vel quia vocum proprietate retinendarum studiosiores erant, vel quod tantus persequutionis æstus apud illos commotus non esset.

Apud Græcos Liturgia idem est, ac missa apud Latinos. Nec desunt qui incruenti sacrificii cum mentio facienda est, Liturgiam nominare; Amphiloehius de vita sancti Basilii. *Eamus ad peragendam sanctum Dei ministerium ubi ad Ecclesiam ventum est, voluit ut presbyter faceret ministerium, sive Liturgiam (& infra) præcepit, ut cuncti ad magnam Ecclesiam accederent, participaturi Divina Liturgia, sive ministerij.* Hanc autem veram Liturgiæ Ethymologiam scribit Suidas. *Liturgia proprie dicitur officium, sive ministerium, sive munus publicum, &c.*

De alijs nomini-
bus. Alia quoque nomina ad significandam missam Patres Latini, & Græci adhibuerunt, nempe *Latria, Communionio, Spectaculum, Consecratio, Canon vniuersalis, Ministerium, Preces, Conuiuium, Cæna, Mensa, Eucharistia, Dominicum, Salutatio perfunctoria, Munus, Officium, Sacramentum, Sacrum, Solemnitas, Operatio sacra, seu mystica, Mysterium, Oblatio, Sacrificium incruentum, Immolatio, Holoocaustum, Conuentus, Collecta, Concio, Synagoga, Congregatio, Sinaxis, Coisio, Communica-*
tio,

A titio, Coetus, Convocatio, & alia multa. Baronius an. 34
vbi Spondanus ann. 16.

iii. Formulæ sacrum missæ faciendi, quibus veteres scrip-
tores vsi sunt, multæ etiam fuerunt. Scilicet sacerdotibus
cumbere, Domino sacrum ministerium obire, ministra-
re Deo, Incrementum offerre sacrificium, Exequi synaxim,
Frangere panem, immolare Dominum, sacrificare, dice-
re, seu tractare Missam, seu mysterium pietatis Agere,
Diuinum officium, seu sanctum mysterium, agere colle-
ctam, & Dominicum, Habere orationem, fecere Euchar-
istiam, seu Missam, seu oblationem offerre, seu pera-
gere oblationem, seu Missam, Conficere sacrum Corpo-
B ris, & Sanguinis mysterium, celebrare, occupari sacris
officiis, commemorare, &c. De quibus, & aliis vide,
quæ scripsit Vicecomes de Missæ ritibus, lib. 1. cap. 7.
& 8.

*De form-
ulis.*

Denotando modo ad rem ipsam, videamus primo si-
gna huius sacrificii, quas veteris Legis instituta no-
bis suppeditant. Quarum præcipua est illa, de qua in-
psalmo 109. *Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum, tu
es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech:*
Quem locum D. Paulus citat ad Hebr. 7. *Alij quidem,
sine iurando facti sunt sacerdotes: Hic autem cum iu-
rando per eum, Tu es Sacerdos in æternum secundum
ordinem Melchisedech.* Verum ut videamus sacrificium
Melchisedech fuisse typum Christi sacrificii, quod Pa-
tri obtulit, in postrema coena non eius, quod in cruce
obtulit, inter ceteros est Clemens Alexandrinus lib. 4.
Stromat. loquens, *Melchisedech Rex Salem Sacerdos
Dai, Altissimi, qui vinum, & panem sanctificatum dedit
nutrimentum in typum Eucharistie.* Quibus congruit
sanctus Cyprianus epistola 69. ad Gæcil. ibi. *Num-
quid magis Sacerdos Dei summi, quam Dominus Noster
Iesus Christus? qui sacrificium Deo Patri obtulit, & ob-
tulit hoc idem, quod Melchisedech obtulerat, id est panem,
& vinum, suum scilicet Corpus, & Sanguinem.* Et idem
1 2 refert

*De figu-
ra Mis-
sa.*

refert Eusebius Cæsariens. lib. 5. de demonstr. Euangel. **A**
 cap. 3. S. Ambros. lib. de Abraham Patriarch. c. 3. & in
 cap. 5. epi ad Hebr. Hieron. Hispanen. lib. 1. Ecclesiast.
 offic. cap. 18. cum aliis multis.

Theophilus in Matth. 26. *Sicut vetus testamentum im-*
molationem habebat; ita & nouum testamentum sangui-
nem habet, & immolationem. Sed præstantiori modo;
 De um- Leo sermone 7. de passion. *Vi enim umbra cederent cor-*
 bris, & *pori, & imagines sub presentia veritatis; antiqua obser-*
 watici. *uantia nouo tollitur sacramento, hostia in hostiam transijt,*
 nijs Mis *sanguinem sanguis excludit, & legalis sollicitudo, dum mu-*
 sa. *tatur, impletur.*

Umbra erant vituli, placuere tamen Deo, vt Genes. 4.
Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de ad-
pibus eorum, & respexit Dominus ad Abel, & ad munera
eius: Et Genes. 8. *Aedificauit Noe altare Domino, &*
tollens de cunctis pecoribus, & de volucribus mundis obta-
lit holocausta super altare, odoratusque est Dominus odo-
rem suauitatis. Tandem reiecit illa Deus. *Non acci-*
piam inquit, de domo tua vitulos, & de gregibus tuis bir-
cos. Vt aduertit Psalmista 50. *Quoniam si voluisses sacri-*
scium, dedissem utique, holocaustis non delectaberis.

Res siquidem erat, & cum ea signum, id est Iesu Chri.
 sti sub speciebus panis, & vini Corpus, & Sanguis Hostia
 beneplacens; cuius desiderio succensus Deus reiecit cæ- **C**
 tera; Malach. primo. *Non est mihi voluntas in vobis,*
dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de
manu vestra: Abortu enim solis, usque ad occasum
magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sa-
crificatur, & offertur nomini meo oblatio munda, quia
magnum est nomen meum in Gentibus dicit Dominus exer-
cituum. Et de nostro sacrificio hoc intellexit Tertullian.
 contra Marcionem, sanctus Hieronymus in Malach. Au-
 gustinus de Civitate Dei lib. 18. cap. 35.

Secunda prædictio est in psalmo 39. *Sacrificium, &*
oblationem noluiisti, corpus autem perfecisti mihi. Et de
 Liturgia

A Liturgia hoc exponunt sancti Auguſt. & Chriſoſtom. in eodem pſalmo 39. Tertia eſt Prouerbiorum locus, ibi: *Sapientia edificauit ſibi domum, &c. immolauit victimas ſuas; miſcuit uinum, & poſuit menſam ſuam.* Et ita exponit ſanctus Cyprianus epistoſa 63. & ſanctus Auguſtinus lib. 17. de Ciuitate Dei, cap. 20. Quarta erit Danielis cap. 11. & 12. *A tempore cum ablatum fuerit iuge ſacrificium, & poſtea fuerit abominatio deſolationis, Et iterum; Tulit iuge ſacrificium; & eiecit locum ſanctificationis eius: robur autem datum eſt ei contra iuge ſacrificium propter peccata.* Quæ loca etiam ſi communiter in-

B telligantur de Antichriſto, tamẽ nunc quoque Dæmon Antichriſtum in Eccleſiam induit, cum per Hæreticos, ſanctiſſimum tollentes ſacrificium, innumera infert damna. Et ita intellexit Petrus Cluniacenſis contra Petrobruſianos. Quinto, quoad eleuationem ſacratiffimæ Hoſtiæ in Miſſa. Facit locus Pſalmo 71. *Erit Firmamentum in terra in ſummis montium.* Quod explicatur à Rabi Ionata ante aduentum Domini. Erit Placenta tritici in capitibus Sacerdotum.

Miſſæ ſacrificium à Chriſto fuit inſtitutum, Tertul-
lian. in Apolog. ait. *Qui Deo offero opimam, & maiorem Chriſti Hoſtiam, quam ipſe mandauit.* Sanctus Cyprianus epiſtola 63. ad Cæcil. *Admonitos nos ſcias, ut in Calice of-feras.*

C ſerendo Dominica traditio ſeruetur, neque aliud fiat a nobis, quam quod à nobis Deus prior fecerit. Et hoc inſtitutum à Chriſto, ut eius recordationem nobis renouaret. Eusebius Cæſarien. demonſtr. Euangel. lib. primo, cap. 10. *Sacrificiumque eximium Patri ſuo operatus, pro noſtra, omniumque ſalute obtulit, cuiusque memoriam, ut nos ipſi Deo pro ſacrificio offeramus, inſtituit.* Et quod Chriſtus miſſam Apoſtolos docuit, & ipſi ad nos uſque tranſmilerunt. Maurus de inſtit. cleric. cap. 32. Baronius anno 34. ubi Spondanus num. 15. Nec aliquid facit contra prædicta ſynodus Trullenſis apud Gratianum, can. Iacobus de consecrat. diſtinct. prima, ubi de SS. Iacobo, & Baſilio

Basilio quidem legitur; *In scripturis sacra missæ celebra- tionem addiderunt.* Ad hoc etenim respondemus, quod sacrificium à Christo institutum, Iacobus, & Basilis missæ ritum scriptis tradiderunt: vel quia, ut docet Ni- colaus Melthenis, Iacobus mysticam, in crustatamque, Liturgiam exposuit: vteriam declarat Glosa in verbo celebrationem dicti canonis, Baron. anno 63. vbi Spon- danus num. 3.

Et quã- do.

Quando scilicet Christus instituerit? Hoc quippe cla- re declarat sanctus Cyprianus dicta epistola 63. ibi. *At enim non mane, sed post cenam mixtum Calicem obtulit Dominus.* Et hoc feria quinta hebdomadæ sacrosanctæ discumbens cum discipulis, S. Leo serm. 7. in die passionis Domini. *Discumbentibus discipulis ad edendam mysticam cenam, cum in atrio Caipha tractaretur, quomodo Chri- stus occidi posset, ille corporis sui, & sanguinis ordinans sa- cramentum, docebat, qualis Deo hostia debeat offerri.* Idem refert Isidorus Hispalen. lib. primo de Eccles. offic. cap. 18.

Ex verbis: Hoc facite in meam commemorationem. Missæ institutio colligitur. Auctor constitut. Apostolic. lib. 5. cap. 20. ait *Quare vos quoque suscitato Domino as- ferte sacrificium vestrum, de quo vobis præcepit per nos, dicens, Hoc facite in meam commemorationem.* Et pariter sanctus Dionysius de Eccles. Hieratch. cap. 3. & 5. Mar- tialis epist. ad Burdegal.

Apostoli dicere. Missam dixisse Apostolos comprobatur prima, ex act. Apost. cap. 2. ibi. *Brant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, & communicatione, fractione panis, & orationis.* Quæ verba communiter de sacra Liturgia in- telliguntur, quod etiam confirmatur ex cap. 13. eorum- dem actuum ibi: *Sacrificantes vero ipsis Domino, & ieiunantibus.* Amplius cap. 20. ibidem: *Non autem Sab- bati, cum convenissemus ad frangendum panem, Paulus disputabat cum eis.* Et notum quippe est Dominicum diem olim dici vna Sabbati: Beda in commentar. dicto cap. 20.

A cap. 10. actum inquit. *Idest die Dominico, qui est primus à Sabbato, cum ad mysteria celebranda congregati essemus.* Eisdem refert sanctus Augustinus epistola 88. ad Casul. Strabo lib. de rebus Eccles. cap. 22.

Et sanctum Petrum omnium primum rem diuinam celebrasse, ex Albino de diuin. offic. cap. de celebr. missæ. *Petrus Apostolus primus omnium Antiochia dicitur celebrasse.* Vgo à sancto Victore de sacr. fidei lib. 2. par. 8. cap. 14. iisdem verbis refert hoc idem. Sed aduerte, quod aiunt Antiochiæ primam missam celebrasse, id accipiendum est de ea, quæ apparatusissima pompa conficitur, quandoquidem longe ante Hierosolymis Apostoli sacrificium fecerunt, ut in locis actorum Apost. citatis supra. Et quod prima missæ celebratio contigerit die Pentecostes, Helyehius lib. 4. in Leuitic. cap. 9. latè.

Infanticidæ, & humanæ carnis voratores crediti à Gentilibus Christiani propter missam, & forsan suspitione, quod dicerentur sacratissimo Corpore, & Sanguine Christi pasci, seu quod alij id criminis conijciant in Hæreticos, Nicolaitas, Marcionitas, Gnosticos, & alios Catholicæ fidei hostes: sanctus Iustinus martyr dialog. cum Tryph. *An vos etiam de nobis creditis, homines nos vorare, & post Epulum lucernis exinctis nefarie promiscuo concubitu misceri?* Vbi Epuli, & Lucernarum nomine alludens ad Agapes, quæ fiebant post missam, & ad cereos in missa accensos: Minutius Felix in Octauio.

C *Illum iam velim conuenire, qui initiari nos dicit, aut credit de corde infantis, & sanguine.* Quæ vox initiari Missam significat; ex Tertullian. cap. 7. Apolog. aduersus Gentes. *Dicimus sceleratissimi de sacramento infanticidij, & pabulo inde, & post conuiuium incesto.* Erpauld post. *Quis unquam taliter vagienti infanti superuenit? qui cruenta, ut inuenerat, Cyclopus, & Sirenarum ora iudici referuauit? quis uti in vxoribus aliqua immunda vestigia deprehendit? quis talia facinora cum inuenisset, celauit? imo à quibus prodi potuit? ab ipsis enim reis, non utique,*

Decalumnijs

utique; cum vel ex ipsa forma omnibus mysteriis silentij **A**
fides debeatur: Si ergo non ipsi proditores sui, sequitur, ut
extranei: & unde extraneis notitia, cum semper etiam
impij initiatores arceant profanos. Ex quibus collige in-
ter cetera, quod coelarentur Gentilibus mysteria missæ,
& de prædictis vide etiam Minutium in Octavio, & Ori-
gen. lib. 6. contra Celsum, & Viringum de triplici cœna,
lib. 3. cap. 56.

Promiscuus incoestus de Christianis confectus missæ
causa propter osculum in missa inuicem dari solitum, ac
etiam quod Christiani inuicem fratris, ac sororis nomi-
ne in missa salutarentur, Tertullian. cap. 9. Apologet. **B**
Dinumerata loca, ubi Mater, ubi soror; nota diligenter, ut
cum tenebra ceciderint canina, non erres, piaculum enim
admiseric, nisi incoestum feceris: Et hoc idem latè refert
duobus in locis Minutius in Octavio, & alij.

Antistitis Genitalia colere crediti à Gentilibus Chr-
stiani propter missæ sacrificium occultum, & nocturnum,
ut plurimum: Minutius Foelix in Octavio ibi: Alij eos fe-
runt ipsius Antistitis, ac sacerdotis colere Genitalia, & qua-
si parentis sui adorare naturam, nescio an falsa, scerte oc-
cultis, ac nocturnis sacris apposta suspicio. Et paulò post
idem subdit. Etiam ille, qui de adoratis sacerdotis virili-
bus aduersus nos fabulatur, tentat in nos conferre, quæ iura **C**
sunt, ista enim impudicitia eorum forsitan sacra sunt, apud
quos sexus omnis membris prostat: Et idem refert Arno-
bius lib. 8. aduersus Gentes.

Cultus quoque asinini capitis Christianis obiectus,
cuius causam refert Tertullian. apolog. cap. 16. Iam
quidem somnasti, caput asinum esse Deum nostrum.
Hanc C. Tacitus suspicionem huiusmodi instruit: Is enim
refert Iudæos similis bestie effigiem consecrasse, atque ita
inde (opinor) præsumptum nos quoque, ut Iudæica Reli-
gionis propinquos eidem simulacro initiari, &c. Et Mi-
nutius in Octavio ait. Inde est, quod audire te dicis caput
asini rem nobis esse diuinam, Per quæ verba, Rem Diui-
nam

A *nam*, Minutii, & verbum *Initiari*, Tertulliani, missæ sacrificium denotari satis patet. Sed quatenus prædictæ calumnia Tacito attribuitur per Tertullianum, nihilominus Iosephus Hebræus Tacito antiquior meminit eiusd. lib. 2. contra Appion. cap. 10.

Solis adoratio præterea dabatur eisdem Presbyteris propterea, quod in missa, & cæteris Ecclesiasticis officiis versus Solem Orientem preces funderent, de quo Tertullianus cap. 16. in apolog. libi. *Alij plane humanius, & verisimilius Solem credunt Deum nostrum; inde suspicio, quod innotuerit, nos ad Orientis regimen precari*, quod confirmat Orig. lib. 5. contra Celsum.

B Bacchum, & Cererem coluisse Christianos. item calumnia Gentilium fuit, quia in missa vinum, & panem adhiberent; scripsit S. Augustinus lib. 20. aduers. Manich. cap. 13.

Quia Dijs sacrificium non faciebant Christiani, vocati sunt in crimen sacrilegii a Gentilibus, Tertull. cap. 1. apolog. & idem lib. ad Scapul. scribit. *Nos quos sacrilegos existimatis, & reliqua.*

C Accusati Christiani etiam propter missam, quod occultos conuentus haberent, Origenes contra Celsum, primum criminationis caput, à Christianis clancularios conuentus haberi solere, legibus vetitos, quæ eo tendunt, ut calumniarentur Agapen, quem Christiani vocitant, quoties occultè communis periculi metu conueniunt ad conuiuium.

Et propterea, quod pro salute Imperatoris non sacrificarent, ut ex Tertullian. in apologet. cap. 27. & idem lib. ad Scapul. item Origenes lib. primo contra Celsum.

Quamvis contrarium nobis constet, quod Christiani etiam pro Ethnicis Imperatoribus Deum exorarent, ut ex Athenagora Atheniensi in fine supplicationis, quam habuit ad Imp. Antoninum, & Commodum his verbis. *Vos igitur d, qui in omnibus omni modo, tum natura, tum institutione boni, moderati, humani, & Imperio digni estis,*

mi

mibi

mibinunc , cum & obiecta confutarim , & quod nos pij , iusti , & animo temperati simus , demonstrauerim , Regali capite annuite : quos enim obtinere iustius est , quod petunt , quam nos , qui pro Imperio vestro oramus , ut & filius a patre , sicuti aequissimum est , Imperium per manus accipiat . & ipsum Imperium vestrum subiectis omnibus incrementum , & accessum capias . Et vterius in commentario ad dictum locum leguntur hæc verba . Quod autem hic dicit Athenagoras Christianos pro Imperio Cæsaris orare Deum , id vt nunc longa consuetudine pro Christiano Imperatore in Ecclesia solemniter obseruatur ; ita in prima statim Ecclesia , etiam pro impiis Principibus fieri solitum , non solum ex hoc loco , sed & ex Eusebio , Arnobio , Lactantio , & aliis antiquis intelligimus .

Denique fideles in quæstionem vocati , neceq. affecti , quia missam celebraissent . Eusebius Emisenus , hæmilis de sancta Blandina ibi Post Damini corporis sacrificium , profanis tribulationibus nouam de se hostiã Christo oblaturus infertur . Item Ado in vita Beati Stephani Papæ scribit . Stephanus perrexit cum omnibus Christianis ad Cæmeterium sancta Lucina , & multis eos consolatus sermonibus , obtulit pro eis sacrificium Deo omnipotenti , quæ gesta audiens Valerianus missi plurimos militem , qui Beatum Stephanum perirent : Et Beda lib. 5. hist. Anglicarum cap. 11.

De Signis .

Signa in missa dabantur Ecclesiæ nascentis exordio ad conuocandos fideles : Syluerius Papa apud Burchardum lib. 19. decret. cap. de contempt. ieiunij ibi : Solent plures , qui se ieiunare putant in Quadragesima , mox vt signum audierint , ad horam nonam manducare , qui nullatenus ieiunare credendi sunt , si ante manducauerint , quæ vespertinum celebratur officium : concurrendum est enim ad missam , & auditis missarum solemnibus , & vespertinis officijs largitis elemosynis ad cibum accelerandum est . Et B. Ephrem parenesi. 23. Signo ad synaxim , & officium dato , &c.

Quomodo

A Quomodo autem conuocarentur pristini fideles ad officia Ecclesiae, & quibus modis, vide ut notauimus in cap. de ere campano.

Singulae nationes olim diuersis ritibus in missae sacrificio utebantur. Quoniam veterum Patrum Liturgia Petri, Iacobi, Marci, Apollinaris, Barnabae, Dionysij, Basilii, Gregorii, Chrysostomi, & aliorum in admodum paucis conueniebant, & quaelibet nationes sequebantur Duces proprios in missae ritibus, cum Liturgia nil aliud fuerit, quam praefinitae caeremoniae, quas tum ipsi, qui illas scripserunt, in salutari hostia Deo offerenda, adhibere; Hinc Innocentius Papa Primus Epist. prima

De ritibus diuersis.

B ad Decemnum Episcopum Eugubinum, tum congrauiter exposculet, quod Apostolorum instituta Episcopi non aestimarent ibi. *Sed unusquisque, non quod traditum est, sed quod sibi visum fuerit, hoc aestimat esse tenendum; inde diuersa in diuersis Ecclesijs, aut teneri, aut celebrari videntur; ne si scandalum populis, qui dum nesciunt traditiones antiquas humana praesumptione corruptas, putant sibi, aut Ecclesias non conuenire, aut ab Apostolicis contrarietatem inductam, &c.* Similiter sanctus Gregorius ab Augustino Angliae Episcopo interrogatus interrogatione tertia respondit sic. *Curcum una sit fides, sunt Ecclesiarum consuetudines tam diuersae, & altera consuetudo*

C *Missarum est in Romana Ecclesia, atque in Galliarum, tenetur? Mihi placet, ut siue in sancta Romana, siue in Galliarum, siue in quauis Ecclesia aliquid inueniatur, quod plausibiliter Deo possit placere, sollicitè eligas, & in Anglorum Ecclesiam infundas.* Et Innocentius Papa III. praecipit: ut Episcopi prouinciarum viros idoneos compararent, qui & iuxta ritum, & linguarum diuersitatem missam, & caetera Ecclesiastici cultus officia illis peragerent, ut in cap. quoniam de officio Iud. ordin. Siquidem *diuersae Nationes diuersis ritibus usae sunt.* ex Strabone, lib. de rebus Ecclesiasticis cap. 22. ibi. *Multi itaque apud Graecos, & Latinos Missae ordinem, ut sibi visum est, statuerunt.*

fuerunt: & signantes de expositione Liturgiæ Coptici A
 idiomatis, quæ formula ante mille, & quadringentos an.
 nos vsitata, vide P. Athanasium Kircherium in suo pro-
 dromo cap. 2. Sed vterius quoque considerandū, quod
 singulæ nationes, non solum à Romana Ecclesia discre-
 pabant, verum inter se ritibus, & cæemonijs dissen-
 bant, vt ex sancto Hieronymo, epistola ad Rusticum.
 Narbonensem ibi. *Hoc in Ecclesijs tuis faciunt, quod Ro-*
ma, siue quod in Italia, quod in Creta, quod in Cypro,
quod in Aphrica, quod in Illyrico, quod in Hispania, quod
in Britannia, quod etiam ex parte per Gallias, quod in
omnibus locis, ubi humilitas persenerat. Quæ enumeratio
 superuacanea esset, nisi Ecclesiæ singulæ inuicem discor- B
 darent, quod confirmatur etiam ex prædicta epistola,
 sancti Gregorij ad Augustinū. Addimus amplius, quod
 omnes prouinciæ, ac ciuitates diuersos ritus habuere;
 & de Græcis discordibus inter se; Strabo de rebus eccle-
 siasticis cap. 22. ibi. *Muli itaque apud Græcos, & La-*
tinis missæ ordinem, ut sibi visum est, statuerunt. Pariter
 Africanæ Ecclesiæ diuersis cæemonijs vsæ sunt, Victor
 Papa epistola secunda ad Episcop. Aphricæ ait. *Oportet*
vos vnanimes esse, & adminiculum viciissim ferre, & in
sacramentis diuinis non discrepare, sed concordare esse.
 Similiter inter Alexandrinos, & Thebaidos, incolas ri-
 tum diuersitas intercessit: Socrates lib. 5. histor. Eccle- C
 siasticæ, cap. 21 inquit. *De synaxi varia consuetudines*
sunt, nam quamquam omnes ubique in orbe terrarum
Ecclesia singulis septimanis vertentibus die Sabbati myste-
ria celebrant, Alexandrini tamen, & Romani ex an-
tiqua traditione illud facere reuunt: ut Aegyptij, qui Ale-
xandrinis finitimi sunt, & ij, qui Thebaidem incolunt,
Sabbato synaxim exequuntur illi quidem, sed non ut mos
est Christianorum mysteria participare. Hispani quoque
 vario ritu Ecclesiastica diuini cultus officia celebrare.
 Strabo de rebus Ecclesiasticis cap. 30. ibi. *Cereum an-*
tem benedici non solum in principibus Ecclesijs, sed etiam
 in

- A** in parochijs, Zosimus Papa contulit, quod ipsum concilio Toletano ostenditur quosdam Hispanorum obseruasse, quosdam neglexisse. Et confirmatur ex concilio Toletano quarto cap. 2. Rituum, & Cæremoniarum denique discrepantia inter Gallie, Germanie, & Italie populos veterum scriptorum testimonijs comprobatur; vt de Gallis sanctus Hieronymus epistola ad Rusticum Narbonen. Episcopum ibi. *Hoc in Ecclesijs tuis faciant, quod Roma, siue quod in Oriente, quod in Italia, quod etiam ex parte per Gallias; & quo ad Germanos, Fortunatus de ordin. antiphonarum cap. 80. Strabo de rebus Ecclesiasticis, cap. 22. In vestito Romano Antiphonario inueni*
- B** *responseria ad vesperas, sed quoniam maxima pars Regionis nostre non cantabat, &c.* Et de reliquis Italie populis, Strabo de rebus Ecclesiasticis cap. 22. ibi. *Multi apud Græcos, & Latinos missa ordinem, vt sibi visum est, statuerunt: Et Romani quidem usum obseruationum à Beato Petro accipientes, suis quoque temporibus, quæ congrua iudicata sunt, addiderunt.* Item Rabanus de institutione cleric. titulo Additio de missa, ibi. *Itali quæ primo mittunt de sancto Pane in Calicem, & postea dicunt, Pax Domini; Aliqui verò reseruant immiſſionem usque dum Pax celebrata sit, & fractio panis; Romani verò cum dicunt Pax Domini sit semper vobiscum, mittunt Corpus Domini in Calicem, oblata particulatim particula, &c.*
- C** *Diversitas missarum in eadem Natione, ac Prouincia, defijt anno salutis 509. Quandoquidem synodus Epau-nensis eo potissimum tempore celebrata illius meminit, cap. 27, Ad celebrandum diuina officia, ordinem, quem Metropolitani tenent, Prouinciales obseruare debebunt. Quod confirmatum in concilio Gerundensi cap. primo. Vt institutio missarum, sicut in Metropolitana Ecclesia agitur, ita in Dei nomine in omni Tarraconensi prouincia, tam ipsius missæ ordo, quam psallendo, vel ministrando cō-suetudo seruetur. Et hoc idem in Concilio Toletano 4. cap. 2.*

cap. 2. & quando dicatur, rituum similitudinem in eadem natione serius, quam dixi receptam esse, ut per auctores supra citatos. Respondemus plerosque eorum non sui temporis ritus, sed superioris æui significare, quod vocibus præteriti temporis *cantabas, statuerunt, addiderunt*, ac similibus vtantur.

Quare autem cæremoniarum diuersitas in singulis nationibus, ac prouinciis antiquata fuerit, explicatur à concilio Toletano 4. cap. 2. illis verbis. *Nec qualibet nostra diuersitas apud Ignarus, seu carnales sobrietas errorum videatur ostendere, & multis exet in scandalum. Varietas Ecclesiarum: unus ergo modus orandi per omnem Hispaniam, & Galliam conseruetur; vnus modus in Missarum solemnitatibus, vnus in vespertinis officijs &c.*

De causa diuersitatis.

Missarum diuersitas in vnaquaque Ecclesia introducta fuit, quod singuli Episcopi suos ritus Romanis digniores censerent, sanctus Ambrosius lib. 3. de sacrament. cap. 1. ait. *Hoc ideo dico, non quod alios reprehendam, sed mea officia ipse commendem, in omnibus cupio, sequi Ecclesiam Romanam, sed tamen & nos homines sensum habemus, ideo quod alibi rectius seruetur, & nos rectè custodimus.* Adducitur 2. ratio à Socrate lib. 5. Ecclesiast. hist. c. 21. *Quoniam nemo de ea præceptum litterarum monumentis præditum potest ostendere. perspicuum est Apostolis liberam potestatem in eodem cuiusque menti, vel arbitrio permisisse, ut quisque nec metu, nec necessitate inductus, quod bonum est, deligere, & sequi posset.* Deinde Episcopi in Apostolorum locum successi, ritus Ecclesiæ, cui præerant, ab illis præscriptos retinuerunt; Nicephorus ibidem. *Sed dissensiones tales in Ecclesia inualuisse opinor, reuerentia eorum, qui eis ab initio præfuerunt, & qui illis deinde successerunt; nam ij tanquam leges quasdam ab illis acceptas per manus posteris tradidere; non satis piam; neque ferendum esse arbitrati, si traditiones, in quibus educati essent, non honorificè colerent, sed contemptim reijcerent.*

Et

A Et iisdem fere verbis Sozomenus lib. 7. histor. cap. 19. Fuit quoque tertia causa, cur diuersis ritibus singulæ nationes vterentur, quoniam tempore Tirannorum sæuientium in fideles non poterant isti in vnũ cogi ad statuum communibus suffragijs de vno ritu missæ celebrandæ, sed vnaquælibet gens traditiones suorum Apostolorum seruabat: vt ex citatis auctoribus.

Pleræque deinde nationes ritus Romanos postea assumpserunt, ne suspicio insurgeret scandali, aut schismatis, vt dixi. Gallia siquidem in suis ritibus tenacissima, nihilominus ab auitis consuetudinibus ad Romanos re-
B flectere cœpit anno Christi 800. Caroli Magni suasionem, vt egregiè refert Ioannes Diaconus lib. 2. de vita S. Gregorii cap. 9. similiter Strabo de rebus Eccles. cap. 22. scribit. *Ab ipsis ergo (nimirum à Græcis) ad Romanos ille usus creditur peruenisse, sed apud Gallos, & Germanos post deiectionem illius Hæretici sub Gloriosissimo Carolo Gallorum Rege damnati, idem symbolum latius, & crebrius in missarum capit officijs iterari. Vbi loquitur de symbolo, quod in sacra Liturgia Galli à Romanis didicerunt; & successiuè Galliæ exemplo motæ, pleræque nationes Romanas consuetudines amplexæ fuerunt; Strabo dicto cap. 22. ibi: Romanis quidem usum observationum a B. Petro accipientes, quorum morem ideo in*
C *sacris rebus tam multæ gentes imitantur, quia &c. & c. 25. Romanas cæremonias apud plerasque Latinorum Ecclesias viguisse testatur, ibi. Priuilegio Romana Sedis obseruato, & congruentia rationabili dispositionum apud eam factarum persuadente, factum est, vt omnibus penè Latinorum Ecclesijs consuetudo, & magistratum eiusdem sedis praualeret; quia, &c. In Hispaniis autem usum Romanorum rituum cœpisse tempore, quo Sanctius, & Alphonsus Imperium Hispanum tenebant, vt ex epistola 64. lib. primo sancti Gregorii Papæ Septimi ad dictum Sanctum dum scribit. Romanis ordinis officium fieri studio, & iussionibus tuis asseris. Etenim hunc Pontificem-*
 potif.

potissimum in hoc elaborasse : videmus etiam ex epistolis 63. lib. primo, & 18. lib. tertio. Ita vt non prius anno 1073. Hispani patrios ritus cum Romanis commutarint, vt refert Vicecomes de missæ ritibus libro secundo, cap. 17.

Cur autem factum sit, vt potius Romanos ritus ab Hispania, reliquisque Ecclesiis, quam harum à Romana recipiendos summi rerum moderatores censuerint? Dilucidè explicat Strabo de rebus Ecclesiasticis, cap. 12. ibi. *Romani quidem usum obseruationum à Beato Petro Principe Apostolorum accipientes, suis quoque temporibus, quæ congruè iudicata sunt, addiderunt: quorum morem ideo in sacris rebus tam multe gentes imitantur, quia ea tanti magisterij ex Apice Apostolico primordijs clarent: & nulla per orbem Ecclesia æquè, vt Romana ab omni fere Hæresi cunctis retro temporibus pura permansit.* Voluit etiam Viringus de triplici coena, lib. 3. cap. 54. in fine.

Effet dicendum de varijs missis, videlicet, de Dominica, de Sanctis, Votiujs, & de earumdæ origine, sicuti etiam de varijs missis pro Defunctis, sed indulgendo breuitati, inspiciamus Albinum Flaccum lib. sacrament. & Vicecomitem de ritibus missæ lib. 3. & lib. 4.

De missis vespertinis Fuit mos antiquitus in Ecclesia, quod missæ essent diuisæ in Matutinas, & Vespertinas, Tertullian. de Corona militis cap. 3. testatur ibi. *Eucharistia Sacramentum, & in tempore victus, & omnibus mandatum à Domino, etiã ante lucantis cæribus, &c.* Etenim verba, *Tempore victus*, Cibi sumptionem significat: Voce autem, *Antelucanis cæribus*, significantur conuentus fidelium de summo mane. Item concilium Agathense apud Gratianum de consecrat. dict. 5. cap. conuenit ibi. *Hymni matutini, vel vespertini diebus omnibus decantentur, & in conelusione matutinarum, vel vespertinarum missarum post hymnos capitula de psalmis dicantur.* Et in concilio Aurelianensi 3. cap. 28. cauetur. *Sacrificia verò matutina missarum, sive vespertina*

A *vespertina ne quis cum armis pertinentibus ad bellorum usum spectet.*

Duxerunt originem prædictæ missæ vespertinæ à Dominica cœna vesperti inita, sanctus Augustinus epistola 118. inquit. *Quartis enim his verbis, quid per feriam quintam ultimæ hebdomadis Quadragesimæ fieri debeat an offerendum sit mane, & rursus post cœnam: propter illud; quod dictum sit: Similiter postquam cœnatum est, an ieiunandum; & post cœnam tantummodo offerendum; an etiam ieiunandum, & post oblationem, sicut facere solemus, cœnandum.*

B In Aphrica, aliisque Regionibus, quotidie missæ vespertinæ peragebantur; verum alibi tum vespertinæ, tum matutinæ fiebant; ut ex prædicta epistola 118. S. Augustini, Gabriel Philadelphienfis Episcopus in suo de sacramentis libello inquit. *Habent hunc morem Græci, ut in Quadragesimâ, diebus ieiunij, & in vigilijs Liturgiam, seu missam celebrent à meridie.* Et ut hinc apparet post vespêras.

C Quamvis ieiuni sacerdotes missis vespertinis operam darent ferè omnes, ex dicta epistola 118. sancti Augustini ibi. *An etiam ieiunandum, & post oblationem (sicut facere solemus) cœnandum.* Nihilominus Aegyptijs, & aliæ nationes, etiam post caput cibum celebrabant. Socrates lib. 3. histor. Eccles. cap. 21. inquit. *At Aegyptij, qui Alexandrinis finitimi sunt, & illi, qui Thebaidem incolunt, Sabbato synaxim exequuntur illi quidem, sed non ut mos fere Christianorum, mysteria participant; nam ubi epulati sunt, & varijs cibarijs se saturarunt, sub vespere oblatione facta, mysterijs communicant.* Adde Sozomenum lib. 7. histor. cap. 19. Nicephorum Calistum lib. 11. cap. 34.

Die quinta hebdomadæ sanctioris missa vespertina olim frequentissima, sanctus Augustinus epistola 118. ibi. *Quod per feriam quintam ultimæ hebdomadis Quadragesimæ fieri debeat: an offerendum sit mane, & rursus post cœnam?*

cenam? Et paulò post ibidem. *Vidit hic offerri quinta, A*
Sabbati hebdomada ultima Quadragesima, et mane, et
ad vespertam. Ve apud Strabonem de rebus Ecclesia-
 sticis cap. 19. ex concilio Aphricano cap. 8. Eisdem missas
 Sabbato celebrari solitas esse, ex Sociate lib. 5. d. c. 21.
Sabbato synaxim exequentur illi quidem; & Sozomenus
lib. 7. cap. 19. Sub vespertum Sabbato conuenientes, ac iam
præsi mysteriorum participes sunt. & Nicephorus lib. 12
cap. 34. synaxes quidem die Sabbati peragebant: Et quā-
vis de singulari Sabbato non fiat mentio, quo missæ ve-
spertinæ celebrarentur, conijcitur tamen fuisse illud re-
surgentis Christi anniuersarium, siquidem de huiusmodi
missarū celebratione eo die celebratū, latè Robertus B
Abb. lib. 6. de diuin. nom. c. 32. vbi refert hanc sacrosāctā
solēnitatē habere matutinū, & vespertinum sacrificium;
etenim cum duabus ex causis splendeat scilicet redemp-
tionē animarum ex morte Christi; & ex resurrectione
mortuorum illo resurgente. Dicitur quoque sacrificium
matutinum, quoniam Lucifer matutinus Christus, resur-
gendo, diem nobilitauit: Celebratur etiam vespertinum
sacrificium, quia imminente vespere in parascue Spirit-
um tradidit; sed eius celebritas dilata, & competentes
in hanc translata est. Refertur quoque ritus huius sacri-
ficii vespertini, quē Vgo de sancto Victore cap. 22. lib. 3.
de specialibus missæ obseruat. inscripsit; De officio missæ C
in nocte Paschali; & subdit. N. est præfata Lēctioes
quatuor leguntur. Dicebatur quoque missa vespertina
in Sabbato per uigilio Pentecostes, ut refert Berno Au-
gustinus de vita sancti Vldarici Episcopi Vindelicorū m.
ibi: Qui in ipsa sancta Pentecostes vigilia, cum fratribus
vespertina synaxi interesset incolumis, &c. Accedebant
quoque dies ieiunij, quibus missæ vespertinæ celebrab-
tur: Buccard. lib. 19. decret. cap. de contemptu ieiunij,
ibi. Solent quidam, qui se ieiunare putant in Quadragesi-
ma, mox ut signum viderint, qd. bonam nonam manduca-
re, qui nullatenus ieiunare credendi sunt, si ante manda-
cauerint,

A cauerint, quam vespertinum celebretur officium, conueniendum est enim ad missas, & auditis missarum solemnibus, & vespertinis officiis largitis eleamofynis, ad cibum accedendum est: Vbi missarum sollemnia cum vespertinis officiis coniunguntur: Fuerunt quoque in vfu missæ vespertinae sine diei expressione, ex concilio Agathensi, cap. 20. & ex concilio Aurellanensi 3. cap. 28. item ex capitulis Grætarum synodorum cap. 47.

Consuetudo celebrandi missam vesperti durauit quibusdam in locis vsque ad annu 430. cum adhuc testibus Socrate lib. 5. cap. 21. & Sozomenus lib. 7. cap. 19. Ab Aegyptijs, & in Thebaide formabatur. Hæc inquam consuetudo sublata est a concilio Carthaginensi 3. can. 29. excepto die anniuersario Coenæ Domini, quod confirmauit consilium Marthionense 1. cap. 6. verum postea etiam illa permissio abrogata est a concilio Tarracontensi in Hispaniis. In Oriente verò a Laodiceo concilio can. 5. & rursus a sexta synodo vniuersali cap. 29. ob eam causâ, vt non nisi ieiuni sacram Eucharistiam sumerent fideles, antiquitus obseruatum esse videretur, ex Baronio an. 34. vbi Spondanus num. 17. circa finem, & latè Vvaterius Viringus de triplici coena lib. 3. cap. 12. & ad Pii Quinti tempora de anno 1566. fuit publicata Sanctio, qua licentia concessa Metropolitanis, Cathedralibus, conuentibus omnium ordinum, item Imperatoribus, Regibus, Ducibus, &c. vesperti celebrandi missas, reuocatur, vultque Ecclesiæ institutio, & Patrum decretis omnes obsequi, censuris satis in eos, qui contra auderent, &c.

Plures missas eadem in Vrbe, immo Ecclesia, & Altari iam olim celebratas, cum omnes simul Ecclesia non caperet festo solemniore, S. Leo Dioscoro Episcopo Alexandrino epistola 81. cap. 2. successu temporis plura altaria in vna Ecclesia erecta, in quibus plures simul celebrabant, sic tamen vt ne populus a solemoni sacro auocaretur. Theodulphus Aurelianensis, epistola ad com. presbyteros sic ait. *Ad mouendum est populus, vt ante*

*De or-
dienda
Missa
solemni
quâuis
alia plu-
res reci-
tentur.*

peractum officium ad cibum non accedas, & omnes ad som-
nam. Matrem Ecclesiam missarum solennia, & prae-
dicationem audituri conveniant, & sacerdotes per Orationaria
nequaquam missas celebrent, ut populus a publicis solen-
nitatibus abstrahatur, sed ut in unum ad publicam missar-
um celebrationem conveniant.

*De Mis-
sa quoti-
diana.*

Quotidianum semper in Ecclesia sacrificium fuisse, &
testantur acta Apostolorum. Erant autem persecutores,
& communicantes in fractione Panis. Et Andreas Apo-
stolus ad Aegeum Tyrannum. Quotidie immolo Deo
Agnus immaculatus. Et de sancto Cassio, Narniensis Epi-
scopo quotidie celebrante, sanctus Gregorius in dialog.
cap. 56. & propterea sanctus Ambrosius lib. 5. de sacram.
cap. 4. reprehendit, quod cum sit Ecclesiae usus quotidie
in Ecclesia offerre sacrificium incruentum, nihilominus
aliqui persistebant in errore, Eucharistiam praestantio-
ris virtutis esse feria quinta in Coena Domini, quam alio
die confectam; quapropter tunc tantum celebrare so-
lere, ut per totum annum eam ministrarent infirmis, ra-
tionem reddit Stephanus Eduensis cap. 13. de sacram.
Altaris. Culpis nostris, exigentibus quotidie, labimur, ab
hoc lapsu iterata immolatione, quo fit in Altari resur-
gimus, & renouamur; immolatio renouatur, non
Christus occiditur, sed ipse praesente passio eius represen-
tatur.

*De plu-
ralitate
seu repe-
titione
Missae.*

Sed feruor etiam ulterius prorupit tres missas certis
diebus celebrandi, Amalarius lib. 3. officiorum cap. 41.
& in Natiuitate Domini licet tria sacra celebrare, quam-
uis de necessitate vnum tantum sufficiat, & per haec de-
notantur tres Christi Natiuitates: Prima ex Patre: Se-
cunda, spiritualis, ex gratia in cordibus nostris: Tertia,
corporalis ex Matre, Cardinal. Toletus in summa lib. 1.
cap. 3. num. 3. Exoleuit verò, quod refert Sotus cap. 38.
celebrandi tres missas, in Natiuitate sancti Ioannis Bap-
tistae.

Ante cibum, iterare solent missam non ita rarum est,

Robertus

A Robertus Archidiaconus Austromasie de sancto Aiberto Monacho. *Factus Presbyter duas in die celebrauit missas pro viuis alteram, alteram pro Defunctis*, Rarius tamen pie Leone Tertio, qui vel nouies celebrabat in die. Vvalfridus Strabo rerum ecclesiasticarum cap. 21. Modum posuit Concilium Salegustadiense cap. 5. Vetuitque ne quis trium missarum numerum excederet. Accessit Alexander Papa, qui ad id tempus vnam reuocauit cap. sufficit de consecrat. distinctione prima. Nihilominus, si quando, postquam celebrauit Sacerdos, superuenisset Episcopus, qui vellet sacrum audire etiam extra diem.

B festum, nec existente alio celebrante, posset iterum celebrare, si non sumpsit ablutionem; & similiter cum superuenissent multi Peregrini, & est dies præcepti, cum alius non adest sacerdos. Vt quoque si velit infirmus communicari, & non sit sacramentum, pariter licet. Toletus in sua summa lib. 1. cap. 3. num. 5. 6. & 7.

Veritum biduo celebrare Innocentius Primus ad Deuentium. *Traditio Ecclesia habet ista biduo, id est Parasceue, & Sabbato sancto, quo Apostoli in mœrore constituti ieiunarunt, sacramenta ponitus non celebrari*: Immo sexta synodus, can. 52. voluit sacerdotes in Quadragesima tantum conficere diē Sabbati, Dominica, & Annuntiatione Beatissimæ Virginis, alijs autem diebus vti præconsecratis Hostijs, vt in Latina Ecclesia ante anno 700. suo tempore fieri solitum. Hrabamus Maurus lib. de institutione cleric. & post Diuum Augustinum epist. 118. refert etiam Micrologus de eccles. obseruat. cap. 49. tempore Quadragesimalis ieiunij missam vsque ad Nonā differri; Quæ opiniones conciliantur, quod prior procedat in ieiunio integro Quadragesimæ, quod vsque ad noctem proferebatur. Altera opinio procedebat in ieiunio dimidiato, & in hoc ad horam Nonam permissa erat missæ celebratio. Alaspinus de veteribus Ecclesiæ ritibus, libro primo, cap. 5. Præterea Carthusienses primo non quotidie celebrabant, donec hoc Patres Carthusiani

Aliquādo vetitum celebrare.

noua

noua collectione statutorum correxerunt, secunda parte, A
cap. 7. & rectè siquidem; Nam Augustinus epist. 118.
& refertur cap. si non, de consecrat. dist. 2. *Si non talia
peccata sunt, ut excommunicetur, quis non se debet à quoti-
diana medicina corporis, & sanguinis Domini separare.*

*Vbi cele-
bretur.*

TEMPLVM est locus celebrandi decenter: Theo-
dolphus Aurelianensis, epistola ad Compresbyteros.

*Missarum solemnia nequaquam alibi, nisi in Ecclesia
celebranda sunt, non in quibuslibet domibus, & in vitibus
locis, sed in loco, quem elegerit Dominus, iuxta Deus. 12.
vide, ne offeras holocausta tua in omni loco, quem videris,
sed in loco, què elegerit Dominus, ut ponat nomen suum ibi.* B

Nihilominus ex causa, & necessitate etiam.

In CRYPTIS. Cornelius Papa ad Lupicinũ Viennensẽ
Episcopum. Scias frater carissime, Aream Dominicã ven-
to persecutionis acerrimè commoueri, & edictis Impera-
torum Christianos ubique tormentis varijs affici; Nam
ad hoc in Vrbe Romana Imperator constitutus est, ut pu-
blicè, neque in Cryptis notioribus missas agere Christianis
liceat.

SVPER CORPORIBVS SANCTORVM. Apud
Vualfridium Rerum eccles. c. 20. legitur: Felix 17 Papa
constituisse, ut super memorias Martyrum missæ celebra-
rentur; sed & Gregorius Papa in ordine 66. præcepit super
corpus sancti Petri Apostoli fieri missas. Et idem refert C
Ioannes Diaconus in vita sancti Gregorii lib. 2. quod
iam ante in vlu fuerat, Hieronym. contra Vigilantium.
Romanus Pontifex offert Domino sacrificia super mor-
tuum hominum Petri, & Pauli ossa veneranda, & tamẽ
eos eorum arbitratur alsaria Christi. Sigebertus in chro-
nico ad annum 441. de Leone Pontifice. Hic quoties ro-
gabatur ab aliquibus, ut eis aliquorum Apostolorum, vel
Martyrum reliquias daret, consuevit ad corpora, vel me-
morias Apostolorum, vel Martyrum, quorum reliquie
petebantur, missas celebrare in ipsorum honorem: & sic
BRANDEVM altaris, quo consecratum Corpus Domini
inuoluerat,

A *inuelnaxat, particulatim diuidebat, cultello pannos illos pungens, sanguinem eliciebat. Sic palam cunctis faciens, quod in consecratione mysteriorum Christi, sanguis Apostolorum, vel Martyrum, qui pro illa effusus est, intret per Diuinam virtutem in pannos illos, & ideo meritis illis dari proreliquis Sanctorum, in quorum honore consecrati sunt. De hoc ipso Brandeo extat epistola Beati Gregorij Magni 30. lib. 3. registri ad Constantiam Augustam, & alia multa in notis Baronij ad Martyrologium Romanum sub die 15. Iunii, ac etiam latè refert P. Seueranus in libro delle sette Chiese di Roma fol. mihi 147.*

B Non licet tamen missas celebrare in campis, vel alibi, ubi Paganus sepultus est, cap. non oportet de consecrat. distinct. prima.

IN CARCERE: Cyprianus epistola 15. ad Clerum monet, ne glomeratim ad carceres conuolent. Ita ut presbyteri quoque, qui illic apud Confessores offerunt, singuli cum singulis Diaconus per vices alternent; quia & mutatio personarum conuenientium minuit inuidiam. Et in vita SS. Procelli, & Martiniani legitur, quod Apostoli Petrus, & Paulus detenti in Mamertini custodia ibidem offerebant sacrificia, & participes illos faciebant Corporis, & Sanguinis Domini.

C **SYPRAPLECTVS:** idque refert Metaphrastes de sancto Iuliano Martyre fame propemodum enecto, a quo Discipuli donari cupiebant Corpore Domini die festo Theophaniae, sed non videbatur fieri posse ob frequentiam carceres obsidentium, inquit, ille. *Erit mensa vobis in uentre, non futura Deo minus honesta ea, quae sit ex inanimi materia; templum autem sanctum vos mihi eritis, me omni ex parte circumdantes; itaque factum est, Deus ita voluit, custodes abierunt; iussitque omnes Martyr in orbem consistere; ut inter se inuicem alter prope alterum stantes, cum tuto comprehenderent, & suo pectori imponi signa Diuini sacrificij: Hac ut fecit, in calum subtulit oculos, rite omnia ad sacrum peregit, Primum se*
sacra

sacramentorum fecit participem & transmissit ad eos, qui abierant, ut ostendit in ultima ad eos epistola. A

IN MANIBVS DIACONORVM. Theodoretus Cyri Episcopus de vitis Patrum c. 20. in Marre ad Nentim Homeri vicum Anachoreta.

TITVLIS. Sanctus Pius Papa Iusto Episcopo. *Antequam Roma soror nostra Exprepia Titulum domus suae pauperibus assignauit, ubi nunc cum pauperibus nostris commemorantes missas agimus.*

CAMPIS Bertoldus. de synodo Placentina. *Ad quem synodum multitudo tam innumerabilis conflauit, ut nequaquam in qualibet Ecclesia illius loci posset comprehendi: unde & Dominus Papa extra Urbem in capia illam celebrare compulsus est. Missas quoque nonnunquam extra Ecclesiam satis probabiliter, necessitate quidem cogente celebramus, quamuis Ecclesias earum celebrationi specialiter deputatas non ignoramus.* B

IN TENTORIIS. Anonimus anchor vitae S. Bonificij Martyris, & Episcopi lib. 1. cap. 23.

TVGVRIO. De Apollinare Episcopo, & Martyre id constat ex Martyrologio, ubi de eo inquit. *Habebant autem Christiani Tugurium non longe à manibus, in quo ille missas faciebat; baptizabat autem in Mari in Nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Cappellas enim non Ecclesias, sed antiquitus Tuguria Caprarum pelli, bus recta fuisse. C

DOMO. Paulinus in vita Ambrosij. *Cum trans Tiberim apud quemdam clarissimum inuitaretur, ut sacrosanctum in domo offerret, quaedam Balneatrix, quae Paralytica in lecto iacebat, &c.* Marcellus Papa in domo Lucinae via Latina sacra faciebat, ut docent acta 16. Ianuarij. Sanctus Gregorius lib. 5. epistola 43. indictione 14. Mandat Ioanni Episcopo Syracusano amicitiae, pacisq; causa, quae inter Ecclesiae, & saeculi Praesides esse debet, in Venantij Praefecti domo missarum peragi mysteria permittat. Quod difficile alioquin impetratu erat.

IN

A IN CELLA. Metaphrastes in Phanutio, cui prodiro, nondum tamen tradito proximam Martyrij palmam Angelus annunciat: At ille in cellulam suam ingressus, pallio, & linteo se induit, ac post oblationem exiit ita hilaris, ut ad conuiuium alter pergens.

ANTE LECTVM. Vranus presbyter de sancto Paulino Nolano, cap. 2. ibi. *Et quasi profecturus ad Dominum iubet sibi ante Lectulum sacra mysteria exhiberi, ut oblato sacrificio animam suam Domino commendaret.*

B Ac demum in MARI. S. Vvalfrannus Archiepiscopus Senonensis apud Diuum Antoninum secunda parte, cap. 2. tit. 13. S. 2. dum in Phrisiam nauigaret, in medio Mari positus anchoris missam cantaret, & dum minister offerre Patenam sancto debebat, illa cecidit in Mare, & Sanctus mittens ad locum, ubi ceciderat, effecit, ut ab imo Maris reuecta, manui ministri cohæreret.

Sacerdos cuius ea dignitas, ut maior esse non possit. In eo laudando Patres omnes Chrysostomi sunt, sed ipse super omnes lib. 2. de sacerdotio. *Tanto est superius Regno sacerdotium, quantum est inter spiritum, & carnem interuallum.* Quis
Mini-
ster. Consternauit hæc Maiestas tanta sanctum Paulinum epistola sexta ad Sulpitium Severum, cum de suo sacerdotio loquitur. *Nouum, in speratumque placitum. Diuina voluntatis expaui, data igitur seruire in iugum Christi, video maiora me meritis, & sensibus opera tractare; iamque arcanis, & penetralibus Dei summi receptum, & insertum, communicare cælestia, & Deo propius admotum in spiritu ipso Christi, & Corpore, & splendore versari.*

C Mediatorem ipse agit Deum inter, & humanum genus. Chrysostomus ubi supra. *Medius inter Deum, & hominum naturam stat sacerdos, beneficia illinc ad nos deducens.* Honorem ideo summum Christiani illi habitum iuerunt, & in famulo Dominum, & in Oratore Regem venerati sunt. Concilium Matisconense cap. 14. *Statuimus, ut si quis secularium quempiam clericorum in iuge*

re obuium habuerit, usque ad inferiorem gradum honoris veneranter, sicut concedet Christianum, illi colla subdat, per cuius officia & obsequia fidelissima Christianitatis iure promeruit, &c. & facto ipso B. Martinus prae Imperatore sacerdotem veneratus est, ut ad Desiderium scribit Seuerus Sulpitius. Forte enim Imperator Maximus virum sanctum eo induxit, ut mensae voluerit interesse.

Ad medium conuiuium, ut mos est, pateram Regi minister obtulit, ille sancto admodum Episcopo dari potius iubet, expectans, atque ambiens, ut ab illius dextera pasculum sumeret. Sed Martinus ubi ebibit, pateram presbytero suo tradidit, nullum scilicet existimans digniorem, qui post se biberet; nec integrum sibi fore, si aut Regem ipsum, aut eos, qui à Rege erant proximi, presbytero praelulisset, quod factum Imperator, omnesque qui tunc aderant, ita admirati sunt, ut hoc ipsum eis, in qua contempti sunt, placeret: Celeberrimumque per totum palatium fuit, fecisse Martinum in Regis prandio, quod in infimorum iudicium conuiuijs Episcoporum nemo fecisset.

Verum quia, ut B. Nilus tractatu Parænetico. Sacerdos non est, qui pro sacerdotis dignitate non viuit; Propterea attendamus nos sacerdotes potissimum consequi scientiam, castitatem, vitæ integritatem, vigilantiam, sanctitatem, & reliqua, de quibus Apostolus ad Timotheum, cap. 3. & ad Titum cap. 1.

De particulari Missæ Expositione. Cap. X.

DICTVM de quibusdam ad expositionem missæ ex Amalario Fortunato de Diuinis officijs. Hrabanus Mauro de institut. cleric. Strabone, & alijs; Quamuis priscis Apostolorum temporibus missarum celebritas ageretur, ut ad ipsam solummodo orationem Dominicā obla-

A oblationis Hostiam consecrarent , ex Bernone , de quibusdam ad missæ sacrificium . Sed quoniam, crescente statu Religionis , creuerunt missæ ritus . Nos per singula capita , quam breuissimè, prosequemur notabiliora .

De Introitu Missæ .

Introitus initium habet a prima antiphona , & finitur in oratione. Introitus Episcopi ad missam, qui Christi est Vicarius, illius aduentum nobis ad memoriam reducit, & populi adunationem ad eum, siue per suam prædicationem, siue suorum . Hoc officium addidit missæ
B Coelestinus, vt in gestis Pontificalibus continetur : ille constituit, vt psalmi David 150. ante sacrificium psallerentur , quod ante non fiebat , nisi quod epistola beati Pauli Apostoli , & sanctum Euangelium recitabatur ; Et sic missa celebrabatur; qui mos etiam hodie retinetur in vigiliis Paschæ, & Pentecostes: Cantorum dulcis vox huic operi dedita est, vt sua dulcedine idonea sit hortari populum ad confitendum Domino , vt legitur in libro Paralipomen . *Igitur cunctis pariter , & tubis , & vocis, cymbalis, & organis , & diuersi generis muscorum concinentibus, & vocem in sublimem tollentibus , longe sonitus auditur, &c.* Adueniens Dominus ducit secum: Prophetas, & sapientes , & scribas ; quos in Euangelio pronunciauit se mittere ad inuitandum populum. Diaconi loco Prophetarum sunt, qui annunciant ex Euangelio futuram vitam . Subdiaconi loco sapientum , qui sciunt ordinatè vasa Domini disponere : Acolyti loco Scribarum , qui accendunt corda fidelium ex Scriptura sacra, & fuerunt candelabra , vt super fundamentum iam positum luceat lux Prædicatorum coram hominibus .

De Kyrie eleison .

A Dunatoper prædicationem Christi populo Dei ex magna parte , in quo Cantores magno certamine laborauerunt ; ne aliqua præsumptio inutilis subrepat corda eorum, hortatur eos Dominus dicere serui inutilis sumus ; & ideo prolequuntur, *Kyrie eleison*, Domine Pater miserere . *Christe eleison* : Miserere, qui nos redemisti , & iterum *Kyrie eleison* : Dominus Spiritus sancte miserere : Potest etiam intelligi, vt Cantores post finitam antiphonam , precentur Dei misericordiam , quæ deprimat inanem iactantiam, quæ solet sequi Cantores. **B** At verius ante omnem orationem specialem sacerdotum necesse est præcedere misericordiam Domini, Primo vt fereretur mens sacerdotis ad intelligenda, quæ ore dicit . Secundo, vt dignus sit loqui Deo, quantum humana conditio patitur . Tertio , vt in iudicio misericordiae repellantur a mente vanæ cogitationes , quæ accidunt visu, auditu, coeterisque sensibus , vt in oratione sola inuisibilia mens cogitet .

De Gloria in excelsis Deo.

T Elephorus natione Græcus constituit , vt hymnus diceretur Angelicus, hoc est Gloria in excelsis Deo . Symmachus quadragesimus quintus post Telephorum constituit , vt omni die Dominico , & Natalitiis Martyrum idem hymnus cantaretur ; Sacerdos quando dicit, Gloria in Excelsis Deo , Orientis partes solet respicere , in quibus ita solemus Deum requirere, quasi ibi propria eius sedes sit , cum alioquin sciamus eum ubique esse, vel secundum sanctum Augustinum in oratione Domini in Monte ; Conuertimur ad Orientem , vnde cælum surgit, non tamquam ibi sit Deus ; qui ubique Maiestatis potentia præsens est , sed admoneatur

Atur animus ad naturam excellentiorem, idest ad Dominum se conuertere. Ac etiam dicimus Gloria in Excelsis Deo cantandum; quoniam ineffabilis in Excelsis facta est, quando Christus transitu suo animas Sanctorum copulauit consortio Angelorum, vt Angelus in Natiuitate annunciauit.

De prima Missæ Oratione.

Quando dicimus, *Pax vobis*, vel *Dominus vobiscum*, quod est salutatio, ad populum sumus versi.

Brepto vno, quod est in præparatione hymni ante.
Quem salutamus, faciem præsentamus, ex-

Te igitur, ibi occupati ad instituendam intentionem deuotissimam, quam habemus in offerendo sacrificio; congruentius est ibidem versos nos esse, quam retro respicere. Saluauit in veteri testamento Angelus Gedeon, dicens: *Dominus tecum Virorum fortissime*.

Et iterum dixit Dominus: *Pax tecum*; & in lib. 2. Paralipom. *Audite Ase, & omnis Iuda, & Benjamin: Dominus vobiscum, quia fuistis cum eo*. Responsio nostra.

Et cum spiritu tuo, ex Pauli epistola secunda ad Timoth. sumpta est. Hæ salutatio Episcopi, & responsio

CPopuli intelligimus vnum debere esse affectum Episcopi, & Populi, siue hospitum vnius Domini: deinde reuer-titur Episcopus ad Orientem, & dicit: *Oremus*, & de in-sequitur Oratio, siue Benedictio; sic & Christus ante-quam ascenderet in Coelum, Benedixit eis, sicut scrip-tum est in Euangelio Lucæ: Vtroque nomine Benedi-ctionis; & Orationis vocatur Oratio Sacerdotis.

De Sessione Episcopi.

Deinde Christus ascendit in Coelum, vt sedeat ad dexteram Patris; Episcopus, quia Vicarius est Christi, debet hic ad memoriam nobis reducere Christi ascensionem,

110 DE VETER. SAC. CHRIST. RITIB.

ascensionem, & sedem. Quapropter ascendit in sedem **A**
post opus, & laborem ministerii commissi: De ijs, qui
ascenderunt cū Christo, aliqui sedent, aliqui stant; Per
eos, qui sedent, demonstrantur membra Christi in Pace
quiescentia, per eos, qui stant in certamine posita.
Caput, & membra vnum corpus, quomodo Christus in
aliquibus sedet, in aliquibus stat, aliqui ascendentium
sedent, aliqui stant.

De Officio Lectoris & Cantoris.

Lector dicitur, quia lectione fungitur, vt ait Isido- **B**
rus; Lectio dicitur, quia non cantatur, vt Psalmi,
vel Hymni, sed legitur. Cantus sequitur lectionem,
quæ legitur post sessionem, & talis cantus vocatur Re-
sponforius, quod alio desinente, alius respondeat: Pos-
sumus etiam officio cantoris Prophetas intelligere.
Lectio Legis, & Prophetarum frequentabatur etiam à
populo antiquitus; vnde habetur in actis Apost. ibi.
Et ingressi Synagogam die Sabbatorum sederunt: Post le-
ctionem autem legis, & Prophetarum, miserunt ad eos, &c.
Ex Responforio admonetur Cantor, seu Prædicator,
quomodo doctrinam, quæ præcessit in Lectione, exer-
ceat, vt dulcedine suæ imitationis plurimos sibi addiscat; **C**
& coniuncti corda multorum excitent ad compunctio-
nem, & lacrymas.

De Alleluia.

Alleluia, cantatur per festos dies in recordatione
æternæ lætitiæ; In quo non oportet aliquod fini-
strum canere, sed totum dextrum; quod Ecclesiæ læti-
tiam, & Domini laudem sine tristitia retinet, nempe;
Dominus regnavit, exultet terra. Et lauda anima mea.
Dominum, & Iubilare Deo omnis terra, & similia.

De

De Ascensu in Pulpitum.

Lector, & Cantor in gradum ascendunt more antiquorum, iuxta illud, quod scriptum est in Esdra. *Sedit autem Esdras scriba super gradum ligneum, quem fecerat ad loquendum.* Et paulò post. *Super uniuersum quippe Populum eminebat.* Et in Paralipomenon.

Fecerat Salomon Basim aeneam, & posuit eam in medio Basilicae, habentem quinque cubitos longitudinis, &c.

B Verum quia Salomon, quasi Rex Basim fecit aeneam; Porro Esdras, quasi minoris potentiae gradum ad loquendum ligneum constituit; sed non minoris perfectionis sacramentum est putandum, ligneum Gradum, quam Basim habere aeneam: nam sicut aes pro diuturnitate perdurandi, vel suauitate sonandi, Diuinis competit sacramentis, quae nulla saeculorum longitudine deficiunt, Et in omnem terram exiuit sonus eorum; ita etiam lignum eidem aptissime congruit propter trophaeum Dominicae Passionis; Vnde merito fiduciam liberè verbum Dei predicandi obtinet.

De Diaconi Ascensione in Tribunal.

C Tribunal vocat Cyprianus gradum, super quem ascendit, Diaconus ad legendum, sic scribens ad Clerum de Ceterino Lectore ordinato, ibi; *Quid aliud, quam super pulpitem, id est super Tribunal Ecclesiae oportebat imponi, ut loci altioris celsitate subnixus, & Plebi uniuersa pro honoris sui claritate conspicuus legat praecipua, & Euangelium Domini, quae fortiter, & fidei ter sequitur.* Vox Dominum confessa, in ijs, quae Dominus loquutus est, audiatur: post sessionem, modo surgendum est ad verba Euangelij.

Anastasius natione Romanus, ve legitur in actibus Episcopalibus constituit, ut quotiescumque Euangelia, sancta

sancta recitantur, Sacerdotes non sederent, sed curui starent. Deinde ponit Episcopus thymíama in thuribulum super prunas, vt suauem odorem excitet. Thuribulum Corpus Christi significat, in quo est ignis scilicet Spiritus sanctus, ex quo bonus odor procedit, quem vnusquisque electorum ad se vult rapere. Deinde Diaconus petit a sacerdote Benedictionem, vt cor eius Dominici verbis adhæreat, & vt non exhalent verba imposita, neue introeant noxia, signo Crucis facto manu sacerdotis super caput eius munitur: Salutante Diacono congruit, vt sacerdos, & omnis populus vertant se ad Orientem, & faciant Crucem in frontibus suis. Quoniam sedes verecundiæ in fronte solet esse: siquidem Iudæi erubescunt credere in illum, quem norunt Crucifixum, vt Apostolus dicit. *Nos quidem predicamus Christum Crucifixum, Iudæis quidem scandalum, & credimus per eumdem saluari.*

Duo Cerei, qui portantur ante Euangelium Legem; & Prophetas designant præcuiuisse Euangelicam doctrinam; Thuribulum verò opinionem bonarum virtutum procedentem de Christo ante Euangelicam doctrinam, quia prius Iesus fecit, & postea docuit. Excelsior locus, in quo legitur Euangelium, eminentissimam doctrinam Euangelicæ prædicationis; status inferior cereorum, monstrat inferiorem esse legem, & Prophetas Euangelio: Cerei extinguuntur post Euangelium, quia eiusdem prædicatione finita Lex, & Prophetia cessarunt.

De Symbolo.

Occasione Concilij Aquilgranensis de anno 809. in quo fuit quæstio de processione Spiritus sancti; Dum apud Hispanos, & Francos additæ fuissent symbolo Constantinopolitano quatuor syllabæ, nempe; **FILIOQVE**; Quare ad Leonem Papam à Carolo Imperatore per Legatos delata: & si permiserit Leo symbolum

Alum cani, prohibuit tamen, ne cum eo additamento cāneretur. Coeterum Valfridius Strabo de rebus Eccles. cap. 22. tradit vsum cantandi in Ecclesia symbolum a tempore damnatæ Felicianæ Hæresis in Gallia, atque Germania fuisse frequentatum; Vt verò Constantinopolitanum potius, quam Nicenum caneretur, ea ratione factum, quod aptum videretur modulis Musicis; ex Baronio anno 809. & ibidem Spondanus num. 4. Verum quia deinde Aquileiensis Patriarcha conspirauerat vna cum Photio aduersus Ecclesiam Latinam, quod Spiritus Sanctus à Filio non procederet: Ideo Leo Magnus Romanus Pontifex in epistola ad Turbium Episcopum; Item que vniuersæ Galliarum, & Hispaniarum Ecclesiæ scripsit, quāuis Ecclesia Romana antiquitatis renacissima diutius recusauerit additamentum illud, Filioq; in symbolo Constantinopolitano; tamen deinde Romani Pōtiffes inferendas in symbolū decreuerunt illas quatuor syllabas, Filioque, propter proteruiam prædictorū, vt ex Baronio anno 883. vbi Spondanus num. 3. & 4. & habetur in synodo Toletana 3. tom. 2. conciliorum.

Pro firmitate fidei Catholica nostra decreuit auctoritas, ut propter roborandam gentis nostra nouellam confessionem, omnes Hispaniarum, & Gallica Ecclesia hanc regulam feruent, ut omni sacrificij tempore ante communionem corporis Christi, & sanguinis iuxta Orientalem partium morem unanimiter clara voce sacratissimum fidei recenseant symbolum, &c.

Successu temporis, vt refert Berno Angiensis Abbas de rebus ad missam spectantibus cap. 3. cum Romani Presbyteri ab eo interrogarentur, cur post Euangelium (vt in alijs Ecclesijs fiebat) symbolum non cantarent? illos respondisse, quod Romana Ecclesia non fuisset aliquando vlla hæreseos fece infecta, sed secundum sancti Petri doctrinam in sodalitate catholicæ fidei permaneret inconcussa; nec ideo necessarium esse symbolum ibidem cantando frequentare, vt in alijs partibus; addit.

que

que dictus auctor nihilominus Imperatorem Benedicto Papæ persuasisse, quod etiam Romani Pontifices ad publicam missam symbolum decantarent, ut mox ob-
servatum refert etiam Baronius anno 1024, ubi Spon-
danus num. 3.

De Offerenda.

Offerenda inchoatur, quando sacerdos dicit *Domi-
nus vobiscum*; & finitur, quando excelsa voce
dicit, *Per omnia secula seculorum*. Christus cum venire
dignatus est in Hierusalem die Palmarum, & ibi expe-
ctaret diem Immolationis suæ, in illo consummata est
omnis immolatio Hebræorum. Dicitur *Dominus vobis-
cum*; Quoniam Dominus saluavit Turbam venientem
sibi obuiam, cum talis esset consuetudo Iudeorum.
Dicitur, *Oremus*: Quoniam oratione serenantur corda
ad cognoscendum Dominum. *Puritas lintei*, quod po-
nitur in Altari, puritatem mentium eorum signat, qui
Domino cantabant. Dum Sacerdos suscipit oblationes,
Cantores cantant, quia dum Turba cantabat Hosannæ,
Christus vota eorum suscipiebat: deinde Sacerdos ad
Altare disponit oblationes, quas immolaturus est Domi-
no insequentibus missæ: sic Christus post oblationes
canentium templum introiit, ibique se presentavit sibi.
Deoque Patri ad immolationem futuram. Postea dicit
Sacerdos *Secreta*. Quoniam Agnus Paschalis latebat in
Christo, qui erat immolandus, quod non solum Iudeis,
sed & Apostolis, & cæteris erat secretum usque ad diem
Coenæ. Interimponitur Sindon, seu Corporale in Alta-
re, & sicut ille mundus est, & nitet suo splendore; ita
intentio offerentium simplicitate niteat coram Deo,
Lauat Sacerdos manus suas more priorum Sacerdotum,
ut extersæ sint à tactu: Lauatio manuum munditiæ
cordis significat per lacrymas, & compunctionem: neque
quispiam de plebe ibi lauari, sed ipse Pontifex iussus est,
& filij

A & filij eius, quia magnorum virorum sicut perfectior vita; sic & compunctio solet esse sublimior. *Orat* pro suis proprijs delictis remissionem, ut dignus sit accedere ad Altare, & ad tactum oblatarum. Diaconus *miscet aquam vino*. Quoniam, ut inquit sanctus Cyprianus, Christo populus adunatur, & credentium plebs in eum, in quem credidit, copulatur, & iungitur; & hæc sic miscentur in Calice, ut indicem separari non possint; & si quis vinum tantum offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis; si vero aqua sit sola; incipit plebs esse sine Christo. Sacerdos ante orationem Præfatione præmissa parat mentes Fratrum dicēs; *Suscipite*. Qua propter Apostolus admonet instantes orationi, vigilantes in ea, docens eos impetrare, quod postulant, quos Deus vigilantes videt.

De Præfatione seu de Hymno ante Domini Nostri Passionem.

Hymnus ideo dicitur, quia refertus est gratiarum actione, & laudibus Angelorum, qui solent adesse consecrationi Corporis Christi. Renocat hoc nobis ad memoriam, quod Christus in coena multa loquutus est cum Discipulis, & Hymnum cantavit, ut refert sanctus Iohannes, in quo precatus est Patrem pro Discipulis suis. Refert Beda talem hymnum fuisse exemplum cantus Ecclesiastici; ac etiam refert Paulus Brugensis, ludæos loco gratiarum actionis post cœnam septem Psalmos recitari solitos, incipien. à psalmo 111. *Laudate pueri Dominum*, cum sequentibus, quod refert etiam Maldonatus in Matth. cap. 26. num. 30.

Prædicto Hymno subsequitur alter additus à Sixto Papa, ut in Gestis Pontificalibus legitur, videlicet: *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth*. Idem hymnus duorum ordinum voces continet Angelorum, ut in præcedentibus verbis: ordo hominum dic

116 DE VETER. SAC. CHRIST. RITIB.
tit Osanna in Excelsis, Benedictus, &c. Quam partem
hymni cantauit Turba præcedens Dominum in die Pal-
marum.

Te Igitur!

Hæc oratio secretè dicitur, quia Magisterio suo
Dominus secretò nos orare præcepit in abditis,
& secretis locis, in cubiculis ipsis; ut sciamus ipsum au-
dire, & videre omnes, & abdita, & occulta penetrare:
nec vocis, sed cordis auditor est, nec clamoribus admo-
nendus, qui cogitationes hominum videt. Exerceat Sa-
cerdos tres orationes, idest pro vniuersali Ecclesia, pro
fratribus specialibus, & pro Choro Sacerdotum: Ita-
eriam Christus in Monte Oliueti, ante suam prodig-
tionem.

De Institutione Domini in Consecrando Corpore, & Sanguine.

Immolato priore sacrificio, quod constat orationibus,
sequitur sacrificium Immolationis Christi pro pecca-
toribus ex Apostolo ad Timotheum. Quia venit in hunc
mundum peccatores saluos facere, & cum sit Dominus
omnium, voluit Hostia fieri pro peccatoribus, qui non
poterant Deo offerre sacrificium in reconciliatione
peccatorum.

Accipit Sacerdos Panem manibus suis, ut eadem,
quæ Christus fecit, & nos faciamus. De Crucibus, quas
solemus diuerso modo facere super Panem, & Vinum:
Si Dominus, quando benedixit Panem, fecisset simile
signaculum, non est certum, cum non dum esset erectum
vexillum sanctæ Crucis: At modo scimus nobis neces-
sarium, ex Augyst. in Ioannem homil. 64. quod nisi adhi-
beatur in sacramentis, & sacramentalibus, nihil perfici-
tur: sacerdotem etiam priscis temporibus, post sacrosan-
ctæ

A & Eucharistiæ consecrationem, consueuisse eandem in altum extollere, & Populo ostendere, testatur Anastasius Sinaita de sacra Synaxi. In eo pane commendauit Christus Corpus suum, & in Calice Sanguinem suum, atque subiunxit. *Hæc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis.* Quare subdit Sacerdos voce sua, & plebi. *Vnde & memores Domine nosserui tui, sed & plebs tua eiusdem Christi filij tui Domini nostri tam beata Passio, necnon ab Inferis Resurrectionis, sed & in Cælos gloriose Ascensionis, &c.* Precatur dein sacerdos, præsens oblatio sit accepta, in conspectu diuinæ Maiestatis eius. Postea inclinato Capite Christus emisit Spiritum, & sacerdos inclinans se, & hoc quod vice Christi immolatum est, Deo Patri commendat; sanctus Ioannes Chrysostomus inquit, quod coniunctim prolata est Passio Christi, & nostra confessio peccatorum, ut non timeremus dura pati pro peccatis nostris; & Centurio Gentilis confitetur. *Verè hic homo iustus erat;* quod designat Sacerdos per mutationem vocis. *Nobis quoque peccatoribus.* Sicut etiam Iudæi percutiebant pectora sua.

De Oratione Dominica.

C Fortunatus de Ecclesiasticis officijs lib. 4. cap. 33, refert orationem Dominicā ad missam dici ab Apostolis sumptam, non autem a Græcis, & ut ad ipsam solum orationem oblationis Hostiam consecrarent; Beron Abbas de quibusdam ad missam spectantibus, cap. 1. Dominica oratio dicitur excelsa voce, cum ceteræ secretò dicantur, quia ex Apostolo Paulo, cum quis precatur, non pro se tantum precetur, & ideo non dicimus Pater meus, qui es in cælis, nec Panem meum, nec Dimitte mihi, sed Pater noster, Panem nostrum, & Dimitte nobis. In ijs septem petitionibus, quando dicimus. *Sed libera nos à malo:* comprehendimus aduersa cuncta;

118 DE VETER. SAC. CHRIST. RITIB.
cuncta, quæ contra nos molitur Inimicus Præterita; A
Præsentia, & Futura.

De Immissione Panis in Vinum :

Quamdiu in homine vigent caro, & sanguis, spiritus
adeſt. In isto officio monstratur, sanguinem
solum pro nostra anima, & carnem mortuam
pro nostro corpore redire ad propriam substantiam,
atque spiritu viuificante vegetari hominem novum,
ut ultra non moriatur, quipro nobis mortuus est, & re-
surrexit.

De Pacis Osculo :

Sacerdos dicit : *Pax Domini sit semper vobiscum* ;
per quam constet populum ad omnia, quæ in My-
sterijs aguntur, atque in Ecclesia celebrantur, præbuiſ-
se consensum, ac finita esse Pacis concludentis signacu-
lo demonstrantur ; & hanc Pacem ante Communio-
nem dari instituit Innocentius Primus, ut refert Strat-
bo de rebus Ecclesiasticis cap. 22. columna vltima :
Et de osculo Pacis posuimus infra capitulum particula-
re larè.

De Agnus Dei .

Sergius Papa constituit, ut Agnus Dei caneretur, si-
cut scriptum est in Gestis Pontificalibus, & deprecā-
tio est pro populo, qui sumpturus est Corpus Christi, ut
misericordia Agni peccata auferantur.

De Eucharistia.

Eucharistia sumenda est post osculum Pacis, sicut
vnus Panis sumus in Christo, sic & vnum cor debe-
mus

Amus habere: Ipsa vnitas, vt teneatur, admonemur per oscula Pacis; cuius vnitatem in Sacramento panis commendat Apostolus dicens: *Vnus Panis, & unum Corpus sumus*. At nos imitantes Zaccheum, & Centurionem, qui ambo honorificauerunt Christum, dicamus: *Non sum dignus, vt sub tectum meum intres*, & quemadmodum illi, ita & nos peccatis miseri misericordiam consequamur. Sacerdos cum Eucharistiam aliis sumendam traderet, quid daret, contestabatur dicens *Corpus Christi*; Et qui accipiebat id idipsum verum esse proficiens, dicebat: *Amen*: hoc est verum; tradit Ambros. Tertull. & alii relati per Baronium anno 57. vbi Spond. num. 42.

De vltima Benedictione.

Dominus ante ascensionem in Coelum duxit discipulos in Bethaniam, Benedixit eos, & ascendit in Coelum. Hunc morem tenet Sacerdos, vt post omnia sacramenta consummata, benedicat populo, atque soluet; Deinde reuertitur ad Orientem, vt se commendat Domini Ascensioni; Dicitque Diaconus; *Ite, Missa est*. Singularis enim Legatio Christi missa est pro nobis ad Patrem, vt pro nobis ostendat, quale genus mortis pertulerit, de qua legatione inquit Ioannes: *Sed & si quis peccauerit, Aduocatum habemus apud Patrem, Iesum Christum iustum*; & refert Fortunatus de Eccles. offic. lib. 3. cap. 36.

C Hæc de augustissimo Missæ sacrificio præcipue diximus, quoniã non satis est sectariis nostri temporis propriis conuitiis, & libellis famosis, contumelijs, blasphemijs sacros Catholicæ Ecclesiæ ritus impugnare; sed & ipsi denique Corpori, & Sanguini Domini violenter manus inferre, sanctaque eius concalcare, & contaminare, ac iugem illam Hostiam sublatam è medio volunt, & abominationem desolationis à Daniele definitam introducere nituntur.

D e

De Calicis vfu.

Cap. XI.

Qui Calices olim in vfu? apud Vvalfridum Strabonem, lib. de rebus Eccles. cap. 24. & Rodolphum Tungrensem de canonum obseruantia, propositione 23. *Ecclesia martyr, & Episcopus Bonifacius interrogatus, A liceres in vasis ligneis sacramenta conficere, respondit: Quondam sacerdotes aurei ligneis calicibus utebantur, nunc è contra lignei sacerdotes aureis vtuntur Calicibus.* Nascente siquidem Ecclesia, lignei in vfu Calices erant, sed quia Bibuli imbuebantur sacro Sanguine à Zephirino Papa, lib. de Pontificibus Romanis in Zephirino in vitreos mutati ex Hieronymo ad Rusticum. *Nihil Exuperio ditius, qui Corpus Domini vimine canistro, & sanguinem portat in vitro.* Durarunt ex vitro ad Gregorii Turonensis ætatem de Gloria Martyr. cap. 16. factum hoc narrat, sed tandem ex vitro exclusi, quia fragiles, Remnensi Concilio; Ex metallo sapor displicuit, quamuis eo vsi Gallus, & Columbanus Abbates: Marmorei Calicis meminit Gregorius presbyter in Theodoro Archimandrita Sycorum, cuius suppellex argentea in coenobio nondum vlla erat; ex auro, & argento apud August. lib. 3. contra Crescon. Gram. cap. 29. *Calices duo aurei, item Calices sex argentei, in Cartensi Ecclesia, idem confirmant acta sub Minutio Foelice; Quibus inhiabant Donatistæ sacrilega prophænatione.* Opratus Meluitanus lib. 6. contra Donatistas. Coeterum in præsentì vniuersique sacerdos in aureo, vel argenteo solum, aut saltem stanneo calice sacrificet, habens Corporale de lino candidum, & nitidum; vt in Bulla Innocentij. Papæ Quarti super ritibus Græcorum, anno 11. Pontif. num. 13.

Nec

A Nec sumptui parcebant ; pangebant, coelabant, Tertull. de pudicit. cap. 7. *A parabolis licebit incipias, ubi est ovis perditus, à Domino requisita, & humeris reuoluta, procedunt ista pictura calicum vestrorum, si in illis per-
lucet interpretatio illius pecudis.*

Addebat etiam pondus, & ornatum : Anastas. in Gregor. 2. *Hic fecit calicem aureum præcipuum diuersis ornatum lapidibus preciosis; pensantem libras triginta, similiter, & patenam auream pensantem libras octo, & se-
mis; Viringus de triplici coena par. 3. cap. 39.*

B Vino aqua mixto vtendum in sacrificio calicis; Hieronymus de quæstion. Hebraicis; *Vinum, quod Deo in sacrificio offerebatur, aqua mixtum erat: Et idem Doctor. in Prouerb. cap. 9. vna cum Glossa, & Lyrano in Isai. 55. Bibite vinum, quod miscui vobis, quia a Christo hac predicantur, qui in vna persona Diuinitatem cum humanitate copulauit.* De vino
& aqua
mixto

Nihilominus aliqui vino abstinebant, sed aqua utebantur, qui manè antelucano tempore ad synaxin conueniebant; Quos grauissimè Cyprianus erroris monet epist. 63. ad Cæciliam, & Chrysostomus homil. 83. in Matth. quoniam apud priores tres Euangelistas legimus: *Genimen vitis, quæ vinum, non aquam producit.*

C Et vterius processit infania, quod in lacte aliqui consecrarunt: de quibus Concilium Braccharense 3. Proemio: *Quidam in sacrificio Domini relati sunt lac pro vino offerre; Eucharistiam quoque vino madidam pro complemento Communionis credens populis porrigendam.*

Alij etiam Mel, & Lac addiderunt: Quod iam ante fuit prohibitum per canon. Apostol. 3. ibi: *Si quis Episcopus, aut presbyter præter ordinationem Domini, quam de sacrificio instituit, alia quædam, puta, aut Mel, aut Lac, aut pro vino siceram super Altare obtulerit, ut qui contra ordinationem Domini faciat, deponitor.*

Confirmant prædicta sanctus Marcus Euangelista in

Liturgia ibi: *Similiter & Calicem postquam canauit accipiens, sublaque vini, & aqua commixtione, &c.* Et B. Iacobus frater Domini in missa Diuina: *Similiter postquam canauit accipiens calicem, & permiscens ex vino, & aqua, & adspiciens in Cælum, &c.* Viringus de triplici coena par. 3. cap. 45.

De Calice ministrali.

Communi vsu vulgo sub vtraque specie communicebatur, Gregor. homil. 22. in Euangel. *Quid sit sanguis Agni, non iam audiendo, sed bibendo*: His seruebant ministrales calices, quod ijs Christi sanguis populo ministraretur; Author vitæ Pontificum in Sixto III. *Calices ministrales duas obtulit pensantes singulos libras tres*: Et suo, quem Ecclesiæ dicauit B. Remigius, apud Amalarium hos versus inscripsit.

*Haurias hinc populus vitam de sanguine sacro
Iniecto, æternus, quem sudis vulnere Christus,
Remigius reddit Domino sua vota sacerdos.*

Et ministri, qui populo impertiebantur, de Beato Laurentio, S. Leo serm. de eo ipso, *Qui non solum ministerio sacramentorum, sed etiam dispensatione Eucharistica substantiæ eminebat*. Et sanctus Ambrosius lib. 1. offic. cap. 41. ubi in personâ eiusdem Laurentij, ad Pontificem Sixtum. *Num degenerem probasti? experire, cerè utrum idoneum ministrum elegeris, cui commisti Dominici Sanguinis dispensationem, cui consummandorum consortium sacramentorum, huic consortium sui Sanguinis denegas?*

De canna.

De Canna, siue Fistula, & Calamo B. Rhenanus scholijs in Tertullianum: *Non possum celare studiosæ antiquitatis Christiana, Laicos olim canna solitos haurire Dominicum sanguinem è calice; quod pridem, mihi indicauit P. Volius Abbas Augoniani canobij, erutum ex libro signorum, qui frequens extat apud Benedictinos; idem nuper reperit in primis Carthusianorum constitutionibus Corradus Pellicanus, ubi prohibetur, ne quidquam pretiosum possideant præter calicem argenteum, & fistulam, qua Laici*

A *Laici Dominicum exsorbant sanguinem; Præterea libellus de veteribus thesauris Ecclesiæ Maguntinensis ab hinc annos 400. & eo amplius conscriptus; Inter aureos calices iugentis ponderis ansatos, cruces aureas, græves argenteas, odores impostorum in cauo ventre thymiamatum per rostra, ac collum mira arte exhalantes iuxta aram maximam, vestes sacras gemmatas, & reliqua Donaria, Fistulas quoque recenset argenteas sex in hunc hauriendi sacrosancti sanguinis usum deputatas: Siquidem & nunc Romanus Pontifex quoties publicè sacrificat, aureo calamo sugit sanguinem Dominicum è calice cum Diacono, & Subdiacono.*

B *Aduerte id clarius in Pontificali sub Siluestro, ubi feruntur Patinæ, seu Patenæ ad 30. libras ponderasse, quia ut Fiscarius in lib. 4. dist. 11. inquit; Citiùs labetur Gusta, quam Hostia: Et Rodolphus Abbas, S. Trudonis ante annos 460.*

*Hic tibi cautela fiat, ne presbyter agris,
Aut sanis tribuat Laici s de sanguine Christi:
Nam fundi posset leuiter, simplexque putaret,
Quod non sub specie sit IESVS totus utraque.*

C *Hinc ut cautè fieret initio Zosimus Papa tom. 1. concil. ad annum circiter 418. Præcepit, ut nullis poculum in publico proponeretur, nisi tantum in cellis fidelium, & maxime Clericorum.*

Concessum quidem publicè quibusdam, ut Boemis in Concilio Basiliensi, sess. 30. ea tamen lege, ut sub panis specie integrum Christum agnoscerent, sed privilegio exciderunt, cum Regni Primores utramque speciem necessariam prædicarunt: de quo Aeneas Sylvius de origine Boemorum cap. 35. Sanderus lib. 7. de visibili Monarchia. Fertur Galliarum Rex Clementis Sexti indulto quonieslibet sub utraque communicare; & si alij ad binas vices restringant, nempe dum ipse vngitur, & in articulo mortis: Eandem gratiam Imperatori factam vult Augustinus Patritius de aduentu Friderici Tertij

sub Paulo Secundo: sicuti etiam de Imperatoribus Cō-
 stantinopolitanis refert Curopalata cap. 17. num. 44. in
 ipsorum coronatione sanguinem sumpsisse, quemadmo-
 dum sacerdotes solent. Feruntur & Monachi D. Ber-
 nardi tinxisse Hostiam sanguine antequam sumerent, ut
 nos particulam miscemus: de quo Diuus Thomas tertia
 parte quæst. 83. artic. 5. ad 8. Summus quoque Ponti-
 fex, cum solemniter facit, tradit calicem gustandum
 Cardinali Diacono: imo populo Romæ Martinus Quin-
 tus manu propria impertit sacrum calicem, vestiticus
 Ratisenus Archiepiscopus Nidronsiensis oratione con-
 tra Boemos in Concilio Basiliensi habita testatur: & per
 Orientem, & Aquilonem apud Moschum, Græcos, Ar-
 menos, vicinosque Barbaros licitè, & sine culpa ait Lin-
 danus ubi supra, utraque species est in usu; Refert Vi-
 ringus de triplici coena Christi cap. 44. ante finem: &
 nos infra cap. 19. dicemus de Communionis sub vnica
 specie.

De Græcorum Errore. Cap. XII.

Graci calidam aquam infundunt in calicem: Ca-
 baila in expositione Liturgiæ cap. 17. *Spiritus sã-*
ctus signatur aqua calida in mysteria infusa, hoc enim
et aqua sit, & ignis sit particeps, significat sanctum
Spiritum, qui etiam aqua dicitur, & tamquam ignis ap-
paruit in Christi Discipulos illapsus. Præterea sanctus
Germanus Constantinopolitanus in Theoria: Adfer-
tur aqua calidissima ex exiguo lebece, ac ex ea temperat,
quæ Diuina Mensa proposita sunt Pocula, ut veluti ex
viuente procedant Diuino latere, utraque calore referta;
ita sanè, & aqua calidissima tempore communionis inie-
cta. absolutum typum mysterij explet percipientium man-
nam

A *nam poculi, quasi ipso vitam porrigente latere contricta*
 10. Vbi labitur cum Oriente vir sanctus, nec etiam Christo viuo latus apertum, sed iam mortuo, & præfatae ratiunculæ piæ sunt, sed tortæ.

Et ulterius Nicetas Pectoratus supponit tantum, quæ probanda ei erant lib. contra Latinos: *Sanguinem calidissimum eius bibentes cum effluente aqua ex immaculata cœlæ eius mundiciam ab omni delicto, feruenti populo plenum spiritus: Calicem enim ut videtis, velut ex latere Domini calidum bibimus, quia ex viua carne, & calido spiritu, Christi calidissimus nobis sanguis, & aqua emanavit.* Talis siquidem error convincitur mendacio supponens Christo viventi vulnus lateris inflictum, ut doctores Christi patientis augeret contra manifestam scripturam, Ioann. 19. & damnatur in concilio Viennensi de summ. Trinitate, & fid. Cathol. ibi: *Declaramus prædictum apostolum, & Evangelistam Ioannem rectum, in præmissis factæ rei ordinem tenuisse, narrando, quia Christo iam mortuo unus militum lancea latus eius aperuit. Confutantur quoque errores prædicti sic ab Humberto Cardinali. Petam aqua tantum, vel sanguis tantum, vel utrumque simul calebant: si sanguis tantum, quare aquam calefacitis? si aqua tantum, quare ex ea calefacitis sanguinem Christi? si utrumque simul, quare non simul calefacitis? An etiam si aqua lateris Christi caluit, quare aqua Baptismi non calefit? cum præcipue ipse baptismum præfiguravit, sicut sanguis Redemptionem.*
C *Nilominus Innocentius Papa Quartus in Bulla ad Legatum Regni Cypri in Regeſto Bullarum Pont. sui anno 17. super tribus Græcorum, qui tolerari, vel non tolerari possint, num. 7. inquit. Porro in appositione aquæ, siue frigida, siue calida, siue tepida in altaris sacrificio suam, si volint consuetudinem Græci sequantur, dummodò credant, & assentiant, quod servitia canonis formæ, conficiatur pariter de utraque.*

Quomodo

Quomodo seruari solita Eucharistia?

Cap. XIII.

Publicè, & priuatim decenter habebatur. Publicè in templis, & ad eam rem *Hierosolima, & Columba aurea*, ex Amphilochio in vita sancti Basilij, cap. 6. discimus Beatum Præsulem Hostiam consecratam, eleuatam, que diuifisse in tres partes, unam quidem suscepit cum timore multo, aliã verò seruauit ad consecrandum sibi, tertiam autem positam super Columbam auream suspendit super altare: quo ritu annis præbetis similes pendulas ego in Gallia plurimas vidi.

B

PYXIS. Acta Martyrum Nicomedensium Iudæ, & Donatæ apud Metaphrastem 26. Ianuarij. Horum super lectilem Præfectus inuenit clauibus eis sublati.

TABERNACVLVM. Clemens Secundus, constituit. cap. 13. *Et post Communionem omnium tum uirorum, tum mulierum sumant Diaconi reliquias, & inferant in tabernaculum*; Et Hieronymus in cap. 40. Ezechielis, & in 24. Isaiæ meminit de Pastophorio, seu Tabernaculo, seu Thalamo, quod confirmatur ex Concilio Nicæno, can. 64. ibi: *Habeant deinde curam sacri, in quo sancta Eucharistia seruetur*.

Honorato semper loco, & reconditori, qui in generationi omnibus erat: Chrysostomus in epistola ad Innocentium Papam, de gratulatione agens, ibi: *Quoniam spectabant intus recondita, sanctissimusque Christi sanguis in tanto tumultu in militum uestimentis fusus est*.

IN ALTARI verò, si quando locabatur, eximium erat; Concillium Turonense 2. cap. 3. *Corpus Domini in altari, non in imaginario ordine, sed sub Crucis titulo componatur*.

IN

A IN NAVI. D. Gregor. 3. dialog. cap. 36. narrat de Maximiano Monasterij sui Præfecto, qui in Adriatico mari nimia tempestate deprehensus, inusitato miraculo biga se, cantholque, qui cum eo aderant, Dei omnipotentis, & iram cognovit, & gratiam, postquam corpus, & sanguinem Redemptoris ibidem acceperunt.

In SEPULCRO; ut ex Amphilochio in vita Basilij supra citato, & ex Diuo Gregorio lib. 2. dialog. cap. 24. quem refert sanctus Antoninus secunda parte tom. 15. cap. 13. §. 5. ubi sanctus Benedictus sic præcipit: *Ite, atque hoc Dominicum corpus superpectus eius, cum magna veneratione ponite, sicque sepultura mandate.* Deinde quasi hoc publicè heret, proscribunt Concilia Carthaginense 3. cap. 6. Hipponense can. 5. Constantinopolitanum 3. Cuius Frustrum, & proscriptionis causam dant, quod Matth. 26. *Accipite, & edito, cadavera autem nec accipere possunt, nec edere.*

PRIVATIM etiam servabatur Eucharistia in domibus cum nō liceret ad synantes accedere, maxime tempore persecutionis: Baron. ad annum 57. ubi Spondan. ann. 43. servabatur præsertim in *Acha*. Cyprian. sermo de lapsis: *Gum quodam aridem, in qua sanctum Domini fuit, manibus indignis tentaasset aperire, igne inde surgente deterrita est, ne auderet attingere.*

C In ORARIO inuolutum habebat S. Satyrus, D. Ambrosij frater, & cum illa pendente de collo, Naufragus in Oceanum, & enatauit, sanctus Ambrosius in funere Satyri.

In PALLA; acta sancti Byrini Episcopi apud Surin. 3. Decembris: Qui creatus ab Honorio Papa Episcopus, & in Angliam prædicandi Euangelij causa missus, ferebat in mari suspensionem ad collum pallam sibi a Pontifice traditam, in qua sanctissimi Christi corpus erat inuolutum.

Illud autem certum est; & si fideles sacrificij tempore olim in Ecclesia sub vtraque specie panis, & vini communica-

municarent, tamen cum vel priuatim in domibus suis, A
illam seruarent; vel aliter extra sacrificij tempus Eu-
charistiam reciperent; tunc sub vna tantum specie
panis illos accipere consueuisse. Card. Baronius ad
annum 57. vbi Spondan. num. 44.

Aduertendum etiam in proposito, quod citata bulla
Innocentij Papæ Quarti anno Pontificatus 11. ad Lega-
tum in Regno Cyprî, super ritibus Græcorum num. 7.
sic inquit. *Sed & Eucharistiam in die Cena Domini con-*
secratam, usque ad annum, pretextu infirmorum, ut de
illa videlicet ipsos communicent, non reseruent, licet sa-
men eis pro infirmis ipsi corpus Christi consecrare, ac per
quindecim dies, & non longiori temporis spatio conserua-
re, ne per diuturnam ipsius reservationem, alterius forsi-
tan speciebus reddatur minus habile ad sumendum, licet
veritas, & efficacia semper eadem omnino remaneat, nec
ulla vnquam diuturnitate, seu volubilitate temporis eua-
nescat.

Quo Ritu, seu Cæremonijs, & situ communio olim percepta?

Cap. XIV.

Sicuti iam Christus inuitauit Discipulos, vt de sacro
Sancto Corpore participarent: sic pariter Christi vi-
ce postea Diaconi functi sunt, qui proclamabant *Sancta*
sanctis; vt apud Clementem lib. 8. constitut. cap. 23.
Pariter in missa S. Marci sacerdos proclamat: *Sancta*
sanctis; eaque verba proferri solita Hostia eleuata, dum
conuersus ad populum sacerdos vocat eos, qui partici-
pare voluerint, Nicolaus Cabasilas, in expositione Li-
turgie cap. 36. & seq.

Monet etiam Cyprianus in expositione orationis
Dominicæ: *Placendum Diuinis oculis, etiam habitu cor-*
poris.

Aporis: Ideoque Dionysius Alexandrinus can. 2. apud Photium ait. *Ad sancta sanctorum, qui animo, & corpore purus non est, accedere prohibetur.*

Reuerentia propterea requiritur in situ, & corporis positione: Damascenus lib. 4. fidei orthodoxe. cap. 14. ait: *Ipsam omni puritate colamus; hoc est & spiritali, & corporea; siquidem ardenti cupiditate ad eum adramus, manibusque in excelsis formam compassis, Crucifixi corpus suscipiamus, atque & oculis, & labijs, & frontibus, &c. & idem in 6. synodo ean. primo: Eucharistiam percipiens manus in crucis signum figurans accedat, & gratia communionem accipiat: idem Dionys. Alexandrin. epist. 5. ad Rium, Nicephorus lib. 6. hist. cap. 9.*

Ieiuni, omnino requiritur, vt sint lumentes sanctissimam Eucharistiam; adeo quod celebrantibus etiam prius temporibus missam vespertinam, fuit per varia concilia decretum, quod essent ieiuni; Cyprianus epistola 63. Ambrosius, sermone 8. in psalmum 118. Valterius Viringus de triplici coena lib. 3. cap. 22. & diximus supra vbi de antiquis missæ ritibus, cap. 9.

Curam quam quis adhibere debeat, docet Cyrillus, catechesi quinta. *Accedens ad sacram Communionem non expansis manibus, neque disjunctis digitis, sed sinistram, velut sedem quamdam subiciens dextera, quam tantum Regem susceptura est, & concava manu suscipere corpus Christi; dicens, Amen: sanctificaris ergo diligenter oculis tam sacri Corporis contactu communica; tum verò post communionem Corporis Christi accede, & ad calicem Sanguinis ipsius non extendens manus, sed pronus adorationis in modum, & venerationis dicens, Amen; sanctificeris eo sanguine Christi, quem assumis, & dum adhuc est humiditas in labijs tuis, manibus attingens & oculos, & frontem, & reliqua sensuum organa consecra; Postremo expleta oratione Deo gratias age, qui te tantis mysterijs dignum reddidit: Retinete has traditiones, & sine vilius offendiculo vos met seruato, atque à communionem vos non*

praci.

*precidatis, neque propter inquinamentum peccati sacra-
biles, spiritualibusque mysterijs eas ipsos priuatis.* A

Viris hæc dicit Cyrillus, quia femina Christi corpus
Dominicali excipiebant, Augustinus Lintheamina vo-
cauit sermone 152. de tempore: *Omnes viri, quando
communicare desiderant, lauant manus, omnes mulieres
nitida exhibent lintheamina, ubi Corpus Christi accipiunt.*
Concilium Antisiodorense tempore Gregorij Magni,
can. 36. inquit. *Non licet mulieri nuda manu Eucha-
ristiam sumere, nec manum suam ad palla Dominicam
mittere: Et idem Concilium Antisiodorense can. 39.
Vnaquaque mulier, quando communicat, Dominical
suum habeat, quod si non habuerit, usque in alium Domi-
nicum non communicet: Vt refert etiam Baron. in an-
num 37. num. 42.* B

Viri ergo suis manibus, sed puris Corpus Christi ma-
gna veneratione excipiebant, easque quasi pro conse-
cratis habebant, vt nefas esset eas polluere. Idem Gre-
gorius Nazianzenus oration. prima in Iulianum apostata,
tam, quem vt docuit publicè, solemniterque à fide de-
sciuisse; exaggerat: Manibus, quibus sacramentum Chri-
sti Corpus acceperat, abusum. *Victimam igitur cecidit,
earumque sanguine sacrum Baptismi signaculum delere,
se posse credidit, manus eadem abluit, quibus sacram. E-
ucharistiam ori eam admoturus, acceperat.* Illustres ma-
nus vocat sanctus Cyprianus sermone quinto de lapsis. C
*Illustres manus, quæ non nisi diuinis operibus assueuerat,
sacerdotijs sacrilegis resistunt: sanctificata ara celestibus
eibus, post Corpus, & Sanguinem Domini, prapbana con-
tagia, & idolorum reliquias respuerunt. Suasque ma-
nus lauebant ante Communionem, vt puri essent; narrat
Dorotheus doctrina 9. de quodam fratre & ait: Vt ergo
hunc vidis manus lauante, & sese ad communionem
percipiendam praparentem, occurris ad Abbatem, &c.
Refert etiam Curopalata de Imperatoribus Constanti-
nopolitanis cap. 17. num. 44. Quod in ipsorum corana-
tione*

A tione Patriarcha postquam pretiosum Corpus Domini suscepit, tradit quoque Imperatori in manus Domini corpus eius particulā, qua sumptuosius etiam viuificum sanguinem.

In Orientali Ecclesia fuit frequens vsus lanceæ, qua olim in Cruce factum latus fudit; sed lancea hæc apud antiquos Cochlear erat, quo sacer sanguis sine effundendi periculo in communicantium ora immittebatur, quod clarè habetur in canone vniuersali, seu missæ Aethyopica.

In fine sumebant aliquid à communionē, ne irreuerēter præter mentem cum salua aliquid de sacro corpore expueretur; id suasisit suis D. Chrylostomus apud Sozomenum lib. 8. cap. 17. ibi. *Quod monere ille consueuerat, ut post communionem, aut aquam, aut passillum degustarent, ne contra obliuiscerent una cum salua, siue pitui. inquit quam sacrum excrearent, ipse prius id faciens.* Apud Aethyopas libro de ordine mysteriorum, siue administrationis sacramenti confirmationis. *Postea sumit sacramentum sanctum, & viuificans, spondente sacerdote pro eis corpus scilicet sanctum, & sanguinem venerandum Domini Dei, & Redemptoris nostri Iesu Christi: Diaconus deinde dat eis Lac, & Mel, & dicit, Lac, & Mel immaculatum in generationes, Amen.*

C Locum singulis suum assignauit Toletanum Concilium quartum, cap. 18. ibi: *Sacerdos, & Levita ante Altare communicent: in Choro Clerus: ante Chorum populus.*

Mulier velato capite, vir aperto sit capite: Hanc legem imponit Apost. 1. Corinth. 11. *Omnis vir orans, aut prophetans velato capite deturpat caput suum: Omnis autem mulier orans, aut prophetans non velato capite deturpat caput suum.* Ex constitutiones Apostolicæ cum ordinem seruari debere docuissent, etiam huius meminerunt lib. 2. cap. 57. *Fiat sacrificium cuncto populo stante, & silentium precante, & oblatione facta quisque ordo*

*seorsum Corpus Domini, & pretiosum sanguinem sumat: A
 accedentes ordine cum pudore, & reuerentia; vespere ad
 corpus Regis; Item mulieres aperto capite, ut ordinem
 eorum deceat, accedant. Velum autem mulierum non sub-
 tite esse debet, cuiusmodi virgines utebantur Tertullia-
 ni æuo, quod ipse reprehendit lib. de veland. Virginibus
 cap. 2. Quia illex est libidinis, & acuit curiositatem pro-
 pius videndi subcandicantem sub eo eantem.*

Quis Porrigere solitus?

Cap. XV.

EDuens de sacramento altaris, cap. 16. inquit:
*Cum Dominus discipulis suis dixisset; Accipite,
 & manducate, queritur, si acceperint, & sibi ministra-
 uerint? Ad hoc dicamus, quia qui ministrare venit, &
 non ministrari, & qui consecrauit ipse ministravit, nec est
 intelligendum, quod ex manibus eius acciperent, & sibi
 ministrarent, sed Dominus de manu sua ministravit, &
 manducare præcepit.*

Fuit tamen antiquorum aliquando consuetudo, quod
 etiam laici proprijs manibus sumerent Eucharistiam, ut
 de Basilij æuo apud Anastasium Nicenum, quæst. 7. in
 scripturam. *Necesse habere aliquem, si non adsit sacer- C
 dos, communionem propria manu sumere: omnes enim
 qui sunt in desertis monachi, ubi non est sacerdos illic ha-
 bentes communionem, ex se ipsis eam sumunt; Alexandria
 autem, & in Aegypto unusquisque ex laicis, qui illic de-
 gunt, maxima ex parte habet communionem domi suæ;
 nam cum sacerdos semel confecerit Hostiam, & dederit: eā
 accipiens, & communicans, tamquam à sacerdote sump-
 tam participare se debet credere; etenim in Ecclesia tradit
 sacerdos particulam, & cum omni potestate eam tenet, qui
 accipit, & sic sua manu ad os eam adducit, &c.*

Sacerdos

A Sacerdos alter alteri administrabat, idque saepe in vicem, Nicephorus lib. 14. cap. 15. *Quo tempore Dominus sacras Antiochena Urbis habenas tenuit, cum ad Simonem Stilitem venisset, consternatus est, & cum eo mystice, arcanoque congressu convenire exoptavit; conveneruntque ideo ambo, & sacrificio immaculato, atque incruento peracto, alter alteri mysticam communionem porrexerit.*

Diaconos presbyteris, sed hoc Ecclesiae displicuit, vetitumque Nicena synodo. Peruenit ad sanctum, magnumque Concilium, quod in locis quibusdam, presbyteris gratiam sacrae communionis Diaconi porrigant; hoc neque regula, neque consuetudo radidit, ut hi, qui offerendi sacrificii non habent potestatem, ijs, qui offerunt, corpus Christi porrigant.

Aliquando Angeli, & Sancti, ac ipse Christus porrexerunt sanctissimam Eucharistiam pijs viris, ut est videre in actis Sanctorum.

De Interna dispositione in sumenda Sanctissima Eucharistia.

Cap. XVI.

NEc satis ad hoc sacramentum est habita dispositio externa, ut diximus; verum ut quis dignè communice, attendat gratiam admonitionem Apostol. 1. Corinth. 11. *Quicumque manducaverit panem hunc, & biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis, & sanguinis Domini: probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit, non dijudicans Corpus Domini.* Paschasius Cordubensis lib. de corpore

corpore, & sanguine Domini, cap. 6. *Quid manducant homines? ecce omnes indifferenter percipiunt planè, sed alius carnem Christi spiritualiter manducat, & sanguinem bibit, alius vero non; quamvis buccellam de manu sacerdotis videatur percipere: & quid accipit, cum una sit consecratio, si corpus, & sanguinem Christi non accipit: verè quia reus accipit indignè; Iudicium sibi manducat, & bibit, non probans se prius, nec dijudicans Corpus Domini: ecce quid manducat peccator, & quid bibit, non utique sibi carnem utiliter, & sanguinem, sed iudicium: licet videatur cum ceteris sacramentum percipere, & quare? quia non se probat, nec dijudicat corpus Domini, &c.* A

Secundo, ab omni lethali crimine debet purus esse, Auerſanus de humanitate Christi. *Indignè sumitur, si in mortiferis peccatis maneat anima: & ideo Augustinus sermone 264 in Ioann. Panem Caeleſtem ſpiritualiter manducate, innocentiam ad altare apportate.* B

Tertio, & à luxuria maximè sit alienus; Petrus Blessensis sermone 38. *Quicumque enim ad altare Domini accedit inquinatus luxuria, iuxta filium Virginis idolum ponit Veneris: qui sacra illius verba Sacramenti ore immundo proferit, in faciem Saluatoris spuit, & cum in os immandum sanctissimam carnem imponit, eam quasi in lutum platearum projicit.*

Quarto, requiritur notitia sacramenti, & fides: Damascen. lib. 4. fidei, cap. 14. *Summo cum metu pura conscientia, fideque haudquaue dubia accedamus, ac profecto sic nobis fiet, quemadmodum firme, ac constanter credimus; ipsū porro omni puritate colamus, hoc est, & spirituali, & corporea, siquidem duplex ipse est. Et Rabanus Maurus de instit. cleric. lib. 1. cap. 31. inquit. Sumunt ergo fideles benè, & veraciter corpus Christi, sed corpus Christi non negligent esse: fiunt corpus Christi, si volunt vivere de spiritu Christi.* C

De Lætitia ob susceptam Eucharistiam.

Cap. XVII.

- A** Pad antiquos tam insignia erant gaudia, quibus ex Eucharistia suscepta complebantur, ut reperti sint, quic ea sumpta mox ab Martyriis, quasi impetres lætitie viro se offerrent: Omnibus olim nefas visum ieiunijs, aut aliquo alia anxietate, quam ex ea conceperant hilaritatem confundere, & quidquid tantillum hanc interurbare posset, penitus illis diebus remouebatur. Eadem Religione, atque ob eandem causam, cum ea reficiendi essent, non genibus nixi, non humi iacentes, sed erecti, & in Cœlum iuuentes preces concipiebant, sicuti etiam olim genuflexio prohibita ad orationem diebus Dominicis, & Pascha, vsq; ad Pentecosten in lætitie signum. Baron. ad annum 58. num. 4. Antequam aris adpouerentur, ut hoc Diuinum munus haurirent, mutuos inter se se complexus, & oscula impertiebantur. Hi dies, quibus Eucharistiam sumpserant, vocabantur ab antiquis dies lætitie, dies remissionis,
- C** dies immunitatis, dies solemnes, dies festiui, Albalpinus Episc. Aurelianen. De Veter. Ecclesie Ritibus lib. 1. obleruat. 12. & 15.

Reticere hic non valeo: Anno millesimo sexcentesimo vigesimo octavo: Ego cum à Gallia in Angliam, & Holandiam transissem: vbi quamuis priori sæculo ij populi à vera Christi Religione (proh dolor) aberrauerint; nec in publicis illorum templis aliquis catholicus cultus remanserit, abrais vndique sacris imaginibus, combustis omnibus sanctorum reliquijs, & alijs quibuscumque catholicæ Ecclesie monumentis abolitis: Nilominus, quoniam gratia Dei nunquam deficit, & illu-

minat

minat omnem hominem venientem in hunc mundum : A
 vidi ego tunc in plurium catholicorum ædibus , & præ-
 sertim Londini in Anglia apud Excellentissimum Do-
 minum Contarenum ibi tunc Venetiarum Oratorem ;
 sicuti etiam Dordrecht in Holandia in gentilitia domo
 (vbi ego hospes fui) Clarissimi Domini Ioannis Francisci
 Slingantis Viri ingenuissimi , & omnium bonarum lit-
 terarum eruditissimi , cui ego plurimum debes : in ijs
 potissimum domibus præter alias innumeras , vidi ego
 in illarum altioribus secessibus quotidie catholicos cõ-
 venire ad sacram missam audiendam , ac etiam sacrosan-
 ctam Eucharistiam percipiendam , adeo , vt in diebus
 maxime festiuis taptus ibi esset fidelium concursus , vt B
 nec locus celebrandi , nec tota posterior pars domus il-
 los caperet ; quin etiam in publica via ex ijs aliqui ma-
 gna cordis compunctione , extensis manibus , & cum
 lacrymis , non sine periculo sævientium Principum con-
 tra catholicos , dum sacrum fursum peragebatur , ipsi
 adstarent ; vnde ego ipse sæpius cogitabam id ipsum
 tunc peragi , quod alias sævientibus Tyrannis contra
 Christianos in nascente Ecclesia fideles ipsi in christis ,
 & alijs secessibus peragebant , quod totum magno no-
 stri rubore contigit , dum in sacris templis nos coram
 Summo Deo negligentes , & irreuerentes sumus .

De Frequentia Sanctissimæ Com- munionis .

Cap. XVIII.

Quotidie primum ineunte Ecclesia Christiani
 communicabant vt Actor. 2. videmus : *Erant*
autem perseverantes in doctrina Apostolo-
rum , & Communione fractionis panis , & infra . Quo-
tidie quoq; perdurantes unanimes in templo & frangentes

A *tercirca domos panem.* Cyprian. sermone in orat. Dominicam ait; *Eucharistiam quotidie ad cibum solutis accipimus.* Idem testatur Ambrosius, lib. 4. de sacramentis, cap. 6.

Quater in hebdomada, & festis, Basilius ad Cæsareæ Petritiam; feria quarta, & sexta, Epiphani. lib. 3. contra Hæret. Dominico, & Sabbato, B. Onufrius apud Euegrum. Plerasque has dictum observationes recenset Augustinus epistola 18. ad Ianuar. *Alij quotidie communicant corpore Dominico, alij certis diebus accipiunt, alibi nullas dies intermittitur, quo non offeratur, alibi Sabbato tantum, & Dominico, alibi Dominico tantum.*

B Fidelibus, cum essent vicini morti, dabatur communio pro viatico: Paulinus ad August. & auctor in vita Ambrosij. Miranda de Maria Aegyptiaca refert Paulus Diaconus.

Condemnatis per Iudicem ad mortem, non denegabatur Communio; Concilium Maguntinum sub Hrabano Archiepiscopo cap. 27. Cedrenus in Annalibus, anno primo Phocæ.

Quoties autem communicandum fuisse hanc controversiam examinant Doctores antiqui, Chrysost. in epist. ad Ephes. libi; *Sed non oportet festa observare, sed conscientiam mundare, & sumere sanctam, & venerandam carnem sumere.* Tamen etiam peccatoribus Eucharistia conferenda, sicut modo B. Algenus: *Quamvis peccato quis mandatur, peccandi de cætera non habeat voluntatem, & communicaturus satisfaciat lacrymis, & orationibus, & confidens de Dei miseratione, accedat ad Eucharistiam intrepidus, & securus, sed de illo dico, quem peccata mortalia non gravant. & paulo post: Dandus est item dignus Dei peccatoribus, ut a vultante Angelo prosequatur, sed deinde peccatis renuntiaturus.*

Melius igitur omnino nos frequentare ven. Eucharistiam, quam abstinere etiam reuerentia prætextu, Cyprianus in Ioann. lib. 4. cap. 57. ait: *Si vitam eternam con-*
sequi

*sequi volumus, si largitorem immortalitatis in nobis des-
deramus; ut recipiendam Benedictionem, libenter concu-
ramus; cunctamque, ut leto saluti dantur. Religio-
nem nobis Diabolus pratendat. At August. epist. 12.
Faciat unusquisque, quod secundum fidem suam credidit
esse faciendum, contemptum non vult videri, sicut nec mori
na fastidium.*

De Communione sub unica

specie.

Cap. XIX.

HAec questio, quam Novatores Hæretici maxime
exagitant, decisa fuit in sacra Tridentina synodo,
sess. 22. cap. 11. de decreto super petitione concessa
alic. Quod pro non celebrantibus concordendus ritus
calicis rationabilibus causis per pontificem, vel nationi,
vel Regno, prout sanctissimo Papæ pro tempore videbi-
tur; sicut etiam in Concilio Basiliensi, sess. 30. fuit re-
stitutus Boemis usus calicis pro bono pacis Ecclesiae.

Sed ut discutiamus articulum, supponendum nobis
est, duo esse, quæ pertinent ad integritatem Eucharisti-
cæ communionis nempe *Integritas significatiua com-
munionis, sicut, integritas substantia et constantia.* Quod
verò spectat ad integritatem substantia et essentia com-
munionis consistit in eo, ut recipiamus Dominum: id
est, Christum totum integrum; una cum corpore, et
sanguine, anima, et Divinitate; et hoc non potest reci-
pere, nec dispensationem, nec diminutionem, nec an-
gustiam: ut verò non potest recipi sine aliquo
receptione vultus saltem speciei sacramentalis, quamvis
completur per unam, vel alteram essentiam.

Circa verò finem integritatis significationis commu-
nionis est in eo, ut memoria teneamus, qualiter hoc cor-
pus

A pus, & hic sanguis, qui nos sumimus, fuerat diuisa in Christi morte, supra Crucem secundum Apost. 1. Cor. xith. 11. *Quoniam quod manducamus panem hunc, & calicem Domini bibimus, mortem Domini annunciamus, donec veniat*: Hinc est, quod dum Dominus noster voluit, ut nos sumamus eius corpus, & eius sanguinem, sub velamine sacramenti, hoc pertinet ad integritatem essentiae communiois, quod non potest recipere dispersionem, nec immutationem.

Quatenus vero dicatur hanc integritatem significationis esse praeceptum Christi Salvatoris nostri; Ita respondetur, tale praeceptum quo ad non consecrantes, ut communicetur sub utraque specie, non tangit in aliquo integritatem substantiae, seu essentiae communiois, nec minus integritatem significationis, quae seruatur in personis consecrantium, communicantium sub utraque specie.

Dicimus quoque, quod ex Dominici praeceptis, vnum est dispensabile in eo, quod respicit integritatem magis expressam significationis, nempe in sumptione, celebratione, & communicantium sub utraque specie; sufficit enim, ut non consecrantes sumant diuisim sacramentum, sub vna tantum specie, sicuti diuisa fuerit in morte Christi, quia nihilominus indiuisum etiam percipiunt sanguinem à corpore, & contra: Aliud autem praeceptum est indispensabile in integritate significationis minus expresse, respectu non celebrantium, & communicantium sub vna tantum specie panis; Dispensatio autem praecepti quo ad non consecrantes, ut communicentur sub vna tantum specie, non tangit integritatem significationis, quae seruatur in personis consecrantium, qui communicantur sub duobus speciebus, sed solum integritatem magis expressam, & particularem significationis, quae est dispensabilis.

Hoc patet ex vna Ecclesia primitiua, quae vultus castibus admisit communionem sub vna tantum specie quo

ad non consecrantes, nempe pro nauigantibus, quise-
 cum Eucharistiam duxerunt sub sola specie panis, vt se
 in periculo communicarent, refert Dions Ambrosius
 de obitu Satyri fratris, similiter vna tantum species per-
 mittebatur ijs, qui eam domi seruabant, vt se quotidie
 communicarent; pariter infirmis, & absentibus: Euse-
 bius histor. Ecclesiast. lib. 5. cap. 26. Item Poenitentibus
 reconciliatis nisi vna tantum species permitterebatur; Dio-
 nyfius Alexandrinus apud Eusebium vbi supra? Vnde
 fit, quod hoc præceptum Communionis sub vtraque
 specie non fuerit habitum à Patribus primitiuæ Ecce-
 siæ pro necessario absolute, & indispensable, quoad non
 consecrantes, vt resisteret defectus integritatis essentia;
 seu substantiæ, sed solum reddebat integritatem signi-
 ficationis minus expressam, & euidentem, ad quod Ec-
 clesia, vt maiora inconuenientia euitaret, potuit dispen-
 sare, vt in alijs multis, quæ respiciunt non integritatem
 essentia, sed solum euidentiam significationis sacramen-
 ti; vt quoque in eadem Eucharistia, quam Dominus
 Iesus Christus instituit in fine Cene, Matth. 26. Marc. 14.
 Luc. 22. ac etiam Apostoli in eadem quoque hora cele-
 brant; quoniam hæc celebratio erat significatiua,
 quod Eucharistia erat sacrificium vltimorum temporu,
 ac etiam quod lex Euangelica resperi mundi perueni-
 set, vt canit Ecclesia ex Dione Ambrosio in primo hym-
 no Auentus Domini. *Vergente mundi vespere, vi-
 sponsus de thalamo; egressus honestissimus, Virginis Ma-
 tria aula.* Quod sacrificium Eucharisticum iam fuerit
 prædictum per David psalm. 141. *Elevatio manuum
 mearum sacrificium vespertinum.* Et nihilominus Ecce-
 sia ob maiorem reuerentiam huius sacramenti, ne homi-
 nes alijs cibis repleti eam reciperent; commenda uit hæc
 Evangelicam coenam, quamvis significatiua, & my-
 sticam in aliam sumptionem ieiunam, & sacramenta-
 lem, vt refert sanctus Augustinus epistola 118. & Con-
 ciliū Constantin. sess. 19.

Simile

Simile videmus in sacramento Baptismi, quem etiam Dominus N. ordinavit fieri per immersionem in aquam, & non per asperisionem, ut ex Matth. 28. ubi verbum Baptizantes in nomine Patris, in textu Græco idem est, ac immergentes, & effundentes in aquam; & propterea Iohannes Baptista, & Apostoli conveniebant ad ripam Jordanis volentes baptizare, quos faciebant descendere, & totum corpus in flumen immergere; & nihilominus hoc præceptum Salvatoris Nostri de toto corpore immergendo in aquam; tamen in baptismo pertineret ad integritatem significationis, quatenus hæc immersio denotavit Christi sepulturam, per quam nos protestamur fuisse ante eam Christo sepultos, sed in egressu ab aquis Christi resurrectionem indicabat, ut nostram quoque regenerationem à morte peccati in gratiam vitæ, ex Paulo Rom. 6. & Colossens. Unde si hæc immersio, quæ à Patribus sacramentalis est habita, & pertinet ad integritatem significationis baptismi, & à Domino nostro ordinata, & ab Apostolis servata, & in Ecclesia primitiva per longum tempus continuata, à qua nisi Infirmi in periculo mortis extremo erant exempti, supplendo illis in eo casu per asperisionem, & nihilominus etiam dubitabatur, an essent verè baptizati, ut refert Cyprianus ad Magnum, epist. 76. & modo per tot sæcula non inuenimus in Ecclesia, quod fuerit aliquis per immersionem baptizatus, ut post Tertullianum refert Basilus, lib. de Spiritu sancto cap. 15. Et tamen propter inconvenientiam, & incommoda, quæ progressu temporis ab hac consuetudine redundabant, dum pueri non sine evidenti periculo vitæ immergebantur, & propter erubesceniam in foeminis Catechuminis se dispoliantis coram hominibus, ut refert Chrysostomus ad Innocentium epistola prima; Et tamen non fuit difficile Ecclesie permutandi talem usum; quoniam non spectabat ad integritatem essentiae sacramenti; sed solum ad integritatem eiusdem significationis, supplendo in hoc per asperisionem

sionem in capite, uti membrum principale totius corporis, quo fiebat immersio.

Hinc est, quod pariter summo iure in Ecclesia fuerit permutatus usus quo ad non consecrantes, & communicandi sub vna tantum specie panis respectu difficultatis, & incommodi resistentis ex quicorum communionem sub utraque specie, cum etiam pluribus casibus in specie panis tantum concessere hoc sacramentum non consecrantibus in primitiva Ecclesia, ut diximus.

Addimus prædictis, quod successu temporis multiplicetis fidelibus, dum Catechumeni, & in infirmitatibus admitterebantur ad communionem, non potuisset Ecclesia servare consuetudinem vnius tantum consecrationis in vnaquaque Synaxi, non consecrando nisi vnum tantum Calicem in ea. exemplo Christi D. N. iuxta eadem met. verba Consecrationis: *Hic est Calix sanguinis æterni, &c.* que obligant ad Consecrationem vnius tantum Calicis pro qualibet vice, quæ quantitas Sacramentalis sub specie vini, non erat sufficiens ad tantum Populum sic multiplicatum; at quando maius aliud Vas fuisset consecratum, non utique tunc minus congruis fuissent verba consecrationis: Hic est Calix &c.

Hinc nos apprehendimus ex ætquo Rituale Romanum, ut talis difficultas evitaretur, qualiter illi capiebant magnas hydrias, seu Vasa vino repleta, & in eadem effundebant partem vini in Calice consecrati, ex qua mixture præbebatur populo communio, sed propter periculum effusionis, & irreuerentiæ, ac etiam propter difficultatem aliquorum sumendi communionem sub specie vini ex vasis, in quibus alij prius bibebant, quæ tunc tempore suspicionis contagii; successit, quod deinceps sub sola specie panis æquiescerent. Fuit quoque magna difficultas reperiendi sufficientem vini quantitatem pro omnibus communicantibus in plurimis regionibus, ubi illud non nascitur, & pro servanda ubique æqualitate, & ne supponerentur aliqui solum pro medietate communi

A communicati; insurrexit Ecclesie usus communionis sub utraque specie in persona solum consecrantis; aliis vero conferendo sub sola specie panis, quæ in essentia continet idem, quod duæ sint species sumptæ; & quoad significationem id suppletur in consecrante; & talis usus receptus fuit in legem pentotam Ecclesiam catholicam; & hoc potissimum in Concilio Constantiensi, antequam India Occidentales, & Orientales patefactæ nobis essent, & illarum incolæ ad Christianismum conuersi, quibus impossibile fuisset subministrare sacramentum omnibus communicantibus sub vini specie.

B Quatenus autem Aethyopes, seu alia nationes ausæ sint administrare sacramentum sub specie alterius liquoris ob vini defectum procedentem in illis Regionibus ab ecclesia coloris hoc impium est habitum, & temerarium documentantur vinum artificiale ex racemis aridis, & in ardentia aqua decoctis, quæ materia cum non sit apta consecrationi, est quoque destructiua essentiae sacramenti.

Nec quoque repugnat, quod quamuis Christus Redemptor Noster præuiderit irreuerentiam prouenientem ex sumptione huiusmodi, non abstinuit propterea ipse ab illa; quinimo hoc ipsum ab Apostolis continuatum fuit. Respondemus enim Christo Domino **Q** fuisse relictam dispositioni Ecclesie suæ permutandi talem consuetudinem, quando opportunum tempus iudicasset; ut pariter euenisse videmus, quod immersio baptismi simili facultate relicta Ecclesie, fuerit permixta in aqua aspersio.

Nec minus refragatur, quod Christus Dominus per Iohannem 6. inquit: *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis.* Quoniam non concludit hoc, quoad communionem sub utraque specie: comodenres enim corpus Christi sub specie panis, bibunt quoque eius sanguinem concomitanter, & quoad effectum ex eo, quod

Corpus

Corpus Christi Immortale, Impassibile, Incorruptibile. **A**
 ut est de presenti non potest a suo sanguine remanere
 separatum: & propterea dictio *Et*, non est hic appositæ
 coniunctivæ, sed disiunctivæ, ut aliàs in sacro textu:
Qui occiderit Patrem, & Matrem maledictus sit.

Præterea Christus Dominus in illis verbis dæ nobis
 præceptum, non autem modum præcepti: nempe præ-
 cipit nobis sumere eius Corpus, & eius sanguinem, abs-
 que præciso decreto, si sub duabus, vel sub vna ex spe-
 ciebus ea sumenda sint; quinimo asserendam est eo lo-
 co Christi voluntatem indifferentem esse, nempe si sub
 vna, vel duabus ex speciebus sumenda sit communio à
 non consecrantibus, ut ex sacra Trident. synodo, sess. 21. **B**
 cap. 1.

Et de his omnibus vide hæc Patrem Communion Sac.
 Iesu in sua Instructione catholica, Cardinalem Belarmi-
 num in controuersijs, ac potissimum Cardinalem Pero-
 nem in sua Replica ad Regem Britannia Gallico idiom-
 mate, cap. de la communion sous les deux especes, &c.

Catechumeni quomodo par- ticiparent de Eucharistia, & assisterent Missæ Cap. XX. **C**

Catechumeni priscis temporibus, cum essent instar
 novitiorum in schola Christi, antequam ipsi reci-
 perentur ad sanctum baptismum, ut interim apprehen-
 derent fidelium rudimenta, excludebantur ab omni co-
 gnitione Eucharistici sacramenti, ex Tertulliano in
 apolog. cap. 7. sanct. August. tractatu 86. in Ioannem,
 & in psalmum 50. Quinimo nec minus locum habebat,
 dum habebatur sermo de hoc augustissimo Sacramēto,
 sicuti

- A** sicuti Tertullian. in libro de præscript. & Concilium Valentia in Hispania satis ostendunt, quod catechumeni non percipiebant sermones huiusmodi fidelium; Et quamvis post quintum sæculum admittebantur ad percipiendos sermones illos, in ijs tamen, vel non habebatur mentio de Eucharistia, vel sic obscure, & sub inuolucro verborum, ut non perciperent quicquam de illo: Hinc sanctus Augustinus in Ioann. dum loquitur de hoc sancto Sacramento, inquit: *Fideles bene me intelligunt; & hoc idem refert sanctus Chrysostomus homi. 40. in primam ad Corinth. & quod prædictis sermonibus non solum non assistebant catechumeni, verum ab Ecclesia tunc etiam repellebantur, ut ex sancto Dionysio Creopagita de Eccles. Hierarch. cap. quinto ijs verbis: Deinceps a ministris sanctorum librorum lectio ordine recitatur, ea recitata extra templi aditum collocantur catechumeni, & una cum sis energumeni, atque ij, quos superioris vite pœnitet; manent autem ij, qui Diuinarum rerum, & aspectu digni sunt, & communione: & habetur ex Apostolicis constitutionibus lib. 8. cap. 7 ijs verbis. Post hæc Diaconus dicat: Ite catechumeni in pace. Quibus addo, quod nec aspectus eorundem permittebatur, ut Eucharistiam possent respicere: sanctus Dionysius Areopagita de Eccles. Hierarch. cap. 5. ijs verbis.*
- C** *Catechumenos autem, & energumenos, quique in pœnitentia sunt, iussu hierarchie mos patitur quidem audire sacram psalmerum modulationem, Diuinamque sacram scripturarum recitationem; ad sacra autem opera, quæ deinceps sequuntur, atque mysteria spectanda, non eos conuocat, sed perfectos oculos eorum, qui digni sunt.*
- Quare autem tam diligenter occultaretur catechumenis hoc sacrum mysterium? Prima ratio erat, ne in contemptum verteretur hic pretiosus thesaurus, si illi ante rudimenta fidei participassent de sacramēto, siquidem ante dispositionem præcedentem non potuissent induci ad credendum rem tam difficilem; hinc sanctus

Cyrillus Alexandrinus lib. 4. cap. 14. refert, quod Christus Dominus noluit Capharnaitis declarare, quomodo ipse traderet carnem suam ad manducandum, quoniam illi nondum erant instructi in fide. Secunda fuit ratio, ut hoc diuturnum silentium accenderet magis desiderium catechumenorum, ut quanto citius se baptizari curarent, sanctus Augustinus in tractatu 86. super Ioannē, & in sermone 46. Tertia ratio, ne hoc remendum, & admirandum mysterium salutis nostræ redderetur familiare catechumenis, quo forsitan illi indignarentur, de cuius offensa antiqui Patres, uti dispensatores timebant, se Deo rationem reddituros: refert Albaspinus de ritu antiquo administrandi Eucharistiam Gallico idiomate lib. 1. cap. 1.

Quamvis prioribus sæculis catechumeni per aliquot annos non reciperentur ad baptismum, & per consequens multò minus ad communionem Eucharistiæ, ut diximus; nihilominus si per errorem aliquis catechumenus, antequam ab Ecclesia egressus, remansisset ibi inter fideles, ac etiam de corpore Christi Domini participasset; erat incontinententer hic solutus à poenis catechumenatus, eiusdemque poenitentia illi remissa pro annis remanentibus, & statim baptizabatur, confirmabatur, & illuminabatur per Eucharistiam, quod comprobatur auctoritate Timothei Patriarchæ Alexandrini, una cum expositione Balsamonis in eundem, ac etiam ex sancti Clementis cōstitutione lib. 7. cap. 26. Hinc inferitur magna virtus Eucharistiæ, quæ in instanti poterat illuminare, & statim conferre speciem contritionis, sicuti poenitentia, & confestim disponebat, & habiles reddebat catechumenos ad recipiendum baptismum, Confirmationem, & Communionem: Quoniam ex interpretatione Balsamonis adducta, cum dictus catechumenus non per fraudem recepisset Eucharistiam, credebatur à Deo vocatus, nam sicuti sanctus Petrus dixit Cornelio, & ijs, qui secum erant, quod essent ipsi baptizandi, eo quod Spiritus

A Spiritus sanctus descenderat super illos, ita quoque catechumenus, qui Eucharistiam ignoranter receperat, erat etiam baptizandus. Siquidem catechumenatus non ad aliud antiquitus fuit institutus, nisi ut catechumenis esset dispositio ad recipiendam Eucharistiam; ut inquit S. Augustinus lib. de operibus, & fide, ut refert etiam Albaspinus dicto tractatu, cap. 4. & 5.

Circa catechumenorum Missam, antequam illa inchoaretur, mos fuit prioribus sæculis, quod aliqua fierent orationes, psalmos etiam canebant, deinde explicabatur sacra scriptura, ac per Episcopum sermo habebatur, ut ex hoc possent extranei ad Deum conuerti, quamvis successu temporum post aliquas orationes canebant Evangelium, quod per Episcopum explicabatur non solum fidelibus, verum presentibus etiam extraneis cuiusque conditionis Iudæis, Paganis, Schismaticis, Hæreticis, Catechumenis, Energumenis, & poenitentibus; & hoc probatur ex Concilio quarto Carthaginensi, & Concilio secundo Valentia in Hispania: expleto sermone omnes extranei egrediebantur ab Ecclesia, exceptis catechumenis, & poenitentibus tertij, & quarti ordinis una cum Energumenis: Immediatè postea incipiebat Missa, quæ dicitur catechumenorum, ut sequitur. Diaconus circumibat Ecclesiam, admonendo fideles de eo, in quo deberent orare pro catechumenis tertij ordinis, quibus eodem tempore imperabatur, ut capitae inclinarent ad recipiendas Episcopi orationes; quibus orationibus completis extra Ecclesiam mittebantur; & statim Diaconus admonebat fideles, quomodo deberent offundi preces ad Deum pro Energumenis, qui similiter flecebant capita, ut supra, & ab Ecclesia egrediebantur, & idè subsequabatur de catechumenis quarti ordinis, & successivè de poenitentibus: & hæc nomina. batur Missa catechumenorum potius, quam poenitentium, vel Energumenorum, quamvis pro ijs omnibus oraretur; Quoniam necessarium fuit ibi pro catechu-

De Missa Catechumenorum.

menis orare, quod non contingebat respectu aliorum, pro quibus etiam orabatur; & præterea numerus catechumenorum erat satis magnus, cum ferè omnes, qui baptizabantur, essent ætate prouecti; cœteri vero essent respectu pauci.

Pro Missa catechumenorum nominabant dictas cæremonias, eo quia preces solemniter fiebant intra tempus solemnitatis Eucharistiæ, quæ Missa appellabatur, quamuis improprie prædictæ preces Missa catechumenorum nominabantur: siquidem in effectu hoc aliunde non proueniebat, nisi quod ipsi assistebant in principio cæremoniarum sancti sacrificii, ac etiam quod dictæ preces fiebant supra illos ante sacrificium.

Orationes prædictæ, ac impositio manuum supra catechumenos fiebant intra tempus Missæ, vel paulò ante consecrationem ad hoc, ut purgarentur, & sanctificarentur per Eucharistiam; sanctus Ioannes Chrysostomus homil. 4. de Nat. Dei, inquit, quod paulò ante sacrificiū altaris iuebant inclinari Energumenos ad hoc, ut pro illis orarent fideles Christum Dominum, qui immediate postea in altari debebat præsentari. Et similiter debemus hoc idem asserere de ijs, quæ ibidem habebantur pro Energumenis, & poenitentibus, ex Albaspino dicto tractatu cap. 5.

Quo ad eminentiam huius Eucharistici Sacramenti refert Theophilus Patriarcha Alexandrinus canone 7. quod non permittebatur catechumenis, ut ipsi manducarent de reliquijs (non inquam de panè consecrato) sed nec etiam de reliquijs panis oblatis per populum, ad effectum consecrandi, etiam quod tales reliquię non essent consecratæ, & hoc idem habetur in constitutione sancti Clementis lib. 8. cap. 39. qualiter diuidebantur talia fragmenta inter ecclesiasticos, quod erat in exclusionem catechumenorum propter eorundem inhabilitatem: Ac etiam dicta fragmenta ex tali destinatione ad consecrationem contraxerant in se talem sanctificationem,

A tionem, vt non possent in prophanos communicari, ne sequeretur timor contemptus Eucharistiæ; vt ex Balsamone supra dictum canonem.

Catechumenis in tertio, vel quarto gradu præbebatur Panis, & Sal sanctificatus; ex D. Augustino de poena, & remissione peccatorum cap. 26. ac etiam habetur in canone quinto Concilij Carthaginensis tertii: Nam sicuti Panis benedictus dabatur ad seruandam vnionem inter fideles, vt refert sanctus Innocentius in epistola prima; Ita hic panis mittebatur catechumenis non dum natis intra Ecclesiam, cum non essent adhuc habiles alterius alimentum, quo fruebantur fideles: Dabatur etiam hic panis, & sal catechumenis, vt disponerentur ad credendum Eucharistiæ mirabilia, quæ maximè sunt difficilia humanis sensibus, & consequerentur ex hoc maiorem gratiam.

B Confirmatio conferebatur ante Eucharistiam, vt ex actis Apostolicis cap. 8. ibi: *Miserunt ad eos Petrum, & Ioannem, qui cum venissent, orauerunt pro ipsis, vt acciperent Spiritum sanctum; nondum enim in quemquæ illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Iesu: Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum: & cap. 19. His auditis baptizati sunt in nomine Domini Iesu, & cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, &c.*

C Et Tertullianus lib. de præscript. cap. 36. ponit post baptismum confirmationem, ac deinde Eucharistiam: Quare autem conferatur Eucharistia post confirmationem? Ratio est, quoniam omnia sacramenta, & ministeria à Christo instituta, non ad aliud principalius tendunt, quam ad vniendos realiter homines ipsi Christo, sed Eucharistia cum sit vera Christi caro, & verum eius corpus, hæc melius, & perfectius, quam cætera sacramenta nos Christo coniungit: siquidem cætera nos vniunt per Gratiâ, hæc autem per contactum realem: Ac etiam cætera sacramenta sunt dispositiua ad introducendam

ducendam hanc perfectam formam vnionis, quam operatur, ac producit Eucharistia: Præterea refert sanctus Dionysius, quod Eucharistia conferat vim coeteris sacramentis, vt operentur dictam vnionem cum Deo, & abique illa dispositio coeterorum sacramentorum remaneret imperfecta: & inquit Tertullianus aduersus Praxeam, & alibi, quod per Eucharistiam acquiramus perpetuitatem, & indiuiduitatem Corpori Christi.

Non Eucharistia, sed confirmatio nominatur Perfectio, eo quia perficiat baptismum: ex S. Thom. par. 3. quæst. 72. art. 7. & in Concilio Elibertin. can. 77. dicitur. *Si quis Diaconus sine Episcopo, vel presbytero aliquos baptizauerit, Episcopus eos per Benedictionem perficere debet*: & similiter ibidem canon. 38. habetur, quod pos- sit in necessitate positus baptizari adeo, vt si superuixerit, ab Episcopo per manus impositionem perfici possit, sanctus Ambrosius lib. 3. de sacrament. cap. 2. & oratio prædictorum est, quod quamuis baptismus abstergat originalia, & actualia peccata, ac etiam conferat gratiam iustificantem: Nihilominus confirmatio perficit, & roborat Natiuitatem, quam receperunt fideles in baptismo: Gratia enim gratum faciens non solum datur ad remissionem culpæ, sed etiam ad augmentum, & firmitatem Iustitiæ, ex D. Thoma vbi supra ad primum;

Oleum sanctum non poterat perfici absque præsentia Eucharistiæ, sanctus Cyprianus epistola 12. primi libri, vel 70. secundum Pamelium ibi. *Porro autem Eucharistia, & unde baptizati unguuntur, oleum in altari sanctificatur: sanctificare autem non potuit olei creaturam, qui nec altare habuit, nec Ecclesiam: unde nec unctio spiritalis apud Hæreticos potest esse, quia constat oleum sanctificari, & Eucharistiam fieri apud illos omnino non posse*. Item sanctus Hieronymus contra Luciferianos inquit: *Hilarius sum Diaconus de Ecclesia recesserit, neque Eucharistiam conficere potest, Episcopos, & presbyteros non habens, neque baptisma sine Eucharistia*. Quoniam in

A in baptismo necessaria est unctio olei, & in hoc adducitur ratio, quoniam sicut omnes orationes ad Deum Patrem recipiunt vim ex verbis, *per. Iesum Christum*, &c. ita in ijs, quæ fiebant præsentè Eucharistia, dum vice prædictorum verborum ostendebatur Deo Patri ipsius dilectus filius in altari; exhibebat hoc maiorem efficaciam, ac energiam: maximè cum nil maius in Ecclesia posset cogitari post Eucharistiam, quam sanctum oleum, quod potens erat, ut Spiritus sanctus descenderet super fideles, ex Tertulliano, & alijs, &c.

B Quid apud Antiquos sit Communio, seu Communicare?

Cap. XXI.

Quamvis in præsentì verbum Communio ad solam Eucharistiam sit restrictum, ut vidimus in præcedentibus; Nihilominus quoniam apud

veteres multò latius patebat; siquidem Ecclesiæ communionem accipere, atque ad eam poenitentes, sine

C Eucharistia, etiam poterant admitti, ideo de hac nos inferius dicemus: Communio siquidem ius illud situm erat in rerum omnium humanarum, & divinarum participatu, & societate; ita excommunicati non solum a sacris arcebantur, sed omnes eos abhorrebant, nemo eos salutatione, nemo alloquio, nemo cœniuius eos dignos iudicabat, ut ne Deo quidem cum eis preces adhibere liceret, can. Apost. 10. *Si quis cum excommunicato, licet in domo preces coniunxerit, iste communionem priuetur*, can. 33. Laodicensis Concilii. *Non oportet cum hæreticis, & schismaticis orare*. can. 73. Carthaginensis quartæ. *Qui communicaverit, vel oraverit cum excommunicato*

cato

cato, siue Clericus, siue Laicus excommunicetur. Simili- **A**
ter can. 2. Antiochenæ synodi primæ; quod à conuiuiis
excluderentur can. 3. Arelatensis secundi can. 15. 16.
& 18. Toletani primi can. 6. & 11. Auernensis: Quini-
mò, nec panem sumere, aut colloqui cum eis satis tutū
videbatur can. 15. Epaunensis Concilii, & can. 37. An-
tistiodorensis Concilii. Si quis presbyter, aut quilibet de
clero, aut de Populo excommunicatū, absque voluntate ip-
sus, qui cum excommunicauit, sciens receperit, aut cum
illo panem manducauerit, vel colloquium habere decreue-
rit, simili sententia subiacebit.

Oblationes in communitatem Ecclesiæ mortui poeni-
 tentis recipiuntur, vt in Concilio Arelatensi secundo, **B**
 can. 12. ibi. *Sed pro eo, quod honorauit penitentiam, ob-*
latio eius recipiatur. Concilio Taurinensi can. quinto,
 Concilio Toletano primo, can. 17. Concilio Cartha-
 ginenfi 6. can. 10. Carthaginenfi 7. can. 5. Concilio Tar-
 raconensi can. 6. Quibus omnibus locis Communio pro
 Eucharistia nequaquam sumitur.

Sicuti ab antiquis diuidebatur Communio, vt alia,
 laica diceretur, quæ ius in Christi corpore mystico, &
 Ecclesia significabat, vt in præcedenti: Altera nomina-
 batur Communio Ecclesiastica, de qua tot erant spe-
 cies, quot sunt ordinum Gradus, & quot modis ab ijs
 gradibus excidere poterant Clerici: At verò cum quis **C**
 omnimoda depositione (vt aiunt canones) & perpetua
 puniretur, hoc est cum quis tam à gradus honore, quam
 functione remoueretur, cum ius integrum Communio-
 nis Ecclesiasticæ amississe, & inter laicos fuisse relegatū,
 sicuti quoties Clerici à Communionem secluduntur, si ni-
 hil sit additum; id de Ecclesiastica Communionem sit in-
 telligendum, quæ etiam sacerdotalis vocatur; vt in Cō-
 cilio Arelatensi secundo: can. 30. *Secundum instituta*
seniorum, si à Communionem sacerdotali fuerit suspectus
Episcopus; hunc non solum à Clericorum, sed etiam à totius
populi colloquio, atq; conuiuiis placuit excludi, &c.

Communio

De Cō-
muniō-
ne Ec-
clesia-
stica.

A Communio Peregrinæ dicebatur, cum Episcopus, Presbyter, seu alius quivis Clericus, si peregrinando penes se non retinebat Cōmendatitiâs litteras, hunc debebant de catalogo, quo recensebât clericos; Non quod clerici esse desinerent, sed quod à cœteris clericis semigrarent, idest conuictu mutuo, synodis, aut aliis congressibus prohiberentur, & capita cum fidelibus conferre non possent: vt ex canone Apostolorum 34. Nulli Episcoporum, &c. Prædictis verò Peregrinis se Christianos profitentibus, in ijs, quæ sunt naturæ, & hospitalitatis, exhibebatur humanitas; iidemque ad communes Ecclesiæ preces dumtaxat admittebantur; nequaquam verò ad sacramentorum participationē, nisi cum se esse Catholicos fide certa, formatisque litteris docuissent, Baron. in anno 400. vbi Spond. num. 11. vide etiam, quæ de his latè scripsit Albaspinus de veter. Eccles. ritibus, lib. 1. cap. 3.

*De Cō-
munio-
ne Pere-
grina.*

B Communio Laica est Ius communicandi cum cœteris fidelibus more Laicorum, & vt Laicum, participem esse societatis Christianorum; Quamquam si Clericus, vel Presbyter communicabat Laicè propter aliquod delictum, iste accipiebat Eucharistiam more Laicorum, aut extra septa altaris, aut sub vna specie, aut sub vtraque prout vsus Ecclesiæ obtinebat, & vterius communio prædicta multa alia complectebatur præter Eucharistiā, Baronius anno 258. vbi etiam Spond. num. 1. & idem Baron. anno 487. vbi Spondan. num. primo. Albaspinus dicto tractatu de veter. Ecclesiæ ritibus, lib. primo, cap. 4.

*De Lai-
ca Com-
munio-
ne.*

C Oblationes dicebantur, quæ à sacerdotibus in altari paulò ante sacra offerebantur, certisque precibus Benedicebantur, quarum postea pars aliqua fidelibus, cœtera in sacerdotum, clericorum, & pauperum alimentum erogabantur; Augustin. serm. 213. de tempore, ibi; Oblationes, quæ in altari consecrentur, offerte; erubescere debet homo idoneus, si de aliena oblatione communicet.

*De Cō-
munio-
ne per
oblatio-
nes.*

Vnde ex prædictis oblationibus particulas, ac buccellas viritim in Ecclesia distributas fuisse, vt hac participatione significarentur omnes fideles sub vno, eodemque capite, & de eodem corpore esse. Albaspinus vbi supra, cap. 5. Viringus de triplici coena par. 3. cap. 55. S. Fermentum per titulos.

De Communionis per Eulogias.

Communionis per Eulogias, idest per benedictiones dicitur, cum per vicos, & pagos sparsi, & diffusi ex eadē nō possent sumere Communionem, cuperentque semper vnionis Christianæ, & Christi corporis speciem, quam maximè retinere: Festiuis diebus (præter Panem benedictum, qui in vnaquaque Ecclesia inter fideles ex oblationibus offerebatur, vt diximus) ex Matrice etiā per Parochias benedictus panis mittebatur, ex cuius perceptione communitas, quæ inter fideles eiusdem Diocesis intercedere debet, intelligebatur, & repræsentabatur, vt ex can. 14. Laodicensi Concilii, cuius instituti ratio per Innocentium adducitur. *Ut se à nostra Communionis maxima illa die non iudicent separatos;* per dictum Albaspinum cap. 8. Præterea Formosus Papa Regi Francorum Carolo dirigens admonitionem, qualiter ei sit in Regno agendum, congratulans deuotioni, quam idem Rex erga Sedem Apostolicam significauerat; quem petierat benedictum panem pro pignore mittit, apud Frodoardum histor. Rhemenfis lib. 4. cap. 2. Similiter à Monasterijs, cum ab Episcopo visitarentur, solebant offerri eulogiæ. can. Non semel S. quod nullis canonicis, causa 18. quæst. 2. & ad concilia Episcopi eulogias deferabant, quamuis non cogerentur, can. de eulogijs dist. 18. & plura etiam videntur apud Viringum de triplici coena par. 3. cap. 55. vide Glossarium Græco Barbarum Mcurfi verbo *Εὐλογία*.

De Penitentium, & catechumenorum Communionis potestatem.

Primis temporibus nullus vnquam poenitens, aut catechumenus à vita discedebat, quin ante in fidelium communionem aduocaretur, aut corpori Christi Domini, vnde distractus fuerat, restitueretur: Quoniam verò

- A** verò contigebat, ex illa multitudine poenitentium, & catechumenorum, ut aliqui ante vitam amitterent, quā fidelium Gregi confociarentur, aut facto baptismi fonte abluerentur, aut absolutionem sortirentur; Quidam simplicitate ducti, baptismum illis, & Eucharistiam post eorum mortem conferebant, ne quis vacuus communione decederet; At verò saniori modo solitum fuit, cum quis desisset poenitentiae tempore, nondum absolutione percepta; Ecclesia ad communionem fidelium tunc revocabat non Eucharistia, aut baptismi quoddam beneficium, sed oblationes, quae eorum causa à Cognatis, aut affinibus proponebantur, admittendo comprobabat, ex can. 12. Concilij Arelatensis secundi ibi. *De ijs, qui in poenitentia positi, vita excefferunt; placuit nullum communionem vacuum debere dimitti, sed pro eo, quod bonae poenitentiam, oblatio illius recipiatur: & latè per Albaspinum d. lib. I. cap. 9. & 10.*
- B**

- Viaticum generatim sumptum significat communioni fidelium restitui appropinquante necessitate mortis obeunda: & nil aliud est Viaticum, quam illa ipsa communio, quae excommunicato redditur, quem brevi moriturum conjicimus; At verò non omne Viaticum dicitur Eucharistia; quoniam Ecclesiae communio multis alijs modis potest comparari, quam Eucharistia nempe Baptismo, Confirmatione, extrema Vnctione in morte collata, ut in canon. 9. Concilij Bercendensis: *Poenitentiae benedictionem, quam Viaticum deputamus, per communionem accipitis* & can. 39. Concilij Arausicensis primi. *Qui redeunt de corpore poenitentia accepta, placuit sine huius reconciliatoria manus impositione eis communicare, quod morientis sufficit consolationi secundum definitiones Patrum, qui huiusmodi communionem congruenter Viaticum nominant: Quamvis sicuti Eucharistia perfectissima est communio, ita perfectissimum est Viaticum, quod suppeditari possit morituris, ut ex Albaspino ubi supra, cap. 11.*
- C**

De Communionem per Viaticum.

Effet hic dicendum de communione per Eucharistiam: Verum quia de illa satis ad propositum diximus supra; ad ea Lectorem reijcio.

De Cō-
munio-
ne per
Agapen

Consuetum fuit Christianis olim synaxim indicere Christi exemplo; ut enim ille ad coenam Apostolos vocauit, eosque donauit sacro suo corpore; sic illi sacratæ communioni coenam submittebant, quam Agapen dicebant ab amore, quo inter se mutuum faciebant, ut patet ex 1. Corinth. 10. *Conuenientibus ergo vobis in unum, iam non est Dominicam Cœnā manducare, unusquisque enim suam Cœnam præsumpsit ad manducandum, & alius quidem esurit, alius autem ebrius est; numquid domos non habetis ad manducandum, aut Ecclesiam Dei contemnitis, & confunditis eas, qui non habent: Sed in eo Apostolus eos non laudat, verum carpit. Unusquisque enim Cœnam suam præsumpsit, inquit, ac si diceret bene quidem conuenitis in unum Christi imitatione, male tamen eum sequimini. Primum quoniam præmittitis Agapen sacrae communioni, ita hunc locum August. Primasius, S. Thomas, Anselmus, Glossæ interlinearis, & ordinaria interpretantur, prius enim synaxis celebrandæ fuerat, dein Epulo locus. Chrysost. primo Corinth. 11. Homil. 27. *Statim diebus mensas faciebant communis, & peracta synaxi post Sacramentorum Communionem inibant Conuiuium, diuitibus quidem cibos offerentibus, pauperibus, & qui nihil habebant etiam vocatis, & communiter vescensibus.**

Secundo, peccabant Corinthij, quoniam ut testatur B. Eligius homil. 15. *Solebant in hac die deferre ad Ecclesiam Panem, & Vinum, & dabant sacerdoti ad conseruandum, expletisque mysterijs, unusquisque quod dederat recipiebat: sed & quidam illorum in foribus templi præparabant sibi conuiuia in conspectu pauperum, nihilque bonum e eis expectantibus erogabant: Malo huic ut obuiam iretur, elemosinæ colligebātur in Agapen, quæ tamen liberæ erant, Tertull. apologetico cap. 39. ibi. *Medicam quisque**

A quisque stipem menstrua die; vel cum velit, & si modo velit, & si modo possit, apponit, &c. Interdum Ecclesiæ sumptu fiebat; nisi ea tenuior esset, ideo Gregorius Magnus Epist. 54. mandat Petro Diacono in dedicatione suppleri inopiam Oratorij Beatæ Mariæ, cui more maiorum Agapen instituenda esset pauperibus.

Tertius error fuit excessus in luxuriosis commestationibus, & ebrietatibus, quæ ibidem licitæ putabantur, ut in honorem Martyrum, in quas latè insurgit August. Epist. 64.

B Quarto, superstitio se immiscuit, & parentalia, August lib. 6. cōfess. c. 2. de Matre Monica, ibi. *Ne vlla occasio se ingurgitandi daretur ebriosis, & quia illa quasi parentalia superstitioni Gentiliū essent similia, abstinuit se liberrissime, &c.* Ut de ijs, & similibus tractat Viringus de triplici Coenæ lib. 3. cap. 56. De huiusmodi Agape, seu duplici coena late etiam Card. Baronius in annum 57. vbi Spondan. in epitom. num. 39. Triplici ex causa inter Christianos Agapes celebrari solitas, nempe in Natalitijs sanctorum martyrum, in Funeribus, ac etiam in dedicationibus Ecclesiarum Baron. d. anno 57. vbi Spondan. num. 40.

C Agapen igitur dicebatur, quod diebus Dominicis coenas de nocte celebrabant, quibus omnes Christiani intererant & in priuatā aliquam domum cōueniebant, vbi post fusas ad Deum preces, coenabant, coenati manus abluebant, candelas, cereosque accendebant, Deum precabantur, scripturam sacram legebant, mox inter se omnes de rebus Diuinis sermones faciebant, & pecunias pro Viduis, pupillis, & inopibus ibidem colligebant, nec ibi Eucharistia ministrabatur, cum hæc solum de Veris fierent Tertull. cap. 34. Apolog. Ac etiam in prædictis coniuijs nulli prorsus nisi fideles admittebantur; nam neque cathecumeni, nec poenitentes ibidem accumbabant, propterea quod ius Communionis, & fraternitatis, aut amississent, aut non dum essent consequutis

Alba

Albaspinus d. lib. 1 cap. 17. Vide Glossar. Græco bar, A
bar. Meursi verbo *Ayam*.

De Fra
terna
Chari.

Fraterna charitas apud primos Christianos erat, quia
vnum Deum parentem agnouerunt, qui vnum spiritum
biberunt Sanctitatis, vt consortes fidei, vt spei cohære-
des, &c. ex Tertul. & Minutio Foelice: Cæterum vt filij
Dei, & Iesu Christi nuncuparentur, non nisi a Lauacro
proueniebat. S. Cyrillus Hierosolymitanus in præfat.
*Vnius Matris filij, & filia facti estis omnes quicumque
hic nomina dedistis: & in prima catechesi. Ad ingenuâ
adoptionis regenerationem peruenire. D. Ambros. lib. 5.
de sacrament. cap. 4. Ex malo seruo factus es bonus filius.
D. Cyprianus ad Pompeium: Qui filius Ecclesiæ non est,
vt habere quis possit Deum Patrem, aut Matrem Eccle-
siam.*

Hæc amicitia Religionis societate tam fortiter erat
coniuncta, vt Gentilibus suspecta esset: quoniam etiam
pro altero mori essent parati fideles. Ab hac amicitia
non solum Hæretici, & Schismatici arcebantur, sed etiã
Pœnitentes, & Catechumeni, qui omnes à cœteris fide-
libus fratres non appellabantur, quia scilicet ius ad hæ-
reditatem Christi habere non censerentur; neque salu-
tationem Dominicam, antequam salutaribus aquis pur-
gati essent, recitabant: Indignum enim videbatur, Deum
Patrem eos inuocare, qui filij tenebrarum adhuc essent. C
D. Ambros. ibidem. *Ergo attolle oculos ad Patrem, qui
te per filium redemit, & dic Pater noster: & item: Dic
ergo, & tu per gratiam Pater noster, vt filius esse merearis.*
Quod confirmatur, quoniam catechumeni ab Ecclesiâ
post primas cōciones, & antequam sacrificium celebra-
retur, ex templo recedebant, vt satis supra abundè di-
ximus: adeo vt nec vnquam ante perceperint orationem
Dominicam, quæ sacrificio coniuncta erat; & propterea
à sancto Augustino homilia 42. in feria secunda Palma-
rum admonentur competentes orationem Dominicam
ita ediscere, vt etiam memoriter Sabbatho proximo post
baptismum

A baptismum reddere possint, ibi: *Accipite hodie, quomodo inuocetur Deus: & paulò post. Tenete ergo, & orationem hanc, quam reddituri estis die Sabbathi nouissimi, quo baptizandi estis: Vt*erius hoc ius Fraternitatis quædam animæ, & bonorum societate consistebat, cum unusquisque pro facultate, & modo fortunæ, cæteros libenter iuuabat, & pro alendis ægrotis, viduis, captiuis, aut ijs, qui ad metalla, & arenarias damnati essent, ostiatim mendicabant, sicut pro maritandis puellis, & aliis pietatis officijs.

B Erat quoq. apud fideles antiquitus cõmunio per litteras *Formatas*, seu *Cõmunicatorias*, de quibus August. epist. 163. quibus probaretur vnitas, ne fraus irreperet: Eædem etiam *Canonica*, *Ecclasiastica*, *Pacificæ* nominatæ reperiuntur. *Commendatitiæ* verò litteræ concedebantur etiam ab Episcopis pauperibus peregrinantibus ad testandam eorum fidem catholicam, Concil. Calcedonen. can. 13. can. extraneo clerico distinct. 71. Erant præterea litteræ *Dimissoria*, ac etiam *Memoriales*, seu *Commonitoria* dictæ. Itemque *Synodica*, *Circulares*, siue *Catholica*. Similiter *Decretales*, *Pætorales*, *Confessoria*, necnon litteræ *Confessoria*, litteræ *Captiuorum*, ac etiam litteræ *Apostolica*, quæ etiam Breues dicuntur, de quibus omnibus vide, quæ refert Card. Baron. in annum 142. vbi Spondan. in epitom. num. 6. 8. & 9. vide, etiam Franciscum Bernardinum Ferrarium Mediolan. qui de istiusmodi litteris librum edidit.

De antiquissimo Excommunicatio- nis vsu.

Cap. XXII.

Sicuti mos fuit Fidelium nascentis Ecclesiæ tempore, quod diuerlas *Communionum* species serua-
rent

rent inter se, vt diximus, ita etiam vsus Excommunicationis non fuit ab iisdem alienus. Hæc, inquam, Excommunicationis censura vsque adeo vetus, & antiqua est existimanda, vt à primæna orbis origine ortum habuerit. Cum Lucifer propria voluntate excæcatus cum Angelis suis extra communionem Paradisi positus anathemate percussus est: Huic proxima sequuta est Excommunicatio, cum omnium Parens extra deliciarum tranquillitatem eiectus est, adiecta etiam terræ Maledicti nota: Fratricida deinde Cain extra hominum commercium positus, & profugus super terram, anathematis argumentum extitit eomet ipso Cain referente, Genes. 4. *Ecce eijcis me hodie à facie terræ, & à facie tua.* Anathematis speciem habet toties repetita maledictio; Deuter. 27. *Maledictus, qui fecerit sculptilem; qui maledixerit Patri, & Matri; qui transfert terminum proximi sui, &c.* Huiusmodi execratorios canones promulgauit Iosue cap 8. ibi: *Post hæc legit omnia verba Benedictionis & Maledictionis, &c.* Perseuerasse etiam apud Hebræos huius genus poenæ, docet sanctus Ioannes cap. 9. *Condixerunt ab illa hora, vt qui confisteretur Christum, extra synagogam fieret.* Notissimus est Euangelicus locus de anathemate ferendo, Matth. 18. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus.* Iure igitur censentur priuati vsu, & fructu suffragiorum Ecclesiæ excommunicati, quando Christi decreto infelicem subeunt Ethnicorum conditionem; Et ex ijs luce clarius apparet, quam temerè sola mentis ignorantia, & catholicæ Religionis odio Hæretici nostri temporis asserant excommunicationem esse recens inuentum, nec licere Prælati in quemquam, quantumuis contumacem seuire excommunicationis gladio.

Similem excommunicationis sententiam in quemdā Corinthiorū propter portentosum facinus pronuncians; Paulus primo Corinth. 5. *Tradidit eum Satana in interitum carnis, vt Spiritus saluus sit in die Domini Nostri Iesu*

A *Iesu Christi.* Quam quidem poenam non modo, ut inces-
 suosus ille a Dæmone obsessus miserabiliter cruciaretur,
 esse intelligendam, sed etiam ut à Communicatione
 fidelium haberetur abscissus; Patres omnes consen-
 tiunt. Tertull. de pudicitia cap. 13. Ambrosius primo
 de Reenit. cap. 14. cum alijs relatis per Baronium in
 Annum 57. vbi Spondan. num. 4. Et simili excommu-
 nicationis modo per traditionē Sathanz vltus alibi Pau-
 lus aduersus Alexandrum, & Hymenæum, qui à fide
 exciderant; ad Galatas 1. Præ ceteris non quibus, qui
 Ecclesiastica illa censura ab auctoribus nominatur,
 frequentiori vltu eadem excommunicatio dici solet,
 quod, qui ea percellerentur, à Communionē Sanctissi-
 mæ Eucharistiæ, quocumque fidelium consortio arce-
 rentur. Hilarius in Psalmo. 118. *Qui ab Ecclesia corpore
 respuuntur, quæ Christi est corpus, tamquam alieni a
 Dei corpore dominatus Diaboli tradantur.*

B Grauiſſimum omnium centuræ pondus consideran-
 tes Origenes homilia 9. in Hieron. & alij Patres non
 nisi ex grauiſſima, & publica causa, & in contumaces
 dumtaxat adhibendam tradiderunt. Sed quid tunc fiet,
 si iniuste excommunicatio decernatur? Audi Gregoriū
 homilia 26. in Euangel. *Sub magno moderamine Pasto-
 res Ecclesiæ, vel soluere studeant, vel ligare: sed iustum
 iuste, vel iniuste obliget pastor: Pastoris tamen sententia
 gregi timenda est; ne is, qui subest, & cum iniuste forsi-
 tan ligatur, ipsam obligationis suæ sententiam ex alia cul-
 pa mereatur, &c.*

C Huiusmodi anathematis fulgure percuſſi sæpius fuere
 Imperatores, Reges, & alij Principes; & de Theodosio
 Imperatore ob ciadem Theſſalonicensium à sancto Am-
 broſio ab Ecclesia repulſo post Augustinum lib. 5. de Ci-
 uitate Dei, cap. 25. Ambrosius epist. 28. ad Theodosium,
 referunt Annales Baronij anno 390. vbi Spondanus
 num. 1. 2. & 3. & de Philippo Imperatore, qui post
 baptismum deliquit, cum ab Ecclesiæ iure deberet esse

extorris; idem facta Exomolegeſi publicè in Eccleſia, **A**
 Fabiano Papa aliter eum ad preces cum reliquis cele-
 brandas poſtrema vigilia Palchatis admittere recuſante,
 magnæ pietatis exemplo diluit. Eufebius lib. 6. hiſtor.
 cap. 25. Baronius aâno 146. vbi Spondanus num. 2. in
 fine. Sicuti etiam Innocentius Papa Arcadium, & Eu-
 doxiam coniugem à communione Eccleſiæ reiecit
 ob facinora in Ioannem perpetrata, vt poſt Nicepho-
 rum, & alios refert Baronius anno 407. vbi Spon-
 danus num. 7. Ac etiam Anaſtaſius Imperator à Symma-
 cho Papa excommunicatus ex eodem Baron. anno 502.
 num. 3.

Sed ijs, & ſimilibus plurimis omiſſis: horrendum fuit **B**
 illud anathema, quod Theodorus Papa ad ſepulchrum
 ſancti Petri aecedens de ſanguine Chriſti ex calice di-
 ſtillato in atramentum depolitionem Pyrrhi, olim Mo-
 nethelitarum Patriarchæ excommunicati, conſcripſit, ex
 Baronio in annum 648. vbi Spondanus num. 3. vt ſimile
 quoque factum legimus apud Græcos in octaua Oecur-
 menti a ſynodo aduerſus Photium intruſum in Conſtan-
 tinopolitanam Eccleſiam, ex actis eiuldem ſynodi, &
 apud Baron anno 869. num. 5.

Sed hæc ſatis breuitati inferuens circa antiquum
 vſum huiusmodi cenſurarum. **C**

De Sacramento Confirma- tionis.

Cap. XXIII.

Post Baptiſmum, & Euchariftiam, quæ ſunt præcipua
 Sacramenta Religionis Chriſtiænæ, ſuit quoque
 Confirmatio verum ſacramentum, quæ fiebat, ac etiam
 fit ſupra omnem populum vtriuſque ſexus, illaque exer-
 cebatur chr yſmate, & ſigno crucis, 2. Corinthiorum 1.

Qui

A. Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui unxit nos Deus, qui & signavit nos, & dedit pignus Spiritus sancti in cordibus nostris, & in ea quam ad Ephesios scripsit idem Apostolus sic prohibet cap. 4. Et nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in die Redemptionis.

Hoc idem sacra Concilia testantur, Elibertin. can. 38. Posse baptizari in necessitate infirmitatis positum catechumenum, ita ut si supervixerit ad Episcopum eum perducatur, & per manus impositionem perfici possit.

B. Concilium Arelaten. 2. cap. 17. de Bonofiacis Hæreticis & schismate, & manus impositione in Ecclesia recipi sufficit. Concil. Laodicen. cap. 48. Oportet baptizatos sacratissimam chrysmam percipere, & celestis Regni participes fieri. Concil. Aurelianen. apud Gratian de consecrat. dist. 5. Ieiuni ad confirmationem veniant perfectæ ætatis, ut ieiunent prius confessionem facere, ut mundi donum Spiritus sancti valeant accipere: & Concil. Meldense apud Gratian. ibidem. ut Episcopi non nisi ieiuni per impositionem manus Spiritum sanctum tradant.

Hoc idem communiter tenuerunt sancti Patres, & ex Græcis Dionys. Eccles. hierat. 3. 2. Ille Divinæ quoque propter Deificæ unguento virum signatur: & infra. Perficiens illa unctio facit perfectum. & cap. Adventum Spiritus sancti consummans unguentis inuncti, argitur.

C. Quod autem hoc sacramentum conferat Spiritum sanctum, Origen. homil. 18. in Leuit. Lumen gratiæ Spiritus per olei imaginem designatur, ut per gratiam Spiritum consequi possit is, qui convertitur solum purgationem per caritatem. Et datur in augmentum, & incrementum iustitiæ, per quod confertur gratia, gratum faciens D. Thom. 3. par. quæst. 72. art. 7.

At verò Tertullianus paucis verbis declarat omnes ritus solitos in hoc sacramento, nempe: Ungendi, Benedicendi, Cruce signandi, & manus impositionis, ut in cap. 8. de resurrex. carn. Caro ungitur, ut anima conse-

Ritus
Confir-
matio-
nis.

eretur: caro signatur, ut & anima muniat: caro manus impositione adumbratur, ut & anima spiritu illuminetur.

Cyprianus Epist. 70. ad Ianuar. Vngi quoque necesse est eum qui baptizatus sit; ut accepto Chrismate, id est unctione, esse unctus Dei, & habere in se gratiam Christi possit.

Sanctus Ambros. De ijs, qui initiantur cap. 7. repete quia accepisti signaculū Spiritale, Spiritum Sapientie, & infra. Serva quod accepisti. Signavit te Deus Pater, confirmavit te Christus Dominus; & dedit pignus Sacrum in corde tuo.

Sanctus Hieronym. aduersus Luciferianos. nescis etiam Ecclesiarum hunc esse, morem, ut baptizatis postea manus imponantur, & ita inuocetur Spiritus Sanctus? B. exiges ubi scriptum sit? in actis Apostolorum; Etiam si scripturis auctoritas non subesset, eius orbis in hanc partem consensus instar precepti teneret.

August. tract. 6. in Epist. Pauli. Ergo si vis nosse, quia accepisti Spiritum Sanctum, interroga cor tuum, ne forte Sacramentum habes, & virtutem Sacramenti non habeas. Et idem. 10. 5. de Trinit. cap. 6. Vngit eum Deus Spiritu Sancto, non utique oleo visibili, sed dono gratiae, quod aliis significatur unguento, quo Baptizatos. ungit Ecclesia. Quamuis Christus, & Apostoli. C. donassent effectum Sacramenti miraculose S. Thom. 3. part. quest. 7. art. 4.

Solis autem piscopis illius collationem assignabant, ut ex Epiph. xrel. 1. i. habetur. Nam cum Philippus Diaconus esset, non habebat potestatem imponendi manus, ut per hoc iaret Spiritum Sanctum: Chrysost. in 8. cap. Act. 14. ost. ait. Vnde mea sententia hic Philippus unus ex septem erat secundus a Stephano; ideo & baptizans Spiritum Sanctum non dabat, neque enim facultatem habebat: hoc enim donum solum Apostolorum erat, &c. Nam virtutem quidem acceperant faciendi signa, non autem

A *autem dandi alijs Spiritum Sanctum. et ex Innocentio primo circa annum Domini 410. epist. 1. ad Eugubinū cap. 3. ibi. De consignandis verò Infantibus manifestum est, non ab alio quam ab Episcopo fieri licere. Nam Presbyteri, licet sint Sacerdotes, Pontificatus tamen apicem non habent. Ilac au em Pontificibus solis deberi, ut vel Paracletum Spiritum tradant, non solum consuetudo Ecclesiastica demonstrat, verum & illa lectio actuum Apostolorum, quæ asserit Petrum, & Ioannem esse directos qui iam Baptizatis traderent Spiritum Sanctum: Presbyteri seu extra Episcopum, seu presente Episcopo Baptizant, Chrismate baptizatos ungere licet, sed quod ab Episcopo fuerit consecratum, non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis debetur Episcopis, cum tradunt Spiritum Paracletum. Potest tamen Papa committere hoc simplici Sacerdoti, quia quædam, quæ sunt superiorum ordinum, potest committere inferioribus de plenitudine potestatis D. Thom. 3. part. quæst. 72. ait. 12.*

Oleum, & Balsamum est materia huius Sacramenti, Mate- quibus repræsentatur Dignitas Sacerdotalis, & Regalis ria. S. Cyprianus de unctiōe chrismatis inquit. In Sacro Chrismate mixtum oleo Balsamum Regiæ, & Sacerdotalis gloria exprimit unitatem, quibus dignitatibus insistantis diuinitus est unctio instituta; quod etiam asserit D. Thom. part. 3. quæst. 72. art. 2.

C *Sacrum Chrisma per singulos annos in Coena Domini conficitur per Episcopos, sed dum vna cōfessio chrismatis abundat, vetus chrisma debet incendi, & non amplius quam vno anno vti permissum, atque deinceps nouo frui. Vt in epist. Sancti Fabiani Papæ ad Orientales Episcopos.*

De Pœnitentię Sacramento, & Auriculari Confessione.

Cap. XXIII.

Pœnitentię Sacramentum, nec non & auricularis Confessio, (à qua indefinenter Hæretici tantum abhorrent) quod semper in vſu fuerit à principio nascentis Ecclesię, Sacris scripturis, & Sanctorum Patrum auctoritatibus indubitanter manifestum patebit.

Etenim non in lege Evangelica solum, verum, & in **B** Moſayca Num. cap. 5. vers. 6. legitur. *Vir, siue Mulier cum fecerint ex omnibus peccatis, quę solent hominibus accidere, & per negligentiam transgressi fuerint mandatum Domini, atque deliquerint, confitebuntur peccatum suum*, Vnde qui in hebraico idioma e sunt versati, optime norunt verbum. *Hithuadu*. non exponi generaliter confitebuntur, verum particulariter, distincte, & exacte.

Et de veritate huius auricularis Confessionis. Scotus in 4. sentent. dist. 17. quæst. vñca inquit, quod quamvis appareat ista non esse de iure Diuino promulgato per scripturam Apostolicam, dicendum est tamen, quod sit de iure Diuino positiuo promulgato à Christo **C** Apostolis, sed & Ecclesię promulgato per Apostolos absque Domini scriptura, sicuti mandata alia tenet Ecclesia ore tenus per Apostolos sibi promulgata sine scriptura, cuius fundamentum est illud Io. 20. *Multa etiam alia signa fecit Christus Iesus &c.* & habetur extr. De celebrat. Missarum cap. Cum Marthæ.

Verum videamus, quonam pacto hæc Confessio sit Apostolica traditio, quæ inter Moſayca præcepta reponitur, & postea à Christo tamquam Ecclesię Sacramentum ordinata.

Quis autem denegabit filium Dei non dedisse potestatem

- A** statem remittendi peccata, cum dicat Apostolis apud Matth. cap. 18. *Amen dico vobis, quaecumque alligaueritis super terram, erunt ligata & in Caelo, & quaecumque solueritis super terram erunt soluta & in Caelo, & apud Io. cap. 20. Pax vobis, sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt.* Unde Sacra Tridentina Synodus scilicet. 14. cap. 5. deducit hanc necessariam illationem his verbis. *Constat enim Sacerdotes iudicium hoc incognita causa exercere non potuisse, neque equitatem quidem illos in penis iniungendis seruare potuisse, si in genere dumtaxat, & non potius in specie, & sigillatim sua ipsi peccata declarassent: Ex his colligitur oportere a penitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in confessione recitari, & si occultissima illa sint, & tantum aduersus duo ultima Decalogi precepta commissa, quae nonnunquam animum grauius sauciant, & periculosiora sunt ijs, quae in manifesto admittuntur.* Quod etiam declarat D. Iacobus in sua Canonica cap. 5. dum ait. *Confitemini alterutrum peccata vestra: quod secundum germanum intellectum legitur alius alii.*

- Quod autem haec Auricularis Confessio sit indubitata, constabit etiam nobis ex Sanctis Patribus, tum Graecis tum Latinis, ut per illos nobis aperta sit consuetudo Ecclesiae primitivae.
- C**

Origenes homil. 2. in Levit. *Est adhuc septima licet dura, & laboriosa per Penitentiam remissio peccatorum, cum lauat Peccator lacrymis stratum suum, & non erubescit Sacerdoti Domini indicare peccatum, querere medicinam secundum eum, qui dicit: Dixi pronuntiabo aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem cordis mei.*

Et idem homil. 7. in Luc. explicans illud; *Ut reuelentur ex cordibus cogitationes.* Unde inquit, *Et nos si peccauerimus, debemus dicere peccatum meum notum tibi feci,*

feci, & iniquitatem meam non abscondi: Dixi annuncia-
bo iniustitiam meam contra me Domino, si enim hoc fece-
rimus, & reuelauerimus peccata nostra, non solum Deo;
sed & his, qui possunt mederi vulneribus nostris, atque
peccatis, delebuntur peccata nostra ab eo, qui ait, ecce
delebo, ut nubem; iniquitates tuas, & sicut caliginem pec-
cata tua.

Sanctus Basil. interrogat. 129. *Ut vitia Corporis ne-
quaquam quibusvis temere homines aperiunt, sed his tan-
tummodo, qui rationem, qua curanda sunt, teneant; eodem
modo etiam peccatorum Confessio fieri debet apud eos vi-
delicet, qui ea possunt curare; & idē Basil. Interrogat. 288.
Necessario ijs peccata aperiri debent, quibus est credita
dispensatio Mysteriorum Dei; siquidem rationem hanc
in penitentia etiam Veteres illos cernimus sequutos fuis-
se, quando & in Euangelio scriptum est, quod Ioanni con-
fitebantur peccata sua.*

Greg. Nissen. orat. ad eos, qui durius, & acerbius alios
inducant; *Afflictionis participem, & socium sume Sacerdo-
tem, & Patrem: Audacter ostende illi, quae sunt recondita,
animi arcana, tamquam occulta vulnera Medico retega;
ipse honoris, & valetudinis tuae rationem habebit.*

Io. Chrysost. homil. 20 *Qui hoc fecit, si voluerit (ut de-
cet) uti conscientiae adiumento ad confessionem facinorum
festinare, Medico ostendere vlcus, qui curet, & non ex-
probet, atque ab illo remedia accipere, & soli ei loqui nul-
lo alio confesso, & omnia dicere cum diligentia, facile sua
peccata emendabis; Confessio enim peccatorum abolitio est
etiam delictorum.*

Et idem lib. 2. de Sacerdotio; *Multa quidem arte
opus est, ut qui laborant Christiani, ultro sibi persuadeant
Sacerdotum curationi sese submittere oportere.*

Sed omissis aliis Graecorum Patrum auctoritatibus
transeamus ad Ecclesiae Latinae Doctores, ex quibus
Tertullian. de Poenitent. cap. 12. *Cum scias aduersus
Gehennam post prima illa instructionis Dominica moni-
menta*

A menta esse adhuc in exomologesi secunda subfidi a, cur salutem tuam deseris? cur cessas aggredi, quod scias mederi tibi? muta quidem anima, & irracionales medicinas sibi diuinitus attributas in tempore agnoscunt: Ceruus sagitta transfixus, ut ferrum, & irreuocabiles moras eius de vulnere repellat, scit sibi Dictamo medendum: Hirundo si excacauerit pullos, nouit illos oculare rursus de sua Celidonia. Peccator restituendo sibi institutam à Domino exomologesim sciens, prateribit illam? qua Babylonem Regem in Regno restituit.

Sanctus Cyprianus lib. de lapsis. Confiteantur singuli queso, vos fratres delictum suum, dum adhuc, qui deliquit in saeculo est, dum admitti eius Confessio potest, dum satisfactio, & remissio, facta per Sacerdotes apud Dominum, grata est.

Sanctus Ambrosius lib. 1. de poenit. cap. 7. Vult Dominus plurimum posse Discipulos, vult, à seruis suis ea fieri in nomine suo, quae faciebat ipse positus in terris. Denique ait, & maiora his facietis. Dedit ut mortuos suscitarent. Et cum ipse Saulo reddere posset usum vitdendi, cum tamen ad Ananiam Discipulum suum misit, ut eius benedictione Saulo resunderentur oculi, quos amiserat; Et idem paulo post. Quid interest: utrum per poenitentiam, an per lauacrum, hoc ius sibi datum Sacerdotes vindicent? unum in utroque mysterium est.

Sanctus Hieronymus Epist. 65. ad Pammach. contra errores Origenis. Secunda post naufragium tubula est, culpam simpliciter confiteri, & idem in 16. Matth. Sacerdos pro officio suo, cum peccatorum audierit varietates, scit quis sit ligandus, quisue solvendus.

August. tom 9. lib. 2. de Visitat. Infirm. cap. 5. Adstantem coram te Sacerdotem Angelum Dei existima: labia quidem Sacerdotis, ait Malachias, custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius: Angelus enim Domini exercituum est; & cum qua, & Deum & Angelum eius decet reuerentia Dei Ministrum affari: Aperi ei pe-

metrarium tuorum abditissima latibula, conscientiarum A
tuarum reuela repagula; non te pudeat coram
vna dicere, quod non puduit forsitan coram multis fa-
cere: nam humanum est peccare, Christianum est à pec-
cato desistere, Diabolicum est perseverare: Ergo qua men-
tem gravius exacerbant facinora, Dei Angelo manifesta,
nihil obscurum dicens, culpam nullis ambagibus obluolus,
nullis circummissionibus, quod verum est operiens: Designa-
da enim sunt in quibus peccasti loca, si recorderis, & tem-
pore, cum quibus peccasti personis, (non nomina earum)
in qua peccasti labilis aetas, quo gradu iam Ecclesia infer-
uicbas, utrum semel, an ex consuetudine, vel ex necessitate,
an ex voluptate cecidisti, &c. B

Et sanctus Gregorius æquiparat confessionem auricularem Lazari resurrectioni, homil. 26. in Euangel. *Mortuus venit foras, cum peccator nequitias suas sponte confitetur: Lazaro ergo dicitur. Veni foras, &c.*

Bernard. serm. ad Milit. & temp. cap. 12. *Non absoluant etiam compunctum, nisi viderint, & confessum.*

Sed omissis innumeris alijs sanctorum Patrum auctoritatibus ad nostrum propositum; Dicimus, quod quamvis hæc auricularis confessio non fuerit habita de necessitate præcisa ad salutem; nihilominus tamen est necessaria ad salutem de necessitate conditionali, nempe in casu possibilitatis, non absolutè, etenim deficiente possibilitate contritio sola vna cum desiderio confessionis est sufficiens, cuius iudicium Deo est reservatū: S. Leo ad Theodorum epist. 91. sic inquit. *Si aliquis quocumque interceptus obstacula à munere indulgentiæ excideris, & priusquam ad constituta remedia perveniat, temporalem vitam humana conditione finierit, quod manens in corpore non receperit, consequi exutus carne non poterit; Nec necesse est nos eorum, qui sic obierint meritis, actusque discutere, cum Dominus noster, cuius iudicia nequeunt cōprehendi, quod Sacerdotale ministerium implere non potuit, sua Iustitia reservaverit; ita potestatem suam tueri volens,* C

A *volens, ut hic error omnibus profit, & quod quibusdam negligentibus accidit, nemo non metuat: multum enim utile, & necessarium est, ut peccatorum reatus ante ultimum diem Sacerdotali supplicatione solvatur: His autem qui in tempore necessitatis præsidium poenitentiae, & max reconciliationis implorant, nec satisfactio interdicenda est, nec reconciliatio deneganda. &c.*

Asseramus igitur absque hæsitazione, quod poenitentia sit Sacramentum, quo Sacerdos virtute clauium, hoc est potestatis à Deo receptæ, dimittit peccata à nobis post baptismum commissa, nec obliuiscamur sub poena ingratitudinis, recognoscere, quam immensa sit Redemptoris nostri misericordia, cum tale, ac promptum, & facile medicamentum infirmitatibus nostris reliquerit.

B Et multo honestius, ac facilius est confiteri peccatum secreto Sacerdoti Dei Vicario, quam manifestare, ac propalare in publico confesso fornicationes, adulteria, sacrilegia, homicidia, & alia enormia, quæ poenitentem diffamant, & Ecclesiæ scandalum irrogant, ut summo iure fuerit sublata, illa confessio Constantinopoli per Nectarium, ut refertur, & de huius quoque publicæ confessionis suppressione circa peccata occulta: D. Chrysost. Populo Antiocheno prædicabat antequam Episcopus Constantinopolitanus fuisset electus, dum in homil. 30. ad Populum Antiochenum sic loquitur; *Sufficit tibi soli*

C *Deo confiteri, non autem confiteri, qui te repræbendat: Etenim ibidem declarat hoc intelligendum de Confessione satisfactoria, & publica, non autem de auriculari, & secreta, ut per illa verba. In Theatro coram magna multitudo: & alia multa similia verba, sicuti quoque paulo post à magno Leone, qui sedit in Pontificatu anno 450. in Epist. 80. ad Episcopos Campaniæ, Sannij, & Picoeni, his verbis. Illam etiam contra Apostolicam Regulam presumptionem, quam nuper agnoui à quibusdā illicita usurpatione committi, modis omnibus constituto, submoueri (de poenitentia videlicet, qua ita a fidelibus*
y 2 postulatur)

postulatur) nè de singulorum peccatorum genere, libellis scripta professio recitetur: cum reatus conscientiarum sufficiat solis sacerdotibus indicari confessione secreta: Quãvis enim plenitudo fidei videatur esse laudabilis, quã propter Dei timorem apud homines erubescere non veretur; tamen quia non omnium huiusmodi sunt peccata, ut ea quã pœnitentiam poscunt, non timeant publicare, remoueat, tam improbabilis consuetudo, nè multi à pœnitentia remedijs arceantur: dum, aut erubescunt, aut metuunt inimicis suis sua facta referari, quibus possint legum constitutione percelli: sufficit enim illa confessio, quã primum Deo offertur, tunc etiam sacerdoti, qui pro delictis pœnitentiam prætor, accedit. Tunc enim demum plures ad pœnitentiam poterunt prouocari, si Populi auribus non publicetur conscientia consentis. Datum pridie nonas Marij Reuero Coff.

De satisfactione pœnæ post remissum peccatum.

Cap. XXV.

EX sacro textu varijs rationibus Conciliorum, & Patrum auctoritatibus fit palam, quod etiam remissa culpa peccati, non propterea pœna semper indulgetur, ut inde satisfaciendum sit Diuinæ iustitiæ, & hoc virtute meritorum, & satisfactionis Christi.

Etenim ad hoc primū tenemur ex peccato nostri primi Parentis, quod quamuis Christus ex Apost. ad Coloss. 2. Delens; quod aduersus nos erat Chirographum decreti, quod erat contrariū nobis, & ipsū tulit de medio affigens illud Cruci: Nihilominus remansit adhuc plaga tumens ut iam minatus est Deus ad Euam, Gen. 3. Multiplicabo arumnas tuas, & conceptus tuos, in dolore paries filios: Adæ verò dixit: Maledicta terra in opere tuo: in la-

A boribus comedes ex ea sunctis diebus vite tue: Spinas, & tribulos germinabis tibi, & comedes herbam terra: In sudore vultus tui vesceris panis tuo, donec reuertaris in terram, de qua sumptus es.

Præterea Num. 12. Loquutaq. est Maria, & Aaron contra Moysen propter uxorem eius Aethiopiſſam: Parcit Deus illis, precibus Moysis; at sibi referuat poenam in die ultionis, eo quod in terram promissam non fuerant ingressi.

Tertio insurgit Populus contra Moysen, & Aaron indulget Deus, seruat tamen sibi poenam, quoniam nemo ex his terram promissam ingreditur Num. 14. Loqu-

B tusq. est Dominus ad Moysen, & Aaron dicens: Vsq. quæ multitudo hæc pessima murmurat contra me querelas filiorum Israel, dic ergo eis. Viuo ego, ait, Dominus, sicuti loquuti estis audiente me, sic faciam vobis. In solitudine hæc iacebunt cadauera vestra, &c.

Quarto, puer, qui natus est ex adulterio Dauid, mortuus est, quamuis orasset Pater, cui peccatum fuerat remissum, ac in eundem aliarum calamitates superuenerunt. 2. Reg. 12. Ecce ego sustitabo super te malum de domo tua, & tollam vitæ tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo.

C Quinto, dixit Dominus ad Daniel cap. 4. Quamobrem hæc consilium meum placeat tibi, & peccata tua elemosinis redime; & iniquitates tuas misericordias pauperum. Nec de culpa hoc intelligitur, quæ absq. contritione non remittitur ijs, qui ad vsum rationis perueniunt.

Demum, ut alia multa prætermittam primo Corinth. cap. 9. Castigo Corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar.

Sancit Patres similiter secundum scripturam loquuti sunt de poenitentia. Ex Græcis Origen. in Exod. homil. 6. Misericors, & Miserator Dominus, & Creatura sua non vult mortem, sed ut conuertatur, & viuat, poenitendo, flendo, satisfaciendo deleat, quod admissum est; dicit enim

enim Propterea, quia si conuersus ingemueris, tunc saluus eris. A

Concilium Ancyranum Canon. de ijs qui vi sacrificarunt. Visum est anno audire, tribus autem annis subterni, ac supplices esse, soli autem Orationi duobus annis communicare, & tunc ad id, quod est perfectum, accedere.

Basil. homil. 14. quæ est cōtra ebrietates, & luxū, sic ait. Medicina magna delicta sedabit: Ieiunium ebrietatem curet: Psalmus turpes cantus: Lacryma risum: pro saltatione genua: Deo flectantur: pro tripudijs pectus Deo pulsetur: pro vestium sumptu, & ornatu humilitas: in omnibus verò Elemosina peccata diluat, redemptio animæ viri diuitia: In societatem, communionemq. orandi Deū, plures admittite eorum qui tribulati sunt, si quo pacto tibi malitia culpa remittatur. B

Sanctus Chrysost. homil. 41. ad Populum Antiochenum. A nobis ultionem sumamus, ita placabimus Iudicem.

De ritu, quo in Ecclesia Romana fiebat poenitentia: Sozomen. Eccles. hist. lib. 1. cap. 16. Præstatim deinde spate sua, quisque vel ieiunijs, vel lotionum, ciborumque abstinentia, vel alijs quibus iussus est, semetipsum affliget, tempus expectat in quantum Episcopus constituit: elapso demum præfinito die, poena iam quasi debito quopiam exsoluta, à peccatis absoluitur, & Populo in Ecclesia coniungitur. Hæc Romani Sacerdotes ab ipso inde exordio, etiā ad nostram usque memoriam custodiunt. C

Theodorus epist. diuersi. Decret. cap. de poenitent. Sunt medicabilia, quæ post baptismum sunt vulnera: medicabilia autem non ut olim per solam fidem data remissione, sed per multas lacrymas, & fletus, & luctus, & ieiunium, & orationem, & laborem facti pestari quantitati commodatum.

Cyprianus serm. de lapsis ante finem. Confiteantur singuli quæso delictum suum, dum adhuc qui deliquit in seculo est; dum admissi eius Confessio potest, dum satisfactio,

A *Etio, & remissio facta per Sacerdotes apud Dominum grata est &c. Agite pœnitentiam plenam, dolentis, & lacrymantis, lamentantis animi probate mœsticiam &c.*

Ambrosius lib. 1. de pœnitent. cap. 16. *Cognoui quosdam in pœnitentia fuisse vultum lacrymis, exarasse continuis fletibus genas, strauisse corpus suum calcandum omnibus, ieiuno aro semper, & pallida martis speciem spiranti in Corpore prætulisse.*

Hieronymus epist. 22. ad Eustoch. de Custod. Virg. *O quoties ego ipse in eremo constitutus, & in illa vasta solitudine, quæ exusta solis ardoribus horridum Monachis præstat habitaculum, putabam me Romanis interesse delictis, sedebam solus, quia amaritudine repletus eram, horrebant fasco membra deformia, & squallida cutis sicut æthiopica carnis obduxerat, quotidie lacryma, quotidie gemitus, & si quando somnus imminens oppressisset, nuda humo vix ossa barentia colligebam &c.*

C Sanctus Augustinus homil. vlt. Inter Quinquaginta. *Non sufficit mores in melius commutare, & à factis malis recedere, nisi etiam de his, quæ facta sunt satisfaciam. Deo per Pœnitentia dolorem, per humilitatis gemitus, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus Elemosynis: Beati enim Misericordes, quoniam ipsorum miserebitur Deus; non enim dictum est, ut tantum abstineant à peccatis, sed & de peccatis, inquit, deprecare Dominum, ut tibi dimittantur.*

De Sacramento Ordinis.

Cap. XXVI.

O Rdo est signaculum quoddam Ecclesiæ, quò Spiritus sanctus potestas traditur ordinato. D. Thom. part. 3. quæst. 34. art. 2.

Quod autem ordo fuerit habitum vnum ex septē Sacra-

cramentis nouæ legis: hoc Christus testatur apud Ioan-
nem cap. 20. his verbis. *Sicut misit me Pater, & ego mit-*
to vos. Hoc cum dixisset insufflauit, & dixit eis: Accipi-
te Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remit-
tuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt: Ac de
manuum impositione legitur in actis Apost. cap 6. *Es*
elegerunt Stephanum virum plenum fide, & Spiritu sancto
& Philippum, &c. Et hos statuerunt ante conspectum
Apostolorum, & orantes imposuerunt eis manus; Etenim
prædicti ab Apostolis in Diaconos constituti fuerunt,
sicut etiam iidem ordinarunt Paulum, & Barnabam, vt
in Act. Apost. cap. 13. *Ministrantibus autem illis*
Domino, & ieiunantibus dixit illis Spiritus sanctus; se-
gregate mihi Paulum, & Barnabam in opus, ad quod
assumpsi eos: tunc ieiunantes, & orantes, imponentesq.
eis manus dimiserunt illos.

Quod autem impositio manuum conferat gratiam, &
cum effectu consistat: Apost. epist. 2. ad Timoth. c. 4.
Noline negligere gratiã, qua in te est, qua data est tibi per
prophetiam cum impositione manuum Presbyterij. Et
Epist. 1. ad Timoth. cap. 1. *Propter quam causam ad-*
moneo te, vt resuscites gratiam Dei, qua est in te per im-
positionem manuum mearum.

De hoc eodem ordinis Sacramento loquutus est
S. Ignatius in Epist. ad Smirnenfes. *Omnes Episcopum*
sequimini, sicut Christus Deus Patrem presbyteros sicut
Apostolos, Diaconos autem veneramini sicut Dei man-
dato ministrantes: & infra: *Omnia bene in vobis ordina-*
te, qua mandata sunt in Christo, Laici Diaconis subditi
sint, Diaconi Presbyteris, Presbyteri Episcopo, Episcopus
Christo, sicut ipse Patri.

S. Greg. Nazianzen. in laudem Athanasij. *In magnum*
hunc Clericorum ordinem cooptatur, atque in eorum, qui
appropinquant. Deo appropinquant numerum adscribi-
tur, ac sacrosanctæ stationis, & ordinis honore afficitur,
cunctisque

A cunctisque Ecclesiasticorum graduum muneribus deinceps
 perfunctus, &c.

Tertull. exhort. ad castit. cap. 7. ait : *Differentiam,*
inter ordinem, & Plebem constituit Ecclesia auctoritas ;
& honor per ordinis confectum sanctificatus a Deo, ubi ec-
clesiastici ordinis est confectus, & offert, & tangit sacer-
dos, qui est ibi solus, &c.

Et S. Leo epist. 87. ad Episcopos Africæ cap. primo.
Quid est citò manus imponere, nisi ante aetatem ma-
turitatis, ante tempus examinis, ante meritum laboris,
ante experientiam disciplina, sacerdotalem honorem tri-
buere non probatis, & quid est communicare peccatis alie-
B *nis? nisi talem effici ordinantem, qualis est ille, qui non*
meruit ordinari.

Et quod oleum effusum supra caput Saulis, significa-
 uerit sacerdotalem unctionem. S. Greg. Magn. ad cap. 10.
 lib. 1. Regum. *Sauul Saul in Principem unxit, Deus au-*
tem ei cor aliud immutauit: quia sacrarum ordinum sa-
cramenta ab Ecclesie Doctoribus foris accipimus, sed sa-
cramentorum virtute ab omnipotente Deo interiori reboramur:
virtus verò sacramenti gratia est Spiritus septi-
formis.

C Hinc autem probatur, quod ordo sit Sacramentum,
 vt ex D. Thom. lib. 4. aduers. Gentiles cap. 74. *Mani-*
festum est, quod in collatione Spiritualis potestatis quod-
dam Sacramentum peragitur, quod dicitur ordinis Sa-
cramentum, ad diuinam autem liberalitatem pertinet,
vt cui confertur potestas ad aliquid operandum conferat-
tur etiam ea, sine quibus huiusmodi operatio exerceri
nō potest. Administratio autē Sacramentorum, quæ or-
dinantur, ad spirituales potestates, conuenienter non
fit, nisi aliquis ad hoc diuina gratia adiuuetur, & ideo
in hoc Sacramento confertur. Hæc D. Thom. quæ pro-
cedunt dummodo promotus ad ordinem obicem non
apponat, vt Apost. docuit cum scripsit ad Timoth. 3,
cap. 6. Nec ad hanc eximiam dignitatem debet sequi,

178 DE VETER. SAC. CHRIST. RITIB.
piam extolli sed à Deo tamquā Aaron vocari ex Ambr. **A**
de Dignit. Sacerdot. habetur. *Homo imponit manus* ,
Deus largitur gratiam .

De Ordinum Distinctione , & eorumdem Functio- nibus .

Cap. XXVII.

SANCTUS Paulus in Epistola 1. ad Corinth. cap. 12. à **B**
vers. 4. vsque ad 11. loquitur de gratis gratuite
datis, de functionibus, & administrationibus, quæ fiunt
in Ecclesia. Vnde S. Thom. in 4. sentent. distinct. 24.
quæst. 2. art. 1. ad 2. inquit. Quidam summam sufficien-
tiam ordinum per quamdam adaptationem ad gratias
gratis datas, de quibus habetur 1. Corinth. 12. Dicunt
enim, quod sermo. *Sapientie*. competit Episcopo, quia
iple aliorum ordinator est : quod ad Sapientiam perti-
net : sermo. *scientie*. sacerdoti, quia debet habere
claves scientiæ : *fidei* Diacono qui prædicat Euangelii :
Opera virtutum ; Subdiacono, qui se ad opera perfectio-
nis extendit per votum continentie : *Gratia sanctorum* **C**
exorcistis, qui reddunt sanitatem Energumenis. *Inter-*
pretatio sermonum, significat lumen, quod committitur
Acolythis : *Alij Prophetia* ; qui est lector : Alii genera
linguarum, qui est Cantor : *Discretio spirituum* compe-
tit Ostiario, ut discernat fideles ab infidelibus, filios Ec-
clesiæ, & baptizatos, ab excommunicatis, catechumenis,
& similibus.

Et de prædictis omnibus loquitur etiam S. Iustinus
ad Antiochenos. *Saluto sanctum Presbyterorum Collegium*,
saluto sacros Diaconos, & *saluto Hypodiaconos*,
Lectores,

A *Lectores, Cantores, Janitores, Laborantes, Exorcistas, Confessores.*

Euseb. hist. eccles. lib. 6. cap. 35. refert in Ecclesia quadam presbyteros esse quadraginta sex, Diaconos septem, Subdiaconos septem, Acolytos quadraginta duos, Exorcistas, Lectores, cum Ostiariis quadraginta duos.

Concilium Laodicen. can. 24. sic omnibus ordine insignitis prohibet. *Non oportet sacro ministerio deditos a Presbytero usque ad Diaconos, & deinceps quemlibet Ecclesiastici ordinis usque ad Ministros, vel Lectores, vel Cantores, vel Exorcistas, vel Ostiarios cauponam ingredi.*

At distinctio ordinum, & eorundem subordinatio clare demonstratur in synod. Roman. sub Sylvestro cap. 7. *Pontifici Presbyter, Presbytero Diaconus, Diacono Subdiaconus, Subdiacono Acolythus, Acolybo Exorcista, Exorcista Lector, Lectori Ostiarius in omni loco representat obsequium, siue in publico, siue in gremio Ecclesie.*

A quo tempore autem in vlu fuerint Ceremoniae, quae seruantur hodie in collatione ordinum, Refertur hoc in Concilio Carthag. 4. celebrato anno 395. vbi cap. 2. habetur. *Episcopus cum Ordinatur. duo Episcopi ponant, & teneant Euangeliorum Codicem super caput, & cervicem eius, & vno super eum fundente Benedictionem, reliqui omnes Episcopi qui adsunt, manibus suis caput eius tangerant.*

Ritus in collatione ordinum.

Et in cap. 3. habetur. *Presbyter cum ordinatur Episcopo cum Benedicente, manum super caput eius tenente, etiam omnes presbyteri, qui praesentes sunt, manus suas iuxta manum Episcopi super caput illius teneant.*

Et cap. 4. *Diaconus cum ordinatur, solus Episcopus, qui cum benedicit, manum super caput illius ponat, quia non ad sacerdotium, sed & ad ministerium consecratur.*

Et cap. 5. *Subdiaconus cum ordinatur, quia manibus in positionem*

positionem non accipit, patenam ab Episcopi manu accipiat vacuum, & Calicem vacuum; De manu vero Archidiaconi vrceolum cum aqua, & mantile, & manutergium, ac idem refert Isidorus de eccles. officiis, lib. 2. cap. 10.

Et idem cap. 6. *Acolytus* accipiat Geroferarium cum cereo ab Archidiacono, ut sciat se ad accedenda Ecclesie luminaria mancipari: vrceolum vacuum ad suggerendum vinum ad Eucharistiam sanguinis Christi.

Idem cap. 2. *Exorcista* accipit de manu Episcopi libellum, in quo scripti sunt exorcismi, accipiens potestatem imponendi manus super Emergumentum.

Et idem cap. 8. *Lectori* tradit Episcopus Codicem, de quo lecturus est.

Et idem cap. 9. *Ostiaria* ad suggestionem Archidiaconi tradit Episcopus claves Ecclesie de altari dicens; Sic age quasi redditurus Deo rationem pro his rebus, quae his clauibus recluduntur.

Et idem cap. 10. *Psalmista*, idest Cantor potest absque scientia Episcopi sola iussione presbyteriis officium suscipere cantandi; & de praedictis vide Isidorum de eccles. offic. lib. 2. cap. 6. & seqq.

De con-
iinentia

Quoad continentiam annexam ordini Subdiaconi, praeter supra deducta, Concilium Boletanum primum anno 408. cap. 4. expresse declaravit: *Subdiaconus de Cuncta uxore, si aliam duxerit ab officio, in quo ordinatus fuerat remoueat, & habeatur inter ostiarios, vel lectiones, ita ut Euangelium, vel Epistolam non legat.* Quinimo Concil. Agathican. 28. inquit: *Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, vel deinceps, quibus ducenda uxoris licentia non est, etiam alienarum nuptiarum euentu conuincantur.* Et sanctus Leo Primus, epistola 84. cap. 4. inquit: *Nec Subdiaconibus quidem Connubium carnale conceditur, &c.*

Origo
Ordin.

Quomodo autem praedicti ordines originem habuerint in Ecclesia? quamuis Dr. Thomas in Supplemento

tertia

A tertiæ partis, quæst. 37. art. 2. velit in primitiua Ecclesia non extitisse explicite tot distinctiones ordinum propter paucitatem ministrorum, sed omnes inferiores ordines erant in Diacono; nam Psalmistatus, seu Cantor erat actus ordini adiunctus; quia toti Choro compete-
tebat.

Nihilominus Isidor. Hispalen. de Eccles. offic. lib. 2. cap. 5. inquit quoddam *Sacerdotis* initium Aaton fuit, quam, & Melchisedech prior obtulerit sacrificium, & post hunc Abraham, Isaac, & Jacob, sed isti spontanea voluntate, non sacerdotali auctoritate fecerunt, &c.

B Et idem c. 7. inquit, quod *Presbyterorum* ordo exordium sumpsit a filiis Aaron, qui sacerdotes vocabantur in veteri testamento, & qui nuncupabantur Principes Sacerdotum, nunc Episcopi nominantur, quibus clericorum ordinatio, & consecratio reservata est.

Distinctos inter se habebat Ecclesia Episcopum, & presbyterum, & maxime in ordinatione; & hoc de iure diuino, & Apostolica traditione: Hieron ad Euag. epist. 85. infin. & tamquam Hereticos damnabat illos, qui similiter distinctionem illam non reputabant Epiph. hæresi 75. August. de Hæresi cap. 53.

C Diaconorum ordo a Leui accepit exordium: Præcepit enim Dominus num. 3. & 8. Moysi ut post ordinationem Aaron sacerdotis, & filiorum eius, rursus Leui tribus in Divini cultus ministerijs ordinarentur, & consecrarentur Domino pro omnibus primogenitis, & seruirent coram Aaron, & filiis eius in tabernaculo Domini excubantes in templo die, ac nocte; ipsique gestarent, & tabernaculum, & omnia vasa eius, & in circuitu tabernaculi Castra ipsæ constituerent &c. In Evangelio autem primordia eorum leguntur in actis Apost. cap. 6. ubi Convocantes autem Apostoli multitudinem discipulorum dixerunt. *Non placet nos relinqueré verbum Dei, & ministrare mensis: Convocantes ex vobis viros boni testimonij, septuaginta plenos Spiritu sancto, & Sapientia, quos con-*
stiti.

stituamus in hanc rem: Nos autem erimus orationi, & ministerio sermonis instantes, & placuit hic sermo eorum omni multitudi, & elegerunt Stephanum plenum fide, & Spiritu sancto, Philippum, & Procorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum aduanam: Hi omnes steterunt ante Apostolos, & cum orassent impone-
runt illis manus, &c.

Ex hinc per omnes Ecclesias septem Diaconi, qui sublimiore gradu essent cæteris circa Aram Christi, quasi columnæ altaris assisterent, non sine aliquo septenarii numeri mysterio, ut in Apocalypf. cap. 1. & 8. & vide latè Isidor. vbi supra cap. 8.

Subdiaconorum, qui apud Græcos Hypodiaconi B in Esdra lib. 1. cap. 8. inveniuntur; Appellanturque Natinnæi, idest in humilitate Deo seruientes; ex eorum ordine fuit Nathanael: Isti oblationes in templo Domini suscipiunt à Populis; isti obediunt officijs Levitarum, isti quoque vasa Corporis, & Sanguinis Christi Diaconibus ad altare offerunt: De quibus placuit Patribus, ut quia sacra mysteria contrectant casti sint, & continentes ab vxoribus, & omni carnali immunditia, iuxta quod illis iubetur, dicente Isaia cap. 53. *Mundamini qui fertis vasa Domini*, ut ex Isidoro vbi supra cap. 10.

Lectorum ordo formam, & initium à Prophetis sumpsit: sunt lectores, qui verbum Dei prædicant; quibus C dicitur. *Clama ne cesses: quasi tuba exalta vocem tuam.*

Vnde, & dudum lectores præcones, & Proclamatores vocabantur: Isidor. vbi supra cap. 11.

Psalmistarum, siue Cantorum Principes, vel auctores David, siue Asaph exciterunt: isti enim post Moysen primi Psalmos composuerunt, & cantauerunt 1. Paralip. 6. Mortuo autem Asaph filii eius in hunc ordinem subrogati sunt à David, erantq. Psalmistæ per successionem generis sicut, & ordo sacerdotalis, ipsiq. soli continuis diebus in templo canebant candidis stolis ad vocem vnus respondente Choro: Ex hoc veteri more Eccle-

fia

A fia sempfit exemplum nutriendi Psalmistas, quorum cantibus ad effectum Dei mentes audientium excitantur. Isidor. vbi supra cap. 12.

Exorcistas, in primo ordine, & ministerio Ecclesiae esse secundū officia, quae in templo Salomonis, erant disposita, quaeque postea ab Eldra dispersita inuenimus, eosque, quos Eldras actores memorat templi, nunc esse Exorcistas in Ecclesia Dei; fuerunt autē sub Eldra dicti Actores, qui arrium templi totius sub cura haberent, aut sacris actionibus deferuērent, sed longē erant ab officio Altaris Dei: sicuti nec Psalmistis, nec Officiarijs attingere licebat munera altaris, nisi tantummodo Leuitis: Vnde & Exorcista totius Regni Domini secreta memoriae commendat de scripturarum testimonijs: Isidorus vbi supra cap. 13.

Officiarij sunt, qui in veteri testamento, saniores templi vocabantur, qui praerant portis templi Hierusalem, quique ordinati per vices suas, omnia interiora templi, vel exteriora custodiebant: Hi denique inter sanctum, & iniquum discernentes, eos tantum, qui in Ecclesia sunt fideles, recipiunt. Isidor. vbi supra cap. 14.

Tonsura quoque Ecclesiastica: vñs a Nazareis exortus est, qui prius crine seruato denuo post vitæ magnam continentiam, deuotione completa, caput radabant, & capillos in ignem sacrificij, ponere iubebantur, vt perfectionem deuotionis suae Domino consecrarent. Huius ergo exempli vñs ab Apostolis introductus est, vt hi, qui in diuinis cultibus mancipari Domino consecrantur, quasi Nazarei, idest sancti Dei crine praeciso innouētur. Hoc quippe, ex Ezechiele Propheta cap. 5. iubetur dicente Domino. *Et tu fili hominis, fume tibi gladium, & ensium radentem petas, & astantes eum, & duces super caput tuum, & super barbam tuam.* Hoc, & Nazareos illos Priscillam, & Aquilam in act. Apost. cap. 18. primos fecisse legimus, sicut, & Paulum quoq; Apostolum, & quosdam Discipulorum Christi: Est autem Clericalis

Tonsura.

tonfura signum quoddam quod in corpore figurantur, **A**
sed in animo agitur, vt hoc signo vitia refecentur, &
criminibus exuamur vt inde expoliantes nos veterē ho-
minē cū actibus suis, & induētes nouū in agnitionem Dei
renouemur, vt latius etiam Isidor. lib. 2. cap. 4. & alibi
etiam de hac Tonfura nos inferius dicemus.

*Varia
Sedes
Epi-
scopa-
tus.*

Addimus prædictis quod in ordine Episcopatus agno-
scebat Ecclesia varias sedes Iurisdictionales Iurisdictioni;
nempe Archiepiscopum, Primatem, Patriarcham, & aliū
supereminentem gradum Iuris Diuini; & hic summus
Pontifex, seu Papa nominabatur; Hieronym. ad Damas,
epistola 57. Augustin. contra duas epist. Pelagij lib. 1.
cap. 1. & idem epist. 92. ad Innocentium Papam, & absq;
B ipso Papa nil poterat decidi de rebus ad Ecclesiam uni-
uersalem spectantibus; & in defectu illius personæ, vel
Legatorum eiusdem militata reddebantur omnia vniuer-
salia Concilia, Socrates hist. eccles. lib. 2. cap. 8. Senom.
lib. 3. cap. 10.

Affirmabat eadem Ecclesia successionem Episcopatus
non interruptam post missionem originalem Apostolo-
rum, & hoc ex necessaria, & essentiali Ecclesie condi-
tione, & aliter sentientes, vti schismaticos habebat: Cy-
prianus ad Magnum, epist. 76. Chrysostom. ad Epiphani-
um homil. 11. & de ijs omnibus nos latius infra dicemus.

*Diacono-
rum
Fun-
ctiones.*

Quod Diaconi fuerint semper inferiores, & subordi-
C nati Presbyteris, & quod antiquitus non essent illi solum
dispensatores elemosinarum: verum etiam per Episco-
pum ordinati in obsequium Presbyterorum ad altare
legendo Euangelium, & alijs functionibus assistendo pa-
tet, ex quo sanctus Ignatius ad Heronem Diaconum
scribit. *Nihil sine Episcopis facite, sacerdotes enim sunt:
tu verò Sacerdotum Minister: baptizans, sacrificans,
eligens, imponunt manus: tu verò illis ministras, ut san-
ctus ille Stephanus Iacobo, & Presbyteris qui erant Hiero-
solicis, & idem Epist. ad Trullianos. Oportet Diaconos
Ministeriorum Christi ministris per omnia placere*

net

A. nec enim ciborum, ac potuum ministri sunt: sed Ecclesie Dei administratores, & infra: Quid sacerdotium est, quam sacer catus? quid verò Diaconi, quam ministrantes Episcopi? Imitatores Angelicarum, virtutum, qui purum, & inculpatum ministerium illis exhibent, &c.

Quod autem maximè est auctoritatis, ut alias prætermittamus, Concilium Nicenum cap. 14. Peruenit ad sanctum Concilium, quod in locis quibusdam, & Ciuitatibus, Presbyteris Diaconi Sacramenta porrigant: Hoc neque regula, neque consuetudo tradidit, ut hi, qui offerendi sacrificij non habent potestatem, his, qui offerunt Corpus Christi porrigant: sed illud innotuit, quod quidam Diaconi etiam ante Episcopos Sacramenta sumunt. Hac erga omnia amputentur, & mancant Diaconi intra propriam mensuram scientes, quia Episcoporum quidem administrant, Presbyteris autem inferiores sunt. Accipiant ergo Eucharistiam secundum ordinem post presbyteros ab Episcopo, aut à Presbytero: Quod si non fuerit in presenti, nec Episcopus, nec Presbyter, tunc ipsi proferant, & edant: sed nec sedere quidem in medio Presbyterorum liceat Diaconis: extra regulam enim, extra ordinem est, ut hoc fiat.

B. Deinde sanctus Cyprianus epist. 65. quodlibet. 3.

Meminiſſe autem Diaconi debent quoniam

C. Apostolos, id est Episcopos, & Presbyteros Dominus elegit: Diaconos autem post ascensum Domini

in Calce Apostoli sibi conſtituerunt

Episcopatus sui, &

Ecclesie ministros.

fratres.

De potestate Exorcizandi Ene-
gumenos, & Catechu-
menos.

Cap. XXVIII.

Nemo est, qui prætextu aliquo possit dubitare de hac in Ecclesia potestate, quoniam Christus Dominus apud *Matth. cap. 10. Conuocatis duodecim discipulis suis dedit illis potestatem spirituum immundorum, ut eijcerent eas, & curarent omnem languorem, ut etiam apud S. Lucam cap. 10. Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimici, quam potestatem exercebant Apostoli, ut in actis per eundem Lucam; etenim cum hæc sit perississima inter alias omnes afflictiones, congruum maxime erat, ut Dei providentia in hoc medicamentum apponeret, sicut fecerat in aliis omnibus languoribus. Et propterea Dæmones maxime contremiscunt nomen filij Dei: *Iustin. dialog. cum Tryphon. ait. Per nomen siquidem istius filij Dei, & Primogeniti creatura omnis, & ex Virgine geniti &c. Daemonium omne adiuratum vincitur. Et ibidem: Et hodie quoque illi per nomen Iesu Christi Crucifixi sub Pontio Pilato adiurati nobis parent.**

Refert *Euseb. Casarien. lib. 8. cap. 36. quod Novatus exorcistam præsidio spiritu illo malo liberatus, cum esset tam grauem morbum, ut iam fere mori putaretur, incidisset in lecto, in quo decumbebat aqua circumfusa baptismum accepit.*

Concilium primum Constantinopolitanum can. 90. referens ordinem seruandum circa baptizandos, ait. *Prima quidem die eos Christianos facimus, secundo*

A secundo Catechumenos, tertio verò exorcizamus, & tum in Ecclesiâ eos perseverare facimus, audire scripturam, & sum demum baptizamus: & propterea de prædictis catechumenis inquit S. Chrysost. in homil. de Adam, & Heva. Non prius fontem vite ingrediuntur, quam exorcismis, & insufflationibus Clericorum spiritus ab eis immundus abigatur.

Ac etiam Tertull. in apolog. cap. 23. refert quomodo ante oculos Gentilium fideles expulerint Dæmones ab Energumenis, his verbis: Christum timentes in Deo, & Deum in Christo subiiciuntur servis Dei, & Christi; ita de contactu, afflatuque nostro excedunt inuiti, & dolentes,

B & vobis presentibus erubescetes.

Et Minutius Felix in Octavio. Dæmones, vel exiliunt statim, vel evanescent gradatim, prout fides patientis adiuuat, aut gratia curantis aspiat.

Sicuti eleganter quoque refert de Dæmonum prætervia Firmian. in cap. 27. lib. 4. Illi nequissimi spiritus ubi adiurantur ibi se Dæmones consentiunt, ubi coluntur, ibi se Deos mentiuntur.

Hanc eandem exorcizandi potestatem testatur Concilium Carthagen. 4. cap. 7. his verbis: Accipe, & commenda memoria, & habeto potestatem imponendi manus super Energumenum, siue Baptizatum, siue Catechumenum.

C Quod verò in hac potestate exorcizandi aliqua non sit fallacia, inquit sanctus Augustinus de nupt. & concupiscent. lib. 1. cap. 20. In veritate, & non in falsitate potestas diabolica exorcizatur in parvulis: & idem sanctus Augustinus contraasserentes, non habere Diabolum potestatem ante Baptismum lib. 2. cap. 17. 18. & 19. Et sic accusas Ecclesiam toto orbe diffusam, in qua ubique omnes baptizandi infantuli non ob aliud insufflantur, nisi ut ab eis Princeps mundi mittatur foras, & quo necesse est vasa ira possideantur, cum ex Adam nascantur; & idem Augustinus lib. 1. de peccat. merit. &

remission: *Quid in parvulo agit exorcismus, si in familia A
Diaboli non tenetur?*

Confiteamur igitur, quod alia ecclesia, quam Catho-
lica, vltque in præsens nunquam exereuerit exorcismos,
nec in ijs facultatem ullam habuerint alie ecclesie in
proprijs ipsarum functionibus.

DE Diaconissis, Presbyteris- fis, & Episcopis- fis.

Cap. XXIX.

A Pud ecclesiasticarum rerum scriptores, quoniam
frequē vltima habetur mentio de mulieribus Dia-
conissis, quarum etiam alie nominantur Presbyteræ,
alie Episcopæ; quamuis ecclesiasticorum ordinum (de
quibus nos supra diximus) huiusmodi foeminae non es-
sent villo modo capaces; nihilominus propter nominis
similitudinem, non abloquum forsan erit etiam nos de
predictis hic recensere, quæ, & quales illæ essent, ac
etiam de munere earundem.

Viduz porro, quæ præerant ministerio quotidiano,
nempe, ut mensarum seruitio Præf. æ, seu circa eiec-
mosynarū dispensationem, quæ fiebant quotidie: istis
autem post Diaconorum electionem constat ab eo ser-
uitio cessasse: Verum & alijs functionibus mancipatas
esse, de quarum electione agens Paulus primo Timon. 3.
Non minus quam sexaginta annorum. Viduam eligen-
dam, eamque multis probatam: præcipit, quæ com-
muni appellatione Diaconissa suar. dicit. fuit autem
illarum munus, vt ficut foribus, quæ ingrederentur vi-
ri, lamtores, seu Obuarij Præficerant: ita ipse porris
mulieribus tantum patentibus præficeret: vnde ab Igna-
tio

A tio epistola ad Antiochenos de eaptun: *Sacerdotum Kegit*
bularum *vestes*, sicut enim in templo Hierosolymita-
 no erant *seminarum portæ*, & loca orationis a viris se-
 iuncta: *Joseph. de Bello Iud. lib. 6. cap. 6.* sic etiam lau-
 dabilem illum morem in Christianorum ecclesias fuisse
 translatus; ut quod viri a mulieribus, atque a pupis
 Virgines, sacerdotes a populo loco essent distincti, ut
 latè Cardinalis Baronius in anno 57. ubi Spondanum
 num. 37.

Inferuisse insuper Diaconissas ad mulierum fidelium
 ministeria, puta lauecri, aut visitationis, vel laboris, &
 simili, quæ a viris sine pudore, vel aliqua improborum
B suspitione obiri non possent, vespud Clementem lib. 3.
 confirmat. cap. 15. & Epiphani. hæres. 79. Cum tamen
 non essent eiusmodi, ut sicut Diaconi manus impositione
 æta acciperent, vel aliquo sacramento initiari essent;
 nam sacrosancta Nicæna synodus can. 19. easdem inter
 laicos enumerat. *Epiphani. de hæres. lib. 2. cap. 20.*

Verum tamen est, prædictas Viduas, seu Diaconissas
 ad hoc fuisse institutas, ut etiam in rebus sacris, & reli-
 giosis ritibus operam suam præstarent, nampe ut Cas-
 chumenas primis fidei rudimentis domi imbuere, & do-
 cere, & foras, cum paulo ante baptismum esset lau-
 uandæ, ungendæ, immergendæ (ne sacerdotum oculi

C laderentur) quibus omnibus hæ Viduæ manus admo-
 uebant: difficillimis quoque ecclesiæ temporibus por-
 terant sine suspitione per domos discurre, Episcoporum
 mandata deferre, monere, corrigere, preces, ieiun-
 ia, perungit, stationes iniungere; v. refert Episcopus
 Albaspinus de Veteribus Ecclesiæ Ritibus, lib. primo,
 cap. 24.

Sicut Diaconissarum frequens est mentio apud ec-
 clesiasticos scriptores, ita etiam apud eosdem sa-
 pe nomen *Presbyteræ*, & aliquando etiam *Episcopæ* repe-
 ritur; at non ab aliquo ecclesiastico ministerio, vel quod

*Presby-
tera. &
Episco-
pe.*

Diaconissis præessent; sed et quod obstat in Viduarum A
seniores dicerentur Presbyteræ; ut in Concilio Laodiceo, cap. ultimo, & apud Athanasium ad Virgines: vel quod ita nuncuparentur a virorum suorum ordine, cum illis in presbyteros electis, ipse interim vitam celibem gereret, ut in concilio Turonensi. can. 20. & Antiocheno. can. 21. atque apud Gregorium Papam lib. 4. Dialog. cap. 41.

Sicut autem Presbyteræ ita & Episcopæ appellatæ B
reperiuntur apud Concilium Turonense 11. c. 13. & 14. quatum viri fuissent in Episcopos postea consecrati, ipsæque ab illis diuisa vitam pariter celibem agerent, eademque denominatione interdum, qua viri ad Diaconatum promoti, Diaconissa nominabatur, ut in dicto Concilio cap. 20. & Subdiaconissa comit viri illius, qui ad Subdiaconatus ordinem ascitus esset; & de his Baronius antio 34. ubi Spondanus num. 81. & 82.

Cum sit nobis sermo de Diaconissis, sese offert locus satis difficilis apud Tertullianum lib. de monogamia his verbis. *Ut igitur in Domino nubar secundum legem, & Apostolum (stamen id curas) qualis es, id matrimonium postulans; quod eis a quibus id postulas, non licet habere ab Episcopo Monogamo, a presbyteris, ac Diaconis eiusdem sacramenti, a Viduis, quarum in te scdam retin-*

C
Ad cuius intelligentiam sciendam olim in Ecclesia statutum fuisse, ne quisquam uxorem duceret, aut de nuptiis cogitaret, quin prius Ecclesiam, id est Episcopum, Sacerdotes, Viduas, cæterumque Clerum consulisset, eisque condiciones futuri coniugis, statum, religionem, sectam, patriam denique, ac mores, & ætatem exposuisset. Huic legi causa non alia, quam quod primis illis temporibus omne studium, & diligentiam adhiberent, ne parum manus Christianorum, pollueretur, aut eorum quisquam Gentilis coniugio, aut Iudæi. vel Hæretici macularetur. Præterea vxor immer-
sa in

A la in Gentilis consuetudinem, & eius amore flagrans, religionis arcana, & sacramenta retulisset; ac eisdem artibus, eisdemque blanditiis, aut minis eadem victoris facile Gentilis expugnasset. Denique dum conuentus suos Christiani clanculum agere cogerentur, cuiuslibet mulierculæ indiciiis, quæ vitata, & corrupta esset a marito, omnes simul vna intercipi, & opprimi potuissent.

Ob eas igitur causas Ecclesias olim præcepisse reor, ne quisquam matrimonio iungeretur; quin prius Episcopos, Viduas, & Sacerdotes concilij sui participes fecisset.

Hinc est, quod Tertullian. lib. 2. ad uxorem, non modo eam mulierem increpat, quæ Gentili nupserat, verum etiam eos, qui eiusmodi nuptiarum auctores extiterant ibi. *Miror Consiliariorum prauaricationem, & eodem lib. laudat nuptias, quæ auctoritate Ecclesiæ, & consilio factæ sunt: Quibus laudibus effragam matrimonium illud, quod Ecclesia conciliat.*

Ex quibus inferitur, nil aliud esse mulieres petere matritum ab Episcopo, aut a Viduis, quam eis nubendi consilium, & factum coniugis viuendi consuetudinem, & mores exponere; Vt si honesti, & a lege Christi minime alieni viderentur, salua fide, & religione nubere possent.

C Nam de nuptiali benedictionis verba illa nequeunt explicari cum de Diaconissis, id est Viduis, illic facerentur, quibus ne quidem in Ecclesia loqui fas esset, ac etiam inter laicos fuisse enumeratas diximus supra. Et de patridictis refert Albaspinus de rectoribus Ecclesiæ ritibus, lib. 1. cap. 14.

De Sacramento Matrimo-

nij
Cap. XXX.

Matrimonium suu habitum semper, ut verum, & proprium sacramentum opone legis, ut inquit, Apost. Ephes. cap. 5. Iam de xxi debent diligere uxores suas, et corpora sua. Nemo enim unquam carnem suam quid habuit, sed nutrit, et fovet eam, sicut et Christus Ecclesiam: & infra. Mulieres viris suis subditae sint, sicut Domino. Quoniam vir caput mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiae, ipsa Salvator Corporis eius, sed sicut Ecclesia subiecta est Christo, ita et mulieres viris suis in omnibus. Viri diligite uxores vestras, sicut et Christus dilexit Ecclesiam, et seipsum tradidit pro ea. Volens Apostolus inferre, quod sacramenti matrimonii efficacia consistat in eo, quod naturaliter repraesentet summum amorem, & caritatem, qua Verbum Divinum dilexit hanc hominum naturam, & Ecclesiam suam sponsam.

Quod autem a patris sanctis Patribus, matrimonium inter Ecclesiae sacramenta fuerit habitum, Tertullian. lib. de monog. cap. 5. Christus unam habens Ecclesiam, sponsam, secundum Adam, & Henam figuram, quam Apostolus in illud magnum Sacramentum interpretatur in Christum Ecclesiam comperisse, carnali monogamia per spirituales.

Ambros. lib. 1. de Abraham cap. 7. Et quia in Deum peccat, Sacramenti caelestis amittit consortium.

Augustinus de nupt & concupisc. lib. 1. cap. 10. Quoniam sane non tantum sanctae unditas, cuius fructus in prole est, nec tantum pudicitia, cuius vinculum est fides; Verum etiam quoddam sacramentum nuptiarum continet. dat fidelibus coniugatis: Unde dicit Apostolus: Viri diligite

Agite uxores vestras, sicut & Christus dixit Ecclesiam. Huius proculdubio sacramenti res est, ut mas. & femina coniugio copulati, quamdiu viuunt, inseparabiliter perseuerent, nec liceat excepta causa fornicationis a coniuge coniugem dirimi; hoc enim custoditur in Christo, & Ecclesia, ut viuens cum viuentis in eternum nullo diuersio separentur. Et idem Augustinus de bono coniug. c. 4. Bonum nuptiarum per omnes gentes, atque omnes homines in causa generandi est; & in fide castitatis; Quod autem ad populum Dei pertinet etiam in sanctitate sacramenti.

In dissolubile matrimonio etiam post dimortit.

B Ex hoc procedit illa inseparabilitas, & indissolubilitas matrimonij, quoniam inter Christianos matrimonium representat inseparabile ligamen naturæ Diuinæ, cum natura humana, nec etiam inter personarum Verbi, & eiusdem Filij Dei cum Ecclesia sua.

C Hinc est, quod prætextu adulterij non permittunt alteri ex coniugibus iterum nubere, eronim apud sanctum Marcum, cap. 10. interrogantibus Discipulis, de hoc Christum ipse respondit. Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium commisit super eam, & si uxor dimiserit virum suum, & alij nupserit mechatur. Quod idem refert S. Matth. cap. 5. Ego autem dico vobis, quia omnis, qui dimiserit uxorem suam excepta fornicationis causa, facit eam mechari, & qui dimissam duxerit adulterat, & de hoc intelligimus Apostolum, qui Dei arcana scrutatur, primo Corinth. cap. 7. dum inquit. His autem, qui matrimonio iuncti sunt, precipio non ego, sed Dominus uxorem a viro non discedere, quod si dimiserit manere innuptam, aut viro suo reconciliari, & vir uxorem ne dimittat: & ad Roman. cap. 7. Igitur vincente viro vocabitur Adultera, si fuerit cum alio viro; si autem mortuus fuerit vir, liberata est a lege viri, ut non sit Adultera si fuerit cum alio viro.

Quod idem sentiunt sancti Patres, & Clemens Alexandrinus, postquam retulerat loca citata, inquit R. C.

b b do

do firmat. cap. 22. *Quod consulat scriptura uxorem ducere, & nec a coniugio permittat unquam discedere, legem aperte constituit: non dimittat uxorem praeter quam propter fornicationem; adulterium enim existimat coniungi matrimonio viua altero, & separata.*

Ex quod communionis priuentur foeminae, quae viuentem viro alium ducunt, Concil. Elbert. anno 320. can. 9. *Item fidelis femina, quae Adulterum reliquit Maritum fidem, & alterum duxerit, prohibeatur ne ducat; si autem duxerit, non prius accipiat Communionem, quam is, quem reliquit de saeculo exierit, nisi necessitas infirmitatis compulerit.*

Sane Augustinus de bono coniugii, cap. 7. *Vsq; adeo factus illud initum nuptiale, cuiusdam sacramenti res est, ut nec ipsa separatione irritum fiat, quandoquidem vivente Viro, a quo relicta est, nuptur si alteri nupsarit, & ille huius mali causa est, qui reliquit.*

Hoc idem decrevit concil. Mclenjt. can. 17. *Placuit, ut secundum Evangelicam, & Apostolicam disciplinam, neque dimissus ab Uxore, neque dimissa a Marito alteri coniungatur: Sedita maneant; ut sibi inter reconciliantur quod si contempserit ad poenitentiam nodigantur.*

De Impedimentis Matrimonij.

Cap. XXXI.

Tria genera cognationum recognoscit Ecclesia, quae Matrimonium impediunt, nempe cognationem naturalem, legalem, & spiritualement; prior a natura propter Consanguinitatem, seu affinitatem; Secunda a lege propter adoptionem; Tertia a Sacramentis nempe Baptismi, & Confirmationis, solummodo.

Ex primum de praedicta cognatione Spirituali, Sacra Concilia, & Sancti Patres fidem Ecclesiae confirmant, Etenim

A Item Concil. Nicenum can. 21. Arab. inquit. *Nemo fidelium cum Patre, aut matre Spirituali Matrimonium contrahat, idest cum Patrinis, aut Matrinis, & qui hoc commiserit, habeatur tamquam Ethnicus, quousque separentur, & spatio viginti annorum poenitentiam sui peccati agat.* Et idem Concil. can. 23. *Neque Vir Dei filio suo in matrimonium eam, quam Vxor sua tenuit in Baptismo, neque mulier dei filiam suam in matrimonium ei quam maritus tenuit in Baptismo, quia isti habentur, ut fratres, & Sorores Spirituales, & eorum Pater, ac Mater Spirituales.*

Et Synodus Trullen. extendit Decretum usque ad
B Matrinas, & Patrinos, in casu viduitatis, eo quia cognatio Spirituality maior est, quam corporalis, ut in Can. 33. inquit. *Quoniam Spirituality necessitudo, seu affinitas Corporum coniunctione maior est, in nonnullis autem locis cognovimus quosdam, qui ex Sancto, & Salutari Baptismo, te infantes suscipiunt, postea quoquacum Matribus illorum Viduis matrimonium contrahere; Statuimus, ut in posterum nihil fiat eiusmodi, si qui autem post presentem Canonem hoc facere deprehensi fuerint; & quidem primo ab hoc illicito, & iniusto Matrimonio desistant, deinde, & fornicatorum poenis subijciantur.*

C Quod antiquitas recognoverit pro legitimis impedimentis ad Contractum matrimonii gradus consanguinitatis, & Affinitatis, ut propterea contravenientes, eorum denique filii devenirent infames, & inciderent sub legum maledictione; refert Calixtus Papa, qui vivit anno Domini 1178. epist. 2. ad Gallie Episcopos, v. in caus. 35. questione secunda. can. 2. his verbis; *Cognationes Consanguineorum fieri prohibere, quando has, & Divina & humana prohibent leges; leges ergo Divina hoc agentes, & eos, qui ex eis prodeunt, non solum ejciant, sed, & maledictos appellant; Leges vero Seculi infames tales vocant, & ab hereditate repellunt. Nos vero sequentes Patres nostros, & eorum vestigia indigentes, infamia eos notamus, & infames*

fames esse censemus, quia infamia maculis sunt aspersi. nec eos viros, nec accusaciones earum, quas leges Sacculi rejiciunt, suscipere debemus. A

Sanctus Fabianus Papa, qui passus est Martyrium tēpore Decii refert, quod impedimentum Affinitatis celebrabat in quarto gradu inclusivē, ut habetur dicta caus. 35. quæst. 2. can. 3. his verbis. *De propinquitatē, quā ad affinitatem per Virum & Vxorem veniunt, defuncta Vxore, vel Viro in quinta generatione coniungantur: in quarta si inuenti fuerint non separentur: in tertia vero propinquitate non licet Vxorem alterius accipere post obitum eius. Aequaliter Vir coniungatur in matrimonio eis, quæ sibi consanguineæ sunt, & Vxoris suæ Consanguineis post mortem suæ Vxoris.* B

Quod autem talia Coniugia abominabilia sint ante Deum. Dignus Gregor. lib. 12. Registr. epist. 32. ait. *Incestuosus est talis coitus, & abominabilis Deo, & cunctis bonis hominibus: Incestuosus vero nullo coniugij nomine deputandos à Sanctis Patribus, dudum statutum esse legimus.*

Tale impedimentum ex Consanguinitate proveniens extendebat se ad sextum gradum inclusivē, ut apparet, ex Isidoro lib. 9. Ethimologiarum cap. 6. ibi. *Ideo usq. ad sextum generis gradum Consanguinitas constituta est, ut sicuti sex ætatibus mundi generatio, & hominis status finitur, ita propinquitas generis tot gradibus terminetur; quod idem refertur in Concil. Lugdunensi 2. ut in caus. 35. quæst. 2. & 3. cap. 19. Nulli ubi idem asseritur, procedere tam circa gradus Consanguinitatis, quam Affinitatis. Præcipuum autem fundamentum prædictorum graduum erat illos extendere, (ut apparet ex dicto 35. quæst. 5.) ad similitudinem hæreditatis, & successionis iuxta Imperiales leges.* C

Postea autem Generalia Concoilia reducere tale impedimentum ad quartum gradum, ut consanguinitates faciliores reddantur, ex Innocentio Tertio, de consanguinit.

A gnoitur & affinit. cap. *N*on debet reprehensibile iudicari, si secundum varietatem temporum, statuta quandoque variantur humana, & paulo post; Prohibitio quoque copulæ coniugalis quantum consanguinitatis, & affinitatis gradum de cætero non excedat, quoniam in ulterioribus gradibus iam non potest absque gravi dispendio huiusmodi prohibitio naturaliter observari, & non est dubium, quod ab Ecclesia potuerint taxari huiusmodi gradus consanguinitatis impediētes matrimonium, Diu. Thom. in supplemento, quæst. 54. art. 4. par. 3.

B Qualis autem fuerit Divina ordinatio. in lege scripta circa hoc impedimentum. Hoc latè refertur in Levitico cap. 18. a vers. 6. vsque ad vers. 19.

De cognatione legali per adoptionem, quando impediatur matrimonium, D. Thom. d. supplem. quæst. 57. per totam, ac etiam leges Civiles.

De Sacramento extremæ Vnctionis.

Cap. XXXII.

C Quod hæc extrema Vnctio sit verum Sacramentum novæ legis, patet nobis ex verbis Epistolæ Catholicæ sancti Iacobi cap. 5. vers. 14 & seq. his verbis. *I*nfirmatur quis in vobis? inducat presbyterum Ecclesiæ, & orant super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & allevabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei. Etenim dictus Apostolus non præcepisset huiusmodi ceremonias, nec sic determinatè promississet donum gratiæ spiritualis, si non recepisset ipse aliquod præceptum, & a Deo certitudinem, maxime cum referat Apostolus hoc Sacramentum duos parere effectus, nempe corporis sanitatem cum hypothesi, & conditione,

De, si sic expediat Infirmis : alius effectus essentialis est A
remissio peccatorum per infusionem gratiae, & habetur
ex Diuo Thoma in supplemento, quest. 79. art. 2. quod
licet in Euangelio non fiat mentio de hoc Sacramento,
Apostoli nihilominus illud promulgarunt.

Quod antiqua sacra Concilia, & prisci sancti Patres
optimè cognouerunt, utin Concilio Niceno ann. 69.
Arab. *Transacto anno debet Sacerdos benedicere aquam,
& oleum non sicut fit in Baptismo, neque sicut benedicitur
Chrisma, sed sicut oleum Infirmorum.*

Sanctus Ephrem, qui vixit anno 300. de vita spiri-
tuali, puncto 75. inquit. Si Charitatis officio perfungens
oleo agrotantem inungis, fac oculos, manus, linguasque B
custodias.

Diu. Chrysostom. lib. 3. de sacerdotio, ait. Sacerdo-
tes non solum cum nos regenerant, sed postea habent pote-
statem indulgendi peccata. Infirmatur quis, inquit, Apo-
stolus ex vobis accersat presbyteros Ecclesiae, ut orent su-
per eum, ungentes eum oleo in nomine Domini.

Hieron. in vita Hilarion. inquit. Constantia sancta
sa mina generum, & filiam Hilarion, unctione olei mor-
te liberauerat & ceteri universi agricola, & pastores à venena-
tis animalibus, & serpentibus percussi ad Hilarionem
confugerunt, quo benedicto oleo vulnera tangente certam C
salutem resumebant.

Augustin. in tract. de beatitudine Catholice conuer-
sationis, inquit. Qui agrotat in sola Dei misericordia
confidat, Eucharistiam cum fide, & deuotione accipiat,
oleumque benedictum ab Ecclesia petat, unde corpus suum
ungatur, & secundum Apostolum oratio saluabit infir-
mum, & alleuabit eum Dominus.

Beda in verba D. Marci 6. ait Vnde patet ab ipsis Apo-
stolis hunc sanctum Ecclesiae morem esse traditum, ut emer-
gumenus, & alij, quilibet agroti ungantur, oleo Pontifi-
cali consecrato. Vnde in proposito quamuis in Euange-
lio non fiat mentio de hoc Sacramento, nihilominus Ec-
clesiam

A Ecclesiam non posse illud auferre cum sit a Christo institutum, & ab Apostolo promulgatum, ut habetur ex supplemento 3. partis D. Thom. quæst. 29. art. 2.

De Vestimentis, & Ornamentis sacris.

Cap. XXXIII.

Diximus de Sacramentis nouæ legis, congruum modo est, ut de sacramentalibus, & aliis Ecclesiæ Ritibus dicamus; & primo de Vestimentis, & aliis sacris Ornamentis, de quibus Deus ad Moysen loquens in Exod. cap. 28. distinctè indicat, quæ, & qualia debeant esse ornamenta Tabernaculi, ac etiam vestimenta Sacerdotis, & Lepicarum, & in lib. 1. Regum cap. 2. versic. 28. habetur, quod puer Samuel seruiret coram Deo, & portaret Ephod. Vnde S. August. quæst. veteris, & noui testamenti, quæst. 46. inquit. *Sed hinc videtur Sacerdos fuisse Samuel, quia vestitus erat Ephod, quasi non hodie Diaconi Dalmaticis induantur, sicut Episcopi.*

C Quævis antiqua lex Moysis non obliget hodie in illis, quæ respiciunt caeremonias, nihilominus propter rationis congruentiam, quæ est anima legis, satis conforme diuinæ voluntati videtur talis usus diuino ministerio, ad excitandam charitatem, iustificandam fidem, & instruendum populum, & propterea Alcuinus de diuin. offic. cap. 38. Quid significans vestimenta, inquit. *Per Zonam designatur discretio omnium virtutum, & Orarium, id est Stola dicitur, eo quod oratoribus, id est Predicatoribus conceditur; Admanecum qui illo induitur, ut memor sit sub iugo Christi, quod leue, & suauis est, esse se constitutum. Dalmatica ab hoc dicitur, eo quod sit in Dalmatia reposita.*

Vsus autem Dalmaticarum, à B. Siluestro institutus est:
nam

nam antea Colobijs utebantur: Colobium vero est vestis sine manicis; significat autem unumquemque fidelem exercitatum esse debere ad bona opera exercenda &c. Casu, la qua super omnia indumenta ponitur, significat Charitatem, qua omnes alias virtutes excellit.

Damasc. in vita S. Siluestri tom. 1. Concil. inquit. *Et hoc constituit, ut Diaconi Dalmaticis in Ecclesia virentur, & palla linostima leua eorum tegetetur.*

Concilium Nicenum primum Can. Arab. 63. inquit. *Et sit in unaquaque Ecclesia Procurator: & cum eo alij, qui curam habeant Prouentuum, & reddituum Ecclesie, & deinde Villarum, & sementis, & sumptuum, ac vasorum auri, & argenti, & vestimentorum, & ornamentorum Ecclesie: Habeant deinde curam loci, in quo Sancta Eucharistia seruatur.*

Athanas. Epist. ad Marcum Papam inquit. *In tantum etiam nostra vastarunt, ut nec libros, nec vestimenta Ecclesiastica, aliaque ornamenta, nec reliqua utensilia nobis dimiserint.*

Similiter S. Chrysost. in Matth. cap. 6. homil. 83. inquit. *Ideo vos Deus tanto voluit honore decorare, ut hac diligentissime discernatis. Hæc est dignitas vestra, hæc Corona, non quia tunicam induti candidissimam per Ecclesiam ambulatis.*

Præterea Iustinian. Imp. in l. sancimus C. de sacro sanct. Eccles. quæst. 17. refert quod donatione, hypotheca, seu alias obligari non possint. Vasa, Vtensilia, & sacra vestimenta, nisi in redemptionem Captiuorum, seu ad nutriendum Pauperes penuriae tempore. Et Ven. Beda lib. 1. hist. Anglor. refert quod S. Gregorius magnus misit ad nouam Angliæ Ecclesiam vestimenta Sacerdotalia, Vasa Sacra, Reliquias, & ornamenta Altaris.

Vnde inferitur quod cum Apost. 1. Corinth. cap. 14. in fine dicat. *Omnia autem honeste, & secundum ordinem fiant.* Congruum est etiam, ut res sacre differant à profanis, Ecclesiasticæ à Secularibus, Spirituales à temporalibus;

A ralibus; & sicuti videmus differre homines seculares secundum ordinum varietatem, ita inter se differunt quoque habitu, & coeteris rebus: & propterea multo magis indecens esset, quod Ecclesiastici, maxime ministrantes augustissimum Sacramentum induerentur, sicut seculares, & alia sacra prophanis vestibus tractarentur, sicuti clamat Vates: *Praculè, proculeste prophani.*

De Vtensilibus pretiosis in Ecclesia, & de sacris Vasis, quæ nunquam fuit licitum tangi prophanis manibus.

Cap. XXXIV.

L Egitur in libro Daniel, cap. 3. quid Nabucodonosor, & filius eius Baltasar fecerint de vasis templi Hierusalem, quæ à Cyro Rege fuere deinde restituta: cum idem egerint priusci, & recentiores Hæretici de sacris Vasis Ecclesiæ Catholicæ, vt de Arrianis, Donatistis, & Albigenis, de quibus refert S. Athanasius in vita S. Antonii, Chrysost. in Babyla. Optatus Meleuit. lib. 6. Aeneas Sylu. de Boem. cap. 38. quorum abominabilior fuit Iulianus Patruus Apostatis, qui ingressus sacrarium ex Vtensilibus pretiosis, quæ Constantinus & Constantius Ecclesiæ donauerant, vt refert Theodoret. lib. 3. histor. cap. 11. irridendo ille dixit. *Ece quam sumptuosos vasis filio Maria ministratur.* Videbimus modo de illorum pretio: secundo, quod manibus prophanis prohibitum sit ea tangere.

Et quoad Pretium, & valorem vtensilium, quæ Deo erant dicata, loquutus est Deus ad Moysen, Exod.

cap. 25. vers. 29. & 39. ibi: *Omne opus Candelabri cum
universis vasis suis, habebit talentum auri purissimi.* A

Damasus de huiusmodi sacris vasis pretiosis in mi-
nisterium Deici Pontificati scribit. *Sixtus constituit, ut
ministeria, sive vasa sacra non tangerentur, nisi a
Ministris sacris. Urbanus fecit ministeria omnia sa-
crata argentea, Patenas argenteas 25 apposuit. Silvester
donavit Ecclesie Romana Patenam argenteam pesan-
tem libras 20. ex dono Augusti Constantini: donavit au-
tem & Scyphos argenteos duas, qui pesarum singuli li-
bras duas: Calices Ministerales quinque. Patenam ar-
genteam Chrysaleam auro clausam pesantem libras quin-
que. Et de predictis vasis pretiosis, refert etiam Pruden- B
tius in hymno sancti Laurentij.*

Quod autem secularibus prohibitum esset tangere
predicta sacra vasa: Hoc idem præcepit Isaias, cap. 52.
vers. 11. his verbis: *Sanctificamini, qui fertis vasa Do-
mini.* Et in Concil. Laodicensi can. 21. *Non oportet
Subdiaconos locum habere in Diaconico, & Dominica va-
sa contingere.* Et in Concilio Romano 2. sub Silvestro,
can. 9. *Nullus lector, vel Officiarius sacra vasa contin-
gat: Et Concilium Agathense cap. 66. Non oportet
sacerdos ministros licentiam habere in Sacrarium ingre-
di, & contingere vasa Dominica.*

Refert S. Ioann. Chrysof. orat. in Babylam Marty- C
rem, quod Iulianus predictus eo quia ausus fuit arripe-
re, & manibus proprijs contrectare sacra Ecclesie vasa,
eaque in terram projicere, statim illius verenda corrup-
ta vermiculos generarunt; ita ut morbum Diluvius il-
latus fuisse constaret.

Gregor. Nazianz. orat. 15. ad Arrianos de se ipso in-
quit. *Que vasa minister in sacro destinata, nec vulgi ma-
nibus utroque iniquorum manibus dedisti nempe vel
Nabuzarda coquorum Principi, vel Balthazaro, qui male
in sanctis poculis perbuochatus est, atq; adeo dignas amen-
tie sue pœnas persolvit.*

Et

A Et Ambros. 2. officior. cap. 28. inquit. *In necessitate pro redimendis captiuis vasa Ecclesia etiam iniuncta confringere, conflare, vendere licet: opus est, ut de Ecclesia mystici poculi forma non exeat, nè ad usus nefarios sacri Calicis ministerium transferatur.*

Corporalia quoque fuere in usu apud priscos fideles, quæ nobis repræsentant Linteamina, seu Sudarium Filij Dei: vnde Optatus Meleuit. lib. 6. conqueritur de Donatistis, quod illa polluisent, & profanassent; & idem similiter testatur, quod altaria decenter linteaminibus essent ornata ad ministerium sacrificij.

B Inferamus ergo non satis esse nobis exhibere, & ministrare summo Deo aureis, & pretiosis Calicibus, ac aliis similibus vtenstibus; verum maximè in manditiis, & puritate cordis, quoniam, ut inquit D. Chrysost. homil. 5. 1. in Matth. *Non enim auri, vel argenti officina, sed Angelorum celebritas est Ecclesia: Animarum ergo mundi-
tate opus est, propter quas Deus hæc vasa recipit.* Et idem homil. 3. in epist. ad Ephes. *Quid verò an non vides vasa abluta ad se nitida, & splendida? His longè mundiores oportere esse animos, his sanctiores, & splendidiore;* & idem homil. 14. *Tu es his vasis sanctior, & multo sanctior, sur-
ego te ipsum potius, & inquinat.*

C De Incenso. Cap. XXXV.

Precepit Deus Moyse, ut faceret Altare Thymiamæ, Exod. cap. 30. in principio inquit. *Facies quoque Altare ad adolendum Thymiamæ, de lignis Setbin. quod etiam dicebatur Propitiationis; & hoc incensum offerrebat Zacharias apud sanctum Lucam, cap. primq, vers. 8. & 9. cum ait. Factum est autem cum sacerdote fuisset in gradibus, & c.*

*suetudinem sacerdotis, forte exijt, ut incensum poneret, A
ingressus in templum Domini: apparuit autem illi Ange-
lus Domini, stans à dextris Altaris incensæ, &c.*

Et propterea hic ritus offerendi incensum semper in
Christianorum Ecclesia, iam à principio eiusdem serua-
tum fuit, ut legitur in Liturgia sancti Petri, quando thu-
rificationi peragitur his verbis. *Sicut Zaccharia Suffitum
Thymiamatis suscepisti, sic de manibus nostris peccatorum
hanc suscipe thurificationem in odorem suauitatis. Ei in
Missâ sancti Iacobi. Præsentem hunc ex nobis inutilibus
seruis tuis suffitum recipe in odorem suauitatis: Et sanctus
Basilius in Missâ. Diaconus accipiens Thuribulum, &
Incensum dicit sacerdoti. Benedic Domine Incensum istud: B
& dicit sacerdoti. Incensum istud tibi offerimus Christe
Deus in odorem suauitatis spiritualis, mitte nobis gratiam
Spiritus sancti, nunc, & semper, Amen. Idem etiam le-
gitur in Liturgia sancti Marci, & Aethiopum.*

Et de hoc ritu Incensi legitur in can. Apost. 4. iuxta
veterem editionem: *Offerre non liceat aliquid ad Altare
præter nouas spicas, & uuas, & oleum ad luminaria, &
Thymiamata, id est incensum tempore, quo sancta celebratur
oblatio.*

Hippolytus Martyr, orat. de Antichristo sub medium.
*Lugebunt etiam Ecclesia luctum magnum; quia nec obla-
tio, nec suffitus fiet, nec cultus Deo gratus.* C

Ambros. in cap. 1. Lucæ. *Atque utinam nobis quoque
adolentibus altaria, ac sacrificium deserventibus assistat
Angelus, imo præbeat se videndum; non enim dubites as-
sistere Angelum, quando Christus assistit, quando Chri-
stus immolatur.*

Eugrius histor. Eccles. lib. 4. cap. 7. de Zosimo ait.
*Thuribulum postulat, & toto Choro, in quo simul confic-
terunt, thuris incensæ nidore perfuso se prosternit humi,
precibus, & orationibus Deum placaturus. Et idem lib. 9.
histor. cap. 11. refert visionem, quam habuit Mauritius,
tunc quando offerebat incensum in Deipara Ecclesia,*

A ex qua Gregorius Episcopus intellexit, illiq; etiam prædixit elationem in Imperium.

Damasus in vita sancti Soteris docuit, quod ille prohibuit; *Vt nulla Monasba pallam sacram contingeret, nec incensum poneret in sancta.* Et idem in vita magni Constantini, scribit, quod ille, *Thymatoria duo fecit, ex auro purissimo pefantia libras 30. Donum aromaticum ante Altaria singulis annis libras quinquaginta.*

Germanus Constantinopolitanus in rerum Ecclesiasti. Theoria inquit. *Thuribulum jubindicat humanitatem Christi: Ignis Diuinitatem; & flagrans fumus indicat illam bonum odorem Sancti Spiritus præcedentem: nam Thymiamaeft flagrantissima latitia, si interpretari velis.*

C Afferamus igitur, quod oblatio Thymiamatis, sicut, & alius quilibet actus, qui excitare valet reuerentiam, & pietatem debitam erga Deum, sit cultus Patriæ, differens tamen ab eo, qui redditur reliquijs, & imaginibus Sanctorum; etenim non animo supremi cultus istis exhibetur (vt ipsi Deo) sed in honorem pium, & religiosum excedentem tamen illum cultum consuetum, in Cathedralibus, & Collegiatis Ecclesijs offerendi Incensum erga Prælatos, Canonicos, & Populum; etenim præfato ritu admonentur isti, vt vitam ipsorum sic dirigant, vt in exemplum sint, secundum Apost. 2. Corinth. cap. 1. *Christi bonus odor sumus Deo.* Præterea exhibetur Deo cultus Thymiamatis, seu Incensi ad denotandum effectum nostrarum precum, vt inquit Psalmista. *Dirigatur Domine oratio mea, sicut Incensum in conspectu tuo.*

De

De Aqua benedicta, ac etiam de Pane benedi- cto.

Cap. XXXVI.

Legimus in Num. cap. 19. vers. 9. Ritum quem Deus tradidit Moyſi, ut aqua ad purificationem interuiret; & quamuis substantia illius mysterij principaliter referatur ad sanguinem Agni immaculati, & ad effectus passionis eiusdem; respiciebant etiam Ritus, & coetemoniae praedictae purificationis aquam benedictam, quae locum illius habet, ut videtur indicare Apost. ad Hebr. *Si enim sanguis Hircorum, & Taurorum, & sanguis Vitulae aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem Carnis, quanto magis Sanguis Christi: Cuius elementum Benedictionem sanctus Basilus retulit tacite cuiusdam traditioni, ut in lib. de Spiritu sancto cap. 27. his verbis. *Consecramus aquam Baptismatis, & oleum unctionis, ex quibus scriptis? nonne à tacita, secretaque traditione?* & sanctus Clemens constit. Apost. lib. 7. cap. 43. refert formam illius benedictionis his verbis: *Ipsam igitur nunc quoque inuocet sacerdos à baptismo, & dicat: Descende de Caelo, & sanctifica hanc aquam, da ei gratiam, & virtutem, ut qui baptizatur secundum mandatum Christi tui, cum eo crucifigatur, &c.* Quam aquam deinde Alexander Primus solemniter praecepit benedici, ut in epist. ad omnes orthodoxos, ibi. *Aquam talem conspersam populis benedicimus, ut ea cuncti aspersi sanctificentur, & purificentur, quod & omnibus sacerdotibus faciendum esse mandamus; nam si cinis Vitulae aspersus sanguine populum sanctificabat, atque mundabat, multò magis aqua sale, aspersa, diuinisque precibus sacrata populum**

san-

A *sanctificat, atque mundat, &c.*

Et de hac eadem aqua benedicta : Tertullian. lib. de baptis. cap. 4. inquit : *Superuenit enim Spiritus sanctus de Cælis, & aquis superest sanctificans eas de semetipso, & ita sanctificata vim sanctificandi combibunt.*

Et sanctus Ambrosius de ijs, qui mysterijs initian. cap. 3. *Aqua sine predicatione Dominice Crucis ad nullos usus futura salutis: ea cū vero fuerit salutaris Crucis mysterio consecrata, tunc ad usum spiritualis lauacri, & salutaris poculi temperatur, &c.*

B Et sanctus Augustinus in lib. quinquaginta homil. in 27. inquit. *Quia baptismus, idest salutis aqua non est salus, nisi nomine Christi consecrata, qui pro nobis sanguinem fudit, crucis ipsius aqua signatur.*

Vt obantur prædicta aqua benedicta quibusdam orationibus, & caeremonijs consecrata, eaque inseruiebat baptismo, vt dixi; sicuti etiam ad effugandos Demones, & incantationes, Epiph. hæres. 30. Theodoret. hist. Eccles. 5. cap. 21. ibi. *Qua re confecta Demon aqua asperse vim non ferens penitus aufugit, &c.* Et Gregorius Magn. scribit August. in Anglia Episcopo lib. 9. registr. cap. 71. *Ne Fana Idolorum destruantur, sed aqua benedicta aspergantur.* & Cyprian. Arelat. in vita Cæsarij Arelaten. cap. 19. ibi. *Orat igitur sanctum Casarium, vt suis precibus eas mali Demonis iniurias à se auertas; venit ad eius domum vir beatus, eamque sanctificaturus, benedicta aqua conspergit: maxque adeo omnis illa vexatio profligata est, vt deinceps nil huiusmodi acciderit.*

C Qua ratione usu venit, vt aqua sanctificata ipso ingressu Ecclesiæ, ad leuium sordium expiationem sit exposita, sicuti etiam in priuatis domibus poneretur, vt refert Card. Baron. ad annum 57. vbi Spondan. num. 33. & idem Baron. anno 132. vbi Spondan. num. 2. Quod etiam sit manifestum, quoniam in templo Hierosolymitano etiam ad emundationem positum fuit labrum æneū quo sacerdotes manus, pedesque ante ingressum lauarent,

rent, ita etiam præ Ecclesiarum foribus constitui solitos A
fontes aquæ communis ad purificationem, & ad manus
ac facies quorūcumque abluendas, sordesq. corporis
abstergendas. Quoniam naturalis quidam instinctus
docet non nisi puros ad Deum homines accedere de-
bere, & inde euenit, quod non solum Christiani, & Iu-
dæi, sed & ipsi quoque Gentiles ante adorationem se
aqua mundarent, vt ex Card. Baron. & Spondan. supra
citatis.

Ex prædictis asseramus, quod Aqua, vti elementum
non purget animas nostras à sordibus; imo in sanguine
Christi (in quo est nostra salus) easdem emundari hac
benedicta aqua, de qua etiam loquebatur Christus ad B
Samaritanam: sicuti nec minus Diabolus reformidat
elementum vti tale, sed benedictionem, & preses ec-
clesiæ, quas recipit Deus, dum illi supplicatur, vt deleat
peccata, & liberet à malis, qui illa benedicta aqua irri-
gantur, &c.

*De Pa-
ne Bene-
dicto.*

Quo verò ad Panem benedictum, quem Græci ap-
pellant Eulogiæ, & de quo nos diximus supra in cap. 21.
de communionem per Eulogias: fuit talis vltus satis fre-
quens apud priscos fideles: præbebatur enim ille Ca-
thechumenis, qui nō participabant de Eucharistica mē-
sa, postea etiam baptizatis conferebatur, qui ad commu-
nionem Dominicam non essent dispositi; cumque hoc C
esset symbolum fraternæ charitatis; propterea Ecclesia
vnicum solum panem facere solebat, vt denotaret vni-
cum corpus mysticum à Christo vnico capite depēdens,
vt ad Communionem spirituales inuitarentur, & ad Sa-
cramentalem disponderentur, sicuti disertè exprimitur à
Diuo Augustino lib. 2. de Peccatorum meritis, & remis-
sione, vbi docet, quod Benedictus Panis quamuis non
sit corpus Christi, sanctum est tamen; sanctius quam cibi
quibus alimur, & Sacramentale, sanctificatum per ver-
bum Dei, vt inquit Apost. primo Timoth. cap. 4. ibi.
Omnis creatura Dei bona est, & nihil reijciendū, quod cum

272a

A gratiarum actione percipitur; sanctificatur enim per verbum Dei, & orationem, ad quæ verba etiam refertur Benedictio Olei, & consecratio Chrysmæ (de quibus nos infra) vt refert sanctus Cyrillus Hierosolymit. cathel. 3. Hierarchicæ instructionis.

De Benedictione, & vsu Olei Sanctissimi Chrysmatis.

Cap. XX XVII.

Quamuis Hæretici antiqui, & recentes abhorreant ab vsu huius sacre Vnctionis. Quem ritum, primo desumptum ex Dei præcepto ad Moysen, Exod. 30. vers. 31. & seq. his verbis: *Aaron, & filios eius unges, sanctificabisque eos, vt sacerdotio fungantur tibi: filijs quoque Israel dices: Hoc oleum vntionis sanctum erit tibi in generationes vestras: Caro hominis non ungetur ex eo, & iuxta compositionem eius non facies aliud, quia sanctificatum est.*

C Oleum, quo ungebantur Reges, non erat sacrum, & tamen legitur primo Reg. cap. 10. *Tulit enim Samuel lenticulam olei, & effudit super caput eius (nempe Saulis) & deosculatus est eum, & ait, Ecce vnxit te Dominus super hereditatem suam in Principem, &c.* Et inferius idem Propheta imperante Deo vnxit David, vt in cap. 16. vers. 13. ibi. *Surge, & unge eum, ipse est enim: tulit ergo Samuel cornu olei, & vnxit eum in medio fratrum eius, & directus est Spiritus Domini à die illa in David.*

Ecce apud sanctum Marcum cap. 6. vers. 12. fit mentio de oleo, quo Apostoli ungebant egros, & Energumenes, qui lapabantur, & sanctus Iacobus in sua epist. loquitur etiam de facto Oleo infirmorum; de quo nos

d d

supra

supra diximus: Et sanctum istud oleum, quod inseruit **A**
saluti animæ, & corporis; satis differt ab viâ alterius si-
milis olei.

De prædicto oleo, seu quia refertur ad Benedictionē,
seu ad vsum eiusdem, Clemens Rom. Constitut. Apost.
lib. 7. cap. 23. inquit *Vnges eum prius Oleo sancto, deinde*
baptizabis aqua, postremo consignabis unguento: ut un-
ctio sit participatio spiritus; aqua sit symbolum mortis, un-
guentum sigillum passionum: sin autem non fuerit oleum,
neque unguentum Chrysmatis, sat est aqua ad unctionē,
tum ad sigillum. Et D. Dionys. Eccles. Hierarch. cap. 2.
latè refert de unctione, quæ præcedebat ablutionem,
ac de ritu benedicendi precibus aquam baptisterij.

Sanctus Iustinus Martyr, quæst. 137. dicit, nos vn-
ctos ad imitandum Christum, qui dicitur vnctus his ver-
bis. *Oleo inungimur, ut Christi, unctique simus: un-*
guento autem ad recordationem eius, qui unguenti un-
ctionem sepulturam suam esse putauit.

Et sanctus Basilius de Spiritu sancto, cap. 27. *Conse-*
cramus aquam baptismatis, & oleum unctionis, & ip-
sam, qui baptizatur; ex quibus scripturis? nonne à tacita
traditione.

At Tertullian. lib. de baptism. cap. 7. postquam osten-
disset antiquitatem unctionis per Sacerdotem, & Leui-
tas; sicut & verbum Christus, hoc est vnctus, ex quo **E**
Deus Pater vnixerat eum in qualitate Regis, & Sacer-
dotis, addit, quod Vnctio sit corporalis, sed effectus spi-
ritualis his verbis. *Sic in nobis carnaliter currit unctio,*
sed spiritualiter proficit: quomodo, & ipse baptismi car-
nalis actus, quod in aqua mergimur: spiritualis effectus,
quod delictis liberemur. Vt etiam idem refert in lib. de
Resurrectione carnis cap. 8. *Sed, & caro abluatur, ut &*
anima emaculetur: Caro ungitur, ut anima consecratur:
Caro signatur, ut & anima immutetur.

Cyprian. epistola 70. quæ est 22. lib. primi, inquit.
Accipis autem mysterium, hoc est unguentum super ca-
put,

A pus, quia sensus sapientia in capite eius, ut Salomon ait.
 Hieron. dialog. aduers. Luciferianos ante medium.
*Inde euenit, ut sine Chrysmate, & Episcopi iussione, ne-
 que Presbyter, neque Diaconus ius habeat baptizandi,
 quod frequenter fit tamen occidat, solumus hære laicis.*

Sanctus Augustinus tract. 33. in Ioann. refert Chri-
 stum sic appellatum ab vñctione, & quod nos timus vn-
 ctæ ad luctandum cum Dæmone his verbis. *Christi no-
 men a Chrysmate dictum est, latine vñctio nuncupatur.*

*Ideo autem nos vñxit Christus, quia luctatores contra
 Diabolum fecit. Et idem tract. 3. in primum Ioann.
 Vñctio spiritualis ipse Spiritus sanctus est, cuius sacramen-*

B tum est in vñctione visibili, & paulo post. *Vñctionis sacra-
 mentum est virtus ipsa inuisibilis: Vñctio visibilis Spi-
 ritus sanctus.*

Concludamus igitur, seu quod Deus se decepit, Ec-
 clesia errauit, sancti Patres vsque in præsens defecerunt
 à veritate, (quod abhorret dicere) seu approbanda est
 institutio, & vsus huius sacræ vñctionis.

De Ecclesiarum Dedicatione, & Consecratione Alta- rium.

Cap. XXXVIII.

Impugnarunt hos ritus antiquiores Hæretici, ut & Iu-
 lianus Apostata, & Copronymus Imperatores, quo-
 rum exempla sequuntur, etiam sectarij nostri temporis,
 quamuis Scriptura sacra, sancti Patres, & rationes de-
 contrario nos instruant.

In lege Naturæ Patriarchæ Noë, Abraham, & Iacob
 exereunt, & consecraunt Altaria Domino, Gen. c. 8.
 ver. 20. & cap. 12. ver. 7. & cap. 35. ver. 1. In lege
 d d 2 scripta

scripta dixit Deus ad Moysen, Exod. c. 30. *Facies quoque Altare ad adolendum Thymama de lignis Sethim habens cubitum longitudinis, & alterum latitudinis, & duos cubitus in altitudine, cornua ex eo procedent, vestiesque illud auro purissimo, tamen craticulam eius, quam parietes per circuitum, & cornua, faciesque, & coronam auream per girum, &c.* Et in secundo Reg. cap. vii. vers. 18. & seq. David ex consilio Gad, erexit Altare Domino in area. Arena: sic etiam lib. 3. Regum, cap. 18. versic. 30. & seqq. legitur Altare Heliaz compositum duodecim lapidibus, iuxta numerum Tribuum filiorum Iacob; similiter lib. 2. Paralipom. cap. 6. in princ. refertur Dedicatio Temp. i Salomonis: & in lib. Esdræ cap. 1. describitur renouatio templi facta per Cyrum: sicut etiam primo Machab. cap. 4. vers. 16. Post purgationem templi dedicarunt, & consecrarunt Altare diebus septuaginta, quod Greci *Encenia* appellant, & obrulerunt holocausta cum lactitia, & sacrificium salutaris, & laudis, & ornauerunt faciem templi coronis aureis, &c. Et hæc festiuitas sollemnis erat Hierosolymæ etiam tempore Saluatoris nostri, ut legitur apud Ioan. cap. 10.

At verò in lege Gratiæ evidens est altare fuisse, cum Christus præcipiat apud Matth. cap. 5. vers. 23. & seq. *Si frater tuus habet aliquid aduersus te, relinque munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, &c.*

Euseb. de laudibus Constantini circa medium post relationem Ecclesiarum, quas ille ædificauerat Constantinopolis, Antiochiæ, & Hierosolymis: De Romanis sic inquit. *In Lateranensi Palatio Ecclesiam Saluatori dedicauit, & ei continentem Basilicam nomine sancti Ioannis Baptiste condidit, eo loco quò ipse baptizatus a S. Siluestro a lepra mundatus est, quam idem Pontifex consecrauit 5. id. Nouemb. qua die imago Saluatoris in pariete depicta Populo Romano apparuit.*

Item refert. *In sanctorum numero locorum in primis semper*

A *Semper fuit insignis ea Vaticani pars, quam sancti Petri confessionem appellant: Illuc Constantinus octauo die post susceptum baptismum venit, depositoque diademate, & humi iacens vim lacrymarum profudit; mox sumpto ligone, & bidente terram eruit, indeque duodecim terræ cophinis honoris causa Apostolorum oblatis, ac loco Basilicæ Principis Apostolorum designato Ecclesiam edificauit:*

Item etiam subdit. Et si B. Syluester in consecratione Altaris Principis Apostolorum decreuerit, ut deinceps non nisi ex lapide Altaria edificarentur, tamen Basilicæ Lateranensis Altare fuit è ligno erectum: nam cum a sancto Petro, usque ad Syluestrum propter persecutiones

B *Pontifices certo loco consistere non possent; quosumque eos necessitas compulisset, siue in cryptas, siue in cœmeteria, siue in ades piorum; super illo Altari ligneo ad arca similitudinem concavo sacra faciebant, quo Altari sanctus Syluester reddita Ecclesiæ pace honoris causa Principis Apostolorum, qui in illo sacrificasse dicitur, & reliquorum Pontificum, qui usque ad id tempus ad mysteria conficienda, eo usi fuerant, in Lateranensis prima Ecclesiâ collocato, sanciuit, ne quisque in eo præter Romanum Pontificem missam deinceps celebraret.*

Et Sozomenus lib. 7. cap. 24. refert de Theodosio Imperatore. Quod cum egressus Constantinopoli ad septimum millia e peruenisset, Deo preces nuncupauit in Ecclesiâ illa, quam in honorem sancti Ioannis Baptistæ construxerat. Et idem Sozomen. lib. 8. cap. primo refert, quod Pulcheria Imperatrix ex auro, gemmisque pretiosis admirabile quoddam donarium pro Virginitate sua, & Imperio fratris Ecclesiæ Constantinopolitanz donauit.

Concilium Gangrense de anno 324. cap. 6. pronunciat Anathema contra eos, qui reprehendunt Conuentus, qui sunt in Basilicis, & locis sacris.

Theodoret. lib. 8. de Curat. Græc. affect. lib. 8. inquit, Martyrum verò templa conspicua cernantur, magnitudinisque

diuſque præſtantia, omni præterea ornatus genere va- A
riata, ſplendoremque quodammodo pulchritudinis ſuz
latè fundentia: neque verò huc per annos ſemel, aut bis,
aut quinquies aduentamus, ſed in eis ſæpe numero dies
feſtos peragimus, ſæpe diebus ſingulis coram Martyrum
Domino laudes, hymnoſque cantamus.

Nazianz. orat. in laudem Gorgoniæ ſororis inquit.

*Quid fecerit audiat caput cum pari clamore, uberri-
miſque lacrymis Altari admouens, nec ſe ante ab eo diſceſ-
ſuram minitans, quam ſanitatē conſequuta ſit, & pro-
tinus liberam ſe morbo ſentiſſit.*

Et alijs omiſſis; videmus idem in nobis inuiſibiliter
operari, quod viſibiliter agitur in Eccleſijs, S. Auguſt. B
in ſerm. 252. de tempore in Dedicatione anniuerſaria
inquit. *Quotieſcumque Altaris, vel templi ſ. ſtuitatem
colimus, ſi fideliter, ac diligenter attendimus, & ſanctè,
ac iuſtè viuimus, quicquid in templis manuſactis agitur:
totum in nobis ſpirituali adificatione completar, non enim
mentitus eſt ille, qui dixit: Templū Dei ſanctum eſt, quod
eſtis vos. Et ſimiliter S. Bernar. in Dedicat. Eccl. ſerm. 1.
In nobis proinde ſpiritualiter impleri neceſſe eſt, quæ in
parietibus viſibiliter præceſſerunt; Et ſi vultis ſcire.
Hæc utiq. ſunt aſperſio, inſcriptio, illuminatio, benediſſio:
Hæc utiq. in hac viſibili domo ſecere Pōtiſſices, hæc & Cōri-
ſtus aſſiſtens Pontifex fuſurorum bonorum inuiſibiliter C
quotidie operatur in nobis.*

Et præterea, quod ex ſacris Canonibus prohibitum
ſit alibi celebrare, quam in ſacris locis præter tempus
neceſſitatis. S. Foelix Quartus, epiſt. prima de eccleſ. cō-
ſecrat. & de Miſſæ celebrat. inquit: Si enim Iudei, qui
umbra legis deſeruebant, hæc faciebant, multo magis qui-
bus veritas pateſacta eſt, & gratia, & veritas per Ieſum
Chriſtum data eſt: Tempia Domino adificare, & (prout
melius poſſumus) ornare, eaque diuinis precibus, & ſum-
mæ vñctionibus ſuis, cum altaribus, & vaſis, veſtibus
quoque, & reliquis ad Diuinum cultum explendum uten-
ſilibus

A *silibus deuotè, ac solemniter sacrare, & non in alijs locis, quam in Domino sacratis ab Episcopis, nisi summa exigente necessitate, missas celebrare, nec sacrificia offerre Domino debemus.*

Et idem Iustinian. Imperat. Nouell. 77. cap. primo. inquit. *Sancimus præ omnibus nulli licentiam esse, neque Monasterium, neque Ecclesiam, neque orationis domum incipere adificare, antequam Ciuitatis Deo amabilis Episcopus orationem in loco faciat, & Crucem figat, publicum processum ibi faciens, & causam manifestam omnibus statuens.*

B Quod autem consueuissent prisca fideles Ecclesias varijs modis ornare refert Hieron ad Heliodorum de morte Nepotiani ep. 3. *Erat ergo solitus, si niteret Altare, si parietes absque fuligine, si pauimenta tersa, si lanitor creber in porta, Vela semper in ostijs, si sacrarium mundum, si vasa luculenta, & in omnes ceremonias pia sollicitudo disposita: non minus, non maius negligebat officiũ, ubicumque eum quæres in Ecclesiã inuenires: & paulò post. Hoc idem possumus de isto dicere, qui Basilicas Ecclesiã, & Martyrum diuersis floribus, & arborum comis, vitiumque pampinis adumbrarit, & quicquid placebat in Ecclesiã tam dispositione, quam visu, Presbyteri laborem, & studium testaretur.*

C Et Ambros. lib. 1. offic. cap. 21. *Maximè sacerdoti hoc conuenit, ornare Dei templum decore congruo, ut etiam hoc cultu Aula Domini resplendeat.*

Et sanctus Chrysostom. homil. 3. in epistola ad Ephes. sub fin. ait. *Quin perspicis venerandam illam vasorum suppellectilem sic perfusam aqua tanto splendore interlucentem? atqui nostras animas par est reddi istis longè puriores, sanctiores, ac multò splendidiore virtutum ornamentis.*

. Cor frebitur quilibet ex prædictis rationabile esse differre sacra loca à prophanis; quod Deo dicatum est ab eo, quod communiter omnibus est destinatum: Ecclesias

clesias ab Aulis, nisi velimus miscere, & prosternere A
sacra prophanis, & ea quæ sunt Hierusalem Belial.

*Dis-
tin-
ctio.*

Addimus prædictis, fuisse in Ecclesijs semper distin-
cta loca: sicuti enim in Templo Hierosolymitano loco
distincti erant Sacerdotes à Populo, Viri à Mulieribus,
atque à Nuptis Virgines; ita eodem fermè ordine, &
dispensatione fuit in Christianorum Ecclesijs observatū;
& quamvis pauperibus æque, ac cœteris pateret Eccle-
sia precum causa, nulla habita personarum acceptione:
tamen sicut olim in templo ad stipem mendicandam ij
præ foribus stabant; ita in Ecclesiam ad eleemosynam
captandam nefas illis ingredi, ne sacra agentibus, aut
orantibus essent molesti: Baron. in ann. 57. vbi Spon-
dan. num. 37. B

De Reliquijs. Cap. XXXIX.

Veneratio, quæ debetur erga Sanctorum Reliquias
ex sacro textu, ac ex sanctis Patribus Græcis, &
Latinis nobis demonstratur: Etenim discessurus ex Ae-
gypto Moyseh habetur in Exod. cap. 13 vers. 19. *Tulis*
ergo Moyses ossa Ioseph secum &c. quæ postea sepeli-
uit in terra Sichen. C

Et de vestimentis Redemptoris nostri habetur apud
sanctum Marcum cap. 5. vers. 26. *Quod mulier, quæ erat*
in proflauto sanguinis annis duodecim, & fuerat multa
perpeffa à compluribus medicis, & erogauerat omnia sua,
nec quicquam profecerat, sed magis deterius habebat: cum
audisset de Iesu, venit retro, & tetigit vestimentum eius,
& confestim siccatu est fons sanguinis eius.

Et de umbra Petri in actis Apost. cap. 5. vers. 15. ha-
betur, quod in plateas eijcerēt infirmos, & ponerent in
lectulis, & grabatis; *Vt veniente Petro, saltem umbra*
illius

A illarum, & humbraret quemquā illorum, & liberarentur ab infirmitatibus suis: Et in eisdem Actis Apost. De Paulo refertur cap. 19. vers. 12. *Vt super languidos deferrentur a corpore eius sudaria, & semicinctia, & recedebant ab eis languores, & spiritus nequam egrediebantur.*

De admirabili virtute Reliquiarum testatur Iustinus Martyr. quæst. 28. his verbis. *Abominationi Græcorum subdita esse sanctorum Corpora, & sepulchra Martyrum, qua & Damonum amoliuntur insidias, & morborum ab arte medica comploratorum conferunt sanitatem.*

B Euseb. lib. 7. histor. refert honorem quem Astyrius Romanus, Vir Consularis deferret Corpori Sancti Marini Martyris, quod splendida, & pretiosa obtegit veste, atque humeris impositum inde deportat, & cum sumptuoso linteo inuoluisse, decenti sepulchro condidit.

Hieron. in vita Pauli Heremite rom. 1. in fin. refert honorem delatum ab Antonio vesti dicti Pauli, ibi. *Tunicam eius sibi vindicauit, quam in sportarum modum, de palma folijs ipse sibi contexuerat, ac sic ad Monasterium reuersus discipulis cuncta ex ordine replicauit, diebusque solemnibus Pascha, & Pentecostes semper Pauli tunica vestitus est.*

C Sanctus Basil. homil. in Psalm. 115. habetur. *Prò legibus Moysæ ritu si qui moriebantur horum mortificina, habebantur obominationi: contra mors si cuiuspiam irrogatur pro Christi nomine, pretiosa censentur Reliquiæ Sanctorum eius &c.*

Naziaozen. aduers. Iulianum Apostatam orat. 3. circa medium inquit. *Tu post Pilatum Christicida, post Iudeos Dei hostis: non Victimam pro Christo casus veritus es &c. quorum vel sola sanguinis gutta, atque exigua passionis signa idem possunt, quod Corpora, hæc non colis, sed contemnis? &c.*

Et Sanctus Chrysost. præfert honorem, quem Roma reportauit ex Reliquijs Apostolorum, quam ex alijs quibuscumque triumphis, & similibus, vt in homil. 32. in

cap. 16. ad Rom. inquit. Ego, & Romam propterea diligo; **A** tam & si aliunde queam illam laudare, nempe à magnificencia, ab antiquitate, à pulcritudine, à multitudine, à potentatu, à diuitijs, & à rebus in bello fortiter gestis; sed relictis istis omnibus ob id illam beatam prædico; quod erga illos Paulus dum vñeret adeo fuit beneuolus, adeo illos amauit, coram disseruit, & postremo apud eos vitam finiuit. Vnde, & Ciuitas ista hinc facta est insignis, plus quam à reliquis omnibus; & paulò post. Quis mihi nunc dabit circumfundi Corpori Pauli? affigi sepulchro; videre puluerem Corporis illius? &c. Oris huius puluerem videre vellem, per quod Christus magnalia, & ineffabilia idcirco tus est: non solum autem oris, sed, & cordis illius puluerem videre vellem? &c. Videre vellem rursus puluerem manuum illius, quæ in vinculis fuerunt? &c. Puluerem, videre vellem oculorum bene excæcorum, deinde ad orbis salutem respicientium, qui & Christum in corpore videre meruerunt? Vellem, & pedum illorum videre puluerem, qui per orbem currentes laborarunt: Vellem videre sepulcrum, quo recondita sunt arma illa iustitiæ, arma latæcis, membra nunc viuentia, tunc vero cum in hac vita essent, emortua.

Quid autem erga nos opèrentur Sanctorum reliquiarum traditidem S. Chrysost. orat. in S. Ignatium, dum ait: **C** Ob eam causam reliquias Sanctorum nobis concessit Deus, ut nos ad se eorum imitatione perducatur, & sint nobis velut portus quidam, & idoneum solatium eorum malorum, quæ assidue nos affligunt.

De miraculo Reliquiarum, S. Ambros. epist. 5. 1. quæ est prima lib. 7. & serm. in festo sanctorum Gervasij & Protasij. Seuerus &c. ut contigit simbriam de veste Martij, quæ sacra Reliquia vestiuntur, clamas, sibi restitutum lumen; & idem testatur S. August. lib. 9. confess. cap. 7.

Ac de obsequio erga Sanctorum reliquias, S. Hieron. in vita S. Hilarionis, ait. Postquam Palestina sanctus vir Hesyebius Hilarionem mortuum, & sepultum audivit, per-

A *rexit ad Cyprum, & simulans se velle habitare in eadem hortula, ut diligentis custodia suspicionem Acolis tolleret, cum ingenti vi a sua periculo corpus eius furatus est, quod Maionam deferens totis Monachorum, & Oppidorum, & urbium prospectantibus, in antiqua Monasterio condidit, illa tunica, cuculla, & pallio, & tota congrua, quasi adhuc viueret intacto, tantisque fragrant odoribus, ut delibutum vnguento putares.*

Et sanctus Augustinus epist. 103. ad Quintianum inquit. Portant sancti reliquias Beatissimi, & gloriosissimi Martyris Stephani, quam non ignorat Sanctitas vestra, sicut & nos fecimus, quam conuenienter honorare debeatis.

B *Et idem Augustinus lib. 1. de Ciuitate Dei cap. 13 ait. Si enim paterna vestis, & annulus, ac si quid huiusmodi tanto carius est pastoris, quanto erga parentes maior exitis affectus, nullo modo ipsa spernenda sunt corpora, quae mihi multa familiarius, atque coniunctius, quam quolibet indumentis geramus.*

Inferamus ex praedictis, quod dum nos veneramus Martyrum, & Sanctorum reliquias, hoc peragimus, ut adoramus eum, cuius illi fuerunt fideles serui, ut refert D. Hieronymus. epistola 53. ad Riparium, ibi: Honoramus autem & reliquias Martyrum, ut eum cuius sunt Martyres adoramus, & ut veneremur eos, qui templum sancti

C *Spiritus suae. Ac etiam, quoniam ipsis reservata est gloria Resurrectionis, & Immortalitatis, & ut consolemur in absentia animarum ipsorum; dum memoramur eorum labores, luctus, & triumphos; & excitemur ad imitationem eorum, quorum corpora corruptioni erant subiecta, ut nostra, vnde his, & similibus refert Damascen. histor. de Balaam, & Iosaphat cap. 22. & 23. ibi: Hoc pura, & sancta assidue circa circumferimus, ut admirabilem virtutem, quorum ipsa sunt, desiderium visuique leuantes, & vniuersae religionis exercitationem, Denique carum vultu nobis in memoriam reuocamus, atque ad eiusdem vultus studium nos ipsamur aequamus, &c. Quoniam sanctis mor-*

*moriam, quæ permagnam utilitatem affert, atque ad reli-
gioſa vitæ certamina promptos nos, ac velut pennas red-
dit, nobis hinc comparamus, ac præterea ex eorum contactu
ſanctiſſimam aurimus.*

Quod autem acriter impugnant Hæretici contra nos;
quod multitudo Reliquiarum, cuique ſancto ſit attributa.
Respondemus primo hoc proceſſiſſe, quoniam plu-
rimi Sancti eiſdem nominis ſunt nuncupati, vt ex Me-
nologijs Græcis, & Martyrologijs latinis, vnde ſape
quod eſt vnius ſancti alteri ſuit attributum. Secundò cū
pietas populorum exardeſceret erga Martyres, & alios
ſanctos, ac exoptarent illi obtinere ſpolia eorundem; vt
multiplici deuotioni ſatisfieret, neceſſe fuit diuidere. B
prædicta Sanctorum corpora, & ea inter plurimos diſtri-
bui, vt inquit in propoſito ſanctus Baſilius homil. in 40.
Martyr. *Non vno in loco ſeſe clauserunt, ſed in multis
loſis hoſpitio recepti, multorum patrias ornaverunt: & etiam
ſingulæ partes retinerent nomen illius ſancti, vnde fue-
runt extractæ, produxerunt multiplicationem corporũ;
aſſumpta parte pro toto: Quod etiam proceſſit cum Aſi-
aria antiquitus eſſent ſepulera Sanctorum (quæ memo-
ria nuncupabantur) poſtea decreuit Concilium Cartha-
ginenſ. ſub Pontificibus Bonifacio, & Coeleſtino can. 14.
tom. primo, ibi: *Et omnino nulla memoria Martyrum
probabiliter acceptetur, niſi aut ibi corpus, aut aliqua re-
licta reliquia ſint, aut ubi origo alicuius habitationis, vel
poſſeſſionis, vel paſſionis ſideliffima origine tradita. Et ex
his cum fuerit neceſſario diuiſio prædictorum corporũ,
non mirum, ſi inde conſigat æquiuocatio ſumendo par-
ticulam Reliquiarum pro toto Corpore. Quæ diuiſio
etiam proceſſit, vt ſingula particularia loca retinerent in
tutelam illum, cuius Reliquias poſſent conſequi, ex ſan-
cto Ambroſio lib. 5. in Lucam, & idem liber. de Aba-
them cap. 5. in fin. ibi. *Vnde diſcimus quomodo ſervamus
Patrias viciſſim, quomodo admodum non debemus inuidere
viriſ ſanctis, nec temerè derogare, illarum enim verſales
ſeruat***

A *feruat, illorum iustitia ab excidio defendit: Sed omni-
quoque si habuisset viros decem iustos potuit non perire.*

De Peregrinationibus, quæ fiunt ad Reliquias Sanctorum, & alia sacra loca.

Cap. XXX.

Diximus supra de Ecclesijs, Altaribus, ac de sancto-
rum Reliquiis, quoniam ad ea loca prisci fideles
peregrinationes inceperant, de istis nos modo dica-
mus. Et quamvis etiam ab Hæreticis eadem etiam im-
pugnetur, ex sacro textu, & sanctis Patribus eadem
nos comprobabimus.

Habetur in 1. Regi cap. 1. vers. 3. quod Eleana Pater
Samuel ascendebat de Gimate sua stantis diebus, ut
adoraret, & sacrificaret Domino exercituum in Silo, &c.
in 2. Regum cap. 15. vers. 7. Dixit Absalon ad Regem Da-
uid, Vadam, & reddam vota mea, quæ voti Domino in

C Hebron, & apud Lucama. vers. 41. Ibat Iesus cum Ma-
ria Matre eius, & Ioseph per singulos annos in Hierusalem
in die solenni Pasche. Veniunt quoque Gentiles, ut
adorarent, Ioan. cap. 2. vers. 20. ibi. Erant autem qui-
dam Greci, qui descendebant, ut adorarent in die
festo. Et de Paulo legitur in act. Apost. cap. 20. vers. 6. & 7.
Postulabat enim, si possibile sibi esset, ut diem Pentecostæ ce-
lebraret inter eos. Quæ loca adducit S. Hieron. ad Mer-
cellam, ut ad peregrinandum. Et in solymen illa enatio-
tur, ut in epistola. & in qua. Si post passionem Christi
hic deus habet deus, quid sibi veluit. Paulus. Hieron. so-
lym. & solym. & solym. & solym. & solym. & solym.

Huius.

Huiusmodi quoque peregrinationes a sanctis Patribus comprobantur, & sanctus Basilius reprehendit nundinas, & similia in locis sanctis, ad quæ fiebant peregrinationes; interrogat. 44. inquit. *Peregrinandi quidem potestatem ei permittit, qui de peregrinatione sic arbitra sua detrimat, & cum utilitate eorum, quibuscum congregiatur, possit versari, &c. Illud enim hoc loco intelligendum est nundinationes, & quæstus illos omnes, qui cauponibus assingunt, fratrum convitatus longissime fugere debere.*

Et sanctus Chrysostomus homil. 32. in epist. ad Roman. ostendit ardens desiderium, quod ipse habebat, ut inuaderet Reliquias Romæ, & idem homilia 8. in epistola ad Ephes. exahat catenas Petri his verbis. *Nihil est illa catena beatior. Vellem nunc esse in illis locis, in quibus dicuntur manere illa vincula, & merita viros ad mirum propter Christi desiderium. Vellem videret catenas quas perierant sciant quidam, & horrent. Damna censeantur autem Angeli.*

Socrus lib. 7. cap. 46. inquit. Theodosius Imp. Eudociam coniugem Hierosolymam misit, antequam pollicitus esset illam hoc votum persolveram, si filium in matrimonio vellet, ut antea periret.

Theodoret. serm. 8. Græcor. affectio de Martyr. inquit. *Passianus quoque, & Adrianus sibi templum ingratum, antea votum, verum, & vultu simul caræ, & impia hæc conspiciunt. Martyrum votum templum conspiciunt, carumque, & magnitudineque præstantia omni præcedunt omnia negotia, &c. M. agnoscit hæc per munus fecit, nobis, aut quinquies adveniat, sed in vis sapientia dist. festos peragimus, super dictis linguis eorum. M. agnoscit Dominum laudes, hymnosque cantamus. Quique homines prospera sunt valitudine, consensuari vult sibi a deo scribis potant, qui vero agilitudinem aliquam patiuntur sinitur non expellunt, insuper, & steriles viri, & mulieres dari sibi filios petunt, qui vero parentes sunt integra sibi in pro-*

pria

A *præta custodiri; quæ consequuntur sunt dona, &c. Non qui se, ad Deos accedere arbitrentur, sed qui oroni Dei Martyres tanquam Diuinos homines, intercessoresque sibi eos apud Deum aduocent, & precentur. Pie vero, fideliterque precatos ea maxime consequi, quæ desiderant, restantur illa, quæ votorum Dei dona persolunt, manifesta nimirum adeptæ sanitatis indicia.*

Ex his patet præfatos fideles non solum interfecisse ad loca Martyrum, eosque exorasse non pro salute spirituali tantum, verum etiam pro sanitate, & prosperitate temporali ipsorum, eorundemque familiæ, vt etiam refert sanctus August. de Ciuitate Dei lib. 22. cap. 8. infantes, & ægrota animalia ad eosdem portabant pro obtinenda sanitate, Gregor. Nissen. in Theodoret.

B At quando eorum intercessionibus gratiam obtinebant, eorum templis, & altaribus, in signum tributæ, & consequuti voti appendebant aureas, & argenteas imagines particulæ corporum, quæ sanitatem recuperauerant. Theodor. supra adductus, & Paulinus Nolanus in Fœlice.

C Præterea non solum Reliquias Sanctorum venerabantur. Hieronym. ad Marcellin. epist. 17. eos etiam osculabantur, idem Hieronym. contra Vigilant. Floribus eas spargebant Augustinus de Ciuitate Dei lib. 22. cap. 8. Portabant illas in scissis linteis, & aureis vasis, Hieron. contra Vigilant. Ante eorum thecas cilicio induti iacebant prostrati; & auxilia eorum intercessione poscebant, Rufin. hist. Eccles. lib. 4. cap. 33. Chrysost. 1. Corinth. homil. 26. offerebant Deosacrificia supra eorum sepulcra; & Reliquias, Hieron. contra Vigilant.

Addimus vltcrius, quamuis Deus sit vbique, & veri Adoratores seruiant ei in veritate, & penetralia cordis præcipue ipse respiciat; negari tamen non potest, quod miracula potius in vno loco, quàm in alio operetur Deus; cum sit hoc de arcanis iudiciorum eius, vt refert Diuus Augustinus epist. 137. ad Clerum, Populumque Hippo-nensem

nensem tom. 2. ibi: *Vbiq; quidem Deus est, & nullo con-*
tinetur, vel includitur loco, qui cunctis, omnia, & cum a
veris adorantibus in spiritu, & veritate oportet adorari,
ut in occulto exaudiens, in occulto etiam iustificet, & coro-
net: verumtamen ad ista, quæ visibilibus nota sunt, quis
potest eius consilium perscrutari, quare in alijs locis hæc
miracula fiant, in alijs non fiant? Multis enim notissima
est sanctitas loci, ubi B. Felix Nolens corpus conditum,
est, quo volui ut pergerent, quia inde nobis facilius, fide-
liusque scribi potest, quicquid in eorum aliquo fuerit diui-
nitas propagatum.

Inferamus igitur ex prædictis, quamvis Deus existat
 in omnibus locis; & præcipue intra corda nostra sint ve-
 ra Dei templa, & Spiritus sancti habitacula, ac etiam
 quamvis in peregrinationibus persepe deficiat devotio,
 & pietas; ut propterea D. Hieronym. dissuadens Paulino
 iter in Palestinam initio epist. 13. tom. primo, inquit,
Non Hierosolymis fuisse sed Hierosolymis bene vivisse
laudandum est.

Nibilominus ibi exorandus est Deus, ubi sibi compla-
 cet speciatim assistentia se manifestare, & gratias concede-
 re: cumque etiam Reliquiarum presentia inferunt ad
 excitandam in nobis devotionem, ut faciliores reddan-
 tur influentia miserentis Dei, qui ubique est per essen-
 tiam, per presentiam, & potentiam; sicut etiam est in
 anima iusti per gratiam; in spiritibus Damnantorum per
 iustitiam, & super omnes creaturas per providentiam, &
 in peccatoribus, qui ingemiscunt per misericordiam: :
 similiter credendum est, quod in quibusdam locis spe-
 ciali protectione, ac affectu existat.

De Processionibus & Rogationibus

Cap. XXXI

V Sus Processionum consistit in publicis precibus, seu quod Populus fidelis ordine incedat, & coram Deo assistat, Ad implorandum auxilium: Et tunc Tribus filiorum Israel processit de monte Domini, Arcaque foederis Domini, precedebat eos per diem, cum incederent; cumque eleuaretur Arca, dicebat Moyses, ut in Numer. cap. 10. vers. 3. & seq. *Surge Domine, & dispersentur inimici tui, & fugiant, qui oderunt te, & facies tua.* Redduntur etiam gratia Deo in processionibus, ut in 2. Paralip. cap. 20. Iosaphat, & habitatores Hierusalem cum letitia magna, eo quod dedisset eis Dominus gaudium de inimicis suis, ingressi sunt Hierusalem cum psalteriis, & cytharis, & tubis in domum Domini, &c. Sicuti etiam sunt preces Ad ruendam Dei iram. Joel. 2. vers. 15. *Cantate tuba in Sion, sanctificate ieiunium, vocate euntem, congregate paruulos, &c.* Ac etiam quandoque Deo gratulamur, ut apud Matth. 23. *Plurima autem turba strauerunt vestimenta sua in via, alij autem cadebant rantes, &c. & qui sequebantur clamabant dicentes: Hosanna filio David, Benedictus qui venit in nomine Domini, &c.* Et sicuti cum Arca à sacerdotibus portabatur, sequebatur populus cum reuerentia, & deuotione; hoc etiam fit de presenti, cum sanctissimæ Eucharistiæ in Arca figurata, Reliquiæ Sanctorum, seu Crucis signum processionallyter deferuntur.

Quod autem usus processionum ab exordio Ecclesiæ habuerit originem: de eisdem Tertull. lib. de prescript. aduers.

aduers. hares. cap. 43. loquitur. *Et Processio modesta, & Ecclesia unica.*

Et D. Hieron. ad Eustochium de custodia Virgin. epistola 12. *Martyres tibi quiescant in cubiculo tuo, nunquam deoris causa procedendi, si semper quando necesse erit, processura sit.*

Et in Concilio Carthagen. 3. cap. 5. habetur, qualiter Reliquie ab Episcopo, seu Leuitis deferendæ sint in processionibus, vt etiam refert S. August. de Ciuitate Dei, lib. 18. cap. 8.

Theodoret. de Mariæ Imperatore, quippe dibus in processionibus inuocabatur cum Episcopo: Anstolis lib. 2. Collectan. in historia sic inquit. *Marianus ad supplicationem, quæ in cubito stabat puer, & regis matris, largitus est gratiam.* S. Augustinus in libro de ciuitate Dei, & S. Hieronymus refert reliquias Martyris Melonis, & Iohannis in processione Eustochium fuisse uocabantur, vt in lib. 1. cap. 10. dicitur. *Admonuit Melonem cum matribus, & c.* Similiter testatur Socrates in translatione Reliquiarum Martyris Babyle lib. 1. cap. 6. quod Damon, qui in dolubro Apollinis Daphne habitabat, cum nullum hominem petatorem respondere daret, vidit Martyrem uolentem ad id idem petatorem transire, & in cubito stabat Martyris, quæ colorum eius de transforis habet, & c.

In historia lib. 6. cap. 33. quod Magnus Theodosius Imperator, & Imperator Eugenio beati indicere. *Quia sancti dicitur, & populi dicitur in cubito stabat, & c.* S. Hieronymus in libro de ciuitate Dei, & S. Augustinus in libro de ciuitate Dei, & c.

Imperator Theodosius tenens fecit processionem, & c. in processione lib. 1. cap. 3. histor. Ecclesiæ lib. 1. cap. 1. dicitur. *Et cetera dicitur, & c.* S. Hieronymus in libro de ciuitate Dei, & c.

Et cetera dicitur, & c. S. Hieronymus in libro de ciuitate Dei, & c.

A bidum serenitate commutavit, & frumenti non medio-
crem inopiam quadam frugum copia, & ubertas est conse-
quuta.

Et sanctus Augustinus in libro de Civitate Dei lib. 8. inquit.
Memorati memoriam Martyris Stephani, quae posita est
in Castello Synicensi eiusdem loci, Lucillus Episcopus popu-
lo precedente, atque sequente portabatur, fistula cuius mole.
Ita iamdiu laboraverat, illiusque sarcina pectatione
repente sanata est: nam deinceps eam in suo corpore non
intraiecit.

Ao Imperator Iustinianus in antiphona. sag. de sancto.
Episcopo. cap. 31. inquit. Si hac sacra mensura coarctatur.
B ueris, aut celebrare prohibetur, officialium punctum ubi
d igitur in litania, in quibus Episcopi, & Christi repertio
cuiodienda, &c.

Quo vero ad Rogationes refert Siderius Apollina-
rius lib. 4. Epist. 1. quod S. Martinus Episcopus Vigenam
redegit illas in malisem, non ad evocandum Dei iussu,
quae hominibus ministratur propter veterem consuetudinem,
ferocium Animalium insolitas incurfiones, & similes;
refertur etiam in praedictis Rogationibus etiam ex parte suis-
se in viti, quod cum irreverentia, negligentia, & aliis im-
perfectionibus, &c.

C Inferamus ex praedictis, quod si in priore permissum
est Deum precari, quanto magis hoc laudabile, & profi-
cium erit in publico multiplicatis intercessionibus, &
in praedictis Processionibus, & publicis Rogationibus,
dummodo, ebrietates, erupit, & alia istius non in-
tercedant, ut refert dictus Apollinaris.

De Lucernis Christiano- rum, & alijs Lumi- nibus.

Cap. XXXII.

Quoniam prisci fideles sapissimè Lucernis ute-
bantur, quarum inter alias duas habeo pe-
nitentiam meam are cum figao. X. quod P. inter-
fecit ut in figura.

P. quibus litteris Crucem & de
Christum fuisse de-
X. notatum supra demonstravi-
mus; ut similiter hoc idem denotat figuram
in altera apud Lucernis. scilicet. Eo hanc symbolice
congruè Lucernis fidelium appofita, cum ipso Christo
testificando. *Ego sum Lux Mundi, qui sequitur me
non ambulat in tenebris; & in psalmo: Lucerna pedibus
meis verbum tuum.*

In alia Lucerna, in qua est impressus Christus, per
eiusdem hanc merita quæ; eiusdem charitas ardens profer-
fertur, cum ipse Christus testetur, quod pro omni
ponit animam suam.

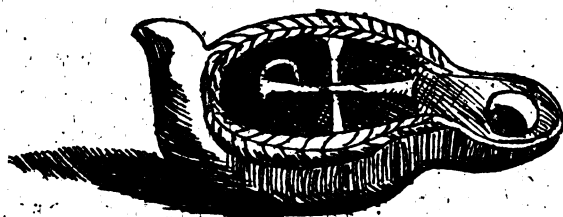
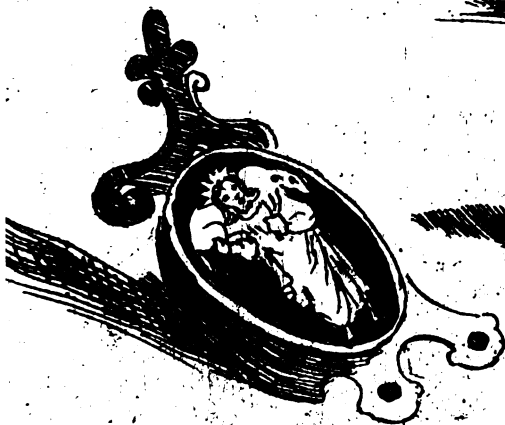
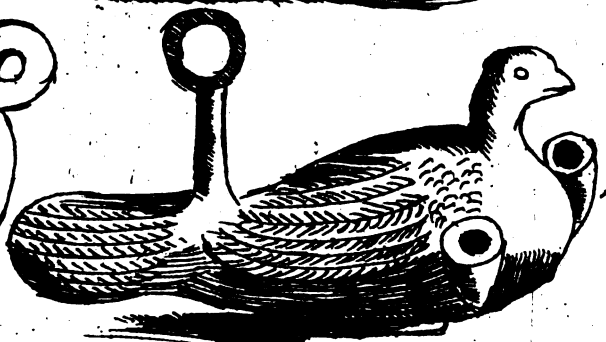
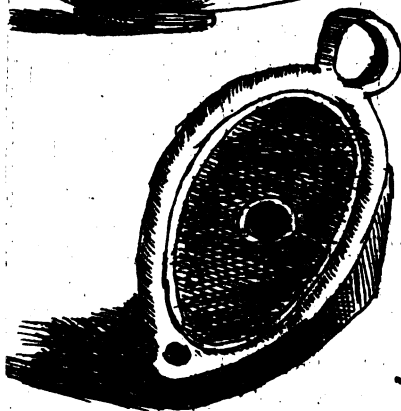
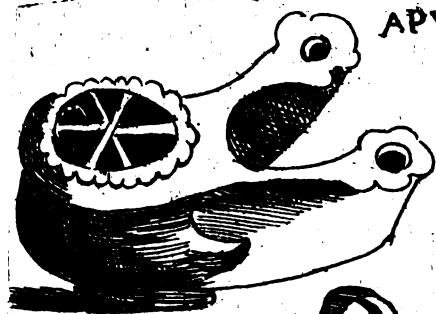
Est alia in Columbe forma, quæ cum sit symbolum
spiritus sancti; ut diximus ignis consumens est; *Quæ
inquit; Chrysof. homil. in Matt. Ideo à Spiritu sancto
speciem Galumbæ susceptam, quoniam præ omnibus ani-
mantibus hæc cultior est charitatis.*

Demum altera in qua Palmæ sunt expressæ, & hæc
ad Martyrum sepulcra consueverat apponi, ut in Apo-
calypsi: *Palmæ in manibus eorum.*

Altera, in qua Ceruus est effigiatus, denotat
animæ fidelis ad Christum, ut per Psalmistam. *Quæ
modum desideras Ceruus ad fontem aquarum, ita
desiderat anima mea ad te Deus.*

Quam

APVD. AVCTOREM

Cap. 42. pag. 228. lib. 3.

A Quamvis ab Hæreticis etiam repellantur luminaria in sacris Ritibus : nos ut solemus de iisdem videbimus ex sacro textu, ac etiam ex sanctis Patribus : In Exod. cap. 25. vers. 3. habetur. *Facies & candelabrum ductile de auro mundissimo : & vers. 37. Facies & Lucernas septem, & panes obs super Candelabrum, ut luceant ex adverso ;* ac etiam in Exod. cap. 27. vers. 20. & 21. ibi. *Præcipe filiis Israel, ut offerant sibi oleum de arboribus oliuarum purissimum, piloque contusum, ut ardeas lucerna semper in tabernaculo testimonij.* Et in Levitic. cap. 6. vers. 12. habetur. *Ignis autem in altari semper ardebit.*

B Habetur tomo primo Conciliorum in vita Sancti Sylvestri, ubi agit de magnificentia Constantini, quod inter dona, quæ fecit Imp. Reliquijs SS. Petri, & Pauli, & S. Laurentij, ac etiam Ecclesiæ S. Crucis ; erat numerus magnus candelabrorum, & lampadum magni pretij, quæ ardere perpetuo debebant ex Balsamo, & alijs oleis pretiosis.

Sanctus Cyrillus Hierosolymitan. orat. de occurſu Domini inquit. *Lati hodie lampades ornemus, sanguinem filij lucis : terras vera lucis Christo offeramus, quoniam lumen ad revocationem gentium mundo apparuit ; ideo lumina ex lumine supra cinerem resplendamus, supra lac dealbati, supra sapphirum illuminati, supra immaculatæ columbas in celo volantes, ita in nubibus ad Dei occurſum occurramus.*

Et sanctus Gregorius Magnus assignat fundum pro luminibus in Ecclesia sancti Pauli lib. 2. Regist. epist. 9. *Vtile indicavimus eandem massam, quæ ad Aquas Salinas nuncupatur cum omnibus fundis luminaribus deputare ;* & idem lib. 1. dialogorum de Constantio Mansionario Eccles. sancti Stephani ait. *Quodam vero die, dum in eadem Ecclesia oleum deſſet, prædictus Dei famulus lampades Ecclesiæ implevit aqua, dique ex more in medio papyrus posuit : quas allato igne succendit, sicq; aqua, arſit in lampadibus, ac si oleum fuiſſet :*

Quan-

*Iudeos
lumina
accēdisse*

Quantumlibet ad tenebras noctis expellendas iam. A.
padres fuisse collocatas, quosque iure possit dicere, tam
men exploratissimam esse consuevisse quoque Iudeos
latitiae causa etiam huc et illuc ascendere, cum celebrata
tem aliquam agerent, ut docet Petrus Martyr. Idem
agit de Natali Herodis Regis, quem Iudei celebra-
bant ibi.

Herodis venore dies, vassilapae fragilis

*Disposita pinguem nobilissimam comam Lucerna
Portantes violas*

Nec latitiae tantum, sed etiam Religionis erga idem
faciunt solium (ut praecommittimus de candelabro ad
reco septem infusoria habente) lucernas est: testis Iosephus
lib. 18. antiquit. cap. 4. dea offerit ad Stolum Pontifi-
cium in Turri Atriana quousque solium accendit
cernant.

*Lumini
bus usos
Christiani
nos.*

Hunc autem usum antiquitus in Ecclesiam demans-
se, Baron. in anno 51. ubi Spondan. num. 10. cum etiam
ordinem Cereferariorum, seu Acolytorum Clericorum, i
quorum munus erat ferre accensos cereos: & licet ali-
quando nocte, ut in vigiliis, tamen etiam clera diebus
ce peragi consuevisse certissimum sit, Cardinal. Baron.
in annum 58. ubi Spondan. num. 26. Nam & per totas
Orientis Ecclesias, quando legendum esset Euange-
lium, accendi solita luminaria iam Sole nascente, quae
de notant gentium spiritus in nobis ex Verbo Dei ac-
per illud tenebras infidelitatis, & ignorantiae in pul-
sa. Hieron. contra Vigilant. cap. 9. Idemque ad Mar-
tyrum reliquias in iisdem Orientis partibus fuit solitum
Epiphanius in epistola ad Iohannem Hierosolymitanum
Episcopum, ac pariter Athanasius in epistola ad om-
nes Orthodoxos ex persecutione Arianae deplorat
Cereos a fidelibus oblatos ab Arianis sublatos, & in
eorum templis accensos.

Quod

Quod etiam in Ecclesijs Occidentis ad ritibus quo-
que celebrari solent; Hieron. aduersus Vigilant. in-
epist. 58. ad Ripar. multa docet eam de re ipsa, quæ
ficeret, tam de luminum mystico sensu, & non ea ad
Martyres illuminandos (ut exprobat Vigilant.) tanquam
ipsi eo lumine egerent, accendi, sed ad pium Religio-
nis cultum, ex Augustin. serm. 115. de tempore, & aliis:
ecceles ut inquit Molanus in histor. SS. imaginum lib. 1.
cap. 41. quod nos proscutemur sanctos illos, ante quo-
rum imagines sacros accendimus lumen, dum viueret
in meditatione peruerse, velut luminaria in hoc mū-
do; nunc vero ex isto loco caliginoso eosdem peru-
nisse ad locum claritatis cœlestis, ubi Agnus, qui in
medio throni est, eos illuminat; ac etiam sensibilia lu-
mina symbolice sunt immaterialis illius, & a Deo dati
luminis, sicuti & Aromatum incensio sancti Spiritus
asseritur, & repletionem significat.

*De Mi-
stico lu-
minum
sensu.*

Ceteri Paschalis Benedictio, & vltus in Ecclesia anti-
quissimus, & ut in singulis Parochijs incenderetur, sta-
tuit Zosimus Papa, ut refert Baron in ann. 418. ubi Spō-
dan. num 8. Causa Benedictionis Cœlestis vigilia Resur-
rectionis Domini exprimitur in Concil. Tolet. 4. can. 8.
*Lacerna, & Cereus in vigilia sacre Resurrectionis prop-
ter gloriosum noctis ipsius sacramentum solemniter bene-
dicatur, ut sancta Resurrectionis Christi mysterium, quod
tempore huius noctis votiue aduenit, benedictione sancti-
fanti luminis percipiamus.*

*Cereus
Pascha-
lis.*

Non præteribo vltum cœlestem, qui in funcribus
Christianorum accenduntur; nam eo quamquam ve-
oces Ethnici vocabantur in suis funcribus; Christianis
tamen in familiariis funcribus quod et alibi etiam super fidei
intra. sancti. Gregor. aduersus in Deam Molam, dum
inquit Ethnici per vltum pœnestum ad hunc non vltum
pœnestum, ut singulis inquit vltum, qui omnes or-
dinis in pœnestum vltum vltum vltum vltum vltum
Ex pœnestum vltum vltum vltum vltum vltum vltum

*In Fu-
neribus
christia-
norum*

de eorum communi matre procedente in funere, his verbis; *Matre accensas faces gestante; & idem Nazianzenus etiam refert de eodem ritu in alia oratione, in funere sororis Gorgoniz, Patris Gregorii, & Basilii Magni. Euseb. in vita Magni Constantini, cap. 66. inquit.*

Milites arreptum cadaver (Constantini) aurea capsula includunt, & undique purpurea veste contextum Constantinopolim perducunt: ibi tum in omnium magnificentissimis Imperatorisq; adibus celso, atque edito loco deponunt, luminibusque circumfusus aurea super candelabra accensis, admirabile spectaculum intuentibus præbent, & sanè eiusmodi quale nunquam in terris ullum à condito mundo sub Sole visum est.

Præterea, quod Lucernariz preces ab ipso ecclesie exordio dicerentur, Baron. anno 51. & ibidem Spondan. num. 20.

Addimus etiam, quod candelabra in templis per modum coronarum posita, aut pendentia non sint nupera, sed vetustissimi usus, dicente Paulino Natali 3.

Clara coronantur densis altaria lychnis,

Nocte, dieque misant.

& idem alib. Natal. 9.

Tæloque supernæ

Pendentes lychni spiris retinentur acris,

Et medio in vacuo lanis ævaga lumine nutant

Funibus.

Sed quam sumptuosa esse solerent vasa aurea, vel argentea, aut alterius metalli affabrè facta ad luminæ accendenda composita, in quibus non oleum, vel cera solum, sed interdum Opobalsamum, aut Nardinum oleum in honorem Dei, & Sanctorum incenderetur. Extat in libello de Munificentia Magni Constantini, tom. primo Conciliorum in Silvestrum. Quod non sub christianis Imperatoribus solummodo, sed vigente adhuc persecutione Diocletiani præter alia vasa aurea, & argentea; Ecclesie uti consueverunt argenteis Lucernis

*Vasa luminum
sumptuosa.*

A nis, quibus lumina incenderentur ex Di. August. ep. 18. 51 & contra Crescon. lib. 3. cap. 29. Baron. anno 57. & ibidem Spond. num. 36.

Luminum vsum foeliciter in Ecclesias introductum multoties à Deo stupendis signis editis confirmatum esse; innumera sunt apud auctores exempla. quoniam ipso etiam oleo lampadum, necnon cera & candelabris sumpta, cōplura peragi consueuisse miracula, cum morbos pellerent, Dæmones abigerent, mortuos resuscitarent, ex August. de Ciuitate Dei lib. 22. cap. 8. Theodori in histor. sanctorum Patrum cap. 21. Baron. in ann. 58. & ibidem Spondanus num. 30. & anno 371. vbi Spondan.

B num. 9. & anno 412. vbi Spondanus num. 15. & præter cetera miracula refertur in proposito de lampadibus exinctis, inbare diuino accendi solitis, quorannis diebus Rationis Domini in Ecclesia Hierosolymitana, ex Baronio anno 326. num. 6. Ac etiam Igne fides probata, aduersus Hæreticos, Baronius anno 471. num. 2. sicut & posterioribus sæculis permulta edita miracula ex ceteris illis acceptis, ex Cere Paschali, quæ sacro Christmate delibatur, & Benedictione sanctificatur Agnus Dei nominantur, Baron. in ann. 58. vbi Spondan. 30. & nos etiam inferius dicemus.

C Licet autem Gentiles Læticie, & Religiosis causa eundem luminum vsum interdum vsurpare consuevisset, Iuuenalis satyr. 12. ibi.

Gustula nitens, longas cretat ianua rantes

Et motuinis operitur fissa Lyrenis

Sueton. in Caio. cap. 13. Ammianus lib. 21. Scrinia in

5. Aeneid. adeo ut etiam Imperatoribus facies ardentes

preferrentur: Herodian. lib. 1. Tamen cum istum ipsam

aque Iudæi obseruarent, ut diximus, non potuit à Iu-

dæis, sicut & plerique alii, quam à Gentilibus, vsum

luminis. Vigilantius Ecclesiam canonicam esse

dixerimus, si fieret concessimus id acceptum etiam à

Gentilibus esse, quid absurdum, & quæ olim in cultum

*Miracu-
la prop-
ter lumi-
na.*

*Ritus
Christia-
norum
etiam à
Gentili-
bus pro-
cessisse.*

A Lucernarum, qui sequitur me non ambulat in tenebris. Aduerendum tamen ex sacra Trident. synodo sess. 22. in decreto De obseruandis, & euitandis in celebratione Missæ, quod candelarum æritus numerus, qui magis à superstitioso cultu, quam à vera religione inuentus est, omnino ab Ecclesia remoueat.

Non præscribo hic aliquid recensere de aliquibus *De lucernis perpetuis.* lucernis perpetuis, reperiis nocentis, non solum sæculis præteritis, verum etiam temporibus nostris in catecum-

B bis, seu cryptis sanctorum in Vrbe, ac etiã & in aliis prophanis locis, vt de simili reperia in Phano Veneris, D. Augustin. de Ciuitate Dei lib. 21. cap. 6. dicens id potuisse succedere, vel arte Dæmoniaca, vel quod in lucerna illa mechanicum aliquod de lapide Asbesto, seu Carbassosæ lignum quibus sit, & huiusmodi opus, ut sub his verbis habetur Magnus de materialibus aliis, quæ reseruo sequitur Litteræ De reconditis antiquorum Lucernis lib. 1. cap. 9. afferentes omnes vniuersi consensu Asbeston esse lapidem, qui semel accensus est inextinguibilis.

C Restat etiam videri Leander nulla descriptione Italica cap. della campagna di Roma, tempore Pontificatus Alexandri Sexti fuisse repositam in archæ marmorea cadaver emissa, puellæ infans intra liquoris aromatici, nec aliqua vicissitudine temporum offensum, & in eodem sepulchro lucernæ accensæ, quæ statim extinctæ sunt.

D Dico præteritis cum ego sacrorum habuissim de huiusmodi perpetuis lucernis, vna cum Iulio Paueri, qui optimam habet de Urbis cæmeteriis, seu cathocumbis, cognitionem, propter assiduum, & longam villarum missionem inter huiusmodi cæmeteria, præteritis in cæmeterio Callisti sepulchrum de his perpetuis lucernis reponisse videretur, sed illam lucernam non esse splenduisse: ita ut apparet, si lumine dicitur lucerna non agnoscere, sed ignis dicitur illius à cæmeterio, cui illa erat assignata.

eam eruiſſet, extineta eſt ; ac in ea lucerna non aliquid A
ſe vidiffe liquorem, ſeu bitumen, ſed tantum quamdam
ſaſinam, quam forſan ex dicto Aſbeſto, ſeu Carbaſſo
lapide fuiſſe conſectam ſatis probabile eſt : & hæc ſatis
de lucernis, ſeu aliis luminibus. &c.

De Aere Campano, ſeu Campanis :

Cap. XXXXIII.

Campanæ nomen ex Campania Italiae provincia
deſumptum, ibique primum eundem ſeri coſperſit :
& quæ grandiores eſſent Campanæ dicebantur, mino-
res autem, quæ a ſono tinnabula vocantur, Nolas
appellant à Nola eiſdem Civitatibus Campaniæ, ubi ea-
dem vaſa commentata ſunt, vt reſer Vualfridius Sta-
ba De Rebus Ecclæ. c. 3. ac etiam Baron. in Anno 17.
vbi Spond. n. 41.

Quamvis earum uſum ſatis antiquiſſimū ex Dei præ-
cepto ad Moyſen, Exod. 28. verſi 33. vt in firmamento
veſtis parte apponerentur mala punica, & tinnabula
ibi mixta in medio tinnabulis; ias ut tinnabula ſit
aureū, & malum punicum, &c. quæ indicabatur Populo
aduentū ipſius Pontificis vt à negotiis ſuperſederent.
Ac etiam præcepit Deus ad Moyſem, vt legitur in Nu-
mer. cap. 10. in princ. *Loquutus eſt Dominus ad Mo-
ſem dicens: Fac tibi duas Tablas organas aureas,*
quibus conuocare poſſis multitudinem, quando munusda-
ſunt caſtra: & paulo poſt verſi 10. ait, Si quando habebi-
ſis opulum, & dies feſtos, & celebras, conuoca tuos ſuper
holocaustis, & pacificis victimis, & ſine vobis in reueren-
tiam Dei veſtri: Ego Dominus Deus voſter. Quæ etiam
etiam

A etiam ad comprobandum vsum campanarum adducunt Alcuinus de diuin. offic. cap. 28. & Vulfriidius Strabo de rebus Ecclesiast. cap. 5.

Non solum apud Christianos : verum & apud Ethnicos fuit etiam vsum campanarum, seu tintinnabuli, ex Martiale.

Redde pilam, sonat as ibermarum ludere perges.

Etenim præ coeteris metallis ad res diuinas adhiberi solitum Aes ; testatur Macrobius lib. 5. Saturnal. quod etiam innuit Sexrus Pompeius ; sicut etiam Eusebius Cæsarien. referens de Matre Deorum lib. 2. de præparar. Euangel. cap. 10. ait : *Sacerdos autem utriusque sexus vir, & fœmina consecrat, & Urbem ut volent tibi- rum, & tympanorum sonitu perlustrant.*

B Sanctus Ephrem, qui vixit de anno 370. meminit etiã cuiusdam signi, quod suo tẽpore dabatur ad Synaxim, vt in paranchi 43. ibi. *Signo ad Synaxim, & officium dato, omnium vultus tunc frater occurrit, & ante omnes e con- gregatione exire conatur.*

Eadandus Gregorius Tortonensis qui floruit ann. 580. idem refert in vitis Patrum cap. 4. agens de Gregorio Lingonensi Episcopo ibi. *Observantes ostium baptisterij obseratum inuenientes, claus sue solita operiebant : com- motique signo sanctus Dei, sicut reliqui omnes ad offi- cium Dominicum consurgebant.*

C **A**ctus campanarum, seu campanarum vsum deducam ab an- no 600. (de grandis seculis loquor cogendi Christiani populi ad diuina officia) quia tunc vixit auctor Ordinis Romani, qui Titulo de Sabbato sancto sic ait. *Iussu in- scripiunt in Eocheia Litaniarum, Tertiarum, & Campana tan- guntur, & ingrediuntur ad Missam.* Et idem Auctor Ordinis Romani, in ordinis processionis, cum Episco- pus festinus discessit Missam celebrare voluerit. *Cum tin- tinabulum ad Tertiam sonuerit amnes simul fratres in Chorum ad matutinum conuenire debent :* & idẽ refert Gar- dinalis Baronius ad annum 614. ex actis sancti Lupi, &c

cx

ex eo tempore talis usus ad omnes transiit ætates.

Audoenus, qui scripsit vitam sancti Eligii anno 650. nominat expresse Campanas lib. 2. cap. 21. dum inquit *Sed ut eius temeritas reprimeretur, Campana rationis ex- per Beato viro obtemperans, nullum sonum reddidit per- fluit ille restim trahenda campana, sed sonum exprimere non potuit.*

Et Ven. Beda, qui scribebat historias Anglorum an- no 700. nobis demonstravit, quod tunc temporis etiam sonabant campanæ speciali quodam sono, cum quis è vita exisset vt in lib. 2. histor. cap. 23. ibi. *Hæc in dormi- torio sororum pausans, audinit subito in aere notum cam- pana sonum, quo ad orationem conuocari, vel exoritari so- lebant, cum quis eorum de seculo fuisset evocatus.* Et ta- lis ritus etiam de præsentis seruat in Anglia; vt cum- quis decessit, statim campana propriæ illius parochiæ speciali quodam modo sonet per aliquod tēporis spatium vt ego satis præteritis cū- effem Londini in Anglia no- notavi ex continuo tali sonitu per urbem, ac etiam ex relatione Civium, & Incolarum) quamvis Regnum il- lud iam diu a vera Christi Religione apostataverit, ac etiam ipsi Angli negent modo orationes, & suffragia pro defunctis proficua; nec aliam in hoc abillis ratio- nem potui percipere, quam quod talis sonus sit ætus antiquæ Ecclesiæ Anglicanæ.

Præterea circa talem campanarum sonum, præfert. C etiam Carolus Magnus de ritibus veteris Ecclesiæ, ibi: *Hic finitis pulsantur signa ad Missam publicam;* Simili- ter earundem originem tradit. Guibertus Tonnacensis, cap. 16. de offic. Episc. *Signa, quæ pulsantur in Missæ principio. Tubæ argenteæ signant, & deinde, quibus conuocatur populus in iudiciis amentis.*

Aduertendum tamen est, prædictam de primis campanarum usum ad solam Ecclesiæ Latine doctrinam da esse; Nam Græci nullo modo, nimirum ante Chri- sti aucti 865. illi usui esse coeperunt, cum ad Dacchos-

tianum

Atiarum Viro Patrietico ad Michaellem Imperatorem
missa fuissent, ut ex Venetiarum historiis, asserente hoc
idem Baronio in dicto anno 865. ubi etiam Spondanus
num. 7. Et hoc verisimilius, quia anno 830. quo vixit
Amalarius Fortunatus, meminit ipse lib. 4. de Ecclesi-
fic. cap. 21. Lignorum soni, qui Constantinopoli in usu
erat, iunioris Romae nomine vocata. Praeterea Anastasij
Martyris saeculo nondum fuisse usum campanarum in-
Gracia, sed lignorum, legimus in septima synodo,
act. 4.

Bursum obsoletus Monachos non nisi anno 740. cam-
panis uti coepisse, cum Zaccharias Pape, qui in ca tem-
pora in Italia, tulerit privilegium Cassinensibus, quod in
diurnis, & nocturnis Ecclesiae officiis signum in Eccle-
sia pulsarent.

Turcae dissidentes a Christianis odia forsitan, quod ipsi
prius campanas adhibuerint, propterea illi campanis non
utuntur; vocant enim populum suum ad templa, ope-
ministorum, quos praecones vocant, Glor. in Clem. 1. de
Iudaeis, & Sarac.

Campanarum originem duxerunt ex Tubis Hebraeorum,
ut diximus supra, quibus populus convocari solebat Al-
binus de divinis offic. cap. quid significat vestimenta,
sec. ibi. Signorum usus a veteri testamento sumptus est in
lib. Num. Dixit Dominus. Moysi, fac tibi duas tubas
argenteas de filiis, quibus convocare possis multitudinem.
Voc signorum campanas intelligens: Iisdem ferè vet-
bis, ibidem refert Fortunatus de Ecclesi. offic. lib. 3. cap.
primo, nec aliter sentit Guilbertus Tornacensis de offic.
Episc. cap. 15.

Quare autem in Campanarum pulsant ad officia sa-
cerdotum, refert Albinus de Divinis offic. cap.
2. Campanarum enim significat convocantes.

2. Dicitur quoque Campanarum, quod Millanensis, quodque
Ecclesiasticos Convocantes olim convocabantur, fideles
Romanae cap. 15. de offic. Episc. ibi. Et quod distin-
guebatur

guebatur antiquitus in Clangore tubarum, & differentia **A**
 sonituum, cum aliter in conuocationibus faciendis, &
 aliter etiam pro mortuis. & idem ab auctore Ordinis
 Romani de Feria 5. in Coena Domini ibi. *Ipsa die son-*
tur Campana ad Missam, & ad ceteras horas, sicuti mor-
est diebus solemnibus.

Aduerte tamen, quod in familiis mendicantium.
 Ioannes PP. 22. 2. anno Domini 1310. vetuit, ne plu-
 ribus campanis vterentur sine Apostolica Sedis licen-
 tia specialiter, sed vna tantum pro loco sint contenti:
 extra. De officio Custodis, & hoc forsan propter Vo-
 tituam paupertatem, quam professi sunt.

Inoleuit antiquitus mos, vt diebus aliquot Hebdo- **B**
 madae sanctioris campana non pulsarentur, sed in earu-
 locum sufficeretur è ligno sonus. Prioris causa fuit, quia
 campanae diuinam praedicationem significant; tunc au-
 tem Apostoli, qui ante de rebus Diuinis incredibili ani-
 mi ardore discerebant, obmutuere. Albinus de diui-
 nis officijs cap. de Coena Domini ibi. *Quia ordo Pra-*
dicatorum tempore Passionis siluit, reticetur sonus signa-
rum Campanarum. & idem latius refert Ioannes Be-
 letus de diuin. offic. cap. 100.

*Quare
 non sonat
 in hebdo-
 mada
 sancta.*

E ligno vero sonus in locum campanarum substitutus,
 quia illud significabat Christum, qui pendens ex ligno
 crucis, Patrem precatus est, vt suae mortis ministris
 ignosceret, solusque dum pateretur, coelestem doctrinam
 praedicare non destitit, ex dicto Beletio ibidem. **C**
Magnus tamen è ligno editur sonus: Tabula ligna Chri-
stum significat, qui in ligno clamabat, Praedicabat, oras-
bat, dicens: Pater, dimitte eis, quia nesciunt quid faciunt;
pulsatur igitur lignum, quia tum solus Christus excisus
concionator. Praeterea ligni pulsandi ritus hebdo-
 madae sanctioris diebus est inditum humilitatis Christi,
 etque à nobis intimis sensibus colendum, Perunius lib.
 1. de Eccles. offic. cap. 121. & idem lib. 4. cap. 22.

Additur etiam tertia Ratio, vt recoleretur memoria
 veteris

A veteris ritus, cum fideles in occultis locis delitescerent ligneis tabulis vterentur : Fortunatus ibidem ait. *Potest in hoc humilior usus Romana Ecclesia designari antiquis temporibus, quando latitabat per cryptas propter persecutores, nam adhuc iunior Roma, quæ antiquis temporibus sub uno Domino cum antiqua Roma regeretur, usum lignorum tenens non propter aris penuriam, sed propter vetustatem.*

Triplici modo in principio nascentis Ecclesiæ Conventus fidelium indicebantur, nonnullos scilicet solo pietatis, & Religionis studio ad statas horarias preces convenisse; Alios Prænunciationibus publicis invitatos esse. Quosdam verò in præcedenti solemnitate subsequituram didicisse. ut ex Vualfrido Strabone, De Reb. Eccles. cap. 5. Verum hoc contigisse, dum Gentilium persecutio in Christianos defecit; Ac post Magni Constantini tempora, quando res Christiana melius haberi cœpit, nec dum cœptus usus æris Căpani, certos homines huc, illucque mittebant Christiani, ad conventus indicendos. Sanctus Hieron. epist. 22. ad Eustoch. ibi. *Cum ad Agapem vocaveris Preco, conducitur.* Sicuti etiam sonus ligni ad convocandos fideles fuit in usu maxime, cum in cryptis fideles latitabant, ut ex Fortunato dicto cap. 21. & refert Metaphrastes in vita sancti Theodosij Cœnobia, & in vita sancti Ioannis Chrysostomi: Et præterea etiam Monachos, & Moniales ad Missam, reliquosque Ecclesiarum conventus voce Alleluia vocatos esse. Sanct. Hieron. epist. 23. ad Marcel. ibi. *Nunc adorandum festinat, consurgit, & tinnula voce ceteris Alleluia præcipiens, prior incipit laudare Dominum suum,* & epist. 27. ad Eustoch. *Post Alleluia cantatum, quo signo vocabantur ad Collectam, nulli residere licitum erat.* & refert etiam Card. Baron. ad annum 58. ubi Spondan. numer. 40.

Adimus prædictis campanas in Ecclesia tunc prima

*Benedi-
ctio Câ-
panæ.*

num benedici solitas, & nomine impoſito Deo confe-
crari: quando Ioannes Decimus^{tertius} Summus Pon-
tiff: x, cum in Urbem rediſſet, contigit Primariam La-
teranenſis Eccleſiæ campanam miræ magnitudinis, re-
cens ære fulam ſuper campanile eleuari: quam prius
idem Pontifex ſacris ritibus Deo confecrauit, atque
Ioannis nomine (cuius Eccleſiæ eſſet uſui) nūcupauit.
Qui ſacer ritus in Eccleſia perſeuerauit, ut eo modo
campanæ in Eccleſijs collocandæ, Deo primum impo-
ſito eis nomine dicarentur; quod teſtantur veteres Co-
dices Rituales: licet errore vulgi pro arbitrio vrentis
vocibus, dicantur baptizari campanæ, cum eiſmodi
benedictionem; & nomen (ſicut in baptiſmo nomen
infantibus imponitur) ab Epifcopo accipiunt; refert Ba-
ronius in anno 968. vbi Spindanus num. 4.

De Cantu in Eccleſia antiquiſ- ſimo, & alijs Muſicis Inſtrumentis.

Cap. XXXXIV.

MOs ſemper fuit laudare Deum in psalmis, & can-
tibus; vt de Dauid psallente, dum Saul à malo ſpi-
ritu obſidebatur, 1. Regum cap. 19. verſ. 4. & 10. habe-
tur. *Et factus eſt ſpiritus Domini malus in Saul; ſede-
bat autem in domo ſua, & tenebat lanceam: porro Da-
uid psallebat manu ſua, &c.* Et idem Psalmiſta Dauid
ſæpius hortatur ad magnificandum Deum in tympano,
& Choro, Chordis, & Organo, Cymbalis, & Cithara,
Pſalterio decem chordarum, Tubis ductilibus, & voce
Tubæ, vt in psalm. 9. verſ. 12. & 12. 2. & 70. 22. & 92.
4. 7. & 146. 7. & 149. 1, 3.

Et

A Et sanctus Augustinus scribit, quomodo in principio sue conuersionis plurimum sibi proficiebat dulcedo cantus Ecclesiæ, ut in lib. 9. confess. cap. 6. his verbis. *Quantum fleui in hymnis, & canticis tuis, suaue sonantis Ecclesiæ tuæ vocibus commotus acriter? voces illæ infue- bant auribus meis, & eliquebatur veritas tua in cor meum, & ex ea assuabat affectus pietatis, & currebant lacrymæ, & bene mihi erat cum eis.*

Quatenus quis impugnare audeat in Ecclesiâ Musi- cam, & Psalmorum cantum: impugnabit, & illum. Angelicum cantum, de quo Luc. cap. 2. vers. 13. ibi. *Et subito facta est cum Angelo multitudo militiæ cælestis laudantium Deum, & dicentium: Gloria in Altissimis Deo, & in terra Pax hominibus bonæ voluntatis.*

B Quæ verba canticum Angelorum nuncupari, docet Valsfridius Strabo lib. de Eccles. offic. cap. 22. Præterea Apostoli cœna facta, etiam hymnum cantarunt apud Matth. cap. 26 vers. 30. ibi. *Et hymno dicto, exierunt in Montem Oliueti.* Quod autem etiam Apostoli hymni cantarent non est ambigendum, alias non fuisset hym- nus, ut docet sanctus Augustinus in psalmo 72. his ver- bis. *Hymni laudes sunt Dei cum cantico; Hymni cantus sunt continentes laudes Dei: si sit laus, & non sit Dei, non est hymnus: si sit & laus, & Dei laus, & non cantetur, non est hymnus. Oportet ergo, ut si sit hymnus, habeat hæc tria, & laudem, & Dei, & canticum.*

C Præterea Paulus ad Ephes. cap. 5. vers. 19. inquit. *Loquentes vobis met ipsis in psalmis, & hymnis, & can- ticis spiritualibus: cantantes, & psallentes in cordibus ve- stris Domino.*

Et ex hoc sanctus Augustin. refert, ut nos habeamus in Ecclesiâ exemplum Christi, & Apostolorum circa hymnos, & cantus in epistola 119. cap. 18. ibi.

De hymnis, & psalmis canendis ipse Dominus, & Apo- stolorum habemus documenta, & exempla, & præcepta: De hac re iam vtili ad mouendum pie animum, & acce-

h h 2 dendum

dendū Divina dilectionis affectum varia consuetudo est. A
Sicuti refert hoc etiam Concilium Toletanum 4. c. 11.
his verbis. *De hymnis etiam canendis, & Saluatoris, &
Apostolorum habemus exemplum: & citat postea Matth.*
26. Luc. 2. &c.

Quomodo autem in Ecclesia cœperit consuetudo
Vn eccl. Alternatim canendi? Hoc processisse ex visione, quam
tus Al habuit sanctus Ignatius, vt refert Socrates hist. eccles.
tern na- lib. 6 cap. 8. his verbis: *Iam vero dicamus unde consue-*
tim in tudo hymnorum, qui in Ecclesia alternis decantantur, ini-
Eccle. tium jumpserit? Ignatius Antiochia, quæ est in Syria,
sia. tertius à Petro Apostolo Episcopus, qui cum Apostolis
ip- s versatus est, visionem vidit Angelorum sanctam, B
Trinitatē hymnis alterna vice decantatis, collaudantium,
& formam canendi, in ea visione expressam Ecclesia
Antiochia tradidit: unde illa traditio in omnibus Eccle-
sijs recepta est; Et talis vsus alternatim canendi ab initio
in ecclesia, peculiare inditum fuit, quod prisci Christia-
ni ad Imperatores deferrentur, vt ex Luciano in Philo-
patro. & ex Plinio epistola 97. lib. 10. ibi. *Adfirmabant*
hæc fuisse summam, vel culpæ suæ, vel erroris, quod essent
soli: statō die ante lucem convenire, carmenque Christo,
quasi Deo dicere secum inuicem, seque sacramento non in
sectus aliquod obstringere, &c.

De hoc eodē antiquissimo ritu psalmodiarum, & hym- C
norum in ecclesia alternatim ex Apostolica traditione,
& diuinis visionibus, itemque frequentatissimo, tradit
Card. Baronius in anno 60. vbi Spondan. num. 12. lo-
quitur etiam Iustinus Martyr in orat. ad Antoninum
Pium, apud Clementem Alexand. in orat. ad Gentiles,
sanctus Iyprianus in oratione Dominicali, ac præcipuè
sanctus Basilius in epistola 63. refert ad Hæreticos sui
temporis, vt non retrahantur à psalmodia, quoniam
hæc ubique terrarum est in vſu, vt in his verbis.
Illucescente iam die pariter omnes velut ore uno, ac corde
uno confessionis psalmum Deo offerunt, ac suis quisque
verbis

A *verbis respicientiam profissetur. & paulò post: Et ut semel dicam; omnes apud quas vigiliae, ac preces, communesque psalmodiae in pretio sunt, &c.* Et ideo talis vocum sonus in Ecclesia resonabat, ut sanctus Hieronymus in praefatione, epistola ad Galaras lib. secundo inquit,

Ad similitudinem caelestis tonitruum Amen roborat. Vnde ex hoc, ut confusio tolleretur, decrevit Laodiceenum Concilium can. 15. Non licere prater Canonicos psallentes, id est eos, qui regulariter Cantores existant, quique pulpitem ascendunt; & de codice legunt; alium quemlibet in Ecclesia psallere: Ac etiam quamvis Laicis olim fuisset còmunè canere in ecclesia; postea tamen ob eorum inconcinnitatem solis clericis id reservatum fuisse. Car

B *din. Baron. d. anno 60. vbi Spond. num. 13. ac etiam, num. 14. tractat de vario canendi ritu diversarum Ecclesiarum, sicuti etiam de cantu Romano.*

Musica igitur ex his in Ecclesia retinendam, quoniam hæc thedium tollit, auget charitatem, & amorem in Deum, ac ad eundem nos trahit; & propterea inquit etiam Lactant. lib. 6. Diuin. institut. cap. 21. *Si voluptas est audire cantus, & carmina; Dei laudes canere, & audire iucundum sit: hæc est voluptas vera, qua comes, & sociæ virtutis est, &c.*

Diximus supra ex Apostolica traditione, ac etiam ex Diuinis Visionibus coepisse in Ecclesia ritum alternatim canendi: Addimus hic, quoque ex Apostolica traditione inductum in Ecclesiam hymnum Glorificationis, ac etiam secundum postea traditam in Nicœna synodo formulam hymnos à Catholicis compositos esse, & decantari solitos: nimirum cum Ariani, sicuti baptisimi formam; ita quoque Glorificationis hymnum corripissent, ut diceretur; *Gloria Patri per Filium, & Spiritui sancto*. Catholici contra tunc ex antiqua consuetudine eundem ipsum Glorificationis hymnum rite canere prout exierunt: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto*: Et sanctus Ambrosius refert se in odium Arianæ

De Hymno Glorificationis.

nae hæræsis in hymnis recens à se editis, & in Ecclesia canendis populis traditis, ad finem cuiusque addidisse eandem conglorificationem sanctissimæ Trinitatis.

Post verò Nicœnū Conciliū, com Glorificationis Hymnus ubiq; occinoretur, licet diuerso ritu, noua occasione recens accepit additamentum: nimirum, vt contra Blasphemiam Arianorum dicentium Filium à Patre in tempore factum; communi consensu Ecclesia vbique Orientalis ad antiquum Glorificationis Hymnum Gloria Patri & Filio, & Spiritui sancto, addiderit Appendicem: *sicut erat in principio, tunc, & semper, & in secula seculorum. Amen.* quod etiam testatur habetur in Concilio Vasensi, vt refert Baronius in annū 325. vbi Spondanus num. 46. & seq.

Consequens est etiam vt hic de *Trisagion*. ab Angelis etiam decantatum aliqua breuiter dicamus: Etenim anno 446. ingenti Terræ motu per loca varia imminente plurimæ Vrbes, & Muri Constantinopoli corruissent; ac Fames, & aeris pestifer odor multa millia hominum, iumentorumque deleuisset: Accidit mirandum illud Constantinopoli, vt cum Theodosius Imp. vna cum Proculo Episcopo, vniuersoque Populo, præ metu ruinarum ædificiorum extra urbem in loco, qui dicebatur Cæpus habitarent, ac die quadam motu eo vehementius grassante; cuncti simul ex intimo corde cum multis gemitibus misericordiam diuinam implorarent, superna repente vi Puer spectantibus omnibus de media turba in sublime extra visum hominum raptus, rursusque priore per aerem via in eundem locum dimixus: Patriarchæ, Imperatori, vniuersæque multitudini litanij, & supplicationibus, operam dantibus: retulerit dictus Puer ab Angelis se diuinum *Trisagion* in hunc modum decantatum auduisse, *Sac-Sus Deus: sanctus Fortis: sanctus, & Immortalis: misereere nobis.* & vt ipsi eodem modo concinerent, mouerit: moxque ipse animam efflauerit: vbi verò Populus

- A** pulus iubente Proclo, Trifagion ad eum modum decantare coepit, Terræ motus omnino quieverit; quam quidem rem adeo ingentem; non solum Nicophorus lib. 14. cap. 46. ex antiquissimis auctoribus exactè descripsit (qui & addit Theodosium Imperat. vna cum sorore Pulcheria Augusta edita constitutione decreuisse, vt per totum orbem hymnus iste diuinus concineretur) sed & consecratam Græci habent in tabulis Ecclesiasticis die 24. Septembris: confirmâque hoc idè plurimi Episcopi, atque ipse Foelix Papa Tertius, epistolis suis aduersus Petrum Fullonem Episcopum Antiochenum, eundem hymnū additione impia (*Qui crucifixus est pro nobis*) corrumpentem, vt in tom. 3. conciliorum in Foelice Tertio, idque ipsum egregiè explicauit Damasc. in comment. de Trifagion, & in lib. de fide orthodoxa cap. 10. vt etiam comprobatur in Concilio Calcedonen. quando damnatus est Dioscorus. Magna porro Diuina prouidentia tunc factum videtur, vt cum Euthyches in secreto cubiculo, & penetralibus Monasterii aduersus Diuinitatem pugnaturus arma fabricaret, quam sicuti Humanitatem passam esse dixit, aduersus ipsum Deus præpararet canticum, quo Diuinitatis Immortalitas, vbique gentium caneretur, & per ipsum offensi numinis cõciliatio imploraretur: sic enim planè Diuinæ prouidentię est prius parare arma, quam instet prælium, medicamenta conficere antequam venenum, itreparin præcordia, & ante venturam famem horrea frumento replere, vt refert de his Baronius in ann. 446. vbi Spondan. num. 2. & 3. Quare autem Græcè etiam apud Latinos in Parasceue Trifagion caneretur, vide eundem Baronium in annum 492. vbi Spond. num. 24. & hæc satis.

De Horis Canonicis.

Cap. XXXV.

Diximus in præcedenti de Cantu, subsequitur modo de Horis Canonicis, quæ cantu ut plurimum pronunciantur, ut Christus, & Apostoli fecerunt, Matth. 26. & Paulus ad idem nos hortatur: Ephes. cap. 5.

Quo verò ad septem horas Canonicas Regius Prophetæ, quamvis urgentibus detentus curis de se ipso dixit in psalmo 118. vers. 164. *Sépties in die laudem dixi tibi, super iudicia iustitiæ tuæ.* Et quatuor tempora legendi, & adorandi, de quibus in lib. 2. Esdræ, cap. 9. vers. 3. ibi. *Legerunt in volumine legis Domini Dei sui quater in die, & quater confitebantur, & adorabant Dominum Deum suum.* Ac etiam tria tempora apud Danielem cap. 6. vers. 10. ibi. *Tribus temporibus in die flectebat genua, & adorabat, confitebaturque coram Deo:* & hæc interpretantur à Cypriano serm. 8. & Hieron. in commentar. Danielis de prædictis horis Canonicis.

Præterea in sacro textu datur exemplum de quaque ex septem Horis in specie: Etenim de Marutino circa mediam noctem in psalmo 118. dicitur: *Media nocte surgebam ad confitendum tibi:* & in cap. 16. actuum Apostol. fit etiam mentio de simili oratione Pauli, & Silo in carceribus. De Laudibus, quæ dicuntur post matutinum ante diem fit mentio in psalmo 72. *Sic memor fui tui super stratum meum;* & psalmo 118. *Memor fui tui nocte nominis tui Domine:* & de Prima Hora, quæ est primo mane dicitur in psalmo 91. vers. 2. *Ad annuncian-*
dum

DE VETER. SAC. CHRIST. RITIB.

- A** *dum mane misericordiam tuam : & alibi dicitur in psalmo : Domine mane exaudies vocem meam : De Tertia in actis Apost. cap. 2. habetur : Cum essent Apostoli simul congregari , & descendisset Spiritus sanctus ; dixit Petrus ad illos , qui irridebant Apostolos . Non enim , sicut vos existimatis , hi ebrii sunt ; cum sit hora diei tertia . De hora Sexta habetur in iisdem actis cap. 10. quod Ascendit Petrus in superiora , ut oraret circa horam sextam . Ac etiam de hora Nona cap. 3. in princ. eorumdem actuum dicitur : Petrus autem , & Ioannes ascenderunt in templum ad horam orationis Nonam . Et de Vespere in psalmo 54. vers. 18. *Vespere , & Mane , & Meridie* narrabo , & annuntiabo ; & exaudies vocem meam : & in psalmo 140. *Eleuatio manuum mearum sacrificium Vespertinum* : De Completorio sanctus Basilii in Reg. fusius disput. quæst. 37. inquit : *Officium initio tenebrarum pro quiete nocturna captanda , idest Completorium .**

Sanctus Clemens Roman. constitut. Apostol. lib. 8. cap. 34. inquit. *Precationes facite mane , Tertia hora , ac Sexta , & Nona , atque ad Galli cantum* : Et immediate , ad quem finem singulæ Horæ sine directio ; sic subdit : Mane gratias agentes , quod illuminarit nos nocte sublata , & reddito die : Tertia , quod ea hora Pilatus iudicium aduersus Dominum pronunciauit : Sexta , quod ea hora in Crucem actus est : Nona , quod omnia mota , & tremefacta sunt Domino crucifixo ; quia horrent audaciam impiorum Iudeorum , & contumeliam Domini ferre non possent ; Vespere , quod noctem dederit ad requiescendum à diurnis laboribus ; Ad Galli cantum , quod ea hora annuntient aduentum diei ad faciendâ opera lucis .

Et Ioannes Cassianus referens vigilantiam Monachorum lib. 2. institut. cap. 2. sic inquit. *Stans quibus in ipsis quaque diurnis orationum officiis , idest Tertia , Sexta , Nona ; id visum est , ut secundum horarum modum ;*

in quibus hac Domino redduntur obsequia, Psalterium, A
etiam, & orationum putarent numerum coaquandum:
nonnullis placuit senarium numerum singulis diei conveni-
entibus deputari.

Tertullianus ref. rens de Christianis in apolog. c. 2.
ex Plinio secundo ad Traianū Imperatorem sic inquit,
Nihil aliud se ex sacris eorum comperisse, quam cæsus
ante lucanos ad canendum Christo, & Deo, & ad confu-
derandam disciplinam: homicidium, adulterium, fraudē,
perfidiam, & cætera scelera prohibentes: Tunc Traianus
rescripsit, hoc genus inquirendos quidem non esse, oblatos
vero puniri oportere.

Divus Hieronymus etiam inter alios in hoc etiam. B
egregiè se habet in epistola 2. ad Eustoch. de custodia
Virgin. cap. 16. dum inquit. Quamquam Apostolus
orare nos semper iubeat, & sanctis etiam ipse sit summus
oratio: tamen diuisas orandi horas debemus habere, ut si
forte aliquo fuerimus opere detenti, ipsum nos ad officium
tempus admoneat. Hanc Tertiam, Sextam, & Nonam,
dilatulum quoque, & Vesperam, nemo est, qui nesciat,
Nec cibi sumantur nisi oratione premissa, nec recedatur
a mensa, nisi referatur Creatori gratia.

Et idem Hieronymus ad cap. 6. Danielis sic inquit. C
Tria sunt tempora, quibus Deo flectenda sunt genua:
Tertiam bonam, Sextam, & Nonam Ecclesiastica traditio
intelligit. Denique Tertia hora descendit Spiritus sanctus
super Apostolos. Sexta volens Petrus comedere, ad mor-
tionem ascendit in carniculum. Nonam Petrus, & Iamnes
pergebant ad templum.

Sanctus Augustinus hortatur suos ad Horas prædi-
ctas, ut in sermone 55. de Tempore his verbis. Ad vi-
gilias maturius surgite, ad Tertiam, ad Sextam, ad No-
nam ante omnia convenite: nullas se a sancta opere sub-
trahat; nisi quem infirmitas, aut publica utilitas, aut
fortè certis, aut grandis necessitas tenuerit occupatum.

Plures adducuntur rationes ad declarandas præces in
Horis

- A** Horis prædictis, quarum una est redditio gratiarum pro complemento creationis in septimo die, cum totidem sint horæ Canonicae. Secundo preces sunt in prædictis Horis in memoriam nostræ Redemptionis, quam pro nobis operatus est Dei Filius: etenim Hora Vespertina (qua incipit officium ecclesiasticum) Dominus noster Christus comedit Agnum Paschale cum Apostolis, ihs. que lavit pedes, & sanctissimam Eucharistiam instituit. Hora Completorii, cum transisset Torrentem Cedron oravit in agonia, sanguinem sudans, ac deintigatus ducitur ad Annam, & Caipham. Hora matutini, circa mediam noctem, habetur Concilium penes Caipham, ubi interrogatus, dignus morte reputatur. Hora Prima ad Pilatum ductus, dein ad Herodem, & iterum ad Pilatum. Tertia hora Barabbæ postpositus, ad columnam flagellatus, spinis coronatus, & populo exhibitus. Hora Sexta portans crucem, eidemque in Caluario affixus, septem verba pronunciauit, & magnum sacrificium de se ipso pro redemptione mundi fecit Deo Patri. Hora Nona expiravit, descendit ad Inferos, & Regnum Diaboli destruxit. Iterum Hora Vesperis à cruce depositus, & à sanctissima Matre receptus, reconditus est in sepulcro à Ioseph ab Arimathia. Hora Completorii Custodes apposti ad sepulcrum: & in Matutino Christus Dei filius gloriosus resurgens &c. ut hæc fusius meditaretur circa prædictas Horas Canonicas sancti Athanasius, Basilus, Cassianus, & alij.
- B**
- C**

Non est igitur modo vltatenus ambigendum de hoc sanctissimo, & veteri in Ecclesia ritu circa Horas Canonicas; etenim Ioannes Cassianus lib. 2. de Instit. Coenobitarum refert. *Non solum humano, sed Angelico etiam ministerio, & magisterio Canonicarum Horarum ordinem esse constitutum.* Etenim Ado Treuirensis in Martyrologio ad nonum diem Ianuarii ait. Tempore persecutionis Diocetiani auditam fuisse circa sanctorum Reliquias ecclestem psalmodiam Mane, & Vespere.

res & tursus Hora Tertia, Sexta, & Nona, quem laudabilem citum inuidens Christianis, Iulianus Apostata, ve-
 refert Sozomenus lib. 5. cap. 15. de Iuliano Imperatore
 his verbis. *Instituit animo delubra Gentilium, sum appa-
 ratu, tum ordine Religionis Christiane adornare: suble-
 lly pnaterea, & primarijs sedibus: Doctoribus, Lectori-
 busque Genetis doctrina, & exhortationum, quin etiam
 prescribis incertas horas, diesque prescriptis, &c. & hac
 lasit.*

De Breuiario, & eiusdem anti- quitate.

Cap. XLVI.

Breuiarium est Ephetome, seu compendium publi-
 carum precum, in quo Diuinum officium, & ma-
 xime Horæ Canonicae, de quibus supra, continentur.
 Retinet autem in se hoc Breuiarium Psalmos, Hy-
 mnos, Lectiones, Responsorias, Antiphonas, Capitula,
 Collectas, Symbola, & Confessiones.

De Psalmis, seu canticis cum sint extracti ex sacro
 textu, non est de his difficultas; cum primi fideles in
 eorum conuentibus psallere consueuerint, ex Apostolo
 ep. prima Corinth. 14. *Quid ergo est fratres? cum con-
 uenitis unusquisque vestrum psalmum habet, doctrinam
 habet, &c. & similiter Tertullian. de velandis Virgini-
 bus inquit. Quantam autem castigationem merebuntur
 etiam illa, qua inter psalmos vel in quacumque Dei men-
 tione retenta perseverant. Quod etiam constat ex ca-
 non. 15 & 17. Concilij Laodicensi sub Siluestro.*

Te Deum; quamuis non sit ex canticis sacrae Scriptu-
 ra desumptum, Diuinis tamen institutum, & generaliter

ter

Ater in Ecclesia receptum; quoniam sanctus Dacius Episcopus Mediolanensis, Iuliano seniore imperante, refert in sua Chronica; cap. 10. lib. 1. fuisse dictum canticum compositum per sanctos Ambrosium, & Augustinum, alicui alteri alterum respondens, statim, ac idem Augustinus a sancto Ambrosio anno 385. Baptismum recepit & subdit. idem Dacius; ex tunc fuisse dictum canticum in Ecclesia receptum; quod etiam confirmatur ex antiquis Regulis sancti Benedicti, in quibus præcipit quod Te Deum post Lectiones recitetur.

De hymnis docet Apostolus, ut simul cum psalmis cantentur ad Ephes. cap. 5. vers. 19. *Loquentes vobis met ipsis in Psalmis, Hymnis, & Canticis spiritualibus*: & ad Coloss. 3. vers. 16. *Commoventes vos, ut ipsis Psalmis, Hymnis, & Canticis spiritualibus*. Quos hymnos præci illi fideles ab initio etiam Ecclesiæ in Christi honorem componebant, ut de Philone Euseb. lib. 2. hist. cap. 16. inquit. *Philo danodixit psalmis, qui ab illis contextuntur, sic iterum scribit: Ita plane non contemplationi solum se dedunt, sed etiam cantiones, & hymnos varijs metri, & carminum cuiusque modi, & numeri graviter fusi, apte, & convenienter ad Dei honorem, & laudem faciunt*: Sic et Dionys. Areopagita cap. 4. de Divinis Nominibus expresse meminit de hymnis beati Hierothei: & talis ritus retentus est in Ecclesia, ut ex Concilio Tolent. 4. habito supra mille annos, in quo cap. 12. de hymnis canendis Salvatoris, & Apostolorum exemplo, ut apud Matth. 26. & ad Ephes. 5. subiungit. *Et quia nonnulli hymni humano studio in laudem Dei, atque Apostolorum, & Martyrum triumphos, compositi esse noscuntur; sicut & quos Beatissimi Doctores Hilarius, & quoque Ambrosius adiderunt; & paulo post: Sicut ergo orationes, ita & hymnos in laudem Dei compositos, nullus nostrum soluerit improbas, sed pari modo in Gallia, & Hispaniaque celebrentur, excommunicatione plectendi, qui hymnos recitare fuerint ausi*.

Lectiones, præcipuè leguntur in officio Nocturno, & propterea appellantur Primum, Secundum, & Tertium Nocturni, iuxta tres præcipuas noctis vigilias: sunt autem in præsens, ut plurimum lectiones novem, quarum in quolibet Nocturno tres recitantur, Priores tres desumptæ ex sacra scriptura: Secundæ ex vita, morte, & Martyrio sancti: Tertiæ, & postremæ, ex Homilijs sanctorum Patrum: & de hoc antiquo ritu, ut refert Iustinus Martyr (qui scripsit annis 150. à Christo Domino) in Apolog. 2. pro Christianis sub finem ibi. *Solis qui dicitur, die omnium, qui vel in op. pidis, vel ruri degunt, in eundem locum conventus sit: & commentaria Apostolorum, aut scripta prophetarum* B quo ad tempus fert, leguntur. Concilium Laodicenum supra 1200. annos decrevit cap. 17. *Quod in conventu fidelium nequaquã psalmos continuare conveniat, sed per intervallũ, idest per psalmos singulos recenseri debeant lectiones.* Et in Conc. Cartag. 3. habetur, c. 47. *Liceat etiam legi passiones Martyrum, cum anniversarij eorum dies celebrantur.* Et quod scripta sancti Ephrem etiam recitarentur, de suo tempore refert D. Hieronymus de Scriptor Eccles. ibi: *Ephrem ad tantam venit claritatem, ut post lectionem scripturarum, publice in quibusdam Ecclesijs eius scripta recitarentur.*

Lectiones erant duodecim iuxta numerum Psalmorum 10: Cathani temporibus, ut in capit. 5. Instit. Conobitarum, Gelasius Papa iam supra mille annos redegit illas in ordine, donec post plurimas innovationes in Breuiario, Gregorius Papa Septimus in Generali concilio redegit ad antiquã formam, ut refert Gratianus de consecrat. distind. quinta, cap. 15. incip. *In die Resurrectionis usque ad Sabbathum in Albis, & in die Pentecostes usque ad Sabbathum in eisdem tres tantum psalmos nocturnos, tresque lectiones antiquo more tantum, & legimus: Omnibus diebus alijs per totum annum, si festivitas est, novem psalmos, & novem lectio-* nes

A *metascimus. Alijs vero diebus duodecim psalmos, & tres Lectiones recitamus. In Dominicis diebus 18. psalmos (excepta die Pasche, & Pentecostes) & novem lectiones dicimus. Quod etiam confirmatum a sancto mem. Pio V. & Clem. VIII. Summis Pontific.*

Responsoria sic nuncupata, quoniam cum unus ex Chronistis coeperit, coeteri sequuntur: Isidorus lib. 1. de Diuin. offic. cap. 8. & Rabanus lib. 2. institut. cleric. vob. lunt ex Italia ea deduxisse principium. Vvalfridius ea precipue sancto Ambrosio cum essent in usu tempore S. Benedicti.

B Capitula non aliud sunt quam parue lectiones, seu sententiae ex scriptura desumptae, ut Ecclesiastici, & populus instruantur, de quibus habetur mentio in Concilio Agath. ut in decret. distinct. 5. de consecr. can. 13. incip. conuenit ibi: *Post Hymnos Capitula de Psalmis dicantur.*

C *Collectae, sunt orationes, quae representant Deo necessaria pro Ecclesia vniuersali, ac pro quolibet particulari, cuius formam tradit Apostolus primo ad Timoth. cap. 2. Obsecra igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, ut tranquillam, & quietam vitam agamus in omni pietate, & castitate.* Hoc idem seruasse priscos fideles refert Iustin. Martyr. lib. 2. apolog. & Terrull. in apolog. cap. 39. inquit. *Oramus etiam pro Imperatoribus, pro Ministris earum, ac Potestatibus, pro statu saeculi, pro verum quiete, pro opera finis.* Ex propterea nuncupantur Collectae, quarum conclusio semper ferè est: *Per Christum Dominum nostrum.*

.. *Addit Amen, quod significat Verè, Fideliter, seu Credo, vel Fiat: nempe ut petita compleantur: cuius verbi Aram, antiquitatem tradit Apost. 1. Corinth. 14. Caput enim si benedixeris Spiritu, qui supplet locum idiotæ, quomodo dicet Amen: Et D. Hieronym. refert, quod tale inquit*

inquit verbum alta voce proferetur in prolog lib. pri-
mi. ad Galath. *Vbi alibi, tanto studio, & frequentia,
ad Ecclesiam, & ad Martyrum sepulcra concurritur, ubi
sic ad similitudinem celestis tonitruum Amen roborat, & va-
cua idolorum templa quatiuntur: & idem refert sanctus
Augustinus epist. 107. ad Vitalem.*

Quo vero ad hymnum Glorificationis, seu Gloria
Patri diximus in precedenti capitulo 44.

Antiphonæ denotant vocem reciprocā, & idem
est canere per antiphonas, quam psallere alternatim;
refert enim Amalarius lib. 4. de offic. Eccles. cap. 7. quod
debeant cani psalmi iuxta tonum antiphonarum, quod
coniungit duos choros in fine psalmorum. Quorum
antiquitatem refert Tertullian. lib. 2. ad uxorem, ac
etiam Socrates lib. 6. histor. cap. 8. inquit, quod sanctus
Ignatius apprehendit ab Angelis ritum laudandi Deū
alternatim, sicuti etiam idem postea docet Ecclesiam
Antiochenam, cuius traditio in omnes Ecclesias re-
cepta est, et etiam nos super diximus. Et hæc dicta suf-
ficiant de Breviario Religionis Christianæ, & Catho-
licæ.

De usu Incognitæ Linguae in seruitio Ecclesie

fiat

Cap. XXXXVII.

MAGNUM solamen est pro Romana Ecclesia,
quod hæc necessitas sibi ab impostoribus hære-
ticis, communis quoque sit non solumum Græcæ præ-
sentem Ecclesiam, quæ quavis etiam extendatur in plu-
res provincias, nulla tamen ex ijs vitiis, idiomate
vulgari,

A vulgari, & intelligibili pro populo; sed vterius quoque Ecclesiae Syriacae, Aethyopicae, Armenicae, Aegyptiacae, in alijs omnibus exhibetur seruitium in lingua non vulgari: Etenim Idioma, quo celebratur in Ecclesijs Aethyopum, cum sit illud Galdaicum, satis asine Hebraico, hoc inquam nulli de Populo Aethyopum est cognitum: Armenum Idioma, quo in Ecclesijs exhibetur seruitium, minimè quoque Idiotis est notum, nominaturque ab iisdem quasi Armenicum Latine: Aegyptiacum Ecclesiae idioma, quod characteribus scribitur, & maximè conforme Graecis litteris nullam affinitatem habet cum vulgaribus: Syriae cum quoque Ecclesiae minimè commune est cum Idiotis, qui natura Arabicè loquuntur, & magno studio apprehendunt Syriacum pro seruitio Ecclesiae: Hæc accusatio non multo nobis est communis cum omnibus Christianis Ecclesijs per totum Orbem, verum cum Iudæorum Synagogis, qui in suo seruitio vtuntur Hebraico Idioma, quod nec vulgare, nec cognitum Doctis, vel pueris, sed solum ijs, qui studio id apprehendunt: Quod non de hodiernis solum Iudæorum Synagogis, verum & de antiquis etiam; quoniam ex Theodor. quest. 60. in Genes. Apprehendimus Hebraicum idioma nullatenus fuisse vulgare; & nos quoque scimus tempore Christi Domini, eiusdemque Apostolorum idioma Hebraicum, quo reddebatur seruitium in templo, & Synagogis, minimè cognitum fuisse Idiotis, qui aliud prorsus, quam Syriacum non intelligebant, quod penitus ab Hebraico idioma differbat. Hinc in lib. 2. Esdræ c. 8. habetur, quod volens Esdras, vt Populus post reditum è Babilonia, tunc Legem, & legendi illam, eandem interpretarentur; quoniam non amplius intelligebat Populus Legem, sicut fuerat scripta; & non solum testatur Eusebius de Demonstr. Euangel. lib. 3. cap. 7. quod Apostoli non aliud callebant idioma, quam

211.01

kk

Syriacum;

Syriacum; verum sapientiores in Habsecos nempe Philon, minimè sciebant Habraicum idioma, cum eius intelligentia reservata fuisset Presbyteris, & Scribis eam studio apprehendentibus; & nihilominus Dominus noster, eiusdemque Apostoli nunquam abstinuerunt interesse in templo sermone Iudeorum, quamquam illud incognito idiomate celebraretur, nec unquam interdum ausi, nec de aliqua defectu reprehenderunt.

Addimus quoque, quod etiam incogniti Idiomatis communis sit nobis, cum Religionibus quoque falsis per Orbem diffusis; Nam præter Turcas, & Persas, qui idiomate Arabico Grammaticè reddunt suis sermonibus, Idiotis penitus ignoto, refert quoque Quintilianus lib. 1. instit. cap. 4. quod in Romanorum Republica Carminibus Sædionibus, quibus reddebatur seruitutis Vix Sacerdotibus suis suis intellectis, sed quæ mutari viderentur religio, & propterea naturalis est inquam necessitas, quæ omnino Religionum seruitutem idiomate incognito, habitum quoque sit populo simplici, & idiotæ. Etiam sicuti verum humanarum ferè vicissitudo, ut quæque idiomata aliquando variantur, & quod vulgare idioma progressu sæculorum cesset esse vulgare. Et è contra cum constans, maiestas, & dignitas rerum divinarum, ac reverentia eisdem debita, requirit, ut vixquam non mutetur propter timorem, ne alteratio literarum, seu syllabarum afficiat quæ in diuinis rebus Religionis præter antiquitatis reverentiam, quæ perditur ex innovatione, cum eiusdem Ecclesiæ Fundator Christus fuerit testatus, quod Portæ Inferi non prevalebunt adversus eam.

Hinc est, cum Ecclesiæ Romanae reprehendantur servasse antiquam suam edionem, in quo Apostoli, eiusdemque discipuli suædunt Ecclesiam Occidentalem tam in Africa, quam in Europa; Hoc inquam commune est etiam cum Ecclesiâ Iudaicâ, in qua Dominus noster

A poster. & etos Apostoli communicarunt; sicuti quoque alijs omnibus orbis Ecclesijs, & Religion. veris, & falsis. Ac prout ea licet simplices, Idiotæ, Femine, ac Pauper non possint immediate intelligere de verbo ad verbum Præter, surdes, Gratiarum actiones; quæ Deo sunt; nihilominus, qui voluerit apprehendendo intelligentiam verborum seruiti Ecclesiæ, non carent fructu, & sine, pro quo tale hoc publici seruitium est institutum. Finis enim, pro quo est introductum publici seruitii, quod sit in Synagis, & Liturgijs Ecclesijs, sicut differt à priuatis orationibus, quæ domi fiunt. Cuius sit hoc publici seruitium Homagium Laudem, Precum, & Gratiarum actionum publicè Deo debitum. Secundo ut fideles particulares per ipsorum assistentiam huic Diuino seruitio propostarentur, & exerceant exteriora actus sui Religionis cum Ecclesijs societate, ubique repræsentata per Synagis, & Communionis Ecclesijs. Tertio ut quisque fidelium ipsemet confectum præstet Orationibus, Laudibus, & Gratiarum actionibus publicè habitis, & quasi prædictis idem insignatæ Modominimis, & animarum Pastores intelligentiam particularem retineant de re, quod dictum, suppleendo in hoc prædictis Ecclesijs, quod idiotæ personæ in prædictis actibus valeant respondere. Etenim propter communionem Ecclesijs, quamvis prædicti omnia verba prædicta non intelligant, cum possint sic participare in communi de fructibus, & plenitudine gratiarum, tamen satisfactionem meritis suis, alias hinc se queretur, quod stulti, & illi, qui de proximo adesse non possunt ecclesijs, non recipiant dictum fructum. Et sic pariter Galli, & Alemanni protestantes, dum assistunt Liturgijs Anglicanis, perdunt suam assistentiam ipsorum, in tantum suppositam, sicut quoque simplices stulti prædicti sunt in ipsi & post Christi Domini in templis Synagogas non intelligentes verborum sensum, carnis fructum, & alia communis, & alia

attentia publicis precibus; Infuper etiam dum summus
Sacerdos solus in templi recessu orabat, ad quem quo-
niam populus non habebat accessum, sed extra rema-
nebat; non potuisset idem tunc parrigops fuisse de
sacrificantis orationibus, quas non poterat audire.

Sed esto simplices, & imbecilles non recte sentur in-
telligentia verborum, sed solum adhæreant fidei, & cau-
tioni Ecclesiarum. Atqui talis defectus compensatur non
solum per meritum, & exercitium ferventioris fidei in
prædictis simplicibus assensibus, vocum ex sacro Con-
cilio Tridentino sess. 24. cap. 7. *Præcipitur Parochis, ut
inter Missarum solennia, laus divinorum celebrationum
sacra eloquia, & salutis monita eadem vernacula lingua
singulis diebus, festis, exponant.* Mode resiliat, quod
simplex populus apprehendas intelligentiam currentis
Evangelii, Epistolæ, & aliorum actuum ipsius sacrificij:
Quatenus autem aliqui ex Curatis animarum ab hoc
ipsorum munere propter ignorantiam, vel desidiam
deficiant; talis inquam defectus est eorum illos ordi-
nantium, non autem Ecclesiarum negligentes illi, quod
præcipitur per Hierem. Thic. 4. *Parvuli, qui serunt
panem, & non erant qui frangerent eis.*

At quoniam etiam loqueretur suppositum, quod nō
possit quis interesse seruitio, quod non intelligit; quis
non videt confusionem Babel hac idiomatum multi-
plicitate, & seruitium communionis Ecclesiasticæ po-
nitur dilaceratum, dum Angli optinant communicare
cum Galis; Galli cum Germanis, Germani cum
Polonis, &c. Quiniam nec idem populus conveniet
integer totus in eodem idiomate, nempe in Gallia,
Picardus Idiota non intelligit Provinciale, nec minus
Vasco-Burgundum, &c. Sicut nec enim in Italia
Veneti non percipiunt Januensem, nec Janaces Ne-
apolitanum, &c. & in Anglia infra Venetodisano con-
tore fuisse ibidem quatuor vulgaria idiomata penitus
diversa, & sub Aethyopum &c. habent relationem esse
qua-

A quadraginta diuersa idiomata.

Habetur vterius successiva alteratio, & variatio idiomatum in plerisque Regionibus, itaut necesse esset singulis quibusque sæculis ordinarie nouam translationem idiomatum circa Ecclesiæ seruitium, sicut idioma mutatur; alias idioma, quod erat in seruitio Ecclesiæ, duobus, vel tribus clapsis sæculis, esset idem in opprobrium, & derisum. & Refert Polibius lib. 3. historiarum, quod tempore secundi belli punico non potuerit Romani, quasi amplius intelligere contractus habitos durante bello primo. Vnde Romanorum vulgare idioma, quam breui tempore mutatum fuerat.

B Consideremus etiam, quod quando Ecclesiæ seruitium originaliter institutum ob varias translationes fuisset deperditum, omnia media celebrandi Concilia vniuersalia, & habendi certitudinem in rebus fidei fuissent à nobis aliena, cum non possimus nobis metipsi promittere de vero sensu scripturarum ex nostra particulari inspiratione, & interpretatione: Quoniam Ecclesia Occidentalis non habet idioma, in quo Episcopi omnes eius iurisdictionis valeant conuenire, sicut in Latino idiomate: Nec Orientalis Ecclesia iam existens Catholicamini habuit idioma commune inter omnes Episcopos, sicuti Græcum; Hinc in antiquis Conciliis simul in Oriente cōgregati omnes Episcopi Græci, ac in Occidente Episcopi Latini conserebant deinde simul decreta vtriusque conuentus interuentu hominum, qui callerent idioma Latina, & Græca: & ex his de omnibus idiomatibus, per orbem diffusis non deuenere ad nostram notitiam, nisi quæ incorporata sunt in Ecclesiarum seruitio.

C At si dicatur, quod Latino idiomate remanens ab Ecclesiæ seruitio, seruauerit etiam illud in scholis Responsiones idiomata, vt alia omnia sunt subrepta saeculorum reuelationibus propter Barbaras intrusiones, & Dominantium diuersas successiones, inter quas solum

exer-

exercitium religionis remanet fixum, & immobile; Nec
in hoc supplerent originarii Codices ex Latino, qui
requiscentes nouum coram improfficientem ad tempus,
ii pariter cessarent, deficiente Religionis communica-
tione.

Sed ulterius non solum excluderentur amplius uni-
uersalia concilia, sed sequeretur etiam, quod omnes
actus, & canones antiquorum conciliorum, omnes Ec-
clesiæ historiae, omnia scripta sanctorum Patrum ad sa-
cere scripturæ intelligētiam, omnes Hereticorum con-
futationes, & demum omnes antiquitatis Theauri, &
monumenta omnia sancto Spiritu afflata, quoad Ecclesiæ
regimen, post tot sæcula remanerent sepulta, intra pro-
fundam obliuionis abyssum, sacrificium acceptissimum
Principi tenebratum.

Insuper omnes originarii codices, sacrarum scriptu-
rarum, ad quos ob talem, ac tantam varietatem tradi-
tionum oporteret in omni casu confugere ad illorum
rificandos, ii pariter fuissent deperditi, & ab usu, & ho-
minum intelligentia elapsi. Hebraicum quippe idioma
nisi fuisset seruatum in Synagogis Iudaicis, & Græcum
in ecclesiæ seruitio, cum utrumque illorum cessauit
esse vulgare, ea omnia profecto ab hominum memoria
euaniissent. Hinc Spiritus sancti providentia apparet
in sanctæ Ecclesiæ regimine, ut conseruatione origina-
lium idiomatum vniuersalia mala euangerint cum cæ-
tera aut omnia particularia mala non sic intente Ec-
clesiæ statum reuigilarent.

Nec prædictis repugnat, quod usus incogniti idio-
matis in Ecclesiæ seruitio sit contra præceptum Apo-
stoli, primo Corinth. 13 ubi, *Vniuique autem datur
manifestatio spiritus, &c. alij gratia seruitutis in uero
spiritu, alij operatio uirtutum, alij prophetia, alij discer-
tio spirituum, alij GENERA L I. N. G. N. A. R. U. M. :
alij interpretatio sermonum, &c.* Quoniam hoc nec
formaliter, nec per consequens repugnat. *in*

A inferuando originali idiomate, quoad seruitium Ecclesiasticæ Liturgiæ; Apostolus enim ibi loquitur de idiomatibus originaliter, & vniuersaliter incognitis Ecclesiæ; & non solum de idiomatibus, in quibus fuit similiter institutum seruitium, quod decursu temporis factum est incognitum non integro corpori, sed simplicibus personis, & idiotis Ecclesiæ: Nec loquitur minus de idiomatibus incognitis apprehensis, & acquisitis studio naturali, quæ animarum Pastores, & non omnino indocti possent intelligere ad hoc; vt simplex populus respondere possit Amen; sed de idiomatibus miraculose, & supernaturaliter, ac per Spiritum sanctum infusis, vt dicto textu, primo Corinth. 12. Hæc eadem omnia operatur vnus, & idem Spiritus diuidens linguis, prout vult, quæ discerni non valent an à bono, vel malo spiritu sint, nisi per intelligentiam, & si aliter intellexerit Apostolus, sequeretur, quod Dominus Noster, nec Apostoli interfuissent seruitio Iudaicæ Ecclesiæ, quod reddebatur Hebraico idiomate, quod incognitum erat simplici populo, sicuti & Apostolis non intelligentibus aliud idioma, quam Syriacum ante donum linguarum in die Pentecostes.

E Nec aliquis afferat, quod præsens vsus incogniti idiomatis contrarius sit consuetudini Ecclesiæ primitiue. Quoniam scimus non aliud tunc solitum fuisse in Orientali Ecclesia, quam vsus Græci idiomatis, sicuti Latini in Occidentali: quippe clarum est Liturgiam sancti Basilii communem fuisse Orienti vniuerso, vt ex Petro Diacono ad Fulgent. Quod autem Liturgia sancti Basilii fuisse Græcè scripta patet ex Concilio Trullorum cap. 1. & ex Concilio secundo Niceno, & ex Damascen. Orthodox. fidei lib. 4. cap. 14. & nihilominus, quod omnibus illis populis non fuisse vulgare Græcum idioma præsertim Cappadociis, Galatis, Liconibus, Aegyptiis, Syris, nam et omnes Græcis prouinciæ linguam propriam, & separatam habebant,

264 DE VETER. SAC. CHRIS. RITIB.
bant, vt constat ex c. 2. Actuum Apost. prater sancto-
rum Patrum auctoritates.

Similiter quoque in tota Occidentia Ecclesia nem-
pe Aphrica, & Europa reddebatur seruicium in solo la-
tino idiomate, vt ex verbis: Sursum corda. Habemus
ad Dominum: Gratiarum agamus Domino Deo nostro;
Dignum, & iustum est, &c. Similia ex Patribus, & ma-
xime D. August. de. Dono perseuerantie lib. 2. cap. 13.
& idem testatur sanctus Cyprianus in form. orat. Do-
minicalis; & Albinus de Diuinis officiis, & Amalarinus
de officiis Eccles. (qui vivebāt anno 800.) & testatur,
quod non solum in Gallia, sed per totum Occidentem
celebrabatur officium diuinum Latino idiomate, vt etiā B
decreuit Concilium Toletanum quartum can. 2. & 12.
Et nihilominus clarum est, quod Latinum idioma non
erat in parte aliqua vulgare extra Italiam, & Romano-
rum Colonias per Imperium diffusas, vt potē erat Car-
thago in Aphrica, vbi Latinum idioma erat vulgare
eum D. Augustin. vti talis dixerit libro primo confess.
cap. 14. illud se apprehendisse ex nutricum blanditiis;
& pariter Latinum idioma in apto Occidenti cum illud
particulare fuisset in Iudiciorum curiis, nec non in su-
premis negotiis, ac litteratorum idiomate apprehenso,
& intellecto à cunctis hominibus nō vulgaribus, & qui
vtrumque callebant idioma, nec propterea cognitum C
erat rudioribus rusticis, nec qui vnicum, & maternum
retinebant idioma.

Concludamus igitur, quod sicuti idioma Latium
semper retentum est in sequitio Occidentalis Ecclesie,
in qua Apostoli illud instituerunt, quod in hoc grauif-
simē quippe errant Nouatores, non idem seruando,
&c.

Declarando tamen prædicta omnia esse intelligen-
da de precibus, & orationibus publicis, in quibus publi-
ce, & communi idioma omnes vti debent quamuis ab
eruditioribus solummodo tale idioma intelligatur, &
fit

A firmissima co-casa, & idiota, & populus respondeant
Amen: Quod satis diuersum est in priuatis, & particu-
laribus orationibus, quia potest tunc quique veri idio-
ma sibi matris profiteri, & intelligit: & ita intelliga-
tur Apost. primo Corinth. 14. vers. 15.

**De sacris Fidelium Incunculis, vul-
go Medaglie, & Agnus Dei:
sicuti de Bullis, Amuletis,
& alijs Ethnicorum su-
perstitionibus.**

Cap. XLVIII.

I Nsigne fuit priscorum Trium-
phantium Romanorum, quam
in Triumpho præferebant Bull-
lam supra pectus gestare; intus
scilicet intra eam remedijs, quæ gre-
derent aduersus inuidiam: hinc
deductus mos vt Prætecta simul,
& Bulla, quæ Magistratum erāt;
etiam in vsum iuueniorum pue-
rorum usurparentur ad amen, &
vota conciliandæ virtutis. Tar-
quinij Prisci filius; eo quod se in
bello viriliter gessisset, primus hæc
aurea bulla donatus est, & toga
prætecta: Macrobius lib. 1. Satur-
nel, cap. 6. ait: *Sicut Prætecta
Magistratum; ita Bulla gesta-
men erat Triumphantium, quam in Triumpho præfere-
bant,*

*bant, inclusis intra eam remedijs, quæ crederent aduer-
sus inuidiam validissima. Hinc deductus mos, ut præt-
exta, & bulla in usum puerorum Nobilium usurparetur ad
omen, & vota consilianda virtutis ei similia, cui primis
in annis munera ista cesserunt. Et de puero gestante,
prætextam, & Bullam; quam in mco Musæo ex marmo-
re seruo, h. figuram apposui.*

*Brat in præfata Bulla expressa Cordis figura, quæ sic
noterent se homines esse, si corde præstarent, refert
idem Macrobius d. cap. 6. his verbis. Nonnulli credant
ingenuis pueris attributum, ut Cordis figuram in Bulla
ante pectus annexerent: quam insipientes ita demum
se homines cogitarent si corde præstarent. Togam quoque
prætextam his additam, ut ex purpura rubore ingenuita-
tis pudore regerentur. Et de ijs. vide etiam quæ scripsit
Pierius Valerianus de Hieroglyphicis lib. 4. cap. 1. 2. 3.
& 4.*

*Mos quoque fuit apud Ethnicos collo infantum ap-
ponendi metalla re turpicula in virilis membri formam
expressa ad auertendas fascinationes, ut refert Varro
lib. 6. de lingua Latina, de quibus metallis plura ego in
mco Musæo seruo, ut quoque Annulum aureum par-
uum cuiusdam pueri similis f. uræ obsecræ, quæ om-
nia effigari non permisi, ne oculos ingenuorum offen-
derem.*

*Et ut ad rem nostram reuertar, erat hæc præfata Bul-
la rotunda, ceu in aqua sunt Gutta, quæ orbiculantur,
vel id quod in torquibus pendet Bullæ, vel Cordis in-
modum: Ab ea forma aurem post signaturam proui-
cio a nostris Bulla nuncupatur, nempe scriptura in mē-
brana Plumbo. Auro, vel Argenteo, funiculis pendente
iure insignita; & quia coelestis Agni effigies in Bullarū
morcis efformatur; Hinc factum, ut hoc nomine
consecrantur, quemadmodum, & Incunulæ æneæ, aureæ,
vel argenteæ ob eandem causam, & vulgo Medaglie
appellatur.*

A Christi

A Christi autem fidelibus in primitiua Ecclesia mutata dicta superstitione de Cordis figura, seu alterius rei turpicula in veram Religionem ex Cereō Paschali sacro Chrismate delibuto, & Benedictione sanctificato, eo quod Agni Christi imago ibi haberetur expressa; Agnus Dei dici consuevit, quos Agnus Dei recens baptizari suspensos ferrent ad collum: & sicuti Gentiles Cordis figuram, & rem turpiculam in Bullis suis formare consueuerant; quo sic noscerent se esse viros, si Corde præstarent; ita Christiani imaginem Christi Agni susceperant, ut eius exemplo discerent esse mites, & humiles corde. Card. Baron. in anno 58. & ibi Spondan.

B num. 30.

Consuevere quoque prisci illi fideles gestare sacro sancta Euangelia, ut ex actis virginis, & martyris Cecilie apud Surium, quæ semper in pectore Euangelium gestabat, ac etiam Apostolorum temporibus id usurpatum, apparet ex actis Andree Apostoli, quoniam eandem suo tempore consuetudinem in frequenti vñ fuisse, dñ mulieres collo appenderent Euangelia, testatur Chrysostomus relatus à Baronio anno 232. vbi Spondanus in epithome num. 3. & de prædictis Euangelis inquit Isidorus Pelusiota lib. 11. *Quemadmodum nunc mulieres Euangelia parua*: Hoc est gestant. De quibus euangelis parua meminit etiam Gregerius lib. 3. comment. Curopalatae cap. 7. num. 7. §. 2. vbi supponit dici parua euangelia, cum in iis contineretur Initium Euangelii sancti Ioannis, vel aliud paruum Euangelium ad differentiam totius corporis euangelici quatuor Euangelistarum.

C De similibus Bullis D. Gregorius Magnus gratulatoriam mittens epistolam in ordine septima lib. 12. ad Theodelindam Longobardorum Regiam, eo quod illa filio iusta esset, transmisit quoque vnam ex iisdem fidele, ut collo appenderet, nempe crucem cum ligno sanctissime Crucis Domini, & Locum sancti Euangelii

gellii theca Persica inclusam, vnde etiam refert Baronius A
anno 604. vbi Spondanus num. 1. Ac etiam Magnus
Greg. epist. lib. 5. ad Childbertum Francorum Regem
mencit claues sancti Petri, in quibus de vitulis
catenarum pudent inlittum erat, quæ collo eius su-
spensas, & malle illuminarentur.

Miracula sæpe confirmarunt pium fidelium vsum,
ut inter cœtera duo referat s. Greg. Turonen. Archie-
pisc. exanivariis sancti Martini lib. primo, cap. 2. 3.
Quoniam autem ad templum sanctum quidam deuotus, sine
plenus accessisset, & gratiam sancti faciens rogauit, quid
de bacula peteret ad salutem, præp. sepulcrum accedens,
aditus supplicans, ut sibi parum benedictæ cere largiretur B
& immulo, quam accipiens latus abscissit, & egerit, cui fru-
gus fuerat, confusus imposuit. Adueniens autem vici-
nitatem sanctissimam, quæ omnia in annis præcedentibus sæpe
vastauerat, ob hoc est prohibita benedictione, nec ibi dege-
re vltra, ut consueuerat, noscitur, & idem autor paulo post
inquit. Quidam pro benedictione aliquid de sancta ade-
ssumere flagitans, parum cere de sepulcro sancti accipit,
& infra penetralia domus, tanquam thesaurum celestem
imposuit. Factum est autem, ut inuidia & temerariis im-
molem incendium domum voraci flamma concuteret, &
sparsum per vicias tabulas sancta vastaretur, typica cla-
mor ad cælum tollitur, & B. Martini auxilium imple- C
ratur, inueniunt etiam ille cere particula à sancti templo
deparata. Qua reperta, & igni iniecta protinus contumax
resistit incendio, nouoque minaculo cere, quæ ignem
alebat erat solita, violentius ignem, ut & ceteris visis appressis.

Hæc Paulinus in sexto operis sui libro, versu compressit.

Hæc quantumvis maxime exdite hæc pietatem erga
Deum; nihilominus sanctus Ioannes Chrysostomus elo-
quenti catamœchatur contra eos, qui amicum im-
plorant à sortilegis Amulis sub prætextu sanctorum ver-
botum, necnon contra illos, qui circa caput & brachia
deferbant imaginem Magni Alexandri, ac sanctissimæ

Crucis

A Crucis propter bonos euentus; sicuti & eos repræhen-
dit, qui relictis sanctorum nominibus eorum filijs in
baptismo nomina imponebant, aliquorum, qui ad sene-
ctam decrepitam peruenerant, & alijs superstitionibus
utrebantur: sic loquitur Chrysostom. ad Populum An-
tiochenum homil. 21. Quid verò diceret aliquis de his,
qui carminibus, & ligaturis utuntur, & de circumligan-
tibus aurea Alexandri Macedonis Numismata capiti,
vel pedibus? Dic mihi, hæc ne sunt expectationes nostræ,
ut post Crucem, & Mariam Dominicam, in Gentilis Re-
gis imagine spem salutis habeamus? Ignoras quanta
Crucis perfecit? mortem dissoluit, peccatum extinxit, or-
cum in ignem reddidit, Diaboli soluit potentiam, & ad corp-
poris sanitatem præstandam non est fide digna? totum
orbem exsuscitauit, & tu in ipsa non confidis? & quid
pati dignus non esses? Non ligaturas vero tantum, sed
etiam excantamenta tibi conducis, vesulas ebrias, & ti-
tubantes in domum agens. non confunderis, non crube-
scis? & quod grauius est errore, quando hæc admonemus,
& dissuademus, dicunt putantes se excusari, quod Chri-
stiana mulier est, quæ excantat, & nihil aliud loquitur,
nisi Dei nomen. At propterea ego magis ipsam odi, & a-
uersor, quod Dei nomine ad contumeliam utitur, quod
sedicens Christianam, Gentilitium opera facit: etenim &
E Demones opera Dei fatebantur, & erant Demones.
Chrysost. homil. 13. in epist. ad Corinth. cap. 4. Siquidem
cum nomen filio imponendum sit, omissa sanctorum ap-
pellatione, quemadmodum maiores faciebant, accensas
lucernas, & ijs uominibus impositis, quæ plurimum du-
raverint, eius nomine filium appellant, bino eum diuturni-
us victurum coniectati: Deinde cum nonnunquam acci-
dat, ut præmatura morte moriantur, accidit enim sæpe
multos ad id. Diabolus prosequitur, quod tanquam in sa-
pientes pueros eos delusit. Quod si quis dixerit, quæ cir-
cumponuntur ornamenta, & bractea manibus pendentia,
& cotinum flamen, & alia multa stultitia plena? ve-

rum

rum nihil aliud afferrī puto oportere, præterquam Crucis custodiam, quæ in præsentia contemnitur, cum totum orbem ad fidem conuerteris.

Hinc Magnus Constantinus Imperator contra illos qui Amuleta supersticiosa collo gestarent ad remedia Quartanæ, seu alterius morbi; iussit scuerissimè agi, Ammianus lib. 19. prope finem, & apud Baronium, & Spondanum in epithom. anno 358. in fine; ut similes prauus usus corrigat D. August. de tempore serm. 215. & de diuers. 115. de S. Cypriano serm. 3. & refert Baron. anno 418. ubi Spondan. num. 6.

Qualia autem sint Amuleta supersticiosa, & à fidelibus vitanda; vide Martinum Del Rio disquisitionum Magicarum, lib. 1. cap. 4. quæst. 4.

De Corona Clericorum.

Cap. XLIX.

Clericalis Corona iam ab initio Ecclesiæ fuit in usu, ut refert Isidor. lib. 2. De Diuin. offic. cap. 4. Huius Tonsuræ Ecclesiasticæ usum à Nazareis primum exortum, ut in Numer. cap. 6. qui prius Crine sectato, demum post vitæ magnam continentiam deuotione completa caput radebant, & capillos in ignem sacrificij ponere iuebantur, scilicet ut perfectionem deuotionis suæ Domino consecrarent. Huius exempli usus ab Apostolis introductus est, ut hi qui diuinis cultibus mancipati, Domino consecrarentur, quasi Nazarei, id est sancti Dei, crine præciso innouentur. Hoc quippe & Ezechieli Prophetæ iubetur cap. 5. dicente Domino. *Tu filij hominis sume tibi gladium*

acutum

- A** *acutum radentem pilos & assumptum, & ducet per caput suum, & barbam: quia & ipse sacerdotali genere, Deo in ministerio sanctificationis deserviebat. Hoc & Nazareos illos Priscillam, & Aquilam in actibus Apost. cap. 18. primos fecisse legimus, Paulum quoque Apostolum, & quosdam Discipulorum Christi, qui in huiusmodi cultu imitandi extiterunt, ut in dictis actis, cap. 2. ibi. His assumptis sanctifica te cum illis, & impende in illis, ut radant capita. Vnde Hieron. in epist. 79. utebatur hac apostrophe. O Paule & in hoc te rursus interrogo, cur caput raseris? cur nudipedalia exercueris de caeremonijs Iudeorum? cur obtuleris sacrificia, & secundum legem pro te hostia fuerint immolata? utique respondebis ne scandalizarentur, qui ex Iudais crediderunt.*

Quare autem in Ecclesiam introducta talis Corona? Germanus Patriarcha Constantinopolitanus in Theoria Ecclesiastica inquit. *Tonsura capitis sacerdotis, & ratunda eius pilorum media sectia, vice corona est spinosa, quam Christus gestavit. Duplex corona circumposita capiti sacerdotis, ex capillorum significatione imaginem refert venerandi capiti Apostoli Petri: quae cum missus esset ad praedicationem Domini, & Magistri, si tonsa esset ab ijs, qui eius sermone non credebant, ut illuderetur ab ipsis, eique Magister Christus benedixit, & infamiam in honorem, illusionem in gloriam convertit, & posuit super caput eius coronam, &c. Ac Ven. Beda lib. 5. de gestis Anglorum cap. 22. inquit. Inter omnes, quas in Ecclesia, vel in universo hominum genere reperimus tonsuras, nullam magis sequendam, amplectendamque iure dignam, ea, quam in capite suo gestabat ille, cui se confitenti Dominus ait: Tu es Petrus, quodque etiam refert Baronius in anno 58. ubi Spondanus num. 50. num. 51. & seq. ut ritus Tonsurae Clericalis ex Apostolica traditione in Ecclesiam antiquitus introductus sit ob iugem memoriam sacrae Coronae impositae Capiti Saluatoris*

Saluatoris nostris: sicut etiam ut illa Tonsura, quæ Principi Apostolorum derisionis causa est: nota infamix nota, totius ecclesiæ honori cesserit; & certum est hanc rationem Romæ ludibrio ab antiquo fuisse, ut idem Spond. dicto num. 51. Existimarunt aliqui coronam in modum Sphæræ esse signum hieroglyphicū perfectionis: ut nos diximus in libro de Veter. Aegypt. Ritibus cap. 26. nimirum ut clerici omnes, qui ubique ad eam obligantur perfecti debeant vivere.

Quicquid autem sit, certum præter deducta, utam Tonsuræ antiquissimum fuisse in Ecclesiâ, cum referat Ammianus Marcellinus lib. 12. quemdam Theodorum fuisse martyrio datum à Gentilibus, eo quod tonsuratus quemdam puerum, quem Ecclesiâ dicauerat. Et Cyrillus in Euthymio apud Lipoman. tom. 5. refert ut Orreius Episcopus Meliten. (sub Theodosio seniore Imp.) tonsurauerit Euthymium, his verbis. *Cum tum baptizasset, & pilos, qui ex lege tondentur pueris, tonsurasset, in gradum Lectorum eum cooptat.*

Et quod solitum esset adiurare per talem coronam, Augustin. epistola 147. ad Proculianum Episcopum inquit. *Honorant nos vestri: Honorant vos nostri: per Coronam nostram nos adiurant vestri, per Coronam vestram vos adiurant nostri:* ut pariter per Coronam precatur Hieronymus ad Augustinum inter Epistolas Augustini 26. ibi: *Fratres tuos dominum meum Alipii & dominum meum Euodium, ut meo nomine salutes, precor coronam tuam.*

Sanctus Anicetus Papa circa anno 200. à Christo nato, scribit ad Galliæ Episcopus, ut Clerici deferant tonsuram, sicuti refertur distinct. 23. can. Prohibete fratres, &c. *Ut Clerici iuxta Apostoli comam non nutriant, sed desuper caput in modum sphaeræ radant.* Et in Concil. Carthagin. 4. can. 44. *Clericus ne comam nutriat, nec barbam.* & in Concilio Agathen. can. 20. *Clerici, qui*

A qui comam nutriunt ab Archidiacono (etiam si noluerint) iniuncti detondeantur.

De Presbyterorum tonsura Eugrius lib. 30. histor. cap. 26. scribit, quod Martianus Tarsum damnatus: ubi coma abrasa Presbyter designatus est.

Et circa Episcoporum tonsuram refert S. Gregorius Nazianzen. orat. in Maximū, ut iste ē Philosopho incōtinenti deuenit Episcopus, de quo (vnde similibus fuit dictum) inquit: Cum ad Pastoralis muneris administrationem nihil aliud omnino contulerint, quam quod comam, cui alenda, & ornanda turpiter studuerant, raserint: Sanctus Gergor. Turonen. in vita Sanctorum.

B Patrum cap. 17. scribit, quod sanctus Nicerius Episcopus Treuicorum, ex vtero egressus apparuit tonsuratus, habens instar Clerici coronam.

C Aduertendum hic est. Hodie apud nos antiquam Coronæ formam solos Monachos retinere: nam brevis ille orbis in vertice, quo clerici magna parte videntur insolens olim, atque inusitatus in Ecclesiâ fuit, ut legitur in Concilio Toletano quarto, can. 40. his verbis: Omnes Clerici, vel Lectores, vel Leuitæ, & Sacerdotes, de tonso superius capite toto; inferius solum circuli coronam relinquunt: *Quæ* an sicut hucusque in Gallia partibus facere Lectores videntur, qui prolixis ut Laici contemnunt solo capitis apice medium circulum tenuisse. *Quæ* itus enim iste in Hispania hucusque Hæreticorum fuit: Vnde oportet ut pro amputando ab Ecclesiâ scandalo, hoc signum dedecoris auferatur. Qui scius fecerit fidei Catholica reus erit. & in hoc conformis est, quod scribit Gregor. Turonenf. de dicto Nicerio Episcopo recens nato his verbis. Omne caput eius & capitis quidem nudum cernebatur, in circuitu vero mediorum capillorum ordo apparuit, ut putares coronam clerici signatam.

Obijciunt Hæretici Tonsuram deferre, sit imitari Idolorum ministros etiam Tonsuratos: etenim respondetur, non propterea in hoc peccasse illos, quod ton-

mm

furati

furati essent, sed quoniam referebant illam tonsuram, seu rasuram ad Idola, seu falsos Deos.

Secundo reprehendunt Tonsuram, cum hæc redundet in derisum sæcularium, & Religiosorum, dum admittuntur ad Clericatum: quoniã respondemus Christianos exopte se hanc derisionem, & improprium, propter Christum, ut ex Apost. ad Hebræos cap. 13. *Excarnemur ergo, quod cum extra castra, improprium eius portantur.* & sicut Crux Iudæis, & Gentilibus fuit scâdulum, & stultitia; ita prædestinatis sapientia, primo Corinth. 1. *Nos autem prædicamus Christum Crucifixum, Iudæis quidem scandalum, Gentilibus autem stultitiam: ipsi autem vocatis Iudæis, atque Græcis Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam: quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus; & quod infirmum est Dei, fortius est hominibus.*

Tertia obiectio, quod Deus expresse prohibeat hæc tonsuram, in Levitico cap. 19. *Non radent caput, nec barbam, neque in carnibus suis facient incisuras.* Quoniam responderetur processisse ne Iudæi proclini ad Idololatricum cum Aegyptijs, & aliis exteris nationibus in hoc symbolizarent.

Denique reprehendunt Rasuram, ex Dico Epiphonio, Hæres. 80. Respondetur enim non impugnasse Epiphanium

rasuram, sed modum

radendi, & ton-

dendi.

ut ipse inquit. *Næque monachis*

cia more ob remota

offerant.

De Tonsura Religio-
rum.

Cap. L.

Ritus omnes in Ecclesia, quorum Principium ignoratur, cum referantur à sancto Augustino ad Apostolicam traditionem; credendum est etiam, tonsuram vniuersæ Sæculi Religiosorum originem habuisse ex Apostolorum doctrina.

Quod ex antiquitate confirmatur cum D. Dionys. præcipiat professores solitudinis Tonsuratos esse, ut in lib. de Hierarch. Eccles. cap. 6. his verbis. *Vbi iste illa omnia continenter promiserit, consignans eumerucis signa, sacerdos, tondet, trinæ divinæ Beatitudinis personas iuchmans, exutumque veste orani, alia induit; & infra. Porro tonsura crinium vitam mandissimam indicat, & nulla figura fucatam.*

Sanctus Athanas. lib. de vera Virginitate. circa medium. *Materia vestium tuarum ne sit pretiosa: capilli circumtonsæ, crinalis vitta ex lana sit, caput astringens.*

C Et sanctus Hieronymus epist. 48. ad Sabin. cap. 3. inquit. *Moris est in Aegypti, ac Syria monasterijs, ut tibi Virgo, quam Vidua, quæ se Deo voverint, & sæculo renunciantes omnes delicias sæculi conculcauerint, crinem monasteriorum matribus offerant desecandum; non intesto postea contra Apostoli voluntatem incessuræ capite, sed ligatæ pariter, & velatæ. Et idem Hieronymus. etiam loquitur de viuendi consuetudine monialium, ut in epistola 27. ad Eustoch. de obitu Paulæ, cap. 10. circa medium: Vnus omnium habitus, linteamine ad tergendas solum manus utantur: a viris tanta separatio, ut*

mm 2 a spado.

a spadonibus quoque eas seiungeres Paula, ne ullam occasionem dares lingue maledica, quasantas carpere solita est in solatium delinquendi. A

Et de vestitu, ac alio ritu viuendi in Monialibus; D. Ambros. ad Virginem lapsam, cap. 8. *Lugubris tibi accipienda est vestis, & mens; ac membra singula digna castigatione puniendae: amputentur crines, qui per vanam gloriam occasionem luxuria praeuenerunt: & infra: Denique totum corpus iniurijs, & ieiunjs macoretur, cinere aspersum, & opertum cilicio perberroscat, quia mala, sed de pulcritudine placuit.*

Certum est autem, quod Deus dum minabatur populo flagella, & desolationem, per suos Prophetas praedicebat pilorum tonsionem, & caluitium, ut per Isaiam cap. 22. vers. 12. *Et vocabis Dominus Deus exercituum in die illa ad fletum, & ad platum, ad caluitium, & ad cingulum faciei.* Et idem Isaias cap. 13. vers. 24. *Et erit pro suaui odore fetor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine caluitium, & fascia pectorali cilicium.* Et Micheas cap. 1. vers. 16. *De caluare, & tondere super filios deliciarum tuarum, dilata caluitium tuum sicut Aquila, quoniam captiui ducti sunt ex te, &c.* B

Hoc idem sensus communis docebat Gentiles facere, ut de quibusdam Regulis refert Sueton. in Caligula cap. 3. *Regulos quosdam barbati posuisse, & uxorem, capita rasisse in inditium maximi luctus.* Et Argui moeroris causa idem praestabant apud Herodot. lib. 5. histor. ac idem Syri apud Lucianum in Dea Syria. Soli autem Romani, quoniam ipsi communiter tonsi incedebant, propter tristitiam pilos crescere sinebant, ut de Sueton. in C. Iul. cap. 67. *Diligebat usque adeo, ut audita clade Isturiana, barbam, capillumque submisserit, nec ante ademerit, quam vindicasset: Quod etiam testatur Vlpianus l. C. in l. vestem D. de iniurijs, & famosissimis libellis.* C

Propterea Religiosi, ut exhiberent moestitiam, & luctum

A tum de propriis, & alienis peccatis, pro quibus poenitentiam faciebant, tonsi incidebant, & capillos radebant, vt refert sanctus Paulinus epistola 7. & Salianus Marsilien. de vero iudicio, & prouidentia Dei in fine. Ac etiam non prius ad poenitentiam quispiam admittebatur, quam tonsura confereretur Concil. Toletan. 3. cap. 12. *Quicumque ab Episcopo, vel Presbytero poenitentiam postulat, id ante omnia Episcopus obseruet, vel presbyter, vt si vir est, siue sanus, siue infirmus, prius eum tondat, & sic poenitentiam ei tradat.*

Fœlices, qui hanc poenitentiam salutarem amplectuntur, quoniã dicere poterunt cum Apostolo 1. Corint. 4. vers. 10. *Semper mortificationem Iesu Christi in corpore nostro circumferentes, vt & vita Iesu Christi manifestetur in corporibus nostris, &c.*

De Habitu Monachorum, & Religiosorum..

Cap. L I.

Sicuti sacra à prophanis debent separati; ita homines sacros discerni à secularibus per habitus diuersitatẽ congruum est; quod & omni tempore ita seruatum, vt de Elia indato habitu non vulgari, legitur 4. Regum. cap. 1. vers. 8. *At illi dixerunt vir pilosus est, & Zona pellica accinctus renibus, qui ait Elias Thebites est:* & de Ioann. Baptista apud Matth. cap. 3. *Ipsæ autem Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & Zonam pelliceam circa lumbos suos, esca autem eius erat locusta, & mel siluestre:* ac de aliis similibus etiam refert Apostolus ad Hæbr. 11. *Circueiunt in melotis, in pellibus caprinis egentes, angustiat, afflicti, &c.*

Et

Et præterea decretum fuit in Conc. Niceno can. 73. *Arabico, . Religiosum Monachi, tum Moniales habeant alia indumenta, & alios mores, quam Laici : & tondeant caput in modum Corona, & cingant se.*

Hinc sanctus Athanasius de Virgin. sic inquit. *Materia tuarum vestium ne sit pretiosa, indumentum tuum fuscum sit, non tinctum, sed nativi coloris, aut saltem album amiculum, sibi careat ; eiusdem quoque coloris sint manica lancea brachia obtegentes, usque ad digitos manuum : capilli circumtonsi, crinalis vitta ex lana sit : caput astringens cuculla, & superhumeralis lacrimas non habeat : & Basilii epist. 1. Tunica cincta appressa sit corpori, & adstricta : cinctus neque muliebrem in modum ista exuperet, neque pralaxus fluxam tunicam efficiat. Et idem de habitu, & tonsura Monachorum refert Epiphanius hæres. 20. & Io. Chrysost. homil. 56. ad populum Antiochenum.*

Sicuti etiam Gregor. Nazianz. orat. 12. coram Patre suo inquit. *Qui Heliam, aut Ioannem moribus exprimebant, aut alium quemdam ex his, qui Christo nomen dederunt, eademque Zona accincti sunt, atque eodem, vel fusco, vel nigro pallio contexti, quale vita sancta, & gravis, &c.*

Et Imp. Theodos. Arcadius, & Honorius l. 5. Cod. de Episcop. audientia expresse sic prohibent. *Monachi, & quæ ludibrio corporis sui questum faciunt, publice habitu earum virginum, quæ Deo dicatae sunt, non utantur.* Ioannes Cassianus de institut. coenobiorum lib. primo, cap. 2. 4. & 5. diffusè describit habitum, & maxime Cucullos Monachorum, & Religiosorum. *Cucullis perparuis usque ad cervicis, humerorumque demissis confectis, quibus tantum capita contegant, indefinenter debent uti, ac noctibus, scilicet ut innocentiam, & simplicitatem parvulorum iugiter custodire etiam imitatio. ne ipsius velaminis commoneantur, &c.*

Ac de cilicijs, & tunicis loquitur Theodoretus in histor.

A histor. Patrum, cap. 14. *Asunt cum neque tunicam, neque cilicium saepe mutasse, sed ijs, quæ in eis fiebant rupturis, aliquot pannas consuendo senectuti hoc modo remedium attulisse.*

Et de Pallio, quod sumpsit Tertullianus, quando Christianus devenit exultans idem in tractat. de pallio, ultima periodo, inquit. *Gaude Pallium, & exulta, melior te iam Philosophia dignata est, ex quo Christianum vestire capisti.*

D. Velo etiam meminit Ambrosius lib. 1. ad Virgin. lapsam cap. 5. *Non es memorata diei Dominica Resurrect. in quo Divino altari te obtulisti velandam.*

B Et idem refert lib. 5. de Virginib. verba, quæ protulit Liberius Papa in tradendo velo Marcellinæ.

Et sanctus Hieronymus in vita sancti Pauli primi Heremite loquitur de veste palmarum sancto Antonio relicta ibi. *Ne quid plus hares ex intestati bonis non posideret, tunicam eius sibi vindicavit, quam in sportarum modum de palma folijs ipse sibi contexerat, &c. Diebusque solemnibus Pascha, & Pentecostes semper Pauli tunica vestitus est.* Et idem in vita sancti Hilarionis inquit. *Igitur octogesimo ætatis suæ anno, cum absens esses Heliobius, quasi testamenti vice brevem scripsit epistolam, omnes divitias suas ei relinquens, Evangelium scilicet, & tunicam, faccam, cucullum, & palliolum.* Et de habitu quem sumplerat Eustochia filia sanctæ Paulæ scribens idem Hieronym. ad Demetriadem de custod. Virgin. cap. 3. inquit. *Pretiosa monilia, & graves confusus unguines, ardentesque gemmae redduntur serinix, vili tunica induitur, viliari regitur pallio, & insperata Avio genibus grauplatur.* & idem ad Marcellam de laudibus Asclepiæ epist. 15. inquit. *Tunicam fusciorum induta repensâ te Domino consecravisti.*

C Sanctus Augustinus etiam reprehendit delicatam velamina capitis, ut in epist. 108. ad moniales. *Ne sit vobis*

*vobis tam tenera capitum tegmine, ne resiola fapier appar-
reant.*

Ac etiam de habitu Monachorum, quos instituerat sanctus Martinus inquit Seuerus Sulpitius in vita eiusdem Martini. *Mulsi quidam è fratribus in eundem modum, &c. Plerique Camelorum setis vestiebantur, melior ibi habitus pro crimine erat. Quod eo magis sit mirum necesse est, quod mulsi inter eos nobiles habebantur, qui longè aliter educati ad hanc se humilitatem, & patientiam coegerant.*

Velle igitur impugnare habitus Religiosorum, eorumdemque antiquitatem: non aliud certè est, quam imitari Constantinum Copronimum Imperatorem, B qui exponebat Monachos per derisionem populo in theatris, vt refert Cedrenus in vita eiusdem Copronimi.

De Votis Religio- rum,

Cap. LII.

COenobitarum, seu Religiosorum disciplina, quæ a C tempore Apostolicæ prædicationis sumpsit exordium, vt refert Cassian. collat. 18. cap. 4. 5. & 6. Eadem disciplina etiam dein in immensum creuit, refert Augustin. de moribus eccles. cap. 31. *Quis viderit summam continentis hominum Christianorum multitudinem per totum orbem in dies magis, magisque diffundi, & ex Oriente maxime, atque Aegypto, quod vos nullo modo potest latere. & tale augmentum eo fuit instituto viuendi vt Religiosi prædicti communis semper habuerint vota sollemnia, nempe. Obedientiam, Paupertatem, & Castitatem, præter alia particularia, quæ iuxta propriam voca.*

A vocationem plurimi ex his assumpserunt. Quorum votorum excellentiam testatur D. Augustinus in psal. 75. ibi. *Alij Virginitatem ab ineunte etate vouent, ut nihil tale, vel experiantur, quale illi experti sunt, & reliquerunt; & isti vouerunt plurimum: alij vouent domum suam esse hospitalem omnibus sanctis aduenientibus, magnum votum vouent: Alius voues relinquere omnia sua distribuendo pauperibus, & ire in communem vitam, societatem sanctorum, magnum votum vouet.*

At quando auctoritates deficerent, satis sit agnoscere, quod Obedientia animam Deo consecrat, Paupertas bona sacrificat, Castitas corporis holocaustum facit: **B** ut sic nihil homini vouenti remanens, victimam de se Deo faciat, & cum Petro dicere audeat ipsi Christo. *Ecce nos reliquimus omnia, quid ergo erit nobis?*

Votum Obedientiae, procedit ex quo Christus Dominus docuit, Luc. 9. *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me: Cum ipse Christus humiliauerit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis.* Votum vero Paupertatis voluntariae refertur ad verba, Matth. cap. 19. *Si vis perfectus esse, vade, & vende quae habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in caelo, &c.*

C & infra. *Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, vel sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam aeternam possidebit.* Votum Castitatis habemus ex verbis Christi in eodem cap. 19. *Et sunt Eunuchi qui se ipsos castrauerunt propter Regnum Caelorum:* de quo voto etiam loquitur Apostolus, 1. Corinth. 7. *De Virginitate autem praeceptum Domini non habeo, consilium autem do, tanquam misericordiam consequutus à Domino, ut sim fidelis.*

Afferamus, quamuis ab initio Homo sit in sua libera facultate ante Votum: facta autem Deo promissione, & voto emisso si contraue niat, peccat sub poena peccati.

n a

diz, &

dia, & fractæ fidei : quoniam inquit Athanas. lib. de **A**
passion. & cruce Christi initio. Scire debemus, & nequa-
quam ignorare, quod quæcumque promittimus Deo, non
ea deinde esse nostra, sed Dei; & si inde quid defrauda-
mus, ea non nos sumere tamquam nostra, sed ut Dei
sacrilegio compilare.

Hinc fit, quod ex malis Religiosis in Claustro nil de-
terius inueniatur, sicuti ex similibus bonis nil perfe-
ctius, ut testatur D. Augustin. epist. 137. Clero, & Po-
pulo Hipponensi his verbis. *Simpliciter fateor carum*
Domino Deo nostro; ex quo Deo servire capi, quomodo
difficile sum expertus meliores, quam qui in monasterijs
profecerunt: ita non sum expertus peiores, quam qui in **B**
monasterijs ceciderunt.

Verum quoniam per sæpe accidit delicta Religiofo-
rum erumpere in notitiam hominum: propterea non
temerè iudicandum; neque ob paucorum delicta, debet
quis deficere à pietate, vel de omnibus male suspicari,
cum nulla fuerit vnquam tam foelix sodalitas, in qua
non aliquod flagitium extiterit; ut latè idem Augustin.
dicta epistola 137 referat. Quantumlibet enim vigilet
disciplina domus meæ, homo sum, & inter homines vi-
uo: nec minus arrogare audeo, ut domus mea melior
sit quam Arca Noe, ubi tamen inter octo homines re-
probis vnus inuentus est. Aut melior sit quam domus **C**
Abraæ, ubi dictum est, eijsce ancillam, & filium eius: aut
melior sit, quam domus Isaac, cui de duobus geminis
dictum est Iacob dilexi, Esau odio habui. Aut melior
quam domus ipsius Iacob, ubi electum Patris sui filius
incestauit, &c.

Et ex hoc propter delicta aliquorum Religiosorum;
non sunt coeteri imputandi; cum idem Augustinus in
psal. 99. sub finem inquit: *Sed omnem professionem habes*
re-sistat personas: sunt Christiani mali, sed sunt, & boni.
& pauld post. Inuenis sanctimoniales indisciplinatos: ut
quid ideo sanctimonium reprehendendum est? &c. Sed
nunquid

A nunquid propter Virgines malas damnaturi sumus & sanctas, & corpore, & spiritu? Et quod mos sit malorum damnare totum ordinem ex particulari delicto idem Augustin. dicta epist. 137. ibi: *Ad quid aliud sedent isti & quid aliud captant? nisi ut quisquis Episcopus, vel Clericus, vel Monachus, vel sanctimonialis ceciderit, omnes tales esse credant, iacent, contendant, sed non omnes posse manifestari?*

Confiteamur igitur, quod si in Ecclesia sint mali; sunt tamen & boni; & si excrementa reperiuntur, est quoque oleum luminosum, quo Ecclesia per totum orbem diffusa illustratur, ut idem Augustin. dicta epistola 137. **B** his verbis. *Quapropter, & si contristamur de aliquibus purgamentis: consolamur tamen etiam de pluribus ornamentis: nolite ergo propter amurcam, qua oculi vestri offendantur, torcularia detestari: unde apotheca Domini ea fructu olei luminosioris implentur.*

De Votis in Genere.

Cap. LIII.

C Non solum solemnia Religioforum vota sunt ad vnguem seruanda, ut diximus: verum & cuiuscumque personae etiam in particulari, ut in psalmo 57. vers. 12. *Vouete, & reddite Domino Deo vestro omnes, qui in circuitu eius offertis munera.* & alibi. *Vota mea reddam in conspectu timentium te:* Etenim quod ante votum erat in libera voluntate; redditur post emissum votum necessarium sub poena Divinae indignationis; ut in Ecclesiast. habetur: *Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere, displicet enim ei infidelis, & stulta promissio, sed*
¶ 2 quod

*quodcumque uoueris redde : multoque melius est non A
uouere, quam post votum promissa non reddere; ac etiam
in Deuteronom. cap. 23. vers. Si nolueris polliceri absq;
peccato eris: Quod autem semelegressum de labijs tuis ob-
seruabis, & facies, sicuti promissisti Domino Deo tuo.
Et Paulus loquitur de Viduis, quæ cum fregerint eo-
rum vota acquirerent æternam damnationem, ut in 1. ad
Timoth. cap. 5. vers. 11. & seq. ibi. Adolescentiores au-
tem uiduas deuota: cum enim luxuriata fuerint in Chri-
sto, nubere volunt; habentes damnationem.*

Considerandæ potissimum sunt circumstantiæ ante
emissum votū, nec illud generaliter pronunciare oport-
et, quoniam ut inquit sanctus Iustinus Martyr, quæst. B
ad orthodoxos 99. *Permissum Deum filiam Iephtha in
sacrificio victimam offerri, non quod humane delectare-
tur sanguine, verum ut homines posterius documentum ha-
berent, ne unquam vota sua Deo infinitè nuncuparent:
multa enim absurda sunt per huiusmodi generale vo-
tum cauenda.*

Et de Votis, quæ sanctis fiunt: inquit Euseb. de præ-
parat. Euangel. lib. 13. cap. 7. *Vota, quæ ipsis facimus
tanquam uiris sanctis, quorum intercessione ad Deum
non parum iuari profitemur.*

S. Ioann. Chrysost. refert, quod reddere votum, sit C
solutio debiti, ut in psalm. 49. ibi. *Pulchrè autem dixit
Redde: post promissionem enim efficitur debitum; Ita
etiam Anna reddidit filium, ut debitum maximum.*
Et paulò post: *Ne tardaueris reddere votum tuum:
pollicitus es, redde ne forte mors te inuadat, & id re-
gindat.*

Refert Tertullianus, quod votum transijt in Legis
naturam, ut in cap. 11. de ieiunijs. *Tamen & votum,
cum & à Deo acceptatum est, legem in posterum facit per
auctoritatem acceptatoris.*

Sanctus Cyprianus lib. 3. ad Quirinum, cap. 30:
*Quod quis Deo uouerit, sita reddendum; apud Salomonē
probat*

A prout vouerit votum Deo, ne moram feceris reddere illud.
Apud Hieremiam : maledictus qui facit opera Dei negligenter .

Et Concilium quarrum Carthaginen. priuat communione Viduas, quæ votum Castitatis fregerunt, vt in cap. 104. *Sicut bonum est Castitatis præmium , ita & maiori obseruantia , & præceptione custodiendum est ; vt si qua Vidua quantumlibet in minoribus adhuc annis posita , & matura ætate à viro derelicta , si deuouerunt Domino , & veste laicali abiecta sub testimonio Episcopi , & Ecclesia religioso habitu apparuerint , postea verò ad nuptias faculares transferint , secundum Apostolum damnationem habebunt , quoniam fidem castitatis , quam Domino vouerunt , irritam facere ausi sunt : tales ergo persone , sine Christianarum communione maneant , &c.*

Et sanctus Augustinus de quodam amico , à Dæmone instigato , vt rumperet votum epist. 45. inquit .
Modo autem tanto (quod absit) miserior si fidem Deo fregeris , quanto beatior si persolueris : nec ideo te vouisse pœniteat , imo gaude iam tibi non sic licere , quod cum tuo detrimentoliciuisset . Aggredere itaque intrepidus , & dicta imple factis , ipse enim adiuuabit , qui tua vota expetit : sælix necessitas , quæ ad meliora compellit .

C Lubrici , & sensuales homines , vt retrahant se à Caritatis voto impossibilitatē adducunt : quodque melius sit nubere , quam vri : at certè hæc impossibilitas non ab alio procedit , quam à mala eorum dispositione non repellendo internas tentationes , nec occasiones externas euitando : quoniam si in hoc sollicitaret caro , seu Satan ; leiunia , & orationes maxime proficiunt : si obiecta offerat mundus hæc fugienda : sed de hoc thema videamus , D. Basilium de vera virginitate circa medium , dum inquit . *Cum Domino virginitatem professæ sint , carnali postmodum voluptate malè blanda delinitæ , ac deuictæ , supri scelus bono coniugij nomine obtegere cupiunt :*

*cupiunt: non ignorant huiusmodi, quamvis ignorantiam
simulant, quæ sponsi dexteram, & fœdera prauaricata sit,
eam nec illius ultra esse sponsam, quem nequitia dante
manus, dereliquit. Et infra. Coniugium quippe illi in-
peccatum reputabitur; primum quidem quia pessimum
huius coniunctionis fundamentum voluptatem iecit, pra-
uaricationisque malum: deinde quia causa non esset libe-
ra, neque enim est mortuus vir eius, ut cui vult nubas,
viuente immortalis viro; merito censetur adultera, quæ
mortalem hominem ob carnis vitia Domini thalamis in-
tulit, &c.*

Possemus hic videre, an votum consistat in solo pro-
posito faciendi: seu in promissione, quæ procedit ex
proposito: Sicuti etiam an votum debeat fieri de me-
liori bono.

An omne votum obliget ad observandum? &c. sed
de his, & similibus reicio lectorem ad Diuum Tho-
mam in sua summa 2. 2. quæst. 88. & alios scribentes.

De Cœlibatu Ecclesiastico- rum.

Cap. LIV.

6

Quamuis in sancta Matre Ecclesia nulla reperiat
macula, malitiosè tamen Nouatores Hæreti-
ci delirant reprehendèdo castitatem in Ec-
clesiasticis, eiusdem Ecclesiæ filii: non retinentes hi
memoriæ, quod Paulus præcipiat Tito sobrietatem, in-
stittiam, continentiam, &c. vbi S. Hieronym. inquit
verbum, *Sobriè*, in Græco idioma idem sonat quod
Castè, & idè Apost. ad Timot. epist. 2. c. 2. inquit. *Nemo
militans Deo implicat se negotiis (aculæribus: ex quibus
potissi.*

A potissimum est Matrimonium, dum idem Apost. primo Corinth. 7. inquit. *Tribulationem carnis habebunt huiusmodi. Cumque sanctus Basilius cap. 1. constit. Monach. Nullo sunt cura grauiore, quam ea, quae à coniugio profecta gregatim innumerabiles penè aduolant.*

Et quod in coelibatu debeant viuere Ecclesiastici, cum competat illis continuò vacare orationi, maximè dum sanctum, & sacrum offerunt sacrificium: inquit Epiphani. hæres. 59. *Si populo præcipit Apostolus dicens, ut ad tēpus vacent orationi, quanto magis sacerdoti idem præcipit, ut indistractus sit, inquam, ad vacandum secundum Deum sacerdotio, quod in necessitatibus spiritualibus, ac vñibus perficitur, Quod maxime expressit Origen. homil. 23. in Num. Certum est, quia impeditur sacrificium indefnens ijs, qui conugalibus necessitatibus seruiunt; unde videtur mihi, quod illius est solius offerre sacrificium indefnens, qui indefnenti, & perpetua se deuouerit castitati, & idem Origen. hom. lib. 4. in Leuit. Ante omnia enim sacerdos, qui diuinis assistit altaribus, castitate debet accingi. ac etiam Euseb. Cæsarien. demonstr. Euangel. lib. 1. cap. 9. Verumtamen eos, qui sacrati sint, atque in Dei ministerio, cultuque occupati, continere deinceps se ipsos à commercio vicari decet, &c.*

C Et sanctus Basilius præcipiens Paregorio presbytero in epistola 17. ut desistat à muliercula, quam domi retinebat, postquam adduxit Concilium Nicenum, ne quis mulierculam subintroductam habeat, & alia multa, sic inquit.

Ejce igitur illam ex adibus tuis, & trade in Monasterium, sit illa cum virginibus, & tu inter viros ministra, ne nomen Dei propter vos blasphemetur, &c. si vero sine correctione tui ipsis ausus fueris sacerdotij retinere functionem, Anathema eris omni plebi; & si qui te repperint per omnem Ecclesiam excommunicabuntur.

Et idem Basilius ep. prima ad Amphilochoium. *Diaconus*

rus

*nus post Diaconatum fornicatus, à Diaconatu quidem A
eigitur, in laicorum autem locum extrusus à communio-
ne non arcebitur.*

S. Ioannes Chrysostomus homil. 2. in Iob, refert dif-
ferre antiquum Ecclesiæ statum in sua erectione ab Ec-
clesia recenti, his verbis. *Quoniam virgines raro inue-
niebantur, Paulus Episcopus ordinans Tito dixit: consilia
tue Episcopos, sicut ego disposui, unius uxoris viros, non
ea ratione, quod id nunc in Ecclesia obseruetur. Oportet
enim omni prorsus castitate sacerdotem ornatum esse.*

Et quod dicta Apostoli verba: *Vnius uxoris virum:*
intelligantur, vt Bigamus non valeat ordinari: non
autem, quod ordinatus in sacris ordinibus possit pe- B
nes se mulierem retinere: hoc explicite prohibetur in
canon 3. Nicenæ synodus relato per Gratianum in di-
stinct. 32 canon interdixit. Hoc etiam expressè scrip-
sit D. Ambros. lib. 3. epist. 25. ad Vercellensem Episco-
pum, his verbis. *Neque iterum vt filios in sacerdotio
creare Apostolica inuictetur auctoritate, habentem enim
dixit filios, non facientem: neque coniugium iterare.*
& paulò post; *Qui iteraueris coniugium, culpam quidem
non habet coinquinati, sed prerogatiua exuitur sacerdo-
tis.* Et idem inferius. *Cognoscamus non solum hoc Apo-
stolum de Episcopo, & Presbytero statuisse, sed etiam Pa- C
tres in Concilijs Niceni tractatu addidisse, neque Cleri-
cum quemquam debere esse, qui secunda coniugia sorti-
tus sit.*

At magis clarè, distinctè, ac breuiter refert sensum
litteralem, moralem, & mysticum ex dictis verbis Apo-
stol. idem Ambrosius in tract. de dignitate sacerdotali
cap. 4. his verbis. *Si ad superficiem tantum litteræ re-
spicimus prohibet bigamum Episcopum ordinari. Si ve-
ro à altiore sensum conscendamus inibet Episcopum
duas habere Ecclesias: & si adhuc introrsus profusius diora
perscruteris, monet ne post Catholicum dogma, sensum
inueniatur Episcopus habere hæreticum, sed Christianum
tantum,*

A tantum, orthodoxam, & Catholicam sibi associet fidem, ut unus tantummodo uxoris, & Catholica Ecclesia vir Episcopus vocitetur.

Et Diuus Hieronymus supponit Apostolos vxores non habuisse præter Petrum, ut aduers. Iouin. lib. primo cap. 14. his verbis. *Quamquam excepto Apostolo Petro, non sit manifestè relatum de alijs Apostolis, quod uxores habuerint, & cum de uno scriptum sit, ac de cæteris tacitum; intelligere debemus sine vxoribus eos fuisse, de quibus nihil scriptura significat.* Et idem vbi supra, cap. 19, inquit. *Non dicit Paulus eligatur Episcopus, qui unam ducat uxorem, & filios faciat, sed qui unam habuerit uxorem & filios in omni subditos disciplina.* Certè confiteris non posse esse Episcopum, qui in Episcopatu filios faciat, alioquin si deprehensus fueris non quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur: & paulò post. *Si laicus quicumque fidelis orare non potest, nisi careat officio coniugali: Sacerdoti cui semper pro populo offerenda sacrificia, semper orandum est: si semper orandum est, ergo semper carendum matrimonio.*

Et hoc idem etiam Iustinianus Imper. præcipit in Authent. Episcopo, Cod. de Episc. & Cleric. *Episcopo nullam mulierem secum habere permittitur, sed si habere probetur, ab Episcopatu deijciatur, quo se fecit indignum.*

C Quod etiam sanctissimè decreuit Nicæna synodus, can. 3. ut supra diximus; quamuis instante Paphnutio obtentum solum fuerit ab Orientalibus, quod vxorati non cogerentur relinquere quam haberent.

Quilibet ergo postquam sacrum Subdiaconatus ordinem sumpsit, tenetur ad coelibatum promissum in voto solemniter ordini annexo: etenim si fides est homini seruanda, eo magis, quod Deo solemniter est promissum, ut refert D. Basilii in lib. de vera virginitate circa medium.

Quod Bigami sint irregulares, nec ad Ordines ad- mittantur.

Cap. LV.

Diximus Bigamos non esse ordinandos, ut anti-
quitas in Ecclesia etiam ab Apostolis fuit serua-
tum, ex epist. 1. ad Timoth. cap. 3. *Oportet ergo Episco-
pum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum.* Et idē
Apostolus loquitur de presbyteris, ut in epist. ad Ti-
tim. cap. 1. *Huius rei gratia reliqui te Creta; ut ea, qua
desunt corrigas, & constituas presbyteros, sicut & ego dis-
posui tibi: si quis sine crimine est unius uxoris vir.* Ac
idem præcipit de Diaconis d. cap. 3. ad Timoth. *Dia-
coni sint unius uxoris viri, qui filijs suis bene præsent, &
suis domibus.*

Quinimo ex Pauli Apostoli verbis incurritur Biga-
mia, si quis sumplerit aliam, quam quæ fuerit unius vi-
ri uxor, ut in dicta epist. prima ad Timoth. cap. 5. vers. 9. *Vidua eligatur nō minus sexaginta annorum, quæ fuerit
unius viri uxor.* Ut etiam voluit S. Clem. Romanus
constit. Apost. lib. 2. c. 2. *Talem esse oportet Episcopum,
qui unā tantum uxore duxerit, quæ uni tantū nupsit.*
Et hoc idem ut Bigamia proueniat etiam si quis Viduā
sumplerit voluit Baronius in ann. 58. ubi Spondanus
num. 12. sicut etiam deuenit quis Bigamus ex con-
iugio ante Baptismum, ut idem Baronius in ann. 400.
ubi Spond. num. 4.

Ex auctoritatibus prædictis, quamuis Bigamia ex-
pressè sit prohibita, videtur tamen matrimonium or-
dinatum

A dinatum Episcopis, Presbyteris, & huiusmodi, maxime ex illo verbo, *Oportet*: ut in dicto cap. 3. ad Timotheum. Sed ad hoc in precedenti capitulo fuit responsum expressè contrarium decreuisse Concilium Nicense can. 3. ut presbyteri Diaconi, & Clerici non possint uxorem habere.

Sicuti etiam respondet Theophylactus ad idē cap. 3. prioris ad Timotheum, his verbis. *Unius uxoris virum*. Porro non ut legem faciat, hoc dicit, quod omnino oporteat Episcopum uxoratum esse, qui enim istud statuerit; cum alias dicat, *Volo vos omnes esse sicut me ipsum: verum quia tempus ita tunc postulabat, at si contin- gat, inquit, sit unus uxoris vir*.

Et Tertullian. exortat. ad Castitatem cap. 7. inquit. *Apud nos plenius, atque strictius praescribitur unus matrimonij esse oportere, quos ad legi liceat in ordinem Sacerdotalem, usque adeo quosdam memini Bigamos loco deiectos*.

C Bigamiae impedimentum cum esset expressum in lege Moysaica apud Leuitic. multò magis seruandum in lege Evangelica, ut inquit S. Leo epistola 1. cap. 2. *Constat ad Sacerdotium peruenisse Viduarum maritos, quosdam etiam quibus fuerint numerosa coniugia, & ad omnem licentiam vita liberior, &c. & contra illam Beati Apostoli vocem, quae talibus reclamatione dicens: Unius uxoris virum; & contra illud antiquae legis praeceptum, quo dicitur, & cauetur; Sacerdos virginem uxorem accipiat, non viduam, non repudiatam, &c.*

Rationē huius prohibitionis adducit S. Io. Chrysost. hom. 2. in ep. ad Titum his verbis. *Nā qui defunctae uxori benevolentiam nullam seruasse deprehenditur, quo pacto hic Ecclesiae praeceptor optimus esse poterit? Nonne enim profecto omnes: quod et si per leges secunda nuptia permittuntur, multis tamen ea res accusationibus patet. nullam ergo accusationem praebere subiectis Praesulem vult.*

De Christianis Imperatoribus, qui dicti sunt Ponti- fices Maxi- mi.

Cap. LVI

Chrisiani Imperatores, Titulum Pontificatus Ma-
ximi cum Insignibus susceperunt, vt in lapide
Romæ in Ponte Coestio iuncto Insula Tyberis: sed &
Ausenius Gallus in Gratiarum actione pro suo Con-
sulari Gratianum nominat Pontificem Maximum: :
Coeterum tam Constantinum, quam coeteros vsque
ad Gratianum eo titulo nominatos esse Imperatores
Christianos, & omnes Stola Pontificis Maximi in-
duisse, Gratiano excepto; Zosimus lib. 4. sic ait.
*Simul enim, atque summum Imperium, quisquis acci-
piebat, amictus ei sacerdotalis à Pontificibus offerebatur,
& continuo Pont. Max. titulum usurpabat. At ceteri
quidem principes Vniuersi lubentissimis animis hanc ho-
norem accepisse: & hoc vbi titulo videntur; adeoque &
Constantinus etiam potitus Imperio, licet is à recta sacris
in rebus via deflexisset, & fidem Christianorum ample-
xus esset; itemque post illum reliqui ordine sequenti, &
Valentinianus, & Valens. Cum ergo Pontifices ex mo-
re Gratiano talè amictum attulissent, avertatus id, quod
petebant; ratus non esse fas illiusmodi habitu Christi-
anorum uti. Cumque Sacerdotibus stola reddita fuisset:
aiunt eum, qui dignitate Princeps inter eos erat, dixisse.
Si Princeps non vult appellari Pontifex, admodum breui,
Pont. Max. fiet, &c.*

Pater

- A** Patet ex ijs, quod Imperatoriz dignitati Summus Pontificatus adiunctus esset, cum sine Maximo Pontificio Imperator esse non posset, in eumque Senatus, Populusque Romanus facile conspirassent, quem non viderent patria Religione firmatum. Alia rursus fuit causa Christianis Imperatoribus Summum Pontificatum capessendi, quod amplissima esset, atque etiam supra Consules eius Magistratus auctoritas: Quippe posset Comitia ne fierent specie Religionis prohibere, factaq. reddere irrita; fieret ne Bella ex eius arbitrio pederet, cuius quoque iussu Consules se abdicarent, &c.
- B** Quæ causa postea fuit, quod cum Senatores maiori ex parte Christiani essent, Gratianus, & Theodosius Summum Pontificatum, & Stulam sumere desierint. Et de his omnibus, & similibus vide Eminentissimum Baronium in suis Notis ad Martyrologium, die 22. Augusti.

Cum omnes Imperatores veteribus institutis, & Religionibus essent consecrati, & rerum sacrarum Præfides, & Pontifices Maximi, ut diximus: Nullam aliam ob causam in Romanos Episcopos incitabantur, nisi quod honores, & titulos, quos sibi debitos putabant; Romani Episcopi assumerent: Vel saltem existimabant tantum sibi detrahi, quantum ab omnibus Christianis obsequij, & obedientiz Summis Pontificibus præstaretur: Hinc locus insignis D. Cypriani epistola ad Antonianum sic scribens. *Cum multo patientius, & tolerabilius audires leuari aduersus se Aemulum Principem, quam constitui Roma Aemulum Sacerdotem.* Quid enim præclarior reperiri potest; quam Romani Pontificis dignitatem illis temporibus eo deuenisse potentiz, ut Ethnicis Principibus, qui rerum potiebantur, inuisa & suspecta esset? Albaspinus de veteribus Ecclesiz ritibus lib. 1. obseru. 23.

De Sacerdotibus Gentilium, qui ad Religionem Chri- stianam transi- bant .

Cap. LVII.

Antiquis temporibus cum aliqui Christiani funge-
rentur aliquando officio Sacerdotum Gentilita-
tis, vel huiusmodi dignitatibus : Ecclesia id maxime
tunc pro potestate vetuit, quod id non esset sine suspi-
cione Idololatriæ. Siricius Episcopo Tarraconen. c. 5.
*De ijs uerò, qui acta penitentia tanquam canes, ac lues
ad uomitus pristinos, & uolutabra redeuntes, & militia
cingulum, & ludicas voluptates . Innocent. epist. 24.
cap. 4. Neque de Curialibus aliquem ad Ecclesiasticum
ordinem venire posse, qui post Baptismum, uel Covenati
fuerint, uel Sacerdotium, quod dicit, sustinuerint, &
editiones publicas celebrauerint. Similiter id contesta-
tur ex canonibus 2. 3. & 4. Concilij Elibertini .*

Hoc triplici ex causa proueniebat : Primo, ut huius-
modi honorum gradus, & Flaminum facilius in editio-
ne spectaculorum, & scænæ pompa maxima, imperitæ
multitudinis applausum, & acclamationem promere-
rentur. Secundo, id proueniebat, quod qui astate,
& opibus florebant, si detrectassent obire illa munia,
in suspicionem veniebant, se esse Christianos. Tertio,
quoniam illa sacerdotia erant manera patrimonialia,
à quibus Curiales non poterant excusari : quare Chri-
stiani quocumque locorum, aut Gentium concessis-
sent, si essent Christiani, aut fortunæ amplissimæ sub-
stancie

Astinere illa muuera cogeantur. Albaspinus de ritibus veteribus Ecclesiarum lib. 1. obseru. 22.

Declarat autem hanc opinionem idem Albaspinus ibidem. Quod quamuis Ecclesia vetuerit, quominus Christiani ambirent, aut substinerent sacerdotia Ethnicorum sub grauib. poenis; mitius tamen procedebat contra eos, quos necessitas quaedam impulisset, vel qui fortunis, opibusque abundarent, cum oblata sacerdotia, quae erant munera Patrimonialia, subterfugere non poterant: dummodo tamen Idolis non immolassent: Similiter Ecclesia mitius procedebat contra eos, qui intra priuatos parietes Idola reseruarent, modo ijs non adolerent, neque illa extra domum sine vitae periculo asportari licebat.

Referam occasione praedictorum, quod annis praeteritis mihi accidit, cum per aliquos dies moratus fuiss. sem Londini, quae est ciuitas Anglorum Regia, vidi, & cognoui ibidem aliquos ex Regni Dynastis honoribus, & facultatibus forsan nemini post Regem secundis: Et ij quauis corde cum coeteris de sua familia profiterentur Catholicam Romanam Religionem (eo forsan, quod permansissent ij per aliquod tempus hic Roma, & retinerent adhuc memoria, plurimos ex Gentilijs à Romanis Pontificibus insigniores dignitates Ecclesiae fuisse consequutos) Praedicti inquam Dynastae (proh dolor) etiam si corde clam confiterentur se Catholicos: nihilominus ne priuarentur honoribus, & facultatibus,

Caderant una cum Rege, & alijs Primatibus Regni, Haereticorum illorum officijs, & alijs functionibus quibuscumque.

Haereticorum illorum officijs, & alijs functionibus quibuscumque.

De

De Cœremonijs in Ge- nere .

Cap. LVIII.

VNiuerſalis Eccleſia Chriſtū proprium ſpōlum re-
preſētans, quod valeat obligatoria præcepta im-
ponere, ac etiā nouas indicare cœremonias; non poteſt
niſi à male feriatis hominibus controuerti : etenim **B**
ſicuti Spiritus ſanctus in Cœli Apoſtolorū iā præſide-
bat; ita & in præſenti diſponit de hiſ, quæ decernit Ec-
cleſia, vt ex hoc iſta errare non poſſit ex D. Auguſtina.
lib. contra epiſtolam fundamenti Manichei cap. 5. to-
mo 6. ibi . *Ego vero Euangelio non crederem, niſi me-
Catholica Eccleſia commoneret auctoritas : & D. Ber-
nard. epiſt. 174. Ego, quæ accepi ab Eccleſia ſecurus tenes,
& trado.*

Nec in lege Euangelica ſolum Cœremonias prin-
cipium habuiſſe: legimus enim in Geneſi 28. verſic. 18.
*Surgens Iacob mand, tulit lapidem, quem ſuppofuerat
capiti ſuo, & erexit in titulum, fundens oleum de ſuper: C*
*Appellauitque nomen Vrbiſ Bethel. Hoc eſt Domus
Dei.*

In libro Eſther, Synagoga inſtituit nouum diem feſtū,
qui ſingulis annis celebrabatur 14. & 15. menſis Vea-
dar : hoc eſt Februarij.

Ac etiam in actis Apoſtol. cap. 15. verſic. 20. & ſeq.
præcipiunt Apoſtoli, vt Gentiles Baptizati de recenti;
*Abſtineant ſe a contaminationibus ſimulacrorum, &
fornicatione, & ſuffocatis, & ſanguine : quauis hoc
Iudæorum ſolum fuiſſet præceptum, quorum lex per
mortem filij Dei iam fuerat abrogata.*

Ac in

A Ac in eodem libro cap. 1. elegerunt Apostoli sanctū
Matthiam: tradendo sortes ab (que vllō sacre scripturæ
testimonio: & in cap. 4. 5. & 6. Bona faciunt commu-
nia; & dicto cap. 4. *Posseſſores agrorum, aut domorum,*
vendentes offerebant pretia eorum, qua vendebant, &
ponebant ante pedes Apostolorum: & in cap. 6. Apostoli
elegerunt septem Diaconos.

Præerea dies Sabathi, quem ſolemnnem præceperat
Deus, Exod. 30. ibi. *Sex diebus operaberis, & facies om-*
nia opera tua. Septimo autem die Sabbathum Domini
Dei tui eſt, non facies onus opus in eo. Et nihilominus
hic dies fuit commutatus in diem Dominicam, ſola Ec-
cleſiæ auctoritate.

B Nec in hoc ambigendum, vt poſſit Eccleſia nouos
ritus, & cœremonias commutare, & de nouo inducere,
quamuis ex ſacro-textu non deſumatur: ſiquidem etiā
Hæretici noſtri æmporis ſuas, & ipſi habent, recentes
cœremonias implando, concionando, & diſtribuen-
do ſacramēta, nec niſi malitioſe poterūt ipſi redargue-
re priſcas Catholice Eccleſiæ cœremonias, cum in
hoc nihil repugnet ſcriptura ſacra: & præterea in om-
nem calum, non particularibus perſonis competit hu-
juſmodi cenſura, ſed Eccleſiæ vniuerſali, quæ oppor-
tuna tradidit cœremonias ſenſibiles, ſine quibus diu-
nus cultus non ſic bene exerceri poſſet, cum non ani-
ma ſolum, ſed etiam corpore nos ipſi compaſti ſimus,
inquit Chryſoſt. homil. 85. in Matth. *Si tu incorporeus*

C *eſſes, auditus ſolus incorporeus tradidiſſet tibi: que-*
ſitionem verè corpori coniuncta eſt anima tua,
inſenſibilibus intelligenda traduntur.

Et præterea obſequium Deo
præſtandum non ſolum
internis animi
ſenſibus
vnde externis corporis actibus
nempe cœremoniis

pp

De

De Osculo Pacis.

Cap. LIX.

Occasione duarum Lamellarum, ex Aere antiquo, quæ sunt penes me, in quibus est Christus improfusus Resurgens à mortuis, & discipulis apparens, & Pacem annuncians: non præteribo hic aliquid de consuetudine de coeemonia, seu salutatione in osculo Pacis. His igitur lamellas præfisci fideles in synaxi, & alij orationibus exhibebant populo in osculum Pacis: Quoniam non solum Petrus Apostolus in fine primæ epistolæ suæ monet: *Vt salutem se invicem in Osculo sancto*, sed & Paulus sæpè faciendum præcipit ad Romanos 16. in fine, prima Corinth. 16. secunda Corinth. 13. & Thessal 5. Et id ipsè Ignatius suis epistolis ad Antiochenos, & ad Tarsenses: ac prædictis præcepto in hærentes Cætedonens. ac ceteros Martyres Sophones, & Victor in persecutione, & in post Vincula, & Bestias superant, iussu sancto salutantes se invicem in Osculo sancto, vel in Martyrologio, quarto idus Septembris. Cuius salutationem mutuam, non Osculo tantum, sed & CTO: dandam esse præscripserint, plura tamen, & diuersam ab illa fuisse, quam Gentiles inter se frequenter sibi obuiarent inter ambulandum Amici, invicem impartiri consueverant: quam quidam consuetudinem, ut molestam nimis, & frequentibus occursionibus fastidium afferentem, Tiberius lege sancita tollendam curauit, Sueton. in eiusdem vita cap. 34. Licet plus valuisse in olorum usum lege lata satis va Martiale cõstet Epigr. lib. 7. ad Linum, & 11. ad Bassum, qui vixit temporibus

298 DE VETER. SAC. CHRIST. NIM.

1000: 210 A

A

A bus Domitiani. Quod etiam essent eiusmodi Oscula, Pacis, & Amoris symbola, ea non tollenda, sed moderanda inter Christianos, Apostoli curarunt. Illaque plane SANGTA OSCULA dicta esse reperitur, quæ in Ecclesijs, & sacris conuentibus post orationes in signum Pacis, & reconciliationis animorum adhiberi consueverunt adiuncta salutatione PAX. TEGVM. sicut videre est apud Iustinum orat. ad Anton. Origen. in Romæ. cap. 16. Tertullian. lib. de orat. Augustinus serm. 83. de divers. Post osculum verò sequi consuevit se ad administrationem Eucharistiæ subus tradidit idem Iulianus.

B Nec tamen quis putet hæc ita promiscue, tunc agi solita, ut viros, & foeminas sic indistinctè se mutuo osculantes fuisse nam in Ecclesijs, solum viros à mulieribus agere consuevisse, ut olim in templo Hierosolymitano loco distincti erant viros à mulieribus, Ioseph. lib. 6. de bell. Iud. cap. 5. eodem sermone ordine, & dispensatione fuisse Christianorum Ecclesijs obseruatum, Hieron. de script. ecclesiast. in Philone, Ambros. ad virg. laph. cap. 6. Scilicet Baronius in anno 37. & ibid. Spond. in epistolam. 37.

C Verum ea non ita promiscue adhibita cautela, quoniam adhuc inter se iuicem osculantes, sive viros, sive foeminas, aliqua fraus arte diaboli nonnunquam irrepebat, ut de virgine loquens Tertullian. tractat. de virg. veland. cap. 14. in fine inquit *Idem inter amplexus, & oscula, & fusa a concubitu, sic sepius duratur, sic pudor veri. am, & solutus, &c.* Et propterea in pluribus Ecclesijs sacram tabellam Crucis, aut Imaginem decoratam, mouerit vsus, & quidem laudabilis, tradit Baronius in Anno 45. & ibidem Spondanus in epitoma. num. 8.

Præcis temporibus apud Christianos moris erat osculari se inuicem salutate, non solum publice in conuivio, tempore, sed & domi inter priuatos parietes, & in vicinis à qua tamen consuetudine abstinebant diebus illis, qui-

bus indictum, & promulgatum esset plenum, atque **A**
 integrum Ieiunium, sicuti feria-sexta maioris hebdo-
 madae, Sabbathoque sancto, extraordinarijque Ieiun-
 iis, quae grauiori aliqua de causa ab Ecclesia indiceretur.
 Tertullian. lib. de oration. Sic & diem Pascha, quo
 communis, & quasi publica Ieiunij Religio est, merito de-
 ponimus osculum, nihil eurrantes de osculando, &c.
 Idem referunt scriptores de diuinis officijs, ac etiam
 Albaspinus de veteribus Ecclesiae ritibus lib. primo ob-
 seru. 17. ubi rationem adducit, quia osculum laetitia, &
 gaudij publici testimonium quoddam, & indicium erat,
 quod animi laetantis, & gestientis argumentum die iei-
 unij in lucem proferre nefas dicerent; sicuti neque **B**
 sacrificij, neque communionis usus diebus illis extiterat.
 Secunda ratio, quia osculum instar pignoris, & symboli
 communionis, quibus diebus à Christi corpore sumen-
 do abstinere, eius symboli intermissione fiebat.

Sed declarantur vera esse praedicta: osculum etiam
 veritum solummodo diebus Ieiuniorum integrorum,
 quibus sub vesperam tantum soluerentur Ieiunia, nec
 is sacrum, nec ullum sacrificium offerebatur, sicuti nec
 ullum Pacis Osculum interponebatur, secus quando
 erant Ieiunia dimidiata usque ad horam Nonam: etc.
 cum in iis factum fieret; Osculum etiam pone-
 batur, & ita intelligitur S. Ambros. serm. 34.

Declaratur etiam cessari ab Osculo in sacrificijs, & **C**
 sacris, quae pro mortuis offeruntur Amalarius lib. 3. c. 44.
 Quoniam olim illa sacra privata erant, non autem solē-
 nis, nec in eis publice fideles communicare, quae
 admodum in Dominicis, & festis diebus.

Item declara in Monachorum sacris, quoniam pri-
 uata essent, necis generatim communicatio fiebat: quae
 ibidem Osculum, quod ad sales pertinebat generales
 communionis omittebatur, utin observ. 17. per Al-
 baspinum.

A

De festiuis Diebus.

Cap. LX.

Vidimus supra in capitulo 58. quod Ecclesia potest ex se dies festiuos statuere, necnon obseruariam eorundem nobis imponere! Quomodo autem, prisceis temporibus id fuerit seruatum, modo videndum.

B

De festino die Annunciationis Virginis, necnon Incarnationis Verbi (qui celebratur 25. Martii) loquitur Sanctus Athanasius de sanctissim. Deipara in initio.

Festum Annunciationis Mariæ unum ex Dominicis festis, atque adeo primum, utpote, quod pro ordine, & digestione rerum earum, quæ in Euangelio de Christo prædicantur, sacrosanctum habeatur: quippe in quo de filij Dei à calis. descensu agatur.

C

Et de festo Purificationis Beatissimæ Virginis, sanctus Gregorius Nisenus orat. de decursu Domini, & Dei parente, & Simeone iusto, circa initium. Cum esset quadraginta dierum Infans, Verbum æternum ad templum cum Matre est profectus, &c. Cuius quidem nos hodie celebrantes commemorationem spiritualibus speculationibus, quemadmodum incorporea mentes, & spiritus nos oblectamus.

Ac etiam de eodem festo. Cyrillus Hierosolymitan. de Occursu Domini nostri, & Simeone inquit: *Hodie dilecti festi cursum peragamus, cum Angelis Choros du-
camus, cum Pastoribus illuminemur, cum Orthodoxis
adoremus, cum Bethleem festum agamus, cum Sion oc-
curramus, cum templo sanctificemur, cum Virgine festum
agamus.*

Eu.

Eucherius Lugdunen. sermon. de Assumptione sanctæ Mariæ. *Mensis sancti Patres constituerunt, ut in hac solemnitate Beate Mariæ Virginis hoc Euangelium legeretur.*

Concilium Lugdunen. habitum intra quintum sæculum apud Gratianum de consecrat. distinct. 3. inquit. *Pronunciandum est Laicis, ut sciant tempora feriæ di per annum, id est omnem Dominicam, Natale Domini, &c. Purificationem sanctæ Mariæ Assumptionem, & Natiuitatem.*

De festis sanctorum: quamuis Hæretici velint per has solemnitates honorem Deo debitum tolli: de festo tamen sanctorum Innocentium loquitur Origen. homil. 3. in diuers. *Innocentium in memoria semper, vix dignum est celebratur in Ecclesijs secundum integrum ordinem. Sanctorum, ut primorum Martyrum pro Domino occisorum, & ut ipsa Beatiſſima primitiæ Domini Martyrum, in qua natus est ipse Saluator obtulisse videatur: propterea, & memorias Sanctorum facimus, & parentum nostrorum, &c.*

Sicuti etiam sanctorum solemnitates celebrantur, ut ipsi pro nobis intercedant ad Deum, Euseb. Alexan. diu. humil. de Sanctis colendis: *Ob hanc causam præcepit nobis memorias sanctorum celebrare, ut acceptis benedictionibus, & iudicis laudibus benignum Deum exoramus, ut preces nostras caducas admittat. Et propterea qui concounebant concientibus in Martyrum honoribus, excommunicabatur a synodo Gangrensi canon. 20. dicit inquit. Si quis arrogantia vter, & Martyrum congregationes abhorreat, & sacra, quæ in ijs celebrantur, & seruicia memoriarum accuset, anathema sit.*

Ex contra Iulianum Imper. qui commemorat discipulos in Martyrum honorem inuoluit S. Greg. Nazianzen. orat. 3. quæ est prima inuestiga in Iulianum circa medium. *Nec viderimus Christum vasa vitæ esse nec magnos pugiles extimuisse Ioannem illum, Petrum,*

Paulum

A Paulum, Iacobum, Stephanum, Lucam, &c. quibus praedicare iusseris, & festa sunt constituta, à quibus Daemoni propelluntur, & morbi curantur. & idem orat. 22. quae est in laudem Machabaeorum. Quid autem Machabaei huiusmodi nomine dicens hunc festum agitantur. Ac etiam de magna populi affluentia in solenni festo sancti Theodori martyris, Gregor. Nissen. orat. in eundem circa finem. Et si anniuersarij senijs hunc diem celebramus; ac nunquam cessat studiis aduentantium multitudo, ac fornicarum similitudinem seruat ea, quae huc pertinet via publica, cum alij quidam ascendunt, alij vero venientibus cedant, &c.

B Quod autem maior sit festiuitas Sanctorum Dei, quàm Principum terrae, Chrysostom. homil. 66. ad populum Antiochenum. Quid de Christo loquar, cum & discipulos suos, postquam obierunt, effulgere fecit? Quid dica discipulos? Nam & eorum loca, & sepulcra, & tempora perenni memoria celebrari curauit. Tu vero mihi, & sepulcrum ostendas Alexandri, & profer diem quo vitam finiuit: sed nihil horum inigne, sed omnia destructa sunt, & exterminata; Christi vero seruorum sepulcra clara sunt, regionem assequuta ciuitatem, & diez notissimi mundo festum afferentes laetitiam.

C Sanctus Ambrosius in festo sanctae Agnetis exorditur opus de Virginibus, ut in eundem lib. 1. inquit. Bene procedit, ut quoniam hodie Natalis est Virginis, de Virginibus sit loquendum: Natalis est Virginis, integritatem sequamur: Natalis est Martiris, hostias imolamus: Natalis est sanctae Agnetis, natiuntur virgines non deserens paruuli, stuprant nupta, imitentur innupta.

Quod commellationes debeant cultari in sollemnitatebus Sanctorum, D. Hieron. epist. 19. ad Eustochium. Valde absurdum est, nimia sollicitate velle honorare Martyrem, quoniam nimis Deo placuisse ieiunij.

Quare autem celebrentur dies sollemnes in honore San-

Sanctorum tres adducit rationes, D. Augustin. lib. 2. contra Fauſtum, cap. 21. *Populus Chriſtianus memorias Martyrum religioſa ſolemnitate cancellebrat: & ad excitandam imitationem, & ut meritis eorum conſocietur, atq. orationibus adiuetur. Ita tamen, ut nulli Martyrum, ſed ipſi Deo Martyrum ſacriſicemus; quamvis in memorias Martyrum conſtituamus altaria: Quis enim Antitiſtum in locis ſanctorum corporum aſſiſtens altari, aliquando dixit: offerimus tibi Petre, aut Paule, ſed quod offertur, offertur Deo, qui Martyres coronauit, apud memorias eorum, quos coronauit.*

Et per hæc, & alia huiusmodi euacuatur Hæreticorum cauillatio, quod dies feſtiui, & aliæ ſolemnitates in honorem martyrum, diminuant honorem Deo debitum; etenim ex eodem Auguſtino. ſerm. 26. de ſanctis in fine. *Qui honorat Martyres, honorat & Chriſtum, & qui ſpernit Sanctos, ſpernit Chriſtum Dominum noſtrum.*

Addimus prædictis licuiſſe Eccleſiæ, quæ apud Ethnicos impiè ſuperſtitioſo cultu agebantur feriz, eaſdem ſacro ritu expiatis, ad pietatem Chriſtianam transferre, ut maiori id eſſet Diaboli contumeliæ, & quibus ipſe coli voluerit, Chriſtus, & Sancti eius ab omnibus honorarentur: ſicuti etiam Idolorum templa in Eccleſias Sanctorum fuerunt commutatz; quemadmodum, & Paulus Apoſt. ſuperſtitionis Aram ignoto Deo dicaram Athenis, in veri Dei cultum (quantum licuit eo tempore) mira prudentia tranſtulit. legitur in actis Apoſt. cap. 17. & latè Baron. in ann. 44. vbi Spondan. num. 36. ac etiam idem Baron. in ann. 58. vbi Spondan. num. 28. & 29.

Ac etiam Apoſtoli, expoſitis legalibus Coeremoniis, ſic illa, quæ præcipua eſſe videbantur Iudæorum feſta, *Pæſcha*, atque *Pentecoſten* retinere nomina celebrarunt, & quæ noua erant in illis auguſtiora myſteria, atque eadem ipſa, quæ illdem ſolemnitatibus erant olim

typicè

A typicè significata, instituerunt nimirum Cræcis, & Resurrectionis Domini in Paschate, & Adventum Spiritus sancti in Pentecosten: Hæc vero docuisse Apostolum ad Coloss. 2. *Nec quis eos iudicaret in parte diei festi, aut neomenia, aut Sabathorum, &c.* complures existimant: Et non solum festiuitates prædictas, verum & diem Dominicam, & Natalitia Martyrum, ac aliorum Sanctorum, ex Apostolica traditione inducas: latè rradit Baron. in anno 58. vbi Spondanus num. 33. cum multis seqq.

B Quas festiuitates præci fideles tanta alacritate celebrabant, vt nec quibusuis persecutoribus, nec ipsis etiã carceribus prohiberi possent; quin vna simul, quantum loci, & temporis opportunitate daretur, sacras synaxes, festosque dies celebrarent, Dionysius Alexandrinus apud Euseb. 7. histor. cap. 10. & 17. Cyrillus epist. 5. cum aliis quos refert Baron. d. anno 58. vbi Spondan. num. 38.

Quin etiam in eiusmodi solemnitatibus introductã fuisse laudabilem consuetudinem, vt bene precando festos dies se inuicem Christiani salutarent; non præsentibus tantum, sed & absentes per litteras, quas festiuas nominarent, vt ex pluribus epistolis Theodoreti etiam tradit Baron. d. ann. 58. vbi Spond. d. num. 38.

C De Cinerum Cœremonia.

Cap. LXI.

Hæc Cinerum Cœremonia quartæ serię in capite ieiunii nobis præsignatur in lib. Iob cap. 2. cum tres amici Iob venissent, vt visitarent eum, & consolarentur.

rentur: Cumque eleuassent procul oculos suos, non cognouerunt eum, & extollentes plorauerunt, stridisque vestibus, sparserunt puluerem super caput suum in cælum, & se derunt cum eo in terra septem diebus, & septem noctibus, &c.

Est in lib. Esther cap. 14. vt auerteret Esther persecutionem Aman. Cumque deposuisset illa vestes regias stolis, & luctui apta indumenta suscepit, & pro uinguentis varijs, cinere, & stercore impleuit caput, & corpus suum humiliavit ieiunijs: omniaque loca, in quibus letari consueverat, erinium laceratione compluit.

Ad fletum exhortans populum Hierosolymæ Propheta Hieremias cap. 5. inquit. Filia populi mei accingere cilicio, & conspergere cinere, luctum unigeniti fac tibi plangitum amarum, quia repente veniet vastator super te.

Iuxta auctoritates prædictas conformis est priscus ritus eorum, qui poenitentiam agentes inter cætera cinere conspergebantur; etiam Tertulliani ævo, vt idem refert lib. de poenitent. cap. 9. his verbis. Itaque Exomologesis, prosternendi, & humiliificandi hominis discipulina est, &c. de ipso quoque habitu, atque victu mandat, sacco, & cinere incubare, corpus sordibus obscurare, animum mæroribus deijcere, illa quæ peccauisti tristi tractatione mutare: cæterum pastum, & potum pura nosse non ventris scilicet, sed animæ causa: plerumque vero ieiunijs preces alere, ingemiscere, lacrymari, & mugire, dies, noctesque ad Dominum Deum tuum, presbyteris aduolui, & caris Dei ad geniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis sue iniungere, &c. Et hoc idem refert Cyprian. de lapsis paulo ante finem.

Et sanctus Ambrosius ostendit, quomodo, quæ peccauit debeat Deo reconciliari etiam aspersione cineris in tractatu ad virginem lapsam, cap. 8. Deinde lugubris tibi accipienda est vestis, & mens, ac membra singula digna castigatione punienda. Amputentur crines, qui per
vanam

A vanam gloriam occasionem luxuria præstiterunt de suam
oculis lacryma, quæ masculum non simpliciter aspexerunt
Palleſcat facies, quæ quendam virnis impudicæ: Denique
totum corpus iniurijs, & ieiunijs maceretur cihere asperum
& opertum cilicio perhorreſcat, quia male ſibi de pa-
nitentia placuit, &c.

Nec huiusmodi publica poenitentia, niſi ſemel tan-
tum concedebatur, ex D. Auguſtino ad Macedonianũ,
epiſt. 54. relata in can. quamvis diſtinct. 50.

Quales autem ceremoniæ. ſeu ritus haberentur in
hac ſolemni poenitentia, quæ in capite Quadrageſimæ
imponeretur: refertur ex ſynodo Agathenſi, can. 63.

B diſtinct. 50. his verbis.

[In capite Quadrageſimæ omnes poenitentes, qui pu-
blicam ſuſcipiunt, aut ſuſceperunt poenitentiam, ante
ſores Eccleſiæ ſe repræſentent Episcopopo ciuitatis ſacco
induti, nudis pedibus, vultibus in terram demiſſis, reos
ſe eſſe ipſo habitu, & vultu proteſtantes: Ibi ad eſſe de-
bent Decani, & Presbyter poenitentium, qui eorum
converſationem diligenter inſpicere debent; & ſecun-
dum modum culpæ poenitentiam per præſatos gradus
culpæ iniungere; Poſt hæc eos in Eccleſiam introdu-
cant, & cum omni clero ſeptem poenitentiales pſalmos
in terra proſtratus Episcopopus cum ſacrymis pro eorum

C abſolutione decantet; tunc reſurgens ab oratione (iux-
ta quod canones iubent) manus eis imponat, aquam
benedictam ſuper eos ſpargat, cinerem prius mittat,
deinde ſuſpirijs denuntiet eis, quod ſicut Adam proie-
ctus eſt de paradifo; ita & ipſi pro peccatis abiiciuntur
ab Eccleſia; poſt hæc iubeat miniſtris, vt eos extra
ianuas Eccleſiæ expellat: Clerus verò proſequatur eos
cum reſponſorio; *In ſudore vultus tui veſceris pane tuo,*
&c. vt videntes ſancſtam Eccleſiam pro ſaciporibus ſuis
tremefactam, & commotam non parvipendane
poenitentiam. In ſacra autem Domini Coenarufuſab

eorum Decanis , & Presbyteris Ecclesiæ limitibus re- A
præsententur .] Et hæc synodus Agathensis .

Et in hoc advertendum , quod prædicti poenitentes
eiekti ab Ecclesia locabantur proximi portæ , vbi dice-
batur *Loqus Fleus* , & inde non egrediebantur , nisi ad
audiendam prædicationem vna cum Cathecumenis ,
etiam prope eandem portam : & hoc servabatur vsq;
ad diem Coenæ Domini , quando ipsi absoluebantur ,
& Ecclesiæ publicè , & coram populo reconciliabantur .
Cum igitur ab Ecclesia iustissimis de causis abolita fue-
rit prædicta publica poenitentia , vt ex Nestario , Ioanne
Chrysostomo , & Leone Papa , vidimus supra in capitu-
lo 24. de Poenitentia sacramento : Quis igitur malè B
actum præsumere audebit , hunc antiquum Ecclesiæ ri-
tum (quem in præsens nos fideles adhuc servamus) re-
cipiendi cineres in principio Quadragesimalis ieiunij
per manus sacerdotis ? cum hæc sit nota , & signum
exterius interni moeroris , & doloris Deum offendisse ,
eiusdemque vnigenito filio mortem præbuisse : cuius
tunc Passio nobis repræsentatur , vna cum immenso
humanae Redemptionis beneficio .

De Prisco, & vario Rit u Ob- servatæ Quadragesimæ apud Christia- nos .

Cap. LXII.

*Obser-
vatio
ab imi-
tatione
& lege
Christi.*

IESVS CHRISTVS per totos 40. dies , & 40.
noctes cum ieiunasset , vt est ab Euangelistis productum ,
Math. 4. Marc. 1. Luc. 4. Fideles omnes ad eius imi-
tationem ,

A tationem, quantum natura nostra patitur; prouocauit Apost. ad Ephes. cap. 5. *Estote imitatores Dei, sicut filij carissimi.* & 1. Corinth. 11. *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi:* propterea & nos per totos quadraginta dies pilcibus, utpotè cibis parcioribus, minusque succulentis, ut contenti simus semel vno quoque die vescimur; ratio ipsa, & usus facile conuincit: peculiari quidem iure ieiunium Christi nobis Quadragesimam imitationis gratia peperisse, volunt Patres, ut refert Ambros. epist. 82. ad Ecclesiam Vercellen. *Et quia isti ieiunandum negant, qua causa Christus ieiunauerit, adstruant, nisi ut nobis exempla esset eius ieiunium.*

B Et idem serm. 25. *Christus, qui peccatum non habebat, Quadragesimam ieiunauit, tu non vis quadragesimam ieiunare qui peccasti ille inquam peccatum non habebat, sed pro nostris ieiunauit peccatis.* Et idem in fin. serm. 23. *Christus Dominus hunc numerum ieiunij quadragesima consecrauit, ostendens nobis ita nos hunc numerum integrum ieiunare debere:* Et D. Bernardus. serm. 3. de quadrag. *Denique tanto deuotius imitandum nobis est Christi ieiunantis exemplum, quanto certius est, propter nos sum ieiunasse, non propter se ipsum.* Et hoc quadragesimæ ieiunium esse ex institutione Euangelica, & traditione Apostolica tradit Baron. in ann. 57 vbi Spondan. num. 57. Quamuis Thelesphorus Papa decreuerit de numero dierum, siue hebdomadarum, Baron. in ann. 136. vbi Spondan. num. 1.

C Præterea de eadem quadragesima legem sanciuisse Apostolos Patres testantur, D. Ambros. sermone 27. *Isud autem præceptum Christi est primum, ut his quadraginta diebus ieiunijs, orationibus, vigilijs, opera commodemus:* & idem serm. 34. sic quadragesimæ ieiunium à cæteris secernit, ut ista voluntaria sint, illud necessarium: ista de arbitrio veniant, illud de lege: ad ista inuitamur, ad illud compellimur: & serm. 36. Hunc quadragesimarum ieiuniorum numerum non esse ab hominibus

bus constitutum, sed Diuinitus consecratum, nec terrena cogitatione inuentum, sed Cœlesti maiestate præceptum, asserit: & hanc obseruantiam nobis indixisse Dominum. Sanctus Leo serm. 4. de quadragesima. *Diuinam institutionem, dixit: Petrus venerabilis epistola 17. lib. 6. inquit. Quæ enim eis mercedis spes superesse potest, qui non sponte, sed inuiti non voluntarij, sed coacti sanctis illis diebus à carnibus abstinere videntur.* Quæ in re vim legis expressisse videtur. D. Basilus orat. in 40. Martyres sic in tormentis orantes. *Pretiosum est tempus, quod quadragesima dierum ieiunia ornasti, per quod Diuina lax in orbem transiit.*

*De varietate
Quadragesime.*

Prioribus Ecclesiæ sæculis propter magnam rerum Christianarum perturbationem sæuientibus Ethnicis Imperatoribus; an postea ob sensim repescentem priusum illum christianæ pietatis ardorem, inter omnes de quadragesimalis ieiunii modo, & ratione non constituisse, nec parem fuisse obseruationem certum est. Sozomenus post alios de hac questione lib. 7. cap. 19. sic ait. *Item illam, quæ huic processit, quæque appellatur Quadragesima, in qua populus ieiunat, alij in sex diebus septimanas computant, ut Hlyrici, & qui ad Occidentem sitisunt, necnon & vniuersa Lybia, & Aegyptus cum Palæstinis: alij in septem, ut Constantinopolitani, & nationes circumstantes usque ad Phœnices: alij per septem intra sex, aut septem istas ieiunant: alij tres Pascha immediate præcedentes continuant: alij duas, ut Montani sectatores.*

Hæc tanta diuersitas non facile tolli potest, etenim in Ecclesia Catholica omnibus sæculis cum apud Græcos, tum apud Latinos ieiunium Paschale fuit dierum quadragesima, aut ferè triginta sex: id verò perspicuum est: Primo, quoniam omnia Concilia, & Patres videntur nomine Quadragesimæ, quod nisi de numero quadragenario, aut prope. Secundo, ieiunium quadragesimæ ad exemplum Christi, Moïsis, & Eliæ volunt. Basilus dicta

A dicta orat. in 40. Martyres, & alii quoniam prædicti quadraginta diebus ieiunauerunt. Tertio Ambros. serm. 23. Gregor. homil. 16. diebus quadagesimam continere quadraginta duos dies, & detractis Dominicis, in quibus non ieiunatur, remanent dies ieiunii triginta sex. Quarto, sanctus Augustinus epistola 129. cap. 17. sanct. Leo sermone 4. de quadages. tradunt ieiunium, quod ante Pascha celebratur esse quadraginta dierum: Verum quia aliquando apud diuersas Nationes magnæ fuit variatio dierum quadagesimæ, vt refert Irenæus, Basilides, Ambrosius, Cassianus, Socrates, & alii: latius ad hoc latè responderunt Cardinal. Belarminus tomo 4. lib. 2. cap. 15. & Ioann. Filaticus de quadagesima, cap. 2. & 3.

B Nos autem, vt ritus præscarum Ecclesiarum in obseruanda quadagesima inuestigemus. Ab Ecclesia Romana ducendum exordium totius orbis christiani parente, quæ vt Dñus Cyprianus Aphricę Primas nominat, *Radix, & Mater Ecclesie Catholice*. Quadraginta dierum ieiunium perperuo in Ecclesia Romana, & per eam in reliquis totius Occidentis Ecclesijs obseruatum esse certum est: Ac quamquam aliqui peculiari quadam deuotione à Septuagesima, Sexagesima, vel Quinquagesima inchoauerint, nihilominus quadraginta dies sibi tantum ieiunandos, nos docet Carolus Magnus in sua epistola ad Aluinum Præceptorem, vbi de tota re sic diffinit, vt qui à Septuagesima ad diem Pascha nouem hebdomadas ieiunans, ex singulis scilicet Dominicis, seriam quintam, & Sabatum subtraxeris, ipsique addas sacrum diem Pascha, triginta sex abstinencia dies remanent. Ita qui à Sexagesima octo hebdomadibus ad Pascha ieiunium deducant, si ex vna quaque illarum Dominica, & quintam seriam subdueris, quadraginta tantum dies ieiunasse videantur. Qui verò à Quinquagesima septem hebdomadas ieiunando numerant, sunt hoc pacto quadagenarium numerum demonstrant,

demonstrant, quod ex ijs octo sublati Dominici, quatuor-
 draginta duo dies supersunt, quinta videlicet feria, &
 Sabbathum maioris hebdomadae apud quosdam in re-
 fectione habetur, & hoc sapientissimus Carolus Imper-
 ator.

Observandum in hoc vario inchoate Quadragesi-
 mae ritum duo proposita fuisse: unum quadraginta dies,
 quibus Redemptor noster Christus ieiunavit, nos ab-
 stinendo, quam fieri potest imitari: Alterum Decimas
 dierum hac corporali abstinentia omni potestati Deo dare:
 quam posteriorem rationem proferunt Concilium To-
 letanum octavum cap. 9. & Isidor. lib. 1. de Eccles. offi-
 cap. 36. Et quamvis quadraginta dierum minimè ab-
 solutus numerus videbitur, què tamen Quadragesimae
 nomen, & Christi imitatio proposita praesecerunt; sed
 triginta tantum, & sex dies numerabantur.

Hunc scrupulum eximit D. Gregor. Magn. hom. 16.
 in Euangel. his verbis. *Si per trecentos sexaginta quin-
 que dies annus ducitur, & nos per triginta sex dies affli-
 gimur, quasi anni decimas Deo damus: & ut sacer nume-
 rus 40. dierum adimpleatur, quem Salvator noster suo
 sacro ieiunio consecravit. quatuor dies prioris hebdomadae
 ad supplementum 40. dierum tolluntur, id est quarta feria,
 quae caput ieiunii subnotatur, & quinta feria sequens, &
 sexta, & Sabbathum:* Sicuti etiam triginta sex dierum
 quibus anni decimae designantur, ieiunium Quadrage-
 simae nomen habeat, exponit: Alcuinus de Divin. offic.
 cap. 8. dum nominis septuagesimae rationem assignat ijs
 verbis. *Consuetudo est divinarum scripturarum, ut om-
 nis numerus, ex quo quamlibet decadem transferis, ut
 tertius monadus incurrat, non deputetur idè numerus pra-
 ecedenti decadi, sed ei, ad quem tendis.* Eo pacto statum
 dum est, ut cum triginta sex dies trigesimam excedant,
 ad quadragesimam idcirco pertinere dicantur, & eo
 nomine debeant censeri.

Verum de quatuor illis diebus ex Quinquagesimae
 in

- A** hebdomada ad Quadragesimam additis, qui quadragenarium numerum absoluant, Concilium Agathense in Gallia Narbonensi sub Rege Clodoueo circa annū Christi 500. cap. 9. præcipit poenitentes impositis cinere, & cilicio eorum caputibus, ab Episcopo extra Ecclesiam eici in capite Quadragesimæ: quod non aliud esse videtur, quam ipsa quarta feria, quam *In capite ieiunij* vocamus. Ita Amalarius Fortunatus de Eccles. offic. lib. 1. cap. 7. commemorat in ipsa quarta feria cātōres in Ecclesia cantare solitos. *Immutemus habitum cinere, & cilicio ieiunemus, & ploremus ante Dominū; &c.* Et quamquam non ignorem Dominicam primam quadragesimæ vocari caput quadragesimæ, tamen hoc ad rationem numeri non ieiunii spectare perspicuum est: Præterea illa Vestium mutatio in iis, qui poenitentiam publicam, vel solemnem agebant, cum hæc luctum, moeroremque indicarent ad Dominicam, qui semper à Patribus habitus est dies lætitiæ, & quo nullæ vnquam indicerentur poenitentiae, nulla planè ratione referri potest: Et hic vt integer, & absolutus quadragesimæ dierum ieiuniis confectorum numerus habeatur, voluit etiam Micrologus de Ecclesiasticis obseruat. cap. 49. tit. de capite ieiunii.
- B**

In Ecclesia Romana, cœterisque totius Occidentis Ecclesijs christianos omnes semper a carnibus abstinuisse in quadragesima, nulli ignotum est, Telesphorus Rom. Pont. distinct. 4. cap. statuimus. Clericorum vitam à laicorum conuersatione discretam esse debere statuit, in ieiunio id ipsum apparere voluit, vt illi scilicet septem hebdomadas à carne, & deliciis ieiunarent; non quod, & laici ab ipsis rebus non debeant abstinere, sed quod omnes, quos dignitas ecclesiastici gradus exornat à Quinquagesima propositum ieiunandi suscipere debeant. exponit D. Greg. ad Augustinum Anglorum Episcopum dist. 4. cap. Denique sacerdotes Christianos veteres seuerioris in ieiunando disciplinæ

De Cibis.

adeo obseruantes extitisse, vt non modo à carnibus se
se continerent, verum etiam ne pisces quidem attinge-
rent: Vinum quoque ita biberent, vt ebrietatem omne
euitarent: refert etiam Euseb. hist. eccles. lib. 5. c. 6. Pru-
denter etiam, quibus cibis vescerentur in quadagesi-
ma Christiani, hymno 3:

Nos oloris coma, nos siliqua,

Fata legumine multumodo

Pueris intocum pulis.

Atque adeo ab his abstinentiunt, quæ sementinam car-
nis trahentes originem à lacte, caseo, & ouis: Ac etus
quidem piscium ita Christiano permittitur, vt hoc ei
infirmis solatium, non luxuria parat incendium, B
testis est D. Gregor. in dicto cap: Denique, & in Con-
cilio Toletano 8. cap. 9. eos indicat alienos à comuni-
one sacra: die resurrectionis Dominice, qui diebus
quadagesimæ esum carniū præsumptis auertere:
Ac etiam in Gallia Maximus Taurinensis homil. tertia
de institut. quadagesimæ idem asserit. Quin, & Burchard.
lib. 19. cap. 5. ait: *Comedis carnes in quadagesima?*
si fecisti in ipsius anni circulo ab omni esu carniū ab-
stinere.

Græci, ex antiqua eorum traditione ad ieiunium
dici Sabathi in quadagesima non tenentur, excepto
vno Sabatho sancto, sed domazat ad abstinentiam: C
Nihilominus ex Bullæ Innocenti. Quarti anno vndeci-
mo Pontificatus sui super ritibus Græcorum annis 15.
quatuor pro libito seruato morem tuum; salubris ex-
amen, & honestas agerent si totum illo tempore absti-
nerent.

*Hora
comme-
stionis*

Præcis sacris non nisi ad vespertinam ieiunium solui
consueuisse in Laicis Ecclesiæ: D. Aug. lib. de morib.
Eccles. Cathol. ac etiam Prudentius hymn. 3. sic ait.

Te quoque luxu succidit

Sancta enim mones hora cibum,

Nos tra, Deus, vates humilis.

Et

A Et sanctus Paulinus cecinit in natali septimo D. Felicitis.

N uſtis cum morem, ut ieiunare ſolemus
Ante diem, & ſero lubatis veſpere ſacris,
Quiſque ſuas remeare domos, ſunc ergo ſolutis
Curibus à ſcripto Ductini; poſtquam data ſeſſis
Corporibus requies, ſumptu dape cupimus hymnus
Exultare Deo, & psalmis producere noſſem.

Concilium Cabilonenſe, quod ab huone, & Graciano profertur in cap. ſolae. de conſecrat. diſt. prima. Non niſi ad veſperam ieiunium ſolui poſſe, additque circumſtantiā. Auditis Miſſarum ſolemnibus, & conſperſionis officiis. Et Microlog. De Eccleſ. obſeru. cap. 49. Eſt Eccleſiaſtica conſuetudo, ut ad nonam veſciamur cum ad ſextam miſſam celebramus: ad Veſperam autem ſum ad nonam ſacriſicamus, ut ergo, & in iis diebus uſque ad Veſperam ieiunemus. Et in Ord. Rom. in cap. de vigil. Natiu. Domini habetur. Hora nona ronanſiſſam ad S. Mariam, qua expleta ſunt veſperalem ſynaxim, dehinc vadunt ad cibum.

Postmodum cum priſtina ille ieiunandi ardet reſingerecer horam noſtri anticipant, quam ſuo tempore nonam fuiſſe ſcribit D. Thomas 2. 2. q. 147. art. 7. & Panorm. in Rub. de obſeru. Ieiunii: Conſtat etiam ſententia, præter Quadrageſimale, non niſi hora nona ſolui poſſe, ex Concilio Braccaren. primo cap. 46. Magum primo cap. 34.

Varijs locis in ieiunijs poenitentia causa indiſtis, modo veſperam, modo horam nonam cibo ſumendo assignat Burchard. lib. 6. cap. 17. & 19. Iuo part. 120. & 15. Nunc verò meridiem, ſive ſextam horam, quam tamen Nonam principiam nonnulli vocant. Syllacter in verb. Ieiunium. num. 12. Nec ante Nonam, id eſt hodie officium; ſolui ieiunium; licet forte, id eſt mercedies numeretur. D. Antoninus part. 2. tit. 6. cap. 2. §. ultimo, & quod in quadageſima aſſerunt multi non eſſe ci-

hum capiendum, nisi post horam Nonam expletam, & A
recitatum officium Vespertinum : attamen etiam post
horam Nonam Vespertinam tempus incipere dici po-
test, de qua re Riccard. Medauianus in 4. sententia.,
dist. 15. quest. 3. art. ult.

D. Ambrosius in quadragesima minimè pranden-
Vnica dum esse ait sermone 34. & grauiter eos reprehendit,
comme- qui iam pransi ad Ecclesiam veniebant : & Burchard.
stio. lib. 19. cap. 5. *Facisti quod quidam facere solent, post
prandium vadunt ad missam, & ipsi facituri, & vinolenti
a Sacerdote pro populo offerente, signum patris accipere
presumunt, si fecisti tres dies in pane, & aqua peniteas.*
& D. Augustinus serm. 62. de tempor. ait, *Exceptis die- B
bus Dominicis, nullus prandere presumat, nisi ille, quem
ieiunare infirmitas non permittit.*

Sed quoniam imbecillitate factum est, ut ad meri-
diem soluamus ieiunium : modo ad cuiusque regionis
consuetudinem recurrendum est. D. Hieronym. epi-
stola 28. ad Luciniū ubi de modo ieiunandi agens ait.
*Vnaqueque provincia abundet in suo sensu, & precepta
maiorum leges Apostolicas arbitretur.* Sicut etiam
Ambrosius epil. 112. ad Monicam piissimam foeminam,
respondit ieiunium obseruandum secundum consue-
tudinem ecclesiarum, ubi esse concingeret, refert etiā
Baron. in ann. 384. ubi Spondan. num. 6. Præterea Ec-
clesia non vetas simpliciter id, quod non sumitur præ-
cipuè ad nutritionem, sicuti eleuaria, & confectioes
aromaticæ, quæ licet nutrant aliquantum, tamen præ-
cipuè sumuntur, ut concoctionem iuuent. D. Thomas
2.2. q. 147. art. 6.

*Colla-
tionis
vox.*

Collationis vox connectiuncula serotine accom-
modata, a Monachis vocabulum desumptum potest vi-
deri. D. Bened. in Reg. cap. 42. ait. *Si ieiunij dies fue-
rit, dicta Vespera paruo intervallo mox accedat fra-
tres ad collationem, omnibus in eum concurrentibus per
hanc moram lectiois, qua nimirum absoluta Completo-*

riunt

A *rium recisetur*; Et idem ex Concilio Cabilonenſi apud Iuſtinenſem par. 7. cap. 95. Ac fortaffis poſt lectas iſtas collationes, & viſas Patrum modico cibo, & potu vnuiſque imbecillitati proſpiciebat. Et in Concilio Nanneteniſi cap. 13. Quando Presbyteri ſimul conueniunt poſt peractum diuinum myſterium ad neceſſariam collationem, non quaſi ad plenam reſectionem: vt habetur cap. quando diſt. 44. & in Conc. Laodicensi, cap. 55. habetur. *Quod non oportet ſacros, & clericos ex collatione conuiuii peragere, ſed neque laicos.*

Hac die Capium cinere aſpergendorum morem à ritu veteri poenitentium, quibus ipſo die, & hoc ieiu-
B nii introitu ſatisfactiones pro admiſſis flagitiis iniungebantur, manſiſſe deprehendiſur, vt in can. 9. Concilij Agatheniſis, de quo Gratianus diſt. 50. cap. in capite. (vt nos etiam diximus ſupra in præcedenti capitulo) Neque hæc die tantum deprauati homines ad bonam ſuam ſuam vocabantur, verum, & fideles, quorum à vitiis omnibus, non plane ſynceras mentes eſſe conſtat: unde Alcuinus de diuin. offic. cap. 13. *In primis præmonere debent ſacerdotes omnes Chriſtianos ex ſanctis ſcripturarum teſtimonijs; quatenus in capite ieiu- ad veram confeſſionem; veramque poenitentiam feſtiniſſe accedant.* Porro fideles omnes hoc quadageſimæ initio poenitentiam accipere ſolitos Cõcilium Toletanum 4. cap. 10. iis verbis. *Tunc enim opus eſt ſtetibus, & ieiu- in ſistere, corpus cilicio, & cinere induere, animum maribus deſicere, gaudium in triſtitiâ vertere, quouſque veniat tempus Reſurrectionis Chriſti:* & quadageſima durante tamquam in publico luctu interdicebantur ſponſalia, & qualibet etiam natalitia Martyrum celebrare, Concil. Laodicenſem canon 51. & ſeq. vt in decret. 3. quæſt. 4. canon oportet.

Sabbatum, quod antecedit Dominicam Palmarum inquit Alcuinus de diuin. offic. cap. 14. In ſacramentalio D. Gregorii huic titulum præſeſert: *Sabbatum*
vacat.

Feria quarta in capite ieiu- niij.

Sabbatum Palmarum.

vacat: Dominus Pape Hieronymus dicit: Rationem idem ad ad signat; cum recitetur euangelium hac die Mariæ, qua accepit libram unguenti, & unxit pedes Iesu. Vnde de Apostolicis Viris, inquit Alcuinus, in memoriam deuotissima mulieris, membris Christi hoc defecit, quod ipse fecit capiti, & inde a ratione publico uacat, non tamen a celebratione missæ. Releuipit hæc omnia Amalar lib. 1. de eccl. offic. cap. 9.

*De Do-
minicis
Quadragesima.*

Maximè obseruandum discrimen Latinorum, & Græcorum, quo Latini Dominicis diebus non tantum, sed etiam reliquis feriis, quibus ieiunant, sacrum missæ sacrificium peragunt: Græci solis Dominicis, & Sabbathis, quibus minimè ieiunant, Eucharistiam celebrant, aliis diebus ieiuniorum nunquam consecrant, sed per sanctificatis, seu antea consecratis uincunt, & præsanctificatorum sacrificium vocant. Erat decretum apud Græcos Concilio Laodicensi cap. 49. alias 1. quo cautum: Ne panem quis in quadragesima offerat ad sacrificandum, nisi Sabbatho, & Dominica, ut apud Gratianum 33. quest. 4. cap. non licet: idem refertur in synodo in Trullo can. 52 & rem peripsum facit Balsamonis interpretatio, ibi. Statutum est, ut ieiuniorum dies laetis, & compunctiouis diebus, quibus non infirmis, nec expianda prouta: Dominici quoque sacrificium offerre, et si solemus celebrare: Festas autem dies ieiuniorum, quibus gaudium. Quando ergo potest quis diebus ieiunare, & ieiunia diffundere, & ad obsequium, non Ratum, non festum sacrificium tota quadragesima, præterquam Sabbatho & die Dominica, & die Annuntiationis: diebus autem festis agere, non desistere, non ieiunare, uel quousque missæ facimus. Per sanctificatorum uinum, uel sanctum, uel sanctum sacrificium non diebus ieiuniorum, uel sanctum, uel sanctum sacrificium, & perfecti sacrificii, quousque missæ. Patres festum Annuntiationis in decimo nono Decembris reijciendum statuerunt, meminit Micrologus cap. 48. & Rodolphus Turigensis de ecclesiast. obsequiis. proposit. 6. Alcuinus

- A** Alcuinus lib. de diuin. offic. cap. 15. hæc omnia nomina prius colligit: prima denominatio est: *Dominica Palmarum*, seu, *in Palmis*, *Dominica in Ramis alianum*, *Dies Palmarum*, *Festum Euangelismi Ramorum*, *Dominica in gestationis Ramorum*, seu *Palmorum*; Ista etiam Dominica Pascha: *Potentium*, seu *Competentium* nuncupatur, quia hac die, teste Alcuino, symbolum Competentibus tradebatur propter vicinā Dominica Pasche solemnitatem. Hæc sumpsit Alcuinus, ex Isidoro lib. 6. (Origin. qui addit hæc propterea fieri, ut ipsi Competentes, quia ad Dei gratiam percipiendam festinarent, fidem quam confiterentur agnoscere: sunt autem competens Cathecumeni secundū gradus, ut memorat Isidor. lib. 2. de eccles. offic. c. 21. sic dicti, quod Gratiam Christi peterent; D. Augustin. lib. de fid. & oper. in sermone ad competentes: Qui baptisimum peterent, & ad illud percipiendum sua nominantur dicunt: quod non quibusvis cathecumenis licebat. *Dominica capita lauantium*, seu *Capitulium*. habet Isidor. lib. 6. Origin. festus hic dies vocitatur, quia tunc moris est lauandi capita infantium, qui vngendi sunt Sabbatho sancto: Addit Alcuinus, ne obseruatione quadragesimæ sordidati ad vñctionem accederent; Dicitur etiam: *Dominica Osanna*, propter lætam illam acclamationem, quæ in Euangelio huius diei memoratur: *Dominica indulgentie* nominatur à Diuo Hieronimo Lethario, & in ordine Romano, & id ætæribus videtur, quod Reis, & Nocentibus tunc venia daretur, & carcere liberarentur, sic etiam Diuus Ambrosius epist. 33. ad Marcellinam sororem. *Sanctis diebus hebdomadis ultima, quibus soluebant debitorum, Lazari vincula, stridens catena*. Huiusmodi Rerum dimissionis, & liberationis vestigiū etiam nunc aliquibus in locis superest (ut ego vidi Lutetia Parisiensi) Episcopus Bæu unū carcere soluit, aut foras exivit Iudaico, quam

quamquam foeliciori significatione, liberationis scilicet spiritualis nostrae a Christo; Iudei veteri instituto solebant in memoriam liberationis suae ex servitute Aegyptiaca; unum ex iis, qui vincti detinebantur in carcere, liberare ad diem Paschae, ut Beda & Lirani in c. 27. Matth. ibi, *Per diem autem solemnem.* &c. Haym. ibidem Glosa ordin. in cap. 18. Iudei quamquam in Romanorum potestatem venissent, nihilominus hac die sibi servari consuetudinem impetrarunt, ut colligitur ex Matth. Luc. & Ioan.

Græci hebdomadam magnam, quae sit Quadragesimae postrema, vocant, ex Chrysost. hom. 3a in Gen. quae appellatio Latinis est familiaris, quam denominationem sic exponit Alcuinus de diuin. offic. cap. 15. quia in ea maxima est adhibenda parsimonia, huc quod maius officium recolitur in ea, Theoph. Alexand. cp. 2. est hebdomada Dominicae passionis in Concilio Laod. dicen. cap. 46. Græci nominant singulariter hebdomadam sine aliquo adiuncto, Gratian. de eo consecrat. dist. 4 cap. Baptizandos.

Feria quinta huius hebdomadae etiam tunc sumi-
De Heb mus Pontifex, & Episcopi absolventi, & reconcilia-
domada di populi Christiani caeremoniam observant, quae res à
maiore, prius poenitentium hoc die reconciliandorum ritu tra-
feria xit originem, cuius veteris instituti nomen Innocen-
5. in Cœ tius Primus Rom. Pont. epist. ad Decennium Episco-
na Do- pum Eugubinum cap. 7. ijs verbis. *De poenitentibus. At-*
mini. *tem, qui siue ex grauioribus commissis, siue ex leuioribus*
poenitentiam gerunt, si nulla intermissa agritudo, quinta
feria ante Pascha eis remittendum. *Romana Ecclesie*
consuetudo demonstrat. citat Burchard. lib. 18. cap. 18.
 B. Eligius Episcopus Beauodunensis homil. 4. in Coe-
 na Domini, dum exponit caeremoniam illam ablutio-
 nis pedum, quae sit ipsa quinta feria mittitur, & sacra-
 tiori sensu ad reconciliationem poenitentium, quae tunc
 fieri consueuerat, reponit: & Albinus cap. 17. Laua-

Alio pedem fratrum, signum est remissionis peccatorum & in synodo Cabilonenſi 2. ſub Carolo Magno c. 47. habetur iſte verbiſ. Cum penitenteſ eadem die Cœna Domini ad percipiend. corporis, & ſanguinis Domini ſacramenta, ſe reconciliant. Huius autem reconciliationis forma ſatis dilucidè, licet non integrè deſcripta eſt lib. 7. capitulorum cap. 147. Omnes publicè penitenteſ quinta feria ante Paſcha, qua eſt Cœna Domini, ad Chriſtatem in cinere, & cilicio in præſentia Epifcopi proſtrato vultu conuocant, & ibi ab Epifcopo canonicè, & ordinabiliter ſicut in ſacramentario; & in Romano ordinari continetur, reconciliantur, atque diſiudicantur, conſolenturque, & prædicantur, quid deinceps agere, quid vitare debeant, inſtruantur, atque in ſuper diuinis precibus per manus impoſitionem ab Epifcopo ſanentur.

Fuit in Africa priſcus mos, licet antiquatùs, celebrandæ ſacræ liturgiæ poſt Coenam ipſa feria quinta; ut in Concilio Carthagenenſi tertio cap. 29. ibi. *Veſſeramentis altaris non niſi à ieiunantibus celebrantur, excepto uno die anniuerſario, quo cœna Domini celebratur.* Vt nos etiam diximus ſupra in cap. 9. de antiq. Miſſæ ritibus.

Ceteriſque diei Paralceus, & Sabbathi rigidum ſcleritium ſic præſtiterunt Apoſtolicæ conſtitutiones lib. 5. apud Anaſtaſium Nicenum, & in vulgaribus conſtitutionibus lib. 5. cap. 27. & c. ſic verbiſ. *Religioſi diebus autem ſicut ſanctiſſimam edidit hora nona, aut veſpere, aut poſt ratione virginitatis qui poſſunt, Sabbatho autem uſque ad Galli cantum ieiunium prædant.* Veteres Chriſtiani tantam in hiſ diebus a cibis uerum abſtinentiam, ut hoc præiuniori ieiunio, & aliquid ſpecialius agerent, & dolorem, qui in cordibus diſcipulorum Chriſti fuerat illo die, plurius indicarent. D. Auguſtinus epifcop. 86. ad Caſulam equidem ſicet Græci & omnes Orientales Sabbathis nunquam ieiunarent, unum tamen Sabbathum magnum Paſchatis ſemper exceperunt. Diuus

De Die-
bus Pa-
reſcen-

ſs Ignatius

Ignatius ad finem epist. ad Philippenses, & habetur in A
can. 90. Concilij Trullani, ubi Balsamon inquit: *Magni*
Sabatij, id est, in memoria Christi passionis, seu in diebus
sanctis diebus, longam praesentiam ab ipso Christo sepul-
turam; & propterea eligi solent ad Sabatij cultum, ad
horum sextam noctem in ecclesijs confidetur, & illa bona
lexia divinis sacramentis communicantur panem; & in
quam gustant, feni affeantur; & modicum vini.

De Die
Pasche.

Pasche festum apud Graecos dicitur, quodlibet so-
lum in honorem Salvatoris in finem. Pascha etiam
vocatur ipsa quadragesima. Tunc hanc Patriarcha
Alexandrinus inter eos, & quod hanc digna sit ad Pascha
festivitatem preparatio, ut elegenter id. Chrysostomus, &
de jejunio, prima Pascha.

Pasche diem vocant Apostoli Primum Dominicum.
Primum Pascha ad discrimen ceterarum festivitatum,
quibus Pascha nomen. Graeci attribuebant. Dicitur
Pascha Dies Regalis. ex D. Ignatio: *Omnia nostra*
supremum: Magna Dominica: Magna Pascheis
Dominicum. Vt latet Filsochus de Quadragesima,
cap. 16.

Solemnis Pasche festivitas, quo die celebranda esset
in Occidentis partibus ab Ecclesia Romana dicebatur,
qua in Arelateni Concilio primo cap. 1. *De observa-*
tione Pasche Dominica, ut in die & tempore praestaretur. O
rtem observatur, & inveniunt in suis ordinibus, ut in ad
nec tu dirigat. Fama de tollenda illa celebrandi Pascha-
tis varietate hic agebatur, quae sane pertinaciter apud
Orientis, & Occidentis populos retinebatur; vnde co-
pessate contentione, caritas charitatis obnubilaba-
tur, quae tandem Concilio Niceo primo sublatam est.
Die vero Epiphaniarum celebrabatur in finibus
Pascha, quae esset proxima, in Gallia in diebus
his, & in Galliis Concilium Arelatenum, quod
sic meminit; Pascha festivitas annis singulis ab Episcopo
etiam in Gallia celebranda.

A *Epiphanius in libro de Ecclesia demonstrat, ut etiam in Concil. Tolosan. cap. 4.*
 Sanctam Pascha cum tota hebdomada celebrandum.
 in dicto Concilio Lugdunensi cap. 40. refertur de
 consecrat. dist. 3. cap. pronuntiandum. At *ut* dies
 hebdomadae Paschae dies priores maiorem veneratio-
 nem habitos, quam sequentes, habetur in Concilio Ma-
 guntin. 36.

B Ecclesia olim annum incepit a die Paschae. Cuius
 aetate de scrijs ad esp. 1. & 2. lib. 2. decret. Scaliger. lib.
 de emendac. tempor. cap. de diebus. etiam duplicem
 fuisse annum unum naturalem a Calendis Ianuarii, al-
 terum Ecclesiasticum a die solemni Paschae, non aiter
 quam apud Hebreos, quibus annus erat ecclesiasticus,
 idemque civilis, qui mense Martii incipiebatur, quo
 Pascha quicquid erat Exod. 23. uter annus natu-
 ralis exordium a mense Septembri ducitur. E23
 dist. 20.

De Vigilijs, Quatuor Tempori- bus, Diebus Veneris, & Sabathi, & alijs Eccle-

C *hae Ieiunij.*

Cap. LXII

DE Ieiunij, quae respiciunt Vigilijs Dierum Feste-
 rum, facile est agnoscere pulchram Ecclesiae praxim,
 ceptam iam ab Apostolorum temporibus, & postea
 deducta in antecedenti capitulo, constat hoc etiam
 ex Menologiis Graecorum, Martyrologiis Romanis, si-
 cut ex homilijs sanctorum Patrum in vigilijs Sanctorum;

*De Vi-
 gilij.*

is a vtpote

ut postea Augustinus habet sermonem in Vigilia S. Ioseph. Ap-
 plicata, ac etiam in vigilia SS. Petri, & Pauli. S. Bernar-
 dus habet sermonem in vigilia Natiuitatis Domini, in
 vigilia SS. Petri, & Pauli, in vigilia S. Andreae &c. Nun-
 cupabatur Vigilia; quoniam Fideles pertransibant no-
 ctes, quæ præcedebant solemuibus festis, vigilantes in
 orationibus, hymnis, spiritali lectione, & aliis piis of-
 ficiis vna cum ieiunio. Necnon appellabantur Lucer-
 nariæ preces, seu Gratiarum actiones, vterque Basilium
 Epiphani, Cassianum, & alios relectos à Berni. ibi m. 5a.
 vbi Spondanum, 20. Et huiusmodi sanctæ congrega-
 nes fiebant in ecclesiis, oratoriis, & monumentis beatis,
 quæ illi appellabantur Lamps, Memorias, Oratoria. B

In quem modum perseverauit diuinus ille vñs, vt nō
 Clerici tantum, sed & populus simul in Ecclesia laudes
 Deo canerent: tamen ipse mutata videtur, quod huius
 perdifficile se contingere in officio vñs vñs
 tum, & in statu corporis decorem satis decentia ser-
 uarent; prout queritur pluribus cum populum de ea-
 re obiurgat Ioannes Chrysost. homil. 2. in Isai. Ac etiam
 de antiquissimo huiusmodi vñs in Ecclesia sacrum
 Vigilantiæ: & hunc etiam temporibus Ambrosij, & Au-
 gustini factum non sublatum, vt aliqui dixerit, tradit
 Baron. in d. ann. 57. vbi Spondanum, 10.

De Quatuor Quo ad Ieiunium, quod dicitur Quatuor tempora:
tuor T. satis patet Iudæos quatuor præcipua habuisse Ieiunia, C
poribus. nempe Quarti, Quinti, Septimi, & Decimi mensis. Za-
 charias cap. 8. vers. 19. *Ieiunium Quarti, & Ieiunium*
Quinti, & Ieiunium Septimi, & Ieiunium Decimi erit
domui Iuda in gaudium, Iatitiam, & in solemnitates præ-
claras.

Ieiunium Quarti; habebatur in memoriam fragarū
 tabularum, Exod. c. 32. vers. 19. *Iratusque valde proci-*
pit de manu tabulas, & confregit eas in vadum montis.
Ieiunium Quinti: quoniam Templum, & Vñs Hiero-
 solalem fuerant combusta primū à Chaldeis, vt in

A lib. 4. Reg. cap. 25. vers. 9. & 10. & postea diruta etiam eadem à Romanis. Ac etiam quoniam eodem tempore annuntiatus fuit Moyfi, quod ex his, qui secum Aegypto fuerant egressi, terram promissam nemo ingrederetur præter Iosue, & Caleb; ut legitur in Num. cap. 14. vers. 23. & 24.

Ieiunium Septimi: quoniam tunc Godolias: & qui cum eo erant Iudæi, & Caldæi fuerunt occisi in Maspha, ut in 4. Reg. cap. 25. vers. 25. & Hierem. cap. 41. vers. 2.

Ieiunium Decimi: quoniam Rex Babylonis congregabat tunc vires suas, ut aggredereetur Hierosolymam: Et de hoc ieiunio loquitur D. Luca; in act. Apost. c. 17. vers. 9. *Cum iam non esset tuta navigatio, eo quod ieiunium iam præterisset, nempe quod hiems iam in Decembri augebas.*

Hinc est, quod prædicto Iudæorum ordini cõformis quoque sit ritus Catholicæ Ecclesiæ, & propterea indicitur ieiunium Quatuor anni temporibus, videlicet, in Hieme, Vere, Aestate, & Autumno; ut annus in omnibus suis partibus Deo consecratur, a quo æternam speramus nos felicitatem consequuturos. S. Athanasius in Apolog. de fuga sua meminit ieiunii Pentecostæ quod vnum est de prædictis, & S. Leo serm. de sancto ieiunio septimi mēsis sic inquit. *Cui medicina dilectissimi carissimæ tempus sit congruum, hoc tamen habemus apertissimum; quod & Apostolicis, & legalibus institutis videmus electum, ut sicut in alijs anni diebus, ita in mense septimo spiritualibus nos purificationibus emundemus.*

Circa abstinentiam in die Veneris cuiuslibet hebdomadæ: porro cū hæc sit in memoriam passionis Filii Dei, nec non immensæ beneficii Redemptionis nostræ, non est in hoc multum inquirendum: & habebatur hoc ieiunium die Veneris totius anni præter illum, qui incurrit in die Natalis Domini, Epiphan. in compend. Restat solum agnoscere antiquum Ecclesiæ ritum circa dies Mercurii, & Sabathi: etenim die Mercurii habitum

habitu fuit Concessum de occidendo Christo, qui vitam nobis contulit: & die Sabathi ieiunatur in mortuam sepulcrum, descensus ad Inferos, ac propter moerorem, & dolorem sanctissimæ Mariæ propterea Epiphani. in sua compendiaris doctrina inquit. *Quæ- ro verò, & pro Sabatho ieiunium statutum est, usque ad horam nonam: nempe ut die Mercurij, & Sabathi usque ad horam nonam protrahatur ieiunium, & Tertoll. de ieiuniis aduers. Pylhienf. c. 14. Cur Stationibus Quaræ & Sextam Sabathi dicantur ex ieiunij purgatione.*

S. Hieron. interrogatus an expectet Sabathum ieiunare, & recipere Eucharistiam quædam respondens in epistola 28. ad Lucinium respiciendam in loci consuetudinem. *De Sabatho quod quæris, utrum ieiunandum sit: & de Eucharistia an accipienda quotidie, quæ Romane Ecclesiæ, & Hispaniæ observare prohibentur, &c. Illud te breuiter admonendum puto, traditiones ecclesiasticas præsertim, quæ fidei non efficiunt, ita observandas, ut a maioribus tradita sunt, nec aliorum consuetudinem, aliorum contrario more subverti, atque utinam omni tempore ieiunare possimus.*

Ac etiam cum in Aphrica, Oriente, ut quoque Romæ consuetum esset Sabathum ieiunare, non solum in abstinentiam qualisvis ciborum, verum & in quietem eorundem: & cum Monica D. Augustini Mater Theodorianum peruenisset, ac eundem in cretibus cum ieiungere Sabathi, quod Romæ videtur observari: De hoc scribens D. Augustinus Iamnio, epist. 118. inquit: *Cum Romanam viderem ieiunare Sabathum, cum hic sum non ieiuno; sic etiam tu, ad quam fides Ecclesiam veneris, eius morem servas; si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi: hoc cum patri renunciassem, libenter implexa est. Ego vero de hac sententia animæ atque etiam cogitans, ita semper habui tanquam eam celestis oraculo suscepim.*

Succellu temporis cum diminuerit deuotio vna cum iecu-

A seculorum revolutione oportuum fuit visum ecclesie indulgendo hominum infirmitati, commutare ieiunium in abstinentiam de quod in quarta feria nempe die Mercurii servabatur, immutare in Sabbathi observantiam.

1. De prisco Rogationum ritu in tribus diebus (qui *De Rogationibus* etiam plurimis in locis hodie ieiunatur.) ut ad puerendam Deiram, tum etiam ad se disponendum frequenti Ascensionis solemnitati; meminit, inquam, de prediis, Sidonius Appellian. lib. 5. epistola 1. *Quisquid illud est, quod violatio, vel negatio vocatur, in partem mortis significatur.* Rogationum contemplatione reuer-
catur: *Quoniam nobis solemnissimum primum. At quare.*

B Pater, & Pontifex reuerendissima exemplo, utilissimo experimento inuenit, instituit, iuxta.

Impugnatur distinctio ciborum per Hæreticos, contra Deum in lege scripta non respicit alias carnes, quam de quibus in Levit. cap. 11. vers. 23. & 4. *Hæc sunt animalia, quæ comedere debetis: de cunctis animalibus terræ: omne quod habet diuisam ungulam, & ruminat in pedibus, comedetis: quisquid autem ruminat quidem, & habet ungulam, sed non dividit eam, sicut & Camelus, & cætera etiam comedetis illud, & infra. Omne quod habet pinnales, & squamas, tam in mari, quam in fluminibus, & stagnis comedetis, &c.* Similiter in act. Apostol.

C cap. 10. dictum est Petro per visum. *Ocide & manduca omnia quadrupedia, serpentina terræ, & volatilia cæli. & alia similia hæc idem Hæretici adducunt, quæ contra Catholicum abstinentiæ ritum non loquuntur.*

Quoniam non solum leuiticum, verum & Abstinentiæ, & Distinctio Ciborum sunt maxime Deo grata; nec vlla in his est superstitio, cum ab Ecclesia ordinata hæc fuerint: nec de potestate illius ambigendum, ut valeat ipsa hæc decernere ad preceptum in conscientia, ut non superaddimus. Hinc Basilidon. contra Iovinianum lib. 2. cap. 10. qui ciborum distinctionem reprehendebat, & obijciens permissionem à Deo homini factam post Diluvium.

Diluvium.

Diluvium circa commestionem carniū, sic inquit. **A**
 (Quod autem nobis obicit in secunda Dei benedictione comedendarum carniū, licentiam datam, quæ in prima concessa non fuerat; sciat quomodo repudium iuxta eloquium Salvatoris ab initio non dabatur; sed propter duritiam cordis nostri per Moysen humano generi concessum est: sic & esum omnium usque ad Diluvium ignotum fuisse, post Diluvium vero quasi in erasmo murmuranti Populo coturnices, ita dentibus nostris nervos & virulentias carnis ingestas, &c. Postquam autem Christus venit in fine temporum, & extremitatem retraxit ad principium, nec repudium nobis dare permittitur.) Hæc D. Hieron.

Ac præterea quomvis esus carniū fuerit permissus à Deo; nihilominus contrauentio diuini præcepti, ac etiam inordinatus appetitus earundem carniū est reprehensibilis hinc D. August. tractat. 73. in Ioannem. *Non est malum carne vesci, cum de hac re loquens Apostolus dicat: Omnis creatura Dei bona est, & nihil abijciendum, quod cum gratiarum actione accipitur, sed quia sicut idem ipse ait: Malum est homini, qui per offensionem manducat, & se per hominis offensionem, quanto magis Dei. Et paulò post sed ut sciamus non Dei creaturam culpabilem, sed inobedientiam contumacem & inordinatam cupiditatem: non propter porcum, sed propter pomum mortem primus homo invenit. Et Esau primatu suo non propter Gallinam, sed propter lentisculam perdidit.*

Et Fulgētiū Ruspensis Episc. De fide ad Petrum cap. 3. in fin. in illa verba primo Timoth. 4. Quia omnis creatura Dei bona est, inquit. *Idcirco ferri Dei in eo, quod à carnibus, & vino abstinent: non tanquā immundas refugiunt, sed mundioris vitæ instituta sectantur.* Et idem Fulgent. c. 42. *Firmissime tene, & nullatenus dubites, omnem creaturam Dei bonam esse, & nihil rei.*

A Regendum, quod cum gratiarum actione percipitur, & Dei seruos, qui à carnibus, & vino abstinent, non tamquam immunda, qua facta sunt, respicere, sed à fortiori cibo, & potu pro sola castigatione corporis abstinere.

Ex prædictis inferitur, vt non coinquinet animam, quod intrat in os; sed contrauentio præceptorum Ecclesie: etenim cum sint quidam peccata in tantum mala, quia sunt prohibita, nempe operari cum mercede diebus festiuis, &c. sunt autem & alia peccata ex se de sui natura semper mala, nempe occidere, adulterari, &c. infringere autem ieiunium, seu abstinentiam ciborum sunt mala solum in primo capite: siquidem Ecclesia Dei sponsa, & nostra Mater potuit in hoc nos sub peccati poena obligare, &c.

De Apostolicis Traditionibus.

Cap. LXIV.

Quoniam præfati Ecclesie ritus non omnes ex Dei præcepto, nec ex sacro textu desumpti sunt, sed cum plerique sola Apostolica Traditione (etiam quod in scriptis non fuerint redacti) ad nos deuenerint; ideo de hac Apostolica traditione infra dicemus, cuiusque auctoritatem ex lege Mosayca, & Evangelica, ac etià ex sanctis Patribus comprobabimus.

Scriptura sacra, ad quam solum Hæretici appellant, quantum deferendum sit traditionibus, sic præcipit in Deuteron. cap. 32. vers. 7. *Interroga Patrem tuum, & annuntiabit tibi Mores tuos, & dicent tibi.* & Proverb. cap. 1. vers. 8. *Audi fili mi disciplinam Patris tui, & ne dimittas legem Matris tue.* & in psal. 43.

et

Deus

Deus auribus nostris audiamus, & Patres nostri amari. A
cinerunt nobis, &c. Iſaias: 38. verl. 19. Patres filijs aſſum
ſeruet veritatem suam. & Eccleſiaſt. 8. verl. 12. Quomodo
te praeſereat narratio ſeniorum, ipſi enim docuerunt a
patribus ſuis: quoniam ab ipſis diſceſſit intellectum, & in
tempore neceſſitatis dare reſponſum.

Post plenitudinem vniuſerſorum, ut Deus loquun-
tus eſt nobis in Filio: audiamus quomodo ipſe Chriſtus
Apoſtoli, nec non & priſci Patres docuerint huiusmodi
traditiones.

Apud Ioannem cap. 14. verſus 26. Chriſtus ſedem-
tor noſter diſce diſcipulis. *Aſſumam hinc habere vobis
dicere, ſed ubi poteritis portare mandata cum autem veneris il-
le ſpiritus veritatis, docebit vos omnia veritatem.*
& apud Matth. cap. 23. inquit idem Chriſtus. Super Ca-
thedram Moysi ſederunt Scribae, & Phariſaei: omnia ergo
quaeſcunque dixerint vobis ſervate, & facite. Ex quibus
patet, quantum ſit deſerendum traditioni etiam non
ſcriptae.

Sanctus Hilarius in pſal. 2. recenſet hunc prædictum
locum in eodem ſenſu traditionem, quod Moyses my-
ſteria magis recôdita ſine ſcriptis tradiderit ſenioribus
his verbis. [Erat iam à Moſe antea inſtitutum in omni
ſynagoga ſeptuaginta eſſe doctores: nam idem Moſes
quamvis veteris teſtamenti verba inſcriptis condidiſ-
ſet; tamen ſeparatim quaedam ex occultis legis ſecre-
tiora myſteria ſeptuaginta ſenioribus, qui doctores de-
inceps manerent, inſinuauerat: cuius doctrinae etiam
Dominus in Euangelijſ mentionem facit: Super Cathedram,
&c. Doctrinae ergo horum in poſterum, quae ab
ipſo ſcriptore legis acceptae; in hoc ſeniorum, & nu-
mero, & officio conſervatae, &c. 7 hæc Hilarius.

Et Apoſtolus diuinitatis inſeſſe præſtantis fidem, &
virtutem Corinthiorum, inquit: *Laudamus vos fra-
tres, quod per omnia vobis inſeruit eſſe: & ſicut tradidi
vobis, præcepta mea omnia. Traditiones autem, de quibus*
bus

Abus loquitur Apostolus: erant de modo faciendi preces recipiendae sanctissimam Eucharistiam, & similes; quae non erant scriptae, ut animaduertunt Epiphanius & Chrysostomus.

Præterea de recipiendis traditionibus formale præceptum traditur in 1. ad Thessalon. cap. 2. versic. 14. *Itaque fratres stete, & tenuite traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram.*

B Quid autem de traditionibus senserint præci Patres videamus S. Dionys. Areopag. de coelast. Hierarch. cap. primo loquens de Apostolis, inquit: *Summa illa superfluentia: partim scriptis, partim non scriptis institutionibus suis (iuxta quod sacra definiunt leges) nobis tradiderunt.*

Et sanctus Irenæus lib. 3. contra hæreses cap. 4. de utilitate, & necessitate traditionum inquit. [Quid autem si neque Apostoli quidam scripturas reliquissent nobis? nonne oportebat ordinem sequi traditionis, quam tradiderunt ijs, quibus committebant Ecclesias? cui ordinationi assentiunt multæ gentes Barbarorum, eorum, qui in Christum credunt sine charta, & atramento scriptam habentes per Spiritum sanctum in cordibus suis salutem, & veterum traditionem diligenter custodientes.]

C Origen. homil. 3. super Numer. late ostendit praxim plurimorum rituum, qui in Ecclesia consueverant, abique Dei præcepto, nec testimonio sacrae scripturae, ut potè quomodo administranda, & recipienda sanctissima Eucharistia, de caeremonijs iam consuetis in baptismo, sicut etiam refert iam tunc fuisse in vultu orationem flexis genibus, & versa ad Orientem facie; ac etiã alios multos laudabiles ritus non scriptos, sed traditos: & subdis hæc verba. *Omnia hæc opera, vel velata portamus super humeros nostros, cum ita implemur ea, & exequimur, ut à magno Pontifice, atque eius filijs tradita, & commendata susceperimus.* & idem Origen. tract. 19. in

Matthæum, inquit. *N*ot illis credere non debemus, *exire à prima, & Ecclesiastica traditione, nec aliter credere, nisi quemadmodum per successionem Ecclesia Dei tradiderunt nobis.*

Baptis-
mi ne-
cessitas Et idem Origen. ad cap. 6. epist. ad Roman. de baptismo parvulorum inquit. *Ecclesia ab Apostoli traditionem accepit etiam parvulis baptismum dare.* Existimabat enim etiam vetus Ecclesia baptismum in hominibus adultis necessarium necessitate conditionali: in infantibus autem necessarium necessitatis absolutæ. Augustin. de anima, & eius orig. lib. 3. c. 13. & seq. & propterea laicis in periculo mortis permittebat administrationem baptismi, &c.

Matri-
monia
prohib. Interdicebat etiam Ecclesia ex Apostolica traditione Episcopis, Presbyteris, & Diaconibus nuptias post ipsorum promotionem, ut ex Concilio Neocesariensi can. 1. relato in decreto can. de his caus. 31. quæst. 2. Euseb. demonstr. Euang. lib. 2. cap. 9.

Pariter Matrimonium post votum Virginitatis, ex Apostolica traditione, peccatum habebatur. Epiphani. contra Apost. hæres. 6. Ac etiam Religiosos, & Religiosas post solemne Castitatis votum, non solum adulteros, verum & incoestuosos habebat. Ambrosi. ad virgin. laph. Hieron. contra Iovin. lib. 1.

Cærem.
in sacri
fic. Mis-
sæ. Ac etiam dicta Ecclesia ad Eucharistiae sacrificium miscebat aquam in vinum ex Apostolica traditione. Concilium Cartagin. 3. cap. 24. Cyprianus ad Cecilianum epist. 63.

Sicut etiam ex Apostolica traditione servabatur ceremonia lotionis manuum in altari ante mysteriorum consecrationem. Cyrill. Hierosolym. Cathedr. myst. 3. & alia multa.

Præterea inter differentias opinionum circa Religionem recurrendum esse ad traditiones. Origen. in proem. lib. 1. de principiis, inquit. *Servatur Ecclesiastica prædicatio per successionis ordinem ab Apostolis tradita*

A *dicta usque ad presens in Ecclesijs permanens : illa sola credenda est veritas, qua in nullo ab Ecclesiastica discordat traditione.*

Et quod traditio confirmet auctoritates scriptas. Euseb. Cæsariensis contra Marcellinum. *Ecclesia à finibus terra usque ad fines extenditur, & ex divinis scripturis testimonia ex non scripta traditione confirmat.*

Sanctus Athanasius in epist. ad Epictetum, inquit. *Hoc solummodo respondere ad ea sufficit, quod ista non sint Catholica Ecclesia, neque ista patres nostri senserunt.*

B Cyrillus Hierosolym. cathedr. 3. inquit. *Videte itaque, fratres, ut servetis traditiones, quas nunc accepistis, & in latitudine cordis eas describite, ut cum pietate eas custodiatis.*

Sanctus Ioann. Chrysost. in secunda ad Thessalonic. in illa verba; State, & tenete traditiones, oration. 4. inquit. *Hinc est perspicuum, quod non omnia per epistolam tradiderunt, sed multa etiam sine scriptis, & ea quoque sunt fide digna : quamobrem Ecclesia quoque traditionem confitemur esse fide dignam : est traditio, nihil quaras amplius.*

C Cyrillus Alexandria. homil. 8. inquit. *Traditionem Ecclesia tanquam thesaurum quemdam in penetrati cordis recessibus, amplectere occupationes Deo gratas, ut non solum fide splendeas, sed & pietate luceas.*

Tertullian. de corona milit. cap. 2. 3. & 4. cum multa dixerit ad ostendendam utilitatem, & necessitatem traditionum, & post quaesitam originem caeremoniarum baptismi, oblationum pro mortuis, ac signi sanctissimæ crucis inquit cap. 2. *Harum, & aliarum eiusmodi disciplinarum se legem expostules; scripturam nullam inuenies, traditio tibi præstetur auctrix, consuetudo confirmatrix, & fides observatrix.*

Sanctus Ambrosius contra illos, qui omisso ieiunio quadragesimæ, suscipiebant ieiunium quadragesimæ post

post Pascha, serm. 31. Dominicz. prima quadagesima. **A**
quit. *Nonnulli Christianorum fratres existimantes se
diuinitatis precepta religiosius obseruare, pratermissio-
nitione quadagesima, quinquagesimam se facere men-
suntur, cum id neque diuinis litteris inueniatur, neque
traditum sit auctoritate maiorem.*

D. Hieron. aduers. Luciferianum cap. 4. quod con-
sensus Ecclesie eandem vim habeat, quam precepta
scripta inquit. [Etiam si scripturæ auctoritas non sub-
esset, totius orbis in hac parte consensus instar præ-
cepti obtineret: nam & multa alia, quæ per traditionem
in Ecclesijs obseruantur, auctoritatem sibi scriptæ le-
gis obseruari: usurperunt velut Iamro. et caput mer-
gitare; deinde egressos lactis, & molis pinguare con-
cordiam ad infantie significationem die Dominico, &
per omnem Pentecosten: nec de geniculis adorare, &
ieiuniū soluere, multaque alia, quæ scripta non sunt,
rationalis sibi obseruatio vindicauit] Hæc Hieron.

Et sanctus Augustinus de baptis. contra Donati-
stas lib. 4. cap. 24. inquit. *Quod vniuersa tenet Ecclesia,
nec Concilijs institutum, sed semper retentum est, non nisi
auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur.*
Et idem Augustin. ad inquisition. lazar. lib. 1. cap. 2.
*Illa, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem
toto terrarum orbe obseruantur, datæ intelligi, vel ab ap-
stolis, vel à plenarijs concilijs, quorum est in
Ecclesia saluberrima auctoritas commendata, atque sta-
tuta retineri.*

Demum in hoc thema traditionum, quanti illi sit
momenti, sic inquit Vincentius Lirinensis aduersus hæ-
reses cap. 3. in ipsa catholica Ecclesia magnopere cu-
randum est, vt id teneamus, quod ab omnibus creditū
est. Hoc est enim propriè, verèque catholicum, quod
ipsa vis nominis, ratioque declarat, quod omnis verè
vniuersaliter comprehendit, sed hoc ita demum fit, si
sequamur vniuersitatem, antiquitatem, & consensum.

Seque-

A Sequemur autem vniuersitatem hoc modo. si hanc vni-
fidē veram esse fateamur, quā tota per terrarum orbem
confiteretur Ecclesia. Antiquitatem verò si ab his nulla
reus sensibus recedamus, quos sanctos Maiores, & Pa-
tres nostros celebrasse manifestum est. Consensionem
quoque iisdem, si in ipsa vetustate omnium sacerdotum
pariter, & magistrorum definitiones, sententiasque se-
demur. 7 Hæc Lirinensis.

B Et hoc ius non scriptum, seu traditiones omnes etiā
Res publicæ comprobant ex Vlpiano l. C. in l. 6. D. de
iust. & iur. vet. etiam voluit Plato lib. 6. de legibus. Ac
etiā aliquæ fuisse nationes Christianas, quæ absque
scriptura, & sola traditione vixerint, refert de suo tem-
pore Ireneus supra adductus.

C Nec urget ex prædictis fuisse, ac esse huiusmodi ec-
clesiæ traditiones ab hæreticis impugnatas: supponen-
tes hi omnia ad salutem necessaria in sacra scriptura
reperi: etenim verum est etiam, fuisse à Saducis ro-
probatas Moysæ traditiones, ut inquit Ioseph. lib. 3.
antiquit. cap. 12. *Nunc enim iudicandum est, quod
multas constitutionum a maioribus per manus acceptas,
Pharisæi tradiderint populo, quæ non sunt scriptæ inter
leges Moysæ, & ideo Saducæi his auctoritatem abro-
gant, dicentes eas oportere tantum seruari, quæ scriptæ
continentur.*

Quibus respondemus nec in quolibet ex factis li-
bris contineri omnia Christianæ Religionis: etenim
Ioānes nil loquitur de Incarnatione, Natiuitate, Ador-
ratione, Fuga in Aegyptum, nec de aliis multis. Pari-
ter in toto volumine Bibliæ sacræ deficiunt etiā plu-
rima necessaria ad salutem, cum plures ex authenticis
libris fuerint deperditi, ut inquit Ioann. Chrysostom.
homil. 7. in cap. 1. epist. 1. ad Corinth. his verbis. *Ma-
gna librarium capti perijt, & pauca ex prioribus captiui-
se volumina exiuerunt, quod ex reliquis captiuitatibus
plane conficit. & infra. Liber enim Deuteronomij vix
maiorum*

maiorum nostrorum temporibus inuentus est in luto obrutus, &c.

Præterea quale extat præceptum in sacro textu, quo Deus imposuerit Euangelistis, vt scriberent: quinimo potius coacti scripserūt illi, seu casu id contigisse, refert Euseb. hist. eccles. lib. 3. cap. 18. ibi. *Solus Matthæus, & Ioannes nobis quedam monumenta litteris prodita, post se reliquerunt. Quos etiam fama est necessitate quadam adductos, se ad scribendum contulisse.* & idem paulo post de Luca. *In ipso sui Euangelij principio causam, cur illud contexere sit aggressus, proponit: nimirum, quod plerique alij eorum sermonum declarationem imprudenter, & minus consideratè instituisse, quorum veritatem ipse satis exploratè cognitam habebat.* & infra. *Matthæus cum iam antea Hebrais verbum Dei prædicasset, simul, ac in animo habuit ad alias gentes proficisci, Euangelium suum patrio sermone conscripsit, &c.* Vltèrius magna est copia rerum, quæ in scriptis non sunt redactæ; & omnia tamen credimus sine hæsitacione, vt potè vbi nam scriptum reperitur in sacro textu, quod Apostoli antequam transirent ad prædicandum Gentibus composuerint symbolum fidei? vt referunt Clemens, Irenæus, Augustinus, Ambrosius, & alij; vbi reperitur scriptum, quod Spiritus sanctus à Patre, Filioque procedat, vti ab vnicò principio? vbi extat scriptum, quod dies Dominicus sit celebrandus præ Sabbatho? Quis probabit, quod Forma, quæ nos vtimur in Baptismo: *In nomine Patris, Filij, & Spiritus sancti, sit melior, & vnica:* cum toties in actis Apostolorum sapientia de baptismo: *In nomine Iesu:* & de his, & aliis multis dicemus indubitanter: non aliam posse adduci rationem, quam quod sint traditiones Apostolicæ, & ideo seruandæ, iuxta præceptum Apostoli ad Thesalonicos. *Tenete Traditiones, quas didicistis.* & hæc satis.

De

De Libero Arbitrio.

Cap. LXV.

Magna fuit inter Ethnicos philosophos, & hæreticos controuersia, quod humani successus a Fatalitate, vel necessitate penderent, vt voluit Heraclitus: Gratia auxilium damnarunt Manichæi, & omnia ad liberam voluntatem redigerunt: Ad siderum influxus omnia referebant Priscillianistæ: Alij peccatum absolutè dependens à Deo: alii in totū a Dæmone procedere, & alia eiusmodi deliria dixere.

B Summa Dei Sapientia, & ipsamet veritas non priuauit hominem Libero Arbitrio: Ecclesiasticus cap. 15. vers. 14. & 18. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui: Ante hominem vita, & mors; bonum & malum, quod placuerit ei, dabitur illi.* & Idem Ecclesiasticus cap. 31. vers. 8. *Beatus diues, qui inuentus est sine macula, & qui post aurum non abiit, nec sperauit in pecunia, & thesauris: Quis est hic, & laudabimus eum? fecit enim mirabilia in vita sua: Qui potuit transgredi, & non est transgressus: facere mala, & non fecit, &c.* Et in Deuteronom. cap. 30. versic. 19. *Moyſes loquutus est populo, postquam tradidit ei legem. Testes inuoco hodie cælum, & terram, quod prououerim vobis vitam, & mortem; benedictionem, & maledictionem: Elige ergo vitam, vt & tu viuas, & semen tuum: & in lib. Iosue, loquutus est Iosue cap. 24. vers. 14. & seq. Nunc ergo timete Dominum, & seruite ei perfecto corde, &c. Sin autem malum vobis videtur, vt*

vu

Domino

*Domino seruiatis, optio vobis datur; eligite hodie, quod a
placet, cui seruire potissimum debeatis. Ego & domus mea
seruiemus Domina.*

Et Christus Redemptor postea volens inferre libe-
rum Arbitrium homini traditum, dixit, Iuueni deside-
ranti saluari. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. &
idem Christus plorans supra Hierusalem, Matth. 23.
vers. 37. *Quoties volui congregare filios tuos, quemad-
modum congregat Gallina pullos suos sub alas, & noluisti;*
& apud Lucam cap. Regnum Dei intra vobis est. Quæ
Christi verba in hunc sensum liberi Arbitrij citat Ire-
neus lib. 4. aduers. hæreses cap. 72. & Cyprian. lib. 3. ad
Quirinum cap. 52.

Sanctus Clemens reprehendens Simonem Magum,
qui negauit liberum arbitrium lib. 3. recognit. ex per-
sona sancti Petri sic inquit. [Sed dic, quomodo ergo
Deus iudicat secundum veritatem vnumquemque pro
actibus suis, si agere aliquid in potestate non habuit?
Hoc si teneatur, conuulsa sunt omnia, frustra erit studiū
sectandi meliora? sed & iudices sæculi frustra legibus
præsumunt, & puniunt eos, qui male agunt: non enim in
sua potestate habuerunt, ut non peccarent, vana erant
& iura populorum, quæ malis actibus poenas statuant:
miseri & hi qui seruant cum labore iustitiam: Beati ve-
ro illi, qui in deliriis positi cum luxuria, & scelerate vi-
uentes tyrannidem tenent.] Hæc S. Clemens.

Iustinus Martyr. quæst. 103. Gentilibus respondet.
[Voluntate ad possibilia vtimur, non ad impossibilia.
Nam operibus, quæ possibilia sunt, & in potestate no-
stra sita; si vel fiant, vel non fiant, aut laus debetur, aut
vituperium: eo autem, quod non velimus, non eo,
quod non possumus, omnes peccamus homines, &c.]

Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromat. *Nec laudem
nec vituperationē, nec honorem, nec supplicia iusta sunt,
se anima non habet liberam potestatem, & appetendi, &
aggre-*

A aggrediendi, sed sit vitium involuntarium.

(Origen. homil. 12. in Numer. Et nunc Israel, quid Dominus Deustus poscit à te? erubescant illi hæc verba, qui negant in homine esse liberam arbitrium: Quomodo posceret ab homine Deus, nisi haberet homo in sua potestate, quod poscente Deo deberet offerre. & idem Origen. homil. 20. in Numer. Sui arbitrij est anima, in qua volueris partem, est ei liberum declinare; & ideo iustum Dei iudicium est, quia sponte sua, siue bonis, siue pessimis monitoribus paret.

Euseb. Cæsariensis lib. 6. de præparat. Euangel. cap. 5.

B Vnicuique rationali anima liberum arbitrium natura inest; bonum ergo id ad eligenda bona creatum. Ideo quãdo male agit, non est natura culpanda: non enim natura, sed præter naturam malum agitur, cum sit electionis depravata, non natura opus.

S. Basiliius hom. quod Deus non est auctor malorum. Vnde anima mali capax est? Quomodo libero facta est arbitrio, quod creatura rationali maximè participi conveniebat, soluta enim hac omni necessitate, & vitam in sua potestate constitutam ex Deo accepit.

C Cyrillus Hierosolymitanus cateches. 4. de anima, inquit. Anima sui iuris, sui que arbitrij est, & Diabolus eam sollicitare, fallereque potest, ac cogendi, nisi velit ipsa, potestatem non habet: suggeris tibi scortationis cogitationem, si velis admittis, si nolis non admittis: si enim necessitate scortaris, quamobrem Deus gehennam paravit?

Gregor. Nazianz. apologet. 1. inquit. Quod etiam ipsum summa, ac singularis Dei bonitatis argumentum est, nimirum facere, ut virtus nostra quoque aliqua ex parte sit, nec natura tantum nobis inferatur, sed etiam per voluntatem, liberique arbitrij in utramque partem agitationem, excolatur.

Chrysost. homil. 60. in Matth. Cum autem necessitate

VU 2 dicat

dicat, non quia potestatis libertatem, potestatemque li- A
 beri arbitrij tollat; nec quia necessitati rerum humanam
 subijciat vitam, hoc dicit, sed quod omnino venturum
 est prænunciat, quod Lucas alijs verbis expressis, im-
 possibile est, ut non eueniant scandala.

Tertull. lib. 2. aduers. Marcionem cap. 5. *Librum &*
sui arbitrij, & suae potestatis inuenio hominem à Deo in-
stitutum, nullam magis imaginem, & similitudinem
Dei in illo animaduertens, quam eiusmodi status for-
mam.

Sanctus Hieronymus lib. 2. contra Iovinianum c. 2.
 in eodem thema, quod nos non trahamur necessitate
 ad vitium, seu ad virtutem, inquit. *Liberi arbitrii nos* B
condidit Deus, nec ad virtutes, nec ad vitia necessitate
trahimur: Alioquin ubi necessitas est, nec damnatio, nec
corona est. & idem ad cap. 5. Matthæi. Si præcepta Dei
custodiens, filius quis efficitur Dei, ergo non natura-
lius, sed arbitrio suo.

S. Augustin. lib. 1. de libero arbit. cap. 16. inquit.
Quid quisque sectandum, & amplectendum eligat, in-
voluntate esse positum constitit, nullaque re de arce do-
minandi, rectoque ordine mentem deponi, nisi voluntate.
 & idem in libro de Gratia, & libero arbitrio, cap. 15.
Semper est autem in nobis voluntas libera, sed non sem-
per est bona. & idem in lib. de vera relig. cap. 14. Nunc
vero peccatum, usque adeo voluntarium est malum, ut C
nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium; & hoc
quidem manifestum est, &c.

Quamuis auctoritates prædictæ tanti sint ponderis;
 aliqui tamen maiori forsitan ignorantia, quam malicia co-
 gitant, quod deferre libero arbitrio, sit tollere Dei
 præscientiam, ac etiam diminuere diuinam gratiam,
 ac etiam quod sacra testetur scriptura, ut omnia mala in
 Ciuitate comminetur Deus. Quibus respondet D. Au-
 gust.

A gustinus lib. 5. de Ciuitate Dei, cap. 10. his verbis :

*Quo circa nullo modo cogimur, aut reuera praescientia
Dei, tollere voluntatis arbitrium, aut reuera volunta-
tis arbitrio, Deum, (quod nefas est) negare praescium futu-
rorum : sed utrumque amplectimur, utrumque fideliter,
& veraciter confitemur : illud ut bene credamus : hoc ut
bene viuamus. & paulò post. Neque enim ideo peccat
homo, quia Deus illud peccaturum praesciuit ; imo ideo
non dubitatur ipsum peccare, cum peccat ; quia ille cuius
praescientia falli non potest, non fatum, non fortunam,
non aliquid aliud, sed ipsum peccaturum esse praesciuit,
qui si nolitis utique non peccat ; sed si peccare volueris, hoc
ipse etiam praesciuit.*

B Terminentur tandem huiusmodi Patris auctorita-
tes, & deferatur Liberum arbitrium in homine, sed
non detrahatur auxilium Gratiae Dei ; & ita concilien-
tur duae extremitates Manicheorum, & Pelagianorum,
ut refert idem Sanctus Augustin. epist. 47. ad Valent.

Quantum ergo potuimus egimus cum istis, & ve-

stris, & nostris fratribus, ut in fide sana,

Catholica perueherent : Quae neque

liberum arbitrium negat, siue

in vitam malam, siue

in bonam,

C *neque tantum ei tribuit, ut siue gratia*

Dei valeat aliquid, siue ut ex

malo conuertatur in

bonum.

Quod

Quod Fides absque Operibus non valeat Iustifi- care.

Cap. LXVI.

Non est nouum in præsentia, quod homines im-
pii abutantur verbis sacræ scripturæ: siquidem
Augustin. lib. de fide, & operibus cap. 14. refert, quos-
dam falsos Apostolos immediatè post tempora Christi
Bona opera reprobaſſe, ex verbis Apostoli male in-
terpretis in epist. ad Romanos cap. 1. *Iustus ex fide*
uit: quod excutiendum (inquit August.) à cordibus
Christianis, ne mala securitate salutem suam perdaunt; si
ad eam obtinendam, sufficere solam fidem putauerint:
bene autem viuere, & bonis operibus viam Dei tenere
neglexerint, &c.

B

Simon Magus nominabat præcepta legis: *In iustam*
seruitutem, ex Irenæo lib. 1. hæres. cap. 20. de Simone
Mago: (sic enim aiebat ille) secundum Gratiā sal-
uari homines, sed non secundum opera iusta: non enim
esse naturaliter operationes iustas, sed ex accidenti:
per huiusmodi præcepta in seruitutem deducentes ho-
mines, quod idem refert Theodoret. de hæresic. fabu-
lis: & Nicetas lib. 4. thesaur. cap. 1.

C

Eunomius volebat quodlibet, quamuis enorme pec-
catum, non obesse ei, qui fidem recepisset. Augustin.
hæres. 54.

Bigardi (vt inquit Sigebert. in chronic. anno 415.)
dicebat, quod exercere se in actibus virtutum sit ho-
minis imperfecti, & perfecta anima licentiat à se vir-
tutes.

Alia

A Alia plurima, in quibus impiè debacchantur Lutherus, & alii huiusmodi, quæ quam deliria sint, videamus ex sacro textu.

Exclamat Regius Propheta ad Deum in psalm. 14. *Domine, quis habitabit in tabernacula tuo? aut quis requiescat in monte sancto tuo? qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam.* & in psalm. 18. *In custodiendis illis retributio multa.* & in psalm. 61. *Quia reddet unicuique iuxta opera sua.*

B Christus Redemptor noster aperte testatur mercedem operum, apud Matth. cap. 5. inquit. *Gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in coelis.* & infra. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona.* & paulò post: *Nisi abundaveritis iustitia vestra plusquam Scribarum, & Phariseorum, non intrabitis in Regnum celorum.* & idem Matth. cap. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* & Lucas cap. 10. *Hic fac, & viues.* Ioan. cap. 15. *Vos amici mei estis, si feceritis, quæ ego præcipio vobis.* & Apost. ad Romanos cap. 1. *Qui reddet unicuique secundum opera sua.*

C Sanctus Iacobus in sua catholica epistola, cap. 2. *Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat habere, opera autem non habeat. Numquid poterit fides saluare eum?* & infra. *Sic & fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa.* & paulò post. *Videtis, quoniam ex operibus iustificatur homo; & non ex fide tantum?* & infra. *Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est.*

Et Divus Petrus in secunda epistola cap. primo. *Quapropter fratres magis satagite, & per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis.*

Sed omisissis aliis sacri textus auctoritatibus, comprobemus hoc idem ex sanctis Patribus, ut non ex fide tantum, sed etià ex operibus iustificetur homo; etenim

Io. Chry.

Ioann. Chrysoſtom. homil. 9. in Ioannem, inquit. A
*N*olimus igitur, nolimus inquam dilectiffimi, fidem
 nobis ad ſalutem ſatis eſſe exiſtimare: Nam niſi vitam
 exhibuerimus puram, & hac celeſti vocatione digna nos
 induerimus veſtimenta, quibus ad nuptias admittamur:
 nihil nos eripiet, quin eodem, quo ille miſer afficiamur,
 ſupplicio. & idem Chryſoſtom. homil. 30. in Ioann.
*N*umquid ergo ſatis eſt ad vitam æternam in filium
 credere? minime: non enim omnis, inquit, qui dicit mi-
 hi Domine Domine, intrabit in Regnum Cælorum,
 &c.

Hilar. in Matth. can. 7. ante medium, inquit. Salus
 gentium omnis ex fide eſt, & in præceptis Domini vita
 eſt vniuerſorum. B

Ambroſius lib. 2. de officiis, cap. 2. Habet ergo vitam
 æternam fides, quia fundamentum eſt bonum: habent,
 & bona facta, quia vir iuſtus, & diſtis, & rebus pro-
 batur. & idem in cap. 11. Luc. lib. 7. Sed ne rurfus fidei
 nos ſtudioſos faciat, operum negligentes, perfectionem
 fidelis viri breui ſermone concludis: ut & fide, & operi-
 bus approbetur dicens, hæc autem oportuit facere, & illa
 non omittere.

Et D. Hieron. ad cap. 7. Matth. circa medium, inquit.
 Sicut ſupra dixerat, eos qui haberent veſtem vite bona,
 non recipiendos propter dogmatum nequitiam: ita nunc
 è contrario aſſerit, ne his quidem accomodandam fidem, C
 qui cum polleant integritate fidei, turpiter viuunt, & do-
 ctrina integritatem malis operibus deſtruunt. & idem
 Hieronym. lib. 2. in Iouinian. cap. 1. inquit. Fruſtra
 nobis in eo plaudimus, cuius mandata non facimus: ſciēti
 bonum, & non facienti illud, peccatum eſt: quomodo cor-
 pus ſine ſpiritu mortuum eſt, ſic & fides ſine operibus mor-
 tua eſt. Nec grande putemus, vnum Deum noſſe, cum
 & Dæmones credant, & contremiſcant.

Confirmantur prædictæ auctoritates ex D. Iacob: in
 ſua

A sua epist. cap. 2. vers. 17. quod fides sine operibus mortua sit: & propterea non valeat ex se viuificare.

Ac etiam: *Qui non diligit, manet in morte*; ex epist. prima Ioann. cap. 3. ergo absque charitate non potest fides iustificare.

Præterea habetur Corinth. cap. 13. *Si habuero tantam fidem, ita ut montes transferam; Charitatem autem non habuero, nihil sum*. Ergo fides per se sola non iustificat.

Quo vero ad auctoritates sacrae scripturae; ut nostra salus à Fide pendeat: Debent istae intelligi non de sola Fide; sed de ea una cum operibus.

B Et demum dum legitur in sacro textu, quod nos ex operibus non iustificemur. Respondetur loqui de operibus ante fidem; seu ante infusionem gratiae; seu de operibus caeremonialibus legis; seu de his, quæ homo in statu peccati mortalis facit: & ex his concludamus, ut in dicta epistola D. Iacobi cap. 2. *Sic fides, si non habet opera, mortua est in semetipsa*.

De Funeribus priscorum Christianorum.

Cap. LXVII.

Diximus in præcedenti libro satis prolixè de Ethnicorum Romanorum Funeribus, sicuti etiam in primo libro de funeribus Aegyptiorum; nec in præsenti cum de Christianorum ritibus tractemus, vllatenus prætermittam ostendere, quanto studio inuigilauerint prisci fideles nascentis Ecclesiæ (Ethnicis tunc sæuientibus) in Defunctorum obsequio, & Martyrum.

xx

præ-

præsertim, ut eorum corpora sepultura mandarent; adeo ut ea etiam magna pecunia mercarentur, ut ex epistola Ecclesie Gallicane ad fideles Asiae apud Euseb. histor. lib. 5. cap. 1. *Quæ autem ad nos videbantur, sanè magnum mœrorem propterea in se complecti; quod Martyrum corpora humo tegendi nulla dabatur facultas; neque enim Nox ad hanc rem aliquid afferre præstaret, neque Magna Pecunia viis eorum animos flectere, neque preces, vlla ex parte placare poterant.* Et in actis SS. Ione, & Barachisæ apud Surium tom. 1. c. 9. Martij. *Cum autem vir quidam pietate insignis sanctos Ionam, & Barachisum coronatos intellexisset, accessit, & Sanctorum tabernacula quingentis miliarijs Daricis, & tribus vestimentis sericis emit ab ijs, à quibus servabantur: Neque verò sola SS. Iona, & Barachisæ corpora mercatur est, sed, & illorum etiam, qui ante ipsos Martyrium pertulerant.* Ac etiam de Capite Sancti Ieroni Martyris Melitrenis in Armeniaempto auri pondere refert Surius in eiusdem vita, tomo 6. prima Nouembris.

Vigilia, Fuit igitur mos eorundem fidelium, antequam
& Exequia. Martyrum, seu Confessorum corpora sepelirent, simul
quia. convenire in celebratione Vigiliarum, & Exequiarum, ut de sancto Seueriano Martyre legitur in eiusdem actis apud Surium tom. 5. nona Septembris. *Sequenti autem die, quidam ex pijs, quibus Martyr viuus suam mandauerat sepulchram, simul continentes, cum Martyris illud corpus magnifice composuissent, & super id hymnos cecinissent, & quacumque solent Christiani peregissent, desiderantibus simul, & colentibus, manibus elatum media nocte tulerunt in patriam Martyris.*

De sancta Felicitæ, & filiis habetur in Cod. Lateranen. Deinde collecta Christianorum Phalanx per operam noctis venire ad locum, quo sancti Martyres, sanctorumque pignorum corpora inuenta iacebant, tacite Do-

mino

A *mino psalmodia concinenses, ex humo sanctorum membra leuauerunt, &c.*

In exequiis Pudentis Senatoris interfuit etiam sanctus Pius Papa, ut in actis Sanctorum Praxedis, & Pudentianæ sub nomine Pastoris apud Mombriz tom. 2. *Quod audientes Christiani una cum sancto Pio Episcopo undique confluxerunt, & exequias iuxta traditionem Ecclesiasticam in hymnis, & canticis celebrantes dicatis Deo Virginibus assisterunt, &c.* Vnde nota verba ista; *Iuxta traditionem Ecclesiasticam.*

B Idem quoque seruatum in obitu Confessorum, ut de Sancta Macrina sorore refert Sanctus Gregorius Nil-senus apud Surium tom. 4. die 29. Iul. *Inserim dum hac agebamus, & Virginum cantu lamentationibus commixto resonabat locus: fama nescio quomodo, undique diffusa, omnes finitimi ad funus confluxerunt; adeo ut concurrentes vestibulum non caperet. Cum igitur nocturna peruigilio, ut in Martyrum celebritate, canendis psalmis perfecta esset, & crepusculum aduenisset, confluxit vicinis è locis omnibus virorum, & mulierum multitudo, psalmorum decantationem fletibus interpellabat.*

C Quales essent ij psalmi, & preces, quæ in prædictis vigiliis, & funeribus cantabantur; refert Prudentius de S. Romano Martyre, quod mater eiusdè præsens martyrio filii canebat psalmum 115. *Credidi propter quod loquutus sum, ut in hymno.*

Deinde dum feris Gerviculum

Percussor ense, docta mulier psallere

Hymnum canebat Carmenis Davidici;

Præiosa Sancti mors ab aspectu Dei.

Et Sanctus Augustinus in obitu Sanctæ Monicæ Marris lib. 9. confess. c. 12. refert, recitasse psalmum 100. *Cobibito ergo à fletu illo puero, psalterium arripuit Euodius, & cantare capio psalmum, cui respondebamus omnes*

Domus : Misericordiam , & Iudicium cantabo tibi Domine . Ac etiam Romæ receptum fuisse canere Alleluia in funeribus Defunctorum , tradit de suo tempore S. Hieron. epist. 39. ac etiam Baron. in annum 384. vbi Spondan. num. 4.

*De la-
tione* Laabant fideles deinde ante sepeliendum corpora defunctorum , ut hinc indicarent animam à culpa mundatam propter confessionem , & poenitentiam ; ac etiam quod corpus in extremo iudicio consequeretur claritatem , & gloriam æternam. Guglielm. Durandus Rationali lib. 7. cap. de offic. refert ibi. ¶ Deinde corpus nisi viuens nouiter inunctus fuerit , debet lauari ad significandum , quod si anima per confessionem à culpa mundata sit , utrumque (scilicet anima , & corpus) æternam glorificationem , & claritatem in die iudicii consequeretur : quodque illi (secundum Iob) verè in Domino moriuntur , qui nullam secum portant maculam , sed in hoc mundo per poenitentiam dereliquerunt . ¶ Hæc Durandus .

Et hunc usum tempore Apostolorum seruatum , ut de Tabita in actis Apost. cap. 9. *Factum est autem in diebus illis , ut infirmata moreretur , quam cum lauissent posuerunt eam in Canaculo .*

Quinimò Sanctus Ioannes Chrysostomus homilia 84. in Ioannem testatur Corpus Saluatoris nostri à Cruce depositum lotum fuisse his verbis. *Cum autem tempore urgerentur , & dum peterent eum Pilato , & lauarent , iam Vesper aduocaret .* Vnde dicitur Durandus in tractatu de sepulturis , & exequiis inquit . ¶ Ex Chrysostom. homil. 84. in Ioannem constat morem cum iam obseruatum ante mille ducentos annos ; immo iam ætate Christi , dum ibi asseuerat . Christi Corpus a Iosepho , & Nicodemolo tum ; quod licet Euangelium non exprimat , ex hoc ita sentit , quoniam credit eos nihil omisisse eorum , quæ præstare potuerunt ad honorem

A norificam eius sepulturam. Nouerat eum morem tunc obseruatum, nihilque obfiteri, cur minus lauaret; idco censendi sunt id non omisisse, & ita lauasse.] Hæc Durandus. Qualis mos conformis est Euangelistæ verbis; *Sicut est mos Iudæis sepelire*: meminit de tali lotionis ritu loquens de Sancta Tarfilla amita Sanctus Gregorius in homil. 39. in Euangel. ibi. *Cumque corpus eius ex more mortuorum ad lauandum esset nudatum, longo orationis usu in cubitis, & genibus, Camelorum more inuenta est obdurata cutis.*

Et Gregor. Turon. de glor. confess. cap. 104. *Abluta iuxta morem collocatur in feretro, atque in Ecclesiam deportatur.*

B Refert Beda tom. 3. in vita Sancti Cuthberti cap. 41. quod aqua, quæ inferuierat ad lotionem corporis eiusdem Sancti defuncti, energumenum liberauerat. Ac etiam refert Surius in vita S. Amatoris Episcopi Antifiodor. 31. Iul. Aqua lotionis corporis prædicti Sancti fuisse sanatum paralyticum.

Vngebantur corpora post lotionem, vt de Magdalena Christus Redemptor loquitur Matth. 26. *Mis-*

*De un-
ctione.*

C *tens enim hac unguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit.* & Marc. cap. 14. *Prauenit ungere Corpus meum in sepulturam.* Vixit deinde Magdalena cum aliis mulieribus idem Corpus Christi post mortem, Marc. 16. *Cum transisset Sabbatum, Maria Magdalena, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, vt venientes ungerent Iesum.* Quod etiam refert Luc. cap. 23. & 24. Quamuis id ante peregissent Ioseph ab Arimathia, & Nicodemus Ioan. 19. *Venit ergo, & tulit Corpus Iesu (nempè Ioseph ab Arimathia) Venit autem, & Nicodemus, qui venerat ad Iesum nocte primum, ferens mixturam Mirrha, & Aloes, quasi libras centum: Acceperunt ergo Corpus Iesu, & ligauerunt linteis cum aromatibus, sicuti mos est Iudæis sepelire.*

Hunc

Hunc autem unctionis ritum fuisse factum erga **A**
 corpus sancti Petri Principis Apostolorum refert Ba-
 ron. tom. 1. anno 69. his verbis. *Cum in Græcæ sit affixus*
Martyrium consummasset, à Marcello presbytero eius
corpus curatum, aromatibusque conditum, magnificen-
tissime more Rægiæ ne dum Iudæico, tradidit sepultura.
 Quod idem legitur apud acta plurimorum Martyrum,
 & refert Baron. in annum 34. vbi Spondan. num. 91. &
 seq. *Christianorum corpora vnguensis delibuta insepul-*
ta remanere duobus, vel tribus diebus, & interim oratio-
nes, & suffragia fiebant.

Inter aromata talis unctionis principalis erat Mirrha
 refert Rufinus Aquileiensis: *Mirrha est species valde*
amara, de qua ungitur corpus mortui, ut non putre-
scat, & pellit vermes. Et Prudent. lib. 10. ad defunct.
 exequias. **B**

Asperlaque Mirrha, Sabeo
Corpus medicamine, seruat.

Inseruiebat etiam in hoc aliquando Balsamum, re-
 fert de Duodecim fratribus Surius tom. 5. prima Sep-
 tembris. Erat etiam in usu mel, ut in vita Sancti Epi-
 phanii, refert Nicephor. histor. Eccles. lib. 12. cap. 48.
 ibi. *Quem comites eius melle oblitum, ne quid forsè in-*
gratum corpori accederet, in Cyprum detulerant. Et de
 huiusmodi aromatibus nos scripsimus in 2. parte de sa-
 neribus Romanorum. **C**

Postquam condiderant corpora cum aromatibus,
 De usu mos fuit Hæbreorum eadem inuoluendi, & sacosis li-
 inuoluẽ gandi, ut ex citato cap. 19. Ioann. circa diligentiam in
 di cor- sepeliendo prætioso Corpore Redemptoris nostri, idẽ
 pora. testatur Matth. 27. Et accepto corpore Ioseph, inuoluit il-
 lud in syndone munda, & posuit illud in monumento suo
 nouo. & Marc. 15. Ioseph autem mercatus syndonem, &
 deponens eum inuoluit syndone, & posuit eum in monu-
 mento sicuti & Luc. 23.

Con

A Consueuere etiam Hæbrei inuoluere alio sudario faciem defuncti, & ita de Christo Domino refert sanctus Ioann. cap. 20. *Venit ergo Simon Petrus, & introiit in monumentum, & vidit lintheamina posita, & sudarium, quod fuerat supra caput eius, non cum lintheaminibus positum, sed separatim inuolutum in unum locum.*

De præfato Hæbreorum more constat ex Lazaro resuscitato, ut apud Ioan: 11. *Et prodijt qui fuerat mortuus, ligatus manus, & pedes infertis, & facies illius sudaria erat ligata. Dicit ei Iesus: Soluise eum, & sinite abire. Hoc idem innuit Prudentius in Apotheosi.*

B *Soluite iam lata redolentia vincla sorores;*

Solus odor sparsit spiramen Aromatis efflat.

Et ita in Christianorum monumentis Lazarum effigiatum videmus more infantium inuolutum. Vnde Ioan: Episcopus Constantinopolitanus, de quo Beda in hist. tom. 6. inquit: *Lazarum in monumento cunabulis inuolutum.* & Nazianzen: de Christo sepulto.

En inuolutus lintheis istis iaces;

Prius inuolutus qui puer eras fascijs.

C Aliquando fuit etiam solitum inuoluere corpora non fasciis, sed magna syndone, & sic utroque modo in Cœmeteriis Urbis inuenta sunt corpora sepulta; & propterea Dionys. Alexandrin. magna diligentia præparabat syndona, ut inuolueret corpora Martyrū apud Euseb. hist. lib. 7. cap. 10. & Maximus Præses sic comminatus fuit Martyri Taracio, ut legitur in annal. Baron. tom. 1. anno 290. *Non ne sic te perdam, & reliquias tuas, ne mulierculæ in lintheamina corpus tuum inuoluāt, & unguento, & odoribus adornent. Sed (scelerate) iubebo te comburi, & cineres hæc in ventum dispergam.* Inuoluebant lintheaminibus etiam corpora Confessorum, ut apud Surium tom. 3. die sexta Septembris in vita S. Vmberti, qui requisitus à Sancta Aldegunde

vnum

unum ex his linteis pro inuoluendo suo corpore in sepulcro. A

Vnde apud D. Hieronymum in epistola ad Rusticum Narbonensem. tomo nono fit mentio de laborantibus, quorum officium erat corpora fidelium Defunctorum obuoluere, & cooperire; quos, & alio nomine Fossarios dictos, refert Baron. anno 44. vbi Spondanum 34.

*Defun-
ctorum
Corporū
ornamē
ta.*

Aliquando consueuere etiam induere defunctorum corpora propriis ipsorum vestibus, & aliis pretiosis ornamentis, vt nostris temporibus inuentum Corpus Sanctissimæ Virginis Cæcilie. Et idem refert Surius, B
tomo quinto, die 19. Octobris de corpore Sancti Vari Martyris à Cleopatra Matrona sic induto, de qua consuetudine loquitur sanctus Augustinus, tomo 8. *Sed pompa est funebris, excipitur sepulcro pretioso, inuoluitur pretiosis vestibus, sepelitur unguentis, & aromatibus.*

*Etiam
in habi-
tu Eccle-
siastico.*

Mos quoque antiquorum fuit, vt sancti Episcopi, Abbates; & Sacerdotes habitu Ecclesiastico sepelirentur ad exemplum sacerdotum legis Mosæicæ, vt inquit Nicolaus de Lyra in caput 10. Leuitici. *Ex hoc autem quod Nadab, & Abia fuerunt sepulti cum Vestibus sacerdotalibus, inoleuit consuetudo, quod sacerdotes nouæ legis, cum vestibus sacerdotalibus sepeliantur.* C
Sic etiam voluit Glossa cum scribentibus in can. nemo de consecrat. dist. 1. idem in antiquis Ritualibus, vt refert Duran. rational. lib. 7. de offic. defunct. ac idem ferè refert Amalarius Fortunat. de Ecclesiastic. offic. lib. 4. cap. 41. his verbis. *Apertè Dominus Beda declarat in exequiis Sancti Cuthberti, quomodo vestiri oporteat sacerdotem defunctum.* Ita enim scribit de eius exequiis. *Postquam ergo sanctæ memoriæ Cuthbertus Episcopus, peracta communionem elatis oculis, & manibus ad Deum, commendans ei animam suam, & emissens spiritum, sedensque*

A sedensque sine gemitu, obiit in via Patrum à nauigantibus in insulam nostram delatus, toto corpore lauato, caput sudario circumdato. Oblata (sic nominatur Calix) supra pectus sanctum posita, vestimento sacerdotali indutus, & obuiani Christo calciamenti suis præparatus in syndone cerata inuolutus. Eundem morem apponendi Calicem, & Crucem supra pectus defuncti legimus de sancto Birinio Episcopo apud Surium, tom. 6. diē tertia Decembris. Inuenisse corpus Episcopi integrum cum duplici stola, & infusa rubra à panino serico, atque cum Cruce & metallo confecta pectori eius imposita. Denique cum Calice ad umbilicum eius posito. Et paulo post subdit. Inuentus quoque est Anulus.

Fic mentio de plurimis sanctis, qui sacerdotalibus vestibus fuerunt sepulti, vt de sancto Gebardo Episcopo Constantensi: Camillus antiquar. lect. tom. 6. sicuti & Sanctus Annonus Archiepiscopus Colonienfis apud Surium tom. 6. quarta Decembris, ac etiam Sanctus Corbinianus Episcopus Frisingensis tom. quarto 8. Septembris apud eundem Surium, & alios. Quin etiam consuevere sepeliri Martyres etiam cum Dalmatica, seu Golobria, vt ex D. Greg. tradit Baron. in annum 283. num. 4.

C Fuerunt quodque potissimum intenti antiqui fideles in componendis decenter corporibus defunctorum, vt ex epistola Dionysii Alexandrin. relata per Eusebii histor. lib. 7. cap. 17. data ait. Quin etiam sanctorum corpora manibus crectis, supinisque excipere; gremio suo reponere; ocludere oculis; ora obturare; gestare humeris sudanera; decenter ornare; illis adhærescere; amicos complecti; lauare accuratè; & lino funebri inuoluerenon grauati sunt? Ac præcipuè S. Chrysost. homil. in Ioh. luhent parentes officia adhibere: manus componentis oculos claudunt; corpus directè stantibus; pedes redue-

Compo-
sicio cor-
porum.

yy

cunt,

cunt, lauant; sepulcro condigno, dignis funeribus condant. A

*Etiam
Marty-
rum ab
scissoria*

At maximè studuerunt componere abscissa Marty-
rum corpora, illa in suum locum reducendo, vt de
sancto Constantio Episcopo Perusino, & Martyre
apud Surium tomo primo, 19. Ian. habetur. *In eaque*
in fenestri formam constructa, corporis primo transum,
imponunt; deinde huic caput sacratissimum, quam maxi-
mè possunt accommodatè annexum. Sicuti etiam in cor-
pore S. Petri Alexandrini testatur Aldo in Martyrio,
5. Nouemb. *Dactylomata itaque triumphante funus sa-*
crum caput ceruici apponitur.

*Corona
Virgi-
num.*

Fuit quoque mos ad capite Virginum apponendi
florum coronas, sicuti de sanctis Apostolis erga san-
ctissimā Virginem, apud Damascen. in dormitione san-
ctissimæ Virginis. 15. Augusti inquit. *Postquam au-*
tem amens desiderio, simul, & debito satisfecerunt: &
ex multis floribus, variisque hymnis contraxerunt sacra-
mentum consecrari. Coronam, &c. Idem de Sancta Macri-
na sorore Gregorij Nissenus eiusdem frater in illius
vita. *Vestimenta proprijs manibus ornans, sacrum illud ca-*
put, &c.

*Quomo-
do fere-
bantur
ad sepe-
liendū
corpora*

Seu ienitibus Tyrannis in Christianos deferrebantur
Martyrum corpora ad sepeliendam clanculum, & vt
plurimum supra vehicula in ruralem usum, vt id Ethe-
nicis celerent Ministris: Vnde ex epistola Luciani de
inventione corporis Prothomartyris Stephani, rela-
ta in Annal. Baron. tomo primo ann. 34. habetur.

Ego Gamaliel compatiens Christi ministro, ipse per no-
ctam quantos patere Religiosos Christianos habuimus
Iherusalem in medio iudeorum, & hortatus sum eos, &
necessariam substantiam ministranti, ac persuasum illis in-
occulit, vt portarent corpus eius meo in vehicula ad vil-
lam meam, & ibi feci illi plantari siue dictus septua-
ginta, & post eum in monumento novo in orientali cer-
co, &c. Appellabantur predicta vehicula Bireta, &

duabus

A duabus rotis in aëris sanctæ Foliculæ adiunctis, cum aliis aëris SS. Nerei, & Achillei apud Surium rom. 3. 12. Maii ibi. Sanctus autem Nicomedes presbyter in spelunca degens, clam abstulit corpus eius ex cloaca, inquam fuerat projecta, n. Et in Bivoto vehens illud ad casulam suam septimo militario ab Urbe Roma, via Ardeatina, ibi eam sepeliuit, &c.

Condebantur corpora in cœmeteriis supina, respicientia etiam Orientem, sicuti Redemptorem nostrum fuisse sepultum, refert Bada in Marcum cap. 16. lib. 4. tom. 5. his verbis. *Introentes ab Oriente in domum illam rotundam, quæ in petra est excisa, viderunt An-*

*Situs
corporis
in cœ-
meter.*

B gelum sedentem ad Meridianam partem loci illius, ubi possum fuerat corpus Iesu. Hoc enim erat in Dextris, quod nimirum corpus, quod supinum iacens caput habebat ad Occasum, dexteram necesse est habere ad Austrum. Ac etiam similiter condita corpora Apostolorum Petri, & Pauli, refert Isidor. Hispalen. de vita, & morte SS. cap. 79. & 80. *Ibi e contra Orientalem plagam.* De quo ritu testatur quoque Duran. Rational. cap. 7. *Ibi. Debat autem quis sic sepeliri, ut capite ad Occidentem posito, pedes dirigat ad Orientem, in quo quasi ipsa positione orat, & innuit, quod promptus est, ut de Occasu festinet ad Ortum, de mundo ad seculum.*

C In iisdem Ritualibus habemus fuisse à fidelibus ap-
positas frondes virides sub capitibus defunctorum. *Frondes
sub ca-
pitibus.* Duran. rational. lib. 7. cap. 35. *Hedera quoque, & et Lan-
rus, & huiusmodi, quæ semper servant virorem in sar-
cophago corpori subferantur, ad significandum, quod
qui moriuntur in Christo, vivere non desinunt, nam licet
mundo moriantur secundum corpus, tamen secundum
animam vivunt, & convivunt Deo.* Et in hoc infeli-
ces Ethnici allucinarunt, qui absque Resurrectionis
cognitione ardebant corpora ciparisse, quod semel ab
scissum amplius non germinat.

De hoc eodem usu erga corpus sancti Valerii Episcopi testatur Gregor. Turonens. de Glor. confessor. cap. 84. *Lauri etiam folia sub se habebas strata, de quibus assumens Episcopus multa infirmis praebebat medicamina.*

De corpore sancti Vmberti confessoris reperto 150 ann. post eius obitum illaeso, inquit Surius tom. 3. sexta Septembris. *Sed & Herba a sepulchro eius die apposta fuerant, quas nullae pro temporis antiquitate putares, adeo virides sunt repertae, ac si terra radicibus inherentes, irriguis aquis vivescerent.* Et nostris temporibus in translatione corporum SS. Apostolorum Simonis, & Iudae ab antiqua Vaticana Basilica, fuerunt sub eorum capitibus reperta huiusmodi lauri folia, quod in actis publicis fuit tunc notatum.

Aqua bened.

Apponabatur quoque in monumentis Aqua benedicta, & signum sanctissimae Crucis, ut ex dictis Ritualibus Duran. vnde etiam reperiuntur in coemeteriis vasa vitrea, & lusea in dictum usum verissimiliter ibi accommodata.

Crucis.

In sepulchris Principum Apostolorum appositae Constantinus Imperator Cruces, refert Anastasius in Siluestro. *Beati Petri super os, vnde conclusum est, fecit Crucem ex auro purissimo pensantem libras 150. in monasterio loci, ubi scriptum est, Constantinus Augustus, & Helena Augusta hanc donum regali summi fulgore repositam circumdat: scriptum in huiusmodi parva nigella in Cruce.*

Insignia Dignitatu

Ponchantur etiam in sepulchris insignia dignitatum instrumenta, vexilla, & similia, quibus vii iam sufficit defuncti, dum viuerent, ut de baculo Pastoralis apud Sanctum Eberhardum Archiepiscopum Coloniensem. Surius como secundo, die 16. Martij legitur. *Coniigitur, & istam B. Pontifex ut loquitur imperat, nunquam prius latera eius Baculo Pastoralis, in quo fuerat, mulatus,*

A mulatus, viris ille resumpsit.

Recondebatur in sepulcris Martyrum eorundem. *Sanguis Martyrum.* Sanguis in vasis, refert sanctus Paulinus in vita S. Ambrosii apud Surium 4. Aprilis de sancto Nazario: *Vi-* dimus autem in sepulcro, quo iacebat corpus Martyris, sanguinem Martyris, ita recentem, quae eadem die fuisse effusus. Et apud Corpus Sanctae Cæcilie Virginis nostris temporibus repertum, extabant velamina, quibus illius Sanguis effusus fuerat reassumptus: Ac etiam in sacris Coemeiterijs à plurimis est animadu-

B Sicut etiam una cum corporibus Martyrum recondebant instrumenta eorundem martyrij, ut etiam de sanctis. Cruce, & Clavis, quibus Saluator noster passus est, repertis penes ipsius sepulcrum, referunt Theodoret. Socrat. Sozom. & Niceph. lib. 8. c. 29. sic etiam repertum corpus S. Clementis una cum Anchora, quæ illi ad collum alligata, demersus fuit in mare: annal. Baron. tom. 2. anno 102. Refert etiam S. Ambros. exhort. ad Virgin. in princ. tom. 5. sumpsisse eum à sepulcro S. Agricolæ Crucem, & Clavos, quibus fuit ille Cruci affixus, ac etiam de corpore S. Danielis martyris Ratauij reperto ann. 707. una cum iisdem clavis, quibus fuerat passus martyrium, refert Petrus Natal. lib. 2. cap. 60.

C Quinimmo etiam plurimi Martyres iusserunt sepelienda eorum corpora, una cum instrumentis eorundem martyrij, ut de sancto Sabino, qui iussit sepeliri una cum saxo, quo erat demergendus in flumen, refert Surius tom. 2. die 13. Martij: Necnon S. Babila iussit sepeliendum suum corpus cum catenis, quibus erat alligatus, refert sanctus Chrysostomus.

Apponebant etiam aliquando penes defunctorum corpora instrumenta, quibus illi in vita affligerant propriis carnes, nempe catenas, cilicia, & similia, ut de sancto Simone Stilias 358. sepulto cum ferris, quæ ad

*Instru-
menta
afflicti-
onum*

ad domandum corpus portabat, inquit Nicephor. lib. A
14. cap. 15. *Iuxta corpus eius etiam Torques ferreus pos-*
situs est. Sicuti, & alia plurima in sanctorum actis ex-
tant exempla.

Monu-menta Martyrj. Extabant quandoque in sepulcris Martyrum me-
moriz, & acta eorum martyrij: de sancto Leontio re-
fert Surius tom. 3. 18. Junii. *Hec commentaria B. mar-*
tyris Leontij Cyrus quidam scriba in tabulis plumbei,
conscripsit, & apud S. Martyris monumentum ea depo-
suit. Et de corporibus SS. Gervasi, & Protasi. refert
sanctus Ambrosius epist. 53. lib. 7. reperta fuisse vna-
cum actis eorundem martyrij, scriptis à quodam Phi-
lippo.

Nomen seu titulus. Quandoque etiam intra sepulcrum ponebant ritum,
seu nomen Defuncti, ut in vita S. Landonaldi, &
sancti Amantii refert Surius tom. 2. 19. Martii: Sepul-
crum verò nomen, seu titula extra sepulcrum pone-
bant, ut refert Prudentius in hymno Sancti Hip-
polyti.

Plurima litterulis signata sepulcra loquuntur
Martyris, aut nomen, aut epigramma aliquod
Sunt, & muta, tamen tacitas claudencia tumbas,
Memorata, que solum significant numerum.

Corpora qua- liter si- mul cõ- debatur Aduerte etiam, quod in sepulcris Christianorum,
non fuit permillum, ut vnum corpus aliud premeret, C
ut ex Concilio Antisiodoren. can. 15. & Concil. Matif-
conen. can. 17, ibi. *Non licet mortuum supra mor-*
uum missi. ut sic videmus in antiquis fidelium coe-
meterijs.

Sepeliri autem iuxta sanctorum corpora semper fi-
delibus optatissimum, sanctus Maximus serm. 77. de
SS. Oct. Aduent. & Sept. ibi. *Ideo namque hoc à mai-*
oribus prouisum est, ut sanctorum ossibus nostra corpora
fociamus, ut dum illos Tartarus metuit, nos peragron-
tangat; dum illos Christus illuminat, nobis tenebrarum
caligo

A caligo diffugias. Cum sanctis ergò Martyribus quiescentes euadimus inferni tenebras, eorum proprijs mactis, & consocij sanctificatio. & tradit Baron. in ann. 226. vbi Spondan. num. 4.

Est quoque notandum sepulcra Gentilium differre fuisse, ac etiam esse debere à sepulcris Christianorum, vt refert Baron. in anno 358. vbi Spondanus num. 2.

B Prefatis ritibus, ac caeremoniis sepeliebantur in primitiua Ecclesia Martyrum, & aliorum fidelium corpora, & hæc non alibi, quam in cryptis, & alijs reconditis coemeterijs. Horum autem forma describitur à sancto Hieronymo in Ezechiel cap. 40. ibi. *Dum essem Roma puer, & liberalibus studijs erudirer, solebam cum cæteris eiusdem ætatis, & prepositi diebus Dominicis sepulcra Apostolorum, & Martyrum circumire, crebroque cryptas ingredi, quæ in terrarum profundo desolata, ex utraque parte ingredientium per parietes habent corpora sepulcrorum, & ita obscura sunt omnia, vt prope modum illud propheticum compleatur. Descendant in infernum viuentes; & rare desuper lumen admissum bonæ rei temperet tenebrarum, vt non tam fume stram, quàm foramen demissi luminis purus: rursumque pedetentim accenditur, & caua nocte circumdata, illud Virgilianum proponitur.*

Horror ubique animos, simul ipsa silentia terrent.

C Ad hæc dicta loca meminisse ego ipse, ac hic Romæ in adolescentia pluries accessisse, etiam cum Domino Antonio Bosio, mihi ab infanzia conuicissimum Amico operis. Rota Sotterranea.

Dicta sunt præfata ferè omnia de funebus, dum Ethnicæ Principes timebant contra fideles; quorum timor cum defecisset, & potius ad Christianos aduenisset, fidelium defunctorum corpora magna pœpâ subiacere, cum hyemis, æreis, & incensis, carere sepul-

tura

turæ mandari solita, ut refert Baron. in annum 310. ubi A
Spondan. num. 4.

Quinimod Imperator Constantinus statuit, & pri-
mus auctor fuit, ut ad corpora defunctorum humana;
Corpus hominum confisteretur, quicquid munerum manci-
pati essent, quos & voluit Ecclesie esse subiectos, & ab
omnibus publicis muneribus immunes, atque vectiga-
libus liberos, quod idem corpus postea Anastasius Im-
perator confirmavit, ut testatur Iustinianus in novell.
43. & 59. ac refert Baron. ad annum 336. ubi Spond-
num. 14.

De Miraculis.

Cap. LXVIII

Diximus de plurimis antiquorum Christianorum
ritibus; verum quoniam isti, sicut & omnia ferè
opera Christi parum ad hominum salutem profuissent,
nisi miraculis confirmata fuissent, quibus Dei Poten-
tiam, Sapientiam, & Bonitatem cognoscimus; ideo de
miraculis etiam aliqua adnectamus; ex quibus pate-
bit veritas de mirabilibus operum Dei etiam in sanctis C
suis.

Miraculum alij aliter definiunt: nos autem defini-
mus, ut sit. *Factum insolitum supra vires, & præter or-
dinem totius naturæ creatæ.* Diximus.

Factum ad exclusionem nonnullarum illusionum,
per quas Demones, ac etiam homines vatri faciunt
nobis videri factum, quod verè non est factum, de quo
S. Thom. 2. 2. quæst. 178. art. 2. & in lib. 3. contra Genti-
les cap. 103. & seq.

Insolitum, quia solita, nec Re, nec nomine congru-
unt

A n sunt miraculo: non Re, quia miracula præcipue fiunt ad duplicem effectum; nempe, vel ad Cōfirmationem prædicationis verbi Dei, iuxta illud Marc. cap. 16. *Illi autem profecti prædicauerunt, ubique Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis:* Vel fiunt ad Denuntiandam facientis Sanctitatem, vt ex D. Thom. dicta quæst. 178. art. 2. Solita autem neutrum operantur; nec minus prædicta solita mouent admirationem, ex D. Augustin. tract. 24. in Ioannem, vbi inquit miracula Visibilia naturarum, licet maiora sint his, quæ raro fiunt, attamen propter illorum assiduitatem non mouere admirationem.

B *Supra*, non contra naturam, vt dicit Glossa in cap. vnico verbo Sedis Apostolicæ, vers. secundo, quod sit contra naturam: De reliq. & venerat. Sanctorum, quia miracula fiunt à solo Deo in psalm. 71. *Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus.* S. Thom. 1. parte, quæst. 110. artic. 4. Natura autem non contrariatur suo creatori, sed illi libenter cedit, cap. cum Martha, S. requisisti ibi (cedit natura miraculo) de celebrat. Missarum.

C *Vires*, quia nihil est, quod possit facere natura, quod miraculum dici possit, siue hoc procedat ex singulari artificio hominis, prout de Columba lignea volante Archimedis, & Aeneis serpentibus sibilantibus Bootij, legitur apud Gellium lib. 10. cap. 12. Calsiodor. lib. 1. variar. epist. 45. siue hoc fiat ex veloci operatione facta per Doemonem applicando actiua falsiuis, vt per sanctum Thom. 1. par. quæst. 114. art. 4. ad 2.

Præter ordinem; nam multa sunt miracula, quæ proprie non possunt dici supra vires naturæ, sed tantum præter ordinem; nam natura in dies illud facit, sed non eo ordine, vt in febricitante in instanti sanato, Luc. 4. de Socru Perri: natura enim in dies pellit febrim, sed non illo ordine, hoc est in instanti.

DE VETER. SAC. CHRIST. RITIB.

Totius natura, quia multa præter ordinem vnius **A**
naturæ contingunt, quæ non sunt miracula, cum sine
secundum ordinem alterius naturæ: vnde non fuit mi-
raculum elenatio corporis Simonis Magi per aëra, de
qua Surius in vita sancti Petri, nec corporalis trans-
portatio Srigatum, quia hæc non est præter, vel supra
naturam Dæmonis, qui hoc operatur.

Creata, quia nihil est supra vires naturæ increatæ,
idest Dei omnipotentis: vnde respectu illius nihil po-
test dici miraculum, vt ex D. Thoma 1. par. quæst. 105.
artic. 8.

*Mira-
cula so-
lam in
Eccle-
sia Ca-
tholica* Circa miraculorum virtutem Christus in nouissima
manifestatione ante ascensionem suam præter alia do- **B**
na, quæ suæ Ecclesiæ liberaliter contulit, hoc etiam
superaddidisse videtur à Marco. cap. 16. de operatione
miraculorum, quæ communis omnibus in ipsum cre-
dentibus esse posset: quod quidem donum; eo quod
non nisi in Ecclesia catholica reperiri, nec ab alijs, qui
foris sunt usurpari potest: merito. Dos Ecclesiæ à Patri-
bus est appellata; licet non singulis fidelibus miracu-
lorum gratia, vel semper, vel vbique sit concessa.

Quamuis Eunomius Hæresiarca fuerit ausus asserere
Christianorum miracula præstigia esse Dæmonum,
vt refert Baron. in annum 360. vbi Spondan. num. 7.
nec non idem asseruit Vigilantius, aduersus quem scri- **C**
psit: D. Hieronym. vt idem Baron. in annum 406. vbi
Spondan. num. 7. sicuti etiam pluries in Ecclesiasticis
annalibus refertur, Christianos à Gentilibus ob mi-
racula existimatos maleficos.

*Clau-
dus a
Petro
sanatus* Sed omisis cœteris Ecclesiæ miraculis, considere-
mus, quam refert sanctus Lucas in Actis historiam sa-
nati à Petro claudi à natiuitate ad portam Templi, &
quomodo ad rei nouitatem concurrentibus populis; &
Christum annunciandi arrepta occasione, concionem
habuerit, quæ quinque millia hominum ad fidem per-
duxit.

A duxit, vt fufius idem Lucas. Quale autem myfterium miraculo Petri contineretur. Ambros. ferm. 3. in natal. Apostolorum enarrat, dum ait: Petrum, quia petra eſſet, ſuper quam ædificaretur Eccleſia, rectè primum ſignum mirabilium ſuorum feciſſe. Claudio, pedum reſtituendo veſtigia, vt ſicut ipſe in eccleſia fidei fundamentum continebat; ita & in homine membrorum fundamenta confirmaret, vt non mireris ſi Lucas quantum libet prodigia, & ſigna ab Apoſtoliſ ante ac cap. 2. facta eſſe teſtatus eſſet; tamen ab eo, quod tam inſigniter eſt editum ab Apoſtolorum Principe, coeteris prætermiſſis narrationem inſtituerit.

B Præterea narratis, quæ in Ananiam, & Saphiram ſunt *Ymbra* diuinitus acta, ſubdit Lucas in Act. c. 5. adeo miraculis, *Petri.* & prædicationibus Apoſtolorum augeri ſolitam in dies credentium in Domino multitudinem; vt etiam infirmos omnes, & vexatos à ſpiritibus immundis, non, Ciuitatis tantum Hieruſalem, ſed & vicinarum omniſi in plateis exhiberent, vt tranſeuntis Petri vmbra liberarentur ab infirmis atque ſuis: Fuit nimirum iſta prærogatiua Petri, vt ſicut inter Apoſtolos primatu in omnes eſt auctus, ita etiam inſigniora eſſet miracula. Quid vero vmbra Petri, niſi imago expreſſa corporis eius? certè quidem non aliunde, quam ex huiusmodi imaginibus vmbra formatiſ, picturam duxiſſe originem ſerunt. Clemens Alexandrinus aduerſus Gentes. Rurſus vero cum eandem vmbra Petri virtutem inditam videmus, quam & ipſi corpori Petri; expreſſum videtur eandem in ſucceſſores ipſius propagari voluerit: nimirum vt quamuis non omnes æque ſancti, ac Petrus, tamen quia eius gererent perſonam, eandem etiam retinerent à Deo illi traditam poteſtatem: ſcirentque omnes reſpectu Petri in honore habendos, qui vmbra ſaltem Petri hæc ex parte referrent Baron. in ann. 34. ubi Spondan. num. 77.

Miraculum an fiat in instanti

Occurrunt circa prædicta miracula aliquæ dubitationes, de quibus primo est inter Doctores controuersia. An de substantia miraculi sit, quod fiat in instanti? Nos foedere distinctionis opiniones conciliari posse existimamus, nempe quod aut natura cum processu temporis poterat causare illud factum, de quo queritur, an sit miraculum, puta sanare infirmitatem, & tunc de substantia miraculi est, quod fiat statim, alias non esset miraculum, cum posset esse, quod sanatio processerit ex operatione naturæ, ex qua possibilitate excluditur miraculum, cum non concurrat insolitum, ut supra diximus: aut vero factum non erat tale, quod posset per naturam ex intervallo temporis contingere, puta illuminatio cæci à natiuitate, Resurrectio mortui, & similia, & tunc etiam si intercedat intervallo temporis non videtur cessare vis miraculi, quia qualitas temporis tunc nihil confert ad actum, iuxta not. per Abbatem in cap. ad aures num. 2. vbi Decius num. 3. de rescript.

An requiratur, ut sit sine remedio human.

Eadem distinctione solui potest alia questio: an de substantia miraculis sit, quod nullum remedium humanum fuerit omnino adhibitum nempe, ut inspicatur an illud remedium esset aliquo modo proportionabile ad producendum illum effectum, quod si non est, minime tolli vim miraculi, & proinde nec pulvis, qua usus fuit Dominus noster in illuminatione cæci, de qua lo. cap. 6. nec pallium, quo usus fuit sanctus Franciscus de Paula, & sanctus Raymundus in transfrando mare, substulerunt vim miraculi, quia nullam proportionem habebant ad illa facta.

Dolor an tollat miraculum?

Dicimus etiam, quod dolor, qui plerumque interuenit in miraculosa sanatione, non tollit vim miraculi, ex quo nec cum dolore potest natura operari illud factum: & dolor ea fortè ratione relinquitur, ut sit in memoriam peccatorum iuxta illud Gen. cap. 3.

lx

A *In dolore paries*, quasi quod sic fenati debeant recordari morbum illum sibi contigisse peccati si non actualis saltem originalis.

Solent etiam Doctores ponderare gradus miraculorum, ut scilicet illud magis excedit vires naturæ. Canonistæ constituunt duos gradus miraculorum, ut primus sit quo ad factum, idest illud cui natura penitus repugnat, puta quod Sol stet: alterum quo ad modum, puta quod febricitans confestim sanetur, cum mille febricitantes singulis mensibus sanentur, sed repugnat modo, quod extemplo sanetur. Archidiac. in cap. nec mirum 26. quæst. 5. quem alij sequuntur. Theologi cōstituunt præterea tertium gradum, quem vocāt in subiecto, siue in eo, in quo fit, v.g. Resurrectio mortuorum, & Illuminatio cæci, quia natura potest dare vitam, & lumen, sed non cæco, aut mortuo. D. Thom. lib. 5. contra Gentil cap. 10.

*Grades
Miraculorum.*

Uterius per sanct. Thom. parte prima, quæst. 124. artic. 4. ad tertium argumentum datur praxis discernendi vera miracula à non veris nempe efficacia, utilitate, & fine. Quibus addi posse credimus qualitatem personæ, quæ facit miracula, nempe si sit aliunde probata in Catholica fide, præstans in operibus; iusta, in moribus excellens, quia tunc facilius concedi potest, quod sit miraculū Dei, non autem opus Diaboli, cum quo tales homines non habent commercium: & ex his videtur constare de veritate miraculorum, quæ etiam in præsens hic in Italia omnibus patent, nempe de Ebullitione sanguinis sancti Ianuarij in Ciuitate Neapolitana: & de Fluxione mannae ex sepulchro sancti Nicolai Baroni: & de Excrefcentia vnguis sanctæ Catharinæ Bononiensis seu de mirabili incorruptione, & suauitate odoris, qui ex corpore plurimorum Sanctorum in dies manat.

Vera à non vera.

Quæ

*Mira-
cula an
fiant a
malis.*

Quæritur ex his an miracula possint fieri per malos? A
& concluditur etiam malos quandoque facere vera mi-
racula. S. Thom. 2. 2. quæst. 178. art. 2. quod provenit
ex omnimoda fide, quæ potest sine charitate opera-
ri miracula, iuxta illud Paulo, 1. Corinth. 13.

*Et si habuero omnem fidem ita ut montes transferam,
charitatem autem non habueram nihil sum.* Vel ob virtutem
sanctissimi nominis Christi inuocati, ut per Hieronymum.
super illud Matth. 7. *N. omne in nomine tuo
prophetauimus.* Vel ob confusionem, & iustiores con-
demnationem facientis, ut de prophetia Caiphæ san-
ctus Hieron. ubi supra, quod tamen procedit in vita,
nam post mortem, nisi Sancti faciunt miracula: sicuti
etiam miracula per quemcumque etiam malum fieri
possunt ad confirmationem veritatis prædictæ, secus
quando miracula fiunt ad demonstrationem sanctita-
tis alicuius, quia isto casu non fiunt miracula nisi à San-
ctis. S. Thom. d. art. 178. art. 2.

*Preten-
sa Gen-
tilium
miracu-
la.*

Sed quod pertinet ad miracula, quæ non tantum suis
hominibus, sed Dijs ipsis ab Historicis Gentilibus sunt
adscripta, cuius ea sint fidei, sincerissimus est testis Po-
lybius, hist. lib. 16. inter eos clarissimus auctor, cum de
his agens, ait. *In omnibus quidem istis, quæ plebis pietas
sem erga Numen conseruant, condonandum est hispo-
riographis, dum de salubus monstruosa, & si non verade-
quuntur: in eo vero, quod modum hunc excedit, ignoscendum non esse.* Hoc nobis demonstrauit T. Liuius, qui
in principio primi libri de Numa Pôpilio sic loquitur.
*Omnium primus rem ad multitudinem imperitam, &
illis jaculis rudem efficacissimam; Deorum motum in-
grediendum ratus est, qui cum descendere ad animas sine ali-
quo cõmento miraculi non posset: simulas sibi cum Dea
Ægeria congressus nocturnos esse: ejusque moniti, læ-
acceptissima Dijs essent, instituere, &c.* Ac etiam con-
sueuissè Gentiles in æmulationem verorum miraculo-
rum,

- A**lorum, quæ à Christianis quotidie fieri cernerent; in Numinum quoque seorum gratiam sæpe miracula, & oracula fingere: cuius farinae fuere, quæ dum Alexandria Vespasianus Imperator esset, ipsum homini cui-
*Vespa-
siano.*
dani oculorum labe laboranti, & alteri manu ægro, utrique monitu Serapidis Aegyptiorum Dei ad com-
recurrenti restituisse sanitatem, alterius oculos oris sui excremento respergendo, alterius manum pede cal-
cando. Tacitus histor. lib. 4. Sueton. in Vespasiano c. 7. & alij tradunt: at vero præsentia in primis Appollonii Thyanei Magorum omnium celeberrimi, & Vespasia-
no amicitia coniunctissimi, & quem his diebus Alexan-
Bdria fuisse, ac plurimis huiusmodi imposturis in sui ad-
mirationem omnes conuertisse, docet Philostratus in vita ipsius Thyanei non nihil moueor, ut existimem, ea omnia fuisse eiusdem Appollonii arte excogitata; sed & in his, quæ sunt visa miracula, illud etiam ex eo-
dem Tacito considerandum; eas non fuisse eiusmodi ægritudinis, quæ à medicis curari non valuissent: Quod si à medicis, centè facilius à Dæmonibus, quorum fuit planè consilium ad obscurandam Christi gloriam, ut quæ olim à Prophetis de venturo ex Iudææ Rege, qui vniuerso dominaretur orbi, prædicta essent: intellige-
rentur de Vespasiano, qui apud Iudæam creatus fuisset
CImperator; ita namque huiusmodi sacra oracula in gra-
tiam Vespasiani interpretati sunt. Tacitus histor. lib. 5. Sueton. in Vespasiano c. 4. atque ipse Iosephus lib. 7. de Bello cap. 12. siue impietatis calligine circumfusus, siue temporibus inserviens Vespasiano adulatus. Et quoniã qui huiusmodi Rex esset ab Isaiã capitulo 35. prædi-
ctum erat, forè ut multa operaretur miracula: hoc quoque ex parte prouisum fuit, ut idem Vespasianus Rex ipse Maximus quasi Messias appareret: at si propheticæ uaticinia de se loquuta esse Vespasianus credidisset: cur ab eodem postmodum tam exacta postmo-
dum.

dum facta est peruestigatio de familia David, & quos A
inuenit occidit? refert Euseb. lib. 3. hist. cap. 11. nisi
quod in comperto esset non aliunde, quam ex ea pro-
genie Regem illum Maximum esse venturum.

*Adria-
nus.*

De Adriano Imperatore referunt, etiam quod ipse
vivendi tedio affectus, ut cum à desiderio mortis mi-
nistri remouerent, accedere fecerunt ad illum diuersis
temporibus mulierem quamdam, aliumque virum cæ-
citatem fingentes, quasi in sonniis ij essent moniti, ut
Hadriano significarent, eum sanitatem recuperaturum,
quemadmodum & ipsi cum corpus eius tetigissent, vi-
sum recepturi essent; quod factum cum per simulatio-
nem accidisset, ut ipem valetudinis Hadrianus accipe-
ret, Spartianus ex sententia Marij Massimi hystorici
affirmat his artibus Hadrianum distentum, in sequen-
tem annum vitam coactum esse prorogare. refert Ba-
ron. in ann. 139. vbi Spondan. n. 2.

Uterius scribit Dio de cultu cuiusdam Serpentis,
quem posuerat Hadrianus Imperator in templo Iouis
Olimpij, quod Athenis sumptuosissime crexerat; illiq;
ex India deportatum ibidem pro Numinis habitum;
nec non tempore Antonini Imperatoris alia facta mi-
racula referuntur, quæ omnes consentiunt eiusdem ge-
neris fuisse cū illis, quæ olim à Vespasiano, & Hadria-
no facta esse dicuntur; ut refert Baron. in anno 139. &
Spond. in anno 145. n. 7.

*Alexad
Magus*

Nec prætereundum quod quidam Alexander ex
schola Tyanæis Magus, qui ex confectis Sybillinis ora-
culis Aesculapium in Bithynia apparitum prænun-
tians, serpentem palam adorandum exposuit, illumq;
Aesculapium esse falso commentus, ingentē ob respon-
sa, quæ a se confecta dare solebat, pecuniam corrasit;
Septuaginta, & octuaginta dragmatum milia singulis
annis ex oblationibus hominum ex vniuersa Asia, atq;
etiam Roma, ac tota pene Italia aliisque prouincijs ad
huiusmodi

A huiusmodi vocale oraculum confluentium; cuius insignem imposturam tamquam in scœna tragediam, egregie Lucianus in Pseudo representavit: additque confinxisse impostorem numen illud, & professum esse se præ cæteris odio habere Christianos itemque Epicureos, quod Deos negarēt: perdurasse vero hanc fabulam multis annis donec tandem dictus Alexander septuagenarius miserando consumptus est interitu; ut refert Baron. in anno 145. vbi Spond. n. 6.

Sed omittis, quæ innumera sunt Ethnicorum miraculis consideremus quæso, quæ prædictis similia sunt, Hæreticorum præstigia, & imposturas; ex quibus *Hæreticorum* Ecclesia Dei grauiorem passa est iacturam, quam a *falsa miracula* persequutoribus Tyrannis: etenim Marcus ex Valeriani discipulis, addens Hæresi Magiam inter alia prophana, quæ in sacris mysterijs operari soleret, Calicē Eucharisticum purpureum, & rubicundum apparere faciebat, ut putaretur eam gratiam in suum Calicem instillare; vnde homines in sui admirationem excitans, eosdem cæteris præstigijs, & inuocationibus multa deliria proferre cogebat: cum & ipse Demonem quemdam haberet, per quem prophetare videretur: hisque artibus circumiens Christianum orbem, seduxit quā plurimos, sicuti fusius Irenæus aduersus Marcum lib. 1. cap. 8. & 9. & refert Baron. in anno 175. vbi Spondan. num. 8.

C Nec multum dissimile, quod Cyrola Arianorum Antistitium Princeps cuiusdā homines Ariani suppositi, qui se cœcum pretio accepto fingeat, aperire oculos videri voluisset, eundem antea quidem optime videntem; simul, ac oculos eius tetigit, re vera cœcum reddidit, cui fraudem coram vniuersis detegenti: Eugenius Carthagenensis Orthodoxus visum confestim signo crucis reddi dicit, refert Greg. Turonen. lib. 2. hist. cap. 3. & Baron. in anno 484. num. 70.

aaa

Sed

Sed ne ulterius nostrum thema progrediamur, ma- A
 leficiis, & incantationibus. vti solitos. Hæreticos Hel-
 cesaitas, de quibus Baron. anno 105. vbi Spondanus
 num. 2. item Basilianos, Baron. a 120. vbi Spond. num. 7
 Carpocratianos. , Baron. anno 120. vbi Spondan.
 num. 12. Gnosticos, Baron. ann. 120. vbi Spondanus:
 num. 14. 16. Ophitas, Baton. anno 145. vbi Spondan.
 num. 5. Montanistas, Baron. anno 173. vbi Spondan.
 num. 3. Seuerianos, Baron. anno 174. vbi Spondanus
 num. 5. Marcitas, , Baron. anno 175. vbi Spondanus
 num. 8. Sed omiſſis hiſ, & quæ plurimis ſimilibus Hæ-
 reticorum vanis viſionibus, nec veris miraculis, de
 quibus etiam Martinus del Rio diſquiſit. magic. lib. 6. B
 cap. 2. ſect. 3. quaſt. 3. ſimile eſt etiam, quod legimus
 de elevatione Simonis Magi, &c.

*An De-
 mon-
 faciat
 miracu-
 a.*

Non abſimilis omnino præcedenti eſt altera quæ-
 ſtio, quod Dæmon non poſſit facere miracula, nec ali-
 qua creatura, ſi propriè illa accipiatur, ſed ſolus Deus:
 ſecus tamen ſi miracula largè ſumantur, nempe quod
 excedit humanam facultatem, & conſiderationem, &
 ſic Dæmones poſſunt facere miracula, quæ ſcilicet ho-
 mines mirantur. D. Thomas in 1. par. quaſt. 14. art. 4.
 in corpore. Aduertendum tamen, quod omnes trans-
 mutationes corporalium rerum, quæ poſſunt fieri per
 aliquas virtutes naturales, ad quos pertinent quædam C
 ſemina, quæ in elementis mundi inueniuntur; hæc poſ-
 ſunt fieri per operationem Dæmonum huiusmodi ſemi-
 nibus adhibitis, nempe cum aliqua traſmutantur in
 Serpentes, & Ranas, quæ per putrefactionem generari
 poſſunt.

Illæ vero tranſmutationes corporalium rerum, quæ
 non poſſunt virtute naturæ fieri, nullo modo operatio-
 ne Dæmonum ſecundum rei veritatem perfici poſſunt,
 ſicuti, quod corpus humanum mutetur in corpus be-
 ſtiale; aut quod corpus hominis mortuum reuiuſcat;
 &

A & quando aliquid tale operatione Dæmonum fieri videtur: hoc non est secundum rei veritatem, sed secundum apparentiam tantum, quod quidem dupliciter potest contingere.

Vno modo ab interiori secundum quod Dæmon potest immutare phantasiam hominis, ac etiam sensus corporeos; vt aliquid videatur aliter, quam sit, & hoc etiam interdum dicitur fieri virtute aliquarum rerum corporalium: alio modo ab exteriori cum ipse possit formare corpus ex aere cuiuscumque formæ, & figuræ, & illud assumens in eo visibiliter appareat: potest etiam circumponere cuiuscumque rei corporeæ quacumque formam corpoream, vt in eius specie videatur. D. Thom. 1. parte quæst. 114. art. 4. ad 2. ac etiam idem D. Tho. 2. 2. quæst. 178. art. 2. in corpore: vtroque autem modo Angelus, siue bonus, siue malus immutare potest sensum hominum, siue naturali virtute apponendo exterius sensui sensibile aliquod, vel à natura formatum, vel aliquod de nouo formando; sicuti facit dum corpus assumit: similiter potest etiam interius commouere spiritus, & humores, ex quibus sensus diuersimode immutantur, præter ordinem tamen totius creaturæ facere non potest, sed præter ordinem alicuius tantum particularis naturæ, cum tali ordine non subdatur; & sic quodam singulari modo potest sensum immutare præter modum communem. D. Thom. 1. parte quæst. 111. art. 2. 3. & 4.

C Ex quibus concludimus, quod vera miracula ea tantum sint, quæ à veris Christi fidelibus in Catholica tantum Ecclesia peraguntur.

Quod vera Miracula in Catholica
tantum Ecclesiam continua-
uerint ab Apostolis sin-
gulis quibusq. sæ-
culis.

Cap. L XIX.

Præfata miracula ab exordio Ecclesiæ per omnia
sæcula vsque in præsens continuasse semper cõstat;
quorum præcipua aliqua infra recensuimus: etenim
in primo sæculo de Ioanne Euangelista refert Tertull-
de præscript. hæret. cap. 36. *Apostolus Ioannes postea-
quam in oleum igneum demersus est, in insulam relega-
tur.* Et in eodem sæculo de sancto Policarpo refert
Euseb. lib. 4. c. 14. vt ad ignem damnatus nondum abs-
que læsione remansit: verum quidam splendor flam-
mas ipsas superans, ipsum circumfulgens, tantus & tam
flagrans odor inde egrediebatur, vt idem velut ex thu-
re odorifero, aut alio quouis pretioso aromate affla-
tus videretur.

Intra secundum sæculum de foemina mortua, refert
Tertullian. lib. de anima, cap. 14. quæ oratione cuius-
dam presbyteri iunctis manibus abolutionem recepit;
& deinde ad eundem statum, quo illa erat, reuertitur.
Eodem ferè tempore Gregorius Neocæsareæ solo ver-
bo Infirmos sanauit, & Energumenos liberauit, eiusdẽ
precibus mons Ecclesiæ ædificium impediens, in aliam
partem translatus: Lacus per eum miraculosè exsic-
catur: Licus flumen inundans per ipsum firmatur. De-

mun-

A mum tot miraculis per ipsum gestis Theomaturgus denominetur, nempe mirabilium Operaor, de quo Beda, & Gregorius Nissenus, lib. 4. cap. 2.

Intra Tertium seculum: sanctus Romanus post recisam linguam coram Tiranno loquitur, ex Prudentio in hymno eiusdem Romani; ac etiam Chrysostomus in Encomio eiusdem. Item Albanus Tamisii flumen sic eis pedibus transiit, quem alii mille homines similiter eundem fuere sequuti, refert Beda lib. 1. cap. 7. histor. Anglic. Ac etiam sanctus Paphnutius, ex Rufino lib. 1. cap. 4. totidem, ac Apostoli fecit miracula, Dæmones expellendo, sanando Infirmos, Cæcos illuminando, &c. Plurima etiam ipso tempore gesta miracula à sancto Hilarione Abbate refert S. Hieronym. in vita eiusdè Hilarionis: De sancto Hilario Episcopo refert Fortunatus in eiusdem vita, mortuos ipsum resuscitasse, & ægrotos sanasse. De sancto Martino refert Severus Sulpicius in eius vita, ipsum vires naturæ miraculis excessisse, mortuos ad vitam reuocando, & alia mirabilia, faciendo.

B intra Quartum seculum præter miracula, quæ gestit Thalassius, & Simeon Stihra, de quibus Theodoretus: Refert Nicephorus lib. 15. cap. 23. de quodam Episcopo, qui in testimonium fidei, & veritatis. ingressus intra ignem, absque ulla læsione inde egreditur, De Mamerto Episcopo Viennense, ex Gregor. Turonen. lib. 2. histor. Francorum, cap. 34. profluuium lacrymarum per ipsum extinctum fuisse ignem comburentem Civitatem. Refert Nicephorus lib. 15. cap. 23. De Pictore, cuius manus aruerat, cum tentasset effigiare Christum in Iouis schemate, sed errorem ille agnoscens, & confessus, à Gennadio Constantinopolitano Patriarcha consequitur sanitatem. Gregor. Turonen. lib. 2. histor. Francorum cap. 31. inquit de sancto Remigio Episcopo Rhemnensi qui ignem Crucis signo extinxit, Dæmoniacum

moniacum sanauit; eiusdemque precibus mortuus ad vitam reuocatus, consequitur sanctam Ampullam, futura prædicit, & post eius mortem alia magna Miracula facta.

Intra Quintum sæculum sanctus Proculus Martyr, ex Sigonio in histor. Bononien. lib. 1. cum ille decollatus fuisset, coram omni populo caput accipit, illudq. defert. De Ioanne summo Pontifice, vt inquit Ado Viennensis ætate 6. Constantinopolis cæcum illuminauit. sanctus Benedictus Abbas, ex S. Gregor. in dialogis cum signo Crucis cuppam signasset, in qua venenum erat appositum, illam frangit: ex arido marmore fontem erumpere fecit: Mortuum reuocauit ad vitam: & alia mirabilia peregit. sanctus Maurus (ex eodem Gregor.) illuminat cæcum, Paralyticum, & enervum sanat. Sanctus Augustinus Angliæ Apostolus ad Catholicam fidem Regnum illud conuertit mirabilia supra vires naturæ peragendo, quæ refert Beda hist. Angl. lib. 1. cap. 31.

Infra Sextum sæculum sanctus Arnulphus Episcopus Metensis, ex Surio tom. 4. Demones expellit, morienti sanitatem restituit, & signo Crucis magnum exinguit incendium. Sanctus Amandus, refert Gaudemundus in eius vita, vt mortuum ad vitam reuocauerit, paralyticum sanauerit, & cæcum illuminauerit. sanctus Trudus Presbyter precibus ad Deum è terra aquam miraculosè ebullire fecit, refert Theodorus in eius vita. & sanctus Florentius Episcopus lumen, & vsum linguæ contulit filiz Regis Dagoberti, quæ cæca, & muta erat à natiuitate.

Circa Septimum sæculum Agatho summus Pontifex, vt inquit Platina in eius vita, vir terræ tantæ sanctitatis, vt Leprosam obuium factum oculo suo statim liberauerit. Præterea Vmbertus in carcere ab Angelo liberatus, cæcos illuminat, paralyticos sanat, & mortuos

A tuos ad vitam reuocat, ex Marcello in eius vita.

Inter Octauum sæculum Abbas Ioachinus, ex Metaphraste in eiusdem vita, signo Crucis Dragonem submergit: quamdam insulam eius precibus à serpentibus liberat, & orana in aerem eleuatur. In translatione Reliquiarum sancti Marcellini lumen receperunt Cæci, audientium Surdi, Claudi motum, sanitatem plurimi ægrotantes, refert Eginardus lib. 2. cap. 6. & 7. Sanctus Rembertus Danos, & Sueuos conuertit ad Catholicam fidem prædicatione, & miraculis, quæ Deus per ipsum maxime operatus est, refert Albertus Crant. in Metropol. lib. 3. cap. 10. sancta Rumoldia filia Regis Scotiae mortuum in vitam reuocat, ex Surio tom. 7.

B intra Nonum sæculum sanctus Poppo, setrum ignei magni ponderis, desert in testimonium veræ nostræ fidei. Albertus Crant. in Metropol. lib. 3. cap. 34. sanctus Damertanus Episcopus Cantuarien. Demones expellit, fontem à terra fecit ebullire, cantus Angelorum audiuit, ex Alberto in eius vita. sanctus Maiolus Abbas Cluniacensis plurimos à Diaboli illusionibus liberauit, alios serpentium moribus viceratos sanauit, &c. refert Odilo presbyter in eius vita cap. 12.

C intra Decimum: Rex Robertus, ex Halgaudo in eius vita, solo ractu & Crucis signo Infirmos sanabat: de Heriberto Archiepiscopo Colonienfi foemina Paralitica, cui ille Benedictionem contulit, in instanti sanata est, ex Roberto Tuitienfi in eius vita. Sanctus Odilo Abb. Cluniacen. signo Crucis illuminat Cæcum à natiuitate, refert Petrus Damianus in eius vita.

Intra Vndecimum sæculum, sanctus Malachias Episcopus Irlandiæ, vt refert sanctus Bernardus in eius vita, Confirmationis Sacramentum administrans Paralitico, & surdo sanitatem confert, ac etiam nobilem foeminam paraliticam sanat. Sanctus Bernardus (ex Alberto Stadenfi, & alijs manifestæ Diuinæ virtutis sibi

sibi communicatam supra mutos, claudos, cæcos, paraliticos, febricitantes, & alios. Sancta Hildegardis Abbâtissa, ex Trithemio, & aliis, habuit infusam scientiam sacræ scripturæ. & sanctus Thomas Cantuariensis aquam in vinum Crucis signo transfudit, ex Hernaldo in chronico. Sclauonum lib. 2. cap. 19.

Duodecimo sæculo, sanctus Franciscus, & sanctus Dominicus primi Fundatores duorum celeberrimorum Ordinum in Ecclesia Dei, tam grandia, & immensa illi peragere miracula, ut vix aliquid à Deo petierint, quod non fuerint consequuti, Vincentius Burgundus, Bonaventura, & alij, Elisabeth Ungariæ Regis filia decem & septem mortuos reuocat in vitam, & Cæcum à natiuitate illuminat, Bonifac. lib. 7. decade 2. rerum Ungaricarum. S. Bonaventura obtinuit à Deo vitam pro mortuo infante, ut baptismum recipere. Iacobus Montanus Spirensis in eius vita. Petrus Celestius liberat Energumenos, Claudos, & Paraliticos sanat.

Intra Decimum tertium sæculum, S. Iuo presbyter Britannus, aquas Crucis signo diuidit, incendium extinguit, Energumenum liberat. Surius tom. 3. S. Rocchus Nobilis Narbonen. Romæ, & alibi immensum hominum numerum, qui à contagio erant vlcerati, Crucis signo sanauit, refert Albert. Cratz in Metropoli. lib. 9. cap. 25. Sancta Catharina Senensis propriam Matrem à mortuis reuocauit, quæ absque confessionis sacramento decesserat: nec alio cibo eadem reficitur à prima Dominica Quadragesimæ usque ad Octauam Paschæ; quam admirabili Eucharistiæ Sacramento ut, retulit Raymundus Capuanus in eius vita.

Decimo quarto. S. Vincentius Ferrerius ordinis Prædicatorum puerum phreneticum propria manu occisum. reuocauit ad vitam, sicuti alios mortuos resuscitauit, & alia innumera egit miracula, ut in Bulla eiusdem canonizationis. Sanctus Bernardinus Senensis, cum

A cum nunquam Græcum idioma apprehendisset, Græcè concionabatur Græcis: super aquas incedit: & alia multa, de quibus Ioannes Capistranus, & alij in eius vita. Sanctus Antoninus Archievîscopus Florentinus mortuum resuscitat, & alia multa fecit, ut refert Vincēt. Maynardus in eius vita. Sanctus Didacus mortuam puellam in vitam reuocat, & innumera operatus est miracula super infirmos. Thomas Bloss. de notis Eccles. lib: 7. cap. 1.

B Sancta Francisca Nobilis Romana, ut Matronas a pōpis sæculi, & ornatus vanitate reuocaret, Domum oblatarum sub Regula sancti Benedicti adhuc viro alligata in magnum huius Urbis splendorem instituit: Hæc, inquam, Tutelaris Angeli familiarem habuit consuetudinem: Gratia curationum, & Prophetiæ dono enituit, & cordium secreta penetravit: Non semel aquæ, vel per xivum decurrentes, vel è cælo labentes intactæ, prorsus dum Deo vacaret, reliquerunt: Modici panis fragmenta eius precibus Dominus multiplicavit ad plurimarum sororum saturitatem, & exuberantiam: extra Urbem mense Ianuario recentis Vux racemis, ex vite in arbore pendentibus mirabiliter obrentis, abunde explevit sitim suarum sororum: & alia innumera fecit, de quibus in Bulla canonizationis, & relata per alios qui eiusdem vitam scripserunt.

C Intra Decimum quintum sæculum, sanctus Franciscus de Paula ardentem ingreditur fornacem absque læsione: super aquas incedit: ac omnia infirmitatum genera sanat. Sandoletus in eius canonizatione. Sanctus Ignatius Loiola hominem, qui tedio vitæ exasperatus, & necessitate pressus cum se occidisset, in vitam reuocat vsque quo confessus absolutionem obtinuit. Petrus Massæus lib. 3. cap. 14. S. Franciscus Xaverius, Indiarum Apostolus tres mortuos resuscitat, & mirabilia multa fecit. Tuscellinus in eius vita. Sanctus Carolus

bbb lus

lus Borromeus Cardinalis percussus globo sulphurei instrumenti, illa vis remansit. A

In presenti hoc nostro Decimosexto saeculo, erat magnus numerus hominum utriusque sexus, quorum mirabilia possent referri; nisi admonisset nos non solum Sapiens, verum & poeta Ethnicus, quod *Ame obitum nemo, supremaque funera vita dici Beatus, &c.*

Hoc tamen non praetermittam ex remotissimis Indiarum Regionibus recensere, quoniam ut retulit mihi diebus praeteritis in familiari sermone Admodum Reuerendus P. Antonius Cardini Societatis Iesu, Procurator hic Romae Regni Iaponis, ubi hi recentes Christiani in presenti a Ministris Regiae dira supplicia, & B mortes pro Christi Religione patiuntur: hi inquam fide vera dum à Catholicis Sacerdotibus Aquam benedictam signo Crucis recipiunt, statim sanitatem, & alias gratias manifestis miraculis a summo Deo consequuntur; ut iam in prisca Ecclesia solitum.

Praeterea maximè notandum, quod etiam scribit admodum Reuerend. P. Franciscus Barrettus Procurator Prouinciæ Malauar eiusdem Societ. Iesu, qui in Relatione de sua Prouincia, ait esse ibi Ecclesiam sancto Francisco Xauerio Indiarum Apostolo dicatam, ad quam tam frequens est non solum Christianorum, sed & Infidelium coetus ad petendas gratias, ut vix dici C posse videatur: Gentiles adeo venerantur templum, ut ad indagandam veritatem impellant aliquem pro S. Francisco Xauerio sacramento se abstringere; adeo certum apud ipsos veritatem inde manifestis signis reuelandam, ut saepius accidisse fatentur. Affirmat Idem Pater apud eosdem Infideles admiratione dignum esse illud, quod ad indagandam eandem veritatem expectantur: iubent enim, ut quis manum in oleo feruente immittat, vel ferrum candens manu attrahat; si innocens sit, liber & incolumis retrahit manum, ferrumque absque

absque vilo documento arripit; si vero nocens momento temporis comburitur manus, atque adeo inde condemnatum, &c.

De Canonizatione Sanctorum deque Apotheosi, seu consecratione Romanorum.

Cap. LXX.

ANtequam de Canonizatione Sanctorum sim discursus, prefabor aliqua de Romanorum Apotheosi, seu consecratione, cuius mos à Cesare Augusto primum institutus, deinde à Tiberio instauratus, quique erant eo honore affecti, inter Diuos relati dicebantur.

De quibus aliqua referam ex Dione, & Herodiano de consecrationibus Augusti, Pertinacis, & Severi, & similium: Postquam igitur Imperator viuis Rostris ascenderat, defunctumque Imperatorem laudauerat, Senatoribus adstantibus, & lugentibus: Erat lectus ex Ebore, & auro factus, stragulis purpureis, auroque intextis ornatus, subterque illum tanquam in feretro corpus eius iacebat occultum. Ante omnia verò statua eius cerea vestitu triumphali videbatur, eaque ex Palatio ferebatur ab ijs, qui in sequentem annum Magistratus designati fuerant: deinde ex Curia altera aurea, tertia curru Triumphali vehebatur; ferebaturque statuz maiorum ipsius, atque propinquorum, qui ex

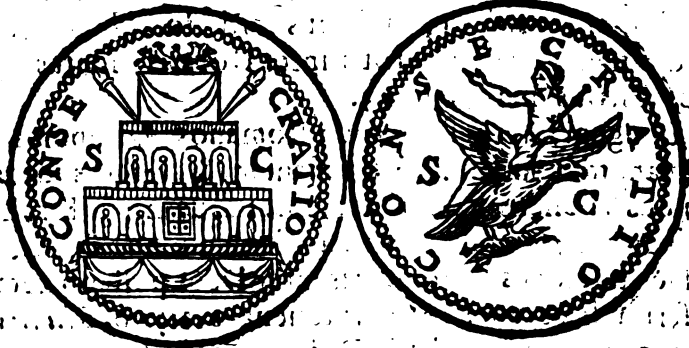
b b b 2 vita

vita discesserant, sicuti, & aliorum Civium Romano-
rum, qui in Magistratu fuissent: Aderant etiam om-
nes Prouinciæ, & Nationes pictæ, quæ aut in societa-
tem ab ipso acceptæ, aut deuictæ fuerant: Ita extra
Vrbem in Campum Martium veniebant; Rogusque,
siue suggestus quidem specie quadrangula, lateribus
æquis adsurgens, nulla præterquam lignorum ingen-
tium materia compactus in Tabernaculi formam, im-
pletus interius aridis fomitibus, extra autem intextis
auro stragulis, atque eboreis signis. Erat supra tertium,
& quartum Tabernaculum minusculum quidem posi-
tum, sed forma; & ornatu persimile, portis, ianuisque
patentibus semper, donec ad exitum omnium
breuissimum, in cuius summo cithrus inauratus, quo
mortuus Imperator olim vehabatur, erat collo-
catus.

Quæ ubi celebrata erant facem capiebat Imperatoris
cessor, eamque Tabernaculo admovebat; tum Coss.
primo, & ceteri Magistratus ordine ignem subijcie-
bant, cunctaque illico fomitibus, odoramentisque
referta igni valido corripiebantur: Mox à supremo
Tabernaculo, tanquam è fastigio subiecto igne A-
quila dimittebatur, quæ in Cælum ipsam Principis
animam deferre credebatur: Ac iam ex tunc una
cum coeteris numinibus Imperator defunctus cole-
batur;

Prædicti Tabernaculi formam, in plurimis nummis
expressam habemus, sicut etiam in alijs apparent Aquilæ,
& pavones defunctos Imperatores, vel Augu-
stas in Cælum portantes, quorum duos hic ex Histo-
ria Augusta D. F. Angeloni in vita Marci Aurelij hic
delincentes curavi.

Conse

B

Consecratis Flamen, & Sodales, qui ab eo nomen acciperent; ex S. C. addebantur; templumque, in quo hymnos in eius honorem compositos tenerent, cernerent.

Non fuit tantum hæc consecrationis consuetudo Romanorum, verum etiam aliorum; & quidem de Hercule, Libero, Castoribus, aliisque Dijs Consecratis; De Alexandro Macedone præter Plutarcum, & Q. Curtium, refert Aelianus var. histor. lib. 5. cap. 12.

C

Conuocata Atheniensium concione, Demades surgens decreto iussit, ut Alexander scriberetur Deus Decimus tertius; Sed tunc indignum Græcis id videretur; multa centum talentorum ei irrogata est. Idem Aelian. lib. 9. var. histor. cap. 37. Et Olympias Mater ipsius inquit. O fili, tu vero cum inter cælestes locari volueris, & id perficere summo studio conatus sis, nunc neque illorum quidem quorum omnibus mortalibus æquale, & parius est, participes fieri poses, terræque simul, ac sepultura. Id autem ipsius Alexandri epistolis non nisi superata, Perfide, & prostrigato Dario denunciatum est. Nam tunc scripsit Græcis, visse Deum fatere, satis equidem fuisse, & cum mandata ad singulas Græcia Ciuitates referrentur,

ferrentur, quidam metus, quidam commodi, & emul-
menti specie inuitati decreuerunt, quod ille petebat huma-
na fragilitas obuius. Aelianus var. hist. lib. 2. c. 19.
Sed tamen Decimus tectius inter Deos consensus fa-
ctus. Pictus hierogl. lib. 43.

Longum foret referre apud Romanos Antoninos,
Traianum, Claudium, Vespasianum, & ceteros, de
quibus Vopiscus, Lampridius, Spartianus inquit Kirch-
manus lib. 4. de funere Roman. Vnicum hoc dixisse
sufficit, omnes Imperatores inter Deos post mortem
referri solitos, quos appellat Iuuenalis satyr. 6. *Rinales*
Diuorum, Vet. Scholiast. *Ridens, quia Imperatores*
inter Deos referuntur. Hinc facetum illud Vespasiani
Principis, *qui prima morbi accessione (ut inquit) puto*
Deus fio. Sueton. in cap. 24. in fin. & idem in Iulio c. 88.
Stella trinita per septem dies continuis fulsis, credidum
que est animam Caesaris esse in calum recepti, & hac de
causa simulacro eius in vertice additur Stella. Vnde
8. & 10. *Geminas, cui tempora flammæ lata moeunt,*
patriumque aperitur vertice fidus. Propert. lib. 4. eleg. 6.

Tum Pater, l. d. alio miratus Caesar ab aethere

Sum Eleus, & nostri sanguine ista fides.

Et Iupiter Ovidianus 15. metamor. ad Venerem
inquit.

Hanc animam interea cense de corpore raptam;

Ac iubar.

De Ca-
noniza-
tione
Sanctorum

Talis fuit Ritus superstitionis in Consecratione Im-
perantium Romanorum. Qualis autem Religiosior, ac
sanctior sit Christianorum observatio, in scribendis fi-
delibus in Sanctorum catalogo. Quamvis olim in-
distingui Christiani sancti appellarentur, ut Paulus ad
Roman. 1. & 15. 3. Corinth. 13. & à Lucæ 10. 9. post-
erique Ignatio, Polycarpo, Tertulliano, & alijs, & apud
Ethnicos Græcos, Hæsi, hoc est lapsum honoris causa,
dicebantur sacerdotes. Plutarch. de oraculorum desc.

Eu

A Qu in finit: At demum obtinuit usus apud fideles, ut illi rationum modo sancti in Ecclesia dicerentur, qui eminentiori, probationeque fulgerent morum sanctitate; nec non canonizandus pro sancto debet prius exstitisse praeclatus omnibus viribus, etiam in gradu excellenti, quoad illas omnes, quia una virtus sine alijs esse, non potest D. Thom. 2. 2. quæst. 65. art. 1. in corpore.

B Periculis summi in Ecclesia Catholica, ut particulares canonizationes in quibusdam provincijs, seu Diocæsibus fieri cõsueverint, sicuti etiam cõsuetudines sacculares vim habent legis ex tacito consensu Principis, & sine cõsultam vim habent, ut ex S. Thoma parte 2. quæst. 97. art. 3. ita sancti alicuius cultus ex cõsuetudine Ecclesiarum generaliter introductus, vim habet ex approbatione tacita, vel expressa summi Pontificis: Ac propterea in prædictis temporibus quilibet Episcopus poterat in propria Diocesi canonizare, ut ex sancto Cypriano in epist. 6. lib. 3. præcipit admoneri de quolibet Martyre, ut de illo in sacrificijs recolatur memoria, his verbis: *Denique, & dierum, quibus excedunt, annolare, & commemoraciones earum inter memorias Martyrum celebrare possimus; quamquam Tertullus fidelissimus, & deuotissimus frater pro cõserta sollicitudine cura sua, quam fratribus in omni obsequio operationis impertit; scripserit, & scribat, ac significet mihi dies, quibus in carcere beati fratres nostri ad immortalitatem gloriæ mortis exitu transeunt, & celebrantur hic à nobis oblationes, & sacrificia ob commemoraciones earum; quia cito vobiscum Domino protegente celebrabimus.* Idem recenletur sess. 7. Concilii Florentini, ubi Patres Latini dixerunt, quod Simeon Metaphrastes honoretur à Græcis ut sanctus: quod cum in Occidente non seruetur; consequens est ut illa particularis Canonizatio fuerit.

De Canonizatione particulari.

Extat etiam de hoc optegius locus. Optat Melouitani

cani lib. 1. aduersus Parmenianum. Cum de Lucilla, **A**
 potenti, ac factiosa. Foemina Danatistarum patrona,
 hæc ait. Cum correctionem Archidiaconi Ceciliani hæc
 erre non posset, quæ ante spirituales cibum, & potum
 es nescio cuius Martyris, si tamen Martyris libare dice-
 batur: & cum præponeret, & Calici saluari es nescio
 cuius hominis mortui, & si Martyris, sed non dum, vina
 dicati; correpta, cum confusione irata discessit. Quibus
 plane Opratus significat nefas fuisse venerari reliquia,
 Martyris alicuius non vindicati, hoc est nondum pro-
 bati, & recepti.

Moris enim erat, ut cum aliquis Martyrio occu-
 buisset, Episcopus sub cuius ditione id accedisset rem- **B**
 gestam scriberet ad Primatem Episcopum, à quo ma-
 iorè adhibitis in consiliū collegis Episcopis an inter
 Martyres esset recipiendus, decernebatur, cuius rei ri-
 tum, & ordinem satis monstrant ea, quæ sanctus Au-
 gustinus scribit in Breui collat. diei 3. cap. 13. dum ha-
 bet, quod (Secundus Tigistanus Episcopus in Nutmi-
 dia scripsit ad Mensurium Episcopum Carthagineensem
 de ijs, qui in ea Prouincia tunc feliciter Martyrio oc-
 cubuissent, eo quod sacros Codices iuxta Diocleriani
 edictum tradere noluissent, quos omnes Martyrum
 honore, & cultu esse dignos ille rescripsit. Qui idem **C**
 Mensurius aliis quibusdam passis nomen Martyris, &
 venerationem deferendam esse certis ex causis nega-
 uit, ut ibidem cap. 13. idem testatur. Quinam autem
 hi essent? subdit his verbis. Quidam etiam in ea epi-
 stola facinorosi arguebantur, & filii debitores, qui oc-
 casione persecutionis, vel catere vellet anterosa
 multis debitis vita, vel purgare se putarent, & quasi ab-
 luere facinora sua, vel certe acquirere pecuniam, & in
 custodia deliciis perfrui de obsequio Christianorū, &c.
 Hi etenim (ut paulo superius ibidem dicitur) his de
 causis se offerebant persecutoribus non rogati, vltro-
 que

A quæ dicebant se habere sacras, & Divinas scripturas : quas tradituri non essent, quos ipsos Mensurarius inter Martyres recenseri vetuit. Quod quidem Donatistas offendit, qui in eundem Aphricæ Primatem, ac etiam in eius Archidiaconum Invidiam, & odium excitaverunt. 7 sed de his alias.

Erat autem pernecessaria huiusmodi de Martyribus inquisitio non tantum ob prædictas causas, sed quoniã Heretici, atque Schismatici aliquando pro Christi nomine à persecutoribus tormenta pati videbantur, & mortem, & quidem ipsis ferè nascentis fidei exordiis, cum omnia Martyrum sanguine redundarent, vt scribit Euseb. hist. lib. 4. cap. 14. prope finem, & lib. 5. c. 15. & sanctus Augustinus de Donatistis sæpe testatur, eos omnes & alienos à Fide, & Communione Catholica Dei Ecclesia respuere consuevit, cum ex sententia Cypriani, & Augustini, omniumque Orthodoxorum, quicquid aliquis extra Ecclesiam patitur, non martyrium censendum, sed dicenda sit poena perfidiæ. Hæc de his quæ spectant ad Martyres.

C Quo verò ad inquisitionem de eorumdem Fide, & Charitate, exquisitam peruestigationem haberi, moris fuit: etenim si quis det corpus suum, ita vt ardeat, nihil tamen prodest sine charitate: sanè mirum videri non debet sanctam Dei Ecclesiam veritatis Columnam, maius studium, multamque exactiorem diligentiam adhibere solitam in adscribendis hominibus sanctorum numero, quã in coeteris actibus, vt merito tãti pòderis negotiũ non Primati, vel patriarchæ alicui: sed ipsi tantum Romano Pontifici pro summa ei à Christo Domino in Beatissimo Petro Apostolo eiusque successoribus tradita potestate: sit creditum.

Etenim progressu temporis, cum satis faciles fuissent aliqui Episcopi ad redigendos aliquos in catalogum Sanctorum intra terminos particularium Dioecese-

c c c sum

sum; propterea huiusmodi Decisiones ad sanctam Sedē A fuerunt remissæ; vt de hoc conquiritur Alexand. Tertius summu Pontifex, quod aliquis ebrius necius tãquam sanctus veneraretur; vt propterea in posterum absq. Romanæ sedis auctoritate id non succedat: sicut refertur in cap. i. extra de reliq. & vener. Sanctorum, his verbis. *Audiuimus quod quidam inter vos Diabolica fraude decepti hominem quemdam in potatione, & ebrietate occisum, quasi sanctum (marc infidelium) venerantur: cum vix pro talibus in ebrietatibus peremptis, Ecclesia permittat orare: dicit enim Apostolus, Ebrii Regnum Dei non possidebunt. Illum ergo non presumatis de cætera colere, cum etiam si per eum miracula fierent, non liceret vobis ipsum pro sancto absque auctoritate Romana Ecclesia venerari.* Quod etiam decreuit Honorius Papa Tertius in cap. venerabilis extr. de testibus, & attestat. & ex his patet non amplius extare in præsentia particulares Canonizationes, sed solum Generales à Romano Pontifice tantum decretas.

Oriso.
Genera.
lium
Canoni
zatio
num.

De prædictis autem Generalibus Canonizationibus à Romanis Pontificibus; Prima, quam refert Baronius in anno 804. vbi Spondan. num. 2. cum aduenisset in Germaniam sanctus Leo Tertius summu Pontifex magna solemnitate suorum Cardinalium, Archiepiscoporum, & Prælatorum, & Primatum, atque ab Imperatore Carolo Magno Imperialiter cum suis susceptus inter multa pietatis suæ opera, oppidum Vuerdam ipsum Pontificem cum Imperatore accedentem, eiusdem rogatu B. Suuibertum post lectam ipsius sanctissimam vitam, innumeraque miracula, postque actas preces, ac celebrata Ieiunia de consensu Cardinalium, cæterorumque Prælatorum, solemniter inter sacratissimum Missæ officium sanctorum Confessorum catalogo adscripsisse pridie Nonas Septembris: atque hæc canonizatio solemniter prima reperta est celebrata, vt etiam apud

A apud Surium prima Martii in appendice ad vitam sancti Suuiberti. Card. Belarmin. in 7. controuers. gener. lib. 1. cap. 8. vers. dicet, affirmat se legisse primam canonizationem solemnem factam à Leone Tertio, sed dubitat an aliæ fuerint factæ.

Fuit quoque canonizationis alius quoque minus solemnis modus; etenim ut refert idem Baronius anno 1027 & ibi Spondan. num. 4. Beatum Romualdum in sanctorum numerum adscriptum esse quinquennio post obitum eo tantum antiquiori ritu, qui tunc etiam frequentior erat in vſu, nempe ut petentibus concederet Apostolica Sedes super corpus defuncti altare construere, sicut & Petrus Damiani, qui prædicti Romualdi vitam conscripsit, etiam in epistola ad Henricum Archiepiscopum Rauennaten. refert de sanctis miraculis coruscantibus eorum, qui hoc eodem tempore vivere, supra quorum corpora ex Concilii autoritate æcaria sunt erecta, atque desuper sacrosancta Christiani sacrificii mysteria celebrata.

Solemnitates quibus hodie vtuntur summi Pontifices in canonizationibus sanctorum, ex eorum pendent arbitrio, & possunt augeri, & minui prout Pontifex iudicat expedire. Vnde Magister cœremoniæ requiritus à Leone Decimo, ut traderet formam seruandam in canonizatione sancti Francisci de Paula, respondit, se nihil posse certo firmare, quia diuersa à diuersis audiuit, nec in suis libris certam formam inuenerat; & quia aliud vidit seruari in canonizatione sancti Nicolai de Tolentino 5. Iunii 1446. facta per Eugenium. Quartum: aliud in canonizatione sancti Bernardini in festo Apostolorum Petri, & Pauli 1450. per Nicolaum Quintum: aliud in canonizatione sancti Vincentij 24. Maij 1455. per Calixtum Tertium: aliud in canonizatione sanctæ Catharinæ Senensis, die Ascensionis 1482. facta per Pium Secundum: aliud in canoniza-

*De so-
lemnita-
tibus.*

gione sancti Leopoldi in die Epiphaniæ 1485. per Innocentium Octauum; & propterea ipse exhibuit altam formam Leoni Decimi, quæ in canonizatione sancti Francisci de Paula, die prima Martij 1519. fuit seruata. A

Concludam cum supradictis auctoribus, & Castellano de canonizatione quæst. 4. art. 1. Canonizationem Sanctorum; Quantum attinet ad originem inductam fuisse a lege veteri: Ecclesiast. 44. inquit *Laudemus viros gloriosos, & parentes in generatione sua.* Voluit Panninus in relatione sancti Bonauenturæ art. 8. vnde sentit, quod in lege veteri erat canonizatio & approbatio Sanctorum ad finem publicæ venerationis. Ideoque Cardinalis Belarminus tom. 4. controuers. de sanctor. beatitud. controuers. 7. gener. lib. 1. 7. ait, quod Ecclesiasticus d. c. 44. & seq. canonizauit sanctos vt Henoch, Noe, Abraham, Isaac, Iacob, Moysen, Aaron, Phineas, Iosue, Samuelem, Dauidem, Heliam, Heli-seum; & in testamento nouo. Sanctus Lucas in actis canonizauit Stephanum, Iacobum maiorem, Petrum, Paulum, Barnabam, Silam, & alios. Quantum verò attinet ad formam, & ordinem procedendi legimus fuisse inductam ab Ecclesia Catholica, ex cap. primo, & secundo de Reliqu. & veneratione Sanctorum, & capitulo venerabilis de Testibus. B

Quod C

A

Quod Iudicium Ecclesiæ, & sanctæ Sedis sit infallibile in Canonizatione Sanctorum.

Cap. LXXI.

B

EAdem iam fuit auctoritas in canonizatione sancti Matthiæ, quando in numerum Apostolorum electus est, quæ adhuc in præfenti auctorizat Sanctorum canonizationes, mediante sancta Romana, & Apostolica Sede: etenim sicuti Spiritus sanctus tunc præsedebat in confessu Apostolorum in act. cap. 1. vers. 26. idem etiam modo præsidet in confessibus eorundem successorum: hinc est, quod isti si possent in præfens errare, posset in dubium etiam reuocari electio Matthiæ. Extat præterea regula Sancti Augustini expressa in epist. 118. dum inquit. *Similiter etiam quid hodie tota per orbem frequentat Ecclesia: nam & binc quia ita faciendum sit, disputare, insolentissima infamia est.*

C

CUnde sanctus Bernardus scribens Canonicis Lugduni ep. 174. inquit. *Ego, quia accepi ab Ecclesia, securus teneo, & trado.* Et quatenus temerarius quispiam de hoc etiam dubitare audeat; respondebitur illi: In quo igitur adheret fides authentica librorum sacre scripturæ? quoniam sanctus Augustinus in lib. contra epist. fundamenti Manichæi aperte dixit cap. 5. tom. 6. *Ego vero Evangelio non crederem, nisi me Catholica Ecclesia commoneret auctoritas.* Accedit quod nullatenus apparens sit ut Diuina voluerit Prouidentia tale inconueniens tolerare,

lerare, quod in Ecclesia anima illius veniat honoranda, **A**
 quæ ipsamet infamis inferuiret tanquam obiectum im-
 mortalis eius iustitiæ.

Miracula etiam, quæ operatur Deus ad inuocationē
 Sanctorum confirmant iudicium Apostolicæ Sedis :
 cum illa sint in hoc Divinæ attestations, quæ obligāt
 nos ad agnoscendam omnipotentiam illius ; qui facit
 mirabilia magna solus.

Ac etiam si vnquam diligens habetur indagatio ad
 discernendum miracula vera ab illisorijs ; tunc certè
 est, cum quæstio habetur de hoc percipiendo, quod
 Deus à nobis desiderat circa Sanctorum agnitionem.

Credimus nos fide humana, quod Alexander, Cæ. **B**
 sar, Pompeius, Agesilaus, Demosthenes, &c. fuerint
 tales, vt Plutarchus de his refert ; & hoc simplici au-
 thoritate, & attestations huius auctoris, vel similium :
 & nos renitentes erimus præstare consensum attesta-
 tionibus, quas ipsemet Deus nobis informat in iudicio
 Ecclesiæ suæ? Iudicium, quod habet Ecclesia Dei spō-
 sa ad imitationem proprij Sponsi in pondere, numero,
 & mensura,

Et ne irreperet error in hac quæstione tanti ponde-
 ris, Sanctus Clemens Apostolis contemporaneus, de-
 creuit hic in Vrbe septē Notarios Ecclesiasticos, quo-
 rum munus erat in scriptis redigere acta Martyrum, vt **C**
 in lib. de Romanis Pontiff. etiam nomine Damasi, vt
 in tom. 1. concil. his verbis. *Hic fecit septem Regiones
 diuidi Notarijs fidelibus Ecclesie, qui gesta Martyrum
 sollicitè, & curiosè unusquisque per Regionem suam per-
 quirerent.* (Quorum Notariorum successores modo
 Prothonotarij Apostolici nominantur.) Ac idem legi-
 tur de Papa Fabiano, qui septem Diaconos, & Subdia-
 conos Regionarios creauit ad idem munus, vt ad san-
 ctam Sedem referrent, sicut in eodem lib. de Romanis
 Pontiff. in Fabiano sic legitur. *Hæc Regiones diuisit
 Diaconibus,*

- A** *Diaconibus ; & septem fecit Subdiaconos , qui septem Notarijs immminerent , qui gesta Martyrum in integrum colligerent . & infra . Hic gesta Martyrum diligenter à Notarijs exquisiuit , & in Ecclesia recondidit . Vnde constat qua diligentia , fide , ac sinceritate colligerentur priſcis temporibus probationes circa Sanctorum canonizationes : Ita etiam hoc potiffimum ſcriptum in vita Antheri Papæ . Hic primus ſtatuit , ut res gesta martyrum diligenter exquisitæ à Notarijs ſcriberentur : conſcriptas recondi in arario Eccleſia mandauit , &c . Et de Papa Iulio Primo , quod non ſolum gesta Martyrum , ſed totius etiam Eccleſiæ annotari gesta fecit ;*
- B** *refert etiam Platina . Voluit item , ut omnia ad Eccleſiæ pertinentia , per Notarios , aut per Primicerium Notariorum conſcriberentur : hoc hodie , ut arbitror , Prothonotarios vocamus , &c .*

C *Ad exemplum Romanæ Eccleſiæ , quæ eſt Mater , & Matrix aliarum Eccleſiarum , illa Smirnæ reliquit nobis Epistolam narratiuam Martyrum , qui paſſi ſunt in perſequentione M. Aurelij , & L. Ver. Imp. ut reſertur apud Euſebium lib. 4. hiſtor. cap. 14. Eccleſia Viennen. & altera Lugdunen. idem fecerunt , ut legitur lib. 5. cap. 1. eiſdem Euſebij , qui etiam loquitur de Eccleſia Alexandrina lib. 6. cap. 33 & 34. & lib. 7 cap. 10. Carthaginenſis Eccleſiæ omnimodam diligentiam diffuſè retulit ſanctus Cyprianus ſibi optimè notam : ex quibus inferri poſſet hanc eandem curam longe ante viſuiſſe in Eccleſia , ut retulit Pontius Diaconus in principio vitæ eiſdem Cypiani , quam ipſe ſcripſiſſis verbis . Maiores noſtri plebeis , & catechumenis martyrii conſequutiſſent , tantum honoris pro martyrij ipſius veneratione dederunt , ut de paſſionibus eorum multa , ac propè dixerim cuncta conſcripſerint ; ut ad noſtram quoque notitiam , qui nondum noti fuimus , peruenirent .*

Spiritus mendacii inuidas huius ſanctæ inquisitionis ,

vt

vtille Pater est mendacii, & inimicus omnis veritatis, **A**
 quærit occultare lumen ex gestis sanctorum, ac per cō-
 sequens eorumdem tacitæ, seu expressæ canonizatio-
 nis; suscitans plurimos scriptores pseudo prothonota-
 rios, qui acta apocrypha publicarunt, cū de falso deinde
 fuerunt cōuincta iudicio eius, quæ Magistra est veritatis
 Ecclesia Catholica nostra communis Mater: vnde at-
 tendat Lector quomodo sanctus Spiritus eiusdem du-
 ctor, & infallibilis Cynosura nunquam permisit, quod
 illa decepta remanserit in legitima suorum primogeni-
 torum cognitione, hoc est sanctorum, qui mysticè com-
 ponunt nobiliorem partem eiusdem corporis. Tertull.
 in lib. baptismi meminit cuiusdam presbyteri in Asia, **B**
 qui nomine Pauli Apostoli edidit librum, quem nomi-
 nabat *Itinerarium Pauli, & Tecla*, de quo auctore
 eiusdemque libro loquitur D. Hieronymus in tractatu
 de scriptoribus Ecclesiasticis in Lucam num. 17. his
 verbis. *Igitur itinerarium Pauli, & Tecla, & totam*
baptizati Leonis fabulam inter apocryphas scripturas cō-
putamus: Quale enim est, ut indiuturnus comes Apostoli
inter cæteras eius res hoc solum ignorarit? sed & Tertul-
lianus vicinus eorum temporum refert presbyterum quē-
dam in Asia de itinere Apostoli Pauli coniunctum à
Ioanne, quod auctor esset libri; & confessum se hoc Pauli
amore fecisse; & ob id loco excidisse: Ad hoc idem re-
feruntur acta sancti Andreæ, sancti Iacobi, sancti Phi-
lippi vna cū itinerariis sanctorum Petri, Ioannis, Tho-
mæ, & Clementis: quæ omnia damnantur per A-
thanasium in synopsi. tom. 2. post librum Veriusque
testamenti, ac etiā per Philastr. de hæres. to. 4. Biblioth.
Patr. & Epiphan. in Panario hæres. his verbis. Vtuntur
autem, & alij libris: nimirum circummissionibus Petri,
multa corrumpentes in ipsis, & pauca vera relinquentes,
velut ipse Clemens ipsos per omnia redarguit in epistolis,
quas scripsit in Encyclius, Et idem Epiphan. hæres. 26.
 meminit

A meminit cuiusdam horrendi libri scripti à Gnosticis de Virgine Maria, & idem hæresi 47. inquit quod Encratites divulgauerat acta prædicta Andree, Ioannis, & Thomæ: Ac etiam ad eorundem exemplum commensurati sunt Manichæi acta Apostolorum, ut apud Augustinum in lib. de fide: Vt etiam Priscillianistæ fecerant, ut refert Orosius in epist. ad August. de orrib. Priscilianisti. Vnde euenit, quod Gelasius Papa Primus in 1. Concilio Romano anno 494. sic decreuerit. *Gesta sanctorum Martyrum secundum antiquam consuetudinem, singulari cautela in sancta Romana Ecclesia non leguntur, quia eorum, qui conscribere nomina penitus ignoratur, & ab infidelibus, aut idiotis superflua, & minus apta, quam rei ordo fuerit, scripta esse putantur; sicuti cuiusdam Quiriti, & Iuliste: sicuti Georgij, aliorumque passionis, quæ ab hæreticis perhibentur compositæ, propter quod ne vel leuis subsannandi oriretur occasio, in sancta Romana Ecclesia non leguntur.*

Et in sexta synodo in Trullo can. 63 habetur. *Quæ a veritatis hostibus falso conficta sunt martyrum historie, ut Dei Martyres ignominia afficerent, & qui eas audituri essent ad infidelitatem adducerent; in Ecclesia non publicari iubemus, sed eas igni tradi; qui autem eas admittunt, vel tanquam veris his mentem addibent, anathematizamus.* In quem locum Bassamon Patriarcha Antiochenus post laudatam Metaphrastis pietatem inquirendis sanctorum actis, refert, quod Patriarcha Nicolaus Musalon comburi iusserit quædam acridicula sanctæ Parasceues, & iussit Diacono Basilisco, ut de his sincere, & veridicè scriberet. ...

Constat ex his quanta circumspectione proponat nobis Catholica Ecclesia vitas sanctorum; de quorum moribus, miraculis, & obitu nobis exactius inquiri potuit iuramentis, & attestationibus simul consentientibus: Quibus præterea indicabantur ieiunia, & publicæ orationes,

d d d

tiones,

tiones, vt Deus assisteret Ecclesiæ suæ in re tam grandis, consequentiæ circa verum cultum, & sinceram Religionem in canonizatione Sanctorum: vnde non est probabile voluisse Dei prouidentiam derelinquere in hoc Ecclesiam; cum ipse promiserit verbo irrevocabili erga quancumque personam. *Vbi duo, vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Math. cap. 18. vers. 20. ac etiam de Spiritu sancto dixerit per Ioannem 16. vers. 13 *Ille vos docebit omnem veritatem*, quod expertus est sanctus Martinus ex Sulpitio Seuero in apparitione animæ cuiusdam Latronis in inferno damnati, cuius corpus, & sepulcrum in terris honorabatur: & legitur apud Euseb. lib. 5. cap. 17. quod lumine sancti Spiritus damnauerit Ecclesia acta. Theodisonis nominantis se Confessorem, ac Alexandri, qui Martyr appellabatur, ac etiam. elogia Prophetissæ, aduersus quas imposturas. scripsit Appollonius Ecclesiasticus scriptor.

Contra præfata obiciunt Hæretici præfensam Diui Aug. sententiã, quamvis in operibus eius. non legatur nempe: *Multorum corpora honorantur in terris, quarum animæ torquentur in gehëna.* Et ad hanc posset tamen in omnem casum responderi eandem intelligi de Regibus, seu Monarchis Ethnicis, qui cum vellent mortalibus rebus immortales reddi, exerçit supra eorum cineres, ossa, & umbras superba monumeta, quæ à posteris respicerentur: talia fuisse pyramides in Aegypto: sicut & mausoleum, quod Artimisia erexit viro suo: & sepulcrum Romæ Publij Sæptij, & similia. Posset etiam prædicta sententia intelligi de corporibus suppositis loco venerabilium Reliquiarum. Vel etiam intelligebatur de Martyribus Donatistarum, qui ab Hæreticis venerabantur quamvis eorum animæ in profundo abissum aliis omnibus hæreticis cruciarentur. vel denique referebatur dicta sententia ad Heroes, seu Imperatores.

A *hereses Ethnicos, quos antiquitas, Diaboli versutia Dissicauerat, ut nos in præcedenti Capitulo diximus.*

Infertur ergo ex prædictis, quod canonizatio sanctos non sit illos, ut tales eos constituere, sed ut tales soli eos declarare, & in numerum Sanctorum redigere; ita ut publicè possit quisquam illos honorare, ac etiam invocare. Decernit præterea Ecclesia canonizationes sanctorum, ne quisquam possit ad libitum quorumlibet innocationes sibi supponere; & in hoc superstitionibus ianna claudatur. Tertio possunt sancti tripliciter ut tales agnosci nempe testimonio scripturæ sacræ, ut Ioseph, Simeon, Zaccharias, Elisabeth, Ioannes Baptista, &c. vel tacito populi consensu, ut Doctores Ecclesiæ Græcæ, & Latine, sicuti Athanasius, Nazianzenus, Basilius, Chrysostomus: necnon Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, &c. Deniq. exacta, prudenti, & fida inquisitione ex probationibus sanctitatis in vita, & miraculorum post mortem; ut de præsentibus in canonizationibus servatur: Et quatenus quis audeat asserere posse Papam in hoc errare, respondebitur illi, ipsum fidem Christo non præstare; qui dixit apud Ioann. 21. *Rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.* Et ex his absq. **C** *hæitatione quilibet confitebitur, quod Ecclesia, quæ in cælo est, idem corpus sit cum hac, quæ est in terra, propter vicissitudinem, quam habent inter se, ut inquit Augustinus in tractatu 124. in Ioannem his verbis:* [Duas itaque vitas sibi diuinitus prædicatas, & commendatas nouit Ecclesia: quarum est vna in fide; altera in specie: vna in tempore peregrinationis; altera in æternitate mansionis: vna in labore; altera in requie: vna in via, altera in patria: vna in opere actionis; altera in mercede contemplationis: vna declinat à malo, & facit bonum; altera nullum habet a quo declinet ma-
d d d 2 lum,

lum, & magnū habet, quo fruatur, bonum : vna cum A
 hoste pugnat ; altera sine hoste regnat : vna solis est in
 aduersis ; altera nihil sentit aduersi : vna carnales libi-
 dines frenat ; altera spiritualibus delectationibus va-
 cat : vna est vincendi cura sollicita ; altera victorie pa-
 ce secura : vna in tentationibus adiuuatur ; altera sine
 vlla tentatione in ipso adiutore lætatur : vna subuenit
 indigenti ; altera ibi est, ubi nullum inuenit indigentem :
 vna aliena peccata, vt sua sibi ignoscantur, ignoscit ; al-
 tera nec patitur quod ignoscat, nec facit quod sibi po-
 scar ignosci : vna flagellatur malis, ne extollatur in bo-
 nis ; altera tanta p̄nititudine gratiæ caret omni malo ,
 vt sine vlla tentatione superbiæ cohæreat summo bo- B
 no : vna bona, & mala discernit ; altera quæ sola bona
 sunt, cernit . Ergo vna bona est, sed adhuc misera ; alte-
 ra melior & beata .] Hac S. Augustinus.

De Decimis .

Cap. LXXII.

Post varios Ecclesiæ ritus, & dogmata, quæ recen-
 suimus, non præteribo etiam aliqua breuiter de C
 Decimis annectere : contra quas licet præci, & recentio-
 res Hæretici maximè insurgant, Ecclesiasticos de aui-
 ritia calumniando : nos vt illæ sint debitiæ Ecclesiæ, &
 eiusdem Ministris ex sacra scriptura, sanctis Patribus,
 & rationibus demonstrabimus.

Præcipit Deus in Exod. cap. 22. vers. 29. *Decimas
 tuas, & primitias tuas non tardabis reddere.* & in Leui-
 tic. cap. 27. vers. 30. habetur. *Omnes Decimæ terræ, sive
 de frugibus, sive de pomis arborum Domini sunt, & illi
 sanctificantur.*

Hinc

A Hinc sanctus Clemenſ lib. 2. conſtitut. Apoſol. c. 35 ſcribit. *Quæ ex Decimis, & primitijs ſecundum mandatum Dei dantur: Episcopuſ, ut Dei homo conſumat.*

Origen. homil. 13. in Numer. inquit. *Deo enim offerri diſcitur, quod ſacerdotibus datur & infra. Sunt enim aliqua legiſ mandata, quæ etiam noui teſtamenti diſcipli neceſſaria obſervatione cuſtodiunt.*

B Sanctuſ Chryſoſtomuſ adducens rationem, quare fuerit Eccleſia coacta accipere diuitias: in homilia 81. in Matthæum inquit. *Keniat in mentem vobis octo milia Leuitarum Iudaos alere ſolitoſ fuiſſe, & cum hiſ viduas, & parentibuſ orboſ.* & idem homil. 15. in epiſtol. ad Timoth. cap. 5. oſtendit inconueniens, quod prouenit, cum propter temporalia, ſpiritualia negliguntur; ut propterea Diuina voluerit prouidentia primitias, & decimas Eccleſiæ deberi, hiſ verbis. *Oportet Doctõribuſ neceſſarium victum aſſatim miniſtrari, ne deſiciant, neque ſoluantur, neque minimiſ curiſ occupati magniſ ſeipſoſ, atque alioſ priment; ut ſpiritualia operentur, nullam ſecularium habenteſ rationem: huiuſmodi Leuitæ erant.*

C Cyrilluſ Alexandrinuſ de orat. in ſpiritu, & veritat. lib. 13. aliam aſſert rationem, quoniam adminiſtratio rerum ſpiritualium mercedem temporalium etiam meretur: & ſic inquit. *Deſinit Decimas Leuitiſ pro mercede laboriſ, neque enim cunctõrum hominum labor mercede caret; imo vero præcipuiſ honoribuſ aſſiciendi, illuſtriſq; ſunt eõrum præmia.*

Hoc autem Magnum Conſtantinuſ impuſit, reſert Sozomenuſ, ut non ſolum præceperit, quod in aliquo Eccleſia non vexetur: quinimo omnia eidẽ reſtituatur, quæ iã alienata fuiſſet, ut in ep. ad Prouinciaſ Paleſtinaſ relata per Eufeb. lib. 1. eiũdẽ vitæ c. 39. ſicuti etiã in ediſto eiũdẽ Conſtantini ad Proconſulem Anolinum, relato apud Eufebiuſ lib. 10. cap. 5. quod inuiolabiliter ſeruatum

secutum fuit post obitum Iuliani Apostata: cicerim. A
 Valentinianus & Marcianus Imp. idem confirmarunt
 circa annum 453. ut in l. Privilegia. Cod. de sacrosan-
 ctis Ecclesiis. Et quia humanitatis nostra est egenis
 prospicere, ac dare operam, ut pauperibus alimenta non
 desint: salaria etiam, qua sacrosanctis Ecclesiis in diuen-
 sis speciebus de publico actenus ministrata sunt: iubemus
 nunc quoque inconcussa, & a nullo prorsus immutata,
 praestari. Quibus conforme est Decretum secundae sy-
 nodus Nicenae, cap. 12. Non licet quicquam ex ijs sibi
 vendicare, vel proprijs cognatis, qua Deisunt largiri,
 &c. Porro Episcopus, vel monasterij Praefectus, qui hoc
 fecerit, exturbetur quidem Episcopatu, Mo- B:
 nasterij vero Praefectus a Monasterio, ut qui male dis-
 sipent, qua non congregauere.

Ad hoc idem sanctus Augustinus in lib. Haeresum in
 quarantesima insurgit contra Apostolicos Haereticos,
 qui reprehendebant Ecclesiasticos Regulares, & Sæ-
 culares; eò quod ipsi possiderent: & idem Augustinus
 in psalm. 146. in ea verba: Qui producit in montibus
 foenum, inquit. Etenim ea omnia qua Ecclesia ad necessita-
 tem seruientium Deo dantura diuitibus, quid aliud sunt
 nisi sanum? & idem homil. 48. ex lib. homil. 50. inquit.
 M.iores nostri ideo copijs omnibus abundabant, quia
 Deo Decimas dabant, & Casari censum reddebant, modo C
 autem, quia cessi deuotio Dei, accessit indictio Fisci.

Et sanctus Prosper referens eorum, quam in admini-
 strandis redditibus Ecclesiae, & in propriis despicien-
 dis habueret sanctus Paulinus Episcopus Nolanus, &
 sanctus Hilarius Episcopus Arelatensis subdit. Quia
 iuxta sanctorum Patrum traditionem nouimus res Ec-
 clesiae vota gloriofidelium, proli peccatorum, & patrimo-
 nia pauperum. Quae eadem verba in hoc thesuro addu-
 cit Carolus Magnus lib. 1. legum. cap. 33.

Quod autem praedia stabilia, & alia Ecclesiae bona
 disperdi,

A dīperdi, nec alienari possint. Concilium Agathēsem
can. 32. sic praecepit. *Id statuiamus, quod omnes canones
iubent, ut Ciuitatenses, siue Diocesani presbyteri, vel cle-
rici saluo iure Ecclesiae, rem Ecclesiae siue promiserūt Epi-
scopi, tenent: vendere uideant, aut datatropchito non
praesumant: quod si fecerint, vel fecerunt. facta venditio
non ualebit: & si quas habent proprias de facultatibus,
indemnem Ecclesiam reddant, & communione priuentur.*
Quod etiam plurima confirmare Concilia, & sum-
morum Pontificum constitutiones.

Adducuntur etiam in hoc plures rationes, & quod
praesertim praecipit Deus per os Malachiae cap. 3. *Infer-
te omnē Decimam in horneum, & sit cibus in domo mea.*
B Quod si de tempore antiqui testamenti hoc in sacerdo-
tibus, & Levitis, qui nisi umbra, & figura huius nostri
testamenti noui erant: quo magis ad eundem finem,
ut liberē possit vacari obsequio Dei, hoc in lege Euan-
gelica debet seruari? Praeterea si solum Naturae lumen
docet Principes, Milites, Doctores publico sumptu a-
tendos: cum ij Reipublicae inserviant, quamuis has
nisi temporalia sint, ut habetur ex Apost. 1. Corinth. 9.
vers. 7. *Quis militat suis stipendijs unquam? aut quis
plantat vineam, & de fructibus suis non edit?* quo ma-
gis hoc in his, qui in communi, & particulari verum mi-
C nistrant animarum alimentum, & spirituales gratias co-
ferunt, sine quibus ad aeternam salutem perueniri non
valet? ut propterea adimpleatur, quod dicitur: *Qui
Altari seruit, de Altari debeat vivere.*

Confiteri igitur omnes habent, quod in antiquo tes-
tamento Decimarum praeceptum partim erat morale
iudicium naturali ratione: partim autem iudiciale, ex
Ditina institutione robur habet. Similiter etiam in
Euangelica lege hoc parum est de iure Diuino primi-
tuo, & parum de iure Ecclesiae: De iure naturali
de Diuino in substantia praecepti, & de iure Ecclesia-
stico

fit in sui limitatione. Ita ex S. Thoma 2. 2. quæst. 87. A
art. in corpore. Et hæc satis.

De Exemptionibus, & Immunitatibus Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum.

Cap. LXIII.

Iulianus Apostata in eo potissimum insequutus est
Ecclesiam, ut Ecclesiasticos priuaret immunitati-
bus, & privilegiis illis à Magno Constantino comperē-
ribus, refert Sozomenus lib. 5. cap. 5. his verbis. *Julianus Apostata clericis omnem immunitatem, bonorem,
& frumenti congiaria ipsis a Constantino donata, ade-
mit, legesque eorum causa conditas abrogauit, & eos de
novo Curij addixit.* Idem iam exequutus est Vitiza Hi-
spaniarum Rex cum Iudeos reuocasset, iisdemque
exemptiones, & priuilegia Ecclesiarum contrulit, Ioan.
Vualaschus in chronicis Hispaniæ: Hoc idem per sin-
gula tempora hæretici, & male feriat homines sunt in-
seguuti. Contraria tamen praxis ex facto & extu, Con-
ciliis, sanctis Patribus, & rationibus recepta fuit semper
in Ecclesia, Ut qui Alari seruiunt, exemptionibus, &
priuilegijs fruerentur.

Habetur in Genesi cap. 47. vers. 20. & seq. quod Io-
seph omnes terras Aegypti emit præter illas sacerdotum:
his verbis. *Emit igitur Ioseph agrum terram Aegypti, præ-
ter singulis possessiones suas, & magnitudine famis,
subieciitque eam Pharaoni, & c. præter terram sacerdotum,*

A *tam, quæ à Rege tradita fuerat eis; quibus, & statuta cibaria ex horreis publicis præbebantur, &c. Et in litteris patentibus Regis Artaxerxes scriptum est in lib. primo Esdræ cap. 7. vers. 24. Vobis quodque notum facimus, de vniuersis Sacerdotibus, & Leuitis & Cantoribus, & Ianitoribus, Nathinæis, & ministris domus Dei huius, ut vectigal, & tributum, & Annonas non habeatis potestatem imponendi super eos. & in lib. 3. cap. 8. vers. 25 & 26. transumpti prædictarum ad Esdræ; sic loquitur Artaxerxes. Vobis autem dicitur, ut omnibus Sacerdotibus, & Leuitis, & sacris Cantoribus, & seruis templi, & Scribis templi huius nullum tributum, neque vlla*

B *alia inditio irrogetur, nec habeat quisquam potestatem abijcere eis quicquam. Quod etiam innuit Apost. I. Corinth. 5. vers. 12. & 13. Quid enim mihi de ijs, qui foris sunt iudicare? non ne de ijs, qui intus sunt vos iudicatis? nam eos, qui foris sunt Deus iudicabit: ostendens, quod ecclesiasticum Tribunal à prophano distinguatur.*

Vnde igitur primæ, & originariæ huiusmodi constitutiones circa sacerdotum, & clericorum immunitates, seu exemptiones in Ecclesia Catholica processerint? Has à prima Ecclesiæ stabilitate processisse tempore Magni Constantini circa trecentesium annum à Christo nato; cum antea fuisset Ecclesia, seu incognita Regibus terræ, seu ab iisdem continuo dilacerata. Scribens autem Constantinus Orientis, & Occidentis Imperat. Proconsuli Africæ Anolino, ut refertur apud Eusebium lib. 10. cap. 7. & Nicæphorum lib. 7. cap. 41. inquit. [Quare, honoratissimè Anoline, eos, qui in prouincia tuæ fidei concredita, in Ecclesia Catholica, cui Cæcilianus præest, huic sanctæ Religioni sedulo inserviūt (quos clericos nominare solēt) ab omnibus omnino communibus, & ciuilibus rerum publicarum ministeriis immunes, & solutos volo; ut nullo modo per errorem, vel per sacrilegam, aut prophanam prolapsio-

*Origo
Immu-
nitatū.*

rem, quæ in huiusmodi negotiis accidere solent, à cultu diuinæ Maiestati debito abstrahantur; sed absque vlla molestia propriæ legi obsequium præstent: qui quidem cum sacrum numen summo honore, & veneratione prosequantur, incredibile est, quantum Reipublicæ adiumenti sint allaturi.] Hæc Niceph. ex qua Christiana Constantini Imp. constitutione apparet, quomodo Reipublicæ bonum ab illo Religions pendeat.

Annis triginta elapsis Imp. Constantius præfaram constitutionem Patris Constantini confirmans, easdē exemptiones personales, & reales confert; illas etiam ad liberos vtriusque sexus dictorum clericorum extendens, (quatenus illos habeant) vt legitur l. 2. Cod. de Episcopis, & cleric. in Codice Iustiniani.

Sozomenus lib. 2. cap. 9. refert Magni Constantini pietatem erga ecclesiasticos, conferens eisdem personales immunitates, & à seculari eximens iurisdictione, his verbis. *Quod clericos ubique per legem, immunitate donari voluit, quodque illis, qui erāt vocati in iudicium dedit potestatem, si modo animum inducerent, magistratus ciuiles reijciendi, & ad Episcoporum iudicium euocandi.* & idem auctor lib. 6. cap. 3. refert, quod Imperator Iouinianus restituit immunitates, quas Iulianus Apostata abrogauerat, ibi. *Iouinianus Imperator Ecclesia, & clericis, & viduis, & virginibus communitatem reddidit; & si quid aliud, vel ad commodum, vel ad honorem Religionis nostræ a Constantino, ac liberis suis, aut donatum, aut lege sancitum fuisset; postea autem a Iuliano illis ablatum.*

Valentinianus, & Marcianus Impp. omnes prædictas exemptiones, & priuilegia confirmarunt, vt in lege 12. Cod. de sacrosanct. eccles. libi. *Priuilegia, quæ generalibus constitutionibus vniuersis sacrosanctis Ecclesijs Orthodoxæ Religionis retro Principes præstiterunt, firma, & illibata in perpetuum decernimus custodiri.*

Leo,

A Leo, & Anthemius Augg. applicant specialiter prædicta priuilegia etiam Xenodochijs, vbi agroti, pelligrini, orphani, & miserabiles detinerentur, vt in l. omnes 31. Cod. de episc. & cleric.

Iustinianus Imperator extendit priuilegia sacerdotum, Diaconorum, & Subdiaconorum ad Monachos: nempe, vt qui sub potestate parentum, aut tutorum reptantur, illis inuictis possint Religionem ingredi absque dimissione iuris succedendi ex testamento, seu ab intestato, vt in l. Deo nobis 42. & ult. Cod. de episcop. & cleric.

Anacletus Papa, qui vixit anno 90. post Christum.

B Dominum, refert ad epist. 1. quod Apostoli a Christo Domino habuerunt, vt ecclesiæ præcepta inuiolabiliter seruariantur; his verbis. *Priuilegia Ecclesiarum, & sacerdotum sancti Apostoli, iussu Saluatoris intemera- ta, & inuialata omnibus decreuerunt manere temporibus: leges Ecclesie Apostolica firmamus auctoritate, & peregrina iudicia submauemus.*

Et sanctus Hieronymus in suis commentar. ad c. 17. Matth. inquit quare non soluerit Christus tributum ex pecunia, quâ Iudas in oculis habebat? inquit *Quod si quis obijcere voluerit, & quomodo nam Iudas in oculis portabat pecuniam? respondebimus res pauperum in usus suos conuertere nefas putauit, nobisque idem tribuit exemplum.*

Vt propterea Gregorius Magnus Theodorico, & Theoberno Regibus Francorum, epist. 114. lib. 7. reprehendit illos, cum huiusmodi priuilegiorum essent obliui: his verbis. *Audiuimus autem, quia Ecclesiarum prædia tributa nunc præbeant, & magna super hoc admiratione suspensimur, si ab eis illicita quærantur accipi, quibus ritam licitæ relaxantur.*

Et Carolus Magnus lib. 6. legum cap. 109. inquit. *Quaecumque a singulis Regibus circa sacrosanctas Ec-*

eleſias ſunt conſtituta, ſub pœna ſacrilegij, iugi ſolidata. A
aſernitate ſeruentur.

Prædictis inhærendo Concilium Lateranenſem ſub Innocentio Tertio contra prædictæ immunitatis tranſgreſſores cenſuras indicit can. 46. his verbis. *Aduerſus Conſules, & Reſtores Ciuitatum, & alios, qui Eccleſias, & viros Eccleſiarum talijſ, ſeu collectis, & exactionibus alijs aggrauare, nituntur; volens immunitati eccleſiaſtica Lateranenſe Concilium providere; præſumptionem huiusmodi ſub anathematis diſtinctione prohibuit; tranſgreſſores, & fautores eorum excommunicationi præcipimus ſubiacere, donec ſatiſfactionem impendant compenſentem.* Quas cenſuras poſtea confirmarunt Conciliū B
 & Conſtantienſe in cōfirmatione conſtitutionum Fridericij Secundi, ac etiam ſynodus Baſilienſis in appendice in epiſtola ad Episcopum Adrienfem, & Maguntinum can. 76 & Concilium Coloniæ parte 9. can. 10. his verbis. *Immunitas Eccleſiarum vetuſtiſſima res, & iure pariter Diuino, & humano introducta, qua in duobus potiffimam ſita eſt: primum vt clerici, illorumque poſſeſſiones, & bona a veſtigalibus, & a tributis, alijsque muneribus laicis libera ſint, &c.*

Nec hoc mirū, quoniā ſicuti Eccleſia gaudet immunitate, ita quoque eccleſiaſtica perſonæ, vt acceſſoriæ ſequantur naturam ſui principalis conſequens eſt: Ac C
 etiam quoniam Eccleſiaſtici, & Religioſi tam arctam habent, ſeu debent habere vnionem ad Deum; cuius obſequio ſe vouerunt, & dicarunt: ſicuti propter aſfiduam familiaritatem, quam ipſi habent ſacrarum rerum Religionis; etiam ex hoc venerabiles erga omnes redduntur. Præterea ſicuti nulla Gens Barbara eſt in terra, quæcum receperit aliquod lumen, ſeu inſtinctum a natura de aliquo prætenſo Numine, ſeu Deo; ad quæ dirigendi ſint humani actus, ſeu ad obtinenda bona, ſeu ad mala euitanda: ita quoque non reperitur quiſpiam, qui

A qui non credat honorandos illos, qui propinquius ad-
hærent huic prætenso Numini, seu Deo; vt legimus an-
tiquitus ab omnibus, & vbique seruatum.

Sacerdotes in Aegypto publicis sùptibus alebantur:
Romæ Pontifices, qui Flamines nominabantur, maxi-
mo habebantur in honore ex Liuiò lib. 2. & Plutarcho
in Numa: quod etiam habitum circa Vestales Virgi-
nes, quæ instar Monialium, seu Religiosarum nostrarum
erant; vt nos diximus de his plura in lib. 2. de riti-
bus antiquiorum Romanorum.

B Notum est quanto in honore essent Gynosophistes
extra Caucasum; Brachmani apud Indos: Magi apud
Persas: Chaldæi inter Assiros: Dauides, & Bardes
apud Gallos: sicuti etiam hodie venerentur Caliphes
inter Arabas, Sirieneses, & Aegyptios: Mophthes, & Ta-
lismanos apud Turcas: necnon Bonzes apud Iaponas,
vbi tanquam semi Dei reputantur: & denique omnes
Gentes, quæ aliquod habent lumen de prætensa supre-
ma aliqua potestate, hæ omnes venerantur, & in ho-
nore maximo habent, qui eidem prætenso Numini as-
sistunt, & præstant obsequium: Vnde si huiusmodi im-
piæ, & detestandæ superstitiones, in obsequio pseudo-
Deorum Diaboli arte apprehensæ, tantam habent fa-
cultatem, vt earundem sacerdotes, seu ministri sic ho-

C norentur, quo maior potestas, & auctoritas con-
ferenda est erga sacerdotes, & ministros
veri, & summi Christianorum Dei,
vt fruantur immunitatibus,
& exemptionibus,
quas
ab antiquis temporibus semper
consequuti sunt.
&c.

Cognitis

Cognitis plurimis ritibus ab exordio Ecclesiae; non incongruum erit forsitan aliquid superaddere de primæuo statu eiusdem Ecclesiae, seu Christianæ Reipublicæ, in qua summus Pontifex, seu Papa præest, verus Christi Vicarius, Petri successor, ac eiusdem Ecclesiae visibile caput circa omnes occurrentes difficultates.

De veris Ecclesiae Signis.

Cap. LXXIV.

Non sic infans proprios agnoscit parentes, sicut rationale animal fidei lumine ad hoc tenetur erga verum Deum, cui honor, amor, & obsequium tamquam Patri optime prestare debet: quod pariter erga sanctam Ecclesiam, seu Matrem facere debet: At quoniam similitudo fuit semper Mater erroris, & nouerca veritatis nostrum est diligenter, breuiter, & dilucide perscrutari lumine ipsius, qui est Deus veritatis, Pater luminum, & Sol animarum nostrarum, quæ, & qualia sint vera Catholicæ Ecclesiae signa? quæ nostra est Mater.

Vera

A Vera autem signa tres debent habere conditiones. Primum est, ut alteri non conueniat, quam ei quod denotatur: secundo, ut id sit magis notoriū, quam res ad quā refertur. Vltimū, ut sit inseparabilis à re, ad quā refertur: Vera autem Ecclesiæ nostræ signa conditiones omnes prædictas continent, & hæc sunt, in quibus omnes conuenimus, dum dicimus: *Credo in unam sanctam Ecclesiam Catholicam, & Apostolicam*: nempe Vnam, Sanctam, Generalem, et ab Apostolis procedentem.

De primo igitur Ecclesiæ signo, quod hæc vnica sit, loquitur Christus apud Matth. cap. 13. in similitudinibus Agni, Thesauri absconditi, Margaritæ, & Sagenæ missæ in mare, et apud Ioann. cap. 10. vers. 16. dicitur de Ouili, sicut etiam Apostolus loquitur Ephes. 2. vers. 21. de Aedificio, & ad Roman. c. 12. vers. 5. habetur: *Vnum corpus sumus in Christo*, de quo corpore idem Christus, eiusdem caput, orans ad Patrem apud Ioann. cap. 17. ait. *Pater sancte serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint vnum, sicut & nos*. Quæ oratio sortita est effectum in Ecclesia nascente, ut legitur in 2.º Apost. cap. 4. *Multitudo autem credentium erat cor vnum, & anima vna*: Hæc autem præfata vnitas erat Fidei, Charitatis, & Obedientia, de quibus Patres pluribus in locis scripsere.

C Secundum verò Ecclesiæ signum est sanctitas, de qua in psalm. 92. *Domum tuā decet Domine sanctitudo*. & in Apoc. cap. 21. *Et ego Ioannes vidi sanctam Civitatem Hierusalem, novam, descendentem de celo, à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo*; Nempe à Christo sponso sanctificatam. Hoc Ecclesiæ signum sex habet partes, ut sibi essentielles, nempe Veritatem doctrinæ, Professionem bonorum operum, Efficaciam doctrinæ, Actuale sanctitatem priscorum Sanctorū, qui Ecclesiam fundarunt, Gloriā Miraculorum, & Dignum

408 DE VETER. SAC. CHRIST. RITIB.
num Prophetæ; vt de his apud Cardin. Beilarminium, A
& alios.

Tertium signum, quod Ecclesia sit Catholica, nempe Vniuersalis, sicut Deus Pater promisit Christo filio suo, vt in psalm. 2. *Postula a me, & dabo tibi gentes, hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terre;* Quæ vniuersalitas versatur in antiquitate, interruptione, & extensione omnium sæculorum: refert Vincent. Lerinen. in commonitorio aduers. prophan. vocum nouitates, his verbis. *Quod ubique, quod ab omnibus, quod semper:* & D. August. epist. 165. *Certius, & vere salubriter ab ipso Petro numeramus, cui totius Ecclesiæ figuram gerenti Dominus ait; super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ Inferi non præualebunt aduersus eam:* Petro enim successit Linus, Lino Clemens, Clementi Anacleus, Anacleto Euaristus, Euaristo Alexander, Alexandro Sixtus, &c. In hoc ordine successione nullus Donatista Episcopus inuenitur. B

Quartum signum, quod sit Ecclesia Apostolica nempe quod principium, & fundamentum, & continuatam successione habuerit ab Apostolis, vt ex Christi verbis ad Petrum; Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: & contra Hæreticos præsumentes hanc successione ab Apostolis insurgit Tertull. de præscript. cap. 32. *Cæterum si qua audent interficere se atati Apostolica; vt ideo videantur ab Apostolis tradita, quia sub Apostolis fuerunt; possumus dicere, edant ergo origines Ecclesiarum suarum, euoluant ordinem Episcoporum suorum, &c.* & Sanctus Cyprianus epist. 76. quæ est lib. 1. epist. 6. ad Magnum ait. *Nouatianus in Ecclesia non est, nec Episcopus computari potest, qui Evangelicæ, & Apostolicæ traditione contempta, nemini succedens à se ipso ortus est.* C

Inferitur ex ijs, quod si quis propriarum nouitatum sit nimis cupidus, hic ab omnibus fugiendus sit. Vincent. Lerinen. contra Hæresiconnouitat. cap. 33. ait:

OTi-

A O Timothee, inquit Apostolus, depositum custodi, deuotans prophanas vocum nouitates; deuota inquit, quasi viperam, quasi scorpionem, quasi basiliscum, &c.

Præter quatuor præfata signa, quæ satis demonstrant veram Ecclesiam; sunt quoque alia duo: primum nempe, quod hæc nostra Catholica debellantur omnes hæreses, quoniam vix illæ in lucem editæ superuenerunt Concilia, & sancti Patres, qui omnes illas conculcarunt, & in nihilum redegerunt, vt videre est apud Baronium, Bellarminum, & alios.

B Alterum autem veræ Ecclesiæ signum erit exhibere, ac repræsentare quod eadem Ecclesiæ facies, quam modo in Ecclesia videmus circa sacramenta, & sacramentalia, circa doctrinam, ac ritus coëremoniarum, & similia; eadem enim omnino fuerunt in principio nascentis Ecclesiæ, vt in sequenti Capitulo videmus.

Veteris Ecclesiæ Catholicæ cum Recenti Eccle- siæ Comparatio.

Cap. LXX V.

Annis præteritis cum essem in Gallia apud bonam memor. Ioannem Franciscum Cardin. à Balneo, tunc Nuntium Apostolicum ibi apud Christianissimū Regem Ludonicum XIII. & inde ego transissem in Olandiam, Zelandiam, ac etiam in Angliam: recordor tunc præter librorum lecturam, etiam in familiari ser-

fff mone

mon. muſſiſſe perſæpe homines malè ſeriatos, & No-
uatores Hæreticos, quod in quarto, & quinto ſæculo
aberrauerint Catholici à pura, & vera Chriſti Religio-
ne; ſuperaddendo noua ſacramenta, ſacramentalia,
& recentes inueniendo ritus, & alia multa immutando:
vnde ex tunc propoſui aliquatenus recensere ſtatum
Eccleſiæ Catholicæ tempore ſancti Auguſtini, & qua-
tuor priorum Conciliorum; vt ex hoc ora Draconum
venenum euomentium obturarentur auctoritate ſacræ
Scripturæ, Conciliorum, & ſanctorum Patrum in præ-
dictis ſæculis exiſtentium.

Igitur ego à menſibus præteritis conatus ſum ante
oculos proponere priſcæ Catholicæ Eccleſiæ ſtatum, &
primo de ſanctiſſimæ Crucis, & ſacrarum Imaginum
veneratione: deinde de ſeptem Eccleſiæ Sacramentis,
ſed non de Ritibus circa eadem tunc habere ſolitis;
Plura etiam de ſacramentalibus Eccleſiæ: & alijs plu-
rimis ritibus, & præſertim de priſcorum Chriſtianorum
Funeribus, de Miraculis, & Sanctorum Canonizatione,
&c. Quæ præſata omnia ſicut in priſcæ Eccleſiæ ſer-
uari tunc erant ſolita; vt ex dictis auctoritatibus: eadẽ
etiã in ſubſtantia eſſe in vſu in hac noſtra rectæ Eccle-
ſiæ modo cognoscimus; vnde ex his credimus eua-
cuaſſe, quod obijciunt Hæretici hæc immutata, & ſu-
peraddita in quarto, & quinto ſæculo: vt falſiſſimũ eſt. C

Hic labor non à me primum inuentus, ſed ex ſcrip-
toribus recentibus Eminentiſſ. Card. Peronius hæc
noſtris temporibus Maximum Gallicanæ Eccleſiæ lu-
men, in ſua replicatione ad reſponſionem Regis ma-
gnæ Britanniæ, lib. 1. c. 18. Gallico idiomate, quàm-
patis breuiter ſcribit: *De la conference des anciens
Eglife Catholique avec la moderne.*

De Concilijs, eorumque
auctoritate.

Cap. LXXVI.

Memoranda contentio cum esset mota inter Chri-
stianos ex Iudaismo, & Gentilitate in Ecclesia
Antiochiae circa Circumcisionem, & vltum coeremo-
Bniarum, vt refert sanctus Lucas in act. Apost. cap. 15.
*Conuenerunt Apostoli, & Seniores videre de verbo hoc:
cum autem magna conquisitio fieret; surgens Petrus, di-
xit ad eos: Viri fratres vos scitis, quoniam ab antiquis
diebus Deus in nobis elegit per os meum audire gentes
verbum Euangelij, & credere, &c.*

Ex cuius narratione deducunt Patres quatuor con-
clusiones. Quod sanctus Petrus esset caput Apostolo-
rum. Quod sit proprium eiusdem capitis conuocare
Concilij. Quod quisquam non possit legitime prae-
dicare, nisi sit missus. Demum quod Concilia errare
non possint: at in praesentia de hoc postremo tantum,
Cquam breuissimè videbimus.

Non est ambigendum quin sacra Concilia Oracula
sint sancti Spiritus in decisionibus difficultatum fidei,
vt inquit Petrus in act. Apost. *Placuit Spiritui sancto,
& nobis*: sicuti omnibus nota est veneratio, quam
tota antiquitas retulit erga quatuor priora generalia
Concilia, nempe *Nicaenum*, sub Papa Siluestro, &
Magno Constantino, in quo Arius damnatus est: *Con-
stantinopolitanum* sub Damaso, & Theodosio seniore
contra haeresim Macedonii: *Ephesinum* sub Papa Ce-
lestino, & Theodosio iuniore contra Nestorium: &

Calcedonense sub Papa Leone Primo, & sub Imperatore Marciano : Hinc sanctus Gregorius Magnus lib. 1. epist. 24. ad fin. *Sicut sancti Evangelij quatuor libros, sic & quatuor Concilia suscipere, & venerari me fateor.* Vt etiam Imperator Iustinianus Authenticarum collat. 9. de Ecclesiast. titulis inquit. *Sancimus vicem legum obtinere sanctas ecclesiasticas regulas, quia a sanctis quatuor Concilijs exposita sunt, aut firmata: predictarum quatuor synodorum dogmata, sicuti sanctas scripturas accipimus, & regulas sicut leges obtemperamus.*

His praeiudici impium, & haeticum est cogitare, de praedictorum Conciliorum errore : vnde Athanas. ad Epictetum Corinth. Episcopum initio tom. primi. *Ego arbitrabar omnium quotquot unquam fuerunt haeticorum inane garrulitatem Nicano Concilio se data esse. & paulo post. Quam igitur audacia sit, ut post tanti Concilij auctoritatem disputationes, aut disceptationes instituant.*

Cyrillus dialog. 1. cum Hermiano. *Si quis fidem illam a sancta, & magna synodo optineat, & Dinino assensu definitam, & expositam dicere voluerit basim animarum nostrarum, fundamentumque inconvulsam, & munimentum, is utique probatissime loquetur, & ab ipso Christo laudem habiturus est, fidelis quoque est verus adorator re-lucebit.*

Hieronymus epist. 78. ad Theophilum. *Simul obsecro, ut si quae synodalia habes, ad me dirigas, quae possim tanto Pontifici auctoritate firmius libentius, & confidentius pro Christo ora referare.*

Rufinus lib. 1. histor. cap. 5. *Deferret ad Constantinianum sacerdotalia Concilij sententia, illam tanquam a Deo peccatam veneratur : cui si quis tenuisset obnitens, velut contra statuta Divina ventilem, in medium se proferretur acturum.*

De Augustinus epist. 118. cap. 1. inquit. *Illam vocem quae*

A *qua non scripta, sed tradita custodimus, quae quidem toto terrarum orbe observantur, datur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenarijs concilijs, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, commendata, atque statuta retineri; sunt, quod Domini passio, & Resurrectio, & Ascensio in caelum, & Adventus de Caelo Spiritus sancti anniuersaria celebrantur, &c.*

Non esset finis huiusmodi sanctorum Patrum auctoritates referendi, quas Card. Bellarm. & alii diffusè ad rem nostram adduxere.

B Quatenus autem persistant impii Nouatores, quod Ecclesia (a cuius auctoritate sacra concilia procedunt) defecerit in quinto saeculo: Connineuntur tamen ij ex verbis Angeli ad Virginem; Luc. 1. *Et Regni eius non erit finis.* Et ipse Christus hoc idem testatur Petro. *Et porta Inferi non praeualebunt aduersus eam: nempe Ecclesiam.*

C Si quispiam vero asserat fuisse absconditam, & inuisibilem ecclesiam spatio vndecim saeculorum: Hoc inquam esset redarguere Christum de mendacio, qui praeterquam in psalmo 138. inquit. *Posuit in Sole tabernaculum suum: nempe Ecclesiam, illamque etiam comparauit. Ciuitati supra montem posita.* August. lib. 2. contra Crescon. cap. 36. inquit. *Extat Ecclesia cunctis clara, sanctis conspicua: quippe ciuitas qua abscondi non potest super montem constituta, per quam dominatur Christus à mari usque ad mare, & à flumine usque ad terminos orbis terrae.* Et idem. contra litteras Petilian. lib. 2. cap. 104. *Non estis in montibus Sion, quia non estis in ciuitate supra montem constituta, quae certum signum hoc habet, quod abscondi non potest: nota est ergo omnibus gentibus, pars autem Donati ignorat pluribus gentibus, non est ergo ipsa.*

Concludamus igitur, ut concilia vim habeant decretandi: Arietium fidei esse debere universalis, in libera

bera facultate, vt veritas locum habeat: Item hæc libertas debet esse iuxta iudicium totius sessionis, non autem particularium: similiter quod in spiritu humilitatis, & charitatis procedatur in eo: Debent quoque esse congregata auctoritate illius, qui caput est Ecclesie: Demum virtute conciliorum Catholici ab hæreticis discernuntur, membra vniuntur capiti, caput autem cum membris; vnde fiat vnus Pastor, & vnum. Ouile. & de ijs omnibus latè scripserunt Card. Bellarminus, & alii plurimi.

Quod Sanctus Petrus fuerit Princeps Apostolorum.

Cap. LXXVII.

OMnes duodecim Apostolos certum est fuisse primos Patres Christianitatis, Principes Ecclesie, ac etiam totius corporis militis Iesu Christi partes insigniores; necnon fuisse illos tanquam duodecim Patriarchas, ex quibus Israelitæ descenderunt: verum sicuti Sol indifferenter suum lumen omnibus astris non dispensat, sic etiam Dei filius non equaliter se omnibus Apostolis communicauit: Aliqui enim, & non omnes testes oculares fuerunt Transfigurationis in monte Thabor, sicuti & Agonie in horto Oliuarum: vnus specialiter erat ex Apostolis appellatus Dilectus; & sic ex omnibus vnus nominatus Petrus, supra quem fundata est Ecclesia: Etenim cum Dei filius nomen immutauit, & Cæphas nominauit, quod caput græcè, & Petrum Syriacè significat. Optatus Melepiranus, lib. 2.

A lib. 2. contr. Parmen. post princ. ait. *Igitur negare non potes; scire te in Vrbe Roma primo cathedrā Episcopalem esse collocatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus, unde Caphas appellatus est, in qua una cathedra unitas ab omnibus seruaretur; Et idem inquit Hieronymus in cap. 2. epistola ad Galath. Hinc patet, quod Dei Filius noua nomina non apponat nisi maximis de causis, vt inquit Chrysost. hom. 18. in primum caput Ioan. Hoc autem non temerè fit, sed vt ea appellatio imponatur, qua sit Diuini beneficij perpetuum monumentum, & memoria per prædicta nomina auditorum animis imprimatur; ita & Ioanni celitus nomen imposuit, &c.*

C Quod autem mutatio nominis subsequuta fuerit potestatem Petro collatam à Christo: patet primo, quoniā in dinumeratione Apostolorum, quam faciunt Euangelistæ Petrus semper est primus: etenim Matth. c. 16. in princ. ait. *Primus Simon, qui dicitur Petrus*: quod non propter ætatem, nec propter vocationem, in quibus præcedebat frater Andreas: nec propter sanctitatem, quoniam Iacobus minor nominabatur Iustus, & frater Domini: nec propter amorem cum Ioannes fuerit Discipulus dilectus: vnde sequitur hanc primam denominationem prouenisse à præminetia, & potestate illi ante collata. Sanctus Augustinus homilia 17. in cap. 1. inquit. *Non enim eum appellauit Petrum, non dixit super eam petram edificaturum Ecclesiam, sed dixit; Tu vocaberis Caphas: illud enim maioris erat potestatis, necnon erat etiam auctoritatis. Et propterea ad Galat. cap. 1. inquit Paulus. Deinde post annos tres veni Hierosolymam videre Petrum: nec dicit Iacobum quamuis ibidem esset hic Episcopus.*

Quod manifeste patet ex peculiari Petri reuelatione apud Matth. cap. 16. *Tu es Christus filius Dei viui.* cui Dei filius respondit: *Beatus es Simon Bar-Iona, quia*

quia caro, & sanguis non reuelauit tibi: Quæ verba, A
clare demonstrant recepisse Petrum donum fidei infu-
se in eo, quod tangit illius Diuinitatem, per quam re-
cognouit eum verum Dei filium naturalem: unde Hil-
larius in psalm. 131. inquit. Tanta ei ueligio fuit pro hu-
mani generis salute patiendi, ut Petrum primum filij Dei
Confessorem, Ecclesia Fundamentum, Cælestis Regni
Ianitorem, & in terreno Iudicio Iudicem Cæli nuncupa-
ret: & idem Hilar. lib. 6. de Trinitat. ad fin. Loquitur,
quod vox humana, nondum præstulerat. Tu es Christus
filius Dei uiui, &c.

Fuit etiam maxima prærogativa promissio à Christo
 Petro facta, quod porta inferi nõ preualebũt aduersus eã. B
 Hinc Origen. in Matth. c. 16. inquit. *Negentium aduersus*
Petram, super quam Christus disposat Ecclesiam, neq; ad-
uersus Ecclesiã porta inferi preualebunt: quæ promissio
 Petro solum facta, quoniam hodie, nec Ecclesiã Iacobi
 Hierosolymæ, nec Ioannis Ephæsi, nec Matthæi in A-
 rithiopia, nec Andreæ in Scythia, nec Bartholomæi in
 Armenia, nec Simeonis in Mesopotamia, nec Iudæi
 Aegypto, nec Thomæ in India, &c. Sola autem inter
 fluxus, & tempestates remansit hic Romæ Ecclesiã
 Petri, aduersus quam portæ inferi non preualebunt: ac
 de dilatazione Religionis in hac eadem uibe inquitian-
 tus Leo serm. 1. in natal. Apost. Petri, & Pauli. *Cinitas C*
Sacerdotalis, & Regia, per suam Beati Petri Sedem ca-
put Orbis effecta, latius præsidens Religionem Diuinam,
quam dominatione terrena.

Nec de alio Apostolo Christus Dominus testatur fir-
 turis sæculis nunquam defuturam fidem, sicut loqui-
 tur Petro: *Rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua.*
 Hinc idem Petrus Ecclesiæ caput in Ecclesiã nunquam
 exercitus Dux; Chrysost. in cap. 9. act. apost. *Quam-*
admodum Dux in exercitu obambulans considerabatur,
quæ pars sit cœdemata, quæ ornata, quæ suo aduentu
egat:

Ageat: vide illum ubique circumcursare, & primum in-
veniri, quando eligendus Apostolus hic primus: quando
loquendum Iudais non Apostolos esse ebrios: quando cu-
randus claudus: quando concionandum hic pra alijs est:
quando agendum contra Principes: quando contra Ama-
niam: quando ab umbra sanationes fiebant: hic erat;
& ubi quidem erat periculum, hic: ubi autem mitera-
tio, & ubi tranquillitate res erant plena, communiter
omnes. & dum ex act. apost. cap. 12. habetur, sine in-
termissione oratio fiebat ad Deum pro eo. Chrysost. in-
quit. Oratio fiebat magni amoris indicium, Patrem om-
nes quarebant, Patrem mansuetum.

Nec praeteritandum, quod refert Euseb. in Ioan. &
Nicephor. hist. lib. 2. cap. 3. Porro Divinus Euodius,
qui & ipse Apostolorum successor fuit, inquit. Christus
manibus ipse suis Petrum tantummodo baptizavit, Pe-
trus porro Andream, & filios Zebedei; hi deinceps reli-
quos Apostolos.

De eodem Petro, Basil. sermone de Iud. Dei ait.
Petrus ille beatus, qui coeteris antelatus discipulis fuit,
cuique magnificentius, quam reliquis omnibus datum
testimonium est, magisque quam reliqui omnes Bea-
tus appellatus, cui claves regni coelestis commissae: &
Epiph. haeres. 71. In medio elegit Petrum, ut Dux esset
suorum discipulorum.

Similiter Hieronymus contra Iovinian. cap. 14.
Inter duodecim unus eligitur, ut capite constituto schis-
matis tollatur occasio. & Ambros. in cap. 12. epistola
secunda ad Corin. h. Prior sequutus est Andreas Salva-
torem, quam Petrus, & tamen primatum non accepit
Andreas, sed Petrus & August. in lib. 1. de baptis. cap. 1.
Quis enim nescit illam Apostolatus principatum custibus
Episcopatus preferendum.

Ex quibus, & plurimis similibus auctoribus, quis
detrahet Petro primatum a Christo collatum & de quo

scriptura testatur, antiquitas recognouit, approbatur
Concilia, Patres declararunt, & omnes nationes
confitentur.

Petrus fundauit, gubernauit,
& proprio sanguine conse-
crauit Romanam
Ecclesiam.

Cap. LXXVIII.

QUod impudenter Nouatores conantur impugna-
re Petrum nunquam Romę extitisse, nec ibi-
dem Ecclesiam fundasse, conuincitur pri-
mo hanc ipsam Romanam Ecclesiam per uniuersum
orbem diffusam, ex epist. Pauli ad Roman. cap. 1. ibi.
Quia fides uestra annuntiatur in uniuerso mundo, quę
Pauli uerba supponunt, iam ante catechizatos Roma-
nos à Petro tanquam Apostolorum Principe, ut in
dicto capitulo primo subdit Paulus. *Desidero enim
videre vos, ut aliquid impertiar uobis gratia spiritualis
ad confirmandos uos:* & in hæc uerba inquit Theodo-
retus. *Non enim dixit, ut deus, sed UT IMPERTIAR:*
communico enim ex ijs, quę accepi: & quia primus eis
magnus Petrus doctrinam Euangelicam protulit, petito-
rio intulit *AD CONFIRMANDVM VOS:* non alia
inquit doctrinam adfero, sed eam, quę iam plantata est,
confirmare, & arbores iam plantatas irrigare uole. Et
in omnem casum comprobatur ex dictis Pauli uerbis
utrumque nempe Petrum, & Paulum Romę extitisse,
ut infra.

Irenęus

A Athanasius lib. 3. adiectus huiusmodi cap. primo, inquit. *De rebus in Hebraei ipsorum lingua scripturam habet euangelij, cum Petrus, & Paulus Romam euangelizarent, & fundarent Ecclesiam. & idem cap. 3. Proxima, & antiquissima, & omnium cognita à gloriosissimis duobus Apostolis Petro, & Paulo. Roma fundata, & constituta Ecclesia, cum quam habet ab Apostolis traditionem, &c.*

Athanasius in apologet. de fuga sua ad finem, inquit. Petrus, & Paulus cum audissent oportere se Romam martyrium subire, non abiecerunt eam professionem, sed potius cum gaudio abierunt.

B Eusebius in chron. ad annum Christi 44. Petrus Apostolus nationis Galileus, Christianorum Pontifex Primus, eum primum Antiochenam Ecclesiam fundasset, Romam profectus, ubi Euangelium predicans 28. annis eiusdem Urbis Episcopus persecutus. & idem paulo post ad annum 70. Post Petrum primus Romanam Ecclesiam tenuit Linus annis 11. & idem lib. 1. cap. 13. ecclesiast. histor. Sub ipso Claudij Imperio benigna, & propitia Dei, totius huius universitatis Rectoris, coga humanum genus providentia, sortem, ac prepotentem, & reliquorum Apostolorum propter potestatis amplitudinem sacre Principem Petrum, Romanam versus ad eiusmodi pastorem vite humane corruptelam delendam, quæmonu deduxit. & idem cap. 24. Paulum proinde Romam ad regnante securi percussum; & Petrum etiam suffragum cruci historiarum monumentis proditum est.

C Epiphanius hæc. 27. In Roma fuerunt primus Petrus, & Paulus Apostoli idem, ac Episcopi: deinde Linus, deinde Cletus deinde Clemens, qui contemporaneus fuit Petro, & Paulis.

Chrysostomus in epistola ad Roman. in Moral. Considerate, & hærere quate spectaculum visura sit Roma, Paulum repente ex theca illa cum Petro resurgens.

in arcuru Domini suum ferri. Quod rosâ Christo A
missis Roma, qualibus coronis duabus ornatur totus
ista et properea celeberrima urbes non propter copiam
auri, non propter columnas, non propter aliam phanta-
siam, sed propter columnas illas Ecclesie.

Tertull. de præscript. cap. 36. inquit. Si autem Italia
edifices habas Romam; vnde nobis quoque auctoritas
præsto est: ista quam felix Ecclesia, cui totam doctrinam
Apostoli cum sanguine profuderunt, ubi Petrus passioni
Dominica adæquatur; ubi Paulus Ioannis exitu coro-
natur; ubi Apostolus Ioannes postquam in oleum
igneum demersus nil passus est, in insulam relegatur.

Arenobius lib. 2. multo post præc. inquit. Viderant enim B
cursus Simonis Magi, et quadrigas igneus Petri ore
diffusas, et nominata Christo euangelice: viderant in-
quam fidentem Dijs falsis, et ab eisdem metuentibus præ-
dictum, pondere præcipitatâ suo, cruribus incussis perfra-
ctis, post deinde perlatum Brundam cruciatibus, et pa-
dore defessum ex altissimi culminis se rursus præcipitasse
fastigia.

Sanctus Ambrosius sermone 3. in festo Apostolo-
rum Petri, et Pauli inquit. In urbe Roma, quæ prin-
cipatum, et caput obtinet nationum; scilicet ut ubi caput
superstitionis erat, illic caput quiesceret sanctitatis, et
ubi Gentilium principes habitabant, illic Ecclesiarum C
Principes morerentur. Simonem orationibus suis de aeris
vacuo præcipiti ruina prostraverunt, &c. Tunc igitur
Petrus velut vinculum de sublimi aere deposuit. et quo-
dam præcipitio in saxo elidens, eius crura confregit: et
hoc in opprobrium facti illius, ut qui paulum ante volare
tentauerat, sub se ambulare non posset.

Hieron. in cap. primo ad Galath. primum Episcopum
Antiochenæ Ecclesie Petrum fuisse accipimus, et Romanam
exinde translatus, quod Lucas penitus omisit.

S. Leo in natel. Apost. Petri, et Pauli. Illi sunt, per
quas

A quos tibi Euangelium Christi Roma respiciat, & quæ eras magistra erroris, facta es discipula meritis: illi sunt patres tui, utriusque pastores, qui te Regnis cælestibus inferendam, &c. & hæc satis.

Quod Papa sit Successor Sancti
Petri, Hæres dignitatis,
& preheminen-
tiæ.

B

Cap. LXXIX.

A pud Matthæum cap. 16. Christus inquit Petro. Es tibi dabo claves Regni Cælorum, & quodcunque ligaueris super terram, eris ligatum, & in cælis, & quodcumque solueris super terram eris solutum & in cælis: Accum remissio peccatorum non fiat, nisi in vim clauinum, quæ Petro fuerunt donatæ, & cum remissio sit articulus fidei, quæ in Ecclesia perseverat, ergo claves Petri in Ecclesia adhuc sunt.

C

Præterea apud Ioann. cap. 21. Dicit Simoni Petro Iesus; Simon Ioannis diligis me plus his? dicit etiam Domine: Tu scis quia amo te; Dicit ei: Pasce oves meas: quod post triplicem replicationem: Dicit Christus; Pasce oves meas: ergo, si oves in opili, seu Ecclesia, adhuc sunt, necesse est etiam esse Pastorem, quia in Ecclesia visibilis erit Successor Petri, nempe Papa.

Tertio, apud eundem Matth. cap. 16, dicit Dominus: Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam, & porta inferi, &c. Ergo, si fundamen-
tum

tam. Ecclesie durabit quousque. Ecclesia adsequens
est, & cum non sit amplius in Ecclesia visibilis Petrus
sic tamen necessario eiusdem successor, qui est visi-
lis Papa, & eiusdem Ecclesie fundamentum.

Ab exordio Ecclesie, usque in præsens absque inter-
ruptione agnita est hæc veritas de successione Petri in
Ecclesia vniuersali, quod omnes Patres testantur. Hinc
sanctus Athanasius ad Marcum Papam: *Domino san-
cto Apostolici culminis venerando Marco sanctæ Ro-
mæ, & Apostolicæ Sedis, atque vniuersalis Ecclesie
Papa Athanasius, & vniuersis Ægyptiorum Episcopi sa-
lutem. & ibidem ad finem. Optamus ut à vestra fan-
cta Sedis auctoritate, quæ est Mater, & capus omnium
Ecclesiarum eam ad correctionem, & moderationem fide-
lium Orthodoxorum percipere per præsentes legatos me-
reamur.*

Diuitis Hieronymus epist. ad Damasum Papam.
Ego cum fuisset Piscatoris, & discipulo Christi. Igitur
*Ego nullam primum nisi Christum sequens. Deinde di-
tue, idest Cathedræ Petri committitur confessor, super*
*istam petram ædificabo Ecclesiam meam: quicunque ex-
tra hanc domum Agnui comederit propianus est; si quis*
in arca non fuerit regnante diluvio, peribit.

Diuitis Augustinus epist. 166. Si ordo Episcoporum,
qui succedentium considerandus est, quanto certius, &
*verè salubriter ab ipso Petro numerantur; tui totius Ec-
clesie figuram gerent. Dominus ait; Super hanc petram*
ædificabo Ecclesiam meam, & porta inferi non vincet
*eam. & idem Augustinus epist. 92. ex Concilio Nicæ-
nitano ait. Quia te Dominus gratia sua præcipue con-
here in Sede Apostolica collocauit, talemque nostris se-
poribus præstitit. & paulò post: Magnis periculis infa-
morum membrorum Christi pastoralis diligentiam qua-*
sumus adhibere digneris.

Basilii epist. ad Athanasium. Pium est autem
mibi

Mibi consentaneum, ut scribatur Episcopo Romano, ut qua hic geruntur consideret, detque consilium, & quoniam difficile est, ut communiore, ac synodico decreto illuc mittantur, ipse sua auctoritate in ista causa usus, ut procedat, &c.

Chrysostomus epist. 1. ad Innocent. Papam ante finem. *Cum hac ita se habere didiceris, studium vestrum, & magnam diligentiam adhibere, quo retundatur has, quae in Ecclesia crumpis iniquitas.*

Ac etiam, quod Romanus Pontifex successerit auctoritati, quae à Christo collata est Petro in Ecclesiam vniuersalem, Baronius in anno 34. ubi Spondanus B. num. 59.

Et haec satis de multis, quae possent adduci, ut constet Christum non fundasse, ac promouisse solum Ecclesiam pro tempore Apostolorum, quinimo ad omnia futura saecula: Praeterea haec Ecclesiae non exhibuisse formam Aristocratiae, sed monarchiae spiritualis, sicuti in praesenti apparet, &c.

De Romana Ecclesia.

Cap. LXXX.

Negari non potest quin Romana Ecclesia fuerit appellata, & cognita caput Ecclesiarum, Sedes, Mater, & ut inquit sanctus Cyprianus de unitate Ecclesiae circa finem. *Quicquid à Matrice discesserit, seorsum viuere, & spirare non potest, & substantiam salutis amittit:* ac etiam Optatus Meleuitanus contra Parmenion lib. 2. ait *Igitur negare non potes scire te in Vrbe*
Roma

Roma Petro primo Cathedram Episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput. Petrus, unde Cyprianus appellatur: in qua una Cathedra unitas ab omnibus servaretur, ne ceteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent; ut iam schismaticus, & peccator esset, qui contra singularem Cathedram alteram collocaret.

Ac etiam, quod Romana Ecclesia Mater, & radix dicatur omnium Ecclesiarum, Baron. ad annum 45. vbi Spondan. num. 3. Item caput omnium, Baron. anno 342. vbi Spondan. num. 8. Ab eadem diffusum Evangelium in uniuersum Occidentem, Baron. anno 46. vbi Spondan. num. 1. Similiter cum ea non communicantes Hæretici iudicandi, Baron. anno 45. vbi Spondan. num. 3. & anno 254. num. 11. & 13. Eiusque communionem conati sunt suffragari Hæretici, ut sic Catholici viderentur; ut Montanus, Rufinus, & alij, de quibus Baron. in ann. 173. vbi Spondan. num. 2. & anno 397. vbi Spondan. num. 5.

Cognito huius Urbis primatu, consequens est videre: quare nominetur Romana? de quo multa adducuntur rationes. Primo, ut ab Hæreticis discriminetur. Secundò, quoniam Ecclesia Romana nunquam à recta semita aberravit. Tertiò, quoniam hæc repræsentat semper omnes hæreses. Quartò, cum prima sedes Romæ à Christo fuerit erecta. Quintò, quoniam ut plurimum Christi Vicarij sedes in ea reperitur. Demum, quoniam hæc Romana semper pro Catholica fuerit habita, ut in Concil. Ephæsin. cap. 10. Theodosius ad Acacium Episcopum inquit. *Decet proinde vestram sanctitatem omni diligentia, studio, ac contentione hæc à Deo deponere, vosque probatos Romanæ Religionis Sacerdotes esse manifestè declarare.* & Gregor. Turon. de glor. Martyr. cap. 80. inquit. *Romanos enim vocast homines nostræ Religionis.* Irenæus lib. 3. aduersus hæres.

A hæref. cap. 3. *Ad hanc Ecclesiam propter potentiorē principalitatem necesse est omnino convenire Ecclesiam. hoc est eos, qui sunt, undique fideles. Et tunc Cyprianus epistola 45. Dominus nos hortatur eos esse, ut Ecclesie Catholica radicem, & matricem agnoscerent, ut scribit Sanctus Ambrosius erat. de obitu. Sacrificatis inquit. Ad vocavit ad se Episcopum; nec ullam veram putavit, nisi vera fidei gratiam, per consuetudinem ea est, utrum nam Episcopis Catholicis hoc est cum Romana Ecclesia conveniret. Et Divus Augustinus epist. 6. in pag. inquit. Unde non mediocriter utique auctoritatis habens Episcopum, qui posset non turbari confiscentem multitudinem*

B inimicorum, cum se videret & Romana Ecclesia; in qua semper Apostolica Cathedra viguit principatus & cæteris terris, unde Evangelium ad ipsam Apbriam venit, per communicatorias litteras esse coniunctum. Et Hieron. apolog. 3. adversus Rufinum tom. 1. sic inquit. *Attamen scito Romanam fidem Apostolicam esse laudatam, istiusmodi præstigia non recipere; etiam si Angelus aliter annunciet, quam semel prædicatum est; Pauli auctoritate munitam non posse mystari.*

Denique; quod Romanum nomen idem sit, quod Catholicum, & Romana fides eadem quæ Catholica, Baron. anno 45. ubi Spondan. num. 3. & idem Baron.

C anno 58. ubi per Spondan. num. 19.

Sed omnino cæteris circa Ecclesie Romanæ primarum: curemus nos in hac stabili, & firma Ecclesie Romanæ Petra inherere, & dicamus cum sancto Augustino contra epistolam Manichæi, quam vocant Fundamenti, cap. 4. tom. 6. *Multa sunt, quæ me iustissime tenent in Ecclesia Catholica graviter tenet consensus populi, atque gentium: tenet auctoritas miracula sancto-
rum, spēs nutrita, charitate auxilia, vetustate firmata: Tenet ab ipsa sede Petri Apostoli; cui pascendas oves suas post resurrectionem Dominus commendavit, usque ad*

h h h

præsentem

*profensum Episcopatum, successio sacerdotum: Totaque
 extremo ipsum Catholica nomen, quod non sine causa in-
 ter tam multas hareses sic ista Ecclesia sola obtinuit; ut
 cum omnes hareses se Catholicos diuini: quatenus ta-
 men peregrina alicui, ubi ad Catholicam conueniatur,
 nullus Hæreticorum, vel Basilicam suam, viderunt,
 audant ostendere.*

Vnde Calvinus his de rebus angustiis lib. 4. indicat
 euomit venenum intra pectus retentum; quod quam-
 uis ipse confitetur, Romanam non fuisse Matrem aliarum
 omnium Ecclesiarum, ex qua tamen corpus fuisse Anti-
 christi sedes, denotat quæ non erat.

Cui nos respondeamus cum D. Hieronymo, epist. 55. *B
 ad Pamach. & Occidentem. Rom. 1. his verbis. Quisquis
 ex asserit maiorem dignitatem, quæ sit, ut parcas Ro-
 manis auribus: Parcas fidei, quæ Apostoli vasa lauda-
 ta est. Cur post quadringsentos annos docere nos niteris
 (diceret hodie Hieronymus 1644. annos) quod ante
 nobis inuita cur proferas in medium, quod Petrus, & Pau-
 lus edere noluerunt usque ad hunc diem sine ista doctri-
 na mundus Christianus fuit.*

Et quæ ad prodigiosam Antichristi metamorphosen
 quam formiat Calvinus, addimus hoc eiusdem fuisse
 assumptum, ut ostenderet ille ubi, quando, quomodo,
 & in cuius persona Homo iniquitatis, & filius perditio-
 nis fuerit reuelatus? Sed cum sit satis superius ostensum *C
 veteris Ecclesiæ Catholicæ faciem eandem semper
 fuisse, ut in præsentī Ecclesiā, & in consequens, quod
 nec illa sit Antichristi sedes, vel quod semper talis fue-
 rit, eo quia perpetuitas sit de essentia necessaria Eccle-
 siæ Dei: Quibus addimus absque hæsitatione, quod
 Romana Ecclesiā sita sit supra Petram, non inquam,
 supra immobile saxum Capianā, ut est loquutus Poc-
 ta, sed supra fidem Petri, & supra verbum æternæ ve-
 ritatis, quod testatur nobis, ut postea inferi nempe
 hæreses*

A hæretici (sic exponunt Patres) non putant debere aduersus eam, &c.

De Honore Adorationis, de Osculo Pedum, ac etiam, quod super Cathedralam defera-

tur.

Cap. LXXXI.

Honor quem deferunt Catholici Summo Pontifici non remanet, nec consistit in illo, sed vitæque vique ad Christum Iesum progreditur: non homini absolute, sed relative ad Deum; non membris, sed capit; non personæ individui, sed dignitati; nec isti temporali, sed spiritali relate ad eum ante quod. Magdala, & sive Maria apud Matth. cap. 23. *Accurrunt, & venerunt pedes eius, & adorauerunt eum.*

C Hinc nos videbimus quare vramur verbo Adorationis, quanto sit mentio de Creatione Summi Pontificis, seu Papæ quare osculantur eius Pedes, seu Crucem super eius sedatione, &c. quanto, idem super cathedralam eleuentur, & deferantur.

Et quod prius nominatur Adoratio, vt exprimitur reuerentia, quæ illi exhibetur per humilitationem, genuflexionem, & manuum osculum ab his, qui illi obediunt: quod non inconueniens, nisi idololatras nominemus Abraham dum adorat filios Hebræos Gen. 22. 7. sicut et iacob idololatras prosteruens se ante Esau, Gen. 32. 3. Nec Ioseph idololatra adorantem

hhh 2

Patrem,

Pattē, Gen. 48. 18. Non Balcon idolastra Angeli
lum adorans pronus in terram, Num. cap. 20. & inter
similia multa in sacris paginis, nec idololatra sunt ij,
qui coram Regibus flequunt, genas, vel iis quibus tā-
quam directis Dñis reddunt homagium: sed & vte-
rius in proposito S. Athanasio. 1. de virgin. Mariæ. in-
quit. *Si homo infans ingreditur in domum, proinde an-
te eum, ac timore, & reverentia prosterne te ante illum.*

*Oficuli
Pedum.*

Ad secundum circa Osculū Pedum Papæ, seu Cris-
cis supra sandalia; habemus in 1. apost. cap. 10. 23. &
cap. 16. 29 quod primi Christiani non solum prociden-
tes ponebant substantias suas ante pedes Apostolorum;
verum, & personas; ita Gorgelius *procidens ad pedes B.
Petri adoravit*. Sicuti & ante Paulum custos carceris:
quod cum consueverit postea fieri erga summos Pon-
tifices R. vi. necessitates, idem Divino Spiritu inspiratus
apposuerat. Caneem supra eorum sandalia, ut denot-
retur, quod tale osculum pedum non deferatur, Papæ
tāquam homini, sed Christo Iesu crucifixo in eius per-
sona, cuius in terris est Vicarius, ut pariter remiserit
Ioannes Baptista Phariseos ad Iesum, Ioan. cap. 1. 26.
dicens: *Ego baptizo in aqua, medium autem vestrum
estis, quem vos aspicitis: ipse est, qui post me venturus
est, &c.* unde protestantur Summi Pontifices, esse se
servos servorum eius, quem ipsi aspiciebant per
Crucem.

Hinc nunquam dubitarunt primates ream Papam
taliter venerari, exequentes quod Isaias variatus
fuerat, cap. 60. vers. 14. *Et venient ad te omnes filij, qui
humiliaverunt te, & adorabunt vestigia pedum tuo-
rum omnes, qui detrahebant tibi.*

Hinc refert Baronius ex antiquis actis S. Sulpicii ad
annum Christi 204. num. 8. quod Pedrigio, nepote
ad Gaium Papam se contulit, ad pedesque prostratus, eosque
in more osculatus, aque se ad fidem recipi petulavit.

A id quod iam ante enuncutus est.

De Iustino seniore Imperatore, qui Constantino-
poli recepit Ioannem Papam, refert S. Anthonius hist.
par. 2. tit. 1. & 2. *Iustinus autem humiliter se, & ado-
ranti prout in terram sanctam Ioannem Papam.*

B Et de Pipino Francorum Rege erga Stephanum Pa-
pam sic refert Paulus Aemilius in eius vita. Et Pipinus
ad tertium à Carisiano oppido lapideum obitum, progredi-
ens, pedes, vestimenta, exostulatus: coerceri non potuit, quin
in equo sedentem profectus in Regiam deduceret. Ea
idem auctor in vita Caroli Magni inquit. Profectus
tur Regem Hadrianus cum sacro ritu pro gradibus
edis sancti Petri: ille ubi in congressum venit prius Pon-
tificis pedes osculo contigit, quam se illi complectendum
daret.

Pariter de Alexandro Tertio refert Platina in eius
vita. Conuenerant iam Venetias Alexandri componende
pacis Italia causa: eo & Federicus Imperator accedens,
in vestibulo sancti Marci Pontificis pedes osculatur.
Et Genebrardus chronolog. ad annum 1180. loquens
de Federico Imperatore, & Alexand. III. ait. *Ad eius
pedes precubavit Federicus Imperator potius absolutio-
nem excommunicationis. Iherus Ludouicum Franco-
rum, & Henricum Secundum Anglia Reges pedibus
et instruisse stratoris offendi; ne leui detractaque frangam-
aqui ipsius tenentes, cum magna sumptibus deduxisset,
cuius rei pudore non debuit, non & in agno ille Constanti-
nus longe potentior, & sanctior prius id bonariis Silue-
stro Christi Vicario exhibuit.*

C Et prædictis inhzendo videmus in lib. decret. Gre-
gor. VII. quod post Innocentium Tertium Reges, &
Imperatores omnes scribentes summis Pontificibus
eos salutare humillimo, & affectuoso petum osculo,
quod non mirum est apud Ambrosium de dignitate
sacerdotale cap. 3. tom. 4. legamus. *Henricus* &
subli-

sublimitas Episcopalis nullis poterit comparari: quoniam: si Regum fulgore compares: quippe cum: videtur Regum colla, & principum submissis gombus: faceret sumum, & confusum: sed ut deus in passionibus cariturus credunt se videri: & dicitur Chrysostomus: hominibus, quod populum inquit. Ad hoc ubi dixerit: ad hoc sanctos tangere pedes, multo magis sanctis: & illorum pedes tangere, quam aliorum caput: Dicimus enim: si quidam statuerint pedes approbantes, quam amantem Regium habens figuram: & ipsum habentem seipsum Christum, non per hunc tantum, & sed multis sanctis: Et si sancti dicant: Iherusalem: iniqua mater tuasque despice: venerandum est: sanctorum certe pedes tangere: potuerunt; quamobrem, & ut si sancti eorum pedibus pulverem excusserint.

Tertia ratio erit laetitia videlicet Papae, & sic po-
rigitur osculum pedibus eius, sicuti osculatur sacras
Imagines, & Crucem, quam etiam ipse Pappus super san-
ctis habet impressam, ut dixi.

Quarto, hoc etiam profectis non solum Regum
 nerum Imperatores, verum & aduersus alios externos
 Principes, vt refert io: Stephanus in libro de officiis Ro-
 mani

A. *memi Pontificis cap. & his verbis. Ante pedes praeuolandi, & ad genua etiam accedendi gratia salutandi vel supplicandi apud ceteras nationes, usus fuit maximus apud Romanos, cum Regibus Consules habuere; non ita tamen crescente paulatim. Imperio cum honorum augmentis; & peregrini moras inferri ceperunt: unde exempla sunt de Caio, Caligula, Nerone, Othone, Traiano, Adriano, & Diocletiano, qui alios ad oscula genarum, & pedum admiserunt; praesertim ultimus. (ut qui idcirco ad incrementum erant aetate; & argente). Iam diu, ac falso suspicatus. Romanum Pontificem calumniatur, quod tantum sibi pedes osculandi morem in communem usum Christiananum perduxisset.*

B. *Nec mirum consueuisse fideles, iam diu Romanos Pontifices venerari: siquidem infelix ille Praetextatus iam Consul designatus, cum Episcopatus amplitudinem Consulari praeulisset; homo quidem facile gus, & Idolorum cultor, solebat, ut ait Hieronym. epist. ad Pamach. Admodum Beato Damaso Papa. dicere: Facite me Romana Urbis Episcopum, & eropratinus Christianus. Ex quibus verbis liquet constare in Urbe Romani Pontificis dignitatem, etiam Principum virosque oculos pellexisse: cum omnes Reipublice Magistratus huic uni Magistratui cederent: ut Cassiod. lib. 10. per varias epistolas docuit.*

A. *quaque tempore ceptum fuerit osculari pedes summi Pontificis, praeor. relata per Anasta. sumq. Bibliothecarium in Creatione Leonis Quarti ann. 847. in Lateranensi Palatio, & alia antiquiora diuersimode relata satis nobis sit, referre Concilium Parisiense sedente Sergio Secundo Papa, & Lothario Imperatore in descriptione promotionis dicti Leonis Quarti. Tunc omnes pergentes cum gaudio, mulasque ac iumenta latine ad Ecclesiam, in quibus dabat, haec erant quatuor Coronatorum cum coactu, inuicemque exinde abibentes*

*Uentes cum hymnis, laudibusque praecepit ad Laetianum A
se Patriarchium perduxerunt: qui necesse conseruas-
tes antiquum omnes osculati sunt prius: Quanta autem
in eius Pontificali electione, concordia, vel unanimitas
fuerit, nullus breuiter enarrare hominum potest.*

*Nec praedictis repugnat, quod in Apocalypsi An-
gelus prohibuerit Joanni adorare se, & admonet ut
Deus adoretur. Quoniam D. Augustinus lib. 1. quasi
super Genes. quest. 62. tom. 4. sic respondet: Falsis op-
paruerat Angelus, ut pro Deo posses adorare; & idem co-
tra Faustum cap. 21. conat. *his sanctis, & hominibus, &
Angelis tribuere sibi uoluit, quod uni Deo deberi no-
runt.* Et sic etiam intelligitur, quod habetur in eccl. apo. B
stol. cap. 14. vers. 12.*

*Papa
super
Sedem
defer-
tur.*

*Ad Testium, quod Papa eleuetur, & deferatur ab
hominibus super Cathedram, seu Sedem: non mirum
cum etiam Imperatores, Reges, & Principes terra fue-
rint quoque supra sedem, & ipsi ab hominibus delecti:
sicuti Sacerdotes, Druides, & Vestales, ut de Romanis
refert Iuven. satyr. 10.*

Quod si uidisset Praetorem curribus altis:

Extantem, & medio sublimi in puluere Circus.

*Et Suetonius in Claudio cap. 10. Ab his delectica impetrans,
& quia serui diffugerant, vicissim succollantibus in ca-
stra delatus est. & in praesenti adhuc habentis in Gal- C
lia plures Episcopos, & Archiepiscopos in cornu in-
gressu à quatuor insignioribus Dynastiis defensi, nom-
pe Bourgensem, Rictauensem, Turonensem, Angen-
sem, & alios: nec mirum sic Papam, qui caput catho-
licorum fideliū, deferri non per Dynastias, sed ab
affinis de sua familia, & hoc tantum in solempni oribus
diebus, cum ipse met solempniter celebrat, maxime
onustus Pontificalibus ornamentis; nec minus Ecclē-
siam celebrationis posset sic equitare, nec pedibus in-
cedere intra populi multitudinem; ut ab eodem po-
pulo,*

A pulo , quem cum bene dicit posset conspici: accedente etiam graui senectâ , in qua ferè Papa ad Pontificatum promouetur .

De huius ritus antiquitate quamuis nobis satis non constet : probabile est tamen coepisse postquam paganismus defecit in Vrbe Roma , vt refert Luitprandus in consecratione Leonis Papæ lib. 6. cap. 11. *Fuisse delatum cum laudibus , & canticis iuxta antiquam consuetudinem . & de anno 752. Platina in vita Stephani Secundi inquit . Post hunc vero cleri , & populi consensu in templo sanctæ Dei Genitricis ad præsepe , Stephanus Secundus Pontifex creatus , humeris omnium in Basilicam*

B *Saluatoris , quæ etiam Constantiniana dicitur , deportatur , atque inde in Patriarchium Lateranense : erat enim vir singularis religionis , prudentiæ , amator Cleri , Ecclesiarum restaurator , Christiana doctrina diligens prædicator , & scriptor , Pater pauperum , pupillorum , & viduarum defensor , &c.*

Iuuat etiam dicere aliquid de Titulis honorum , delatis summo Pontifici , inter quos communior , & antiquior est ille , quo nominatur PAPA . vt refert sanctus Ignatius Martyr epistola ad Marcianum Cæsarioboliten. Biblioth. patrum tom. 1. *Verus est sermo , quem audiui Romæ de te apud Beatum Papam Anacletum , cui successit beatitudine dignus Clemens , Petri , & Pauli auditor :* quod verbum Græcæ , & Syriacæ idem est ; quod Magnus Pater ; & antiquitus hæ duæ litteræ P. P. non aliud denotabant , quam quod Pontifex Romanus esset Pater Patrum , à quo cœteræ Ecclesiæ dignitate pendunt .

Dicitur Papa SANCTVS , propter sanctitatem , quæ in eo debet esse , tum propter virtutem , tum propter eminentiam sedis à Christo institutæ , & in qua Petrus sedit : alias malè reprehenderetur Sacer textus , ubi nominantur sancti presbyteri , sancta sacra olea ,

iii

ficut

434 DE VETER. SAC. CHRIST:RITIB.
sicut & vasa sanctuarii, templa, ac similia: ac etiam. A
male reprehenderentur Concilia Oecumenica, quę sic
de Papa loquuntur, vt initio Concilii Calcedonenfis
tom. 2. conciliorum: *Domino, & Beatissimo, & Deo
amabili Patri Leoni, &c.*

Nominantur quoq. BEATI, vt ad antiquis, & fan-
ctis Patribus. Hieronym. epist 57. ad Damasum tom. 1.
*Ego nullum primum nisi Christum sequens, Beatitudini
sue, id est Cathedra Petri communionis confector, super il-
lam petram adificatam Ecclesiam feci.*

Et verē Beatum Papam nominamus, qui cum sit Ec-
clesiæ Catholicæ, Apostolicæ, & Romanæ caput visi-
bile; eidem inuisibiliter assistit verum, essentialē, na-
turale, & supranaturale caput Iesus Christus, filius Dei,
Rex Angelorum, & hominum in regimine dicte Ec-
clesiæ, cui præsidet ipse Papa, &c.

De Cardinalibus S. R. E. Cap. LXXXII.

DVm de prerogatiuis summi Pontificis, seu Papæ C
agitur, etiam aliquid breuiter de Cardinalibus
recensendum, qui sunt de corpore eiusdem, cap. si
quis 6. quæst. 1.

De prima Cardinalium origine supponendum, quod
D. Petrus Apostolorum Princeps, ex Antiochia Romā
profectus ad extruendam ibi Ecclesiam; virorum ha-
bilitum numero electo, quibus manus imposuit; crea-
uit ex his presbyteros aliquos, qui vacarent sacramen-
torū administrationi: alios Diaconos, qui curam habe-
rent pauperum, viduarum, orphanorum, & vt adliste-

rent

A rent presbyteris tempore sacrificiorum : Et quamvis in principio Ecclesiæ pusillus esset prædicatorum numerus; audis tamen fidelibus sub Cleto, & Evaristo Pontificibus; & illi quoq. crevere: adeo vt Evaristus Pontifex sextus post Petrum facta prima Ecclesiarum divisione inter dictos presbyteros, quæ iterum aucta ab Hyginio anno 154. necesse fuerit augere numerum presbyterorum, & Diaconorum etiam plures in unaquaque parochia immo in quolibet titulo; vnde in antiqua synodo relata lib. 4. regist. S. Greg. cap. 88. legimus tres Cardinales presbyteros S. Basilinæ, duos S. Siluestri, & alios duos sanctorum Apostolorum.

Fabianus Papa xix. post Petrum anno 240. crevit quoque numerum parochiarum, quas Regionēs nominavit, & in qualibet presbyteris, & diaconibus institutis, qui Regionarii fuerunt nominati; & iidem paulò post Cardinales appellati in Concilio Romano sub Siluestro Papa, & Constantino Imperatore; vt in action. prima, cap. 6. & 7. tom. 3. & act. 2. can. 11. & post varia ex tempore prædicatorum augmenta. Honor. Secundus ann. 1125. statuit septem Episcopos Cardinales, vt Papæ solemniter in Lateranensi Ecclesia celebranti assisterent, quorum tituli iidem sunt, vt in præsentia nempe primus Hostiensis, cuius munus est Papam consecrare, & deferre pallium. Secundus, Portuen. Tertius, sanctæ Rufinæ. Quartus, Sabinensis. Quintus, Prænестinus. Sextus, Tuiculanus. Septimus, Albanen.

Et quamvis ad evitanda schismata in creatione Nicolai Tettij decreuerit numerus, quod non amplius, quem septem essent tunc viuentes, nempe tres presbyteri, & totidem Diaconis: tandem Paulus Quartus, vtque ad septuaginta Cardinales numerum auxit; ad exemplum septuaginta Seniorum, quos habuit Moyses, v. l. potius septuaginta Discipulorum Christi Domini.

Munus prædictorum Cardinalium præcipue est circa **A**
 ea spiritualement iurisdictionem in proprijs Ecclesijs, quæ
 modicum ab Episcopali differt. Secundo, quo ad par-
 ticularem adfistentiam, quam reddunt Papæ quotidie
 inservientes illi à consilijs, quomodo antea evocaban-
 tur Episcopi è provincijs. Tertio, cognoscunt de
 negocijs sibi à Papa participatis. Quarto, ut ornent
 palatium primi Ecclesiæ Principis. Quinto, ut duran-
 te interregno post obitum Papæ ipsi Ecclesiam admini-
 strent. Sexto, ut in gravioribus negocijs Cardinales ipsi
 expediantur titulo Legatorum à latere. Septimo, ut
 sine ipsis non terminentur Synodi, Concilia, & De-
 creta Ecclesiæ. Demum, ut ex eorum gremio ipsi eli-
 gant Papam cum alijs multis, de quibus Card. Paleot- **B**
 tus, & alij scripsere.

Dicuntur Cardinales, quia ipsi sustinent pondus ne-
 gociorum Ecclesiæ, seu quod ipsi Principes sint inter
 alias Ecclesiæ dignitates. Et quamvis Card. Baronius
 ad annum 431. ubi etiam Spondanus num. 13. velint
 Card. presbyteros S.R.E. iam olim nonnunquam tunc
 prælatos Episcopis; nihilominus tamen fuit Episcopo-
 rum dignitas præcipua usque ad Pontificatum Clemē-
 tis Quinti, & Ioannis Vigessimisecondi, seu Innocen-
 tij Quarti anno 1243. quando Cardinalibus in Con-
 cilio Lugdunensi concessum fuit Galerius Rubeus ex **C**
 Platina, & alijs; sicuti etiam postea à Paulo Secundo
 permissum purpureum indumentum. Quinimo etiam
 probabile tale augmentum huius dignitatis potissi-
 mum coepisse sub Stephano Quarto, quando in
 Concilio Romano fuit concessum ex eorundem Car-
 dinalium corpore eligendum summum Pontificem, ut
 ex Baron. an. 769: ubi etiam Spondan. in epit. n. 1. licet
 Torfellinus in suo epit. videatur annuere id actum, seu
 renovatū in Rom. Conc. sub Nicolao II. Pont. an. 1055.

Promoti ad Cardinalatum à principio assumunt ti-
 tulum.

A tulum ab Ecclesiis eisdem traditis, nempe si Ecclesiæ sint Episcopales, Presbyterales, seu simplices Diaconiz; tales & ipsi nominantur: etenim tales Ecclesiæ Cardinales sic dicæ, quod insigniores essent.

Quod Episcopus Romæ successor sancti Petri debeat ipse, seu qui ab ipso delegatus est præsidere in congressibus Conciliorum.

Cap. LXXXIII :

B reuiter ex hoc capite potissimum constat S. R. E. auctoritas, quod vniuersalia Concilia indicare, & confirmare, seu infirmare; eisdemque præsidere sit solius Romæ Pontificis.

C Et primo in act. apost. cap. 1. vers. 15. exurgit Petrus in medio discipulorum pro electione in Apostolatu successoris Iudæ, & pariter in act. apost. cap. 15. versic. 7. cum essent congregati Apostoli & seniores circa differentiam de usu circumcisionis, & caeremoniarum, Petrus primus loquitur in Concilio, eiusdemque sententiam alii secuti sunt.

Et in primo Nicæno Concilio præsiderunt nomine Papæ Siluestri Hosius, Vitus, & Vincentius, ut colligitur ex subscriptionibus eiusdem Concilii tom. primo, *Hosius Episcopus Ciuitatis Carduben. prouinciæ Hispaniæ, Vitus, & Vincentius presbyteri urbis Romæ pro venerabili*

nerabili viro Papa, & Episcopo nostro sancto Silvestro A
subscriptimus, ita credentes, sicuti supra scriptum est.

Secundum generale Concilium Constantinopolitani
congregatum vigore litterarum Damasi Papæ: Patres
congregati se excusarunt erga illum, quod ipsi Romam
non transissent, ut primum fuerant convocati; ut ex
Concilio Constantinopolitano in epistola Episcopo-
rum omnium, qui Constantinopolim conuenerant ad
Damalum.

In Tertio Generali Concilio Ephesino sanctus Cy-
rillus Legatus Papæ Cælestini prædixit, ut in secunda
parte concilii Ephesini esset i. *Confidentibus in sanctis-
sima Ecclesia, que appellatur Maria; Religiosissimis, B
& sanctissimis Episcopis Cyrillo Alexandria, qui &
Cælestini quoque sanctissimi, sacratissimique Romana
Ecclesia Archiepiscopi locum obtinet, & Iuuenali Hie-
rosolymorum, &c.*

In Quarto Calcedonenſi Concilio Paschasius, &
Lucentius, vna cum Bonifacio Presbytero Romano
prædixerunt, & tanquam Pontificii Legati primi sub-
scripserunt, Concilium Calcedonen. act. 1. tom. 2. sic
inquit. *Conueniente etiam sancto, & vniuersali conci-
lio secundum sacram præceptionem in Calcedonenſi urbe
congregato, idest Paschasio, & Lucentio R. uerendissi-
mis Episcopis, & Bonifacio R. eligiſſimo Presbytero, C
sententibus locum sanctissimi, & R. uerendissimi Archie-
piscopi alma urbis Leonis.*

Addimus prædictis, quod vniuersale Concilium,
absque Romani Pontificis auctoritate colligi nefas fuis-
set. Socrates histor. ecclesiast. lib. 2. cap. 8. Cassiodor.
histor. tripart. lib. 4. cap. 9. quod pluribus in locis clare
demonstrat Cardin. Baron. ad annum 325. vbi Spon-
dan. num. 5. & 6. & idem Baron. ann. 341. vbi Spon-
dan. num. 2. in fin. & idem Baron. anno 342. vbi Spon-
dan. num. 8. & idem Baron. anno 449. vbi Spondan.
num. 6.

A num. 6. & idem Baron. anno 450. vbi Spondan. num. 5.
ac idem Baron. anno 451. vbi Spondan. num. 15.

Nec prædictis concilijs extra urbem nisi per suos legatos interesse consuevit Papa; vt ex Card. Baron. d. anno 449. vbi Spondan. num. 9.

Nec Oecumenico concilio opus est, vbi Romanus Pontifex aliquid definiuit Baron. d. an. 449. vbi Spondan. num. 5.

Sicuti nec Imperatorum munus est eadem conuocare absque Romani Pontificis auctoritate, vt ostendit Baron. d. anno 449. num. 5.

Et quamuis impius Calvinus institut. lib. 4. cap. 7.
B conetur ostendere non fuisse concilia vniuersalia conuocata nisi per Imperatores, & Episcopos. Tamen respondetur non negari aliquando Imperatores concilia conuocasse respectu auctoritatis temporalis, vt ea obligatoria redderentur in foro seculari, ac etiam per officiales, & ministros Imperii mandarentur executioni, & ex hoc tolleretur impedimentum politicarum legum prohibentium congregationes fieri nisi permittente Imperatore, vt in l. 1. D. de collegiis illicitis: sed non infertur propterea, quod summi Romani Pontifices ea quoque principaliter non conuocarent intuitu spiritualis, & ecclesiasticæ auctoritatis: adeo vt mos fuerit concursus spiritualis auctoritatis in summo Pontifice, vna cum auctoritate Imperatorum temporali, videlicet, vt conuocatio conciliorum ecclesiasticæ obligaret in foro conscientie, ac spiritualiter: altera autem politica Imperatorum conuocatio mandaret eadem illa executioni ope brachii secularis, ac temporaliter, vt latissime, & eruditè docuit Gallico idiomate Card. Peronius in replicatione responsioni Regis magnæ Britannie lib. 1. cap. 42.

C

Et licet aliqui etiam obiecerint, in primis Oecumenicis concilijs Legatos Papæ sedisse à sinistris alio-

rum

rum Prælatorum ; dedimus superius responsum in A
cap. 3. cum diximus de imagine sancti Petri ad sinistram
sancti Pauli, auctoritate Baronii ad annum 325. vbi
Spondan. in epitom. num. 17. & seq. occasione concilii
Nicæni, ac etiam idem Baron. ad annum 451. &
ibidem Spondan. num. 13. occasione concilii Calcedo-
nensis.

Quod omni tempore habitus fue-
rit recursus ad Papam vti caput
visibile Ecclesiæ, tum in dif-
ficultatibus Fidei, morum
correctione, & simi-
libus.

Cap. LXXXIV.

Veritas temporum filia per historias manifestata
hoc nobis patefaciet ; & primum de sancto Po-
licarpo discipulo sancti Ioannis Euangel. refert Euseb. C
lib. 4. histor. cap. 12. *Cum Anicetus Romana Ecclesia
præerat, Policarpum cum adhuc suppediabas vita, Ro-
mam aduentasse, & cum Aniceto in congressum, col-
loquiumque de controuersia, qua fuit de die Paschæ ce-
lebrando suscepta ; venisse commemorat Irenæus.*

Anno 153. à Christo natò refert Epiphani. hæres. 42.
*Venit Romanam Marcion, cum mortuus esset Higinus
Episcopus Romanus, & cum senibus adhuc supersisti-
bus à discipulis Apostolorum congressus petebat, ut in
congrega-*

A congregationem admitteretur, & nemo id ipse permittebat.

Anno 252. refert Cyprian lib. 3. cap. 1. quod Fortunatus, & Fœlix depositi in Africa ab eodem Cypriano appellarent ad Papam, & coeperunt iter Romanum versus. Et paulò post Balsides in Hispania degradatus appellauit ad Papam Stephanum, vt legitur etiam ep. 4. lib. 1. d. S. Cypriani.

Anno 351. refert Sozomen. lib. 3. histor. cap. 7.

B Athanasius autem fugiens Alexandria Romanam aduenit; eodem tempore etiam Paulus Constantinopolitanus Episcopus, fortè illo accessit, & Marcellus quoque Episcopus Ancyra, & Asclepas Gaza Episcopus, &c. Quorum criminationes cum Episcopus Romanus intellexisset, &c. Singulis suam Ecclesiam restituit; scripsitq; ad Episcopos Orientis, eosque incusans, quod inconsulto de hisce viris iudicassent.

Anno 400. in circa Ioannes Chrysostomus depositus à Theophilo appellauit ad Papam Innocentium Primum, vt in epist. 1. dicti Chrysost. ad Papam Innocentium.

Eodem sæculo Flavianus Episcopus Constantinopolitanus appellat ad Papam Leonem Romæ Episcopum, vt in actis primi concilij Calcedonen.

C Quarto, seu Quinto sæculo Gregorius Magnus triginta dierum spatio communionem sacramentali priuat Ioannem Episcopum Græcum, quia iudicasset Adrianum Episcopum Thebanum, non obstante appellatione ad Sedem Apostolicam, vt in lib. 2. epist. 6. eiusdem Gregorij.

Præterea Maximus Antiochiæ Episcopus confirmatus in Episcopatu per Leonem Papam, vt in concilio Calcedonen. act. 7. tom. 2. concil. ibi. Sanctus, & Beatissimus Papa, qui Episcopatum sancti, & venerab. Maximi Episcopi Antiochene Ecclesie confirmauit, iusto sa-

kkk

sis

Idem Leo epist. 57. ad Imperatorem Marcianum, confirmat Anatholium in Episcopatu Constantinopolitano, & idem Leo epist. 87. ad Episcopos Africæ sic scribit. *Donatum autem Saliciensem ex Novatiano cum sua (ut comperimus) plebe conversum: ita Dominico volumus grægi præsidere, ut libellum fidei sua ad nos mitteret dirigendum, quo & Novatiani dogmatis damnet errorem, & plenissimè confiteatur Catholicam veritatem.*

Et sanctus Gregorius conquæritur lib. 4. epist. 34. cap. 78. *Salonitana Civitatis Episcopus, me, ac responsali mea nesciente, ordinatus est: & facta res est, quæ sub nullis anterioribus principibus euenit.*

Et ad ornamentum Archiepiscopale, quod *Pallium* nominatur constat à Romanis Pontificibus concessum, & transmissum *iuxta antiquum morem, seu Antiquæ consuetudinis ordinem*, pluribus Archiepiscopis, Græciæ, Galliæ, Hispaniæ, & aliorum locorum; v. ex Registr. dicti sancti Gregor. lib. 4. epist. 54. cap. 98. & idem lib. 4. epist. 10. cap. 54. & idem lib. 4. epist. 51. c. 9. cum similibus.

Sanctus Cyprianus ad Stephanum Papam lib. 4. epist. 13. *Dirigantur in prouinciam ad plebem Arelatensem à te litteræ, quibus absente Marciano, alius in locum eius substituatur.*

Et Diuus Hieronymus eiusdem sæculi oraculum nobis patefecit, nil per ipsum absque Damaso Papa definiendum circa vsum verbi *Hypostaseon*; ut in epist. 57. ad Damasum tom. 1. ibi. *Quamobrem obtestor Beatitudinem tuam per Crucifixum mundi Saluatorem, per Homousion Trinitatem, ut mihi epistolis tuis, sive recitandorum. sive dicendorum Hypostaseon datur auctoritas.*

Quibus

A Quibus, & alijs pluribus auctoribus huiusmodi aliud responderi valet à male sentientibus Nouatoribus, quod historię, sancti auctores, eorundemque impressiones mendaces sint, ut nil ipsi, quod displicet credant.

De Græcæ Ecclesię statu.

Cap. LXXXV.

Scripsimus de plurimis ritibus, qui iam primitus in catholica Ecclesia præsertim Romana, & Occidentali seruati fuere; subnexui aliqua de primo statu Ecclesię, quam Christus fundauit, & Petrus hic Romę instituit, alięque complura de Petri primatu, & summi Pontificis auctoritate; Responiones præterea aduersus eos adduximus, qui catholicam in præsentī Ecclesiā, eiusdemque cultum, & viuendi rationem sugillant.

C Non absolum erit forsā addere etiam aliqua de statu Græcæ, seu Orientalis Ecclesię, cui ab eodem Petro primitus Antiochię præcipuam dignitatem esse collatam, ut coeterarum sedium maxima tunc diceretur; atque ibidem ipsum Petrum septem annis Episcopum sedisse maiorum traditione, conciliorum auctoritate, & scriptorum testificatione constat, ut refert etiā Card. Baron. in annum 43. vbi Spondanus in epitom. num. 3. Verum cum Petrus Romę Diuino consilio primum sedere cepit, quo etiam Antiochia sedem transfudit; factum inde est, ut Romę primatus tanto celebrior esset Antiochena Ecclesia, quæ mobilis, vel ad

kkk 2 tempus

tempus; & quasi pertransitū erecta. Romanā vero in A
 Petri successoribus stabilivit, & firmavit. Deus in ater-
 num permanfurē; quod nobis patefecere sanctissimi,
 & eruditissimi viri nempe Basilius, Nazianzenus, Chry-
 sostomus, & alii mille (quos subsequētibz seculis
 protulit deinde nobis Græca Ecclesia) qui omnes hanc
 sanctam Romanam Sedem, tanquam primam colue-
 runt, & semper venerati sunt; ac præsertim in electione
 Episcopi Antiocheni post mortem Meletij illius Anti-
 stitis, orta controuersia Ecclesiam Orientalem præfe-
 rendam Occidentali, eo quod Christus in ea natus es-
 set: Gregorius Nazianzenus grandis sententia con-
 trarium iussit; vt refert Baron. in ann. 381. vbi Spon-
 dan. num. 7. sicuti consuevit etiam Ecclesia Orientalis
 à Romana, & Occidentali Ecclesia in suis præfatis, &
 angustiis auxilium petere; & à Romanis Pontificibus
 ad eam dirigendam missis soliti Legati; Baron. in anno
 371. vbi Spondan. num. 1. & idem Baron. anno 450.
 vbi Spondanus num. 2. & idem Baron. anno 458. vbi
 Spondan. num. 2. & idem Baron. anno 512. vbi Spon-
 dan. num. 3. & alias sæpe, vt latissime ostendit Genna-
 dius Constantinopolitanus Patriarcha in definitione
 Florentinæ synod. cap. 5.

Sicpi etiam; & ipse Iustinianus Græcorum Imperator
 primam sedem agnouit Romanam Pontificis ceteris post
 habitis; vt in eiusdem epistola ad Epiphanium Con-
 stantinopolitanum Archiepiscopum relata in sancta
 synodo Trulli iis verbis: Sed per omnia seruumas sta-
 tum rationis sanctissimarum Ecclesiarum; que cum san-
 ctissimo Papa, & Patriarcha veteris Romæ tracta-
 sunt. & paulò post. Quia omnia ad statum Ecclesiasti-
 cum pertinentia ad illius Beatitudinem, uti ad caput
 sanctorum Dei sacerdotum deferantur; & palam quoniam
 in his partibus Hæretici exhorti sunt, sanctissima, & in di-
 ctio illius veneranda Sedis sunt respectu. Nobis & nobis id.

cere

A cere sic, & consiludere, quod omnes qui volunt, & habent ipsum pro capite, sancti sunt, & veri Dei sacerdotes, & serui fideles; qui vero nolunt, neque habent eum pro capite, non sunt Dei sacerdotes.

Postea tamen in deterius Græci prolapsi, ex mala conscientia putauerunt ab ipso tempore sexæ synodi intermissam omnino fuisse catholicam communionem Græcorum Imperatorum cum Romana Ecclesia: porro ipse prædictus Iustinianus Imperator; eo quia primum aduersus Romanum Pontificem moliri cepit, iussu Dei iudicio per suos Duces prodita Armenia poenæ luit impietatis suæ; & Callinicus Constantinopolitanus Episcopus malorum omnium concinnator, postea ab eodem Augusto oculis orbatus, est in exilium missus: referunt Theophil. & Cedrenus anno 8. Iustiniani, & Baron: in an. 692. vbi Spondan. num. 5.

Præterea Græci, vt sibi Romanam Ecclesiam subijcerent; postquam Tyrannicæ confirmationi Romani Pontificis tandem renunciaissent Imperatores; studuerunt alia via vt in Collegium S. R. E. Clericorum allegerentur Orientales, iidemque opera Exarchorum crearentur Pontifices: hinc tot annis sederunt eiusdem Romanæ Ecclesiæ Antistites ex Oriente prognati: sed factum est tandem miraculum, à Deo, vt iidem creati Pontifices Apostolicæ sedis, spiritum pariter hæditaauerint Apostolicum, steterintque aduersus omnes, & natus Imperatorum, & Orientalium Episcoporum; vt de Ioanne Septimo, & alijs refert Baron: in an. 705. vbi Spondan. num. 2.

Successu temporis quoque ipsi Græci obiectiones erroneas, & falsas criminationes etiam in latinam Ecclesiam induxerunt, de quibus in annalib. ecclesiast. per Baron: an. 867. vbi Spondan. num. 3. itē an. 1053. vbi Spondan. n. 5. ac etiam anno 1054. vbi Spondanus num. 4. & anno 1198. vbi Spondan. num. 6. fuit etiam

Græ-

Græcorum Imperatorum, & Patriarcharum recentiorum summa in Romanam Ecclesiam, & Latinos omnes inuidia, ex eisdem Annalib. Baron. ann. 869. vbi Spondanus num. 12. & seq. & anno 968. vbi Spondanus num. 2. ac etiam anno 1193. vbi Spondanus num. 5. & 6.

At quâuis Græca Ecclesia à nostra Romana iâ seiscula: in Florentina synodo; nihilominus circa annum Do mini 1439. concordia fuit transacta, & firmata inter Græcos, & Latinos, à qua paulo post impudenter Græci desciuerunt; siquidem post obitum Ioannis Paleologi Imperatoris pij profecto, & catholici, cum successisset in Imperium Constantinus Dagrales (cuius vicem vehementer doleo) non eadem, qua frater erga Romanam Ecclesiam pietate: opera, & scriptis Marci Ephesini Episcopi omnia iterum perturbata sunt; cū nec Græci conuentis stare voluerint; non solum renouarunt aliqua antiquorum Hæreticorum dogmata maxime Photij circa processionem Spiritus sancti, de qua Baron. anno 883. vbi Spondan. num. 3. verum, & alia plurima iuniorum Hæreticorum amplexati sunt, nempe de sacrificio tantum in fermentato, non autem in Azimo faciendo: De Purgatorio: De Fruitione Sanctorum: De Petri primatu in Ecclesia Romana: Vt propterea nil ferè inter Græcum Schismaticum, & Hæreticos Latinæ Ecclesiæ hostes interesse videatur. Hinc factum vt Græci, qui Christi fidem profitentur, sed erroribus infectam grauissimis post obedientiam Romano Pontifici subtractam misera seruitute oppressi infame Mahometis iugum subierint; etenim Nicolaus V. P.M. cum Legatis à dicto Constantino Dagrale Imperatore missis ad eum, quibus pertinacissime asseribat omnes gentes decretum, quod dicta synodo sancitum erat, recepisse: cumque omnia conuicia, & probra rescuisset ipse Nicolaus summus Pontifex, quæ à Græcis

A Græcis quotidie impudentissime iactabantur, litteras dedit plenas timoris, & horroris, ubi execratione prophetizat excidium, & internicionem extremam infelicium Græcorum: O magnam calamitatem anno 1451. hanc conscripsit epistolam Nicolaus, & anno 1453. capta est Constantinopolis; unde Aræ, & templa prophanata, magna sanguinis effusio sequuta, pollutæ Moniales, Virgines corruptæ, impiorum manibus Principes occisi, sicuti etiam Monachi sacri, & sacerdotes: ac etiam sacra vasa, & sanctæ imagines conculatæ, & conspurcatæ: præterea Græcorum natio, quæ fuit quondam sapiens, clara, & generosa, prudens, fortis, & quæ omnem terram suo subiecerat Imperio: ac etiam, quæ virtutis studio, & sanctitate omnes gentes est supergressa: ieiuniis, vigiliis, & orationibus Deo semper accepta: at in præsentia, proli dolor, omnia interciderunt; & ita propriam patriam deplorat Genadius Constantinopolitanus Patriarcha in defensione Florentinæ synodi cap. 5. sess. 14. & 15. à qua synodo ille reuersus vidit, & expertus est etiam ipse dictas calamitates propter peruersam suorum Ciuium mentem.

C Nec multum absimile est, quod nostri temporis Hæretici in maximas calamitates etiam ipsi inciderunt; ex quo humana, & diuina iura (quantum in ipsis fuit) funditus peruersa sunt, atque conturbata: Turcæ etenim post impia Lutheri dogmata, totam scilicet Pannoniā occuparunt, & apud Anglos, Scotos, Germanos, & apud Gallos quos mala iis populis contigerunt postquam Vgonotti se à Romana Ecclesia seiunxerunt; omnibus est cognitum.

Quamuis non sit propositum meum velle singulos prædictos Græcorum errores discutere, & confutare; nec minus lectorum tedio magis protrahere hoc meum opus: solum vt minus eruditis satisfaciam vnumquod-

que

que prædictorum dogmatum, quam breuissimè paucorum doctorum auctoritate conabor firmare; referens A
Lectorem ad ea, quæ sanctissimè decreuit prædicta sacra Florentina synodus, ac etiam, quæ eruditissimè scripserunt Eminentiissimi Cardinales Bellarminus, Peronus, & alij, necnon etiam prædictus Gennadius in defensione dictæ synodi Florentinæ.

Hoc tamen solum in confirmationem prædictæ synodi Florentinæ non reticebo prout in actis eiusdem habetur, quod dum Florentiæ illa ageretur in vltima sessione subita morte defunctus est Patriarcha Constantinopolitanus; quærentibus Græcis, & Latinis causam tam subitæ mortis, dixerunt famuli, ipsum dum scriberet post coenam tremore, & languore affectum, statim occubuisse; litteræ autem sequentia continebant.

Ioseph, miseratione Diuina Constantinopolis, & nouæ Romæ Archiepiscopus, & Oecumenicus Patriarcha: quoniam ad extremum vltima mea perueni; idcirco pro meo munere Dilectis filijs benignitate Dei meam sententiam ijs litteris palam facio: Nam quæ Domini Nostri Iesu Christi Catholica, & Apostolica Ecclesia Roma videris sentiat, & celebret: omnia me quoque sentire, credereque profiteor, ac ipsis plurimum acquiesco:

Beatissimum, ac Patrum Patrem, ac summum Pontificem, Romæque veteris Papam, Domini nostri Iesu Christi Vicarium esse concedere, atque animarum Purgatorium esse non inficior. C

*Datum Florentiæ, die 8. mensis Iunij anno 1439.
& hæc satis.*

Spiritus

A Spiritum sanctum ex Patre,
Filioque procedere:
non ex Patre
tantum.

Cap. LXXXVI.

B **Q**uatenus autem Spiritus sanctus ex Patre, & Filio procedat, non ex Patre tantum (vt Graeci supponunt) hoc nobis Christus ostendit, qui illuminat oēs homines: etenim apud Io. cap. 16. ad discipulos suos ait. *Cum autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem: non enim loquetur à semetipso, sed quaecumque audiet loquetur; & quae ventura sunt annuntiabit vobis, ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.*

Hinc nos primo inferamus: Quod Spiritus sanctus audit, audiet, & audit à quo procedit, sed Spiritus audit à Filio, vt etiam Filius à Patre sapientiam, & reliqua: ergo Spiritus sanctus etiam procedit à Filio.

C Præterea cum Christus dixerit supra: *Quia de meo accipiet*: nil aliud ostendit nobis, nisi quod etiam ab eo procedit; non enim possumus aliter intelligere, quia à quo Spiritus accipit, ab eo etiam esse habet; à quo habet esse, ab eo etiam procedit: accipit autem à Filio, & habet esse ab eo, vt diximus; ergo & ab eo procedit, vt declarat S. Basilus.

Alterius quaecumque habet Pater, ea & Filium habere ipse testatur, cum dicit Ioan. 17 *Pater omnia tua mea sunt, & mea tua*: vnde Damascen. Omnia quaecumque

cumque habet Pater in generando tradidit Filio, præterquam esse Patrem: habet autem Pater productio, nem Spiritus, id ergo habet & Filius: & ex hoc perpetè ostenditur, quia non solum a Patre est Spiritus, sed & à Filio: quia non sunt separati essentia Pater, & Filius.

Magnus Chrysost. homil. de Incarnatione Domini, inquit. *Venit Christus ad nos, dedit nobis descendentem ex eo spiritum, & corpus nostrum suscepit.* Aduerte verbum illud, *ex eo*, aliud non significare, quam quod, qui ex eo procedit.

Gregorius Nissenus homil. 4. in expositione super Pater noster, inquit. *Vnigenitus Filius ex Patre à sacra scriptura nominatur, & huc usque Verbum suum constituit proprietatem: sanctus autem Spiritus, & ex Patre dicitur, & ex Filio præterea esse ostenditur, ad Rom. 8. si quis Spiritum Christi non habet, hic non est eius.* unde nota verba illa, ex Filio esse ostenditur.

Magnus Basilus in tertio aduersus Eunomium, inquit. *Qua necessitas urget, si auctoritate, & ordine. Tertius est Spiritus, cum natura etiam tertium esse, quod auctoritate quidem secundus à Filio sit, & ab eo habeat esse, & ab eo accipiat, & annuntiet nobis, & in summa ab ea dependens causa, religionis ratio tradit.* Nota verba illa: *Ab eo* (scilicet Filio) accipiat, & ab eo habeat esse: ergo non ex solo Patre.

Cyrillus Alexandrinus in epistola ad Nestorium, quæ incipit: Cum Saluator noster, inquit *Et si Spiritus in hypostasi est propria, intelligitur quoque persona, quatenus Spiritus est non Filius, non tamen ab eo alienum, est: nam Spiritus veritatis nominatur, & Christus est veritas, & ab eo profuit, quemadmodum utique a Deo, & Patre: audis quod à Christo profuit ergo ab eodem procedit.*

Metaphrastes in Areopagitæ sermone. *Et in Galum.*

A *lum Christus mens offertur, ac in patriam reuertitur sedem, & procedentem ab eo Spiritum discipulis suis misit ad infidelium gentium conuersionem. Nota verbum, procedentem ab eo Spiritum, idest, qui ab eo procedit.*

**Quod in Azimo apud Latinos,
& Fermentato apud Græcos
orthodoxæ, & vere
Christi Dei cor-
pus confi-
ciatur.**

Cap. LXXXVII.

D *ecreuit sacrosancta Florentina synodus. In Azi-
mo, siue Fermentato pane triticeo Corpus Christi
veraciter confici: sacerdotesque in altero ipsum Domini
corpus conficere debere: unumquemque scilicet iuxta
sua Ecclesia, siue Occidentalis, siue Orientalis consue-
tudinem.*

E *Non legitur in sacro textu, nec apud Catholicos
scriptores in fermentato necessario sacrificari debere;
ut volunt Græci, sed tantum in pane, & vino sacrifi-
cium confici debere omnes aiunt: Evangelistæ enim
dicunt: Quotiescumque comederitis panem hunc, & bi-
beritis calicem hunc. B. Paulus 1. Corinth. 11. ait. Do-
minus Iesus, in qua nocte tradebatur, accepit panem;
& D. Iacobus primus Hierosolymorum Episcopus in
sua liturgia. Magnus Pontifex, & Magister noster*

III 2 Iesus

Iesus Christus Deus notis illa, in qua ad passionem ad-
ductus est, accepit panem, & D. Basilus in Liturgia, in-
quit. Cum panem in sanctas, & immaculatas manus
suscepisset. & D. Chrylost. inquit. Sumpto pane; & vno
ore omnes sacre classis Doctores sic asserunt: vnde,
patet eos Azimum non repudiare, cum Ecclesia nullum
discrimen intercedere arbitretur inter fermentum, &
azimum; dummodo ex t. i. sic confectus sit panis lectu-
dum verbum Domini, dum se frumento similem facit,
Ioann. 12. Nisi granum frumenti cadens in terram,
mortuum fuerit, ipsum solum tranet: si vero mortuum
fuerit, multum fructum afferet. Sic & Christus moriens
omnes ab inferno liberavit. Et Vitis fructus eiusdem
verbis ostenditur, Marc. 14. dum ait Ego sum Vitis ve-
ra; iam non bibam ex genimine vitis huius; resurrectio-
nem suam significans: vnde ostenditur non posse nos
sacerdotes vi, neq; hordeo, neq; auena, vel alio semine,
quemadmodum neque vino ex alia re, confecto, sicera,
melle, vel lacte, sed ex vite secundum verba Domini.

Dubium exoritur: fuerit ne Azimum, vel Fermenta-
 tum, quod Dominus fecit in vltima sua Cena cum
 tradidit hoc mysterium? & sicut à nemine sanctorum
 Doctorum deprehenditur aperte de Fermentato, ut
 Græci supponunt; ita fuisse in Azimo nos ex Doctori-
 bus clarum faciemus, Math. cap. 26 inquit. *Prima,*
autem die Azimorum accesserunt discipuli ad Iesum di-
centes; ubi vis paremus, tibi comedere Pascha. & paulò
post. Et fecerunt discipuli sicuti constituit illis Iesus, &
parauerunt Pascha. Luc. verò c. 22. ait. Appropinqua-
bat autem dies Azimorum, qua dicitur Pascha. & post
pauca. Venit autem dies Azimorum, in quo oportebat immo-
lari Pascha, misit Petrum, & Ioannem; dicens; Euntes
parate nobis Pascha, ut comedamus; & cum discessis-
set parauerunt Pascha.

Considera, quod Vespere illo oportebat eos come-
 dere

A dere Pascha, vt Evangelistæ dicant: *Die prima Azimorum*. Qualis nam est hæc prima dies Azimorum, quam tres Evangelistæ concorditer prædicant hoc nobis declarat, D. Chrysof. homil. 81. in Matth. *Primam Azimorum diem esse eam, qua præcedit Azimam; nam à Vespere semper numerare Iudæi consueverunt; & huius mentionem facit, in qua Vespere Pascha immolari oportebat.* Hoc idem Baron. in ann. 34. can. 34. vbi Spondanus num. 17.

Quæritur modo quale nam Pascha quærebant discipuli parare: Legale, & consuetum illis, an nouum aliud? Nam cum Iudæi essent; idem Pascha, quod transitum maris rubri significat, celebrabant: Pascha enim transitus exponitur; ideo quod de more significare debebant, id parare quærebant: siquidem Scriptura de Christo testatur, ipsum auctorem fuisse seruandi, & adimplendi legem, Matth. 5. *Ego non veni seruare legem, sed adimplere.* Et hoc quam verum sit D. Chrysof. homil. 81. in Matth. inquit. *In omnibus usque ad extremum diem ostendens, legi se non esse contrarium, ne autem legi contrarius esset legem peragebat.* Exacte igitur ex eo ostensum est, quod legale Pascha pararunt, vt alter Evangelistarum testatur. *Erat autem Pascha, & Azima.* Præterea Saluator noster tempore legis peregit, neq; ante peregit, neq; postea, sed suo tempore, & hora, vt iussus eras: huius testis est D. Luc. cum dicit. *Et cum facta esset hora, discubuit cum duodecim.* Nec prædicta hora in alio erat die, quam in eo, de quo dicit. *Venit autem dies Azimorum, in quo immolabant Pascha.*

Obiciunt in hoc male sentientes Græci, Non id Legale fuisse Pascha, in quo debebant omnia esse assigna, & azima; atque in eo sunt Ius, Panis, Catini, Vinum; ergo non illud erat. Respondetur Græcos vnum, & idem supponere Pascha, & Coenam, quæ sunt satis diuersa; In Paschate enim oportebat esse cuncta assigna
igne

igne ut dictum est, quod Pascha stantes comederant, A
sicuti Christus fecit ante cornu posita cena Chri-
stus discubuit, & comedit ius, & alia quorumque li-
buit, (ut nos diximus late supra de triplici Christi coc-
na.) Quod autem Legale Pascha tunc peregerit Chri-
stus id testatur Damascenus cap. 24. theolog. his verbis.
In cenaculo igitur sancta, & gloriosa. Syon antiquum.
*Pascha cum comedisset, & vetus testamentum omne com-
plevisset, Discipulorum pedes lauit.*

Quomodo autem Romana Ecclesia offerat Panes
animos, Græci autem Fermentatos? quodque indubi-
tate utroque modo conficitur corpus Domini; idque
tam diu vltus obtinuit in Ecclesijs apud Occidentales, B
& Orientales. Respondemus enim ex Gennadio Pa-
triarcha Constantinopolitano in defensione Florenti-
næ synodi de sacrificio in Azimo sect. octava. Roma-
nam, & Occidentalem Ecclesiam Azimo vltam esse ait
propter sinceritatem, & puritatem carnis Domini,
quia immunis, & expers est omnis vitii. Græcam, &
Orientalē fermentato propter Divinitatis, & Human-
tatis unionem in ipsius hypostasi. Nam ut Azimum pu-
rissimum, quia sine fermento conficitur, sic & purissi-
mum Domini corpus in Azimi sacrificio conficitur;
at per Fermentatum sic, & Domini Corpus C
humanæ Carnis conspersione in vnam.

Divinitatis, & Humanitatis perso-
nam per fermentum indica-
tur. Itaque per
fermentum,

&
Azimum Domini corpus conficitur,
& apud credentes salu-
tatis est commu-
nio.

De

A

De Purgatorio.

Cap. LXXXVIII.

Purgatorii denominatio est verbum generale, significans omne quod infernis purificationi, & expiationi peccatorum nostrorum; & hoc primum, & originarie convenit sanguini Iesu Christi Agni immaculati: ut apud Hæbr. cap. 1. vers. 3. *Purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram Maiestatis in excelsis.* secundo attribuitur bonis operibus, que inhærent meritis filij Dei ut de elemosinis dicitur Lucas 11. vers. 41. *Date elemosinam, & ecce omnia munda sunt vobis.* Tertio significat flagella, quibus vititur, Deus erga nos in hoc mundo, ut etiam aduersitates, quas sufferunt sancti: etenim ista etiam Purgatoria dicuntur. Sapient. cap. 3. vers. 6. *Tanquam aurum in fornace probatur illos.*

B

C

In nostro themate Purgatoriū denotat locum subterraneum supra Damnatorum infernum, ubi Animæ, quæ Diuinae Iustitiæ non satisfecerunt in hoc mundo pro peccatis, igni temporalis miris, sed veris modis purgantur, de quo sanctus Augustinus lib. 2. in Genes. cap. 30. *Qui forte agrum non coluerit, & spicis eum operibus permiserit, habet in hac vita maledictionem terræ suæ in omnibus operibus suis; & post hanc vitam habebit, vel ignem purificationis, vel poenam æternam.* Christus Dominus apud sanctum Lucam cap. 12. vers. 58. appellat Purgatorium Carcerem, de quo quis non exibit donec etiam novissimum minutum reddat. & Propheta Zacharias cap. 9. vers. 11. appellat Locum sine

sine aqua, ibi. Tu quoque in sanguine testamenti tui
emisisti vinctos tuos de lacu, in quo noverat aqua. A

Vnde in ea verba psalmi. Transivimus per ignem, &
aquam, & eduxisti nos in refrigerium. Origen. homil.
25. in Numer. cap. 31. inquit. Vides quomodo purifi-
catione indigent omnes, qui exierit de praelio vite huius.
Et D. Ambros. in psalm. 36. & idem serm. 3. in psalmo
118. Igne purgabuntur filij Levi, igne Ezechiel, igne Da-
niel; sed hi, & si per ignem examinabuntur; dicent ta-
men transivimus per ignem, & aquam: Alij in igne
remanebunt; illis vero vorabit ignis velut abreis pueris, &c.

Aduertendum tamen, quod efficacia Baptismi, &
Purgatorii, quo ad culpam, & poenam; pendeat à san-
guine, & satisfactione Christi: quæ satisfactio median-
te fide, & charitate nobis applicatur; Nec Christi pas-
sio prodest peccatori ad poenarum remissionem, nisi cõ-
dignam poenitentiam, & ex parte sua faciat, & aliquam
satisfactionem; hinc Apost. ad Roman. 6. versic. 8.
Si mortui sumus cum Christo: credimus, quia simul vi-
uemus cum Christo. Et sic etiam intelligitur locus ille
Apostoli; Adimplentes quæ desunt passioni Christi:
Quasi quod nisi nos per poenitentiam, & bona opera
cooperemur satisfaciendo Divinæ Iustitiæ, inanis erit
nobis Christi passio. B

Et quamvis remiserit Deus culpam peccati; non
propterea est abolita poena eiusdem, pro qua etiam no-
bis remanet satisfaciendum: Hoc primum nobis osten-
ditur ex Sapientia Salomonis cap. 10. in princip. ibi.
Hæc illum, qui primus formatus est a Deo, & Pater or-
bis terrarum, &c. eduxit a delicto suo. Et nihilominus
Deus eidem primo parenti dixit Genes. 3. Maledicta
terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cun-
ctis diebus vitæ tuæ: spinas, & tribulos germinabit
tibi, &c. In sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec
revertaris in terram, de qua sumptus es; sicut etiam
ex eodem C

A ex eodem peccato primi parentis habemus nos intellectum ignorantia obtenebratum, voluntatem à vero, & bono auersam; infirmitates, bella, fames, & alia, innumera mala peccati poenam. Ac etiam idem Baptismus quo omnis culpa deletur, non impedit effectus funestæ prædictæ sententiæ: ita verum est, ut sit *stipendium peccati mors*. Rom. 6. Præterea Deus precibus Moysis parcat populo idololatræ; sed nihilominus dicit Deus Exod. 32. vers. 34. *In die ultionis visitabo hoc peccatum eorum*, ut condignū tam execrando peccato. Tertiò, Moyses dilectus Deo, cuique Deus facie ad faciem loquebatur; nihilominus propter peccatum commissum ad aquas contradictionis, ex hoc dixit Deus ad Moysen, & Aaron in Nu. 20. vers. 12. *Nam introducetis hos populos in terram, quam dabo eis*. Quarto, postquam Dauid recognouit peccatum suum, dixit ad eum Nathan 2. Regum cap. 2. *Dominus quoque transtulit peccatum tuum, non morieris: verum tamen quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini, propter verbum hoc; Filius, qui natus est tibi, morte morietur*: præter alia mala, quæ aduenire domui Dauid etiam post remissum peccatum; ut propterea in Ecclesiastico habeatur cap. 5. vers. 5. *De propitiato peccato, noli esse sine metu*.

C Ex his inferitur, quod si contingat hominem mori ante debitam satisfactionem pro commisso peccato; tunc est locus poenarum, Purgatorium nuncupatus, ad quem Iesu Christi satisfactiones applicantur; dummodo is decesserit in gratia; Et præter alia plurima loca sacræ scripturæ, quæ adducuntur, habetur 1. Corinthior. 3. vers. 13. *Vniuscuiusque opus, quale sit, ignis probabit*: cū de Purgatorio id intelligatur ab Origene homil. 6. in Exod. & ab Ambrosio cap. 3. epistolæ ad Corinth. & ab Augustino in psalmo 37. Adducitur Propheta Micheas cap. 7. vers. 8. & 9. ibi. *No lateris ini-*

m m m

mica

misit me super me; quia credidi: confusam me fecerit in tenebris, Dominus lux mea est. Irram Domini peccabo, quoniam peccavi ei, donec causam meam iudicet, & faciat iudicium meum. Educet me in lucem, videbo iustitiam eius; quoniam textum in hoc themate citavit Divus Hieronymus in fine Visionum Illar., ac etiam suo tempore inquit, esse illum textum in omnium ore. Additur etiam epistola 1. Corinth. cap. 15. versic. 29. ibi. Alioquin quid facient, qui baptizantur pro mortuis, si omnia mortui non resurgunt? quæ verba non aliter de baptismo sacramentali (qui ab alio non à semetipso confertur) sed referuntur ad baptismum poenitentiae, & afflictionis, de quo Christus loquebatur, Matth. 10. Potestis bibere Calicem, quem ego bibo, aut baptismum, quo ego baptizor; baptizari: & apud Lucam cap. 12. vers. 50. Baptismo autem habeo baptizari, & quomodo coarctor, usque dum perficiatur. Est igitur sensus Apostoli in prædicta epistola ad Corinth. Quare igitur ieiunant, orant, & plorant homines? quare elemosinas faciunt, & offerunt sacrificia Deo pro mortuis, nisi sit Resurrectio?

Talis fuit afflictio Iudæ Machabæi lib. 2. cap. 12. versic. 43. [& facta collatione, duodecim milia dracmas argenti, misit Hierosolymam offerri pro peccatis mortuorum sacrificium, bene, & religiose de resurrectione cogitans (nisi enim eos, qui ceciderant, resurrecturos speraret; superfluum videretur, & vanum orare pro mortuis) &c. Sancta ergo, & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis solvantur. Quæ verba cum sint clara, non aliud obicitur ad ea, quam negando auctoritatem, ad quam nos obligat Ecclesia: sicut etiam Concilium tertium Carthaginen. cap. 47. circa tertium sæculum, inter canonicas scripturas approbat libros Machabæorum, & sanctus Augustinus, lib. 2. de cura pro mortuis gerenda cap. primo inquit.

In

A In Machabæorum libro legimus oblatum pro mortuis sacrificium, sed & si nusquam in scripturis veteribus omnino legeretur, non parua tamen est vniuersæ Ecclesiæ, quæ in hac consuetudine statet auctoritas, ubi in precibus sacerdotis, quæ Domine Deo ad eius altare funduntur, locum suum habet etiam commemoratio mortuorum: Et de eorumdem librorum auctoritate testatur idem Augustinus lib. 18. de Ciuit. Dei cap. 36.

Ad hoc idem tendebant ieiunia antiquæ legis, postquam quis decesserat, refert ven. Beda in suis expositionibus allegoricis in Samuelē lib. 4 c. 10. vers. 12. & c. 3. vers. 35. Dauid ieiunat post mortē Saulis, & Ionatæ, lib. 2. Reg. cap. 1. vers. 11. & cap. 3. fleuit, & ieiunauit Dauid mortuo Abner: actiones, quæ ad pietatem & religionem, potius quam ad dolorem, debent referri; sicut etiam Salomon post obitum Regis Patris sui dixit; 3. Regum, cap. 2. vers. 33. *Dauid autem, & iamini eius, & damui, & ibreno illius sit Pax usque in æternum à Domino.*

C Liturgia Hierosolymitana, quæ Diuo Iacobo Apostolo attribuitur: Liturgia Romæ sancto Petro: Liturgia Alexandriæ attributa sancto Marco: Aethiopica, sancto Mattheo: Mediolani sancto Ambrosio: Capadociæ, & Syriæ sancto Basilio: Constantinopoli sancto Andree, & sancto Chrysostomo: Denique omnes Liturgiæ Græcæ, & Armenæ nulla exceptæ faciunt mentionem, & habent collectas etiam pro Defunctis; vt in Missis, quas nos hodie celebramus.

Proces igitur offeruntur, & pia opera exhibentur, pro animabus eorum, qui in vera poenitentia reperti fuerint; dum anima separatur à corpore, nondum plenè facta de his satisfactione: ex plurimis Concilijs per vniuersum orbem, & adducam solum decretum in Florentina synodo contra Græcorum proteruiam, his verbis. *Si vero poenitentes in Dei charitate decesse-*

runt antequam dignis penitentiae fructibus, commissis satisfecerint, & omisiss; eorum animas panis Purgatorij purgari; & ut à panis huiusmodi releuentur, prodesse, his virorum fidelium suffragia, Missarum scilicet sacrificia, orationes, & elemosinas, & alias pietatis officia, quae à fidelibus pro alijs fidelibus fieri consueverunt, secundum Ecclesiam instituta. Quam doctrinam ex traditione Apostolica, & miraculis confirmatam tradit Baron. in annum 34. vbi Spondan. in epitome num. 93. & nos Patrum aliquorum tantum testimonijs contestabimur.

Sanctus Damascenus in orat. de his, qui in fide Orthodoxa dormierunt, inquit. *Quod Saluatoris Discipuli, & Diuini Apostoli, &c. In tremendis, intemeratis, & viuificantibus mysterijs, commemorationem fieri de his, qui fideles ab dormire, sanxerunt; quod etiam firmiter, & absque vlla controuersia tenet à finibus, vsque ad fines Christi Dei Apostolica, & catholica Ecclesia, ab eo tempore in praesens, & vique in finem mundi; &c.*

Areopagita etiam ipse in Mystica de mortuis consideratione ait: *Cum Diuinam Bonitatem peccator peccata defuncto condonari petimus, quae ob humanam imbecillitatem admissa sunt: in regione viuensium eum collocari in sinu Abraham, Isaac, & Iacob; in quo loco abest maeror, tristitia, & gemitus, &c.*

Chrysostomus in sermone de mortuis, inquit. *Iserum excogitemus, quomodo mortuis profuturus praestemus his auxilium, quod valemus, elemosinas dico, & oblationes, quae quidem res ipsis utilitatem, magnum lucrum, & commodum affert, &c.*

Sanctus Gregorius Nissenus inquit. *Nullibi in consilio, neque absque consilio à Christi praecipientibus, & discipulis traditum est; sed res plena utilitatis est, Deoque accepta commemoratio, videlicet, quae habetur in*
Diuino,

A *Diuino, & admirabili sacrificio pro his, qui in fide obdormierunt. Obmutescant itaque prauæ schismaticorum, & hæreticorum synagoga, quæ omitti debere commemorationes pro defunctis prædicant.*

Obilciunt tamen prædictis aduersarij, quod Homini sufficiat in extremo peregrinationis suæ die poenitentia cum lacrymis, & feruens confessio ad salutem, & ad coeleste regnum obtinendum; præponentes exempla huiusmodi Meretricum, & Latronum: Quibus respondemus effusas prædictorum lacrymas eos saluasse, & sempiterna vendicasse damnatione, quam proculdubio subiissent nisi poenitentiam, & lacrymas ostendissent; sed coeleste Regnum nunquam impetrassent, nisi purgatorius ignis eos dignos effecisset, quo affligitur, & maceratur anima; vt apud Malach. cap. 3. *Ipse enim quasi ignis consumens, & quasi herba fullonum purgabit, & mundabit filios:* sed tempus abbreviant, & à cruciatu liberant preces, oblationes, & orationes, vt supra dictum est: at æternus ille ignis neminem mundat, neque lauat.

Ex quibus liquido constat animas post mortem magnum capere emolumentum ex Ecclesiæ militantis, & triumphantis precibus, maximè vero ex sacrificio, &c.

C Aduerrendum tamen, quod sicuti pro his, qui in Paradiso cum Christo deliciis ineffabilium bonorum fruuntur non sunt sacrificia, nec alia pia opera necessaria; cum illi in hoc mundo pro illorū peccatis satisfecerint; ita nec pro animabus, quæ hinc sine fructu poenitentiae decesserunt, nulla post mortem utilitas accedit, vt in psalmo 6. *In inferno quis confitebitur tibi?* vt propterea S. Aug. in Enchirid. ad Laurentium, c. 109. inquit. [Neq; negandum est defunctorū animas pietate suorum viuentium releuari, cum pro illis sacrificium media-

mediatoris offertur, vel eleemosina in Ecclesia sunt: A
sed eis hæc profunt, qui cum uiuent, ut hæc sibi po-
stea prodesse possent, meruerunt: est enim quidam ui-
uendi modus, nec tam bonus, ut non requirat illa post
mortem, nec tam malus, ut ei non proficiat illa post mor-
tem. J &c. & idem Augustinus in eadem quidam E. e. ch. d.
dii cap. 10. ait. *Cum erga sacrificia, siue altaris, siue
quarumsumque eleemosynarum pro baptizatis defunctis
omnibus offeruntur, pro ualde bonis gratiarum actiones
sunt: pro non ualde malis propitiationes sunt: pro ualde
malis, & si nulla sunt adiutoria mortuorum, qualis
cumque uisum est consolationes sunt.*

De Fruitione San- ctorum.

Cap. LXXXIX.

Svpponunt Græci non ante communem resurrectionem sanctos præmia recipere; nec impios poenas, quas merentur luere, sed in aliquo loco eas requiescere usque ad extremum iudicij vniuersalis diem. Vt igitur liquido cognoscamus iustorum animas esse in Dei gloria. Deum in facie videre, eiusque visione lætari, ut etiam impios iam æternis poenis demandatos: Hoc nobis attestantur omnes Patres Græci, & Latini, ex quibus Chrysostom. in sermone: Quod ualde profunt mortuis sacrificia pro ijs oblata inquit. *Oblectamur in commemoratione iustorum, non solum uiuentium, verum etiam mortuorum.* & paulo post. *Hi, & qui eo demigrant sunt iusti uidelicet, beati, qui ad Christum profecti sunt: iusti autem, siue hic, siue ibi apud Regem sunt, ibique*

A ibique magis prope sunt, non per speculum, non per fidem, sed facie ad faciem.

Metaphrastes in sancti Ioannicii vita in fine orationis dicit. [Diuus Ioannicius, spiritu quidem ad eum, quem diligebat demigrat, Angelorum choris comitatus, corpore vero urna clauditur: quæ sunt igitur ea, quæ post obitum huius admirabilis Ioannicii contigerunt: fractorum consolidationes membrorum, quidam à prauis Dæmonibus liberati sunt, cum ad eius tantum monumentum accessissent: & quo pacto post obitum poterat Ioannicius hac gloria spoliari, cuius discessum columna ignis apud montem Olimpium significauit & quem Angeli præcedebant, Paradisi ianuas aperiētes, & in cœlestem Beatitudinem deducētes, ut purificatus in conspectu Domini perueniret, & cum Angelorum ordinibus versaretur.] &c.

Gregorius Magnus lib. 4. dialog. cap. 25. inquit. [Nam sunt quorundam iustorum animæ, quæ à cœlesti Regno quibusdam adhuc mansionibus differunt, in quo dilationis damno nihil aliud innuitur, nisi quod de perfecta iustitia aliquid minus habuerunt & tamen luce clarius constat, quia perfectiorum animæ mox ut huius carnis claustra exeunt in cœlestis regni sedibus recipiuntur; quod & Paulus testatur: *Cupio dissolui, & esse cum Christo.*]

C Et alijs omiſſis decreuit nobis sancta Florentina synodus in hunc modum. [Illorum etiam animas, quæ post Baptismum susceptum, nullam omnino peccati maculam incusserunt; illos etiam, quæ post contractam peccati maculam, vel in suis corporibus, vel exuta corporibus sunt purgatæ, in cælum mox recipi, & intueri clarè ipsum Deum Trinum, & Vnum, sicuti est; promeritorum tamen diuersitate alium alio perfectius. Illorum autem animas, quæ in actuali mortali peccato, vel

vel solo originali decedunt, mox in infernum descendere, poenis tamen disparibus puniendos.]

Prædictis obiciunt Græci: si animæ iustorum ante resurrectionem æternam consequuntur felicitatem, superuacua est resurrectio, & iudicium, & super throno tum assensus, & iudicij constitutio: quid tum recipient, si nunc receperunt: quibus sic respondet sanctus Gregorius Magnus dial. lib. 4. cap. 25. his verbis. *Hoc eis nimirum crescit in iudicio, quod nunc animarum tantummodo; postmodum vero etiam corporum beatitudine perfruentur, ut in ipsa quoque carne gaudeant, in qua dolores pro Domino, cruciatusque peritulerunt: pro hac quippe geminata eorum gloria scriptum est: In terra sua duplicia possidebunt, &c. Quibus etiam congruit, quod refert magnus Athanasius. Animæ iustorum post Christi aduentum (ex latrone, qui in cruce pendit intelligimus.) sunt in Paradiso: non enim propter latronis iusti animam tantum Christus Deus Paradisum aperuit, sed propter omnes denique sanctorum animas.*

Sed omittis innumeris sanctorum Patrum auctoritatibus adducam testimonium Apocalip. cap. 6. his verbis. *Hi qui amicti sunt stolis albis, qui sunt? & unde venerunt; & dixi illi: Domine mi, scis, & dixit mihi: Hi sunt qui venerunt ex tribulatione magna, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine Agni, ideo sunt ante thronum Dei, & seruiunt ei die, ac nocte in templo eius.*

Opponunt etiam Græci nostræ veritati, ex epist. ad Hæbr. cap. 11. in fin. ibi. *Et hi omnes: testimonia fidei probati non acceperunt re promissionem; Dico prænabis melius aliquid providente, ut non sine nobis consumarentur.* Inferentes ex hoc sanctos non percipere æternam gloriam. Respondetur enim ea verba à Paulo prolata propter vniuersalem corporum resurrectionem, quam veluti Christiani omnes futuram esse credimus: cum sic hæc

- A** hæc promissio, quam Patribus Deus fecit in prophetis; idest se eos suscitaturum: cum autem in fine sæculorum totius mundi resurrectio fuerit consequuta, tunc Salvatoris Dei nostri promissio adimplebitur, & universa hominum corpora resurgent, & utraque simul anima, & corpus perfectionem una recipient, idest perfectam beatitudinem: Huius rei testis est Lucas in actis Apostol. cap. 13. *Et nos vobis annunciamus eam, quæ ad Patres nostros promissa facta est, quoniam hæc Deus adimplevit filiis nostris, suscitans Iesum, &c.* Hæc autem promissio Patribus facta est, nempe Resurrectio mortuorum, ut ipse Christus resurgens à mortuis primitiæ dormientium in se ipso primam ostenderet eam, cum ad mortuos venisset, & ab eis primogenitus resurrexisset; ut apud Roman. cap. 14. *Christus mortuus est, & resurrexit; ut & mortuorum, & vivorum dominetur.* & Corinth. secund. cap. 4. *Scientes quoniam qui suscitavit Iesum, & nos cum Iesu suscitabit.* Ergo ex his unanimiter concludamus sanctos, quorum animæ cum Deo sunt, laudare te Domine; ut & ij à nobis glorificati pro nobis enixè intercedant apud præmiorum datorem Christum Salvatorem nostrum; ut nos suæ societatis dignos efficiat. Fiat.

De Petri Primatu.

Cap. XC.

R Estat quintus articulus de Petri primatu, necnon de summorum Romanorum Pontificum incoffione; verum cum de his articulis sic supra in præceden-

cedentibus capitulis: adducam hoc solum Decretum
sacrofanctæ Florentinæ synodi his verbis: Item defini-
mus sanctam Apostolicam sedem: & Romanum Pon-
tificem in uniuersum orbem tenere principem, & ipsum
Pontificem Romanum suæcessionem esse Beati Petri Prin-
cipis Apostolorum: & verum Christi Vicarium, satif-
que Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum Patrem,
ac Doctorem existere, ut ipse Beato Petro pascendi, in-
gendi, & gubernandi vniuersalem Ecclesiam à Domino
nostra Iesu Christo plenam potestatem traditam esse;
quemadmodum etiam gestis œcumenicis conciliorum
in sacris canonibus continetur. Datum Florentinæ ses-
sione synodali anno 1439.

Qui plura de hoc articulo habere desiderat, præter
à nobis superius præfata, videat allegatum Genadium
virum eundem, & Constantinopolitanum Patriar-
cham cap. 5. per totum: & facit Deus, re. Græci ali-
quando à falsa suasione resipiscens, & vnam sanctam
Catholicam, & Apostolicam Romanam Matrem Ec-
clesiam recognoscant; ut fiat vnus Pastor, & vnus
Ovile.

De Indulgen-

tijs.

Cap. XCI

CUm de Purgatorio dixerimus, ac etiam de Petri
primatu: aliquid de Indulgentiis adnectere vi-
sum est, quæ à potestate summorum Pontificum, &
animabus Purgatorii, suscipiuntur. Indulgentia igitur
est remissio pænæ temporalis pro actualibus peccatis
debitæ

A debita, extra sacramentum fidei excommunicati Ecclesiæ
fieri dispensationem, Tolens in Summa, lib. 6. caput 4. in
princip.

B Ad hoc duo consideranda circa peccata venialia,
nempe Aversio à Deo & Conuersio ad Creaturam
inordinatam: ex parte Aversionis debetur poena pæn-
næ, quæ est non videre Deum in eternam satisfactionem
Conuersionis, debetur poena Sensus, iuste enim ac-
tibus torquetur, qui propter peccatum a Deo re-
hquit. Catholici autem Ecclesiæ hæc tenent, & docent,
ut etiam delecta culpa per misericordiam Dei remittatur
tamen: & Deum iustitiam satisfactio propitiæ: &
propterea quamvis Contritione, & Confessione Mis-
ericordie suscipiat, operibus non satisfaciendo, ad lu-
xuriam tenemur, per ea quæ possunt ad Romam & Caput
Stipendia peccati mori: Et adeo procedenti opinio
idem videmus ex Adam, Noe, David, &c. quod cer-
tè non esset remissio culpe remitteretur etiam poena
nec minus nos quoties dicereamus, quod propter pec-
cata veniunt aversa. Ad idendum est ex hoc satisfactio
Diuina iustitiæ etiam post reconciliationem, & hæc
ex meritis Iesu Christi, sine quibus nō est misericordia.
Quattuor media docent Theologi, quibus singulis
Christi meritis nobis remissionem culpe; eademque
nobis ad condonationem poenæ applicatur.

C Est ergo primum participatio sacramentorum, spe-
re operatio, ex quibus pars poenæ debita peccatis, no-
bis remittitur. Dicitur Paas, (& non tota poena) alias
sola tantum participatio sacramenti sufficeret animæ
ad confirmationem plenitudinis gratiarum; quamvis
culpa semper tota, & non in parte remittatur; cum hæc
deleatur mediante Gratia, quæ non potest diuidi re-
spectu particularis peccati, & sit generalis: ac etiam
ex quo dicta poena comparatur se cum Gratia Dei; ut
ex flagellis, & tribulationibus, quæ quotidie experitur

Ecclesia, Christi sponsa, & propterea ex participatione sacramentorum persepe solum pars poenae, & non tota aboletur.

Secundo, remittitur poena per Charitatem, quae idē potest operari, quod Martyrium ex prima epist. D. Petri cap. 4. vers. 9. *Charitas operis multitudinem peccatorum*: & ex Cantic. cap. 1. 8. vers. 8. *Fortis est ut mors dilectio*.

Tertio, remittitur poena ex operibus Satisfactorijs: etenim sicut nos Deum offendimus in bonis fortunae, corporis, vel animae; ita condicens est, ut elemosinis, ieiunijs, orationibus, & similibus nos Deum honoramus.

Quarto, & facilius remittitur poena ex bono Indulgentiarum usu, quoniam sicut Iesus Christus, satisfactio regulariter nobis applicatur mediocribus sacramentis, charitate, ac etiam peccatis operibus; ita extra ordinem de eadē satisfactione nos participamus ab eo qui potestatem habet dispensandi Indulgentias ex thesauris, quos Christus Ecclesiae suae reliquit.

Diminuat supra, quod Temporales poenae remittuntur nobis per Indulgentias, nec se extendunt ad poenas Aeternas, quae à culpa proveniunt, nec ad eos, qui Deo non sunt reconciliati: Et quamvis aliquando publicentur Indulgentiae à Culpa, & Poenis intelliguntur tantum, quod tunc temporis conferatur potestas

Confessarijs approbatis absolvendi poenitentiae à Centuris Ecclesiasticis, & ab omni casu reservato abique exceptione: vel quod intelligatur ea.

Indulgentia de poena remissionis culpe.

De

De potestate conferendi Indulgentias quam Christus tradidit Petro, & successoribus.

Cap. XCII.

IESVS Christus apud Matth. cap. 16. vers. 19. dicit Petro. *Tibi dabo claves Regni Caelorum, & quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum, & in caelis; & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in caelis.* Sancti Cyprianus, Ambrosius, & Augustinus notant in hunc locum verborum generalitatem, nempe; *Quodcumque*; per quod verbum omnis exceptio prohibetur, & praecipitur credere, quod quaecumque sint poena, vel culpa, dummodo à Petro super terram soluta, ea quoque sint soluta in caelis: At quoniam Iesus Christus venit eodem themate loquens Apostolis in plurali numero apud eundem Matthaeum cap. 18. vers. 18. *Quaecumque alligaueritis super terram, erunt ligata & in caelo, & quaecumque solueritis super terram, erunt soluta & in caelo.* Et apud Ioannem 20. vers. 23. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt.* Ecclesia nos inde docet, ut potestas conferendi Indulgentias, competat de iure divino directè Papæ legitimo Petri successorì, ac Episcopis: illi absque exceptione, & generaliter; ceteris particulariter, & determinatè circa sibi subiectos: certum est autem quod summus Pontifex habens auctoritatem, & iurisdictionem supra Episcopos, tanquam partem

partem gregis, potest ille eorumdem auctoritatem li-
mitare, & restringere, & sic putare expedire, fan-
ctus Thomas in supplement. tertie partis, quest. 25. art. 1.
& 3. *Contra illud in 1. 2. 3. cap. 10. & cap.*
cum ex antiquo quod de penis, & remissionem etiam in
dicto Lateranensi fuit decretum, quod Archiepiscopus
in sua provincia, & Episcopus in sua Diocesi pos-
sent concedere annum Indulgentie in die Dedicatio-
nis Ecclesie, & in anniversario eiusdem 40. dies; si bo-
num expedierit.

Inferitur ex his, quod suprema, & absoluta potestas
conferendi, & dispensandi Indulgentias pertinet ad
illum cui dictum est: *Pasce oves meas. Pasce agnos tuos.*
Sed tamen et ipse summus Pontifex in hoc solus fuit
dispensator; & expediens indicabit. *1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.*
& 17. *De his cum queritur, utrum dispensationem solus*
quis inveniat. Ut habetur etiam in cap. cum ex eorum
extra de pen. & cens. c. 1. d. Thom. 4. semel in fine. res
quest. 1. art. 3. & idem in supplement. 3. par. quest. 1. art.
2. & 3.

Advertendum etiam, quod Indulgentie tantum
valent quantum pronuntiantur: dummodo adfuerit
etiam dantis, charitas accipientis, & pietas cause,
& ob eandem causam potest dari maior, vel minor In-
dulgentia, sanctus Thomas in dicto supplement.

to tertie partis, quest. 25. art. 2. ad 2. *etiam*
pro subsidio temporalis dari possunt In-
dulgentie: & sint ordinata has
temporales ad spirituales;
nec intercedat

labes

simonia, *ut d. quest. 25.*

art. 3.

De

De Indulgentiarum
distinctione:

VIDE

Cap. XCIII

EX dicta libera potestate, quam habet Papa conce-
dendi Indulgentias, varie distinctiones Indul-
gentiarum deducuntur: sicut dum confertur: *Indul-*
gentia cuius Quarantena, seu Quadragesima: que non
aliud denotat, quam condonationem eiusdem pœnitenti-
e, qua pœnitentia Ecclesiasticis quadraginta diebus ful-
get delectationem: *Indulgentia septennalis, seu decen-*
nalis est illa, cuius pœnitentiam pœnitentiam totidem anno-
rum remittit: talis est illa quam Innocentius Papa
Quartus concedit toties quoticumque, qui pro Christia-
nissimo Rege ad Deum orarent, de qua D. Thomas in
4. dist. 20. quest. 1. art. 2. & refert Nauarrus de ora-
toris, & horis Canonicis num. 99. Et in hoc aduer-
tendum, quod in pœnitentiis septem, decem,

aut duodecim sanctorum intererant aliqui

particulares dies, quibus magis

arctam faciebat pœnitens

pœnitentiam quam

ceteris diebus, ut in Canon Presbyter

dist. 82. ubi de presby-

tero, fornicato,

& similibus.

De

De Iubilæo.

Cap. XCIV.

Iubilæum additur Indulgentiæ: & Primo, publica-
tur propter evidentem causam, & magis vniuersa-
lem, quam illa aliarum indulgentiarum. Secundo, de-
fert secum gaudium magnum, & iubilum in domo Dei,
Tertio, confertur tunc potestas omnibus Confessarijs.
(ab Ordinario approbatis) absoluerendi ab omnibus ca-
sibus reservatis, & ab omnibus censuris, excommuni-
cationibus etiam maioribus, suspensionibus officiorum,
seu beneficiorum, & interdictis, ac etiam confertur
auctoritas commutandi vota absque exceptione, præ-
ter votum Religionis, Castitatis perpetuæ, & peregrin-
nandi Romam, Hierusalem, seu Galitiam.

Fuerat de hoc figura Iubilæum illud, quod in Leu-
itico cap. 25. vers. 9. ibi. *Clāngēs. baccina mense septimo,*
decima die mensis, propitiationis tempore in vniuersa
terra vestra: sanctificabitque annum quinquagesimum,
& vocabis remissionem cunctis habitatoribus terræ tuæ,
ipse est enim Iubilæus: Reuertetur homo ad possessionem
suam, & unusquisque ad familiam præstinam,
quia Iubilæus est, & quinquagesimus annus, &c. Erant
præterea leges huius Iudaici Iubilæi, quod serui liberi
devenirent, obligationes deleterentur, debita remitte-
rentur, pæccepta iniurijs, & quisque possessionem ter-
rum, quas alienauerat recuperabat.

At quoniam *Omnia in figuris contingebant illis.* pri-
mo Corinth. 10. vers. 11. fuit oportunè habitum, ut
Christianorum Iubilæum, quod nisi semel in quolibet
saeculo

A saculo publicabatur, vt in Extrauagāte Bonifacij Octaui, cap. 1. tit. de poenitent. & remiss. ibi. *Et quolibet centesimo anno deinceps sequuturo*. Hoc ad Quinquagesimum postea redactum à Clemente Sexto, vt in Extrauagan. *Vnigenitus*; eodem titulo. Demum verò cum Ecclesiæ necessitates id requirerent, decreuit Paulus Papa Secundus, vt celebraretur Iubilæus singulis viginti quinque annis; quod Sixtus Quartus exequutus est, vt in Extrauaganti; *Quemadmodum*; eodem titulo.

De Indulgentijs pro Mortuis.

Cap. XCV.

A Nimæ, quæ in statu gratiæ ex hac vita decesserunt: sanctæ Sedis auctoritate Iesu Christi, & Sanctorum satisfactionem recipiunt, cum illis Indulgentiæ (vt mos est) *per modum suffragij* applicantur, quæ verba non aliud significant, nisi talis applicatio, *non fiat per modum iuridicæ absolutionis; sed per modum piæ, & certæ solutionis*. Nauarr. de iubilæo, not. 22. num. 4. Cardinal. Bellarmin. de indulgent. cap. 14. ad quam sufficit auctoritas Papæ. Secundo, requiritur, vt interueniat rationabilis causa, respiciens gloriam Dei, & bonum Ecclesiæ suæ. Tertio, vt is, qui hanc charitatem erga defunctos exercet totum compleat, quod requiritur ad indulgentiam; & vt magis profit, quod hic non reperjatur in mortali peccato: tunc enim certum est, tale suffragium non fore defunctis animabus inutile, qui nobiscum in charitate Deo communicant;

o o o

quamuis

quamuis in igne cruciati reperiuntur quacumque maiori poena viræ huius, ut inquit Augustinus in psalm. 37. ibi. *Quia dicitur saluus eris, contemnisti enim ignem; ita plane quamuis salui per ignem, grauior tamen quis ille ignis, quam quicquid patet homini pati in hac vita.* & idem voluit Greg. in psal. 3 poenit. Beda in eundem psalmum, & S. Bernardus ser. de obitu Vmberii Monachi.

Quod autem viuorum suffragiis Defunctis proficiat, sint præter auctoritates Patrum, de quibus distinximus nos supra cap. 89. probatur etiam ex apparitionibus, quæ leguntur apud sanctum Augustinum in lib. de Cura pro mortuis cap. 4. & in Enchiridio cap. 109. ibi. *Neque negandum est defunctorum animas pietatis operum viuorum releuari, cum pro illis sacrificiis intermedietate offertur, vel elemosynæ in Ecclesia sunt.* Ac etiam idem refert sanctus Gregorius Magnus lib. 4. dialog. cap. 40. & Gregorius Turonen. lib. de gloriæ confessorum. cap. 5. ex quibus inferitur, quod poena unus diei in purgatorio in sua intensione respondeat extensioni plurium annorum poenitentiae in hac vita; & propterea nil absurdum cum sit mentio sex, decem, aut centum, mille annorum indulgentiæ, quoniam iuxta antiquam Ecclesiæ rigorem concedebatur poenitentia septem, decem, & duodecim annorum cuilibet peccato: & in Concilio Elbertino cap. 5. dabatur poenitentia quinque annorum propter homicidium casuale, & annorum septem quando illud fuisset ex proposito, & in cap. 64. eiusdem concilii dabatur poenitentia decem annorum propter adulterium, & in canon. presbyter distinct. 81. eadem poena iniungebatur presbytero fornicanti.

Certum est igitur ex his Theologorum axiomata, quod indulgentia tunc utilis, & infallibilis sit; si adsit in concedente auctoritas, in causa pietas, & in suscipiente charitas: contra erroneam illorum opinionem, qui sibi suadent elevationem spiritus solum sibi sufficere.

pro

A pro indulgentia, seu iubilæo, ut in hoc adimpleatur, quod dicitur in psalm. 61. *Mendaces filij hominum in faciebus suis.*

De Antiquitate Indulgentiarum,

Cap. XCVI.

B **D**Ei Filius apud sanctum Ioannem cap. 5. vers. 14. remisit Paralitico poenam peccatorum his verbis. *Eccè sanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.* Eadem remissio quo ad culpam, & poenam facta est Adulteræ, Ioann. 8. versic. 10 ibi. *Hæde, iam amplius noli peccare* ut notauit sanctus Augustinus in tractatu 3. in Ioannem: *Si peccatorum fautor esset, diceret, nec ego te condemnabo, vade, & vive ut vis; daemon liberatione esse securus, ego quantumcumque peccaueris, te ab omni pena etiam gehennæ, & inferni terroribus liberabo, nunc hoc dixi, &c.*

C **P**enam, quam ordinauerat incautus, quod in Christi persona concessit, ut in 2. Corinth. cap. 2. versic. 10. *Cui quædam aliquis danda esset: nam & ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi, ut non circumueniamur à Satana: non enim ignoramus cogitationes eius; ita hunc locum exponunt Theodoret. & sanctus Thomas: & non ambigendum quin S. Petrus potuisset etiam erimere à morte Ananiam, & Saphiram eribendo illis indulgentiam; eorumdem demeritis non obstantibus, si id expediens reputasset.*

In sæculo Apostolis subsequenti: circa remissionem,

000 2 quam

quam Episcopi faciebant ad intercessionem, & preces A
Martyrum, Tertullianus in lib. ad Martyres cap. 1. ap-
pellat Indulgentias Pacem his verbis: *Quam Pacem,*
quidam in Ecclesia non habentes, a Martyribus in car-
cere exorare consueverunt: ut notat Pamelius in hunc
locum num. 12. ac etiam scribit Cyprianus lib. 13. c. 3.
ubi idem admonet Martyres considerare, pro quibus
intercedant.

Tertio & Quarto seculo sunt antiqua Concilia Oe-
cumenica, & Prouincialia, in quibus indulgentiæ pe-
nitentibus condonantur, iuxta Episcoporum iudicium,
cum ante fuissent decretæ pænæ delictis respondentes,
ut in Nicæna synodo primo can. 12. *Licet his Episcopis hu-*
manius circa eos aliquid cogitare, & paulo ante Placuit
synodo, licet indigni sint misericordia, tamen aliquid cir-
ca eas humanitatis offendit, & in Concilio Ancyran. can. 5.
Statuimus ut Episcopi, modo conuersationis examinatis,
potestatem habeant, vel utendi clementia, vel plus im-
poris adijciendi. & in Concil. Laodicen. can. 2. Oportet
ut paruo tempore transacto vacent orationibus, & ieiun-
ijs, quibus etiam iuxta indulgentiam communionem
reddi decreuimus.

Quinto, & Sexto seculo Sanctus Gregorius Magnus
conferat indulgentias his, qui inuident stationes Ro-
mæ; refert D. Thom. 1. sent. distinct. 20. quæst. 1. art. 13. C
quæstionculla secunda.

Septimo, & Octauo seculo, Sancto Leo Papa con-
cedit indulgentias Ecclesiis Germaniæ, & Galliæ, ut
scribit Ludgerus sancto Suuiberio, ut in cap. 2. *Scrij*
in vita eiusdem sancti ibi, Leo multa alia monasteria
& altaria, & cappellas per Alemanniam, & Galliam
consecrauit, ubique multas indulgentias conferendo.

Sergius Papa anno 884. concedit indulgentias tri-
annorum, & trium quarantenarum ijs, qui visitant
Romæ Ecclesiam sancti Martini ad Montes. in die fe-
stivitatis

A stinitatis, ut videre est in antiquo marmore ad altare eiusdem Ecclesiæ: unde non est apprens, quod sanctus Gregorius, sancto Leo, & Sergius voluissent indulgentias concedere in Ecclesiâ, quando non licuisset eisdem.

Præterea in Concilio Generali Claramontano anno 1116. Urbanus Papa concedit Plenariam Indulgentiam his, qui ad recuperationem Terræ sanctæ militarent. Et anno 1213. summus Pontifex Innocentius Tertius promulgat Indulgentiam plenariam pro subuentione Terræ sanctæ, & in Concilio generali deinde celebrato anno 1215. apud Lateranum inter alia ibi actum fuit de corrigendo abusu indulgentiarum quarundam, ut refert in cap. cum ex eo de pœnitent. & remiss. & de simili correctione indulgentiarum facta in Concilio Lugdunen. refertur in cap. 1. de pœnitent. & remiss. in 6. & in Concilio generali Constantien. (vbi Viclefius fuit condemnatus) Martinus Quintus concedit Plenariam Indulgentiam, ut in fels. 8. Demum Concilium Tridentinum pronunciat anathema contra negantes vñm indulgentiarum, ut in fels. 25. decret. de indulgentiis ibi, *Cum potestas conferendi indulgentias a Christo Ecclesiæ concessa sit, atque huiusmodi potestate diuinitus sibi tradita, antiquissimis etiam temporibus illa usafuerit, usum Christiano populo maxime salutarem, & sacrorum Conciliorum auctoritate probatum, in Ecclesiâ retinendum esse docet, & præcipit: eosque anathemate damnat, qui aut inutiles esse asserunt, vel eas concedendi in Ecclesiâ potestatem esse negant, &c.*

Confirmantur prædicta ex miraculis, quæ pluribus in locis operatus est, S. Bernardus prædicando indulgentias publicatas per Papam Eugenium his, qui proficiscerentur ad Bellum Hierosolymitanum, ut ex eod. Bernard. lib. 2. de considerat. & lib. 3. eiusdem viræ, cap. 4. & hinc latius.

De

De Limbo Sanctorum

Patrum

Cap. XCVII.

Quoniam de Purgatorio, & fruitione Sanctorum diximus supra, aliquid etiam per complementum operis, De Limbo, & Inferno adnotamus. Duplex supponitur Limbus, vel ubi animæ sanctorum ante aduentum Christi permanebant; vel ubi Infantes, qui nondum baptizati moriuntur, damnantur.

Quoad primum, nempe de Limbo sanctorum Patrum; omnes confitentur fuisse suum Abraham, in quo Lazarus quiescebat apud Lucam cap. 16. Et quoniam ex communi ferè omnium sententia hæc sit historia, nihilominus quando etiam esset parabola: certum est Christum Dominum fuisse loquutum, iuxta communem omnium sensum, ut tunc temporis communiter omnes crederent; fuisse suum Abraham, cognitum Hebreis, & hunc denotantem locum quietis instar Portus, ad quem naufragantes confugerent, ut exponit Theophilus, ut etiam Christus Dominus intulit apud Matth. 8. *Multi ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Isaac, & Jacob in Regno Cælorum.*

Notum est omnibus Paradisum terrestrem clausum fuisse primis parentibus, eorumque posteris, donec in diem Ascensionis dedit secum Christus in coelum sanctos Patres, quos ex Limbo eduxerat, ut inquit Apostol. ad Ephes. 4. vers. 8. *Ascendens in altum, captivum duxit*

A *duxit captivitatem: dedit dona hominibus. Quod autem ascendit, quid est, nisi quia & descendit primum in inferiores partes terra? Qui descendit, ipse est, & qui ascendit super omnes caelos, ut impleat omnia. Hinc quomodo negari valet, fuisse locum, ubi tam grandis captiuorum multitudo Liberatorem suum expectaret? ut verè fuit Limbus, de quo loquimur.*

Hunc locum fuisse sub terra; docet nos Apostolorum Symbolum: *Descendit ad Inferos.* & Princeps Apostolorum, predicat Israelitis post Spiritus sancti aduentum, in actis cap. 2. *Viri Israelita, audite verba haec: Iesum Nazarenum, &c. quem Deus iussit auit, solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo: David enim docit in eum; Non derelinque animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.* & infra in dicto cap. 2. versic. 31. *Providens laqueus est de resurrectione Christi, quia neque derelictus est in inferno: neque tunc eius vidit corruptionem.*

B Idem sanctus Petrus scribit in 1. epist. cap. 3. vers. 19. *In quo, & his, qui in carcere erant, spiritu veniens, praedicamus.* Nempe quod Christus, veniens Spiritu (id est quoad animam) praedicaverit spiritibus, qui erant in Limbo; etenim de Damnatis id intelligi non potest, quorum desperata erat salus: maxime cum loquatur Petrus de his, qui in carcere erant, & consequenter hodie non reperiuntur in carcere; ut erant iam sancti Patres in Limbo.

C Sanctus Irenaeus de mora Christi cum Patribus in Limbo lib. 4. cap. 45. quam praedicationem ibi ipse habuerit, inquit. *Ea propter Dominum in ea, quae sunt sub terra descendisse; Evangelizantem, & illis aduentum suum, remissum peccatum, &c.*

Et quod Christus retraxerit ex Limbo animas sanctorum Patrum. Origen. homil. 15. in Genes. *Quod di-*

ait ad Latronem: *Hodie mecum eris in Paradiso*; hoc A
non illi soli dictum est, sed & omnibus sanctis intelligi,
pro quibus in inferna descenderas.

Quod Christus Liberator fuerit mortuorum, sanctus
Athanasius homilia de semence ait: *Iesus autem propter*
nos mortuus est, descendens ad inferna in medium mortuo-
rum, & inter mortuos incedens, non solum liber, sed &
Liberator mortuorum erat.

Et sanctus Chrysostomus appropriat prædictionem
Isayæ animabus in Limbo homil. 5. de resurrectione. *Hodie*
Soli iustitia Christus ascendit Evangelizatis B
animis ab inferis, eleuans secum corpora sanctorum.
& infra. *Exclamauerunt qui erant in tenebris, quia lu-*
men viderunt magnum: & qui erant in regione tenebræ
mortis, lux orta est eis. Sicuti etiam dicit Isayas c. 45. vers. 1.
& 3. Portas areas conteram, & velleis ferreos confringam,
& dabo tibi thesauros absconditos, & arcana secretorum.

Sanctus Hieronymus explicans in proposito verba
Iacob, inquit epist. 25. cap. 5. *Descendam ad filium*
meum lugens in infernum; quia nec dum paradisi ianuam
Christus effregerat, nec dum flammam illam romphantem,
& vertiginem præfidentium Cheronim sanguis eius ex-
sinxerat.

Sanctus Augustinus declarans promissionem Chri- C
sti ad Latronem, quod non intelligatur de celo Em-
pireo, epist. 17. ad Dardanum sic inquit. *Neque*
enim ipso die in Cælo futurus erat homo Christus
Iesus, sed in inferno secundum animam; in sepul-
cro autem secundum carnem; & de carne quidem
quod eo die in sepulcro sit posita, manifestissimum est
Euangelium: Quod vero illa anima in infernum de-
scendet, Apostolica doctrina prædicat. Quamobrem
sanctus Petrus ad hanc rem testimonium de Psalmis
adhibet ubi de ipso prædictum esse demonstrat; Quo-
niam non derelinques animam meam in inferno. 3. Hac
Augustinus

A Augustinus quod idem sapius confirmat, vt in ep. 99 ad Euod. lib. 20. de ciuitate Dei cap. 15. in psalm. 89. & tract. 110, in Ioannem:

De Limbo Puero- rum.

Cap. XC VIII.

B **E** St alius locus similiter Limbus nuncupatus, à vbi, qui mortui nascuntur, & alii infantes, qui absque lauacro baptismi decedunt; a visione Beatifica propter originale peccatum penitus excluduntur, vt dixit Iesus apud Ioann. cap. 3. vers. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto; non potest introire in regnum celorum.* vt etiam de Circumcisione in antiquo testamento, Genes. 17 vers. 14. *Masculus, cuius praeputij caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo.*

C De primo nempe de Baptismo, cuius Arca fuit figura: loquitur S. Petrus epistola prima cap. 3. vers. 20. & 21. *Quando in diebus Noe, cum fabricaretur Arca, in qua pauci, idest octo animae saluae factae sunt per aquam, quod & vos; nunc similis forma, saluos fecit Baptisma.* De secundo nempe de Circumcisione, fuit figura, quod legitur in lib. Iosue cap. 5. vers. 2. *Fac tibi cultros lapideos, & circumcide secunda filios Israel:* qualis circumcisio ex cultro lapideo denotabat, quod quis in terram promissam non ingrederetur, nisi Petra angularis, quae Christus est, non applicasset virtutem ex sacramentis.

Hoc autem prouenit, ex quo nos omnes in pecca-

PPP to con-

eo concepti sumus, quamvis ex laudabilibus parentibus, ut inquit Rufin. in psalmo 50. *Dauid natus erat de iusse, viro iusto, & coninge eius: quid est ergo, quod de se dicit; In iniquitatibus conceptus sum & nisi quod trahitur i iniquitas ex Adam; nemo nascitur nisi trahens culpam, & culpa penam?* Sicut etiam Apostolus natus ex laudabili tribu Benjamin, ut ipse de se ad Philip. p. cap. 3. vers. 5. *Ex genere Israel, de tribu Benjamin, Hebraeus ex Hebraeis, secundum legem Phariseus, secundum emulationem persequens Ecclesiam Dei, secundum iustitiam, quam in lege est, conuersatus sum.* quare laus. Et nihilominus confitetur se natum in peccato, ut ad Ephe. cap. 2. vers. 3. *Eramus natura filij ira, sicut &*

Idem hoc manifestè indicat sanctus Ambrosius in Apol. David cap. 11. *Antequam nasceremur, maculamur contagio.* Et sanctus Hieronymus in epistola ad Letitiam. *Christiani non nascuntur, sed fiunt.* quam eandem sententiam ante pronunciauerat Tertullian. in apologet. cap. 17.

Concilium Melitenanum can. 2. inquit, Item placuit ut quicumque paruulos recenter ab vteris matrum baptizandos neget, aut dicat in remissionem quidem peccatorum eos baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lauacro expletur, anathema sit.

Concilium Florentinum sess. vi. Illorum animas, qui in actuali mortali peccato, vel solo originali decedunt, mox in infernum descendere: poenitentiam disparibus puniendos.

Sed ceteris omisiss adducam solus S. Augustinus epist. 18. ad Hieronym. his verbis. *Quisquis dixerit, quod in Christo vivificabuntur etiam paruuli, qui sine sacramenti eius participatione de vita exeunt: hic profecto, & contra Apostolicam predicationem venit, &*

rotam

A totam condemnat Ecclesiam, ubi propterea cum baptizandis parulis festinatur, & curritur, quia sine dubio creditur, aliter eos in Christo viuificari omnino non posse, &c. idem testatur Augustinus in ep. 106 ad Paulinum, & lib. 1. de Origanum. cap. 9 & lib. 1. de peccat. merit. & remiss. cap. 23.

Confitebuntur catholici ex prædictis, ut pro his, qui rationis usum habuere, duo in fine mundi loca sint remansura; nempe Paradisum pro Beatis, & infernum pro Damnat. Præterea quod infantes, qui ante usum rationis moriuntur, & qui Baptisma in remedium originalis peccati non fuerint consequuti, isti damnabuntur, nec unquam essentiam Beatificam Dei videbunt.

B locus autem in quo permanebunt isti, iuxta communio-riorem sententiam, erit pars superior inferni (de quo infra solum restat dicendum) sanctus Thomas, sanctus Bonaventura, Scotus, Durandus, & alij in sentent. dist. 33. vel in 4. distinct. 45. & Albertus in secunda parte summae quaest. 113. & hoc solum inter tantos Theologos interest, quod alij constituunt infantes in parte inferni altiore, quam Limbum puerorum appellant: alij cum cæteris damnatis eos locum habere pronunciant. Nam ut iidem docent, & est communis doctorum consensus in 4. sentent. dist. 47. post diem iudicii nulla erunt amplius plantæ, nulla animantia, nulla corpora mixta, hominibus dumtaxat exceptis, a qua ad suum locum naturalem redeunte: Neque perpetuo duratura sunt, nisi vel in toto, vel in parte incorruptionem ab ipsa natura sortita sint; eiusmodi autem sunt primum corpora cælestia, quia & secundum totum, & secundum partes incorruptibilia sunt. Deinde elementa, quæ secundum totum, licet non secundum partes à natura incorruptionem habent; Denique homines, qui secundum partem, quæ est anima rationalis, non secundum totum immortales sunt: cætera corpora

sunt omnia tum in toto, tum in partibus corruptilia. A
 Card. Bellarm. de amiss. gratiæ, & statu peccati lib. 6.
 cap. secundo.

Cap. XCIX

De Inferno.

Quamvis Christus vti homo fuerit mortuus, & tã-
 quam Deus satisfecerit, adeo vt minima
 eiusdem actio, sola guma, eius sanguinis, la- B
 crima oculorum eius plenè de rigore iustitiæ satisfecit-
 set: nihilominus ultra pulsus, est, & fuit *Copiosa apud eum*
redemptio, vt in psalm. 129. sicuti testantur Ioan. cap. 13.
Cum dilexisset suos, in finem dilexit eos. & ipse Christus
 apud Lucam 13. *Desiderio desideravi bene pacem man-*
ducare vobiscum, antequam patiar, &c.

Sed non propterea censebuntur vilo vnoquam tem-
 pore remissæ poenæ, quibus Dammati in inferno cru-
 ciantur, vt credere aliqui ex impiis Hereticis futu-
 rum post diem iudicij.

Hanc veritatem apertè docent propheta Isai. c. 33.
 vers. 14. *Quis poterit habitare de vobis cum igne deuo- C*
rante? & quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiter-
nis? & idem in fine suæ prophetiæ loquens de prævari-
 catibus inquit. *Vermis eorum non morietur, & ignis*
eorum non extinguetur.

Et Christus ipsemet iudex contra impios sententi-
 fulminabit apud Matth. cap. 25 vers. 41. *Discedite a me*
maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabo-
lo, & angelis eius.

Et alibi apud Marth. Christus assimilatur Paleas ip-
 sis reprobis ibi. *Paleas autem comburet igne incensi-*
guibili.

A *guibili. Quod expertus est infelix Diues, qui Abrahæ dixit apud Lucam cap. 16. Crucior in hac flamma.*

Similiter Apostolus Iudas in sua epist. catholica loquens de Sodoma, & Gomorra, vers. 7. inquit. *Ignis æterni pœnam sustinentes.*

Et in Apocalypsi cap. 21. vers. 8 *Timidis autem, & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatriis, & omnibus mendacibus pars illorum erit in stagno ardenti igne, & sulphure, quod est mors secunda.*

B Dicta sunt hæc circa poenam sensus; Poena autem essentialis, & principalior Damnatorum in inferno; est priuatio Diuinæ visionis, quamuis reperiantur homines in mundo non apprehendentes hanc priuationem huius beatificæ visionis, quam nos contemplantes potius quam de ea scribentes; Exoremus Deum, vt per immensam sui misericordiam liberet nos ab his omnibus malis.

Et hæc circa Ritus ab Ecclesiæ exordio, ac etiam de aliis dogmatibus, in eadem semper retentis: dicta sufficiant a nobis ad maiorem Dei gloriam.

De Græcorum Imperatorum Triumphis.

Cap. C.

DVm hæc scriberem, deuenit ad me Numisma factis grande Herackij Imperatoris ex ære hic delineatum, quod postea vidi, idemmet expressisse quoque Lypsium in suo de Cruce tractatu: in cuius anteriori parte eiusdem Imperatoris effigies Diuinum Lumen depre-

deprecantis his verbis: *Ulumina vultum tuum Deus; & sub eiusdem effigie posita est Luna, quæ magnam partem prædictæ figuræ circumdat.* A

Luna siquidem, vt alieno Solis lumine coruscat, de qua Tullius de somno Scipionis ait: *Luce lucebat aliena, hæc Solis discipula obsequitur cursibus superis; & prout actus ad Solem, vel recedis dispensat lumen*: Sic etiam Imperator Heraclius deprecatur à Deo summo Sola lumen Iustitiæ, vt idem lumen ipse dispensare, & administrare valeat in populum sibi subiectum.

Præterea sicuti Luna semper instabilis, & variabilis est Ouid. 11. metamor. *Nec par, aut eadem natura forma Diana. esse potest vnquam.* & Macrobius inquit. *Luna dispensationibus septenarijs luminis sui vires, semperpiterna lege variando disponit*: Ita Heraclius Lunam imitatus magna instabilitate bonorum, ac detestandum operum vitam duxit inæqualem, eandemque malè, ac miserrimè tandem compleuit: Ipse siquidem ad Imperium erectus aduersus tyrannidem Prociæ victoriam obtinuit virtute imaginum Christi, & Deiparæ, vt ex annalibus Baronii ad annum 610. num. primo, sicuti etiam piè coepit expeditionem, & insignes victorias reportauit de Persis Imperium deuastantibus, & hoc præuia quoque prædicta imagine Christi non manu facta, & assistente auxilio Dei genitricis, vt in prædictis annalib. ann. 611. & 622. & 623. 624. & 626. ac idem Heraclius extincto Cisdroe Rege pacem cum eius filio composuit amplissimis conditionibus. & in primis sanctissimum Crucis signum repetiit, accurrentibus ad Triumphis spectaculum, vbique fidelibus cum palmis, & oliuis, suffragibus, atque luminibus, & præ gaudio lacrymas emittentibus, atque, ex more hymnos sacros tantæ victoriæ occinentibus, ipsumque Heraclium eiusdem venerandæ Crucis recuperatorè magnis acclamationibus excipientibus, refert Theophanes, C

nes,

A nes, & Cedrenus, sicuti, & Annales Baronii an. 627 vbi Spondanus num. 3. & 4. Et veniens Heraclius cum triumpho Hierosolimam Crucem in proprium Calvariae locum suis humeris portat, illustri miraculo ea commendata, ut per Baronium anno 628. num. 1.

Sed non permanfit Heraclius diu in vitæ innocentia incæstuosas siquidē nuptias contrahens, Neptē suam: Martinam in matrimonium duxit, Augustamque nominavit, Coronatam à Sergio Constantinopolitano Episcopo; quod detestandum facinus gravi vindicta a Deo punitum esse, docent Theophanes, Cedrenus, & Baronius anno 613. num. i.

B Præterea nullus vnquam maioris in Rempublicam Christianam causa cladis extitit, quam Heraclius, dum non se opposuit nascenti Arabum Imperio post obitum Mahometis, refert Baronius anno 631. num. 1.

C Tercio idem Heraclius fides consulere imprudens existimans, imbibit Monothelitarum hæresim, referunt prædicti annales anno 629. & 640. ac demum infelici exitu vitæ clausit confectus erumnis animi, corporisque molestiis; ea passus, quæ pudet referre; quid in reliquit de se quæ in tabula egregie effigiatum exemplar quantum Deo inherētes Principes possint; ut verè tunc de eo potuerit, quod in Nummo expressum habetur. *Super. Aspidem, & Basilicum ambubalis Leonem, & Draconem*: Quantumque ab eodem Deo Principes recedentes, sint imbecilli, ac Reipublicæ & Ecclesiæ noxii, propagata, etiam ad liberos suos in foelicitate, cum in Heraclio etiam eius prosapia defecerit, refert idem Baronius ad annum 641.

In alia posteriori parte dicti Numismatis est idem Imperator triumphans supra Quadrigam, Diademate gemmis, & margaritis repleto, habet præ manibus Crucem, & supra eundem Triumphantem Imperatorem

rem sunt Lampades ardentes ; litteris quoque Græcis, A
& Latinis hinc inde exaratis :

Constantinopolitani siquidem Imperatores in eius-
modi Triumphali pompa imitari sunt priscos Impera-
tores Romanos , quibus tunc victi Duces , simulacra
oppidorum, aurum, argentum, Tribuni, & Legati in
equis præcedebant , & vndique clamor militum, de
quo ritu Cicero in Pisonem ait. *Quid tandem habet
iste currus ? quid victi ante currum Duces ? quid simu-
lacro oppidorum ? quid aurum ? quid argentum ? quid
Legati in equis ? & Tribuni ? quid clamor militum ?
quid tota illa pompa ?* Et inter cæteros auctores Plu-
tarchus in vita Pauli Aemilij egregie describit Trium- B
phum, quem ille devicto Perse peregit ; sicuti etiam
Zonaras lib. 2. annalium refert similem Camille

Trium-
phus.
Græco-
rum Im-
perat.

Præcedebant autem præfatum Constantinopolita-
num Imperatorem præter Despotas equitantes , cæteri
quoque pedites , & supplicantium agmen ; ex vtraque
autem parte comitabantur illum Berengarij, & omnes
Securiferi , & iuvenes nobilitate eximij armati : refert
Curopalata cap. 17. num. 36. & 47.

Accla-
matio.

Mos acclamandi Græcis Imperatoribus fuit valde
frequens : Corippus lib. 1. de laudibus Iustini iunioris
relatus per Grefferum in Curopalata lib. 3. commen-
tar. cap. 1. num. 13. his versibus .

*Excubia primum, quæ summa palatia servant ,
Imperium felix Dominis intrantibus optant ,
Et cunctos aditus armato milite vallant .*

Et idem Corippus lib. 2.

*Intonuit Patrum iubitus fragor, inde Clientum ;
Clamores crescunt, clamoribus adsonat æquor .
Laudibus innumeris regnantum nomina tollunt .
Iustini vitam tercentum vocibus optant .
Augusta totida Sophie plebs tota reclamat .*

Mille

C

A *Mille canunt laudes, vocum discrimina mille:
Iustinum, Sophiamque parem, duo lumina mundi
Esse ferunt: Regnatæ pares in sæcula dicunt.
Fælices annos Dominis fælicibus orant.
Insonuit vox illa diu, tandemque quiescit.*

Nicæphoro Phocæ factas acclamationes suauiter irridet Luitprandus in Legatione sua Constantinopolitana de processione Phocæ ad sanctam Sophiam, sic infit. *Cumque quasi reptans monstrum illud prodiret, clamabant adulatores Psalta: ecce venit stella matutina, surgit Eous, reuerberat obtutus Solis radios, pallida Saracenorum mors, Nicæphorus princeps: unde & cantabatur principi Nicæphoro, plures anni sint. Gentes hunc adore, hunc colite, huic tanto colla iudite. Quanto tunc verius canerent: Carbo extincte veni, anus incesfu, Sylvanus vultu, rustice, lustruage, capripes, cornute bimæstris, setiger indocilis, agrestis, barbaro, dure, rebellis Capadox. Igitur falsidicis, illis inflammatus nanys sanctam Sophiam ingreditur, Dominis suis Imp. se a longe sequentibus, & in Pacis osculo ad terram usque adorantibus.*

B Multa profecto in his acclamationibus apprecabantur, quibus nihil iucundius accidere potuisset, quàm si Imperator ille ipso die, quin & illo momento extinctus esset.

C Acclamationem iteratam sæpius, immo sæpissimè a Senatu, cum Claudius Imperator renunciatus esset, apud Trebellium. *Auguste Claudij, Dij te nobis præstent, principem te, aut qualis tu es, semper optauimus. Claudi Auguste per Respublica requirebat: Claudi Auguste tu Frater, tu Pater, tu Amicus, tu bonus Senator, tu verè Princeps, & similia.*

Non Bonis tantum bona, sed & mala Malis in huiusmodi acclamationibus apprecabantur, ut ex Lampri-dio de acclamationibus Senatus in occisum Commo-

q q q

dum

490 DE VETER. SAC. CHRIST. HYBIC
 dum Imperatorem. *Hofii patria bonores detrahantur*, A
Parricida bonores detrahantur, *Parricida trahatur*, *Hof-*
fiis patria parricida, *Gladius in spoliaria iudicetur*,
Hofii Deorum, *Garnifex Senatus*, *qui Senatum occidit in*
spoliario penatur, *vinco trahatur*, &c. Similes ferme
 execrationes in synodo sub Mena act. 4. in Petrum Zo-
 neram, & Severum Hæreticos, & actio. 5. extat lon-
 gissima acclamatio, quæ partim bona Augustis, & Pa-
 triarchæ; partim mala in Hæreticos Manichæos, Nesto-
 rianos, & Euthychianos, quorum ossa exhumantur, po-
 pulus imprecatur.

Trium-
phat
Imago
Virgi-
nis.

Mos fuit prædictis Imperatoribus Græcis in Trium-
 pho, seu alia solempni processione Quadriga incedere, B
 ut in nostro effigiato nummo est videre, præter scripto-
 res: At satis laudabilius fuit, quod gessit Ioannes Com-
 nenus Imperator, qui imaginem sanctissimæ Virginis Ni-
 coptæ Victorix eff. Græcis, suo loco Curui Trium-
 phali imposuit, ut Nicetas in Comneno inquit. *Cum*
dies supplicationis, seu Triumphi adesset, omnis generis sa-
pientes auro, & purpura interiti vicos exornabant: nec des-
erant Christi, & Sanctorum effigies in ijs ad vivum
expressæ. Erant & tabulæ utrinque, propter spe-
 ctatores, structæ digna admiratione. Fuit autem is locus
 orbis sic instructus, qui ab Orientali porta usque ad ma-
 gnum palatium pertinet. Quadrigæ a quatuor equis nimb
 audisioribus trahantur. Imperator vero non conscen-
 dit, sed Dei Genitricis imaginem in eo tollens, ut quæ
 lætitia exultabat, & animo penè linguebatur, cuius affe-
 ctus, ut collega Imperij, inuncta acceptis ferebat: Habe-
 nas viris potentissimis moderandas, & Cogentis suis cur-
 rum dedit curandum: Ipse Crucem manu gestans, pedes
 anteceffit, & Dei sapientia templum ingressus, atque in
 conspectu omnis populi ab successu grange Dæ actis, in
 Palatium abiit. Et hoc idem refert Grægorius in libris
 tertium commentariorum in Cuiopalam cap. sexto,

num. 1.

A num. 1. & 2. refert Baronius anno 1123, vbi Spondan.
num. 3.

Aliud simile. Triumphts de imagine sanctissimæ Virginis antea gesserat Ioannes Zemis, rediens Constantinopolim post deuictos Russos, Bulgaros, Scythas, & Turcos, ducentorum triginta milium, refert idem Baronius anno 1174.

B Videntur hanc diem Dei Genitricis Imaginem secum extulisse in expeditiones alii Imperatores, ac Reges: hinc Nicetas in Imperio Murzuphi ait. *Imago Dei Genitricis, quam Romani belli fecerant adfiscunt, ab hostibus rapta est.* Etiam noster Heraclius Quadrige infidens, in nostro nummo effigiatus, in aliud tempus imaginem sanctissimæ Virginis in militiam præsidii causa abducebat. Arturus Britto: *In obsidione Badonici Montis, factus imagine Domine Matris, quam armis suis insuerat, nongentis hostium fulus adarsus, incredibili cæce perfugavit.* Scribit Vvihelmus Mahmesburciensis lib. 1. de Gestis Regum Angliæ cap. 1.

C Quid venerationis Michael Paleologus Imperator imagini Hodegetriæ expulsi Latinis Constantinopoli, deuenit: his verbis expoluit Gregoras lib. 4. *Post dies domplure Imperator Constantinopolim intrat, non prius tamen quam sacrosancta Deipara, quam quasi via mæstratricem Hodegetriam vocant, imago per portam, quam auream dicunt, ingressa esset: vbi cum illi gratia hymnis acta fuissent, cum demum pedes præcedente sacrosancta imagine est ingressus, & in palatio, quod Hippodromo proximum est, habitari cepit.*

Diadema, seu stemma gemmis, & margaritis repletum defert in capite noster Heraclius: & quando hoc ipsum stemma portabat Græcus Imperator, aliud indumentum non gestabat, quam saccam, inquit. *Curopolata de officio Constantinopolit. cap. 6. n. 33 & 35.* Quanta autem in veneratione habereetur prædictum

q q q 2 stemma

Diadema.

Remma, seu diadema Græcorum Imperatorum, quod **A**
in eorumdem inauguratione intra sanctum tabernacu-
lum illud teneretur; & a diaconis sacras stolas ferenti-
bus, deportaretur in ambonem; refert d. Cuiuspalata,
cap. 17. num. 19.

Sed idem Imperator in eadem solemnī Coronatio-
ne communicaturus, in signum profundæ reuerentiæ,
deposito è capite diademate, tradebat illud Diaconis:
& Patriarcha postquam ipse pretiosum Domini Cor-
pus sumpteras, tradebat quoque Imperatori in manus
Dominici Corporis particulam: qua sumpta sumebat
etiam viuificum sanguinem: communicabat autem,
Patriarcha sanctum Calicem tenente, & ipso os ad ca- **B**
licem applicante, quemadmodum sacerdotes solent;
Ac post participationem Diuinorum mysteriorum rur-
sus Imperator imponebat capiti diadema, refert Cuius-
palata d. cap. 17. num. 44. & 45.

Imperatore Coronato eadem mortuorum ossa, pul-
uis; & stipula accensa obiciuntur: refert Petrus Da-
mianus lib. 1. epistola 17. [Apud Græcos hæc teneri
consuetudo perhibetur, vt cum Imperator quis in di-
gnitate creatur, mox vt Imperialibus insulis fuerit redi-
mitus, Coronæ simul, ac Sceptri gloria decoratus; cū
denique Procerum vallatur obsequiis; cum excipitur **C**
modulantibus psallentium choris: Quidam sibi præsto
fir, qui videlicet vna manu vasculum plenum moreuo-
rum ossibus, ac pulueribus offerat; in alia verò stup-
pam lini subtiliter pensam, ac pilis pensilibus molliter
demolitam, cui protinus ignis adhibetur, & repente
in ictu oculi flamma subito vorante consumitur: vt in
altero debeat considerare, quod est: in altero valeat
videre, quod habet. In cineribus siquidem se cinerem
recognoscit; in stipula iam colligit, in die iudicii, quam
subito mundus ardebit; quatenus dum se simul, ac sua
tam vana, tam floccipendenda; nullatenus insolescat;
& dum

A & dum possessor, atque possessio subiaceret communi omnium casui non ambigitur; iam quasi de singulari dignitatis apice, qui ad summa prouectus est, non infletur, *J* Hæc Damianus.

Nec absimile est, quod seruatur hic Romæ in summi Pontificis Coronatione, cui per tres vices obicitur stappa, quam ignis momento comburit; dicente Coremoniarum Magistro totidem vicibus alta voce: *Beatissime Pater sic transi gloria mundi.*

B Mos etiam fuit Romanorum Imperatorum, dum triumpharent, quod publicus minister in ipso curru veheretur, Coronam auream gemmis interpolatam super caput eius tenens; & retro videre iubens, quo monebat, ut reliquum vitæ cursum prouideret; & ne eo honore elatus superbiret: non enim est minus insigne fragilitatis exemplum is, qui triumphat, quam is, de quo triumphatur. Appesa propterea erat eorum curru Nola, & flagellum, quo innuebatur eum in tantas calamitates posse incidere, ut aut flagris cederetur, aut capitis damnaretur: nam qui ob facinus extremo supplicio afficiebantur Nolas gestare solebant, ne quis contactu illorum piaculo obstringeretur; refert Zonaras de Camillo lib. 2. Annal.

C Pulchrum ergo mundanæ conditionis ordinem homo consideret, & dum suis vîsibus omnia cernit attribui, non sibi, sed suo referat gratias conditori; lenocinantem mundi gloriam sub iudicii sui calcibus deprimat; virorem carnis aridum iam puluerem credat, diem suæ vocationis tanquam speculum suis obtutibus anteponat, districtum vltimæ discussionis iudicium contremiscent: quatenus dum nunc Creatoris sui legibus subditur, qui inter creaturas, quæ terrenæ sunt, videtur insignis, in coelesti quoque gloria veraciter sit sublimis, ut etiam inquit Petrus Damianus loco citato.

San.

Sanctissimam Crucem manu dextera Græcus Imperator, ut in nostro Nummo solitus erat portare; Europæata c. 6. n. 37. & 39. tum quando coronatus confidebat in thronis una cum Imperatrice; quæ & ipsa tunc raturum, seu palmam tenebat; idem Europæata c. 17. n. 31. tum etiam quando solemniter gestabat stemma, seu diadema, similiter Crucem tenebat d. c. 17. n. 35. Quæ gestatio Crucis, non aliud indicabat, quam Signum Dei, aut Christi, sicut libenter Christiani ipsam Crucem appellabant; ac etiam quasi Imperatoris illius tesseram, seu vessillum, ut in codice Iustiniani: *Vetatur signum Salvatoris Christi humi, vel in silice insculpti*: sic Græci interpretes legem 38. Scæuole accipiunt; de auro, argentoque mundo. *Fieri volo, inbeoque signum Dei ex libris centum.*

Aliquando prædicti Imperatores ipsi manu gestabant Crucem ut diximus, aliquando gestabant Globulum, cui illam et erat supernè infixa: Suidas in Iustiniano. *Imaginem suam posuit super columnam in equo: ea sinistra manu fert globum, cruce in eo infixa: significante, quod per fidem in Crucem, terra Dominus sit factus*. Globus enim terra est ob hanc eius rotundam formam: fides autem crux ob Deum, qui in carne in ea affixus.

Hoc idem salutiferæ Crucis signum idem Imperator habebat supra diadema, ut etiam in nostro nummo habemus expressum, unde S. Hieron. ad Lætam. *Vexilla militum Crucis insignia sunt, Regum purpuras, atque ardentes diadematum gemmas patibuli Salvatoris pictura condecorat.* & Chrysost. aduers. Gentil. *Hoc extremi supplicij symbolum, Crux diadematibus, & coronis clarius factum est*: sicuti in ipsorum etiam militum armis erat expressa. Euleb. de vita Constantinulam vero in armis ipsorum militum salutaris trophæi signum iussit extare. Prudentius contra Symmachum *Glypeorum insignia Christus scripserat, ardebat summis Crux addita Cristis.*

In

A In sinistra vero manū solitum fuit prædictis Imperatoribus deferre inuolucrum Codici simile, ligatū mantili, habetq; intus cavitatē, & hoc vocatur Acacia, quasi dicat illud: Imperatorem humilem esse, atq; mortale; neque propter Imperii sublimitatem efferri, neque insolenter se iactare. per mantile significatur eiusdem Imperii inconstantia, & mos ab vno ad aliud transeundi, ut ex Curopalata c. 6. n. 37. quamvis Gretser. in d. Curopalata. c. 12. in fine velit Acaciam, quam Imperator ferre altera manu erat solitus, vitæ innocentiam denotasse.

B Præferbant quoque Imperatori Lampades, etiam in nostro nummo effigatas, propter illud Christi dictū Matthæi 5. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in Cælis est.* Curopalata cap. 6. num. 37.

C Extrat etiam Theodori Balsamonis disceptatio de hoc more præferendi lampadem Imperatori, ut Imperatrici, & quinque Patriarchis, Romano, Constantino-politano, Alexandrino, Antiocheno, Hierosolymitano; ineptè supponens ille Imperatori duplicem ob causam deferri lampades; tum quia humana, tum quia Divina curat; tamque ea quæ ad corpus; quam quæ ad animam pertinent: (huius enim geminæ potestatis concessione blandiebantur recentiores Græci suis Imperatoribus) eaque de causa lampades Imperatoris duplicibus auribus, & ottonis cinctas esse: Patriarcharum vero lampades, ut & Imperatricis una tantum: eo quod Patriarchæ Spiritualium tantummodo curam habeant: mulieribus temporalia dumtaxat spectent; quippe quibus in Ecclesia docere interdictum sit; refert Gretserus lib. 3. in Curopalata. cap. 1. num. 7.

F I N I S.

HÆc sunt, Christiane Lector, præcipua, & A
 insigniora, quæ ex veteribus Ecclesiæ na-
 scentis ritibus mea ingenij tenuitate adiuueni,
 quæque ut debui fide optima expressi; vel hac
 ratione præclarioribus ingenijs sint occasio illa
 accuratius, vberius cum summa studiorum uti-
 litate prosequendi. Hæc inquam sunt, quæ in-
 star Apiculæ ex sacrosanctæ scripturæ medulla,
 sacris Concilijs, Ecclesiasticis scriptoribus, pro-
 batorumque auctorum floribus in proprium
 mihi usum collegi, ac sincere dilucida breuita- B
 te concinnaui; nunc & exhibeo; ut quibus om-
 nes illos libros comparare, aut perlegere com-
 modum non est, ad manus ipsi habeant sacra-
 rum quarumcumque compendium. Quamo-
 brem hoc meum qualecumque opus, quod be-
 neuolo animo offero, benignè suscipe, piè utere,
 & in Christo benè, beateque viue. Vale, C

PAX

PAX

**R E G I S A E C Y L O R V M, I M M O R T A L I, I N V I S I B I L I;
 S O L I D E O H O N O R, E T G L O R I A.**

INDEX RERVM

Cuius Numerus Paginam : Littera vero
Lineam indicat.

Littera A.

*Agnus Dei , sacra Iuncula , & Amuleta Eibnicorum
superstitiosa .*

BVlla, quæ apud Romanos simul cum Prætexta, erat Magistratum, & ingenuorum Puerorum ad vota conciliandæ virtutis: hac Tarquinius Prisci filius primus donatus fuit. pag. 265. c. erat in præfata Bulla Cordis figura, qua sic noscerent, se homines esse, si corde præstarent 266. b. aliquando etiâ collo Infantium appendebant metalla in Virilismēbri formam ad auertendas fascinationes, 266. b. Prouisio post signaturam Bulla nuncupatur; quoniâ rotunda, ceu in aqua orbiculantur guttæ aquæ, 'c. primi Christiani mutata prædicta superstitione ex Cereo Paschali sacro Chrysmate delibuto Agni Christi imaginem expresserunt, quos Cathecumeni post baptismum ad collum portabant, 267. a. consueuere etiam primi fideles gestare ad collum sanctæ Euangelia, b. & quare illa dicērentur Euangelia parua? c. huiusmodi sacras bullas cum ligno sanctæ Crucis, & lectione sancti Euangelii transmisit S. Gregorius Magnus ad Reges, 267. c. miracula sæpe excitarunt ex hoc pio fideliū vſu, 268. a. b. aliqui abusi fuere huiusmodi sacris bullis ad sortilegia, & prophanos vſus, contra quos inuehitur S. Chrysostomus 268. c. cum seqq. Magnus Constantinus se.

r r r uerif-

I N D E X.

uerissimè agit contra illos, qui amuleta superstitionis collo gestabant, quos etiam sancti reprehendebant. 270. a.

Aqua benedicta.

Ritus purificationis Aquæ, de quo in lib. Numeri; etiã in catholica habetur Ecclesia ex apost. traditione, 206. b. refertur illius Benedictionis forma, c. Quam aquam solemniter præcepit benedici Alexander Papa Primus c. utebantur prædicta aqua benedicta quibusdam orationibus, & cœremoniis consecrata, eaque inferuebat baptismo, & ad effugandos Dæmones, & incantationes, 207. b. Hinc etiam aqua sanctificata ad leuium sordium expiationem in Ecclesiis, & priuatis domibus exponitur, c. sicut etiam in templo Hierosolymitano ad emundationem positum fuit labrum æneum, quo sacerdotes manus, pedesque ante ingressum lauarent; c. & ex naturali instinctu purè accedendi ad Deum non solum Christiani, & Iudæi, sed & Gentiles ante adorationem se aqua mundarent, 208. a. Aqua, vt elementū non mundat a sordibus animæ, sed benè in sanguine Christi per benedictionem, & preces Ecclesiæ, delet peccata, & liberat a malis, 208. b. In monumentis apponebatur a priscis fidelibus Aqua benedicta. 356. b.

Littera B.

Baptismus.

Baptisteria primis Ecclesiæ temporibus in usu non fuere; sed aliquando in Fluminibus baptizabatur, seu in Fontibus, Stagnis, ac etiam in Via, in Domibus, in Mari, &c. pag. 28. a b. Deinde Baptisteria in domibus, & aliis abditis locis extra Urbem extructa fuere,

I N D E X.

fuere; donec Magnus Constantinus in suburbio; ac etiam intra urbem in Coelio monte construi fecit: Item tempore Clodovei Regis in Gallia construi coepit. 29. a. b. præterea Baptisteria a sinistra parte ingredientium in ecclesiam mos fuit construi c. In suscipiendo Baptismate Viri cum Viris, & mulieres cum mulieribus sepatatim erant, quoniam multos utriusque sexus nudatos baptizari eodem tempore oportebat, 29. c. & seq. Consecratio Aquæ baptismalis ab Apostolis instituta pervenit ad nos, 30. a. Baptismus in primordiis Ecclesiæ quolibet die celebrabatur, postea vero extra Paschatis, & Pentecostes tempus nemo baptizabatur, quamvis infans, & paruulus 30. b. Necessitate postulante omnibus baptizare licebat in exordio Ecclesiæ: cæterum solis Episcopis fuisse munus baptizandi, sed ex quo postea certa Baptismi tempora cessarunt, & Episcopis aucta onera, singulis oppidis certi presbyteri assignati fuerunt, quibus totum negotium deuolutum est, 30. c. Monachi ab hoc munere in totum repellebantur. Baptismus vero a pueris etiam per iocum collatus ritu Ecclesiæ est validus, supplendo tamen, quæ a sacerdotibus mos est fieri, 31. a. Compatri, seu susceptoris munus in Ecclesia antiquissimum, & vnde exhortus? & adhibebantur susceptores non solum in baptismo infantium, verumetiam adultorum, 31. a. b. viro mulierem, & mulieri virum tunc suscipere de fonte non licebat, & quare? 31. c. Monachis susceptoris officio fungi non licebat necus in clericis, presbyteris, & Episcopis, quibus licuit. Parentes tunc filios suscipiebant: modo talis usus penitus abrogatus 32. a. b. Baptismus paruulorum ex sacris litteris probatur 32. b. Qui baptizandi erant, nominabantur Christiani, Cathecumeni, Competentes, Initiati, & Electi, 32. c. Cathecumeni dicebantur, quia mysteria fidei ipsis credebantur, inter quos etiam infantes re-

I N D E X

cenfebantur 32.c. & de his vide in verbo Cathecume-
 nus. Mos fuit Nomina in Baptismo imponere, de quo
 ratio adducitur 34. a. & fuit vetitum Gentilium no-
 mina filiis imponere, 34. b. Nares, & aures presbyte-
 rorum digitis ex faliva tangendi antiqua fuit confue-
 tudo, & quare 36 c. Exorcismi fiebant in baptismo 36.c
 & accedentes ad exorcifmum erant nudis pedibus, &
 vno tantum vestimento, ac etiam ardentem cereum
 tenebant. 37.a Baptizandi quare Competentes nomi-
 nabantur? 38. a. Soli Competentes habebant ius pe-
 tendi Baptifmum humi prostrati, & hi fiebant in Do-
 minica Palmarum a: Baptizandi variis poenitentiae ge-
 neribus vtebantur, de quibus 38.c. & feq Symbolum
 fidei tradebatur Baptizandis in Dominica palmarum,
 39.c, Quo die aliquibus in locis lauabantur capita
 baptizandis c. alibi etiam mos fuit ablundi pedes ba-
 ptizandorum, 40. b. Oratio Dominicalis exponeba-
 tur baptizandis feria fecunda post Dominicam Palma-
 rum, 40. b. Baptizandi die Sabbati sancti, quo bapti-
 zabantur, Elekti nominabantur, 40. c. Electorum ori-
 go pendebat ex scrutinyis de vita & moribus, c. & in
 dictis scrutinyis perquirebantur voluntas, & opera bap-
 tizandi, 41. a. Suffragia ferebant in praedictis scruti-
 niis non solum Clerici, fed etiam Populus, b. & haec pu-
 blicae in Ecclesia fiebant, non autem priuatim, & qui-
 bus coeremoniis scrutinya conficiebantur? c. Quibus
 etiam infantes subdebantur. 42.a. Quando ab Eccle-
 sia sublata praedicta scrutinya? b. Ornabatur Ecclesia,
 quando baptizabatur, 42.c. Qui baptizabantur, facie-
 bant oblationes pro cuiusque arbitrio, 42. c. Litaniae,
 & aliae orationes dicebantur ante baptifmum, & in ba-
 ptismo, 43. a. Forma verborum Baptismi, fuit femper
 in nomine trium Personarum sanctiffimae Trinitatis.
 43.b. cum feqq Baptifmus prifcis temporibus folum
 per Immerfionem fuit in vfu, non autem per Infufio-
 nem,

I N D E X

nem aut asperſionem 44. c. & mergi, ſolebant Baptizantes recti & ſtantes, 45. B. vſque quo durauit conſuetudo merſionis? B. vnica merſio fui ſemper ſufficiens de neceſſitate Baptiſmi, quicquid fuerit alias in vſu, 45. c. Baptizandi Nudi accedebant, 46. b. adeo vt etiam partes obſcœnæ veſtibus carerent, b. & tam adulti quam infantes; vt etiam mulieres, & conſtituti in Carcere; ac etiam egrotantes morti proximi. c. & ſeq. Cauſa huius Nuditatis. 47. b. vſquequo durauit conſuetudo Nuditatis. c. Baptizandi erant Ieiuni vſque ad veſperam dum Baptizabantur, & hoc etiam in pueris & egrotis, 47. c. & ſeq. Mulieres ſeorſim a viris Baptizari ſolitas, & ad ſiniſtram maſculorum, 48. a. Baptizandi nominabantur a clericis, & eo ordine Baptiſmum recipiant. b. oſculabatur Miniſter baptizatos poſt baptiſmum, quamuis Infantes eſſent, 48. c. & ſeq. quare dabatur tale oſculum? 49. a. Miniſter Baptizant ſuſceptorum in manus dabat, a quo ſiniſtro brachio ſuſcultum, ipſe adhibitis Linctis abſtergeret, 49. b. Adſtantes nouis Chriſtianis omnium peccatorum Indulgentiam congratulabantur, 49. c. oratio interim religioſè fiebat a Baptizatis, 50. a. Sacerdos item ſummum baptizati verticem Chriſmate vngebat propter timorem mortis, & abſentiam Epiſcopi, b. quoniam tali vnctione reſiſtitur Diabolo, ac etiam talis vnctio eſt ſignum lætitiæ, c. Veſtis Candida dabatur baptizatis quacumque dignitate eſſent præditi, 51. a. Quare autem detur hæc veſtis? b. & ſeq. Forma dandę Veſtis albæ: ac etiam materia eiſdem, 52. a. Veſtis alba erat ſtriſta cingulo, & totum corpus operiebat, B. Deponeretur a baptizatis octaua die: & quare ſeptem diebus illam ferebant? c. & ſeq. Velamen ſacrum dabatur etiam Baptizatis & hoc filo rubeo inſutum erat, vt Chriſti paſſionem indicaret, 53. b. c. Calcei poſt baptiſmum dabantur & quare? c. Decem ſiliquæ dabantur

I N D E X

tur olim a Pontifice baptizatis & quare, 54. a. Cereus accensus in manus baptizati a Ministro dabatur & quare. 54. b. c. Pax dabatur Baptizatis a Ministro, 55. a. Baptizatus locabatur in loco edito ante sacrarium, & quare? 55. b. Baptizati statim confirmabantur, 55. c. cum sequentibus. Baptizatis iterum dabatur Pax, 58. a. Benedictio deinde impertiebatur, b. missa post baptismum celebrabatur, b. Completa missa dabatur etiam Eucharistia Baptizatis, c. & huc usum Eucharistiae post baptismum suscipiendae non solum adultis, verum & Infantibus solitum, c. & tales Infantes sumebant tunc Eucharistiam solum sub specie vini: adulti vero sub utraque specie, 59. a. Corona imponebatur Baptizatorum capiti tamquam laetitiae Symbolum, : ac Regium, & Sacerdotale insigne, 59. b. Lac, & mel consuetudo fuit dari Baptizatis & quare? 59. c. & seq. ac etiam Lac & vinum dulce, 60. b. Denum habebatur Concio & Pax baptizatis dabatur, c. baptizati stipem in egenos copiose conferebant, c. item Baptizati suscipiebant conuiuium ministros & susceptores; quamuis fuerint deinde moderata haec conuiuia, 61. a. b. Letitiae signa praebant Christiani propter baptizatos, c. Denunciabantur baptizati ab Episcopo: successu temporis fuerunt idem proclamati ab Inferioribus ministris, c. & seq. Fuit consuetudo dandi baptizatis Imagines Agni celestis in cera consecrata, & quare? 62. b. Solita fuit celebratio de Anniversario die quo quis fuerat baptizatus, & haec dicebatur Illuminatio, 62. c. baptizati apud Ministros per aliquot dies manebant, vt de ritibus erudirentur, 63. b.

Christus quamuis ordinauerit fieri Baptismum per immersionem in aquam, & non per aspersionem; nihilominus propter inconuenientiam & incommoda & erubescenciam in foeminis, Ecclesia commutauit hunc usum in Baptismum per aspersionem, 141. a. cū sequen-
Ba.

I N D E X

Baptismus Paruulis conferendum accepit Ecclesia ex Apostolica traditione. 332. a. sicut etiam vetus Ecclesia Baptismum in hominibus adultis existimabat necessarium necessitare conditionali, in Infantibus necessarium necessitatis absolutæ, a.

Christus Petrum Baptizauit, Petrus Andream & filios Zebedei, hi deinceps reliquos Apostolos, 417 b. verba Baptizari pro mortuis, non intelliguntur de baptismo Sacramentali, sed de Baptismo poenitentiae & afflictionis, 258. a. b.

Littera C.

Calicis Vfus.

Calices in Ecclesia primum ex ligno erant in vsu, sed quia bibuli imbuebantur sacro sanguine in Vitreos mutati: sed tandem ex vitro exclusi quia fragiles; ex metallo sapor displicuit, aliquando marmorei fuere: ceterum in presenti ex auro & argento solum, aut saltem stanneo: Corporale autem ex Lino candido & nitido, 120. a. b. c. Pingebant, & celabant Calices, 121. a. Habebant aliquando pondus, & ornatum lapidibus pretiosis. a.

Vino aqua mixto vtendum in sacrificio Calicis, quia in vna persona Christus Diuinitatem, & humanitatem copulauit. b. alia ratio quare aqua vino misceatur. 115. a. Abstinebant aliqui vino in Calice, grauiter reprehensi, 121. a. Alii in Lacte consecrunt: alii mel & Lac addiderunt, c. Quod ministraretur Calix ex speciebus Panis & Vini, 122. a. b. Erant ministrales Calices ad dispensandum Populo, a. b. Dispensabatur etiam priscis temporibus sanguis ex Calice cum Canna, Fistula, seu Calamo; sicut etiam summus Pontifex & Diaconus hodie sugunt sanguinem. 122. c. & seq. similiter propter timorem effusionis sanguinis utebantur magis

I N D E X

magis patinis pondere triginta librarum, 123. b. & propter eundem timorem effusionis præcepit Zosimus Papa, vt nullis poculum in publico proponeretur, b. Concessum tamen Boemeis, in Concilio Basiliensi, qui ab hoc priuilegio deinde exciderunt, c. concessum etiam Regi Galliarum dum vngitur, & in mortis articulo; c. sicuti etiam Imperatores Græci iam & Latini in ipsorum Coronatione sumpserunt, quemadmodum Sacerdotes solent, c. & seq. & 131. in princ. Monacos S. Benedicti fertur tinxisse hostiam sanguine antequam sumerent, 124. a. summus Pontifex solemniter celebrans tradit Calicem gustandum Diacono, a. sicuti solent aliqui Orientales, & Aquilonarij, b.

Græci calidam aquam infundunt in Calicem & quare. 124. c. cum seq. talis error conuincitur de mendacio, 125. b. quamuis toleratus ab Innocentio quarto, c.

Vsus calicis fuit prohibitus respectu non celebrantium; quoniam integritas substantiæ seu essentiæ communionis consistit vt recipamus Christum totum integrum vt recipitur per alteram ex speciebus Sacramentalibus, & in hoc non potest vllatenus dispensari: Quo vero ad integritatem significationis communionis, vt memoria teneamus corpus in sanguinem fuisse diuisa in morte Christi; hæc seruatur in persona consecrantium communicantium sub vtraque specie; cum possit in hoc casu dispensari quo ad non consecrantes vt sub vna tantum specie communicent latè, 138. cum seq. quentibus & per totum capit. Ecclesia primitiua etiam multis casibus admisit communionem sub vna tantum specie, 139. c. & sequentibus.

In primitiua ecclesia cum non potuisset seruari consuetudo vnius Calicis tantum in vnaquaque Synaxi, etiam si maius vas fuisset adhibitum: ex hoc introductæ fuere magnæ hydræ, seu vasa vino plena effunden-

tes

I N D E X

res in illa partem vini consecrati, ex qua mixtione præbatur Populo communio, sed propter timorem effusionis & alias difficultates fuit induta communio solum sub specie Panis, 142. b. cum sequentibus.

Aethiopes seu aliae nationes, quæ ausæ sunt ministrare Sacramentum sub specie alterius liquoris ob vini defectum in illis regionibus, hoc temerarium est habitum tamquàm destructivum essentiae sacramenti, 143 b. & seq.

Quamvis præceperit Christus, Nisi manducaveritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis: hoc etiam adimpletur si sumatur sacramentum sub specie panis tantum, quia tunc concomitanter sumitur etiam sanguis, 143. c. & sequenti. *Campana.*

Campanæ nomen vnde sumptum? 236. b. earum usus etiam in veteri testamento, c. 238. c. & 239. c. etiam apud Ethnicos in usu fuisse, 237. a. ex ære confectas meminit de eisdem S. Ephren. ac etiam Greg. Turonen. b. magis in usu Grandiæ circa annum 600. c. & seq. ac etiam refert Beda anno 700. solum fuisse in Angliâ cum quis decederet Campanas sonari, ac etiam in præsens idem solitum in Angliâ ut aduertit Auctor. 238. b. c. Prædicta servat in Ecclesiâ Latina, in Græca autem Ecclesiâ cepisse usum Campanarum anno 865. cum illuc a Venetis tunc primum fuerint transmissæ, 238. c. & seq. Monachos circa annum, 740. vti cepisse Campanis, 239. b. Pulsatur æs campanum ad sacra officia quoniam hæc significat orationatores, c. Diuerso æris campani sono ad quoscunque conuentus conuocabantur antiquitus fideles, c. Io. PP. 22. vetuit ne Monachi haberent nisi unam campanam pro quolibet loco, 249. a. Quare in hebdomanda sancta non pulsantur Campanæ? b. & quare tunc sonus Ligni successus in locum æris campani? c.

III & seq.

I N D E X.

& seq. Quot modis in exordia Ecclesie conuocantur fideles ad conuentus sacros ? 348. b. & monachos voce Alleluia vocatos, c. Quando captum benedici Campanas ? 342. a.

Canonizatio Sanctorum.

De Ritu Apotheosi, siue consecrationis Romanorum Imp. ubi apponatur etiam Numismata, 379. b. c. cum seqq. Similes consecrationes præter Herculem, Liberum, Castores, & alios referuntur etiam de Magno Alexandro, 381. b. cum seqq. facetur Vespasiani de sua consecratione, 382. a. b.

Christiani olim indistinctè sancti dicebantur, 382. c. postea hi tantum appellabantur sancti, qui eminentiori, probatorique fulgerent morum sanctitate, 383. a. Peruetustum in Ecclesia Catholica, ut cultus sancti aliquis ex consuetudine Ecclesiarum generaliter introductus, vim haberet ex approbatione eorum, veb expressa summi Pontificis, & quilibet Episcopus tunc in propria Diocesi poterat canonizare, 383. b. c. & seq. Ritus quo Martyres in catalogum redigebantur ? 384. b. c. Quare hæc de martyribus inquisitio ? 385. a. b. Peruestigatio potissimum fiebat circa fidem, & charitatem. c. progressu temporis cum aliqui Episcopi faciles redderentur ad huiusmodi canonizationes, propterea eorum decisiones ad sanctam sedem remissæ fuere, 386. a. b. Solemnnes canonizationes quomodo per summos Pontifices caperint, & fuerint inductæ ? 386. b. c. Fuit etiam alius Ritus canonizationum minus sollemnis, 387. a. Solemnnes ritus, qui seruantur hodie in canonizationibus sanctorum pendent ex arbitrio summi Pontificis, ubi etiam recensentur plurimi sancti canonizati sæculis præteritis, 387. c. Sanctorum canonizatio quantum attinet ad originem inducta fuit a lege veteri quantum verò ad formam, & ordinem procedendi ab Ecclesia.

I N D E X.

Ecclesia Catholica, 388. a, b. Eadem fuit olim auctoritas a Spiritu sancto in canonizatione S. Matthiae, quæ hodie est in catholica Ecclesia circa sanctorum canonizationes, 389. b, c. Miracula, quæ operatur Deus ad inuocationem sanctorum, confirmant validitatem canonizationum, ut etiam indagatio ad discernendum miracula vera ab illis fœtis, 390. a, etiam sanctus Clemens decreuit septem Notarios Ecclesiasticos, qui in scriptis redigerent acta martyrum, 390. c. cum seq. ac etiam gesta totius Ecclesiæ, 391. b. Hanc eandem curam olim viguisse apud diuerfas Ecclesias referendi acta martyrum, 391. b, c. Diabolus inimicus veritatis suscitauit pseudoscriptores, qui publicarunt plurima acta martyrum, & Ecclesiæ apocrypha, quæ omnia confutata fuere diuersis temporibus a sanctis Patribus, & Ecclesiasticis scriptoribus, 392. & 393. Respondetur ad illud axioma; Multorum corpora honorantur in terris, quorum animæ torquentur in gehenna: & quomodo hoc intelligatur? 394. b, c. Ad quid fuerint canonizationes inducæ? 395. a, b. Constat Ecclesiam non posse errare in canonizatione sanctorum, 395. b, c.

Cantus.

Mos cantus etiam in testamento veteri, 243. c. & antiquissimus in Ecclesia catholica 243. a. Apostoli coram facta hymnum cantabant 243. b, c. Unde cantus in Ecclesia alternatim? 244. a, b, c. Prisci fideles erant inditiati apud Imp̃p̃ & Præfides propter cantum, 244. b, & 250. a. Communis erat cantus omnibus etiam laicis qui in precibus, & vigiliis conuenirent; postea vero, propter illorum incapacitiam solis clericis reservatus, 245. a, b. Musica etiam in ecclesia retinenda, & quæ? 245. b. Hymnus Glorificationis quomodo in Ecclesiam introductus, c. Variæ Hæreticorum blasphemæ

fss a mix

INDEX.

**mix contra hymnum Glorificationis, cap. 2. Hymnus
Trifagion quomodo & quando introducat in Eucha-
stia/ b. Impiū additamentū Trifagion damna, cap. 3.**

Horas Canonicas Cantu vt plurimum promissi-
tas. 248. a. *Cardinales.* - (1) - 1000

Cardinales sunt de Corpore Papæ, 434. unde origi-
ne ipsorum, c. Initio ecclesiæ pusillus erat presbiterorum
numerus; aucto autem fidelium numero crevit etiam
Cardinales, 435. a. Ti tuli septem Episcoporum Cardi-
nalem a quo instituti. c. Decretis Cardinalium sim-
lus tempore Nicolai tertii ad euitanda Schismata, 435.
c. Paulus Quartus auxit numerum Cardinalium usque
ad septuaginta, & quare? c. Quale sit Cardinalia-
numus? 436. a. Quare dicantur Cardinales. b. Quanto
creuerit dignitas Cardinalitia eique attributus Colo-
rus & indumentum purpureum? 436. b. c. Quomodo ex
Cardinalium corpore eligi coeptus summus Pontifex.
c. Promoti ad Cardinalatum assumunt ritalem ob Ro-
clefij illis traditis, 437. in prin.

Catbecumment ~~January 1944~~

Catechumeni dicebantur, quia mysteria Christiani-
viva voce credebantur, inter quos etiam infantes cre-
scebantur, 32. c. & munus erat suscipiendi, seu in-
patrum ipsos in Catholica fide, & Christi praeceptis
imbuendi: & ipsorum nemo Baptizabatur, nisi in nomi-
lum, & Orationem Dominicam memoriam haberet, 33. a.
quando Catechumeni apprehendebantur in nomine
Dominicam. 158. c. Quamvis in Catechumenis tempus
lum esset praefinitum tempus, tamen aliquando ultra tri-
bus mensibus, seu quadraginta diebus, vel etiam ultra
plurimi diem baptismi longius protrahitur, & non
conati sunt euellere sacra Cœcilia sanctique Pontificis
a. b. Catechumeni Christianorum ritus & praecepta
Quadragesimam observabant, 33. c. & Mystrum
charissimæ Sacramento fidelium more ex parte non per-
ferebat

I N D E X.

sent, tamen sanctificato pane, siue sale loco Eucharistiae reficiebantur, c. Cathecumeni post Euangelium a Missae sacro eiciebantur, nec ipsis permissum neque in publicis neque privatis orationibus cum baptizatis convenire 33.c. & seq. Mos fuit dandi nomina cathecumenis, & quare? quibus Gentilium nomina imponere veritum fuit 34. b. Renunciabant Cathecumeni Diabolo, & pompis eius ex ritu antiquissimo 34. c. & locus Renunciationis erat extra Ecclesiam, & in hoc renunciationis actu nudi erant cathecumeni tamquam athletae, 34. c. & seq. Deinde Occidentem versus stuebantur, ut sic positi illa renunciantium verba proferrent; idemque postea Christum confessuri ad Orientem conuersi totidem vicibus faciebant 35. a, & 36. b. Post renunciationem Cathecumenis dabatur pallium, quod abiectionem, & humilitatem referebat 35. b. Mos fuit profitendae fidei cathecumenis ante baptismum, pag. 35. c. & talis professio de suggestu edebatur: Item tribus vicibus reperebatur, & quare? pag. 36. a. ac etiam talis professio in tabulas referebatur, 36. b. Exorcismi fiebant in catechismo 36. c. & seq. Unctio olei in catechismo adhibita Spiritum sanctum significat, pag. 37. b. Crucis signum in Catechismo adhibitum, ut fugiant Demones, 37. b. Sal in cathecumeni os, & quare? 37. c. ac demum benedicebatur, c.

Cathecumeni priscis temporibus ante baptismum excluderentur ab omni cognitione Eucharistici sacramenti 144. c. & post quintum saeculum cum admitterentur ad sermones fidelium in his tamen nulla tunc habebatur mentio de Eucharistia, vel sic obscure, ut nil omnino intelligerent cathecumeni 145. a, & cathecumeni cum enegumenis post sacras lectiones eiciebantur ex templo 145. b. Ut nec minus possent respicere sanctissimam Eucharistiam c. & de hoc adducuntur rationes, c. & seq. Quamvis cathecumeni per aliquot annos non reciperent baptismum.

I. N. D. E. X

num, tamen si per errorem aliquis catholicus, an-
tequam de Ecclesia egressus remanisset, ibi inter fideles;
ac etiam de corpore Christi participasset: erat hic in-
continenter solutus a panis catholicorum, & statim
baptizabatur, confirmabatur, & illuminabatur per Eu-
charistiam? 146. b. c. Missa catholicorum, quomo-
do habebatur? 147. b. c. Orationes, & impositione ma-
nuum supra cathecumenos fiebant intra tempus mis-
sæ, vel paulò ante consecrationem, ut sanctificarentur
per Eucharistiam 148. b.

Cathecumenis non permittebatur manducare de
reliquiis panis oblatis per populum, ad effectum conse-
crandi etiam quod tales reliquie non essent consecra-
te, 148. c. præbatur tamen eisdem panis, & sal san-
ctificatus, ut disponerentur ad credendum. Eucha-
ristie mirabilia, 149. a, b.

Christus.

Christus variis symbolis exprimebatur, nempe
Agnus, modo Agni, modo Pastoris, &c. pag. 150.

Christiani.

Quare plurimi Imp. Christiani, titulum Imperatorum
Maximi susceperunt quod ethnicis competebat, non
per totum caputulum.

Antiquis temporibus cum aliqui Christiani assu-
mentur officio sacerdotum Gentilium, Ecclesia
animè verit, 151. b. Quare hi Christiani sumunt
officio Gentilium sacerdotum, c. Relatum
to ab auctore de catholicis in Anglia 152. b.

Christiani quomodo olim sancti dicebantur, &c.
sequenti.

Casa

Cæna.

Vltima Christi cœna, quamvis vnica a Maldonato reputetur: Triplex tamen communiter fuisse supponitur; nempe Legalis, Communis, seu vulgaris, & Eucharistica, pag. 63. a. Legalis cœna Hierosolymis tantum, & non alibi mos fuit celebrari, 64. a. Domum prædictæ cœnæ quamvis confusè Christus nominet, certam tamen Christus designauit, & hoc quare? 64. a. b. Circa ritum institutionis Phæse, quamvis præcipiat Deus immolationem Agni, seu Hædi, non ea duplex, sed vnica fuit immolatio; nempe vt cui deesset Agnus, is immolaret Hædum, c. Quare Agnus immolabatur post tres dies, quam fuerat acceptus? c. & seq. cænatōres in Pascha infra decem esse non licuisse. 65. b. Christi cœnæ non solum ipse, & duodecim Apostoli, verum alii plures interfuere: & sanctam Matrem cum mulieribus iisdem in ædibus, ac eodem tempore; discretis tamen cœnaculis cænasse, b. Christus in Paschali cœna cum discipulis stetit: in cœna autem vulgari, & Eucharistica accubuit, 65. c. & Loti ad mensam aliterunt c. Pascha est transitus, c. & seq. Quare plures edebant in vna domo? 66. b. Quare Agnus huius cœnæ fuerit Christi figura? b. Quare Panis azimus cum lactucis agrestibus comederetur, c. Quare accingerent renes, & calceamenta haberent in pedibus? 67. a. Quare festinanter comederent? b. Quare caput cum pedibus vorandum? b. Quare ossa comburenda igne, c. Quare vterque potis obliniendus sanguine? 68. a.

In vulgari, seu communi cœna Christus recumbebat postquam in cœna Legalis steterat, 68. b. Lecti stabant dispositi in cœnaculo circum mensam, in quos illi positis soleis, vniūque cum cænatoria veste ascendebant ad mensam accubaturi, 68. c. Vestis erat cuique sua, 69. a. Proni pedus puluino facti procumbebant, aliquando

I N D E X.

quando etiam lupini , a , & Christo pro puluino fuit
 Ioannes, a. Dispositio accumbentium , b. cæna facta,
 quamuis Christus surrexerit a cæna intelligitur facta.
 cæna Legali, quoniam recubuit, b. c. Posuit vestimenta:
 Christus, & de quibus intelligatur? 69. c. Præcinctus
 misit aquam in peluim, & lauari cepit etiam pedes Iu-
 dæ, pag. 70. a, b. Christo volenti lauare restitit Petrus,
 c. Post lotionem pedum iterum recumbit Christus, &
 verba habuit ad discipulos , c. & seq. Turbatur Chri-
 stus de prodicione Iudæ, & quomodo? 71. b, c. Occa-
 sio prodicionis fuit liberalitas Magdalenz, 72. a. Pro-
 dicio nondum nota Apostolis in cæna, b. Post buc-
 cellam intrauit Sathanas in Iudam, c.

In cæna Eucharistica fuit panis ex azimo , non au-
 tem fermento , pag. 73. a, b. Et hic azimus ex frumen-
 to electo, sicuti etiam vinum, & aqua munda, c. Iudam
 fuisse exclusum a cæna Eucharistica cõmunior est opi-
 nio , c. quamuis ipse Iudas concenasset Pascha: cõ azi-
 mis, & lactucis, 74. a. Christus communicauit, & se
 sibi impertiit, b. Gloriosam Virginem Matrem etiam
 cõmunicasse in diuerso cubiculo quauis in iisdem die-
 bus, ibique missam per Petrum sanctissimam Eucharis-
 tiam cum sequentibus mulieribus suscepisset. c.

Calix in cæna Christi ex qua materia , & forma fue-
 rit? 78. c. Lagena siue amphora aquæ testacea , 79. a.
 Peluis ex ære fuit, ex quo deinde fabricata crux. b. De
 linteo in cæna, & vbi repèrètur? b. catinum eundem
 cum paropside fuisse, c. Duo , vel vnus calix fuerit in
 Christi cæna? 80. a. Quare Dominus aquam vino con-
 fecuit? b.

Christus in cæna hymnum cantauit , 115. b. Sicuti
 etiam Iudeos loco gratiarum actionis post cænam sep-
 tem psalmos cantari solitos , de quibus, 115. c.

Christiani post sacram Eucharistiz communionem ,
 cænam submittebant, quam Agapen dicebant ab amo-
 re, quo

I N D E X

re, quo inter se mutuum faciebant, 156. a. Quare Apostolus non laudet, sed carpat hunc ritum? b, c. & seq. Aliquando in huiusmodi cœnis (quæ Agapen dicuntur) se immiscuit Gentilium superstitio, 157 b. Tribus de causis inter christianos Agapes celebrari solitas, 157. b. Quando, & quomodo inter fideles laudabiliter celebrabatur Agapen. 157. c.

Communio.

Quamvis præcipuè inter fideles intelligatur de Eucharistia, ut dixi in verbo Eucharistia: nihilominus etiam communio fidelium erat rerum omnium Diuinarum, & humanarum rerum participatio, & societas, 151. c. Per oblationes in communitatem Ecclesiam mortui poenitentes recipiebantur, 152. b.

Communio Ecclesiastica, qualis esset? 152. c. communio Peregrina, quæ diceretur? 153. a, b. communio Laica, quæ diceretur? 153. b. communio per oblationes, quæ dicta, 153. c. De communione per Eulogias, 154. a. Nullus poenitens, aut cathecumenus è vita discedebat antequam in fidelium communionem aduocaretur; & si aliqui ante talem communionem, aut baptismum morerentur; solitum fuit, quod Ecclesia ad communionem eos reuocabat per oblationes, quæ eorum causa a cognatis, & affinibus fiebant, 154. c. & seq. & 152. b.

Communio per Viaticum qualis esset? 155. b. c.

Communio per Agapen. 156. a.

Erat etiam Communio, fraternæ charitatis, 158. a. tum seq.

Erat etiam communio per litteras Formatas, Communicatorias, Dimissorias, Memoriales, Decretales, Pastorales, Confessorias, Apostolicas, &c. 159. b.

Confirmatio, seu Chrisme.

Confirmatio conferebatur baptizatis statim post baptismum, pag 55. c. Sacerdos item antea summum baptizati verticem chrismate ungebat propter timorem mortis, & absentiam Episcopī, pag. 50. h. Sanctus Siluester induxit consuetudinē duplicis chrismatis vsus: primo ungendi baptizatos chrismate statim in vertice; secundo in fronte, quod pertinet ad confirmationem, pag. 56. a. Non solum adulti, verum & infantes post baptismum statim cōfirmabantur. 57. a. & talis vsus fuit etiam tempore Apostolorum, b. Quare autem post baptismum statim confirmarentur? c. Quare, & quo tempore cessauit ille vsus? c. Baptizatus quando quis erat absente Episcopo, solebant ad talem confirmationis effectum ipsi Episcopi circūire minores vrbes, 57. a.

Confirmatio dabatur statim post baptismum ante Eucharistiam, 249. b, c.

Nō Eucharistia, sed confirmatio nominatur Perfectio; quoniam reborat natiuitatem, quam receperunt fideles in baptismo, 150. b.

Confirmatio fuit verum sacramentum, & conferebatur chrysmate, & signo crucis, 162. c. Ieiunii, & post confessionem recipiebant hoc sacramentum 163. b. Hoc sacramentum confert Spiritum sanctum. & datur in augmentum iustitiæ, & confert gratiam gratum, faciens c. Ritus confirmationis, c. & seq. A solis autem Episcopis confertur, c. quamuis Papa possit id committere etiam simplici sacerdoti 165. b. Oleum, & Balsamum est materia huius sacramenti, quibus representatur dignitas sacerdotalis, & regalis, b. & per singulos annos in cœna Domini conficitur chrysm, & verus debet incendi. c.

Corona

Corona, seu Tonsura Clericorum, & Religiosorum.

Clericalis Tonsura ab initio catholice Ecclesie in usu fuit, & hanc a Nazareis Apostolos sumpsisse, de qua etiam Isaias loquutus 270. c. & seq. Quare in ecclesia introducta talis corona, seu tonsura 271. b, c. Talis corona est hieroglyphicum perfectionis, 272. a. Talis usus antiquissimus in Ecclesia, b. Solitum erat adire per talem coronam, b, c. De presbyterorum tonsura, 273. a. & de tonsura Episcoporum. a. Antiquam coronae formam hodie apud nos soli Monachi retinent; nam brevis ille orbis in vertice inusitatus iam erat in Ecclesia, b, c. Respondetur ad ea quae obijciunt Haeretici contra Tonsuram, c. cum seqq.

Tonsura Religiosorum utriusque sexus ab Apostolica traditione creditur processisse 275. a. De qua constat ex antiquorum Patrum auctoritatibus, b, c. Deus etiam per Prophetas populo minabatur Tonsionem, & calutium, 276. b. Hoc etiam Gentiles fecere insignnum maximi lucus exceptis Romanis, 276. c. Religiosi, ut exhiberent castitiam, & lucum de propriis, & alienis peccatis tonsi incedebant, & capillos radebant. 277. a. Nec prius ad poenitentiam quisquam admittebatur, quam tonsura confereretur, a.

Concilia.

Concilia sunt oracula Spiritus sancti, 411. c. De quatuor prioribus Conciliis generalibus, c. de quibus S. Gregor. & Iustinianus Imp. 412. a. De Generalium conciliorum erroribus; inapum est cogitare, b. cum seqq. Quae requirantur ut concilia sint legitima, & valida? 413. in fin. & seq. Uniuersalia concilia indicare,

& confirmare, sen infirmare, eisdemque præsidere; est solius Romani Pont. 437. b, c. & seqq. Vniuersale Concilium absq. Rom. Pont. auctoritate colligi nefas fuit, 438. c. Conciliis extra Urbem per suos Legatos Papa interesse consuevit, 439. a.

Oecumenico concilio non est opus ubi Papa aliquid diffiniuit 439. a. Imperatorum munus nunquam fuit concilia conuocare, a. Declara tamen aliquando Imperatores concilium conuocasse, vt ea obligatoria redderentur in foro seculari, ac etiam per Ministros Imperii mandarentur executioni: sed non infertur, quod Romani Pontifices ea quoque non conuocauerint intuitu spiritualis & ecclesiasticæ auctoritatis 439. b. c. Quamuis in Oecumenicis conciliis Legati Papæ sederint a sinistris aliorum Prælatorum; ea tamen tunc erat maior, & præheminentior sedes 440. a.

Cruz.

Crucis imago diuersis modis effigiata, pag. 2. cum sequentibus.

Crucis imago in ciuitate Luca, in qua Christus cruci affixus non patiens, sed in Maiestate, pag. 2. b.

Crucis imago in ciuitate S. Thomæ apud Indos in cuius summitate est columba, & de miraculo eiusdem, pag. 2. c.

Supplicium crucis, quando fuit frequens apud Gentes in Reos, & Latrones: Christiani magna circumspeditione apponebant imaginem Christi patientis affixi ad crucem, sed hanc potius exponebant gemmis, & margaritis ornatam. pag. 3. ac etiam Agno ad pedes eiusdem Crucis, vt in Vaticana Basilica, b. consuetudo exponendi dictum Agnum loco Christi Crucifixi durauit vsq. ad annum. 680. pag. 3. c. Verbum Cruz lingua Chaldaica, & Indica significatur Dei sapientia, ac etiam stultitia: communis tantum litteris symbolicis

I N D E X

cis, & punctis, pag. 5. c, & seq. Aegyptii hieroglyphico crucis significabant vitam, & salutem futuram, 6. a. Ad consequendam vitam, & salutem ex hieroglyphico crucis; operandum est prius fortiter, 6. b.

Crucis hieroglyphicum explanatum in tabula Aegyptiaca, pag. 6. c, cum seqq. Item explicatur symbolum crucis, seu Christi sub imagine Nictoracis, 10. a. & seq. Crucis symbolum denotatur etiam ex littera X, quam P. intersecat, vt in plerisque Ptholomeorum Nummis aereis, & alibi etiam habetur expressum. Quod symbolum Magnus Constantinus transtulit in propriis nummis, Labaro, & alibi, cum infamiam supplicio crucis abrogauerit, pag. 11. a, cum sequenti. Ac etiam aliis symbolis Crux indicata, & maxime littera X, simpliciter 12. a, b.

Littera Tau, seu nostrum T, cruce etiam denotant pag. 12. c. Signum Crucis a priscis Christianis, ubique deferbatur, pag. 13. a, b. Signum Crucis in frontibus infidelium Turcarum a peste praeferuabat pag. 3. b. Exponebatur in die Parasceues ante altare adoranda, b. Crucifixi imago in medio templi poni solita. 13. c. Ac etiam Frontem signo Crucis, triuisse fideles 13. b, c & seq. & manibus in caelum suspensis ad similitudinem Crucis fideles orabant. 13. c. & seq. Absque signo Crucis sacramenta, & sacramentalia, exerceri non possunt. 7. b.

Decimae.

Decimae, vt debitae sint Ecclesiae, probatur ex sacro textu, 396. c. & sanctis Patribus, 397. a. Quare fuerit coacta Ecclesia accipere Decimas, & primitias, b, c. & pag. 399. b, c. Imp. Constantinus, Marrianus, & Valentinianus praeeperunt, vt similia Ecclesiae restituerentur, quae iam alienata fuissent, 397. c. Sanctus Augustinus insurgit contra illos, qui reprehendunt

Ec-

INDEX.

Ecclesiasticorum possessiones 398. b. Reddus Ecclesiæ quare custodiebantur? 399. c. & seqq. Quo iure fuerint inductæ Decimæ 399. c.

Litteræ E.

Ecclesia.

Ecclésiæ antiquitus continebant Porticū, Atrium, Sancta, ac etiā Sancta sanctorū, 27. b. c. Respiciabant Ecclesiæ orientem; sicuti etiam templum Hierosolymitanum 25. c. & in tempo Hierosolymitano sicuti erant fornicularum portæ, & loca orationis a viris se iuncta, sic etiam hunc morem fuisse in Ecclesiis Christianorum translatum: ita ut viri a mulieribus atque à Nuptis Virgines, sacerdotes a Populo loco essent distincti 189. a. et idem 216. a.

Vestimenta & ornamenta sacra fuisse in Ecclesiis, probatur ex lege Moyſi, & sanctis antiquis Patribus, 199. b. cum seqq. Quid significant singula sacerdotis vestimenta, & a quo instituta? 199. c. & seq. & quod vala, & utensilia Ecclesiæ non possint hypothecari, nisi pro redemptione captivorum, 200. c.

Utensilia & vasa pretiosa fuisse semper in Ecclesia, 201. b, c. De pretio, & valore eorumdem, 202. c. & seq. & quod non potuerint dicta valaungi nisi a ministris sacris 202. a, b, c. In necessitate pro redemptione captivis vasa sacra confringere, & vendere licet, 203. a. Corporalia fuisse etiam in usu apud priscos reprobatorum linteamina, & sudarium filii Dei, 203. 2. Sed non solum in aureis, & pretiosis utensilibus est ministrandum; sed maxime in puritate, & munditia cordis, b.

Julianus Apostata in eo maxime insequutus est Ecclesiam, ut Ecclesiasticos priuaret immunitatibus, & privilegiis, quod Hæretici sunt prosequuti, 400. b. Huiusmodi

I N D E X.

inmodi Ecclesiæ Immunitas ex sacro textu probatur
c. & seq In Ecclesia Catholica quando primum
originem habuerunt? 401. c. Constantinus Imp. con-
tulit personales Immunitates Ecclesiasticis, illos exi-
mens a seculari Iurisdictione 402. B. Restitutæ Immu-
nitates, abrogatæ a Iuliano Apostata c. confirmant
easdem Valerianus & Marcianus. c. Extensio, & am-
pliatio prædictarum Immunitatum, 403. a. Apostoli
Christo Domino ordinati, eas præceperunt, b. San-
cti Patres, & concilia exclamant contra transgressores
Immunitatum, c, & 404. a. Personæ ecclesiasticæ de-
bent gaudere Immunitatibus, sicut ipsæ Ecclesia; ve-
etiam sacerdotes apud omnes Barbaras nationes, frui-
tur privilegiis eorum Dñs, seu templis competentibus,
404. c. cum seqq.

In lege naturæ Patriarchæ Noë, Abraham, & Ia-
cob consecrarunt altaria Domino 211. c. sicut etiam
in lege scripta 212. a, b, vt etiam relatum a Christo, c.
Item tempore Imp. Constantini, e. & seq. & tempore
Theodosii, c. & de earundem Ecclesiarum erectione
& consecratione loquuntur historici, & Patres antiqui
213. c. & seqq. Inuisibiliter operatur Deus in nobis,
quod visibiliter agitur in Ecclesiis, 214. b. Prohibitum
fuit celebrare alibi, quam in sacris locis præter tempus
necessitatis, 214. c. Ecclesia, nec alius sacer locus ad-
ficari non licet, nisi Episcopus Crucem figat, & publi-
cum faciat processum, 215. a. Conuenire præsci fide-
les Ecclesias variis modis ornare, 215. b, c.

Ecclesiæ veræ conditiones conveniunt in eo, dum
dicimus Credo in vnam Sanctam Ecclesiam Catholi-
cam, & Apostolicam, 407. a. Ecclesia requiritur vt sit
Vnica, & in quo consistit vnitas? b. Vt sit sancta, & in
quo consistat hac sanctitas? c. Vt sit Catholica, seu vni-
uersalis, & in quo hac vniuersalitas consistat? 408. a.
Item, quod principium continuatum habuerit ab Apo-
stolis, c.

I N D E X

stolis, c. Ecclesia catholica debellauit omnes hæreses, 409.a. Veteris Ecclesie signa eadem prorsus sunt, quæ in recenti Catholica nempe circa sacramenta, sacramentalia, & alios omnes ritus, 409.c.

Ecclesia catholica non potest errare, 389.c.

Ecclesia catholica nunquam defecit, 413.b. Eadem fuit semper visibilis, omnibus patens, non autem abscondita, vt volunt Hæretici, 413.b.c.

Eucharistia.

Eucharistia fuit a Christo confecta ex pane azimo, non autem fermento; & hic panis ex frumento electo: sicut etiam vinum, & aqua munda 73.a.b. & dictum in verbo *Cena* Eucharistica: Hæretici calumniantur contra verba consecrationis: Hoc est corpus meum: primum, quod verbum *Est*, esponatur Hoc est signum. 75. a. Item exponunt Hoc necessario panis est corpus meum, b. Item Panis est corpus a me factum, quod habuit sequaces, Impanatores nominati, c. Item Vbiq; dixere Christum existere in Pane, sicut & in omni alio loco 76. a. Verba Christi: Nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinem: intelligenda dixit Hæreticus non de carne, & sanguine Christi, sed de homine iusto sanctificato, c. Christi verba: Bibite ex eo omnes; non imponat præceptum de Calice Laicis communicando; sed vt singuli accubentes biberent, b. Mutatio in Eucharistia Transubstantiatio nominatur 77.c. sacerdos in persona Christi cōficit sacramentum 78. b.

Quotidie olim Eucharistia celebrabatur, & reprehensa eorum opinio, quod illa præstantioris virtutis esset feria quinta in coena Domini, quam alio die confecta; & propterea tunc tantum celebrari debere. 100. b. & quindecim tantum diebus conseruetur Eucharistia pro

I N D E X:

pro infirmis, 128. a. Eucharistia publicè, & decenter
seruabatur in templis, & ob eam rem Hierothecæ, &
Columbæ aureæ 126. a. Quæ columbæ suspensæ erant
ad altare 15. a, b. Pixides b. Tabernacula, b. In altari
sub Crucis titulo, c. In Naui etiam seruata 127. a In
sepulcro etiam quamuis hoc prohibitum, a, b. Serua-
batur etiam in domibus, b. In Orario, c. In Palla, c.
Eucharistia quando priuatim seruabatur, vel extra sa-
crificii tempus illa sumebatur. sub vna tantum specie
recepta, 128. a. & 140. a.

In sumenda Eucharistia Diaconus ad populum
proclamabat Sancta Sanctis, 128. c. In sumenda Eu-
charistia, non solum animo, sed etiam corpore purus
quis debet accedere, 128. c. & seq. Reuerentia in hoc
etiam requiritur nempe manibus in crucis formam po-
sitis, & c. 129. a. Ut sumentes ieiunii tantum recipe-
rent Eucharistiam, b. Accedens ad sanctam Commu-
nionem subiiciebat manum sinistram dexteræ suscipiēs
concaua manu corpus Christi, dicebat Amen, 129. c.
Hæc viris, quoniam femine Christi corpus suscipiebāt
Dominicali, seu linteamine, 130. a. Viri accedebant
manibus puris, & lotis 130. a, b. In Orientali Ecclesia
fuit vsus Lanceæ, & hæc cochlear erat, quo sacer san-
guis sine effundendi periculo in communicantium ora
effundebatur, 131. a. Post communionem. Aquam,
aut pastillum degustabant, ne contra voluntatem cū
salua, seu pituita quicquam sacrum excrearent, b.
Apud Aethiopes Diaconus præbebat post communio-
nem Lac, & Mel, b. Locus singulis fuit assignatus in
communione, c. Mulier velato capite, Vir apertō sic
capite in communionē 131. c. Velum autem mulierum
non subtile esse debet 132. a.

In institutione Christus ministravit Eucharistiam
Apostolis, non autem ipsi sibi ministrarunt, 132. b.
Fuit aliquando consuetudo, quod laici propriis mani-

v u u

bus

bus sibi ministrarent corpus Christi : nempe in desertis Monachis, qui habent penes se communionem, & non adest sacerdos, c. ipsi sibi ministrant 132. r. sacerdos alteri administrabat; idque saepe iniunctum 133. a.

Diaconus presbyteris porrigere fuit vetitum, b. Aliquando Angeli, Sancti, & ipse Christus porrexit sanctissimam Eucharistiam, b. Internæ etiam dispositio ad hoc sanctissimum Sacramentum requiritur, 133. c. & seq. Item ab omni letali crimine debet esse purus, 134. b. Item a luxuria alienus, b. Item requiritur noxia sacramenti, & fides, x. Quanta esset læticia prescorum fidelium ob receptam sanctissimam Eucharistiam 135. a. cum seq. Quod etiam in præsens & piis fidelibus in terris Hæreticorum servatur. 135. c. & seq.

Quotidie primum ineunte Ecclesia communicabant fideles 136. c. deinde solebant quater in hebdomada, & festis, 137. a. Fidelibus, cum essent vicini ad mortem dabatur Communio b. Condemnatis per iudicem ad mortem non denegabatur, b. Peccatoribus etiam eucharistia conferenda, sed cum modo, c. Melius nos frequentare Ven. Eucharistiam, quam abstinere etiam reverentie prætextu, c. Eucharistia sub una tantum specie sumenda a non celebrantibus; quamvis rationalibus causis petentralicui nationi, vel Regno concessa, prout sanctissimo Papæ pro tempore visum est, 138. b. & vide in verbo Calix.

Eucharistiam quamvis instituerit Christus in coena; nihilominus Ecclesia, ut illam sumentes essent ieiunii, commutavit illius sumptionem in mane 141. b. c.

Eucharistia dabatur baptizatis statim post confirmationem, & quare 149. b. c.

Eucharistia conferebatur statim post susceptum baptismum 18. c. & non solum adukis sub utraque specie, sed & infantibus sub specie vini tantum, c. & seqq.

Eucha-

I N D E X.

Eucharistia melius, & perfectius nos Deo coniungit, quam cætera sacramenta: siquidem alia nos vniunt Deo per Gratiam hæc per contactum realem, 149. c. & seq.

Sanctissimum Christi corpus conficitur in azymo apud Latinos, & fermentato apud Græcos orthodoxè, & verè 451. b. c. cum seq. Consecratio non potest cõfici nisi ex pane triticeo, & ex vino vitis, non autem ex alia materia 452. b. Christus consecrauit in azymo, non autem in fermentato 452. b. c. & seq.

Excommunicatio.

Excommunicatio non solum in usu a principio Ecclesiæ, verum a principio Mundi cum Lucifer, Angeli eius a Paradiso eiekti; Adam extra deliciarum tranquillitatem, Cain extra consortium hominum: & præter plura loca in sacro textu, Christus, & Apostoli sæpius etiam promulgarunt Excommunicationes 159. C. cum seq. Poena Excommunicati est vt tradatur Sathanz & a Communione fidelium abscissus. 160. C. & a participatione Sanctissimæ Eucharistiæ 161. B.

Censuræ nisi ex grauissima & publica causa & in contumaces dumtaxat abhibendæ. 161. B. timendæ tamen, etiamsi iniustæ. c.

Huiusmodi Anathematis fulgore percussi sunt sæpius Imperatores, Reges, & Principes. 161. C. & seq. sed horrendum fuit illud Anathema quod Theodorus PP. ad sepulcrum S. Petri accedens de sanguine Christi ex calice distillato in atramentum depositione Pyrrhi scripsit, vt simile etiam in octaua oecumenica synado legitur 162. B.

Excommunicati non solum a sacris arcebantur sed etiam eos abhorrebant, nemo salutatione, alloquio, conuiuio, vt nec quidem cum eis preces adhibere liceret. 151. C. & seq.

I N D E X.

Littera F.

Festius Dies.

Proest Ecclesia dies festivos indicare 301. A. vt de festo Annunciationis Virginis b. De Purificatione c. De Assumptione Sanctissimæ Virginis 302. a. Et de festo sanctorum Innocentium c. etenim sanctorum solemnitates celebrantur vt ipsi pro nobis intercedant ad Deū. b. & propterea qui contēpserint huiusmodi solemnitates excommunicantur. c. & in hoc inuehitur Nazianzenus contra Iulianum Apostetam. c. de magna Populi affluentia in festo Sancti Theodori. 303. A. Quod maior sit festiuitas sanctorum Dei, quam Principum terræ 303. B. sanctus Ambrosius in festo sanctę Agnetis exorditur opus de Virginibus. c. Cōmessationes prohibitz in festis sanctorum c. Tres rationes quare celebrentur dies solemnnes in honorem sanctorum 304. A. Dies festiui in honorem sanctorum, sunt etiam in honorem ipsius Dei b. Licuit Ecclesiæ Dies festos apud Ethnicos supersticiosos cōmutare in honorem Dei & sanctorum, sicuti etiam templa Idolorum similiter commutata c. sicuti etiam Apostolicis legalibus Cōremonijs Iudzorum Pascha Pentecostes. &c. retinentes nomina celebrarunt augustinioribus mysteriis, c. & 305. a. Vt etiam dies Dominicus, Natalitia Martyrum, & aliorum Sanctorum ex Apostolica traditione 305. a. Primi fideles has solemnitates tanta alacritate celebrabant, vt nec quibusuis persecutoribus, nec ipsis etiam carceribus prohiberi possent, quin sacras synaxes, & festos dies celebrarent, 305. b. Ac etiam istis solemnitatibus introductam consuetudinem, vt bene precando festos dies se inuicem christiani salutarerent, non solum præsentes, sed & absentes per litteras B.

Anti-

I N D E X.

Antiquitus festum Annunciationis in decimumseptimum Decembris reiciendum statuerunt, 318.c.

Paschæ festum apud Græcos dicitur quodlibet festum in honorem Saluatoris institutum. Pascha etiam dicitur ipsa Quadragesima 322.a. Pasche diem vocant Apostoli primam Dominicam, primam Paschæ ad discrim. n. cæterarum festiuitatum, quibus Paschæ nomen Græci attribuebant. b.

Solemnis Paschæ festiuitas, quo die celebranda esset in Occidentis partibus ab Ecclesia Romana discebatur 322.c. Die Epiphaniarum denunciabatur festiuitas Paschæ, quæ esset proxima c.

Sanctam Pascha cum tota hebdomada feriandum: at vero tres hebdomadæ Paschæ dies priores, deinde maiori in veneratione habitos 323. a.

Annus ecclesiasticus olim cæptus a die Paschæ, & naturalis a Calendis Ianuarii 323.b.

Fides.

Desinant Hæretici supponentes fidem absque operibus sufficere ad salutem, 342. a. & seqq. oppositum exclamat Dauid 343. a. Christus aperrè testatur mercedem operum, b c. Probatum ex sanctis Patribus 344. a cum seqq. Quamuis dicatur etiam quod salus a fide pendeat; intelligitur tamen de fide vna cum operibus, 345. a. & dum legitur, quod nos ex operibus non iustificemur; Respondetur loqui de operibus ante fidem, seu ante infusionem gratiæ, seu de operibus Cœremonialibus Legis; seu de his, quæ homo in statu mortalis peccati facit 345. b.

Funera, seu Exequia.

Prisci fideles in defunctorum obsequio, & martyrii præ-

praesentim manant ianigularunt, quod eorum corpora sepulturae mandarentur, ut et etiam pecunia merce-
rentur 346. a b. & antequam defunctorum corpora se-
pelirent, conueniebant in celebratione vigiliarum, &
exequiarum c. & seq. Quales psalmos, & cantus canere
soliti essent? 347. c. Ante sepulturam corpora defun-
ctorum lauabant, ut indicarent animam a culpa man-
datam propter penitentiam, ac etiam quod corpus co-
sequeretur claritatem, & gloriam 348. a b. Hunc usum
tempore Apostolorum seruatum; immo corpus Salua-
toris a cruce depositum lotum fuisse 348. b c. & seq.
Aqua quę inferuierat lotioni corporum sanctorum,
energumenos liberabat, & infirmos sanabat 349. b,
Vngebantur corpora post lotionem b c. & seq. Inter
aromata Mirtha erat principalis, sicut Balsamum, &
Mel 350. b. Mos fuit etiam hebraeorum eadem inuol-
uendi, & fasciis ligandi c. & consueverunt etiam in-
uoluere caput defuncti alio sudario 351. a. Fuit aliquā-
do etiam solitum inuoluere corpus syndone magna,
non fasciis c. Habetur mentio de Laborantibus, seu
Possidit, quorum manus erat corpora fidelium etiam
cooperire 352. a. Consueverunt aliquando fideles induere
defunctorum corpora propriis ipsorum pretiosis ve-
stibus 352. b. Etiam in habitu Ecclesiastico, ut Epi-
scopi, Sacerdotes, Abbates c. Quibus apponebatur
etiam Calix, & Crux supra pectus 353. a c. & consue-
verunt etiam sepeliri Martyres cum Dalmatica, seu Co-
llobia b. Intenti maximē erant in componendis de-
center corporibus defunctorum 353. c. & maxime stu-
derunt componere abscissa martyrum corpora, illa in
suum locum reducendo 354. a. Mos fuit etiam ad capi-
ta Virginum apponendi coronam b. Scruientibus Ty-
rannis deferebantur Martyrum corpora ad sepeliendū
clanculum, & ut plurimum supra vehicula in ruralem
usum, ut occiderent ethnicis ministris 354. c. conde-
bantur

I N D E X.

hantur corpora in cæmeteriis supina respicientia etiam Orientem, sicuti etiam Redemptor noster sepultus fuit 355. b. c. fuerunt etiam appositæ frondes sub capitibus defunctorum, & quater c. & seq. apponebatur etiam in cæmeteriis aqua benedicta, & signum sanctissimæ crucis 356. b. c. Ponebantur etiam in sepulchris insignia dignitatum vexilla, baculum Pastorale, & similia, c. Recondobatur in sepulchris Martyrum eorundem sanguis in vasis 357. a. Vt etiam instrumenta eorundem martyrii, nempe cruces, clavi, anchoræ, & similia 357. b. Quinimo cum iisdem instrumentis plurimi martyres iusserunt eorum corpora sepelienda, c. Apponebant etiam aliquando penes defunctorum corpora instrumenta, quibus illi affixerant in vitæ propria corpora, nempe catenas, cilicia, &c. c. Extabant etiam in sepulchris Martyrum æta eorundem martyrii 358. a. Ponebant quoque titulum, seu nomen defuncti b. In sepulchris christianorum non fuit permissum vnum aliud præmere c. Quamvis opatissimum iuxta sanctorum corpora sepeliri c. Sepulchra Gentilium semper discreta fuisse ab illis christianorum 359. a. Condebantur fornicantibus Tyrannis Christianorum corpora in christis, de quibus 359. b. Reddita Ecclesiæ pace fidelium defunctorum corpora magna pompa sepulta csi hymnis, cereis, incensis, &c. 359. b. & ad corpora fidelium humana fuit constitutum corpus hominum, Ecclesiæ subiectum, ab omnibus publicis muneribus immune. 360. a.

Littera G.

Græci.

Sandrus Petrus primum Ecclesiam Antiochie in Græcia fundavit, vbi septem annis sedet, quam deinde

deinde Romam transtulit 443. c. Patres Græci, ac etiā Græci Imperatores venerati sunt Ecclesiam Romanā, 444. a b c. &c. Et iidem Græci in eorum præsulis auxilium petiere a summo Romano Pontifice 444. b. Iustinianus Imp. primus aduersus Romanum Pontificē moliri cepit 445. b. Græci Imp. ut sibi Romanam Ecclesiam subiicerent: postquam tyrannica confirmationi Romani Pont. renunciaſſent, studuerunt, ut in collegium S. R. E. Clericorum allegarentur Orientales, iidemque opera Exarchorum crearentur Romani Pontifices, ex quibus plurimi ex Oriente prognati studuerunt contra conatus Imperatorum, & Episcoporum Orientalium 445. b. c. Græci obediētes erroneas, & falsas criminationes in Latinam Ecclesiam induxerunt 445. c. Fuit etiam Græcorum Imp. & Patriarcharum recentiorum summa in Romanam Ecclesiam, & Latinos omnes inuidia 446. a. In Florentina synodo concordia firmata inter Græcos, & Latinos, a qua postea Græci descuerunt, & quomodo? 446. a b. & non solum renouarunt dogmata Photii, verum, & plurima recentiorum Hæreticorum b. Græci post subtracta m. obedientiam Romano Pontifici misera seruitute sub Mahometi iugo oppressi sunt 446. c. & seqq. Quod deplorat Gennadius Patriarcha Constantinopolitanus, 447. a b. Ioseph Constantinopolitanus defunctus in Florentina synodo, & quomodo? 448. a b. De plurimis Græcorum erroribus circa sanctissimam Eucharistiam cap. 12. per totum, 124.

Græci schismatici non credunt filium a Patre, Filioque procedere, sed tantum a Patre cap. 86. per totum. similiter nec credunt in azimo apud Latinos confici corpus Christi cap. 88. nec minus credunt Purgatoriū, cap. 89. Sicuti nec ante communem resurrectionem sanctos præmia recipere, nec impios penas debitas, cap. 89. 462. & seq. Nec minus assentiuntur Petri primatui,

matui, seu Romanorum Pontif. successioni, 463. c.

Heraclius Græcus Imp. quare Lunæ comparatur? 486. b. Bona, & detestanda opera ipsius Heraclii, nēpe recuperavit Redemptoris nostri crucem, & alias vi-
dorias gloriose gessit: & contra nuptias contraxit cum nepte; non se opposuit Arabum nascenti Imperio, ac etiam imbibit Monothelitarum Hæresim, 486. b. c. & 487. a b c. Constantinopolitani Imp. in Triumphali pompa imitati sunt priscos Romanos Imp. 488. a.

Quis præcedebat in Triumpho Græcorum Imperatorum? b. Mos acclamandi laudes Græci Imperatoris in Triumpho 488. c. & seqq. Non solum Bonis bona, sed & Malis mala precabantur 489. c. & seq. Mos fuit Imperatoribus Græcis in Triumpho, & alia solemnī processione Quadriga incedere 490. b. Aefatis laudabilius consuevere aliquando Græci Imperatores imaginem sanctissimæ Virginis loco sui Currii Triumphali imponere, 490. b c. & seqq. Quando Græcus Imp. deferbat Diadema, & quanto in honore illud esset? 491. c. & seq. Græcus Imp. in solemnī coronatione, postquam Patriarcha sumplerat sanctissimi Christi corpus, tradebat quoque Imperatori in manus eiusdem sanctissimi corporis particulam, qua sumpta, sumebat etiam viuificum sanguinem; Patriarcha sanctum & altæm tenente 492. a b. Coronato imperatore prædicto eidem mortuorum ossa, pulvis, & stipula accensa obiciebātur 492. b c. Romanus autē Imp. cū triumpharet assistebat minister publicus ipsi curri, & retro eum videre iubens, ac in ipso curru Nola, & Flagellum appendebantur, quæ omnia quid denotarent? vide 493. b c. Imperator cum Diademate in solemnī curru delatus, habebat in dextera manu Crucem, sicut, & Imperatrix ramum, seu palmam, & quid denotarent? 494. a. Gestabant aliquando ipsi Imperatores in manu Globulum, cui superne Cruz erat infixæ b. Et hanc eandem

I N D E X

crucem habebat Imperator supra Diadema c. In sinistra manu solitum fuit predictis Imperatoribus deferre innolucrum ligatum, & quid illud indicaret 495. a. Preserebant etiam Imperatori Lampedes, sicuti etiam Imperatrici, & Patriarchis, & quas ob causas a Grecis suppositas 495. b.c.

Littera L. *Ieiunium.*

DE Ieiunio Quadragesimali. Vide in verbo Quadragesima.

De Ieiuniis, quae respiciunt Vigiliis dierum festorum, fuit prisca Ecclesiae praxis, ut ex sermonibus SS. Patrum, 323. c. & seq. Nuncupabantur Vigiliae, quoniam fideles pertransibant Noctes, quae precedebant solemnibus festis vigilantes in orationibus, hymnis, & alijs pijs officijs, una cum Ieiunio. Appellabantur etiam Lucernariae preces, Gratiarum actiones, &c. 324. a. Non clerici tantum, sed & populus etiam in Ecclesia Laudes Deo canebant, fuit postea permittatum, quoniam Laici non decenter continebant in officio b.

Ieiunium, quod dicitur Quatuor tempora, processit ex quatuor Ieiuniis in quatuor anni temporibus, quae habuerunt Hebraei: & qualia essent talia Hebraeorum Ieiunia? 324. c. Et sic etiam prisca Christiani quatuor anni temporibus Hieme, Vere, Aestate, & Autumno, & quare? 325. b.c.

Abstinebant etiam Die Veneris cuiuslibet Hebdomadae, praeter illum, qui incurrit in Natali Domini, & hoc in memoriam Passionis filij Dei, & nostrae Redemptionis 325. c. abstinebant etiam Die Mercurij, cum eo die habitum fuerit Concilium de occidendo Christo; & die Sabbathi ieiunatur in memoriam sepulturae, descensus ad inferos, & propter dolorem. Sanctissimae Mariae 325. c. & seqq. Quomodo in huiusmodi

modi ieiunijs attenderetur potissimum consuetudo
loci 326. b. c. progressu temporis fuerint commutatae
Ieiunia quarta Feriae, & Sabbathi in abstinentiam
327. a.

Mos fuit etiam antiquitus; ut etiam aliquibus locis
hodie seruetur, ieiunare tribus diebus Rogationum,
& quare? 327. a. Respondetur ad obiectionem Hereti-
corum, quod Deus non prohibuerit etiam Carnium
327. b. & seqq. Eius carniū quamvis fuerit permis-
sus a Deo; nihilominus contraventio Divini praecepti
& inordinatus appetitus eorundem est reprehensibi-
lis 328. b. c. & seqq.

Imago.

Imago Christi pingi solita variis symbolis sempe
litteris A. D. modo Agni modo Pastoris 14. b. c. Aliae
plurimis symbolis Imagines Christi 16. & seqq. Spi-
ritus sanctus Columbae imagine exprimi solitus. 15.
a. b. Et quare in specie Columbae exprimatur spiritus
sanctus 15. c.

Christi Pastoris Imago, sacris Calicibus insculpi so-
lita 17. c. Imago Christi ex arce erecta a Muliere sanata
fluxu sanguinis eiusdemque curiosa historia 17. c. & seqq.
Ac etiam de propria Imagine, quam misit Christus
ad Agabam. Et de illa impressa Sordatio quo Mo-
ronica faciem Christi absterxit: sicut de illa expressa
in sindone Genuensis Taurinensis. 18. b. Sanctissimae
Deiparae Virginis a Luca imago expressa. 18. c. An-
gelorum imagines antiquitus effigiatas & in templi
Sacratio asseruatas 19. a. De Ioanne Baptista prae-
sore Imago 19. b.

Petri & Pauli imago ipsi viventibus effigiat,
& ad posterum per manus venit 19. c. ex quibus etiam
constat de calante Petri 20. a. Imaginum originem

I N D E X.

ex umbra Petri deductam, & inde earum veneratio-
nem. 10. b. Petrus duabus clavis pingitur, quarum
vna aurea potestatem absolvendi significat, per argen-
team alteram excommunicationis, 20. b. Additur quā-
doque tertia clavis in antiquissimis picturis sancti Pe-
tri, ut denotetur potestas Ecclesiae in suo visibilis capi-
te dandi, & transferendi imperia, quando expediens
id fuit habitum 20. c. Quare pingatur imago Pauli ad
dexteram Petri? & post varias rationes adducitur,
quod quamvis in progressu dextera pars sit nobilior;
tamen in conspectu dicuntur procedere, qui sedes ad sinis-
tram 20. c. & pag. seq. Sacrae imagines etiam reperiun-
tur depictae primis quingentis annis in Ecclesiis Chri-
stianorum 22. a. Sacrae imagines plurimum valent ad
confundendos Haereticos, & ad historiam iuvandam,
22. b. & seq. sancti Sebastiani martyris imago non im-
berbis, sed senex debet effigiari 23. a.

Imperatores.

Quare plurimi Imperatores Christianitulum Pon-
tificis Maximi susceperunt, quod Ethnicis in Romanos
Episcopos incitabantur; quoniam honores, & Titu-
los, quos sibi debitos putabant, Romani Episcopi as-
sumerent: vel saltem existimabant tantum sibi detrahi,
quantum ab omnibus Christianis obsequii, & obe-
dientiae summis Pontificibus praestaretur 293. b. c.

Ethnici Imp. Romani quomodo consecrarentur?
279. b, c.

Incensum.

Præcepit Deus Moyse altare Thymianæ, seu propi-
tiationis, in quo offerebantur incensum 303. c. & hic ri-
tus offerendi incensum semper a principio Ecclesie
Catho-

Castolite etiam fuit servatus 204. a. cum frequ. preceptum fuit: quod nulla Monialis offerret incensum, 205. a. Quid denotent Turibulum, ignis; & fumus? 205. a. Oblatio Thymianis erga Deum est optus, Patrie, differens ab eo, qui redditur reliquis, scimiginibus sanctorum, quibus non animi superem cultus, sed in honorem pium, & religiosum raptum, excedentem tamen illum cultum consuetum offerendi sicutum erga Praelatos, Canonicos, & Populum; quia tunc hi solum admoventur, ut vitam illorum sic dirigant, ut sic in exemplum, sicuti erga Deum exhibetur ad deorandum, esse sum nostrarum precum. 205. b. c.

Indulgentia.

Indulgentia quid sit 466. c. Quoniam remissa culpa non semper remittitur poena, propterea inter alia Opera ad salutem faciendum poenae potissimum est Bonarum indulgentiarum, 468. b. indulgentiae remittunt poenas temporales, non autem aeternas b. indulgentia a culpa dependens, quomodo intelligatur? 468. c. Christus Petrus, & Successores huiusmodi potestatem conferendi indulgentias 469. b. c. Potestas conferendi indulgentias competit de iure Divino directe Papae, Petri successori, & Episcopis: illi absque exceptione, & generaliter, coeteris determinate circa subiectos c. & horum auctoritatem potest Papa limitare, & restringere, prout illi videbitur 469. c. & seq. Papa est solum fidus dispensator in conferendis indulgentiis 469. b. Quae requirantur ut sit locus indulgentiis? c. & 474. c. Pro subsidio temporali profuit indulgentia, si sine ordinata hac temporalia ad spiritualia, nec intercedat simonia, c. De indulgentiarum distinctione, & quid usqueque operetur? 472. b. c.

Iubi-

Iubilaeum quare additum indulgentiis 472. 2. b. Signi-
ra iubilaei b. 2. Christianorum iubilaeum, nisi semel quo-
libet centesimo publicabatur; deinde restitutum ad
quinquagesimum, & deinde ad viginti quinque annos,
& hoc a quibus 472. ibi fin. & seq.

Indulgentiae per modum suffragii applicantur pro
defunctis, quae quomodo intelligantur? ac etiam quae
ad hoc requirantur 473. b. c. Vivorum suffragia defun-
ctis proficua 474. a b.

De antiquitate indulgentiarum constaret ore eius-
dem filii Dei 475. b. Sicuti ex Apostolo c. & aliis sub-
sequentibus seculis 476. & seq. Confirmantur indul-
gentiae, etiam ex miraculis 477. c.

Infernus.

Quamvis Christus expiose pro homine passus sit;
non censentur propterea ullo, unquam tempore re-
misse poenae, quibus damnati in inferno cruciuntur, ut
credidere aliqui ex impiis Haereticis futurum post dis-
iudicii 484. b. c. praeter poenam sensus in inferno, est
etiam poena damnae, nempe primae Visionis beatifi-
cae 485. b.

Libera.

Libera Arbitrium.

Libera arbitrium dedit Deus homini ut proba-
tur ex sacro textu 337. b. cum seqq. multa absur-
da quando excluderetur Liberum arbitrium 338. B. c.
Deus non est auctor malorum 339. B. Nec tenetur
nos necessitate ad vitium nec ad virtutem 340. b. Re-
spondetur ex D. August. quod deferre Libero arbitrio
non sit tollere Dei praescientiam, non diminuire di-
nam

nam gratia 340. c. & seq. Deseruit Liberum arbitrium in homine sed non detrahatur auxilium gratie Dei 341. B.

Limbus

Limbus sanctorum Patrum supponitur fuisse finem Abraham, in quo Lazarus quiescebat 478. b. c. Et hunc locum fuisse sub terra 479. a. De morte Christi cum Patribus in Limbo c. Quod Christus traxerit ex Limbo animas sanctorum c. in fin. cum seqq. Quod promissio Christi ad Latronem non intelligatur de Caelo emipreo, sed de Limbo 480. c. & seq.

Est etiam Limbus, ubi qui mortui nascuntur, & alij infantes qui absque lauacro baptismi decedunt a visione beatifica propter originale Peccatum, excluduntur, ut etiam de Circumcisione in antiquo testamento 481. b. c. Hoc autem prouenit, ex quo nos omnes in Peccato concepti sumus, quauis ex laudabilibus parentibus 482. a. b. Pro his qui rationis usum habuerunt, duo infine mundi erunt loca, nempe Paradisus pro Beatis, & Infernus pro Damnatibus: deinde infantes, qui ante usum rationis moriuntur, & qui baptismum in remedium originalis peccati non fuerint consequuti, isti damnabuntur, nec unquam essentiam Dei Beatificam videbunt: locus autem, in quo permanebunt isti (iuxta communem opinionem) erit pars superior inferni 483. b. c.

Luminaria

Plurima antiquorum luminariorum genera pentes auctorem effigina 228. a. Vnus antiquorum luminariorum, non solum ex antiquo testamento probatur 229. a. verum & in principio Ecclesie Catholice b. Assignabantur

I N D E X

bantur fundi pro luminibus Ecclesiarum et studios quoque letitiae causa lucernas accendisse 230. a. ac idem etiam intuitu religionis b. Et in principio Catholicae Ecclesiae in pluribus ritibus vsos luminaribus Christianos 230. b. c. Nec ad martyres illuminandos accensa lumina, sed ad pium religionis cultum 231. a. & de mystico luminum sensu 231. b. Cereus Paschalis quare a principio Ecclesiae institutus 231. b. c. Praeterea in funeribus Christianorum a principio Ecclesiae soliti fuisse accendi cereos 231. c. & seq. Lucernariae proces in ipso ecclesiae exordio 232. b. Candelabra in templis per modum coronarum posita, aut pendentia antiquissimi vsus b. Vasa luminum sumptuosa in ecclesia antiquitus c. Ex oleo lampadum, ex cera, ex candelabris innumera Deum peregrasse miracula 233. a. & de lampadibus extinctis reaccendi solitis in die passionis Domini b. Agnus Dei formati de cera Cerei Paschalis b. Ritus Christianorum varii circa luminaria a Gentilibus etiam processisse 233. c. & seq. Quare a fidelibus lumina accendantur 234. c. Candelarum certus numerus magis a superstitione, quam a religione institutus. 235. a. De lucernis perpetuis nostris etiam temporibus repertis, & ex qua materia constructis 233. a. cum seqq.

Littera M

Matrimonium.

Matrimonium fuit habitum uti verum, & proprium sacramentum legis novae 192. a. b. & comprobatur a sanctis Patribus c.

Matrimonium inter fideles est inseparabile; adeo ut praetextu adulterii non permittatur alteri ex coniugibus iterum nubere, 193. b. & communione priuetur femina

I N D E X :

fœmina, quæ Viuente viro alium duxerit; 194. a. b.

**Impeditur matrimonium propter cognationem spiritua-
lem nempe cum Patrimis, & Matrimis 195. a.**

**Matrimonium cum Patrimis, & Matrimis prohibetur
etiam in casu viduitatis, nempe si mortua uxore, seu
viro præsumpserit alter accipere Matrem, seu Patrem,
defuncti Patrimi, seu Matrimæ b.**

**Gradus consanguinitatis, & affinitatis fuerunt sem-
per habiti pro legitimis impedimentis ad contractum
Matrimonii, & contrauenientes fuerunt habiti infam-
es, maledicti, & abominabilis 195. c. & seq. Impe-
dimentum huiusmodi quamuis antea extenderetur ad
sextum gradum fuit postea redactum ad quartum in-
clusiue consanguinitatis, seu affinitatis gradum 196. c.
& seq. Diuina ordinatio in lege scripta de hoc impe-
dimento 197. a. Cognatio legalis per Adoptionem,
quando impediatur matrimonium 197. b.**

**In primitiua Ecclesia, qui matrimonium contra-
here volebant; consulebant viduas, seu Diaconissas,
ac etiam Episcopos de statu, moribus Religione, &c.
eius quam accipere volebant, & hoc ne possuerentur
fideles a Fœminis alterius Religionis. 190. c. cum
seqq.**

**Episcopis Presbyteris, & Diaconibus interdixit
Ecclesia ex Apostolica traditione Nuptias post ipso-
rum promotionem 332. b. sicuti etiam Matrimonium
post votum Virginitatis peccatum habetur b. ac etiam
Religiosos, & Religiosas post solemne Castitatis vo-
tum, non solum adulteros, sed & incoëstuosos habe-
bat, b.**

Miracula.

**Miraculum quid sit 360. c. illusiones Dæmonum,
& quæ faciunt homines Vafri non sunt miracula, c.**

y y y

Mia-

I N D E X.

Miraculum requiritur ut sit insolitum c. & seq. Requiritur, quod sint, vel ad confirmationem predicationis Evangelicæ, vel ad demonstrandam facientis sanctitatem 361. a. supra & non contra naturam b. & omne, quod natura potest facere, non est miraculum, c. ac etiam quod sit præter ordinem naturæ. immo Totius naturæ creatæ 362. a. Miracula solum in Ecclesia Catholica reperiuntur b. q. 1. a Gentilibus maleficia fuerunt existimata c. Primum miraculum a Petro factum natione claudæ 363. a. Transiens Petrus vmbra sanabantur infirmi b. & ab huiusmodi imaginibus vmbra formati pistrina duxisse originem ferunt c. An requiratur, quod fiant miracula in instanti 364. a. ac requiratur, ut sint sine humano remedio b. c. Dolor an tollat miraculum? c. Gradus miraculorum 365. a. Vera, an non veris quomodo cognoscantur? 365. b. c. Miracula an fiant a malis? 366. a. b. De præsentis miraculis Deorum Gentilium, b. c. Miracula præsentia fecerunt etiam Gentiles, vt Vespasianus Imp. 367. Adrianus Imp. 368. a. Alexander Magnus c. Fecerunt etiam Hæretici Miracula præterea magno Ecclesie damno 369. b. cum seq. An Dæmon possit facere miracula? 370. b. cum seq.

Vera miracula continuantur in catholica Ecclesia ab Apostolis singulis quibusque tæculis vsque in præsens 472. per totum caputulum 69.

Missa.

Missa vocabulum, quatenus sacrificium significat, in exordio Ecclesie fuit frequentissimum 80. c. Dicitur Missa a Cathecumenorum dimissione, quamvis alii a Missa ad Deum hostia, 81. c. Prisci fideles Latini vsi sunt ad rem diuinam significandam obscuro Missæ nomine, ne ab infidelibus proderentur 82. a. Apud Græcos Liturgia idem est, quod Missa apud Latinos, b.

Graci

Græci, & Latini pluribus nominibus vñ sunt ad significandum missam c. Formula sacri missæ sacrificii, quibus veteres vsi sunt. Vide 83. a. De figuris Veteris Legis circa missæ sacrificium 83. b. De Vmbreis, & Vñiciniis Missæ 84. a. & seq. Missæ sacrificium a Christo institutum yd. ad nos per Apostolos transmissum 85. c. Tempus institutionis fuit feria quinta sacrosanctæ hebdomadæ post coenam 86. b. Missæ institutio colligitur ex verbis: Hoc facite in meam commemorationem b. Apostolos missam dixisse probatur c. S. Petrus primam apparatissimam pompam celebravit Antiochiæ; etiam longe ante Hierosolymis Apostoli sacrificium fecerunt, a. Calumniati Christiani propter missam, quod essent infanticidæ, & humane carnis voratores, & quare? 87. b. item incestuosi propter osculum in missa. 88. b. item crediti Christiani Antistitis Genitalia colere propter missæ sacrificium accipiunt, & nocturnum, b. Cultus etiam Asinini capitis Christianis obiectus, & quare, c. Solis adoratores dicebantur; eo quod in missa, & aliis Ecclesiæ officiis versus Orientem Solem orarent 89. a. Bacchum, & Cernem coluisse, propter Panem, & Vinum in Missa b. Vocati Christiani a Gentilibus in crimen sacrilegi, quoniam Deis non sacrificarent b. Item, quod occulos haberent vetitos conuentus propter missam 89. c. Ac etiā quod pro salute Imperatoris nō sacrificarent; quamvis dñi filii, si quod ipsi fideles pro salute ethnici Imp. Deū nō adoraret, c. Deniq; fideles in questione vocati, si nec esset, quod missam celebrarent 90. b. Signa dabantur ad commendandum fideles in Missa, etiam in primitiis Eccl. 90. f. Ritus, seu ceremoniæ diuersæ habitæ sunt apud varias nationes 91. a. & seq. Sicut etiam diuerso idiomate Missa celebratz iuxta diuersitatem nationum r. Singulæ nationes non solum a Romana Ecclesia discrepabant; verum etiam inter se ritibus, & ceremoniis

dissentiebant 92. a cum seqq. Hæc diuersitas in eadem
 natione , & prouincia defuit anno 509. vt omnes con-
 eordarint cum Metropolitano 93. c. Quare defecerit
 ceremoniarum diuersitas in qualibet prouincia 94. a.
 Quare missarum diuersitas in vnaquaque Ecclesia fuit
 introducta 94. b. Pleraque deinde nationes sumptu-
 runt Missæ ritus ab Ecclesia Romana circa annu 800.
 95. a. & seq. De variis Missis , & vnde processerint :
 Vide 96. b. Missæ fuerunt antiquitus diuise in Matu-
 nas , & Vespertinas 96. b. & duxerunt originem hæ Mis-
 sæ Vespertinæ à Dominica coena Vesperti inita, 97. a. i
 In Aphrica , & aliis regionibus quotidie peragebantur
 Missæ Vespertinæ b. Quamuis ieiunii sacerdotes missis
 Vespertinis operam darent & rē omnes; Aegyptii ta-
 men , & aliæ nationes etiam post captum cibum cele-
 brabant 97. c. & seq. Celebrabantur potissimum Mis-
 sæ Vespertinæ feria quinta Coenæ Domini, die Sabba-
 thi sancti , & Sabbathi ante Pentecosten 98. a. b. &
 seq. Dicebantur etiam Missæ Vespertinæ in diebus ie-
 iunii , quibus completis postea canabant 98. c. Fue-
 runt etiam in vsu aliquando Missæ Vespertinæ sine dici
 expressione 99. a. Durauit consuetudo Missarum Vesp-
 ertinarum vsque ad annum 430. excepto die anniuersa-
 rio Coenæ Domini , & deinde hæc etiam fuit abro-
 gata; & quod nisi a ieiunio celebraretur decretum 99.
 a b. Plures Missas in vna Ecclesia, immo in vno altari
 olim celebratas ne populus a solēni sacro auocaretur c.
 Quotidianum semper in Ecclesia sacrificium fuisse ,
 100. a. & reprehenditur eorum opinio, quod in Coenæ
 Domini tres Missæ celebrentur c. Etiam nouem Mis-
 sas in die celebrauit S. Leo Tertius 101. a. Fuit deinde
 vetitum, quod nisi vna in die a Sacerdote celebrare-
 tur, exceptis aliquibus casibus, vt in pag. 101. a b.
 Vetitum biduo celebrare Parasceue , & Sabatho san-
 cto. Præterea sexta synodus voluit in Quadragesima cele-

cele-

I N D E X.

celebrari, tantum die Sabbathi, Dominicis, & Annunciationis sanctissimæ Virginis, alijs autem diebus vti præconsecratis hostijs 101. b. Sed procedunt prædicta in ieiunio integro secus quando ieiunium erat dimidium, quia tunc vsque Nonam differebatur ieiunium 101. c. Præterea etiam Carthusienses primùm non celebrabant quotidie, donec fuerunt correctæ statuta 102. c.

Locus celebrandi decenter erat Templum 102. a.

Aliquando etiam in cryptis b. Et super corporibus sanctorum 103. b. In carcere etiam offerebatur sacrificium b. Item supra pectus oblatum aliquando 103. c. In manibus Diaconorum 104. a. In titulis a. In campis aliquando b. In Tentorijs b. In Tugurio, seu cappella b. In domo c. In cella 105. a. Ante lectum a, ac etiam in mari b.

Præcis Apostolorum temporibus celebrabatur Missa ad ipsam solummodo orationem Dominicam: Crescente statu Religionis, creuere Missæ ritus, qui exponuntur infra 106. c. Expositio de introitu Missæ 107. a. & seq. Item de Kyrie eleison 108. a. de salutatione ad populum, & prima oratione 109. a. & seq. de sessione celebrantis c. de officio Lectoris, & Cantoris 110. b. de Alleluia 110. c. de ascensu in pulpitum Lectoris, & cantoris 111. a. de diaconi ascensione in tribunal, & alijs ritibus in recitatione Euangelii 111. c. cum seqq. de symbolo in Missa cantando ritus, quare, & quando introductus? 112. & quare potius Constantinopolitanum symbolum, quam Nicenum caneretur 113. a. Quare Ecclesia Romana postrema aliarum nationum fuerit in canendo symbolo in Missa? 113. c. de ritibus in offerenda 114. a. Quare aqua miscetur vino? 115. a. de Præfatione 115. b. In præfatione sunt duo hymni Angelorum, & hominum 115. b. c. Oratio Te igitur, quare secreto dicatur? & in ea pro quibus oret

I N D E X

oret sacerdos ? 116. a. de Ritibus in consecratione corporis Christi 116. b. de oratione Dominica 117. c. de immisione panis in vinum 118. a. de Pacis osculo, b. de Agnus Dei c. de sumptione Eucharistiae, c. Quae verba pronunciabat Sacerdos in danda Eucharistia. 119. a. de ultima benedictione 119. b.

Missa Cathecumenorum, qualis esset? 147. b. c.

Ad Eucharistiae sacrificium miscebat Ecclesia aquam in vinum ex Apostolica traditione 332. c. Ut etiam ex eadem traditione in dicto sacrificio servatur caeremonia lotionis manuum ante mysteriorum consecrationem c.

Mysteria

Mysteria Incarnationis, Crucis, Passionis, & Mortis voluit Christus, fuisse Hebraeis, & Gentilibus indicata sub umbra figurarum, symbolorum, & hieroglyphicorum usque in tempus plenitudinis gratiarum, quo illa Apostolis, & sanctis fuerunt reuelata 10. c. & seq.

Littera O.

Oleum sanctum, & Sacramentum unctionis.

Nihil maius potest in Ecclesia cogitari post Eucharistiam, quam sanctum Oleum, quod potens est, ut spiritus sanctus descendat super fideles. 151. A.

Oleum sanctum non poterat perfici absque praesentia Eucharistiae in Altari. 150. c.

Chryisma per singulos annos in Coena Domini conficitur per Episcopos, & vetus debet comburi. 165. c.

Extrema

I N D E X.

Extrema vnctio est verum Sacramentum nouæ legis 197. c. Hoc sacramentum duos parit effectus, nempe corporis sanitatem cum conditione si expediat Infirmo: alter est remissio peccatorum per infusionem gratiæ 198. a. Licet in Euangelio non fiat mentio de hoc Sacramento; Apostoli nihilominus illud promulgarunt a Hoc cognouerunt præsa Concilia, & sancti Patres a. cum seqq.

Vsus Sanctissimæ vnctionis: desumptus primum ex Dei præcepto ad Moysen 209. b. Oleum quo iam vngebantur Reges non erat sacrum c. Legitur in Euangelio de oleo, quo Apostoli vngebant egrotos, & Energumens c. de eodem loquuti sunt præsi sancti Petres 210. a. b. Vnctio est corporalis, effectus spiritalis c. Christus sic appellatus ab vnctione, & quod nos sumus vncti ad luctandum contra Dæmones. 211. a. b.

Ordo.

Ordo est signaculum quoddam Ecclesiæ, quo spiritualis potestas traditur ordinato 175. c. Ordo fuit habui vnum ex septem Ecclesiæ sacramentis c. & 177. c. & sequi impositio manuum confert gratiam 176. b. Oleum effusum super caput Saulis significabat sacerdotale vnctionem 177. b. Graue gratiæ data adaptantur ad quoslibet sacros ordines 178. et seqq. Distinctio ordinum 179. a. b. Ritus qui hodie seruantur in ordinum collatione, quando ceperint? 179. cum seqq.

Subdiaconorum ordini annexa est cōscientia 180. c. & 289. c. Vide in verbo Religiosi. Origo Ordinum ex lege Moysæ & Evangelica 180. in fin. & seqq. Variæ sedes Episcoporum 184. a. b.

Diaconi fuerunt semper inferiores, & subordinati Presby-

I N D E X.

Presbyteris; & antiquitus dispensatores erant elemosynarum, & inserviebant altari legendo Euangelium, & alijs functionibus assisendo, 184. c. cum seq.

Non potest dubitari de potestate in Ecclesia Catholica exorcizandi Energumenos, & Cathecumenos, 186. a. b. & maximè contremiscunt Dæmones cum adiurantur c. Et de ordine exorcizandi Cathecumenos 186. c. In hac potestate exorcizandi non est aliqua fallacia 187. c.

Bigamus excluditur ab ordinibus sacris 290. per totum capitulum. Incurritur bigamia, si quis sumpsit aliam quam quæ fuerit vnus viri vxor 290. c. Item, si quis viduam duxerit, quod etiam procedit ex coniugio ante Baptismum c. Verba autem Apostoli (vnus vxoris virum) intelliguntur ad excludendam bigamiam, non autem quod ordinatus in sacris possit ducere: aut retinere coniugem 291. a. b. c. Contra bigamos inuehitur S. Leo 291. c. Ratio quare bigami excludantur a sacris ordinibus c.

Diaconissæ Presbyterissæ, & Episcopissæ quamuis non essent inclusæ in Ecclesiasticis ordinibus: nihilominus Viduæ prius dicebantur, quæ præerant ministerio quotidiano, nempe mensarum, seu circa elemosynarum dispensationem: & post Diaconorum electionem, quæ conditiones in his requirerentur 188. b. c. eorum officium erat vt præsentarent portis quas ingrederetur Foeminae 188. in fin. & seq. Inserviebant etiam Diaconissæ ad mulierum fidelium ministeria, sanandi, visitationis, laboris, & similium, quæ a viris sine pudore obiri non poterant 189. a. b. Non recipiebant manus impositionem, nec aliquo erant Sacramento initiatæ vt Diaconi b. Tamen etiam in sacris, & Religiosis ritibus ministrabant, vt Cathecumenas instruere, lauant, ac etiam eisdem in baptismo assisterent 189. b. ac etiam seuientibus Tyrannis discurrebant per domos,

I N D E X.

mos Episcoporum mandata deferentes, peruigilia, stationes iniungendo, &c. c.

Presbyteræ, & Episcopæ, non ab aliquo Ecclesiæ ministerio, nec quod Diaconissis præessent sic dictæ, sed vel ob ætatem viduæ seniores, vel quod ita a virorum suorum ordine cum illis in presbyteros, vel Episcopos consecratis, a virorum suorum ordine sic dictæ; cum ipsæ interim vitam cœlibem gererent 190. a. b.

In primitiua Ecclesia, qui matrimonium contrahere volebant, consulebant viduas, seu Diaconissas de statu, moribus, Religione, & similibus eius, quam volebant accipere; & hoc ne pollerentur fideles a foeminis alterius religionis 190. c. cum seqq.

Osculum Pacis.

Sanctus Petrus, & Apostolus Paulus ipsorum epistolis salutabant in osculo Pacis, seu osculo sancto 298. b. c. Dicitur sancto ad differendum a molesta salutatione, quam Romani inter ambulandum frequentibus occurssionibus consueuerant c. Prædicta sancta oscula consueuerunt prisca etiam fideles in sacris conuentibus post orationes in signum Pacis addita salutatione Pax Tecum 299. a. Post hanc salutationem sequi consuevit administratio Eucharistiæ a. Nec tunc promiscue inter viros, & foeminas consueuerunt hæc oscula, cum distincti essent viri a foeminis in ecclesia b. adhibita etiam cautela in pluribus Ecclesiis osculandi sacramentum Crucis, aut imagine decoratam c. vt etiam seruatur passim. Quamuis prisca fideles domi, & in Ecclesiis soliti essent inuicem se osculari vt supra; abstinabant tamen in eo diebus, quibus inditum esset plenum, & integrum ieiunium 299. in fin. vbi de eo adducitur ratio, & 130. a. b. Secus quando ieiunium esset dimidiatur vsq. ad nonam quoniam tunc sacrum fiebat,

z z z

I N D E X.

fiabat & osculum porrigebatur, b. Sicuti nec tale osculum porrigebatur in sacris, quæ pro mortuis offerebantur, c. Nec minus porrigebatur in sacris Monachorum. c.

Littera P.

Pallium.

Pallium imponebatur Cathecumenis, qui relicta Toga illud assumebant insigne humilitatis, & abiectionis 37. a. Quod irridebant Gentiles, c. Coepit vltus ab Apostolis, deinde commune indumentum, Christianorum, demum ad solos Monachos transiit. c.

Ornamentum Archiepiscopale, quod Pallium nominatur constat a Romanis Pontificibus semper concessum, & transmissum 441. b.

Panis benedictus.

Panis Benedictus, quem Græci appellant Eulogie, fuit vltus satis frequens apud priscos fideles; præbatur Cathecumenis, qui non participabant de Eucharistica mensa; Postea etiam baptizatis cum hoc esset symbolum fraternæ charitatis, & propterea Ecclesia vnicum panem facere solebat, vt denotaret vnicum corpus mysticum 208. b. c. Benedictus Panis, quamuis non sit corpus Christi, sanctum est tamen, & sanctificatum per verbum Dei 208. c.

Papa.

Papa est successor sancti Petri, hæres dignitatis, & præheminentiæ 421. per totum capitulum 79. Honor qui

I N D E X.

qui deferretur summo Pontifici, non est illius individuae personae, sed dignitatis relatiue ad Deum 427. b. Debetur Papae adoratio per genuflexionem 427. c. & seq. Osculum pedum debetur Papae 428. b. c. Quod etiam Reges, & Imperatores praestiterunt 429. a. b. c. & sequen. rationes in hoc adducuntur 430. b. c. Sicut etiam Regibus, & Imp. tales venerationes habitae 431. a. Etiam Ethnici Consules praetulerunt eorum dignitati Romanum Pontificatum 431. b. A quo tempore coepit osculari pedes summi Pontificis 431. c. Deferretur Papa supra sedem, ut consuevit etiam Imperatores, Reges, Principes, Sacerdotes, & Vestales 432. b. c. Quando talis ritus coeperit? 433. a. Titulus papae delatus Pontifici Romano etiam a sancto Ignatio 433. b. Quare idem nominetur Papa, Sanctus, & Beatus? 433. c. & seq. Omni tempore habitus fuit recursus ad Papam ut caput visibile Ecclesiae, tum in difficultatibus fidei, morum correctione, & similibus 440. b. c. cum seqq. Et ornamentum Archiepiscopale, quod Pallium nominatur constat a Romanis Pont. semper concessum, & transmissum 442. b.

Poenitentiae sacramentum.

Poenitentiae sacramentum, & auricularis confessio, etiam in Lege Mosayca praecipitur 166. b. Quod sit de iure Diuino c. & seq.

In auriculari confessione, non solum in genere, sed in specie, & sigillatim singula peccata declaranda 167. b. c. Probatum etiam ex sanctis Patribus 167. c. & seqq. Auricularis confessio est necessaria ad salutem non praecise, sed in casu possibilitatis, & tunc contritio cum desiderio confessionis est satis 170. b. c.

Remissa culpa peccati, non propterea poena semper indulgetur, ut inde satisfaciendum sit diuinae iustitiae;

z z z 2 & quam-

I N D E X

& quamvis Christus satisfecerit, remansit tamen plaga tumens 172.c. Quæ satisfactio oratione, ieiuniis, planctu, & similibus peragenda, 173. cum seqq. vsque ad finem cap.

Constantinopolis fuit primum prohibita confessio publica de peccatis occultis 171.b.c. & seq. & 308. a. Talis publica pœnitentia semel tantum concedebatur in vita 307.a. Quales autem coere moniæ, seu ritus haberentur in hac solemnî pœnitentia, quæ in capite, Quadragesimæ imponebatur 307.b. Pœnitescentes eiekti ab Ecclesiâ, locabantur proximi portæ, ubi dicebatur Locus fletus, & inde non egrediebantur, nisi ad audiendam prædicationem, & hoc seruabatur vsque ad diem Coenæ Domini, quando absoluebantur, 308. a. Publici pœnitescentes, quare, & quomodo absoluebantur in feria quinta maioris hebdomadæ 320.c. & seqq.

Peregrinatio.

Peregrinatio a priscis temporibus, ad Reliquias Sanctorum, & alia sacra loca probatur ex veteri, & nouo testamento 221.b.c. A cunctis patribus comprobantur huiusmodi peregrinationes, & S. Basilus reprehendit nundinas, & similia, quæ fiebant in sacris locis, ad quæ peregrinatio fiebat, 222. a. & sanctus Chrysostomus ostendit desiderium inuisendi reliquias Romæ, b.

Præcedere.

Præcedere, quare dicatur, quandoque qui sedet ad sinistram? ut in sancto Petro ad sinistram sancti Pauli 20.c. & seqq.

Petrus.

I N D E X.

Petrus.

Petro est collata prima cathedra in Vrbe Roma, 415. a. Petrus habet præheminentiam, & potestatem super alios Apostolos 415. b. c. Et Petro reuelata fuit Diuinitas filii Dei c. & seq. Et fuit magna promissio a Christo facta Petro, quod portæ inferi non præualebunt aduersus eum 416. b. Nec de alio Apostolo dixit Christus, vt non deficeret fides eius, 416. c. Et illi tamquam Duci exercitus committuntur omnia grauiora Ecclesiæ 416. c. & seq. Christus Petrum tantum baptizauit, & hic Andream, & filios Zebedæi, hi deinceps reliquos Apostolos 417. b. Et habet primatum a Christo illi traditum 417. c. & seq. Petrus fundauit, gubernauit, & proprio sanguine consecrauit Romanam Ecclesiam 419. & per totum cap. 78. Petrus primum septem annis habuit sedem Antiochiæ; quam deinde Romam transtulit in æternum permanfuram, 443. c.

Preces.

¶ Orientem respiciebant Prisci fideles in eorum Orationibus, & quare? 24. c. cum seq. quod etiam in Missa dum dicerent Gloriam in Excelsis Deo 108. c. adeo tenaces illi fuere in hoc ritu, vt etiam mortui eorum corpora supina in sepulchris facie orientem respicerent 25. c. Et ad Orientem respiciebant Ecclesia Christianorum, sicut etiam templum Hierosolymitanum. c. nihilominus S. Leo inuehitur contra illos, qui in atrio S. Petri respiciebant Solem orantes, quare? 26. a. & quoniam ibidem progressu temporis perseuerabant fideles orare ad Orientem; propterea ex opere Musuo ibidem fuit appositæ Nauis, vna cum Christo, & Apo-

I N D E X.

Apostolis, vt omnis euitaretur superstitio 26.c.

Quauis prisci fideles orarent genuflexi pronoluti in terram, expansis manibus; tamen diebus Dominicis non nisi stantes orabant 26. c. & seq. Viros detecto capite, foeminas tecto in Ecclesia orare solitos 27. a. In precibus etiam aliquando opectus studebant 27. b.

Horas Canonicas a Regio Prophetæ pronunciatas; sicut de iisdem sepius in veteri sacro textu fit mentio, 248. b. ac etiam in sacro textu datur exemplum quoq. de quahbet ex septem horis c. & seq. Ad quem finem preces singularum horarum sint directæ? 249. b. c. De iisdem Horis fit mentio a priscis Patribus 250. a. & seqq.

Prisci Christiani etiam pro Ethnicis Imperatoribus Deum exorabant 89. e.

Plures rationes adductæ ad declarandas preces in singulis septem Horis 250. in fin. & pagina seq. Non solum humano, sed & Angelico Ministerio Horarum-Canonicarum ordo inductus 251. c. Iulianus Apostata supposuit inducere in delubra Gentilium preces Horarum Canonicarum 252. a.

Breuiarium est compendium publicarum precum, in quo maximæ horæ Canonice continentur? 252. b. quod constat ex Psalmis. Item ex Te Deum c. in fin. & seq. Ex Hymnis 253. b. c. ex Lectionibus 254. a. Ex Responsorijs 255. b. Ex Capitulis & Orationibus, in quibus Deo representantur necessitates vniuersales, & particulares. b. c. terminatur Orationes verbo Amen. c. De Hymno Gloria Patri, & Antiphonis 256. a. b. Vnus Incognita Linguae foeminis, pueris, & alijs Idiotis in precibus, & alijs Catholicae Ecclesiae officijs, hoc fuit semper solitum omnibus Nationibus, vt etiam Hebreis, sicuti Christus, & Apostoli seruare: & hoc quoniam saepe idiomata in eodem loco mutantur, vnde esset necesse semper nouas translationes Ecclesiasti.

I N D E X,

fasticorum librorum inducere pag. 156. latè per totum. Cap. 47.

Processiones.

Vñs processionum consistit in publicis precibus, seu quod Populus fidelis ordine incedat ad implorandum Dei auxilium, vt probatur ex antiquo testamento 225. a. Et in eisdem gratiæ Deo redduntur. a, vt etiam indicuntur ad euertendam Dei iram, ac etiã quandoq. gratulamur. c.

Ab exordio Catholicæ Ecclesiæ habuit originem, vsus Processionum e. & seq. Et quod Reliquiæ deferrentur ab Episcopo, seu Levitis in processionibus. 226. a. & in eisque fuisse Miracula peracta b. c. & seqq. quæ etiam fiebant antequam bellum indicerent. c.

Purgatorium.

Hæc vox Purgatorium quamvis Christi sanguini assignariè tribuatur, intelligitur etiam de bonis operibus immixtis ad merita filii Dei, vt de elemosynis &c. In proposito intelligimus Purgatorium locû sub terra, supra Infernum dñatorum: & animæ, quæ mortalibus peccatis nō sunt infectæ, vel quæ nondū satisfecerunt Iustitiæ Diuinæ pro mortalibus peccatis Ignæ tēporali in purgatorio purgantur 456. Post remissum peccatū remanet etiam satisfaciendum pro pœna 256. Ostenditur hoc exēplo Adæ, Moyſis, Dauidis, &c. 226. c. & seq. Et si contingat hominē mori ante satisfactionem debitam pro peccato commisso, tunc est locus poenarū Purgatorii 257. c. adducūtur plura loca scripturæ Sacræ 458. a. b. c. Ad hoc tendebant sicut, et ieiunia antiquæ legis postquam quis decesserat 459. b. Liturgiæ omnes antiquæ habent collectas pro defunctis in Missa

I N D E X.

Missa c. preces & pia opera pro Defunctis offeruntur qui plene nō satisfecerunt pro peccatis c. & seq. Quod etiam pluribus Patribus antiqui cōprobatur 460. b. c. Plerūq. confessiones & lacrimæ Meretricum, & latronem, quāvis præseruent ab æterna damnatione, nihilominus requiritur etiā purgatorius ignis, ut animæ purificatæ Cœleste Regnū ingrediantur 461. a. b. Pro his qui sunt in Paradiso, nō sunt necessaria sacrificia, seu alia pia opera; nec pro his qui sine fructu poenitentię decesserunt: sed eis hoc tunc prosunt, qui cum viuerent, ut hæc sibi prodesse possent, meruerunt. 461. c. & seq.

Littera Q.

Quadragesimali.

Quadragesimalis observatio processit ab imitationem & lege Christi 308. c. & seq. & 310. a. sicut etiam ex Apostolica traditione quāvis Thelephorus Papa decreuerit de numero Dierum. 309. c. Quadragesimæ Ieiunium a ceteris discernitur cum illud necessarium, & alia voluntaria, c. Prioribus Ecclesiæ sæculis seuientibus Ethnicis Tyrannis, ac propter repescentem pristinum illum Christianæ pietatis ardorem, non constitit inter omnes de Quadragesimalis Ieiunii modo, nec parem fuisse observationem certum est 310. B. cum seq.

Quadragesima dierum Ieiunium perpetuo in Ecclesia Romana, & per eam in reliquis totius occidentis Ecclesijs observatum esse; & quanquam aliquæ particulari deuotione a septuagesima, sexagesima, vel Quinquagesima inchoauerint, nihilominus quadragesima diebus Ieiunare solent 311. b. c. In hoc Ieiunio duo obseruanda, nempe 40. dies, quibus Christus Ieiunauit,

nos

I N D E X.

nos abstinendo imitari: alterum Decimas dictum hac corporali abstinencia Omnipotenti Deo dari, 312. a, b, c. Quatuor illi dies hebdomadæ Quinquagesimæ ad Quadragesimam addit; fuerunt a Concilio Agathensi 312. in fin. & 313. a, b.

In Ecclesia Romana, & coeteris per totum Occidentem Christianos omnes semper a carnibus abstinuisse in Quadragesima 313. c. Ac præterea Christianos veteres leuiores in ieiunando disciplinæ, nec pisces quidem attingebant, vinum autem parçè bibebant, 314. a. b. Sicut abstinebant etiam a lacte, caseo, & ouis b. Græci ex antiqua eorum traditione ad ieiunium diei Sabbathi in Quadragesima non tenentur, excepto Sabbato sancto, sed dumtaxat ad abstinenciam: Quâuis ex bulla Innocentii Quarti hortantur etiam ad ieiunium diei Sabbathi c. Priscis sæculis non nisi ad Vesperam ieiunium solui consueuisse in Latinis Ecclesiis 314. c. & seq. Ac etiam auditis Missarum solemnibus, & Vespertinis officiis 315. b. Postmodum vero ad horæ Nonam anticiparunt, c. Hodie vero ad meridiem, siue sextam horam Nonæ principium solui ieiunium, c.

Vnica comestio in Quadragesima, nec prandendum, exceptis diebus Dominicis, & causa infirmitatis 316. a. Moderat meridiem soluitur ieiunium, & ad cuiusque regionis consuetudinem recurrendum est, b. Nac vetat Ecclesia simpliciter id, quod non sumitur præcipue ad nutriendum, sicuti delectaria, & confectiones aromaticæ; quæ licet nutrant, sumuntur tamen præcipue, vt concoctionem iuuent c. Collationis vox comestiuicula seriorinæ accomodata, vnde sumpsit originem.

Mos aspergentiorum capitum cinere in principio Quadragesimæ a ritu veterum poenitentium emana-

I N D E X.

nit quibus ipso die satisfactiones pro admissis flagitiis iniungebantur 317. b. & non solum depravati hac die ad bonam fugam vocabantur, verum & fideles, quorum non omnino sincerae mentes erant a delictis, b. c. Quadragesima durans tanquam in publico luctu interdicebatur sponsalia, & qualibet etiam natalitia Martyrum celebrare. c.

In Sabbatho, quod precedit Dominicam Palmarum, quare fuerat solitus Papa eleemosynam dare 317. c.

Latini, Dominicis diebus non tantum, sed etiam reliquis feriis, quibus ieiunabatur sacrum missae sacrificium peragebant: Graeci, solis Dominicis, & Sabbathis, quibus minime ieiunant liturgiam celebrant, aliis diebus ieiunorum nunquam consecrant, sed antea consecratis utuntur, & quare 318. a. b. Dominica palmarum quot nominibus nuncupatur 319. a. Dicebatur Dominica Competentium, quia in ea catechumeni petebant fidem, quum praestitetur a. b. Quare diceretur Capitulum 319. b. Quare Dominica Olanna 319. c. Quare Dominica Indulgentiae 319. c. & seq.

Quare postrema Quadragesimae hebdomada nominetur Magna 320. b. Feria quinta maioris hebdomadae, quare Summus Pontifex, & Episcopi absolventi, & reconciliandi populi Christiani caeremoniam obseruent c.

In Africa fuit mos antiquatus celebrandi Missam post coenam in feria quinta maioris hebdomadae. 321. b.

Diebus Parasceues, & Sabbathi sancti rigidum ieiunium Apostolicarum constitutiones praestiterunt: & Orientales quamvis Sabbathis Quadragesimae non ieiunarent, exceperunt tamen Sabbathum magnae Paschae, 321. c.

De

I N D E X

De Feflo Pafchatif plura , vide 322. a. b. c. cum fequentibus .

De ieiuniis in aliis anni temporibus , vide in verbo Ieiunium .

Littera R.

Religiofus.

DE Tonfura Monachorum , feu Religioforum .
Vide in verbo Corona. Religiofi a ſecularibus omnitemore per diuerſitatem habitus cogniti ſunt , 277. c. & hoc in Religioſis vtriuſque ſexus 278. a. De materia , & qualitate habitus Religioſorum 378. a. cum ſeqq.

De Cilicio , & Tunicis , c. in fine .

De Pallio , 279. a.

De velo , b. De Veſte Palmarum ſancto Antonio relicta . b. De Habitu Eutochia , c. Reprehenduntur delicata Velamina , c. in fin. & deſpectior habitus pro nobiliori habebatur , 280. a.

Cenobitarum , feu Religioſorum diſciplina a tempore Apoſtolorum ſumpſit exordium , 280. c. Religioſi ſemper communia vota habuere , Obedientiam , Paupertatem , Caſtitem , c. Votorum excellentia . 281. a. b.

Ex malis Religioſis nil deterius inuenitur ; ſicut ex ſimilibus bonis nil perfectius 282. a. Propter paucorum Religioſorum delicta , non eſt de omnibus male ſuſpicandum b. c. Nec propter delicta aliquorum Religioſorum carceri imputandi c. & 283. a. b.

Celibatus requiritur in Eccleſiaſticis , cum debeant continuo orationi vacare , 286. c. & ſeqq. & verba Pauli : Vnius Vxorif Virum : intelliguntur , vt excludantur

a a a a a

dantur Bigami ab Ordinibus sacris; non autem, quod ordinatus in sacris possit penes se mulierem retinere, 288. a b c. & seq. Apostoli vxores non habuere præter Petrum 289. a. Coelibatum in Ecclesiasticis, non solum Imp. Iustinianus, sed Nicæna synodus, & Patres antiqui decrevere b. c.

Reliquia.

Veneratio, quæ debetur sanctorum Reliquiis, probatur ex lege Moyfis, & ex Euangelistis, 216. c. Item ex sanctis Patribus, & historiis, 217. a, b. c. Et quod præferatur honor ex sacris Reliquiis, quam ex aliis quibuscumque triumphis 217. c. in fin. & seq. Quid erga nos operentur sanctorum Reliquiæ 218. c. De obsequio erga sanctorum Reliquias c. in fi. & seqq. Dum nos veneramur sanctorum Reliquias, adoramus eum, cuius illi fuerunt fideles serui, 219. b. c. Respondetur ad obiectionem Hæreticorum, quod multitudo Reliquiarum, cuique sancto sit attributa, 220. a. & seqq. Quod maior sit veneratio Reliquiarum sanctorum, quam debeat quibuslibet Ethnicis Imperatoribus, 222. c. Non pro spiritualibus solum, verum, & pro temporalibus gratiis sancti deprecabantur 222. c. & seq. At quando eorum intercessionibus gratias obtinuerant, eorum templis, & altaribus vota appendebant 223. b. Reliquias sanctorum, non solum venerabantur, verum & osculabantur, portabant in vasis aureis, floribus spargebant, ante illorum thecas iacebant, & supra eorum sepulcra offerebant sacrificia 223. c. Quamuis Deus sit ubique, sibi tamen magis complacet adorari penes sanctorum Reliquias, & sepulcra, c. & seqq.

Reliquiæ quando a fidelibus requirebantur, S. Leo,

ut

I N D E X

ut aliquotum Apostolorum, vel Martyrum reliquias daret; consuevit ad corpora, vel memorias eorundem missus celebrare in ipsorum honorem; & sic Brandeum altaris, quo consecratum corpus Domini inuoluerat, particulatim diuidebat, cultello pannos illos pungens, sanguinem eliciebat, sic palam faciens, quod sanguinis Apostolorum, vel Martyrum, qui pro illo effusus erat, intrauerit per diuinam virtutem in pannos illos 102. c. & sequenti.

Ritus, seu caeremonia.

Plurimi ritus Gentilitatis, & Hebræorum a sanctis Patribus, & summis Pontificibus perseuerauere ad prius Christianos 7. a. b. Singula nationes, non solum a Romana Ecclesia discrepabant, verum etiam inter se ritibus, & caeremoniis dissentiebant 92. a. & seq. Hæc diuersitas in vnaquaque natione, & prouincia defuit anno 509. ut omnes concordarent cum Metropolitana 93. c. Quare defecerit caeremoniarum diuersitas in qualibet prouincia 94. a. Rituum diuersitas in qualibet prouincia processit, quoniam singuli Episcopi suos ritus Romanis digniores celebant b. Pleraque nationes ritus Romanos, deinde assumpserunt anno 800. ne suspicio scandali esset 95. a. & seq. Quare autem potius fuerint recepti ritus Romanæ Ecclesiæ, quam aliarum nationum 96. a.

Vniuersalis Ecclesia potest novas indicare caeremonias, quod etiam variis exemplis in Euangelica lege, & in veteri testamento comprobatur 96. per totum capitulum, sicut etiam potest Ecclesia indicare, varia ieiunia, & alia præcepta 328. b. & 329. a.

Cinereum caeremonia quartæ feriæ in capite ieiunii præ-

I N D E X.

præsignatur in variis locis veteris testamenti 305. c. & seq. conformis est priscus ritus eorum, qui poenitentiam agentes inter cœtera cinere conspergebantur. b. c. & quod peccator reconcilians se Deo, inter cœtera cinere aspergebatur, c. Quales autem cœremonie, seu ritus haberentur in solemnî poenitentia, quæ in capite Quadragesimæ imponebatur, pag. 307. b.

Ritum quem nos hodie seruamus recipiendi cineres in capite Quadragesimæ, est nota interni moeroris nos Deum offendisse, 308. b.

R o m a.

Romana Ecclesia Radix, & Matrix Ecclesiæ Catholicæ 311. b. & 413. c. & seq. In Urbe Roma est prima Cathedra collocata, in qua sedet Petrus Apostolorum caput. 415. a. Roma ciuitas sacerdotalis, & Regia magis præminet Religioni Diuinæ, quàm dominationi terrena. 416. c. Qui Ecclesiæ Romanæ non communicant, sunt Hæretici, 424. b.

Quare Ecclesia nominatur Romana? 424. c. adduntur auctoritates de eiusdem primatu, 425. a. b. Romæ nomen, seu fides idem est, quod Catholica. seu Vniuersalis 425. c. Non est Ecclesia, nisi Romana: non autem apud Hæreticos. 426. a. Romana Ecclesia semper continuatur usque in præsens. 426. b. c. Et hanc Antiochia Romæ translata, venerati sunt Patres Græci 444. a. b. Ac etiam Græci Imperatores, c. & sequentibus.

Littera S.

IAN D E X

Littera S.

Sacerdos

Sacerdotis quanta sit dignitas 105. b. Mediator inter Deum, & hominum genus, c. Sanctus Martinus veneratus sacerdotem per Imperatorem 196. a. Quae requiruntur ad sacerdotem c.

Sacramenta.

Ex latere Christi profluxerunt sacramenta, & sacramentalia 7. b. c. Sacramentis, quod essent Gentiles populi, reficiendis, prophetauit Isaias 9. b.

Sancti.

Sanctorum animas etiam statim post mortem premia caelestis patriae recipiunt 462. b. c. Post vero communem resurrectionem, & iudicium universale recipient etiam corporum beatitudinem 464. a. b.

Sancti, quomodo olim dicebantur Christiani? 182. c. & 283. a.

Spiritus sanctus.

Spiritus sanctum ex Patre, Filioque procedere, non autem ex Patre tantum, ut Graeci supponunt; ut latè cap. 84. per totum pag. 449. cum loquens.

Spiritus sanctus, quare Columba (symbole) pingetur? 15. c.

Inter

Littera T.

Traditiones Apostolicae.

Apostolicis Traditionibus, quando sit deferendum ex sacra scriptura in veteri, & nouo testamento probatur, 329. a. cum seqq. & ex sancto Hilario etiam constat Moysen mysteria magis recondita sine scriptis tradidisse senioribus 330. b. Probantur etiam traditiones ex omnibus fere sanctis Patribus, 331. b. Est etiam Apostolorum traditio Parulis Baptismum dare, 332. at Interdicebat Ecclesia ex Apost. tradition. Episcopis, Presbyteris, & Diaconibus nuptias post pforum promotionem 332. b. Sicut, & Matrimonium post votum Virginitatis peccatum habetur b. Ac etiam ex Apostolica traditione Ecclesia ad Eucharistiae sacrificium miscebat aquam in vinum, c. Seruabatur similiter ex eadem traditione caeremonia Lotionis manuum in altari ante consecrationem, c. Et inter differentias opinionum circa Religionem recurrendum esse ad traditiones 333. c. Confirmant etiam auctoritates scriptas 333. a. Oblationem pro mortuis, & signum sanctissimae Crucis ex Apostolica traditione, 333. c. Vt etiam ritus Quadragesimae 333. c. Quod traditio eandem vim habeat, quam praecpta scripta, 334. a. Quae requiratur, vt praestetur fides traditioni, 334. b. & seq. Etiam Respublicae, & Vniuersitates probantur traditiones 335. a. b. Credendum traditioni, quoniam non omnia mysteria nostrae Religionis scripta sunt in sacro textu. Scui etiam plura ex sacris libris sunt deperditi 335. c. & seqq.

Littera V.

I N D E X.

Littera V.

Votum.

Votorum excellentia , 181. a. b.
Vota Obedientiæ , Paupertatis, & Castitatis ,
vnde processerint / b. c.

Facto Voto , si quis contraveniat peccat sub poena
perfidia , & fractæ fidei 182. a. & pag. 183. c. cum seq.
Non solum de Votis solemnibus hoc sentiendum , ve-
rum & de priuatis , 183. c. Considerandæ potissimum
circumstantiæ ante emissum votum , nec illud genera-
liter pronunciare oportere , 184. b.

Vota fiunt etiam Sanctis . b.

Reddere votum , est solutio debiti , & transit in
legis naturam . c.

Et viduæ communione priuantur , quæ votum Ca-
stitatis fregerunt , 185. a.

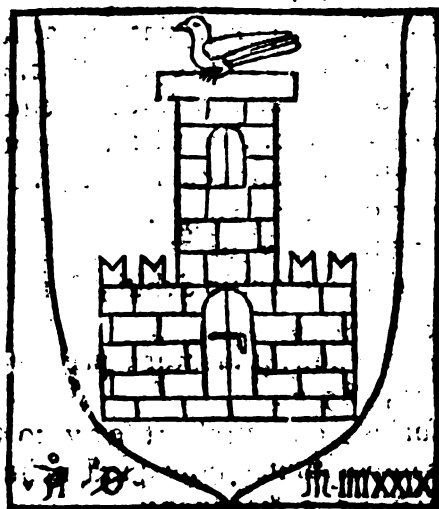
Contra sensuales , qui retrahunt se a voto Castita-
tis adducentes impossibilitatem , & quod melius sit nu-
bere , quam vri , 185. c. & sequenti ,

F I N I S.

b b b b

Errata

In antiquo marmore apud Audorem.

Errata Primi & Secundi Libri.

Pag. Litt.	Exemplar	Correctio.
30 a	traiecto acu	traiecta acu
56 a	perdespiciit	perdespuit
57 c	referebnan	referebant
60 c	certo annis	certo anni
69 c	Comitatur	Comitatu
	semper	semper
75 b	in Salamine	Salamine
87 a	quam ab rom	quamobrem
90 b	conferretur	conferrentur
96 c	simplici primovim	simplici motu vim
	suam immitat in	suam immitat in ea
	que sunt pri-	que primo continen-
	mo continentia	tia sunt
	sunt	sunt
106 c	Idque	Idque
136 c	in quem	in quem
138 b	sacrilgium	sacrilgium
160 c	in Triant	in Triant
161 b	auctores sunt	auctores sunt
163 b	habuere	habuisse
168 c	acros	acros
180 b	didicisse	didicisse
181 b	apparuit	apparuit
190 b	hanc	hunc
202 c	Circulum	Circulum
221	desponsant	desponsant
227 a	post lectionem	post lectionem
230 a	& sovos	& soecos
246 b	aliquot genus	aliquod genus
253 a	efferebatur	efferebatur.
255 b	essa perusta	essa perusta
256 c	a plerisque	a plerisque
268 b	recuparimus	recuperaremus
	bbbb	bbbb

Errata in Lib. de Veter. Christianorum Ritibus.

Pag. Lit.	Error	Correctio.
2 b	Vrbe Luca	Vrbe Luca
2 a	Sist m	Sistrum
2 a	m a u	manu
14 a	venerentur	venemur
14 c	Sacerdotis suo	Sacerdotes sui
18 a	ex eadem Agba- rum	ex eadem Abaga- rum
18 b	Thaurienſi	Tthaurinenſi
24 a	corruptiſq.	in corruptiſq.
25 c	Cap. 3	Cap. 67.
28 b	inſigniu	inſignie
31 a	è pueris	a pueris
44 c	ei capiti	oſius capiti
51 b	ſolicam eſſet	ſolitam eſſe
55 b	auocata	mens auocata
57 a	adulti	adultos.
68 c	prius paſchate	prius paſcha
69 c	cenſuris ſatis	cenſuris latis
104 a	Antequam Roma	Antequam Roma
107 c	Auerunt candelab- bra.	ſeruos candelab- bra
114	in Hieruſalem	Hieruſalem
108	Domine	Domine
119 a	conſequamus	conſequamur
130	manus eadem	manus eaſdem
145	Creopagita	Areopagita
184 a	figurantur	figuratur
149 a	ſanctificatus	ſanctificatam
204 a	ei in miſſa	& in miſſa
204 b	Dicit ſacerdoti	Dicit ſacerdos
226 c	loca a denis	loca adiens
229 a	offerant ſibi	offerant tibi
236 b	In ſirma Pontifi- cis	In infima Pontifi- cis
262 a	requirente s no- uem	requirentes no- uam
264 b	Idioma	Idiomate
265 a	ſibi matris	ſibi magis
274 b	proclui	proclues
277 a	incidebant	accedebant

Pag. Lit.	Error	Correctio.
280 a	regmine	regmina
301 b	De Occurſo	De Occurſu
326 b	in loci	loci
311 c	ad diem Paſcha	ad diem Paſche
319 b	ſunt autem com- petens	ſunt autem Com- petentes
323 a	Concilium Lugdu- nenſem	Concilium Lugdu- nenſe.
331 a	De Cœlaſt. Hie- rarch.	De Eccleſt. Hierar- ch.
331 c	cum ita implemur	cum ita implemus
333 c	Ieiunium Quadra- geſimę	Ieiunium Quinqua- geſimę
342 c	dicebat	dicebant
356 c	coruſem. circundat	coruſtam circundat
358 b	titula	tituli
361 c	dic ſupra	dici ſupra
372 a	tantum Eccleſiam	tantum Eccleſia
373 a	operator	operator
386 b	Origo Generaliſi	Origo ſolemnium
388 a	Decimi	Decimo
399 a	Concilium Aga- thenſem	Concilium Agathē- ſe
401 b	abycere	obidere
404 a	Lateranenſem	Lateranenſe
427 c	oſculantur	oſculamur
435 c	Diaconis	Diaconi
436 b	Conceſſum fuit	conceſſus fuit
455 b	dicitur Lucas	dicte Lucas
455 c	Igni temporalis	gni temporali
481 b	a vbi	vbi
482 c	Auguſtinus	Auguſtinum
484 c	aſſumilatur	aſſimilat

Regestum Primi, & Secundi Libri.

a A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T
V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll a b.

Omnes sunt Duerniones, præter Q & N j
quæ sunt Terniones.

Regestum alterius partis, De Ve- teribus Christianorum Ritibus.

t t2 tt a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u
x y z.

aa bb cc dd ee ff gg hh ii kk ll
mm nn oo pp qq rr ss tt uu xx
yy zz.

aaa bbb ccc ddd eee fff ggg hhh
iii kkk lll mmm nnn ooo ppp
qqq rrr sss ttt uuu xxx yyy zzz.

aaaa bbbb.

Idem sunt Duerniones.

R O M A E.

Ex Typographia Andreę Phæi.

SVPERIORVM PERMISSV.

M. DC. XLV.

THE
LIBRARY OF THE
UNITED STATES DEPARTMENT OF THE INTERIOR
BUREAU OF LAND MANAGEMENT
WASHINGTON, D. C. 20240

1. TITLE
2. AUTHOR
3. SUBJECT
4. DATE
5. PRICE
6. NOTES

